

Тарас Береза

МОВОЮ БЕСТСЕЛЕРІВ

*сучасний словник
живої мови*

Львів
Видавництво «Апріорі»
2017

УДК 811.161.1'373.7(038)

Б 484

Береза Т.

Б 484 Мовою бестселерів: сучасний словник живої мови /
Тарас Береза. – Львів : Апріорі, 2017. – 800 с.
ISBN 978-617-629-391-0

Сучасний словник живої мови «Мовою бестселерів» розкриває фразеологічне багатство рідної мови. Автор опрацював близько 3000 усталених та оказійних висловів української та світової літератури. Словник занурить Вас у безмежний океан фразеологізмів. 600 творів від найкращих майстрів художнього пера роблять це ювілейне авторське видання правдивим сучасним бестселером!

ISBN 978-617-629-391-0

© Береза Т., 2017

© Максимович В., обкладинка, 2017

© Видавництво «Апріорі», 2017

Світлій пам'яті
сподвижнику, навчителеві та натхненнику
Святославу Йосиповичу Караванському

ДРУЖНІ ВІТАННЯ ДОБРОДІЯМ-ЧИТАЧАМ!

Шановні друзі, насамперед хочу сердечно подякувати Вам за ревну відданість виданням «Авторської Кухні Словників». Десятий рік як працюю над новими творіннями, наснажуючись Вашою прихильністю та щирими словами підтримки. Вважаю цей час за міцний підмурівок нашої приязні та співпраці, оскільки найкращі авторські видання ще попереду!

У Ваших руках Словник саме *живої* української мови, оскільки ми часто-густо заперечуємо те, чого не знаємо. Ось незрідка доводиться чути, що, мовляв, того чи такого вислову немає в українській мові – це діалектизм, або ж він запозичений з іншої мови. Власне новий Словник доводить протилежне. Ба більше, задумаймося, якою б збіднілою та змалілою була наша мова без живодайних перлин народної творчості. А що означає – народної? А те й означає, що – це мова, якою споконвіку говорить та пише український народ. І кожен її носій має право, ба навіть обов'язок, досліджувати витоки слів та висловів, а вже на цьому підґрунті доштовкувати щось своє, творити власні (авторські) інтерпретації подібно багатьом нашим письменникам та пере-

Дружні вітання добродіям-читачам!

кладачам, як от: Іван Франко та М. Лукаш, Мирослав Дочинець та А. Перепадя, Андрій Чайковський та Р. Доценко.

2933 колоритні вислови у цьому Словнику – мовне багатство, яке черпаємо не лише з книжок. Повсякдень натрапляю на безліч з них гортаючи сторінки журналу «Український тиждень», дивлячись вистави, фільми та мультфільми українською мовою. Отож не знаючи їх, а тим паче заперечуючи, ми самі ж себе обкрадаємо. Іншими словами, плюємо у мовну криницю, з якої п'ємо!

Натомість більшості набагато зручніше послуговуватися записками з російської та англійської мов, – і весь оцей сурогат (чи то пак суржик) на вулицях українських міст ми й вважаємо живою мовою. Зводячи багатство української мови до рівня побутового споживання, ми створили собі затишне середовище «мовного комфорту», коли все всім зрозуміло, і всі одне одного розуміють. Але ж велич мови далеко за межами побутового спілкування «И так паймут», рівно ж як і не обмежена канонами літературної мови. Кажу про те, що оскільки кожен з нас є частиною народу, то і жива народна мова є невід'ємною від нашого повсякдення. Ось красномовне підтвердження цьому зі свіжої статті Павла Вольвача «Прогулянки з відлунням»:

Олігархічний так званий вітчизняний капітал теж дбає про статки й ні про що інше, постійно репродукуючи дискурс, який зводить українську мову до рівня філологічного гетто, селянських задвірків і блаженних поетів, що шукають метафору. Ну або до політиків, які шукають гроші й згадують про мову перед виборами. Ось таке замкнене коло, у якому мова, позбавлена вуличного відлуння, перетворюється хіба що на укрсучліт – приблизно так, як північно-східний язик без мату обертається на доповідь.

(Український тиждень, № 25, 23–29.06.2017, с. 52).

Нещодавно мав приємність заприятелювати з добродієм Андрієм Содоморою, безперечним світочем рідного слова,

перекладачем та письменником з великої літери. Після теплої зустрічі з паном Андрієм вирішив укласти Словника власне живої української мови, адже не усі слова та вислови доречно вважати вишуканими, як це було у випадку з двома попередніми виданнями авторської серії: «Гарна мова – одним словом» та «Слова, що нас збагачують».

Бажаю Тобі, дорогий читачу, наснажитися кожним висловом та словом цього ювілейного видання. Маю велике сподівання, що прочитане тут, заохотить Тебе дізнатися більше та глибше запізнати витоки нашої мовної самобутності.

У 2018 році знову читатимемо разом! Очікуйте на з'яву нових видань: «Коли співає мова» та «Суржик – на смітник».

Принагідно ласкаво запрошуюю всіх відвідати сторінку Словника у мережі Фейсбук «Мовою бестселерів», а також сторінку Авторської Кухні Словників www.slovnyky.com.ua/bestsellers.

Уваги та зауваги!

Дорогий читачу, Ти гортаєш сторінки виняткового фразеологічного видання!

Укладаючи Словника, я зібрав 2933 вислови живої мови – усталені, okazійні та авторські, зокрема: фразеологізми, ідіоми, частини паремій (прислів'їв, приказок та приповідок), порівняння, метафори, крилаті вислови, новотвори та діалектичні звороти тощо.

Як і наше життя – у Словнику переплелися вислови з різними відтінками, серед них: формальні, іронічні, жартівливі, ба навіть зневажливі. Позаяк усі вони доладно змальовують наше повсякдення, риси характеру, поведінку, хибі та зрештою і сам триб життя.

Дещо з вибраного може видатись прискіпливому читачеві застарілим, проте здебільшого це не так. Розбиваючи усталені стереотипи стосовно архаїчних та діалектичних висловів, скеп-

Уваги та зауваги!

тикам раджу бодай побіжно ознайомитися зі стилем перекладу Миколи Лукаша та Анатолія Перепаді. Мимохідь додав дещо з молодіжного сленгу, надто опрацьовуючи роман Дж. Д. Селінджер «Ловець у житті» у дотепному перекладі Олекси Логвиненка.

Подаю кожную словникову одиницю у доконаному або недоконаному виді, з додатком або без нього. Кожна словникова одиниця обов'язково містить визначення, контекстуальний приклад вжитку та реквізити цитованого джерела, а саме: прізвище, ім'я або ініціали автора, назву твору, прізвище та ініціали перекладача (якщо твір перекладний), а також номер цитованої сторінки. Виглядає це так:

Ридати гіркими потоками (сильно плакати)

Петро не трунар. Він робить статуї на могили і гробівці. І всі ці панюсі **ридають гіркими потоками**, аж їм синіють носи, коли бачать на кладовищі Петрових скорботних янголів чи мармурових дів із розвіяними косами, що похололи навіки.
(Софія Андрухович. *Фелікс Австрія*, с. 8)

Висмикнути із халепи кого (убезпечити когось від неприємностей)

– Моя пропозиція полягає в тому, що вам слід з ним зустрітись. І нічого не обіцяти. Коли президент скаже, що там, у біса, у нього на думці, одразу ж поінформуйте мене. Якщо у мене виникне підозра, що він грає з вами в політичні ігри, то, повірте мені, я миттєво **висмикну вас із халепи**: він навіть не здогадається, що сталося.

(Ден Браун. *Точка обману*; пер. з англ. В. Горбатько, с. 28)

Словник містить близько 600 творів художньої літератури майстрів пера з найрізноманітніших куточків світу, серед них короткі історії, легенди, оповідки, оповідання, новели, повісті (зокрема, поданих у збірках), п'єси і, звісно ж, романи.

Добираючи цитати до Словника, я керувався п. 1 та п. 2 ст. 21 Закону України «Про авторське право і суміжні права»:

Стаття 21. Вільне використання твору
із зазначенням імені автора

Без згоди автора (чи іншої особи, яка має авторське право), але з обов'язковим зазначенням імені автора і джерела запозичення, допускається:

- 1) використання цитат (коротких уривків) з опублікованих творів в обсязі, виправданому поставленою метою, в тому числі цитування статей з газет і журналів у формі оглядів преси, якщо воно зумовлено критичним, полемічним, науковим або інформаційним характером твору, до якого цитати включаються; вільне використання цитат у формі коротких уривків з виступів і творів, включених до фонограми (відеограми) або програми мовлення;
- 2) використання літературних і художніх творів в обсязі, виправданому поставленою метою, як ілюстрацій у виданнях, передачах мовлення, звукозаписах чи відеозаписах навчального характеру.

Для зручнішого користування Словником, окремі слова подаю з наголосом:

Абічим перебуватись (обходитися будь-чим)

Ні в жодній книзі про те не пишеться, аби мандровані рицарі щось їли, хіба хто пишну учту на їхню честь уряджав, а то все **абічим перебувались**.

(*М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1, пер. з ісп. М. Лукаш, с. 85*)

Часове охоплення та географія Словника – правдиво безмежні: від першого англійського роману «Робінзон Крузо», написаного Данієлем Дефо ще у далекому 1719 році, до найсвіжіших бестселерів української та світової літератури 2017 року. Лєвова частка опрацьованого матеріалу – визнана світом класика, що зараз є улюбленими п'єсами та кінострічками.

Зважаючи на чисельні перевидання окремих творів різними видавництвами у різні роки та відповідно на відмінності у на-

Уваги та зауваги!

писанні ініціалів окремих письменників, у Словнику збережено єдиний правопис таких імен та прізвищ авторів:

Агата Крісті, Артур Конан Дойл, Гарлан Кобен, Генрі Райдер Гагард, Герберт Джордж Веллс, Габріель Гарсія Маркес, Данієль Дефо, Еріх Марія Ремарк, Ернест Хемінгуей, Жюль Верн, Коллін Мак-Каллоу, Оскар Вайльд, Пауло Коельйо, Роберт Луїс Стівенсон, Чарльз Діккенс.

Усі джерела докладно опрацьовані у добірці використаної літератури наприкінці словника.

Насамкінець, практичним додатком до Словника є Гніздовий показчик, у котрому розташовані вислови, що містять опорне (ключове) слово – іменник:

карта

Викладати карти; Випала карта; Карта бита; Карти в руки; Козирна карта; Плутати карти; Поставити не на ту карту; Ставити на карту.

риба

Битися як риба об лід; Велика рибіна; Знову за рибу гроші; Піти рибам на їжу; Як риба у воді.

За допомогою Гніздового показчика швидко та зручно знайдете потрібний вислів, а також перевірите себе на знання фразеологічного багатства рідної мови.

Шановні друзі, завжди щиро тішуся Вашими відгуками, критичними заувагами та дописами. Отож і надалі очікуватиму нових листів від Вас на особову скриньку: bereza.translator@gmail.com.

Мирного Вам неба і хай щастить у всьому!

З пошанівком до кожного читача щиро Ваш

Тарас Береза

А

А радше (а точніше)

– Бажання надією живиться, а я ані Хризостомові, ані комусь іншому жодної надії не подавала, то виходить, що до гробу довела його не моя жорстокість, **а радше** власна впертість.
(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 111)

Абічим перебуватись (обходитися будь-чим)

Ні в жодній книзі про те не пишеться, аби мандровані рицарі щось їли, хіба хто пишну учту на їхню честь уряджав, а то все **абічим перебувались**.
(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 85)

Ага пак (вживається, щоб пригадати забуте, або нагадати щось)

Ага пак, я забув сказати, що небіжчик Хризостом був іще й знаменитий віршник: і колядку нову на Різдво, було, скомпонує, і дійство на Великдень напише, що наші сільські хлопці приставляли, – і всі хвалили, що, Боже, як гарно.
(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 94)

Адвокат диявола (завзятий обвинувач)

І ми з **адвокатом диявола** згодні були. Не було чудес. І були чудеса. І не був він Бог, а був людина. Але для нас, людей, навіть для тих, хто не знав його, був він – Бог.
(В. Короткевич. Христос приземлився в Городні; пер. з білорус. К. Скрипченко, с. 17)

Аж в очах заряботіло

Аж в очах заряботіло кому, у кого (почало миготіти в очах комусь)

Ніколи раніше не доводилося мені бачити так багато копівських машин, що належали до нью-йоркського відділка поліції. Вони вишикувалися на тротуарі та під естакадою, як повозки переселенців у вестерні «Караван». Від їхніх жовтих, синіх та червоних мигалок мені **аж в очах заряботіло**. Довкола було так багато жовтої стрічки...

*(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка;
пер. з англ. В. Горбатько, с. 37–38)*

Аж в серці похолонуло у кого (хтось завмер від сильного хвилювання)

Пріська трохи не скрикнула. Доччине слово як ножем ударило її в серце... Буря рвонула, аж затріщала оселя у хаті, загуркотіло у вікна, заголосило в димарі, тонко та жалібно, **аж в серці у Пріськи похолонуло**.

(Панас Мирний. Повія, с. 12)

Аж волосся ворухиться на голові у кого (комусь стає дуже страшно)

Ув'язнені у клітці квіти ледь чутно зітхали, ніби попереджаючи про близьку небезпеку. Напруження чимдалі зростало, **аж волосся починало ворухитися на голові**.

(Р. Д. Бредбері. Марсіанські хроніки; пер. з англ. О. Терех, с. 17)

Аж вуха пухнуть (нестерпно слухати когось)

А ще його й за те любили, що велику «фантазію» мав. Розказував несотворенні речі й вигадував таке, що **аж вуха пухли**. Чванився ласкою короля Володислава, якого навіть на очі не бачив, і маєткам, яких ніколи не мав, і любощами з панями й панночками, що їх ніколи й на світі не було.

(Богдан Лепкий. Крутіж, с. 198)

Аж гай гуде (на всю потужність)

Тепер ось ізнову шпетять лібералів, **аж гай гуде**, – і я знову палаю обуренням. Я належу до тих людей (мабуть, тому,

що боязка натурою), які інстинктивно ненавидять усіх насильників та гнобителів, і мене особливо жахає людська підступність і злостивість.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 84)

Аж гульк (коли раптом)

Ну, гаразд, час собі йде, **аж гульк** – одного дня прибралась наша гордопишна Марсела за пастушку, хоч дядько та інші люди з села й одраювали її, та й подалася з сільськими дівчатами в поле, сама свою череду пасти.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 96)

Аж до глибу серця (дуже глибоко)

– Олено, Олено моя. Прокипіла туга моя **аж до глибу серця**, прокипіла до дна моєї душі. Руки твої цілую, білі руки, нагідочко, впаду до твоїх ніг...

(Юрій Косач. День гніву, с. 7)

Аж до мурашок у долонях (дуже, надто)

Старому **аж до мурашок у долонях** не вистачало коня. Зняв з гака стару шлею і притулив до щоки. Ремінь не пахнув конем, за цей час звітрився його запах і з повітки. ... Коня старому гостро бракувало...

(Мирослав Дочинець. Горянин, с. 340)

Аж до останньої сорочки (усе, що є у когось)

На алеї, що вела до веранди, з'явилися двоє обшарпаних хлопчиків. На зріст вони мали не більше, як по десять років, а якщо подивитись на їхні злодійкуваті очі та обличчя, то здавалися старшими. Одягнені вони були чудно – один мав на собі сорочку, а другий штани; про них вільно можна було сказати, що вони ділять поміж себе все, **аж до останньої сорочки**.

(Джек Лондон. Серця трьох; пер. з англ. М. Іванов, с. 49)

Аж дроз пройняв

Аж дроз пройняв *кого* (хтось затремтів)

Дуглас пильно видивлявся на краєвид, що пропливав обабіч дороги. Він не вчував ні пахоців саду, ні близького дощу, бо знав, що без яблунь чи хмар не може бути ні того, ні того. А що там за таємничий зайда міг сміятися в лісі?.. Та все одно, – і Дугласа **аж дроз пройняв**, – цей день, не знати чому, був якийсь особливий.

(Р. Д. Бредбері. Кульбабове вино; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 328)

Аж дух перехопило *кому* (ускладнилося через сильне хвилювання)

Маккіско, якому бренді додало сміливості, відкопили губу і з удаваною байдужістю поведив своїм довгим носом, доки Ейб не ступив крок уперед, тримаючи в руці носовичок. Секундант-француз одвернувся. Розмері, якій **аж дух перехопило** від гострого жалю, скреготала зубами з ненависті до Барбана.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 70–71)

Аж жаром обсипати *кого* (сильно схвилювати когось)

Потім вони пішли в дансинг: танцювала вона погано, і він покинув її задля іншої – жагучої розпусниці-вірменки, яка так терлась об нього животом, що його **аж жаром обсипало**.

(Е. Хемінгуей. Сніги Кіліманджаро; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 135)

Аж жах шибáє *ким* (лячно, жаско комусь)

Мені робиться моторошно, волосся на голові дуба стає, і куди б я не обернулася, де б ступнем не ступила, скрізь мені маряться привиддя покійників, не такі, якими я їх зазнала, а з якимись чужими, страшними обличчями, що **аж жах мною шибáє**.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 37)

Аж живота надривáти зо сміху (сильно сміятися, реготати)

– На якій же калозі ти досі плавав, хлопче? Ану марш на фок-щоглу, йолопе, на фок-щоглу, кажу тобі!

Почувши лайку помічника капітана, на палубу вибігла вся команда, і матроси **аж животи надривали зо сміху**, дивлячись на розгубленого Крокстона, що повертався на бак.
(Жюль Верн. Прорив блокади; пер. з фр. В. Шовкун, с. 53)

Аж за душу бере кого, що (щось справляє сильне враження на когось)
– Та ви просто мулла! – вигукнув Басрі-бей. – Наче проповідь читаєте! Так промовляєте, **аж за душу бере**.
(Р. Н. Гюнтекін. Зелена ніч; пер. з тур. Г. Халимоненко, с. 329)

Аж за печінкі взяло кого, що (щось глибоко пройняло, вразило когось)
– Та мене **аж за печінкі взяло**, коли я побачив, як усі читають цей маніфест про війну і не радіють. Ані вигуків «хай живе», пане раднику, ні «ура», – мовчать, та й годі. Та невже ж старий вояк дев'яносто першого полку міг спокійно на таке дивитися?
(Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка; пер. з чеськ. С. Масляк, с. 58)

Аж загуло (щось сповнилося гулом, шумом)
– Стривай, а чи не натрапили вони на мій бутельок, ті бісові індіанці? Я чув, вони такі ж ласі до цього питва, як і білі. О Боже, якщо вони винюхали бутля, там, мабуть, і крапельночки не лишилося! Ось я зараз піду погляну, їх мені вже нема чого боятися. Так погнали геть, що **аж загуло**.
(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 292)

Аж земля стугоніть (вживається для вираження інтенсивності якої-небудь дії)
– Сватай Олену Головківну. Олена кругла, як цибулька, повновида, як повний місяць; в неї щоки, мов яблука, зуби, як біла ріпа, коса, як праник, сама дівка здорова, як тур: як іде, то під нею **аж земля стугоніть**.
(Іван Нечуй-Левицький. Кайдашева сім'я, с. 135)

Аж іскри полетять

Аж іскри полетять (про щось надзвичайно сильне)

– Він чудесний хлопець, цей чесний Джонсон. Найкращий матрос на баку. Він мій весляр. Тільки я боюсь, що він колись так зіткнеться з Вовком Ларсеном, що **аж іскри полетять**.
(Джек Лондон. *Морський вовк*; пер. з англ. М. Харенко, с. 47)

Аж кишить (дуже багато когось, чогось)

– А там великі ліси, тату? – цікаво спитав хлопець.
– Великі, синку, дуже великі! Там наче рай: і меду, і черешень, і дичина всякої, і звіру всякого в лісі **аж кишить**.
(Ольга Рогова. *Тиміш Хмельниченко*, с. 10)

Аж кров застигає в жилах у кого (кого-небудь охоплює почуття страху, сильного переляку)

Ці слова спонукали мене звернути увагу на тьмяний червононястий полиск, що покривав стіни глибоченної розпадини, куди нас закинуло, і миготливо відсвічувався на палубі нашого судна. Підвівши погляд угору, я побачив таке, що **аж кров застигла у мене в жилах**.
(Е. А. По. *Рукопис, знайдений у пляшці*; пер. з англ. Р. Доценко, с. 31)

Аж молоко кисне (люто, дуже сердито)

– Кажуть про неї, що нібито як вона гляне, то **молоко кисне**. Та це лиш вигадки такі, бо, дивіть, кілька я літ з нею прожив, а й досі не скис.
(Богдан Лепкий. *Мотря*, с. 11)

Аж мороз іде поза шкірою у кого (хтось тремтить від хвилювання, страху)

Іноді мене проймає така лють, що хочеться когось віддупцювати! **Аж мороз іде поза шкірою**. Чому він таке вчинив? Чому? Я хочу знати – чому?
(Ш. Андерсон. *Я хочу знати чому*; пер. з англ. П. Шарандак, с. 24)

Аж морозом обсипало кого (про неприємне відчуття холоду від переживання)

Він хворів на ішіас, тому боявся найменшої напруги, і тепер наперед болісно скривився й замружився. Раптом він підскочив мов опечений і розплющив очі. Ружа сміялася. Сміялася нестримно, вороже. Адама **аж морозом обсипало**.
(Марія Кунцевич. Чужоземка; пер. з пол. О. Медуценко, с. 50)

Аж на край світу (дуже далеко)

І дядько Гордій, як читав ті рядки, то раденько так, всепрощаюче, сміявся, закинувши назад голову, і всі сміялися, лиш мені було сумно, що дядько Яків поїхав далеко, десь **аж на край світу**, і тепер мені немає до кого прихилитися, бо їм усім смішно.
(Василь Шкляр. Танець під чортову дудку, с. 121)

Аж надто (занадто)

І, звичайно, в Парижі сморід стояв найбільший, бо Париж був найбільшим містом у Франції. А в самому Парижі, знову ж таки, було місце, в якому сморід панував **аж надто** нестерпний.
(Патрік Зюскінд. Парфуми; пер. з фр. І. Фрідріх, с. 4)

Аж ні (все ж)

Минуло вже кілька днів, відколи Чоловік зі своєю командою застрягли в кризі й перенесли більшість спорядження в безпечне місце. То була жменька людей, охоплених страхом, що крига розчавить корабель і вони залишаться безпритульні серед безмежного, замерзлого, пустельного моря. **Аж ні**: корабель здригався й стогнав, проте не тонув.
(Коре Голт. Мандрівка; пер. з норв. О. Сенюк, с. 213)

Аж ніяк (ніскільки, нітрохи, зовсім ні)

Ми починаємо довгу розповідь про Америку того часу, коли в ній було узаконено рабовласництво і дозволено одним

Аж ноги підгинаються

людям розпоряджатися долями інших людей. Легко про це читати, та переживати – **аж ніяк**.

(Г. Бічер-Стоу. Хатина дядька Тома; пер. з англ. невідомо, с. 3)

Аж ноги підгинаються у кого, кому (хтось знесилений, валиться з ніг від втоми)

І хоч яка була суха земля, хоч як палило їх сонце своїм гарячим промінням, хоч як вони знесилювались, а волочили борону, **аж ноги підгинались**, та коли зупинялись і Сооткін повертала до Клааса своє лагідне обличчя, він цілував це тендітне дзеркало душі, і вони забували про свою велику втому.

(Ш. де Костер. Легенда про Уленшпігеля; пер. з фр. С. Сакидон, с. 24)

Аж очі загорілися у кого (хтось сяє від збудження, хвилювання)

У старого додіка **аж очиська загорілися**. Де й подівся злющий вираз обличчя, а на зміну йому прийшли злодійкуватий блиск в очах і певний зголоднілий вигин губ.

(Стівен Кінг. Крістіна; пер. з англ. О. Любенко, с. 19)

Аж очі під лоб підпустити (широко розкрити очі від здивування)

Хейген аж **очі під лоб підпустив**, і дивно було бачити такий типово італійський вираз на його німецько-ірландському обличчі.

(М. П'юзю. Хрещений батько; пер. з англ. В. Батюк, О. Овсюк, с. 34)

Аж пір'я летітиме (надзвичайно сильно)

– Ви гадаєте, що наш найясніший усе це подарує? То погано його, мабуть, знаєте. Війна з турками неодмінно мусить бути. Ви вбили мені родича, так ось вам по пиці. Війна неминуча. Сербія і Росія нам у цій війні допоможуть. Завариться така катавасія, що **аж пір'я летітиме**.

(Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка; пер. з чеськ. С. Масляк, с. 32)

Аж піт очі заливає кому (дуже важко, з великим напруженням)

Ковбой так старався якось їх розборонити, що **піт заливав йому очі**. У розпачі він повернувся до Скаллі:

– Ну, що його тепер робити?

(С. Крейн. *Блакитний готель*; пер. з англ. І. Андрущенко, с. 64)

Аж по саму зав'язку (досхочу)

Джордж пішов до кухні й розв'язав Ніка та кухаря.

– Годі з мене цих штук, – сказав Сем, кухар. – Годі, **аж по саму зав'язку!**

(Е. Хемінгуей. *Убивці*; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 123)

Аж порохня сиплеться з кого (хто-небудь дуже старий, німецький)

Якось у неділю, наприклад, він запросив мене та ще кількох хлопців до себе на гарячий шоколад і показав нам стару, ви-стріпану індіанську ковдру – вони з місіс Спенсер купили її в Еллоустоунському парку в одного індіанця племені навахо. Та ковдра, видно, неабияк тішила старого Спенсера. Ось що я маю на увазі. Отож можна бути таким, що **аж порохня сиплеться**, як-от цей каналія Спенсер, а доп'яв собі драну ковдру – і млієш від утіхи!

(Дж. Д. Селінджер. *Ловець у житі*; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 14)

Аж роїться від кого, чого (дуже багато когось, чогось)

Жінки, що замітали вулицю перед своїми оселями, приставали на хвилю, пропускаючи його. Оскільки був понеділок, на дорозі **аж роїлося** від вантажівок з причепами й мотоциклів.

(Франсіско Гарсія Павон. *Руді сестри*; пер. з ісп. В. Сахно, с. 281)

Аж серце кров'ю обкипає у кого (хтось дуже сильно переживає, мучиться, страждає)

– Щоразу як даю йому втекти, мене гризе сумніння, а як поб'ю його – **аж серце кров'ю обкипає**. Правду каже святе

Аж серце тіпається

письмо: короткий вік людський і сповнений скорботи, – так-бо воно й є...

(М. Твен. Пригоди Тома Соєра; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 21)

Аж серце тіпається у кого (неспокійно комусь)

Від кожної згадки про вбивство в нього **аж серце тіпалось**, бо нечисте сумління і страх нашіптували йому, що все це говориться при ньому зумисне, щоб «промацати» його.

(М. Твен. Пригоди Тома Соєра; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 131)

Аж сміх бере кого (стає смішно комусь)

Ці хлопці всі такі: коли він красюк чи гадає, що бозна-який красюк, то ти конче мусиш робити йому «велику послугу». Думає, як він сам до безтями закоханий у себе, то й решта закохані в нього і тільки й мріють про те, щоб робити йому послуги. **Аж сміх бере**, їй-богу.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 39)

Аж сяє хто, від чого (хтось світиться від радості, щастя, вдоволення, захвату)

– Ви не жартуєте? – Джек поволі почав посміхатись, і його торжество відбилось у Квіннових очах. Усе своє життя Джек хотів піти на курси для неписьменних, але дуже соромився. Та він не вбачав нічого ганебного в тому, щоб зараз учитися грамоти від Квінна. Навпаки, він відчув гордість. – Коли ми розпочнемо? – Він **аж сяєв**

(Даніела Стіл. Диво; пер. з англ. Є. Кононенко, с. 67)

Аж у вухах лящить (дуже голосно, гучно; когось дратують голосні, гучні звуки)

Потім, – і чого тільки не приверзеться! – щось затріщало. Двері стали отвором, і вовки вдерлися в кімнату. Вони накиннулись на нього й на агента. Коли розчинилися двері, від їхнього завивання **аж у вухах лящало**. Воно вкрай непокоїло

його. Сон переходив у щось інше, але зрозуміти, у що саме, заважало безперервне виття.

(Дж. Лондон. Білий зуб; пер. з англ. В. Гладка та К. Корякіна, с. 167)

Аж у животі похололо кому, у кого (хтось завмер, заціпенів, заляк на місці від переляку)

Відірвавшись від кросворду, Елен почала збирати квитанції для ще одного звіту, фінансового. Вона якраз заглибилась у математичні розрахунки, коли раптом у її кабінеті почувся знайомий голос, і від його звуку їй **аж у животі похололо**. Від несподіванки Елен Пірс залякла на місці.

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатсько, с. 133)

Аж холодний піт проймає кого (лихоманить когось від страху)

– Щоразу, як я про це думаю, мене **аж холодний піт проймає**, – сказав Локателлі. – Його ж навіть не можна назвати дорослим. Хлопцеві всього двадцять два роки.

(Н. Льюїс. Сіцилійський фахівець; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 9)

Аж холодом обняло кого (про неприємне відчуття холоду від несподіваного, сильного переляку)

Пріська підвела голову, глянула на дочку, болісно, прикро подивилася... Христю **аж обняло холодом** від того погляду.

(Панас Мирний. Повія, с. 12)

Аж через край б'є (про щось надмірне)

– А в неї здоров'я і так хоч куди, – зауважив помічник, смокчучи вказівного пальця. – **Аж через край б'є**.

– Еге ж, вона любить погратися, – підтвердив шкіпер. – Старенький душі в ній не чує. Маю надію, що він не забуде мене в своїй духівниці. Тож ви приглядайте за цією пустункою, щоб із нею часом не сталося якогось лиха.

(Вільям Джекобс. Чорний кіт; пер. з англ. О. Терех, с. 113)

Аж шибки дзеленькотять

Аж шибки дзеленькотять (дуже сильно)

Гармати стріляють, **аж шибки дзеленькотять**. Солдати підвозять на передову хліб і гранати, день і ніч по бруківці торохкотять вози, гарцюють на конях турецькі офіцери, і серед них – непереможний Осман-паша-гаазі...

(М. Марчевський. Острів Тамбуку; пер. з болг. І. Білік, Д. Білоус, с. 8)

Але й тільки (і все, більше нічого)

Роботи було небагато, але, не шкодуючи сил, він все ж ухитрявся заробити два, а іноді й три долари на тиждень. Цих грошей, разом із заробітком дружини і тим, що давав Себастьян, вистачало на хліб, **але й тільки**.

(Т. Драйзер. Дженні Герхардт; пер. з англ. невідомо, с. 23)

Ані в чому (зовсім ні в чому)

...Він, генеалогічно єдиний безпосередній нащадок впливового опришківського роду, сподобився бути посвяченим у таємницю місцезнаходження найбільшого в Східних Карпатах скарбу, що з нього й черпає повними жменями, не відмовляючи собі та своїй країні **ані в чому**.

(Юрій Андрухович. Дванадцять обручів, с. 51)

Ані дещиці чого (зовсім нічого)

Уже впродовж усього циклу появи та висвітлення новин, яким зазвичай і вимірюється їхнє життя в ефірі, ці люди не здобули **ані дещиці** нової інформації. І Татем знав чому. Тому що жодних новин не було.

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 162)

Ані капелини (зовсім нічого)

– Скаже було: «Цього року пшениці не сійте, сійте ячмінь, а на те літо ячменю не треба, а вже горох». Або: «Се літо маслинової олії море буде, а потім три роки – **ані капелини**».

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 93)

Ані крихти (анітрохи, ніскільки)

Та вже наступної середи в домі не лишилося **ані крихти** хліба і жодного пфеніга. Тоді мати знову заставила батьків костюм. Так і повелося, – хоч як вона чаклувала, а тих п'яти марок зібрати їй не вдалось. Щосереди в домі кінчався хліб, з року на рік костюм заставляли, по суботах його викупляли, а в середу знов хліба не мали.

(Леонгард Франк. Зліва, де серце; пер. з нім. О. Логвиненко, с. 7)

Ані на крихту (анітрохи, ніскільки)

Хейген вивільнив руку. Він був не те щоб стривожений, а просто роздратований.

В цю хвилину ззаду підійшло ще двоє. Хейген раптом відчув слабкість у ногах. Солоццо миролюбно сказав:

– Залазь до автомобіля. Якби я хотів тебе убити, ти б уже давно лежав трупом. Повір мені.

Не вірячи йому **ані на крихту**, Хейген сів у машину.

(М. П'юзю. Хрещений батько; пер. з англ. В. Батюк, О. Овсяк, с. 69)

Ані пальцем не рушити (нічого не зробити для досягнення чогось)

У вівторок увечері приїхали нові робітники, і весь тиждень пішов на те, щоб привчити їх до всіх порядків. Джо сидів і пояснював, як що робити, але сам **ані пальцем не рушив**.

– Годі з мене! – заявив він. – Годі! Хай виганяють, бо я й сам піду. Щоб я ще працював? Красенько дякую.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 129)

Ані руш (нерухомо)

– Колись, як я ще служив у війську в Будейовицях, у лісі, за полігоном, застрелили пса, а цей пес належав пану капітанові. Той, коли дізнався про це, викликав нас усіх, вишикував і каже: хай вийде з шеренги кожний десятий! Я, зрозуміло, також був десятий. Ми виструнчилися, стоїмо, **ані руш**.

(Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка; пер. з чеськ. С. Масляк, с. 37)

Ані слова більш, ані слова менш

Ані слова більш, ані слова менш (без зайвих слів)

Ані слова більш, ані слова менш. Лише очі пана поліцейного інспектора Брауна заяскрили при цьому особливою протиприродною насолодою.

*(Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка;
пер. з чеськ. С. Масляк, с. 51)*

Ані тіні чого (про цілковиту відсутність чогось)

З почуттям гумору в нього було все гаразд, але саме тієї миті **ані тіні** жарту не відбивалося на його обличчі. Натомість я бачив на ньому дурнувате шаленство, яке мені зовсім не сподобалось.

(Стівен Кінг. Крістіна; пер. з англ. О. Любенко, с. 18)

Ані шелесь (ні звуку, жодного поруху)

Вітер **ані шелесь**. Густі пахощі квіток навіювали сон. Від них можна б учадіти, якби повітря було важке й холодне. Але воно було гостре й вогке, мов у ньому розтануло зоряне світло, зігріте сонцем і напоєне солодкими пахощами.

(Джек Лондон. Золотий яр; пер. з англ. О. Сенюк, с. 58)

Аніжé не розуміючи (нічого не розуміючи)

Господиня, дочка її та брва Маріторна слухали оторопіло тої мови нашого мандрованого рицаря, **аніжé не розуміючи**, ніби він по-грецьки говорив абощо, здогадувались тільки, що то мають бути якісь лестки чи компліменти.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 122)

Анікомусінько на світі (зовсім нікому)

– Щодо мене, – промовив цилюрник, – то присягаю перед вами всіма й перед Богом святим, що не виявлю речей вашої милості ні королю, ні пішаку, **анікомусінько на світі!**

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 13)

Ахіллесова п'ята (вразливе, слабе місце)

Коли Дік приїхав до Цюриха, його **ахіллесових п'ят** не ви-стачило б стонозі, та все ж їх було задосить: це були ілюзії вічної сили й вічного здоров'я і наївна віра в природжену доброту людини – ілюзії цілого народу, брехня багатьох поколінь матерів, які присипляли своїх дітей байками, ніби надворі вовків немає, хоч вовки вили під вікнами їхніх хатин. (Ф. С. Фіцджеральд. *Ніч лагідна*; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 165)

Б

Ба більше (до того ж)

Гортаючи сторінки, я невдовзі пересвідчилася, що Скотт Тайер дійсно був потрясним і дуже цінним таємним агентом. Він мав вихід на ФБР та Управління з боротьби з незаконним обігом алкоголю, тютюну та зброї. **Ба більше**, Скотт фактично став правою рукою одного з керівників колумбійського наркокартелю Калі.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. *Помилка*; пер. з англ. В. Горбатько, с. 96)

Ба так (авжеж)

– **Ба так!** Завжди йдеться лише про гроші. Завжди, коли стукають у цю браму, йдеться про гроші. Я можу тільки мріяти про те, що колись відчиню цю браму, а там стоятиме людина в якійсь іншій справі.

(Патрік Зюскінд. *Парфуми*; пер. з фр. І. Фрідріх, с. 9)

Бабине літо (теплі дні на початку осені)

Того року літня погода затрималася надовго, а осінь заступила якось непомітно – саме тоді, коли світ довкола почав

Байдики бити

міняти зелену барву на жовтогарячу та багряню. Майже й невлівимі зміни, бо мереживо з теплих кольорів листя над головою все ще дарувало приємне розслаблення та затишок, а проміння сонця крізь павутину **бабиного літа** заколисувало і не дозволяло повірити у наближення холодів. А потім, несподівано швидко, настала справжня осінь.

(Н. Гурницька. Мелодія кави у тональності кардамону, с. 11)

Байдики бити (нічого не робити)

– Любий мій, не мели казна-що. Без грошей ніхто не може жити.

– У мене є трохи. Якраз досить, щоб робити, що мені заманеться.

– **Байдики бити?**

– Так, – ствердно усміхнувся він.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 49)

Байдужий-байдужісінський хто, до чого (хтось повністю збайдужілий)

Він був п'яний як чіп, а по мені навіть не було нічого видно. Я тільки геть замкнувся в собі і став до всього **байдужий-байдужісінський**.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 114)

Байки плести (вигадувати)

– Знаєте що, хазяїне, – відказав я зовсім спокійно, – не **плетіть мені таких байок**, бо я вам не якийсь зелений шмаркач.

– Може, й не зелений, – хазяїн узяв паличку й почав вистругувати з неї зубочистку, – та коли той гарпунник почує, як ви паплюжите його голову, то чи не зробить він із вас синього.

(Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 54)

Баляндраси точити (розповідати про щось незначне, несерйозне)

Я був злющий і на себе і на увесь світ. Хто скаже мені, як у Парижі, цьому мурашнику, розшукати особу, що мене так

заінтригувала? І чому я не розпитав її про чесне ім'я, а замість того **точив баяндраси** про батькові табуни в степах? (Юрій Косач. *Володарка Понтиди*, с. 14)

Бальзамом на рану (бути для когось душевною полегшою, втіхою)
Її миле співчуття, її захоплений інтерес до кожного його слова були **бальзамом на рану**, заподіяну гаданим відступництвом Сьюлін.
(М. Мітчелл. *Звіяні вітром*, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 105)

Баран бараном хто, у чому (нічого не тямить хтось у чомусь)
– Я тоді аж потерпав: не дай Боже, думаю, ще візьме та в церковники пошиється, бо куди вже мені та держать якусь парафію... Признаюся вашеці, що я хоть і скинувся ніби на людину, а в церковних справах **баран бараном**.
(М. Сервантес. *Дон Кіхот*, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 84)

Бачити наскрізь кого (добре знати чії-небудь думки, наміри)
Тітонька **бачила мене наскрізь** під своїм «практичним» кутом зору, коли докоряла мені за те, що я ніби пливу за течією.
(Джойс Кері. *Улюбленець слави*; пер. з англ. Л. Танюк, с. 37)

Бачити у чорному світі що (сприймати щось з негативного погляду)
– Та вони мені всі однакові, ти сама знаєш, але навіщо галасувати, яка з того користь? Ти завжди все **бачиш у чорному світі**. Краще дай йому спокій. Він сам якось видряпається. Годуємо ми його вдосталь, голий не ходить, хіба ні? – містер Віпл раптом відчув себе стомленим.
(Кетрін Енн Портер. *Він*; пер. з англ. О. Сенюк, с. 223)

Без броду (зовсім не знаючи чогось)
Отже, коли до берега пристали, ми з паном Чеславом і сенатором Рембелінським рушили до міста, зовсім наосліп, немовби **без броду**, бо жоден з нас тут ніколи ногою не сту-

Без гребінця чесати

пав. Гамір, пил і сірість землі неприємно вразили після отої чистої, солоної молитви хвиль, яку ми на воді промовляли.
(Вітольд Гомбрович. *Транс-Атлантик*; пер. з пол. А. Бондар, с. 9)

Без гребінця чесати кого (сильно бити когось)

Почувши сее, кільканадцятєро гайдуків миттю майнули туди, де горопашного Мартелліна **без гребінця чесали**, і, пропхавшись на превелику силу між юрбою, видерли його з рук самосудників геть побитого та понівеченого і повели до ратуші.
(Джованні Боккаччо. *Декамерон*; пер. з італ. М. Лукаш, с. 80–81)

Без гроша за душею (зовсім без грошей)

Щодо мене, то я, як і Руперт, належу до роду Ройсів, але Руперт народився багатий, а я – **без гроша за душею**; Отож у сімнадцять років я подався в море й плавав на вітрильниках, що добували перли...
(Дж. Олдрідж. *Небезпечна гра*; пер. з англ. П. Шарандак, с. 7)

Без керма і без вітрил (без жодного контролю)

Гроші вже не мали для нього ніякого значення, їх треба було негайно витратити. Він плыв **без керма і без вітрил**, не прямуючи ні до якого порту. Здатись на волю хвиль – це найлегше, бо найменші зусилля завдавали болю.
(Джек Лондон. *Мартін Іден*; пер. з англ. М. Рябова, с. 282)

Без кінця й краю (безперестанно)

І так **без кінця й краю**, повсякчас, і на всі ці прохання незмінною була великодушна і некорислива відповідь: «Будь ласка!»
(П. А. де Аларкон. *Трикутний капелюх*; пер. з ісп. Ж. Конєва, с. 28)

Без копійки в кишені хто (зовсім без грошей хтось)

Не далі як учора вранці я ще був, мов той жебрак, одягнений в лахміття, **без копійки в кишені**.
(Р. Л. Стівенсон. *Катріона*; пер. з англ. І. Коваленко, с. 223)

Без ліку (про велику кількість кого-небудь; дуже багато)

Такого собі Якова, учня розіп'ятого чоловіка на ім'я Христос, він схопив і скарав на смерть у Єрусалимі. Другого, могутнього проповідника, на ім'я Петро, він кинув до в'язниці, а вже їхніх послідовників замордував **без ліку**.

(Г. Р. Гарард. Перлина Сходу; пер. з англ. О. Гладкий, с. 6–7)

Без манівців (прямо, без натяків)

Я зрозуміла, що він не вірить жодному моему слову. Мені довелося доводити, що Джіма вже кілька тижнів не було в Лондоні, що до Бакфілда чотири години їхати, а я не маю ані хвилини вільної. Я розсердилася й спитала **без манівців**, невже він гадає, що я його дуритиму?

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 160)

Без міри й без ліку (не знаючи меж, привільно)

Як же казали вони, так по спроможі й чинили: тиняються, було, як день так ніч од шинку до шинку та й п'ють собі **без міри й без ліку**, а найбільше гуляли по людських домівках, як прочують, було, що є десь про них пожива.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 32)

Без ножа різати (ставити кого-небудь в скрутне становище)

– **Без ножа ріже**, – з відчаєм промовив картяр, який назвав Гребера казарменою вонючкою. – Чоловікові йде така карта, а він навіть не усміхнеться!

(Е. М. Ремарк. Час жити і час помирати; пер. з нім. Ю. Петренко, с. 97)

Без оглядки (ні на мить не вагаючись)

Якби Ешлі піддався на її вмовляння, вона б утекла з ним звідси **без оглядки**, покинувши й рідню, і друзів, однак тепер, попри всю свою внутрішню спустошеність, вона усвідомила, якою мукою було б для неї полишити ці любі її

Без пам'яті бути

серцеві червоні пагорби, довгі вузькі водорії і високі чорні сосни. В думках вона тужила б за ними до самого скону, і навіть Ешли не зміг» би заповнити в її душі порожнечі, викликані втратою Тари.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 24)

Без пам'яті бути від когось, чогось (бути у несамовитому стані, забуваючи про все)

Тоді він скористався своєю вродою, щоб підчепити з льоту посаг у шістдесят тисяч франків, який давав за своєю дочкою торговець головними уборами. Дівчина **була без пам'яті** від його фігури. Красень і говорун, він хвацько дзенькав острогами, носив пишні вуса й бакенбарди, хизувався до-рогими перснями, одягався в яскраві кольори, завжди маючи вигляд бравого вояки і манери розв'язного комівожера.

(Гюстав Флобер. Пані Боварі; пер. з фр. М. Лукаш, с. 26)

Без прокиду (безпробудно)

Інша річ Санчо Панса: добре напхавши собі кендюха, і то не якоюсь там цикорною водою, він проспав **без прокиду** до самого рана, і якщо б Дон Кіхот був його не розбудував, не пробудило б сонька ні проміння соняшне, що прямо в лице йому било, ані співоче птаство, що веселим гамором вітало новий день.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 72)

Без пуття (марно, даремно)

Якось сер Чаппеллетто занедужав; брати негайно викликали лікарів і найняли людей, щоб за ним гляділи, все робили, щоб поставити його на ноги. Та ніщо не помагало, бо сердега був уже старенький та до того ж прожив вік **без пуття**; день у день йому гіршало, і лікарі казали, що хвороба його смертельна.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 46)

Без роду-племені хто (хто-небудь одинокий, не має ні батьків, ні родичів)

Доти він шістдесят п'ять разів ходив матросом у навколосвітнє плавання з такими, як сам, моряками **без роду-племені**.

*(Г. Г. Маркес. Сто років самотності;
пер. з ісп. П. Соколовський, с. 106)*

Без серця хто (хто-небудь жорстокий, безжалісний)

– Яюсь я зустрів був моряка з корабля, атакованого цим піратом; він бачив його на власні очі. Каже, що під бездоганим золотим волоссям Раґнара Даннескольда – найстрашніше на світі обличчя, незворушне, без жодного натяку щось відчувати. Якщо колись народжувалася людина **без серця**, то це він. Так сказав моряк.

*(А. Ренд. Атлант розправив плечі, ч. 1, Несуперечність;
пер. з англ. А. Переверзєв, В. Стах, с. 192)*

Без угаву (безперестанно, без перерви)

Ті, що хотіли заснути, – не від втоми, а скучивши за снами, – вдавалися до найрозмаїтіших способів, щоб украй виснажити себе. Збиралися в гурти й балакали **без угаву**, протягом цілих годин повторювали одні й ті ж анекдоти, розповідали казку про білого каплуна, знай ускладнюючи її доти, доки впадали в розпач.

*(Г. Г. Маркес. Сто років самотності;
пер. з ісп. П. Соколовський, с. 53)*

Без упину (не перестаючи)

Плавкі вигини пагорбів, укритих травою в легких, пастельних тонах, цілком могли бути краєвидом Англії – пагористими пасовиськами на її півдні, тільки більшого розміру. Цю оману, однак, порушувало сонце, що немилосердно пражило **без упину**, аж ніяк не на англійський лад.

(Джеральд Даррелл. Гончаки Бафуту; пер. з англ. О. Лесько, с. 14)

Без царя в голові

Без царя в голові хто (хтось розумово обмежений, безрозсудний)

Бо там зібралися польські підпанки, австрійські фендрики резерви, кар'єристи й авантюристи... **Без фаху й царя в голові**. Тільки й дивилися, щоб їх часом хтось не підсидів.
(*Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 255*)

Без шéляга грошей хто (хтось зовсім без грошей)

На другий день, задубілий з холоду, Кандід ледве дістався до сусіднього міста, що звалося Вальдбергофтрарбкдікдорф, **без шéляга грошей**, умираючи з голоду і втоми. Він сумно спинився біля дверей якогось шинку. Там його побачили двоє людей, одягнутих у блакитне.
(*Вольтер. Кандід, або Оптимізм; пер. з фр. В. Підмогильний, с. 133–134*)

Безліченна бéзліч (дуже багато)

Через те чоловікам і жінкам, котрі захворювали (а було їх **безліченна бéзліч**), не лишалося іншої ради, як сподіватись на милосердя друзів, яких було не густо, або на корисливість слуг, що надились на велику аж надто платню, – та й тих уже ставало обмаль, і були то люди грубої вдачі, незвиклі до такої служби; вміли хіба що подати щось там слабому та смерті доглянути, і дослужувались вони часто своєї погуби.
(*Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 33*)

Берегти як зіні́цю ока кого, що (пильно оберігати, старанно доглядати, охороняти кого-, що-небудь)

– Кучук-бей пропустить. Він мій боржник: я відпустив з полону двох його небожів... Це не забувається... А цей черес надінь на себе під шаровари і **бережи як зіні́цю ока!**
(*Володимир Малик. Посол Урус-Шайтана, с. 18*)

Бий його лиха година (пропади, згинь, хай йому абищо)

– Бодай би всі театинці згнули в морській безодні, – сказав брат Жірофле. – Не раз кортіло мені підпалити монастир,

а самому зробитись турком. Батьки присилювали мене в п'ятнадцять років надіти цю гидку рясу, щоб збільшити спадки старшого брата, **побий його лиха година!** По монастирях панує заздрість, незгода і злоба.

(Вольтер. Кандід, або Оптимізм; пер. з фр. В. Підмогильний, с. 205)

Бик в посудній крамниці (про когось незграбого, неповороткого)

– Ви маєте силу, – почув він її голос, – але ця сила якась неприборкана.

– Одним словом, схожий на **бика в посудній крамниці**, – пожартував він і був нагороджений усмішкою.

– Вам треба розвинути в собі літературний смак, виробити чуття, витонченість, стиль.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 103)

Бити на спóлох (подавати сигнал тривоги)

...Ще нижче, на першій кахлі, молився під церквою упокорений долею мандрівник, на другій – у задумі, за корчемним столом, сидів мудрець з пергаментним сувоєм у руці, на третій – **бив у дзвін на спóлох** молодий дзвонар, а в самому низу стріляли з пістолів вояки, які вийшли завойовувати світ.

(Роман Іваничук. Сьоме небо, с. 6)

Бити себе в груди (лукавити, нещиро присягатися)

– Тільки при чому тут я? Чому в армію загребли саме мене, а не котрогось із тих старих базік, які привселюдно **б'ють себе в груди** від імені всіх медиків і присягають, що вони, мовляв, завжди готові піти на будь-які жертви?! А я – я не хочу йти на жодні жертви! Єдине, чого я хочу, це робити грошву!

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 55–56)

Битий жак (про бувалу, досвідчену людину)

Корчмар був, як ми вже казали, **битий жак**; він і зразу був подумав, що його гість несповна розуму, а тепер то й зовсім

Битий життям

у тому пересвідчився. Хотівши добре побавитись тої ночі, він надумав потурати всім його примхам, тож і сказав Дон Кіхотіві, що схвалює його намір...

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 43)

Битий життям хто (досвідчена, бувала, загартована випробуваннями людина)

На такі оцінки, узагалі-то, страждають недосвідчені жінки, бо бути вродливим не перше й навіть не друге призначення чоловіка, тож **биті життям** добре усвідомлюють, що пішло це слово від двох – «чоло» і «вік» – розум, що шліфується віком, тобто мудрість, з якою він здатен прогледувати й захистити.

(Тетяна Пахомова. Таємниця галицького Версалю, с. 19).

Битий шлях (широка уторована дорога)

А тут украдено плуга, усю зброю, всю надію, всю силу селянську, – і ні тобі грім не вдарив клятого хапугу, ані земля не тріснула під ним. Тільки й залишилися на чорноземлі сліди копит чужих коней, та й вони побігли до **битого шляху**, хіба ж знайдеш?

(Леонід Полтава. Тисяча сімсот дев'ять, с. 7)

Битися навкулачки (бити одне одного кулаками)

– Бачите оце вухо? – Мак показав па якийсь недогризок того, що колись було вухом. – Це його робота. Але я теж зацідив йому в око, та так, що він на нього вже ніколи не бачив. Скоро ми кинули **битися навкулачки**; ми дряпалися, кусалися, стусали один одного руками й ногами. Кажуть, брат весь час ревів, наче бугай.

(Джон Рід. Мак-Американець; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 56)

Битися об заклад (сперечатися на гроші)

Під час цих розваг Монтег звичайно залишався нагорі. Колись, два роки тому, він **побився об заклад** з одним із

найдосвідченіших гравців – і програв тижневу платню. Він і досі пам'ятає несамовитий гнів Мілдред: її лице взялося червоними плямами, а на лобі набрякли жили.

(Р. Д. Бредбері. 451° за Фаренгейтом; пер. з англ. Є. Крижевич, с. 213)

Битися як риба об лід (безрезультатно добиватися чого-небудь)

Щоразу, як цей тип намагається письмово доповісти про вас своєму начальству, хтось, у шпиталі викреслює із його рапортів усі подробиці. Бідолаха вже кілька тижнів **б'ється як риба об лід**, щоб здати вас куди слід.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 291–292)

Білими нитками шитий (невміло, погано зроблений, замаскований)

Звичайно, все це мене ще дужче розгнівало, і я сказала собі, що його викрути **шиті білими нитками** й не можуть змінити мого почуття, глибокого й щирого, а тим паче не перекреслять того, що сталося в саду.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 129–130)

Біля порожнього корита (у цілковитій бідності, без будь-яких засобів до існування)

Їм було добре сидіти отак у мирі, в теплі ясному; злегка підхмелені, не помічали, не вміли чи не хотіли помічати, що, власне, сидять **біля порожнього корита**, що трапе-зують забудькуватю на згарища; це була щорічна осіння тризна: Галич після багатьох ратей міжусобних, кривавих братовбивчих, після ординського потопту поволі, як старий дідуган, згасав.

(Роман Федорів. Ворожба людська, с. 4)

Біч-о-біч (поруч)

Біч-о-біч з будинками, які ще зберігали на собі сліди від снарядів і були сяк-так підлагоджені старими дошками й за-димленою цеглою, виростали чепурні будівлі саквояжників

Благословлятися на світ

та спекулянтів, що розбагатіли на війні, – з мансардами, гостроверхими дахами й вежами, вітражами у вікнах, з широкими моріжками перед входом.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 155)

Благословлятися на світ (світати)

Дощ перестав; **благословлялося на світ**, і пташки, настовбурчившись пір'ячком під холодним досвітнім вітром, нерухомо сиділи на голому яблуневому гіллі. Попереду, скільки оком сягнути, широко стелилися рівні поля; лиш де-не-де фермерські садки мріли темно-бузковими плямами на цій безмежній сірій оболоні, що зливалася ген на обрії з похмурым небом.

(Гюстав Флобер. Пані Боварі; пер. з фр. М. Лукаш, с. 32)

Блискавкою мчати (швидко їхати)

– Я більш як двадцять миль гнав худобину щодуху, **блискавкою мчав**, аби тільки прислужитись своєму хазяїнові.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 75)

Блискати п'ятами (швидко тікати)

Одна ватага сховалася за осоками, що росли вздовж польової дороги, друга побігла за скирту, треті, спотикаючись і падаючи на слизоті, **блискали п'ятами** в лісопосадку.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 61)

Блищати золотом і сріблом (бути дуже багатим, заможним)

Не можна сказати, щоб Пагорби **блищали золотом і сріблом**. Але вони були заселені кваліфікованими робітниками, так званими «синіми комірцями», а біля простих будинків із гостроверхими дахами та рідкісних будинків вікторіанського стилю стояли «шевроле», «форди» та «доджі».

(Денніс Лігейн. Містична річка; пер. з англ. В. Шовкун, с. 10)

Блудити словами (говорити несвідомо, безтямно, марити)

– От уже що ні, то ні, – обізвався тут Дон Кіхот, – бо я ж то сам із Ламанчі, а ніколи не визнавав, не визнаю і не визнаю, не можу й не мушу визнати сієї речі, що принижує красу моєї володарки. Ти ж бачиш, Санчо, сей рицар **блудить словами**. Та слухаймо далі: може, він іще що скаже.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепада, с. 81)

Блудний син (про людину, що після довгих блукань з каяттям повертається до своєї родини)

Лише тепер я збагнув усю мудрість батькових міркувань про золоту середину і зрозумів, як спокійно й затишно прожив він своє життя, не знавши ні бур на морі, ні турбот на березі, – коротше кажучи, я, мов той **блудний син**, вирішив, розкаявшись, повернутися додому.

(Данієль Дефо. Робінзон Крузо; пер. з англ. Є. Крижевич, с. 20)

Блукати манівцями (робити щось неправильно)

– Але полковник Міндро не сприяє нам. Не дає допитати приятелів Паломіно Молеро. А вони мусять щось знати. Ми через нього **блукаємо манівцями**. Але рано чи пізно все впливе.

(М. В. Льйоса. Хто вбив Паломіно Молеро?; пер. з ісп. С. Борщевський, Л. Олевський, с. 23)

Бляхмана пустити кому (заплутати, обманути, ошукати когось)

– А як уже він несповна розуму і в нетямі своїм одні речі за другі має, біле за чорне, а чорне за біле, як вітряки мав за велетні, а воли чернечі за верблюди, як отари овечі здавались йому військом ворожим абощо, то не важко йому буде **бляхмана пустити** і виставити першу-ліпшу селянку за сеньйору Дульсінею.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепада, с. 67)

Бовдур бовдуrom

Бовдур бовдуrom хто (дурень, недотепа, йолоп)

Взагалі я **бовдур бовдуrom**, але читаю багато. Улюблений письменник у мене – Д. Б., мій брат, а на другому місці – Ринг Ларднер. На іменини брат подарував мені книжку Ринга Ларднера – якраз перед тим, як я вступив до Пенсі.
(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 28)

Богом забутий (закинутий, недоглянутий)

І Майор Майор, ясна річ, тут же переключився на американську літературу, та ба: у ФБР його вже встигли занести до списків неблагонадійних. На тій глухій, **Богом забутий** фермі, що її юний Майор Майор називав своєю домівкою, проживало шість душ людей і один шотландський тер'єр; п'ятеро з них, а також тер'єр, як виявилось, потай працювали на ФБР.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 132)

Бодай грець трапив кого (виражає сильне незадоволення ким-небудь)

Шляхетка безплідний, каправий, пресобачий син Чаплінський, **бодай же грець його трапив** у саме серце враз із приятелем його гемонським Дачевським...

(Юрій Косач. День гніву, с. 7)

Божа робота (творення усього живого)

Поки квіти ростуть, вони показують свою красу й подобаються всім; потім вони помирають і залишають своє насіння, щоб уже інші продовжували **Божу роботу**...

(Пауло Коельйо. Шпигунка; пер. з португ. І. Палій, с. 27–28)

Бозна-де (невідомо де)

І купила їй і довге пальто, і стильну хустку, і чобітки. Не раз повторила: купує це на останні гроші, але чого не зробиш для єдиної дочки. Аби лише доня вчилася, не працювала

ббзна-де, як дівчата з поганих родин. Але за той місяць, поки працювала, єдина дочка встигла познайомитися з ним.
(Є. Кононенко. *Перший*, с. 250)

Ббзна-скільки (невідомо скільки)

Майя проїжджала тут **ббзна-скільки** разів, ліворуч – кладовище, праворуч – початкова школа, але ніколи не зауважувала, наскільки ж дивне таке розташування, навіть непристойне.
(Г. Кобен. *Твоя перша остання брехня*; пер. з англ. О. Оксеніч, с. 7)

Боки облежувати (нічого не робити; вилежуватися)

– Побув деякий час з молодятами, та бачу – зайвий я у їхній новій сім'ї. Тому й вирішив – адже тепер я вільний птах! – гайнути на Запорожжя. Звичайно, не **боки облежувати** та саламаху їсти, а теж нести військову службу... Та ось маєш: замалим не наклав головою у цій бісовій круговерті... Ще раз дякую вам за порятунок!
(Володимир Малік. *Чорний вершник*, с. 7)

Боки полатати кому (сильно побити когось)

Погоничі жартів не знали, а про битви й трофеї зроду нічого не чули; скориставши з того, що Дон Кіхот під'їхав до ридвана і завів розмову з подорожніми, вони кинулись на Санча, повалили його і добре йому **боки полатати** та бороду чисто обскубли; так і лежав, сердега, простягнувшись, без тямів й без духу.
(М. Сервантес. *Дон Кіхот*, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 74-75)

Бодем боліти (дуже сильно боліти)

І все-таки почував себе щасливим: адже це, гадав, звичайна знегода мандрованого рицаря, та й винен був у всьому кінь. Проте встати так і не здолів, бо все тіло йому **бодем боліло**.
(М. Сервантес. *Дон Кіхот*, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 54)

Брати бика за роги

Брати бика за роги (діяти рішуче, не гаючись, починаючи з найважливішого)

Наступного ранку, ще до того, як Стелла прокинулася, Стентон, улягаючи своєму інстинктові, пішов до губернатора. Він завжди волів **брати бика за роги**.

(Безіл Девідсон. Бистрина; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 99)

Брати близько до серця що (надто перейматися чимось)

– Вирішуйте без мене. Я не можу цього знести. Мені погано. Я піду ляжу.

Вона стрімко вийшла з вітальні. За мить Лінкольн сказав:

– Меріон сьогодні сама не своя. Ти ж знаєш, як вона **близько бере все до серця**. – Він говорив майже вибачливим тоном.

– Коли жінка забере собі щось у голову...

(Ф. С. Фіцджеральд. Повернення до Вавилону;

пер. з англ. М. Пінчевський, с. 111)

Брати в шóри кого (підкоряти своїй владі, волі, ставити в залежність від себе кого-небудь)

Ці чутки спростовувалися іншими – мовляв, хмари над герцоговою головою не такі вже густі й незабаром розвіються, бо герцогиня **взяла чоловіка в шóри**. На користь останньої версії свідчив і поголос про те, ніби герцога Кройдонського мають незабаром призначити послом Великобританії у Сполучених Штатах.

(А. Гейлі. Готель; пер. з англ. М. Пінчевський, О. Гординчук, с. 16)

Брати вище (мати на увазі що-небудь значніше)

– Уважай, брате Санчо, що се була в нас пригода не острівна, лише перехресна, а в такій нічого путнього не здобудешся, хіба що голову собі розсадиш чи вуха одбіжиш. Май лишень терпіння, незабаром випаде нам щось краще, і будеш ти в мене губернатором, а може, й **бери вище!**

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 82)

Брати життя за роги (діяти рішуче, без вагань)

– Ти, Скарлет, **береш життя за роги** й повертаєш у той бік, куди тобі треба. А де моє місце у світі? Я цього не знаю. Отож я й боюся.

(*М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 18*)

Брати за зле кому (звинувачувати когось у чомусь)

– Може ж, таки Господь зрозуміє, що вона цілком щиро хотіла допомогти, і не **взьме нам за зле**, що ці гроші не зовсім чисті? Коли я подумаю, як багато чого не вистачає у шпиталі...

(*М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 267*)

Брати за щиру монету що (сприймати щось як істину, вважати за щиру правду)

Я спостерігала за хлопцем у вікно. Зморено ступаючи, він почовгав собі геть, опустивши плечі й похнюпившись. Його енергії, жвавості, запалу як і не було. Це я вбила їх. Ні, я не почувалася винною. Він мав бути обачнішим, не довірятися мені і не **брати всього за щиру монету**.

(*Д. Сеттерфілд. Тринадцята легенда; пер. з англ. В. Горбатько, с. 15*)

Брати за щиру правду що (сприймати щось як істину)

Усі прислухалися до тої розмови з пильною увагою, і навіть козарям та вівчарям ясно стало, що в Дон Кіхота не всі дома. Один лише Санчо Панса **брав за щиру правду** все те, що його пан торочив, хоч і знав його з самого малства, хто він такий і що.

(*М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 103*)

Брати на глум що (глузувати з чогось; піддавати сумніву щось)

Чи Єва, праматір, насправжки посадила це дерево своїми руками? Єрах **брав на глум** цю історію, як і решту прадавніх передань.

(*К. Барнет-Гремсков. Втрачені небеса; пер. з англ. О. Гладкий, с. 12*)

Брати на зуби

Брати на зуби *кого* (гудити, судити кого-небудь)

– А тоді ти виходиш заміж і вбираєшся вже в безбарвні сукні, і обростаєш дітьми, стан у тебе роздається, і на танцях сидиш у кутку з іншими статечними матронами, і потанцювати маєш право хіба з власним чоловіком або з яким старшим добродієм, що раз у раз наступає тобі на ногу. А якщо спробуєш повестися якось інакше, ці матрони **візьмуть тебе на зуби**, й репутація твоя зійде нанівець, і пляма впаде на всю родину.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 188)

Брати на кпїни *кого* (глузувати, кепкувати, насміхатися з когось)

Цікаво було послухати, як він торгується: він сперечався, забивав баки, кипів, лютував, волав до доброчесності й сумління продавця, **брав його на кпїни**, перелічував хиби купованої речі, погрожував ніколи не переступати порога крамниці, зітхав, знижував плечима, умовляв, кидався до дверей у похмурому обуренні, і коли, зрештою, досягав свого, то скрушно хитав головою, немов з по корою сприймав поразку.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 13)

Брати на налігача *кого* (поневолювати, підкорювати когось)

– Завдяки цьому і мені легше ними управляти. Досить **взяти на налігача** найголовнішого барана – і всі вівці покїрно підуть за ним куди завгодно.

(Х. Мураками. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 238)

Брати на пїсмїх *кого* (висміювати когось)

Вона лагідно стисла йому плече, і на щоках у неї знов заграли ямочки.

– Ой Рете, ну як вам не сором **брати на пїсмїх** таке бідне провінційне дївча, як я! Нізащо я не повірю, що ви хоч раз згадали про мене після тієї ночі. І не запевняйте мене, бо

цього не могло бути, коли навколо вас снувало повно французьких і англійських красунь.

(М. Мітчелл. *Звіяні вітром*, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 66)

Брати на себе почін (брати ініціативу у свої руки)

Мені подобалося, що Біжу **бере на себе почін**. Він був рішучий і в міру сердитий.

(Василь Шкляр. *Залишенець. Чорний ворон*, с. 364)

Брати на сміх кого (насміятися з кого-небудь)

– Якби ти захопився якимось ділом, може, вони б окреслились чіткіше, і ти б знайшов себе.

– Я над цим думав. Справді, я міг би працювати по теслярству або в гаражі.

– Ой Ларі, та тебе **взяли б на сміх**.

(В. С. Моем. *На жалі бритви*; пер. з англ. А. Муляр, с. 50)

Брати очі (привертати до себе увагу; приваблювати)

Андрій споглядав послідовність при здійсненні наміру, ніби картинку в книзі. Роїлися марева; сама пустка запала в глибочину: з загрозою, тишиною, мертвістю, мов цвинтар. Дивна для пам'яті! **Брала очі**, його великі очі і темно-сірі, як у матері.

(Василь Барка. *Жовтий князь*, с. 16)

Брати очі в руки (уважно роздивлятися когось, щось)

– Мовчіть, пане, – сказав Санчо, – не говоріть таких дурниць, а ото **візьміть очі в руки** та їдьте привітайте володарку ваших дум, он-о вже вона зовсім близько.

(М. Сервантес. *Дон Кіхот*, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 69)

Брати під своє крило кого (брати когось під свою опіку)

Цей п'ятдесятивосьмирічний філантроп, історик та науковець **взяв Ленґдона під своє крило** майже тридцять років тому і багато в чому заповнив ту порожнечу, що виникла після

Брати свої слова назад

смерті його батька. Впливовість династії цього чоловіка та його чималеньке багатство не заважили Ленгдонові бачити у його сірих очах скромність, доброту та співчуття.

(Ден Браун. Втрачений символ; пер. з англ. В. Горбатько, с. 18)

Брати свої слова назад (відмовлятися від попередньо сказаного)

Леді Чілтерн: Ти ж напишеш Чівлі, що не зможеш підтримати її скандальний проект? Якщо ти дав їй обіцянку, то **забери свої слова назад** та й годі.

(О. Вайльд. Ідеальний чоловік; пер. з англ. О. Негребецький, с. 36)

Брати холодом з-за плечей у кого (комусь стає холодно від несподіваного, сильного переляку)

Ні усміху на устах, ні привітності в очах. Огрядний, поривчастий Пауліно Вера здригнувся і відчув, як у нього **з-за плечей бере холодом**. Тут перед ним було щось вороже, страхітливе й загадкове. Щось по-зміїному ядуче прозирило з чорних очей цього хлопця. Вони жевріли холодним вогнем, ніби з безмежної зосередженої люті.

(Джек Лондон. Мексиканець; пер. з англ. Е. Хоменко, с. 139)

Братися болячками (боліти)

І коли старий витягав з води рибу й оті щупальця чіплялися до жилки й залишалися висіти на ній, слизькі, з фіолетовим полиском, руки його аж до ліктів **бралися болячками**, немов від дотику до отруйного плюща чи сумаха.

(Е. Хемінгуей. Старий і море; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 289)

Братися за старе (продовжувати колись розпочату справу)

По всій Україні п'ятий рік панує розгардіяш й отаманське свавілля, яке занастало не один добрий намір. Усі погоджуються, що далі так працювати не можна, але знов і знов **беруться за старе**.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 187)

Бряжчить добра копійчина у кого (хтось має багато грошей)

На цьому слові Еліот хитрувато усміхнувся і, здається, один-єдиний раз при мені натякнув, що свої статки він надбав торгівлею предметами мистецтва, – інакше у мене б не **бряжчала добра копійчина**, забезпечена надійними паперами.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 31–32)

Бубоніти під ніс (говорити тихо, невиразно; бурмотіти)

Насправді ж те, що він робив, скоріше нагадувало досить легковажну дитячу гру. Він брав одну якусь думку чи просто уривок якоїсь фрази і починав механічно повторювати їх, неначе школяр, що намагається витвердити напам'ять заданий урок. Інколи він навіть ворухив губами, щось **бубонів собі під ніс** – незалежно від того, де перебував: у кабінеті, на вулиці, в автобусі чи у себе вдома.

(Жорж Сіменон. Гнів Мегре; пер. з фр. М. Мецерак, с. 169)

Бувалий у бувальцях хто (хтось дуже досвідчений, з великим життєвим досвідом)

Хейтер був **бувалим у бувальцях** старим солдатом, який побачив світу, і незабаром, як я й сподівався, він виявив, що у нього з Холмсом чимало спільного.

(А. К. Дойл. Райгітська загадка; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 151)

Будувати високий мур (позбавляти себе зв'язку з кимось, ізолювати себе від когось)

Я знала, що дехто з моїх колежанок безневинно фліртує в офісі, але сама завжди **будувала високий мур**, коли мені доводилося по роботі мати справу з чоловіками, а особливо з такими привабливими та гуморними, як Скотт. Сама думка про флірт викликала в мене відчуття провини.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 19)

Будувати повітряні замки

Будувати повітряні замки (плекати химерні, нездійсненні, відірвані від життя плани, надії)

А проте всі ті випадки кінець кінцем могли виявитись тільки незначним збігом обставин, і смішно було кидати їх у бій проти могутніх знань Г. Дж. Уелса! Насправді вони доводили, що ворог має слухність: надія **будує повітряні замки** на підставі безглузких випадків і добачає слова там, де в дійсності є лише нікчемні карлючки.

(Джон Андайк. Голубине пір'я; пер. з англ. О. Сенюк, с. 315)

Будь-будь (на славу)

За зиму хлопці так знулилися, що навесні 23-го погуляли **будь-будь**. Дарма що з усіх, хто пішов на зимові квартири, повернувся лише Василюк — безвусий хлопчина, схожий лицем на дівчинку.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 310)

Будь-що (за будь-яку ціну; що б не було; обов'язково, неодмінно)

– Так, звичайно... – погодився Пацюк. – Тому я вирішив, що моєї ноги тут ніколи не буде. Та коли у фойє готелю «Дельфін» у Саппоро мені на очі випадково попалася фотографія з місцевим краєвидом, то я **будь-що** захотів побачити його в натуральному вигляді хоч би ще раз.

(Х. Мураками. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 295)

Будь-що-будь (за будь-яку ціну; що б не було)

На противагу венеційцям, лицарів ніщо так не цікавило, як священна війна з турками, і їх незмірно лютило, що Венеція, загрузнувши в епікурейському побуті, впивається насолодами тоді, як турки поступово захоплюють щораз ширші терени Європи. А вже й зовсім їх розлютило, що венеційці намагалися **будь-що-будь** втримати мир із султаном і нізащо не хотіли необачним кроком його порушити.

(Юрій Винничук. Аптекарь, с. 13)

Було й було кого (про велику кількість людей)

– Таких невинних, що їх засудили ні за цапову душу, **було й було**. Та не лише на військовій службі, а й в судах.

(Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка; пер. з чеськ. С. Масляк, с. 37)

Було й загуло́ (що було, того не повернеш)

– Вони зникли так само швидко, як і з'явилися, – сказав Чарлі.

– Так, але скільки їх осіло в кишенях офіціантів, саксофоністів, розсильних!.. Ну, та нехай. Усе те **було й загуло́**. Свято скінчилось. А згадав я про це тільки для того, щоб ти знав, який осадок лишився у Меріон від тих шалених років.

(Ф. С. Фіцджеральд. Повернення до Вавилона;

пер. з англ. М. Пінчевський, с. 112)

Бути заіграшку кому, для кого (видаватися надто простим комусь)

– Нічого не скажу, багато що свідчило проти нього, таки достобіса багато. І все ж я не вірив цьому й сам подався в прерію пошукати якихось знаків. Я знав, що там мають бути сліди коней – і туди, до місця злочину, й назад. Одначе там було стільки тих слідів, що нехай їм чорт, та ще й усі врзнобіч. Коли б не це, то воно **було б заіграшку**.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 512)

Бути на побігеньках у кого (прислугувати, залежати від когось)

«О Боже! – понуро подумала Скарлет. – У тому ж бо й клопіт. Мати накаже мені сидіти тут, коли мене просто верне від усього цього смороду! Була б я літня пані, то сама поштуркувала б дівчиськ замість **бути в інших на побігеньках**. І послала б цю стару відьму й усіх інших разом з нею під три чорти!»

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 317)

Бути напóхваті у кого (бути під рукою, напogотові у когось)

– Це малоюмовірно, – відказав Дюпен. – Теперішній заплутаний стан справ при дворі, а надто ще ті інтриги, до яких,

Бути на́руч

як відомо, причетний міністр Д., вимагають, щоб документ у разі потреби повсякчас **був напóхвaті**. Ця обставина для міністра ледве чи менш важлива, ніж сама наявність листа у його руках.

(Е. А. По. Вкрадений лист; пер. з англ. Р. Доценко, с. 118)

Бути на́руч кому, для кого (бути вигідним комусь, сприятливим для когось)

Для всіляких спекулянтів та гендлярів така ситуація **була тільки на́руч**, і знайшлося чимало охочих нею скористатися. Водночас, у міру того як з харчами й одягом ставало скрутніше й ціни зростали, громадський осуд спекулянтів звучав усе голосніше й загрозливіше.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 297)

Бути при грошах (мати гроші)

Якщо вже тобі не судилося жити з коханим і пишатися добрим здоров'ям, то хоча б уже **бути при грошах**. Навіть якщо ти тільки поважаєш свого чоловіка і в тебе постійно болить від нього голова, гроші, скажу я вам, – велика втіха.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 176)

Бути при надії (чекати пологів, бути вагітною)

Там її зустріли четверо індіанців з конем та фургоном, і вони повільно – бо жінка **була вже при надії** – протягом трьох днів добиратися до селища, де Дум, як виявилось, став на цей час ватагом.

(В. Фолкнер. Червоне листя; пер. з англ. Р. Доценко, с. 105–106)

Бути у всіх на вустах (бути предметом загальної уваги)

Саме тоді в Андалусії мешкав славетний розбійник на ймення Хосе-Марія, зухвальства яуого **були у всіх на вустах**.

(Проспер Меріме. Кармен; пер. з фр. Б. Ткаченко, с. 9)

Бути у своїй стихії (бути у звичному для когось середовищі, оточенні)

– Це зрозуміло, але ви, певно, почуваете себе, як риба без води? – озвався Мартін.

– Та в університетському ставку таких, як я, небагато. Часом мені справді здається, що я не **в своїй стихії**. Уявляю себе десь то в Парижі, серед літераторів та журналістів, то в печері пустельника або серед якогось сумовитого циганського гурту, де я попиваю кларе...

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 190)

Бути у своїй тарілці (почуватися впевнено, легко, невимушено)

Усі вони тут почувались **у своїй тарілці**, невимушено і легко. З морем і лісом під рукою, вони були у своїй стихії, так як ніколи не могли би бути в Манхеттені зі всім його блиском і шиком. На третій день Ел Ульбріксон поклав край їхньому плаванню. Він був твердо переконаний, що будь-який вид фізичних вправ, окрім веслування, шкідливий для веслярів...

(Д. Дж. Браун. Диво в Берліні; пер. з англ. Л. Пилаєва, с. 326)

В

В глибині душі (всередині)

Він приятелював найбільше з митцями – з романістом Гас-тоном де-Ламартом, музикантом Масівалем, художниками Жобеном, Ріволе, де-Модолем, які, здавалося, високо цінили його розум, його приязнь, його дотепність і навіть його думку про їхні твори, хоча **в глибині душі** вони з пихою людей, що досягли успіху, вважали його дуже милим та дуже інтелегентним невдахою.

(Гі де Мопассан. Наше серце; пер. з фр. О. Косач-Кривинюк, с. 7)

В голову не кладеться

В голову не кладеться що, кому (хтось не взмозі збагнути чогось)

– Мені **в голову не кладеться**: з якої речі їхати в Париж, коли ти не збираєшся скористатися можливостями, які це місто тобі пропонує?

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 61)

В гущі (в епіцентрі)

На відміну від капелана капрал Безбог ненавидів це самотнє проживання на лісовій галявині. І перше, що він збирався зробити після того, як позбудеться капелана, це знову переселитись до будинку штабу полку, щоб завжди бути **в гущі** подій.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 287)

В добру годіну (за теплої, сухої, сонячної погоди)

І, хоч та горбовина лежала лише за якихось п'ять миль від головного міста графства, тут це майже не відчувалося – така була це глушина. Бо в цій пагористій місцевості пізньої осені та довгої нудної зимової пори з їхньою набридлою сльотою, сніговіями, дощами та туманами панує відлюддя, що цілком би задовольнило будь-якого Тімона або Навуходоносора; а **в добру годіну** воно й поготів би сподобалося симпатичнішій братії.

(Томас Гарді. Троє незнайомців; пер. з англ. І. Понежа, с. 232)

В достатки вбитися (розбагатіти)

– Дорідний чи доїдний – все на одно виходить, – заперечив Педро. – То завдяки його порадам батько його і приятелі, що йому вірили, **в великі достатки вбилися**.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 93)

В знадобі стати (знадобитися)

– Ба ні, не побито, – заперечив Санчо. – То скеля була така гостра та шпичакувата, от воно й вийшло – що шпичак, то і знак. А як у вас, добродійко, – додав по хвилі, – того

ліплива кілька шматочків лишиться, то воно ще декому **в знадобі стане**.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 121)

В кишені вітер свище у кого (хтось зовсім немає грошей)

Едіт його кохає. Але про це – потім. Мабуть, не варто було їй узагалі зв'язуватися з отим нікчемою, у якого **в кишені вітер свище**.

(Роберт Вальзер. Розбійник; пер. з нім. О. Логвиненко, с. 5)

В kota й мишку гратися (хитрувати, затаювати що-небудь)

Діксон знову заговорив:

– Ну, годі **гратися в kota-мишки**. Кажу скільки?

Гербі оглянув хлопців, згадав, хто їхні батьки, й подвоїв звичайну таксу.

– Сто доларів.

(А. Гейлі. Готель; пер. з англ. М. Пінчевський, О. Гординчук, с. 14)

В літах хто (про літню людину)

До мого столика підходить господиня кав'ярні – дама уже **в літах**, яка проте дбайливо стежить за своєю зовнішністю.

(Богомил Райнов. Тайфуни з ніжними іменами; пер. з болг., с. 552)

В найпохмуріших барвах (надто песимістично)

Надалі він буде зовсім іншою людиною, і тепер, поки думки його плуталися, майбутнє нове «я» малювалося йому **в найпохмуріших барвах**. В усьому цьому була неминучість стихійного лиха.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 333)

В ноги упасти кому (скоритися комусь)

Нікому й на думку не спало, що саме їх треба затримувати – партизанський загін у сорок першому не створили, тоді й місяця не минуло, які з лісу в село примчали, замерзли,

В один мент

бачите, і зголодніли, а головне – налякавшись блискавичного наступу німців, поспішали **в ноги до них упасти**, – хитав дід головою. – Хіба ж думали, що їх колись проженуть із нашої землі?! – Він довго мовчав.

(Ганна Ткаченко. Спалені мрії, с. 13)

В один мент (миттю)

Є в тім якась причина, про яку вона дізнається пізніше. А зараз вона зовсім думає не про те, щоб помститись йому, щоб дорікнути за дворічне горе, якого він їй завдав. Зрештою, все це зразу ж забулося, все це **в один мент** вихром, який пробурунив по її життю, розвіялось невідь куди.

(П'єр Лоті. Допоки житиму; пер. з фр. С. Пінчук, с. 112)

В одне вухо впускати, а у друге випускати (неуважно слухати)

Швед поцікавився, чи добрі в тутешніх місцях врожаї і чи цінуються робочі руки. Розлогі відповіді господаря він **в одне вухо впускав, а у друге випускав** та, як і раніше, кидав очима з одного обличчя на інше.

(С. Крейн. Блакитний готель; пер. з англ. І. Андрущенко, с. 42)

В одну мить (дуже швидко, миттєво; враз)

Какамбо, знайомий уже з пригодами, не розгубився; він зняв з барона езуїтську рясу, надів її на Кандіда, дав йому чотирикутний капелюх забитого і посадив на коня. Усе це було зроблено **в одну мить**.

(Вольтер. Кандід, або Оптимізм; пер. з фр. В. Підмогильний, с. 168)

В самого дідька в зубах (десь дуже далеко)

– Знаєш, що я тобі скажу? – відповідаю. – Може, тільки через тебе я оце й сиджу в Нью-Йорку, і взагалі ще сиджу. Якби не ти, я, мабуть, був би вже десь у чорта на болоті! Десь у джунглях або **в самого дідька в зубах!**

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 161)

В три мига (миттєво, заразом)

– А коли я **в три мига**, за одним махом-пахом добуду їй панство та вельможество, виведу з грязі в князі, посаджу на стільці високім, не кажи ти престолі, між цілу гору подушок атласних, що куди тобі Атлаським горам, – то чого ж ти комизишся, чого не хочеш, щоб було по-моєму?

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепада, с. 40)

В чорта на рогах (чортзна-де, десь далеко)

Мистецтво чекати... Проста справа, але якщо не володієш нею, можеш опинитися **в чорта на рогах**. Як свого часу опинився Старий тільки через те, що не міг витримати до кінця. Не міг висидіти, нічого не робивши. Сидіти і чекати.

(Богомил Райнов. Нема нічого лішого за негоду; пер. з болг., с. 172)

В чотири ока пильнувати кого, чого (дуже пильно наглядати за ким-, чим-небудь)

Не знаю чому, але саме ця пісенька розбудила в мені якусь безпричинну, ще незрозумілу тривогу. Так, ніби зрушила приспаний сумнів: чого це отець Тимофій так раптово подобрішав до нас? Звідкіля така переміна? Ні, не бачити мені сну сеї ночі, подумав я, тут треба **пильнувати в чотири ока**.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 269)

В чотирьох стінах (вдома)

– Сподіваюся, завтра не буде дощу, – сказала Скарлет. – Оце майже весь тиждень дощить кожного дня. Нема гірше, коли пікнік перетворюється на вечірку **в чотирьох стінах**.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 11)

Вістися в печінкі кому (дошкулити, допекти комусь, дійняти когось)

Равік зупинився. Знов комусь нікуди поткнутися, подумав він. Можна було здогадатися наперед. Завжди те саме. Вночі

В'язати собі руки

не знають, де їм дітися, а вранці зникають, перше ніж ти прокинешся. Тоді вони знають, куди їм іти. Одвічний, банальний розпач, нав'язаний темрявою, що приходиться і минає разом із нею. Равік кинув сигарету. Наче йому самому той розпач не **в'ївся в печінкі!**

(Е. М. Ремарк. Триумфальна арка; пер. з нім. Є. Попович, с. 328)

В'язати собі руки (обмежувати себе у діях)

– Він увивається коло Ізабелли. Доки Ларі перебував на фронті, він був дуже уважний до неї. Сподобався їй, і потривай війна довше – цілком ймовірно, що вони побралися б. Він сватався. Але вона – ні «так», ні «ні». Луїза гадає, що Ізабелла не хотіла **в'язати собі руки** до Ларіного повернення.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 31)

В'язатися докупи (бути злагодженим, мати сенс)

Спочатку думки не **в'язалися докупи**. Вона молода й чарівна, але те саме можна сказати й про Топсі. Мабуть, за ці чотири роки в неї були коханці, було кохання. Зрештою, ніколи не можна сказати напевно, яке ти посідаєш місце в чужому житті. Але потроху з цього туману викристалізувалось одне – його почуття. Найкращі взаємини – ті, які прагнеш зберегти всупереч відомим уже перешкодам.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 297)

Вабити око (приваблювати)

До цього слід додати, що хоч зовні будинок той не дуже **вабив око**, зате всередині, особливо як зайти через бар, вас і справді були напоготові зустріти чи то склянкою «м'ятного», чи «шеррі-коблеру», чи джину з сиропом, чи будь-якого іншого мішаного напою, відомого на захід від Міссісіпі, – звісно, за умови, що ви так само напоготові заплатити за все те готівкою.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 129)

Вавилонська вежа (символ непорозуміння між людьми)

Потім трохи обміркували численність мов і погодилися, що, коли б не було пригоди з **вавилонською вежею**, всі на землі розмовляли б французькою мовою.

(Вольтер. Простак; пер. з фр. Л. Івченкова, с. 233)

Важити життям (піддавати своє життя смертельній небезпеці)

Тільки вчора пополудні Гальярдо виступав на арені Сьюдад-Реаля і, навіть не встигши перевдягнутись, сів у поїзд, щоб наступного дня бути уже в Мадриді. Цілу ніч він майже не склепив очей і спав уривками, скорчившись на краєчку лави; пасажери посунулися, даючи змогу хоч трохи відпочити цьому чоловікові, який завтра **важитиме життям**.

(Вісенте Бласко Ібаньес. Кров і пісок; пер з ісп. В. Шовкун, с. 280)

Важким духом дихати на кого (гніватися, сердитися на когось)

Як сказав, то наче іскру в порох укинув. Усі так і загорілись, бо міщане вже давно на городове козацтво да на старшину **важким духом дихали**.

(Пантелеймон Куліш. Чорна рада, с. 29)

Валити з ніг кого (знесилювати, пригнічувати когось)

– Гайда обідати, – звелів він дітям, а коли ті вийшли, звернувся до Чарлі: – У Меріон розладнані нерви, вона не витримує струсів. А зустрічі з такими людьми просто **валять їй з ніг**.

(Ф. С. Фіцджеральд. Повернення до Вавилона; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 115)

Валитися з рук (не вдаватися, не виходити)

Робота сьогодні **валилася з рук**. Дужчав вітер, продуваючи наскрізь тіло через далеко не теплу одежину, поривами свистів біля вух. Він знову погнав по небу осінні хмари, де зграями літало чорне вороння, шукаючи теплішого місця на зиму.

(Ганна Ткаченко. Спалені мрії, с. 31)

Вáлом валити (безперервно рухатися густою масою)

– Ну що ж, господи благослови. Розсилайте гінців. Так і оголосить: хто переможе дракона – пошлюбить князівну і сяде на престолі. Бій з драконом – святе діло. Тут народ **вáлом повалить**. Проти цього лицарі не встоять. Я впевнений, що вони тільки-но цюю вість зачують, враз усі бенкети закинуть, за мечі візьмуться та жирок позганяють.

(Юрій Винничук. Місце для дракона, с. 117)

Вальпургієва ніч (дикий розгул)

Десь і музики взялися, і в Богом і людьми забутому Городку над річкою Снов почалася **Вальпургієва ніч**.

(Богдан Лепкий. Батурин, с. 226)

Варити воду з кого (знущатися з кого-небудь)

Може, він і **варив воду** з людей, але й давав їм величезну радість. «Треба їх примусити жити в постійній напрузі, – міркував Рів'єр, – життям, яке їм завдає мук і радощів: це і є правдиве життя».

(А. де Сент-Екзюпері. Нічний політ; пер. з фр. А. Перепадя, с. 38)

Вбиватися в пір'я (дорослішати; міцнішати)

– Об вірності вашої милості найяснішому панові нашому ніякого сумніву бути не може. В мене, пане гетьмане, й гадки такої не було, щоб її у сумнів подавати. Я тільки натякав на людей ваших, котрі задуже **в пір'я вбилися** і зависоко хочуть літати.

(Богдан Лепкий. Мотря, с. 13)

Вбиватися в роки (поважнішати, старішати)

Я чоловік старої дати, але в мені все ще живе дитина. І що більше **вбиваюся в роки**, то більшою силою стукає в моє затверділе серце дівтацтво.

(Мирослав Дочинець. Мафтей, с. 44)

Вбити в голову кому, що (примушувати когось запам'ятати щось)

Він засміявся, і я вперше почув щирю радість у його голосі.
– Ах, я не можу ніяк добитися, щоб ви зрозуміли, не можу **вбити у вашу голову**, що таке життя.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 58)

Вбитиися у літа (постарішати)

– Як ви, – кажу, – хочете, щоб я тим не журився, що скаже про мене старий законодавець, званий громадою, коли я, проспавши стільки років у мовчанці забуття і **вбившись у такі поважні літа**, вийду тепер перед люди з історією, сухою, мов той курай степовий, бідною на вигадки, безрадною на стиль, скупою на думки, позбавленою прикмет ерудиції та вченості...

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 15)

Вбитися в силу (посилитися)

Коли сонце **вбилося в силу**, ми сховалися під букові шатра. Увійшли в зарості ясно-пурпурних квітів, що сильно, приважно пахнули. В неперервному гудінні висли над ними дикі бджоли. Високі стебла з кучерявими медовими голівками обважніло відмахувалися від них.

(Мирослав Дочинець. Світован, с. 55)

Вбитися в тімку кому (закарбуватися в пам'яті)

Ще глибше **вбилися йому в тімку** нічліги в тіснім, поганім закамарку, разом з десятком таких, як він, дитенят, – тоті ночі, проведені на вогкій, сирій підлозі, на соломі, що напів перегнила та кипіла черв'яками і Бог знає яким гидом; тоті страшні ночі, заглушувані сміхом і плачем дітей, штурканням, бійкою та криком жидівок; тоті безкомечні ночі, котрі він проводив скулений в клубок від холоду, після котрих вставав рано горючий і червоний по всім тілі.

(Іван Франко. Воа Constrictor, с. 10)

Ввести в оману кого (навмисно неправильно інформувати когось)

Проте Грегорі не так легко було **ввести в оману**. Він пильно стежив за дівчиною, коли та весело торохтіла про всілякі речі – про своє життя минулої зими в Цінціннаті і купання в Бічамптоні, де вона недавно була, про обіцяну їй прогулянку на яхті, про теніс і гольф.

(Теодор Драйзер. Пастка; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 66)

Вдавати святу невинність (прикидатися безневинним)

У свою чергу, і Скарлет, застукавши батька, як він перемахує верхи через огорожу, попри врочисту обіцянку дружині, або дізнавшись точну суму його програшу в покері, що, зрештою, і неважко було, бо плітки напрочуд швидко розходилися по всій окрузі, теж утримувалась від згадки про це за вечерею – на відміну від Сьюлін, яка, **вдаючи святу невинність**, виказувала всі батькові секрети.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 36)

Вдарити в голову кому (захмелити когось)

Марія й Мартін пили молоде кисле вино натщесерце, і воно їм швидко **вдарило в голови**. Різні за вдачею, вони обоє були самотні в своїй нужді, і, хоч не згадували про неї жодним словом, вона міцно зв'язувала їх.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 168)

Вдарити лихом об землю (не зневірюватися у скрутному становищі)

– Чого се ви, Рінальдо, зажурилися? Чи коня стало жаль, чи одежі, що не вернеться? **Вдарте лихом об землю**, ви ж тут ніби як дома; от повірите, як побачила я вас у небіжчиковому вбранні, то здалось мені, що ви нестемно мій чоловік, і вже, може, разів зо сто за вечір поривало мене обійняти вас і поцілувати; я так би, мабуть, і зробила, якби не боялась, що вам воно буде нелюбо.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 86)

Вдатися до атмосфери чого (відобразити суть, дух чогось)

– Я мушу знову **вдатися до атмосфери** дешевих романів, бо вона тоді відповідала моему настроєві, до того ж так багато чого вам стане зрозумілішим. На той час мене захоплювали ідеї політичної свободи, чому сприяв мій молодий романтичний вік.

(Джон Діксон Карр. Безтілесна людина; пер. з англ. А. Євса, с. 74)

Вдень зі свічкою не знайти кого, чого (важко когось, щось відшукати)

– Другої такої, як Любов Хведорівна, **зо свічкою в літню днину не знайдеш**. Люта баба!

(Богдан Лепкий. Мотря, с. 36)

Велика птиця хто (впливова людина, що займає високе становище в суспільстві)

– То ти і в підстарости бував?

– Фі! **Велика мені птиця**, підстароста! Мене й до воєводи на покої пускали!

(Богдан Лепкий. Крутіж, с. 197)

Велика рибіна хто (хтось надто важливий, впливовий)

Подробиці не мали значення. Головним було те, що він явно нехтував своїми службовими обов'язками. А тут, під час цього спостереження, до його нетрів потрапила надзвичайно **велика рибіна**.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 160)

Велика сила (дуже багато)

Діялось те в Мегарі, передмісті Карфагена, в Гамількарових садах. Вояки, що ними Гамількар командував у Сіцилії, справляли собі гучний бенкет із нагоди роковин Ерікської битви, а що саме тоді вождя їхнього не було і зібралася їх **велика сила**, то їли й пили вони на повну волю.

(Гюстав Флобер. Саламбо; пер. з фр. Д. Паламарчук, с. 322)

Велика цяця

Велика цяця (поважна, впливова особа)

В ній подобалось те, що вона не почала розводитись, яка **велика цяця** її татусь і т. ін. Мабуть, сама знає, що він просто пустомолот.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 9)

Велике цабе хто (поважна, впливова особа)

Рейчел стояла сама у знаменитому передньому салоні ВПС-1 із дерев'яними панелями. Це приміщення використовували для зустрічей і відпочинку **великих цабе**, а також, вочевидь, для того, щоб до смерті лякати пасажирів, котрі вперше сюди потрапляли.

(Ден Браун. Точка обману; пер. з англ. В. Горбатько, с. 34)

Великий туз хто (поважна, впливова особа)

– Полковник Міндро вважає себе **великим тузом**, досить лише глянути на нього, коли він з'являється під ручку зі своєю донькою. Не привітається й не гляне. А вона ще гірша. Гордячка!

(М. В. Льюїс. Хто вбив Паломіно Молеро?; пер. з ісп. С. Борщевський, Л. Олевський, с. 23)

Вéргáти блискавиці (гнівно дивитися на когось)

Проте, як не дивно, мене вона не сварила. Очі її **вéргáли блискавиці**, вона ладна була мене прибити, але вдавала, ніби вірить, що я слаба, і навіть доглядала мене. І я розуміла причину: як і Честер, тітонька боялася, що він втратить через мене шанс пройти на виборах у Бетвелі.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 124–125)

Верзти кáзна-що (говорити нісенітницю)

Я була сердита на всіх і на саму себе за нашу ідіотську поведінку (звичайно, найдужче я злостилась на Честера, бо ж він був усьому причина!) і мало не цитьнула на бідного

хлопця, щоб перестав **верзти казна-що**, але, хвалити Бога, вчасно стрималась, згадавши, що він же мій рятівник і взагалі, здається, славний парубійко.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 80)

Вернути носа від кого (відвертатися від когось; з презирством, зневажливо ставитися до когось)

– Мені здається... здається... – почала вона нерішуче, – я завжди була самітною, якщо говорити про жіноче товариство. І жінки в Атланті **вернуть від мене носа** не тільки через мою роботу. Я й без того їм не люба. І взагалі жодна жінка по-справжньому не любила мене, окрім мами. Навіть мої сестри.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 177)

Вертатися пустопаш (без пастуха)

Бувало й так, що розумна худоба, понапасавшись за день досита, **верталася на ніч додому пустопаш**.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 35)

Верхівка айсберга (зовнішній, поверхневий бік явища)

Але – як я боявся, і небезпідставно, – Томова сигарета була лише **верхівкою айсберга**. Я мав проблеми в школі протягом певного часу. Усе почалося чи то пак стало наростати, як снігова куля, коли мій батько кілька місяців тому пішов від нас із матір'ю; ми ніколи особливо його не любили й почувалися значно щасливішими без нього, але всі довкола переймалися і обурювалися тим, як раптово він нас покинув...

(Донна Гартт. Щиголь; пер. з англ. В. Шовкун, с. 13)

Вершина вершин (пік)

Прикидатися щасливими, тоді як насправді вони заручники власного успіху. Воювати далі за зростання свого багатства та впливу, хоч вони й без того вже величезні; бо пиха Су-

Вести лік

перкласу вимагає від нього змагатися із самим собою, щоб з'ясувати, хто ж перебуває на **вершині вершин**.

*(П. Коельйо. Переможець завжди самотній;
пер. з португ. В. Шовкун, с. 15)*

Вести лік чому (рахувати що-небудь)

Час від часу вона вхоплювала уривки фраз і доповнювала їхній зміст тим, що відбилося в підсвідомості, – так іноді, почувши зненацька бій годинника, безпомилково визначав, скільки разів він пробив, бо вухо само **вело лік** ударам.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 46)

Вести перед (бути попереду, йти першим)

Перегодом супутники вийшли на розчищений вируб, де кілька пеонів, вирубавши ліс, корчували пні, щоб приготувати землю під плантацію каучукових дерев для фабрики автомобільних шин. Леонсія, ідучи поруч з батьком, **вела перед**.

(Джек Лондон. Серця трьох; пер. з англ. М. Іванов, с. 77)

Вести своє (настирливо повертатися в розмові до певної думки)

Ці люди, побачивши нашу землю й наших жінок, кажуть, що воліли би завжди тут жити, – **вів своє** батько.

(Пауло Коельйо. Алхімік; пер. з португ. В. Морозов, с. 13)

Вести свою гру (відстоювати свої інтереси)

Хейген схвально подивився на Сонні – той непогано **вів свою гру**. Тримався очевидних речей, а це було найкраще для нього.

(М. П'юзо. Хрещений батько; пер. з англ. В. Батюк, О. Овсяк, с. 63)

Вести себе запанібрата з ким (вести себе з кимось як з рівним собі)

Можу тільки уявляти, як, певне, тішився він, коли отак **запанібрата вівся** із цими джентльменами древньої крові і вірно слугував їхнім дружинам.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 15)

Весь аж горить хто (надто збуджений хтось чимось)

– То як ваша п'єса? – питаю. – Як вона, кажеш, називається?
– «Різдяний карнавал для американців». Узагалі погань, але я граю там Бенедікта Арнольда. У мене, вважай, найбільша роль, – хвалилася Фібі. Слухайте, сну в неї ніби й не було! Коли вона розповідає про таке, то **вся аж горить**.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 197)

Вже не тут і ще не там (десь посередині)

На пірсі океанського порту ти опиняєшся немовби на нічийній землі: **вже не тут і ще не там**. Під довгим брудно-жовтим навісом стугонить луна стоголосого галасу.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 292)

Вдовж і впоперек міряти (всюди, скрізь бити когось)

– Коли вже той пан мавр так шириє та правдує, – сказав Санчо, – то певно, що при панових духопеликах і за мої згадує, бо як панові, було, мірку з плечей здійсмають, то й мене всього **вдовж і впоперек міряють**. Та воно й не диво, бо мій пан сам каже, що як голова болить, то й усім сугавам тра боліти.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 28)

Взяти в добру роботу що (якнайкраще використати щось, знайти чомусь найкраще застосування)

Нарешті ватажок у передніх санках радісно заскавчав, ще нижче стелячись по снігу та налягаючи на нашійника. Решта намагалася не відставати від нього. **Взяли в добру роботу** посторонки, понатягали шлеї; санки щодуху помчали вперед, а люди, тримаючись за стернові жердини, й собі поспішилися, щоб не попасти під полозки. Вденішню втому наче рукою зняло.

(Дж. Лондон. Північна Одісея; пер. з англ. О. Косач-Кривинюк, с. 26)

Взяти в т'ямки

Взяти в т'ямки *що* (зрозуміти, усвідомити що-небудь)

Призначити тут побачення наважилася б не кожна жінка, — думав собі Ворон, правуючи конем до Лящевого хутора... Ворон досі не може **взяти вт'ямки**, хто в тій виставі був постановником.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 149)

Взяти в шóри *кого* (обмежити чий-небудь дії, змусити кого-небудь діяти в певних рамках)

Шарль сподівався, що одруження поліпшить його становище, гадав, що стане вільнішим, буде порядкувати сам собою і своїми грішми. Але жінка **взяла його в шóри**; він мусив говорити на людях так, а не отак, постити по п'ятницях, одягатися, як веліла дружина, правити за її наказом гонорар з пацієнтів.

(Гюстав Флобер. Пані Боварі; пер. з фр. М. Лукаш, с. 31)

Взяти верх *над ким* (одержати перевагу в чомусь над ким-небудь)

– Хіба голові втямки, що серце віщує? А вони в нас – як чоловік і жінка. Не раз перечаться одне з одним, а жити вкупі хочуть і мусять. Це боже діло, сестро. І як у хаті не добре, коли жінка **візьме верх** над чоловіком, так і людині негаразд, коли серце голову переможе.

(Богдан Лепкий. Каяла, с. 163)

Взяти гору *над ким, чим* (переважити когось; перемогти когось)

Нараз він відчув таку блаженну радість, що його очі зволожились, і він скосив їх убік, вдивляючись кризь туман у ніщо. Йому стало соромно за себе, його налякали незвичні емоції, які так несподівано **взяли гору** над розумом і розчинили навстіж шлюзи почуттів. Він утратив владу над собою, і це його дивувало – що відбувається?

(Філіп Боноскі. Дорога додому; пер. з англ. Ю. Попсуєнко, с. 365)

Взяти за печінки кого (допекти комусь)

Господаря **взяло за печінки**, і він загрозив Санчові, що коли той добром не розплатиться, то хай начувається, бо він свого не подарує.

(*М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 132*)

Взяти на свої плечі що (зобов'язатися зробити щось)

Багато що змінилося в Тарі, відколи сюди приїхала Еллен. Їй тоді було тільки п'ятнадцять років, але вона не побоялася **взяти на свої плечі** відповідальність господині цілого маєтку.

(*М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 64*)

Взяти на спробунок кого, що (перевірити кого-, що-небудь; випробувати)

Я сказала Честерові, що Гулд підсовує нам Бутема, аби його здихатись, бо той не впорався з обов'язками прикажчика в його бакалії, а ще – бо той теж ненавидить мене. На це Честер відповів, що я помиляюсь, хлопчина просто з боязких, та в нас нема іншої ради, мусимо **взяти його принаймні на спробунок**, – адже Гулдові вже обіцяно.

(*Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 156*)

Взятися крейдою (побліднути)

– Да как ви смеее? – верескнув Яша Гальперович, і його бурякове від злості лице раптом **взялося крейдою**. Він побачив, що кіннотники, які з усіх боків милувалися «пірсом», в одну мить звели рушниці.

(*Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 26*)

Вибивати барабанний дріб (сильно торохкотіти)

Рівномірний гуркіт і шалена вібрація враз наповнили салон фургона. Я здогадалася, що то ми наскочили на хвилясте

Вибивати зубами чечітку

узбіччя, зроблене спеціально для того, щоб будити сплячих водіїв, котрі з'їжджають з дороги. Цей звук химерним будильником задзвенів у моїй голові, а лоб забахкав по підлозі, **вибиваючи барабанний дріб**.

*(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка;
пер. з англ. В. Горбатько, с. 187–188)*

Вибивати зубами чечітку (дрижати, клацаючи зубами)

Східняк **вибивав зубами чечітку** і підстрибував на місці, наче пружинна іграшка. Ковбой вріс у землю, як скеля.

(С. Крейн. Блакитний готель; пер. з англ. І. Андрущенко, с. 66)

Вибиватися з сил (слабнути від тривалого напруження; знесилюватися)

Це було нелегке, нудне й одноманітне існування. Вугілля, харчі, взуття й одяг були головною темою розмов; всі **вибивалися з сил**, намагаючись звести кінці з кінцями.

(Т. Драйзер. Дженні Герхардт; пер. з англ. невідомо, с. 100)

Вибирати очі (осліплювати)

У жита й пшениці колос був ще зелений, але вже всипаний тремтливими ріжками, що вселяло надію на добрий урожай; значно нижчі за них, густо всіяні рожевим цвітом слалися на широких просторах густолисті пухкі килими конюшини; таким же пухким, але набагато дрібнішим і м'якшим килимом, що аж **очі вбирив** ніжною зеленню, здавався льон, який то тут, то там покривав кілька гонів, а яскрава жовтизна квітучого ріпаку веселими ріками пропливала по ланах ще низьких вівсів та ячменів.

(Еліза Ожешко. Над Німаном; пер. з пол. О. Стасцький, с. 23)

Вибити ґрунт із-під ніг чийх, у кого (позбавити кого-небудь упевненості, підтримки, опори в чому-небудь)

– А в Англії, власне, так і роблять, як ти кажеш. Там у них є пункти, де наркоман може «заправитись». А в Нью-Йорку

таке **вибило б ґрунт із-під ніг** у спекулянтів героїном – і дрібних, і великих, що заґрібають на цьому мільйони. І злочинів би наполовину поменшало.

(Ленгстон Х'юз. Статуси і статуї; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 217)

Вибити дух з кого (сильно вдарити когось)

В цьому бедламі я впізнав і голос Дженні – дикий бойовий клич, який озвався музикою в моїх вухах. Зробивши фінт, я обійшов одного захисника, плечем **вибив дух** із другого, а тоді – замість бити з ходу – відпасував шайбу Джонстонові, який саме відкрився справа. Дейві й загнав її в сітку. Гарвард відкрив рахунок!

(Е. Сірал. Історія кохання; пер. з англ. М. Пінчевський, О. Терех, с. 17)

Вибити з колії кого (порушувати узвичаєний хід життя, перебіг справ, ставити когось в незвичайні умови)

– Можливо, якась пригода часів війни, байдуже яка, **вибила його з колії** і досі позбавляє спокою. Чи не думаєте ви, що він тягнеться до ідеалу, захованого в імлі невідомості, мов астроном, що вишукує зірку, існування якої провіщають лише математичні обчислення?

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 52)

Вибити з сідла кого (позбавити кого-небудь спокою, душевної рівноваги)

Звичайно, зовні він аж ніяк не виказав свого розпачу. Честер був дуже гордою людиною і зневажив би себе, якби якась тимчасова прикрість змогла **вибити його з сідла**; раптовий приплив роздратованості й нерівноваженості Честера можна було пояснити хіба тим, що він на той час застудився.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 89)

Вибити мухи з голови кому, чиєї (добре провчити когось)

– А мене за що? – заскиглив пан Палівець. – Я ж був такий обережний.

Вибитися в люди

Бретшнейдер усміхнувся і з переможним виглядом пояснив: – За те, що ви сказали, нібито мухи запаскудили нашого найяснішого цісаря. Ми вам **виб'ємо тих мух з голови**.

(Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка; пер. з чеськ. С. Масляк, с. 34)

Вибитися в люди (забезпечити собі помітне становище в суспільстві)

Полковник Калязін, як я знав, народився у селі Рязанської губернії. Не без гордості якось сказав, що єдиний із села **вибився в люди**, став червоним командиром. Коли на побутання приїжджав, село кілька днів гуляло.

(Андрій Кокотюха. Червоний, с. 35)

Вибитися на широку дорогу (після довгих шукань, невдач забезпечувати собі помітне місце в суспільстві)

Для Честера це було б забагато, навіть урахувуючи його відчайдушне бажання **вибитись на широку дорогу**.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 61)

Вивести на чисту воду кого (викрити когось; виявити приховані наміри; показати справжню суть когось)

Геннадій тішився з того, що мати одразу повірила йому. Вона сама не вміла брехати і не навчила своїх дітей, до того ж мама відчувала фальш якимось шостим відчуттям, і вони з Іванною з дитинства навіть не намагалися її обманути, заздалегідь знаючи, що їх одразу **виведуть на чисту воду**. Напевно, вчинки Іванни знищили це відчуття, бо вона одразу легко повірила легенді сина про роботу водієм у Києві.

(Світлана Талан. Повернутися дощем, с. 8)

Вивітритися з пам'яті (забутися)

Джек усвідомив, що стоїть посеред пляжу; він зовсім не пригадував, як дістався сюди та чому взагалі прийшов. Спершу він подумав, що сумує за дядьком Томмі, але насправді його мозок просто заснув, надавши тілу цілковиту свободу дій.

Він навіть не міг зосередитися та зрозуміти, про що йшлося в тих комедіях, які вони з Лілі дивилися минулого вечора; деталі миттю **вивітрилися з його пам'яті**.

(С. Кінг, П. Страуб. *Талісман*; пер. з англ. А. Пітик, К. Грицайчук, с. 16)

Виводити кінці (з'ясовувати що-небудь, дошукуватися істини)

– Ми з цим Сервантесом здавна великі друзі: вірші він так собі віршує, зате нещастями своїми багатьох перевершує. Книга його містить у собі деякі незлі вигадки, дещо ніби обіцяє, але **кінців не виводить** – треба, отже, чекати заповіданої другої частини: може, далі там усе ліпше буде, і тоді ми зможемо її помилувати, а тим часом, пане куме, тримайте її у себе в схові.

(М. Сервантес. *Дон Кіхот*, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 64–65)

Виводити на всі голоси (протяжно співати)

Свашка з сусідським хлопчиком зрізали найкращі галузки, дружки складали в кошик, музики витинали латка нок, а гості **виводили на всі голоси...**

(Ольга Яворська. *На чужих вітрах*, с. 29)

Вивчити як облупленого кого (дуже добре знати характер, поведінку когось)

Але, дивлячись на це непроникне, суворе, навіть погордливе обличчя, хто б міг подумати, що перед ним чоловік млявий і нерішучий, чия слабка натура завжди відступає перед натиском чужої волі? Лише Марія Кріштіна **вивчила його як облупленого**, спершу зламавши без вагань і жалю останній опір своєї жертви.

(Ф. Намора. *Життя потайки*; пер. з португ. В. Шовкун, с. 5)

Вигнутися дугою (дуже низько нахилитися)

Далі йшов містер Роберт Пенні, чоботар. Він був низького зросту, сутулий, проте ходив так, мов і не підозрював про

Видавати з головою

особливості своєї постави. Через це спина його **вигиналася дугою**, а погляд завжди був трохи спрямований на північний схід.

(Томас Гарді. Під деревом зеленим; пер. з англ. М. Головка, с. 8)

Видавати з головою кого (ненароком виявляти те, що старанно приховувалося)

Діставав свого годинника і хотів звірити його з гігантськими курантами фірми «Тіссо», встановленими на даху хмарочоса в центрі площі, забуваючи, що кілька хвилин тому вже їх звіряв, і цей незграбний жест тільки зводив нанівець у всьому іншому добре продумане маскування, **видавав його з головою** перед людьми, які могли в цей момент за ним стежити.

(Ф. Намора. Життя потайки; пер. з португ. В. Шовкун, с. 3–4)

Видертися нагору (забезпечити собі помітне становище в суспільстві, благополуччя)

Він, мовляв, і взяв мене тільки тому, що розраховував на «мої грошенята, які допоможуть йому попервах у його брудних справах і дадуть змогу **видертися нагору**.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 56)

Визівнути духа (віддати Богові душу)

Вранці-бо тігонька Туї з жалем ухвалила зарізати цього патріарха, поки він сам не **визівнув духа**, будши в літах і тузі за своїм давно вже з'їденим гаремом. День за днем він немощь у спорожнілому курнику, занадто пригнічений, щоб навіть кукурікати.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 307)

Вийти в світ (бути опублікованим)

Дарма що ненависть Брісендена до журналів доходила в нього мало не до манії, Мартін вирішив, що поема повинна **вийти в світ**. Проте друкувати її без дозволу автора

не збирався. Він хотів тільки заручитися згодою якогось першорядного журналу, а тоді вже, маючи в руках певну зброю, збороти й Брісендена.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 256)

Вийти з гри (перестати брати участь у чомусь)

За годину, коли розмова почала пригасати, Джералд, приховуючи свій намір невинним поглядом у ясно-голубих очах, запропонував зіграти в покер. Тим часом ніч спливала, кружляли чарка за чаркою, гравці один по одному **виходили з гри**, аж урешті лишилося їх тільки двоє – Джералд та незнайомець.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 53)

Вийти з-під пера кого (бути написаним, створеним ким-небудь)

Публіка обурювалась і не хотіла йняти віри, що цей словесний мотлох **вийшов з-під пера** такого майстра, як Мартін Іден. Одні запевняли, що це просто невдала підробка, інші, що Мартін Іден, наслідуючи Дюма-батька, в zenіті своєї слави доручає іншим писати за себе.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 301)

Вийти на зле кому (мати негативні наслідки для когось)

Скарлет, недобре себе почуваючи в перші місяці вагітності, навперемін проймалася то пекучою ненавистю до синьомундириків, які зухвало порушували її домашній спокій, а бува, й цупили котрись ласу дрібничку, то не менш пекучим страхом, чи не **вийдуть на зле** їй та всім домашнім відвідини Тоні.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 147)

Вийти на яв (стати явним, очевидним)

Рано чи пізно все **вийде на яв**. Рано чи пізно на снігу залишиться жовта пляма. І тоді її знімуть на глум.

(П. Джордано. Самотність простих чисел; пер. з італ. А. Маслюх, с. 11)

Вийти сухим із води

Вийти сухим із води (уникнути покарання)

– Не думайте, що мене заздалегідь про вас не попередили. На мою боці тепер не менше впливових людей, ніж на боці Тілні, чи принаймні буде не менше, і йому не вдасться **вийти сухим із води** так легко, як він розраховує.

(Теодор Драйзер. Пастка; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 78)

Вийшов пшик з чого (нічого не вдалося, не вийшло зробити комусь)

Навідники заметушилися біля панорам, та **вийшов пшик**. В одній гарматі заклинило снаряд, який заштовхнули в казенник, не стерши з нього пісок, у другій зносився спусковий механізм, у третій барахлила панорама.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 63–64)

Викидати коники (робити дивні, несподівані вчинки, вибрики)

Ще треба добренько десь проконсультуватися у юриста, чи не зможе зять **викинути якогось коника**, коли що, бо розп'ятувати про чесність і порядність – то одне, а як засвітить ласий шматок, то хтозна, він може на зло щось устругнути...

(Василь Шкляр. Тінь сови, с. 144)

Викинути з голови кого, що (перестати думати про кого-, що-небудь)

– Повір мені, хоч би що сталося під час моєї подорожі, я просто не зможу **викинути тебе з голови**, – заспокоїв він її.

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 205)

Викинути за двері кого (вигнати когось)

Тут я почуваю себе розкуто. Тут ніхто не посміє **викинути мене за двері**. Тут ви будете мою жертвою протягом короткого часу і, зробіть ласку, вислухайте мене. Нічого не бійтеся. Я не для того викрав вас, щоб образити чи взяти силоміць те, чого не зміг домогтися любов'ю, чого ви не захотіли подарувати мені самохіть.

(О. де Бальзак. Сцени паризького життя; пер. з фр. В. Шовкун, с. 366)

Викинути на смітник кого (спекатися, позбутися когось)

– І ти все ще нічого не зрозумів? З ним відбулося те саме, що й зі мною. Став непотрібним. У кожної людини є своя межа спроможностей. І в тих, хто досяг її, вівця не має потреби. Мабуть, він не збагнув до кінця, чого вівця прагла. Його роль зводилася лише до того, щоб створити велетенську організацію. Коли ж цю справу було закінчено, його **викинули на смітник**. Так само мене використали як транспортний засіб...

(Х. Муракамі. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 197)

Викладати карти (виявляти свої плани, наміри)

Одне її слово – і він повисне на гілляці. А вона таки скаже те слово, якщо не скаже іншого, котрого я вже двічі від неї домагався. Третій раз буде останній. Ще одна відмова – і я **викладу свої карти**. Той ірландський пройдисвіт дістане своє, і вона сама винесе йому вирок.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 456–457)

Викладати на стіл свої козири (розкриватися перед кимось)

– Але ж ваш друг уже давно в ній опинився, хіба ні? Бо якби це було не так, то він спеціально не прислав би вам такої фотографії.

Вона була права. Я **викладав на стіл свої козири** – вона біла їх одного за одним. Ніби читала всі мої ходи.

(Х. Муракамі. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 136)

Викликати вовка з лісу (наразити себе на неприємності, небезпеку)

– Але в чому справа? Що сталося?

– Нічого, – відказав роздратований Клерфе. – Просто я марновірний, як і кожен інший. Мій контракт закінчується і не був поновлений. Я не хочу **викликати вовка з лісу**.

(Е. М. Ремарк. Життя у позику; пер. з нім. Ю. Винничук, с. 14)

Вилетіти з голови

Вилетіти з голови кому (хтось забув про щось)

– Будь ласка, дорогий колего, сідайте! Ну, добре відпочили за два дні? Така чудова погода... Я собі цього вже не можу дозволити: сонце мені шкодить. Ага! Що я вам хотів сказати... Але йому, видно, зовсім **вилетіло з голови**, що ж саме він хотів сказати.

(В. Шрайєр. Гараж пана Якобса; пер. з нім. Ю. Лісняк, З. Кундіренко, с. 5)

Вилетіти у трубу (збанкрутувати)

Одружившись, пан Боварі жив два чи три роки на жінчині кошти, добре обідав, пізно вставав, кутив з довгих порцелянових люльок, бував щовечора як не в театрах, то в кав'ярнях. Потім тесть помер, лишивши їм у спадок якусь мізерію. Боварі обурився, пустився сам у фабричне виробництво, мало не **вилетів у трубу** й виїхав на село, де сподівався показати себе.

(Гюстав Флобер. Пані Боварі; пер. з фр. М. Лукаш, с. 26)

Виливати душу кому (звіряти кому-небудь своє найпотаємніше)

І тепер, коли воєнна істерія вже минула, коли ті, що тоді найдужче галасували, ба навіть вони, герої, що воювали і постраждали, почали дивитися один на одного трохи скося, він не мав з ким порозмовляти, не мав кому **вилити душу**.

(Уільям Фолкнер. Персі Грімм; пер. з англ. О. Сенюк, с. 159)

Вилізти боком кому (погано закінчитися, мати погані наслідки для кого-небудь)

Хвилинку тривала мовчанка. Потім Томмі Гейлі рушив до дверей.

– Комаре, – мовив він здушеним голосом, – ти робиш велику помилку, хлопче. Добрих друзів не можна так кидати, це тобі **вилізе боком**. Ця проклятуща баба занастить тебе.

(Рінг Ларднер. Чемпіон; пер. з англ. О. Хатунцева, с. 39)

Виліплені з однакової глини хто (однакові за поглядами, звичками люди)

Ті, кого Еллен знала у Саванні, були всі наче **виліплені з однакової глини**, такі схожі вони мали погляди й звички, а тут кожен був зі своєю вдачею. Поселенці Північної Джорджії прибули сюди з усіх усюд – з узбережжя штату, з обох Каролін і з Вірджинії, з Європи і з Півночі.

(*М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 63*)

Вилупляти банькі на кого (витріщатися на когось)

– Зразу видно, що хлоп'як дуже зманіжений, – пояснив добродій. – Таке настирливе і цікаве! Подивіться, як воно **вилупило на нас банькі**.

(*Анатоль Франс. П'єр Нозьєр; пер. з фр. С. Пінчук, с. 12*)

Виляти хвостом (хитрувати, лукавити)

– Надмірне **виляння хвостом** насторожило б наших бонз. Це старе правило колишніх членів СДПН, щоб відвернути від себе підозру. Згоден?

(*Е. М. Ремарк. Час жити і час помирати; пер. з нім. Ю. Петренко, с. 19*)

Віминути манівцями що (обійти, обіхати щось кружним шляхом)

Город, що мав привілей на такий склад, обставляв околицю своїми митниками, які полювали на тих купців, що **манівцями хотіли віминути** город упривілейований. Митники забирали купцям товар.

(*Андрій Чайковський. Сагайдачний, с. 26*)

Випадати на долю кому, чий (ставати неминучим у чьому-небудь житті)

Такі думки снували у мене в голові, і я про них розповідаю, бо хоч наперед виправдати себе в тій безсилій і безпорадній ролі, що **випала на мою долю**.

(*Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 36*)

Випала карта

Випала карта кому (так судилося, було призначено комусь)

Довго била його трясяця, марив днями й ночами, і навіть тоді, коли побачив над собою її сірі очі, думав, що йому привиждується. Та ні. Немає лиха без добра, тож і цього разу так **випала карта**, що доправили його знов-таки аж до Умані, до земської лікарні, де вже лежало чимало наших. А поміж сестер-жалібниць, котрі доглядали за ними, якимось дивом опинилася Тіна.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 36)

Випинаються ребра у кого (хтось дуже худий)

Йому здавалося, ніби після аварії він став нижчий, бо втрачав вагу, аж поки схуд настільки, що **випиналися ребра**.

(Джойс Керол Оутс. Після аварії; пер. з англ. В. Батюк, с. 141)

Виплакувати очі (довго плакати)

...Фібі заплакала ще гіркіше. Я аж зрадив. Раптом мені захотілося, щоб вона **всі очі собі виплакала**. Я вже ненавидів її. По-моєму, я так лютував на неї через те, що вона ладна була відмовитись від ролі в п'єсі, аби лиш поїхати зі мною.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 246)

Вплисти на поверхню (стати явним, відомим)

Може, є ще якісь факти, що не **впливли ще на поверхню**, – адже, ви вважаєте, він про багато чого не сказав ні слова... може, є які-небудь невідомі нам подробиці... якесь, хоч невелике, виправдання... інакше все це набуває вигляду найпотворнішого злочину.

(Т. Драйзер. Американська трагедія; пер. з англ. Л. Смілянський, Л. Яценко, І. Буше, с. 509)

Вплисти на світ Божий (стати явним)

Та коли я повернулася з Тарбітона, то побачила, що вона повністю перебрала на себе господарство, й оскільки всі

рахунки **впливли на світ Божий** (а їх виявилось куди більше, ніж я гадала), я не змогла нічого заперечити...
(Джойс Кері. *Улюбленець слави*; пер. з англ. Л. Танюк, с. 175)

Виплутатися з драговини (знайти вихід зі складного становища)

Ця простосердність дуже спантеличила доброго чоловіка, він зрозумів, що марно силкується **виплутатися з цієї драговини**, і він накопичив стільки слів, які, здавалося, мали зміст, але, по суті, не мали жодного, і що Простакові стало шкода його.

(Вольтер. *Простак*; пер. з фр. Л. Івченкова, с. 263)

Випустити джина із пляшки (наразитися на неприємну несподіванку з власної ж необережності)

Взагалі то я п'ю нечасто, як і личить дикому гусакові, але іноді таки надолужую втрачене, особливо у стані глибокого смутку за справжнім борщем та нормальною жінкою. Саме так сталося і під ту веселу okazію, коли я **випустив джина із пляшки** і він підхопив мене у вихор зовсім непередбачуваних подій.

(Василь Шкляр. *Елементал*, с. 9)

Випустити з рук кого, що (прогавити; втратити, упустити когось, щось)

– Дурень! Ти таки **випустив його з рук!** – просичав він, коли юнак під'їхав ближче і вже міг його почути. – Віддай мені револьвер і ніж. Це забавки не для твоїх тендітних пальчиків. Ну? Чого ж ти не скористався з них, як я тобі казав? Це ж треба – вчинити таку дурницю!

(Т. М. Рід. *Вершник без голови*; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 199)

Випустити колючки (стати у захисну позицію)

Я наздогнав його далеко за брамою. Мені навіть довелося злегка підбігти, і коли я, захикавшись, порівнявся з ним та

Виринати у пам'яті

заговорив про втечу, він випалив: «Ніколи!» – відразу **випустивши колючки**.

(Джозеф Конрад. Лорд Джім; пер. з англ. Л. Гончар, с. 51)

Виринати у пам'яті (пригадуватися)

У тиші я немовби чую кожну свою думку, і сон зненацька відступає. Я починаю один за одним пригадувати окремі життєві етапи. Нібито забуті обличчя знову **виринають у пам'яті**. Я бачу себе то підлітком на інтернатському спортмайданчику, то в червоному світлі моєї фотолaboratorії в Гамбурзі.

(Б. Вельс. На межі самотності; пер. з нім. М. Запорожець, с. 11)

Вирости із коротких штанців (стати дорослим, споважніти)

Щебо я, Артур Хеггерстон, який давно вже **виріс із коротких штанців** і змінив принаймні п'ять чи шість місць роботи; а школу тепер бачу так далеко, ніби в перевернутий бінокль, бо вже навчився сам себе лікувати від нудьги.

(Сід Чаплін. День Сардини; пер. з англ. П. Шарандак, с. 3)

Вирости у власних очах (відчути самоповагу)

Йому відразу полегшало на душі. Він значно **виріс у власних очах**, бо, відкинувши сумнівний план, учинив, на його думку, надзвичайно мудро – і, головне, без жодної підказки підполковника Порка.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мецержак, с. 280)

Висадити в повітря (підірвати)

З вулиці Парра він переїхав на вулицю Енмедіо. Ви ж знаєте, що всі будинки **висадили в повітря...** так. Там був Естебан Лопес, солдат десятої роти першого полку арагонських добровольців. Він із загоном сорок чоловік змусив французів відступити.

(Беніто Перес Гальдос. Сарагоса; пер. з ісп. Ж. Конєва, с. 194)

Вісити на волосинці (бути в загрозовому, безнадійному стані, становищі)

Брендер поїхав, і доля Дженні справді **повисла на волосинці**. Але вона зберегла ще свою наївність і простодушність юності; зовні вона була така, як колись, тільки якась м'яка замріяність з'явилася в ній.

(Т. Драйзер. Дженні Герхардт; пер. з англ. невідомо, с. 67–68)

Вісити на хвості в кого (наздоганяти, переслідувати когось)

За кілька хвилин я вже тиснула на газ, **виснути на хвості** поліційного авта, яке переслідувало Пола. От якби вийти з ними на зв'язок і вигукнути: «Дорогу поліції Нью-Йорка! Пол – моя здобич! Усі – в чергу позаду мене. Я женуся за своїм брехливим і шахраюватим чоловіком-убивцею!»

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатсько, с. 244)

Вискочити з халепи (виплутатися з неприємної ситуації)

Санчо одступився і дав їй дорогу, радий та веселий, що так **із сієї халепи вискочив**. Побачивши, що облогу знято, дівка, яку мали за Дульсінею, штрикнула свого свинохода різком і погнала вперед по полю.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепада, с. 70)

Вислизнути з рук чийх, кого (не дістатися кому-небудь)

– Ходять чутки, що султан Магомет готує новий похід на Україну. Розгнівався, клятий, що гетьман Дорошенко піддався цареві московському і вся Правобережна Україна **вислизнула в турків з рук**, і думає наступного літа двинути свої полки на Чигирин і на Київ.

(Володимир Малік. Посол Урус-Шайтана, с. 16)

Висмикнути із халепи кого (убезпечити когось від неприємностей)

– Моя пропозиція полягає в тому, що вам слід з ним зустрітись. І нічого не обіцяти. Коли президент скаже, що там,

Високо в хмари не літати

у біса, у нього на думці, одразу ж поінформуйте мене. Якщо у мене виникне підозра, що він грає з вами в політичні ігри, то, повірте мені, я миттєво **висмикну вас із халепи**: він навіть не здогадається, що сталося.

(Ден Браун. Точка обману; пер. з англ. В. Горбатько, с. 28)

Високо в хмари не літати (тверезо сприймати дійсність)

– Ти, чоловіче, до мене не чіпляйся, – образилась Тереза. – Я тобі говорю, як Бог на душу положив, і **високо в хмари не літаю**. Як уже тобі притьмом забандюрилось на губернатора вийти, то візьми з собою сина свого, Санча, нехай потроху до правління навикає, бо синам годиться батькове ремесло переймати і далі провадити.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 41)

Високо нести себе (зазнаватися, поводитися зарозуміло)

І ще: білий, коли хоче бути неминучим, повинен не тільки гордувати іншими расами і **високо нести себе**, але й не мати багатой уяви. Не треба йому також зважати на звичаї, вдачу та психологію черно-, жовто- й червоношкірих, бо ж не це допомогло білій расі вторувати переможний шлях на всій земній кулі.

(Дж. Лондон. Страшні Соломонові острови; пер. з англ. І. та М. Рильські, с. 102)

Високо тримати ніс (чванитися, бути пихатим, гордувати)

Цей пан був дуже пишний, як воно й личить людині зі стількома іменами. Він говорив з людьми з такою шляхетною зневагою, так **високо тримав ніс** і так безжалісно підносив голос, такий суворий брав тон і так чванькувато ходив, що в кожного, хто ставав перед ним, з'являлося непереможне бажання його побити.

(Вольтер. Кандід, або Оптимізм; пер. з фр. В. Підмогильний, с. 161)

Високого коліна хто (знатного роду хтось)

Увійшовши Рінальдо в горницю і побачивши господиню, панію, як йому здалося, **високого коліна**, шанобливо оддав їй чолом і подякував красенько за ласку.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 85)

Висохнути на скіпку (дуже схуднути; змарніти, виснажитися)

– О, звісна річ, – понуро думала Скарлет, – буває, що вдови навіть виходять заміж, але коли постаріють і **висохнуть на скіпку**. Хоч тільки небо знає, як їм це вдається, коли вони під невсипущим сусідським наглядом. Та й то, якщо трапиться спроневерений старий вдівець з великою плантацією і купою дітлашні на шії.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 147)

Висохнути на щіпку (перетворитися на ходячі мощі)

Одного вечора в сутінках до Мирона підійшов, наче тінь, Петро Гультайчук. Він і так був худий, а тут **висох на щіпку**, хоч годували їх вівсяною баландою навпіл з остюками, «чтоби билі здарови, как лошаді».

(Василь Шкляр. Маруся, с. 159)

Виставити в найгіршому світлі що (показати з негативного погляду)

Навіть якби він кохав дівчину і вірив їй, то все одно хіба б зміг подолати орду таємних ворогів, що оточує тепер і його, і її, хіба б сховався від переслідувань? Їх знайдуть і **виставлять усе в найгіршому світлі**, з усіма подробицями...

(Теодор Драйзер. Пастка; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 95)

Виставити в невідгнудному світлі кого (подати з негативного погляду)

Тепер я зрозумів, чому вона видалася мені знайомою – це миле зневажливе личко не раз дивилося на мене з фотографій, що ілюстрували репортажі про спортивні події в Ешвілі, Хот-Спрінгсі й Палм-Бічі. Я навіть чув якусь плітку,

Виставити за двері

що **виставляла її в дуже невидгідному світлі**, але про що саме йшлося, забув.

(Ф. С. Фіцджеральд. *Великий Гетсбі*; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 25)

Виставити за двері кого (прогнати, вигнати когось звідкись)

– Якщо ти сьогодні ввечері не покажешся на люди, ти вже повік не зможеш показуватись у цьому місті. І коли я ще зможу витерпіти, що дружина у мене шльондра, то боягузки я не потерплю. Ти підеш сьогодні, навіть якщо всі, починаючи від Алекса Стівенса, ганитимуть тебе, навіть якщо місіс Вілкс **виставить нас за двері**.

(М. Мітчелл. *Звіяні вітром*, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 439)

Виставляти на людські очі що (показувати щось публічно)

Все це створювало враження, ніби він вищий за дрібних людців з їхніми сумнівами та звадами. Уже багато років ніхто не смів йому суперечити, і всі визнали за ним право чинити по-своєму. Старому Джоліонові ніколи й на думку не спадало **виставляти на людські очі** свої сумніви чи відкрито виявляти свою зневагу до кого-небудь.

(Дж. Голсуорсі. *Сага про Форсайтів*, кн. 1; пер. з англ. О. Терех, с. 34)

Виставляти на посміховище кого (робити когось об'єктом висміювання)

– Що це ти **на посміховище виставляєш** і себе, і всіх нас? – вигукнув на весь голос, як завжди у хвилини збудження, Джералд. – Упадаєш за хлопцем, котрий тебе не любить, коли могла б вибрати собі найкращого жениха в окрузі? Гнів і ображена гордість на мить приглушили її біль.

(М. Мітчелл. *Звіяні вітром*, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 39)

Вистукувати закаблúками (запально танцювати)

Карі очі бабусі блищали. Вона розхитувала головою, вдавала, ніби танцює, не встаючи з стільця. Джун Стар по-

просила заграти щось таке, щоб можна було **вистукувати закаблуками**.

(Ф. О'Коннор. *Добру людину важко знайти*;
пер. з англ. О. Сенюк, с. 303)

Витати за хмарами (бути мрійником, сприймаючи дійсність наївно, нереально)

Після Скарлет прочитала молитву Сьюлін, тоді надійшла черга Керрін, але Скарлет усе ще **витала за хмарами**, перебуваючи в полоні осяйних своїх думок.

(М. Мітчелл. *Звіяні вітром*, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 78)

Вітворки витворяти (викидати штуки, витівки, робити щось незвичайне)

За ту щирю простоту люблю пана, як свою душу, і ніяк не вважаюсь покинути, дарма що **вітворки усякі витворяє**.

(М. Сервантес. *Дон Кіхот*, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепада, с. 86)

Витончитися на нитку (звукитися)

«Я знаю, як він це зробив», – шепочу я на вухо Аделі, яка сидить між нами з Петром, міцно тримаючи за руки. Петро теж нахилиється ближче, щоб почути. Я зауважую, як змірює мене лихим оком пані Гелена Фестенбургова, одна з організаторок нашого міського аматорського театрального гуртка, як **витончуються на нитку** її нервові губи.

(Софія Андрухович. *Фелікс Австрія*, с. 19)

Витримати іспит часом (залишитися популярним, затребуваним упродовж років)

– Навряд чи й ранні його опуси **витримають іспит часом**, – сказав він. – Не кажучи вже про Європу, в самій Америці набереться добрий десяток композиторів, що пишуть не гірше за Норта.

(Ф. С. Фіцджеральд. *Ніч лагідна*; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 284)

Вітрішки ловити

Вітрішки ловити (нічого не роблячи, дивитися, роздивлятися навкруги)

– Один з отих любителів **ловити вітрішки**, – недбало пояснив він Ніколь. – Це він до вашої сукні придивлявся. Навіщо вам так багато суконь?

– Сестра каже, ми дуже багаті, – ніяково пояснила вона. – Відколи наша бабуся померла.

– Ну гаразд, тоді я вам вибачаю.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 194)

Витріщити банькі (широко розплющити очі, виражаючи здивування)

– Коли вже прийшли такі небезпечні часи, що в ерцгерцогів смалять, то хай ніхто не **витріщає банькі**, коли його тягнуть до поліції.

(Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка;

пер. з чеськ. С. Масляк, с. 37)

Витрусити душу з кого (вбити когось)

«Не треба!» – аж зайшовся мовчазним криком Дуглас. Але Том та батько нахилились і встромили руки в шурхітливі куштики. Мана розвіялась. Жахлива примара, що підкрадалася все ближче, ладна чимдуж накинутись, навалитись, **витрусити з нього душу**, миттю зникла без сліду.

(Р. Д. Бредбері. Кульбабове вино; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 330)

Витягнути головний козир (використати основну перевагу, вирішальний аргумент)

Спочатку на з'їзді тон задаватимуть американці, і все нагадуватиме обстановку в якому-небудь Ротарі-клубі, потім своє візьме сильніша традиціями європейська завзятість, а під кінець американці **витягнуть свій головний козир** – повідомлять про нові великі пожертви й стипендії, про заснування нових лікарень та коледжів, і приголошнені цифрами європейці зблякнуть і принишкнуть.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 278)

Витягнути щасливого квитка (зазнати великої удачі)

Голова моя крутилася зі швидкістю ротора в міксері. Це було неймовірно. Пол не лише виявився невинуватим, він іще й **щасливого лотерейного квитка витягнув!**

*(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка;
пер. з англ. В. Горбатько, с. 141)*

Витягнутися у струну (випрямитися, вирівнятися)

Всередині теж не було нічого особливого, тут стояла лінива тиша, і вартовий легіонер у білому однострої не подав ані звуку, лиш **витягнувся у струну.**

(Василь Шкляр. Елементал, с. 19)

Витягти на денне світло (оприлюднити, опублікувати)

Проте журнали часом забавляли Мартіна. Кожен заявляв на нього свої права. «Місячник Уоррена» оповіщав своїх передплатників, що він завжди відкриває нових письменників і що він перший познайомив публіку з Мартіном Іденом. «Біла миша», «Північний огляд» і «Мекінтошів місячник» приписували цю честь собі, як раптом обізвався «Глобус» і врочисто **витяг на денне світло** свій архів, де спочивали понівечені «Пісні моря».

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 312)

Витягти на світ Божий що (зробити що-небудь відомим для багатьох; дістати щось, давно забуте)

– Адже ви знаєте, що сталося з Крозерсом кілька років тому? Він уже зібрався був викрити махінацію з перевозами в Йеллоу Пойнт, про яку ніхто нічого не знав, аж раптом – лусь! – його заарештовують і звинувачують за те, що колись давно він покинув сім'ю, **витягають на світ Божий** якийсь давній, не сплачений борг, забирають усі його меблі й примушують дружину розлучитися з ним.

(Теодор Драйзер. Пастка; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 60)

Витягти слово

Витягти слово з кого (змусити когось заговорити)

Та що ми не казали, нам не пощастило **витягти з нього й слова**. Мені просто-таки захотілось турнути його, щоб він уже не сидів так, бо це годі було стерпіти – такою незручною, неприродною, вимушеною здавалась його поза, а надто як згадати, що він, напевне, просидів так уже вісім чи дев'ять годин і, на додачу, весь цей час нічого не їв.

(Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 116)

Витягтися в нитку (докласти всіх зусиль, щоб зробити щось незвичайне, майже неможливе)

... я поспішаю сказати Вам, тату, що коли піду з цього життя, то понесу з собою до небес велику любов до Вас. Я і там пам'ятатиму, як Ви, мій дорогий тату, **витяглися в нитку**, щоб дати мені освіту, і як тішилися, що колись із мене будуть люди. Маю сподіванку, тату, що Вам ніколи не буде за мене соромно.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 314)

Вихилити одним махом що (випити алкогольний напій до дна)

Том узяв пляшку бренді із соснового буфета, налив собі трохи й **вихилив одним махом**. Потім сів поруч із дружиною, спостерігаючи, як світліло її обличчя, коли вона розглядала скарб у своїх руках. Дитина стежила за кожним рухом очей жінки, неначе Ізабель могла зникнути, якщо відвести погляд.

(М. Л. Стедман. Світло між двох океанів; пер. з англ. Н. Хаєцька, с. 12)

Віходець з того світу (покійник)

То не мати, то не жива людина, то – **віходець з того світу**. На кістлявих її плечах сіріє сорочка, широка-широка, мов не на неї шита; шия жовта, як у мертвяка, якимось витяглася, посвічуючи своїми кістками; щоки усередину увалилися, жовтим воском узялися; очі, неначе олив'яні шаги, світили;

під ними мов сині мішки висіли; кругом червоні кружала. Сама журба, само лихо не дивилися б так страшно, як Пріська у той час дивилася!

(Панас Мирний. Повія, с. 18)

Виходити з ладу (ставати недіючим, непридатним для чого-небудь)

Краса корабля була справою не такою простою. Від самого початку оздоблення вимагало багато уваги. У першу ж зиму дерев'яні панелі в кабінеті першого класу та обідній залі почали зсихатись, і їх довелося замінити. Потім через надмірну вібрацію компанія відкликала корабель для встановлення додаткових кріплень. Постійно щось ламалося й **виходило з ладу**.

(Ерік Ларсон. Постріл із глибин; пер. з англ. Т. Івченко, с. 33)

Вихором увірватися (стрімко, швидко заходити, вбігати куди-небудь)

Колись, пробувши кілька днів у Зальцбургу, Дік відчув, що тоне в столітніх хвилях купленої та запозиченої музики; тепер у Цюриху, в університетських лабораторіях, досліджуючи кору головного мозку, він сам собі здавався вже іграшкарем, а не тим поривчастим хлопцем, який два роки тому **вихором вривався** у старий учбовий корпус університету Джона Гопкінса, анітрохи не збентежений іронічним поглядом величезного Христа у вестибюлі.

*(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна;
пер. з англ. М. Пінчевський, с. 166–167)*

Вичавлювати всі соки з кого (дуже знесилювати, змучувати, виснажувати кого-небудь)

Мабуть, загалом моє життя позначене печаттю невдачі. Тож, звісно, мені нікому дорікати. Та все ж хто дав їм право так зі мною поводитися? Вони мене так використали, **вичавили з мене всі соки**, збили з ніг, що далі й нікуди!

(Х. Муракамі. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 282)

Вишкірювати зуби

Вишкірювати зуби до кого (посміхатися комусь)

Черговий привітався. Гребер на мить завагався з відповіддю. Він згадав слова обершарфюрера про те, що цей чоловік не сповна розуму. Потім усе-таки рушив до нього.

Черговий **вишкірив зуби**.

– Що ви тут робите? – запитав він суворо. – Грабуєте? Хіба вам не відомо, що це заборонено...

(Е. М. Ремарк. Час жити і час помирати; пер. з нім. Ю. Петренко, с. 72)

Вищий світ (вищий, привілейований прошарок суспільства)

Навесні 1894 року весь Лондон був заінтригований, а **вищий світ** навіть переляканий убивством молодого графа Рональда Едера, вчиненим за найбільш незвичайних і загадкових обставин.

(А. К. Дойл. Порожній будинок; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 88)

Від давніх-давен (здавна)

Посеред тих звалищ величної природи виднілися подекуди медведячі стежки, протоптані **від давніх-давен**, вузькі, але добре втоптані, густо засіяні вибіленими кістками баранів, оленів та всякої іншої звірини.

(Іван Франко. Захар Беркут, с. 342)

Від дитини (змалку)

Я прийшов до Качіоні такий приголомшений, зажурений та зніяковілий, що ледь міг вимовити пару слів. Він прийняв мене доброзичливо, не ставлячи ніяких зайвих запитань, не моралізуючи, хоч і знав мене **від дитини**.

(Галина Журба. Доктор Качіоні, с. 11)

Від колиски до могили (упродовж всього життя)

Отож **від колиски до могили** жінки докладали зусиль, аби чоловіки відчували задоволення собою, за що ті щедро від-

плачували жінкам гречністю і схилянням. Чоловіки, коли на те пішло, залюбки обдаровували жінок усім на світі, за єдиним винятком розуму.

(М. Мітчелл. *Звіяні вітром*, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 168)

Від краю до краю (повністю)

– Я вже казав, що з Берлінгтона я повіявся на південь. Кортіло побачити світ **від краю до краю**, я вже тоді відчув у собі силу. Господи! В які тільки бійки я попадав!

(Джон Рід. *Мак-Американець*; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 57)

Від підвалу до даху (повністю)

Згиньте, білі будиночки, які вже давно не належать нікому – бо їх, **від підвалу до даху**, не один раз вже заставлено.

(Джон Чівер. *Буллет-Парк*; пер. з англ. І. Леценко, с. 6)

Від початку часів (з самого початку існування чогось)

Вона уникала дивитись на Мага. Її погляд зосередився на селі та на його димарях, звідки валував білий дим. Саме через кохання люди намагалися пізнати світ **від початку часів**.

(Пауло Коельйо. *Брида*; пер. з португ. В. Шовкун, с. 25)

Від світанку до смеркú (зранку до вечора)

У великі морози Джантемир місяців на три-чотири перебирався з юрти в будинок, але з першою відлигою повертався в свої білі юрти, а чорні юрти його родичів, челяді та тюленгутів розсипалися схилом улоговини, суворо дотримуючись старшинства і залежності від бая: що новіша була юрта, то ближче стояла вона до білих байських юрт, а далі, зовсім на відшибі, темніли старенькі жалюгідні юрти бідарів, жатаків, які за недоїдки та старе шмаття працювали на бая **від світанку до смеркú**.

(Зінаїда Тулуб. *В степу безкраїм за Уралом*, с. 6)

Від світу до світу

Від світу до світу (цілодобово)

Майже незнайомі люди кидались одне одному в обійми, цілувалися й плакали. Народ покидав усяку роботу, і всі святкували; вельможне панство, й простолюди, і багаті, і бідняки, – всі співали, танцювали й пили донесхочу. Гуляли кілька днів **від світу до світу**.

(Марк Твен. Принц і злидар; пер. з англ. М. Рябова, с. 457)

Від усієї душі (дуже щиро, від усього серця)

...Хосе Аркадіо Буендіа спершу був подумав, що Мелькіадес переступив визначену людині межу пізнання, але коли циган віч-на-віч пояснив йому, як зроблено вставні зуби, то Буендіа відчув велику полегкість і посміявся **від усієї душі**.

(Г. Г. Маркес. Сто років самотності; пер. з ісп. П. Соколовський, с. 11)

Відбивати хліб у кого (позбавляти кого-небудь заробітку, беручись за ту саму роботу)

– Ти і в'язнів голиш?

– Ні, я чекаю, поки вони вийдуть на волю. В'язнів голить син мого брата. Я не хочу **відбивати в нього хліб**, та й у тюрму щодня ходити мені також не хочеться.

(Р. К. Нараян. Гід; пер. з англ. О. Хатунцева, С. Наливайко, с. 6)

Відважити ляпаса кому (вдарити когось в обличчя рукою)

Отут він, власне, і припустився помилки, бо забув, що Томмі – француз. Томмі **відважив йому ляпаса**, і шофер натиснув на газ. Саме в цю мить ваша машина об'їжджала їхню. Жінки, звісно, зняли вереск. І вся ця веремія тривала аж до готелю.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 63)

Віддавати кінці (помирати)

– Все прокляття в тому, що я мушу лежати тут з непотьмареним розумом, при повній свідомості того, що **віддаю кінці**, поступово втрачаю зв'язок зі світом, відриваюся від

нього. Я не бачу, не чую, почуття дотику теж покидає мене, і незабаром я перестану розмовляти, а проте весь час я буду тут живий, сповнений бажання діяти, але безсилий.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 254–255)

Віддавати належне чому (оцінювати за заслугами, сповна що-небудь).

Все це була робота моїх рук! Вигляд, правда, не дуже привабливий, зате міцно. Я знав, що щогли будуть діяти безвідмовно, а тому, дивлячись на це химерне творіння, я не міг в думці не **віддати належного** своїй силі.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 265)

Віддати Богові душу (померти)

У цю мить на ганок вийшов мій батько і заревів, мов лев, якого розбудили після поганих сновидінь.

– Джонні, – гаркнув він, – відчепись ти від цього нещасного старигана. Подай йому кухоль води, поки він не впав і не **віддав Богові душу**. Що в тебе за манери, хай тобі біс!

(Уільям Сароян. Моє серце у горах; пер. з англ. О. Ленік, с. 208)

Віддати на відкуп кому (віддати щось у чие-небудь розпорядження)

Тоді, як сам Коломієць радянську владу цілком сприймав, уважаючи те, що сталося з його батьком, збігом несприятливих обставин. Страшний голод, який пройшовся й Полтавщиною, трохи змінив погляди. Але загалом Максим схилився до того, що Україну **віддали на відкуп** різній мерзоті.

(Андрій Кокотюха. Чорний ліс, с. 18–19)

Віддати на поталу кого (поставити когось в умови приниження, зневаги, знущання)

– Кримські татари і його, й московського генерала Голіци-на побили, поламали ребра спільникам... Скільки нашого люду там загинуло! І все по-дурному. От козаки взялися й

Віддати пальму першості

скинули, бо їх право! І вибрали, кажуть, такого, що нікому нас **на поталу не дасть...**

(Леонід Полтава. Тисяча сімсот дев'ять, с. 11)

Віддати пальму першості кому (поставити на перше місце когось)

– Я ще не вирішив остаточно. Але якщо до того, який я маю на увазі, то ви дуже спритні. В такому разі мені довелося б **віддати пальму першості** вам.

(Теодор Драйзер. Пастка; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 69)

Віддати серце кому (покохати когось)

Але чого ж бо ще можна сподіватися? На нещастя, він запізно приїхав до Центральної Америки, і ця чудова дівчина **віддала вже серце** тому, хто з'явився перший, людині, не тільки не гіршій за нього, ба навіть, як підказувало йому почуття справедливості, ще кращій.

(Джек Лондон. Серця трьох; пер. з англ. М. Іванов, с. 45)

Віддатися на волю чому (давати можливість чому-небудь володіти, розпоряджатися собою)

Коли я нарешті відклала вбік ці папери, то вже не мала сили читати щось інше і вирішила **віддатися на волю** мрій і спогадів.

(Елізабет Гаскелл. Зникнення; пер. з англ. І. Андрущенко, с. 28)

Відділяти зерно від половини (відокремлювати шкідливе від корисного, погане від доброго)

Розмері мала романтичну вдачу, але на романтику життя її було бідне. Дбаючи про доньчину кар'єру, мати твердою рукою боронила її від усяких дешевих і легких перемог, що їх життя пропонувало щокроку; та Розмері й сама вже вміла **відділяти зерно від половини**; вона працювала в світі ілюзій, але не жила в ньому.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 45)

Віджити свій вік (наближатися до кінця свого життя)

Всю цю ганьбу можна знести, тільки відмовившись від Лікурга і від усього, що з ним пов'язано. Вони повинні починати життя заново, – принаймні наново завойовувати собі становище в суспільстві. Це не так уже важливо для нього самого і для його дружини – адже вони вже **віджили свій вік**.

(Т. Драйзер. Американська трагедія; пер. з англ. Л. Смілянський, Л. Яценко, І. Буше, с. 656)

Відібрало мову кому, в кого (хтось втратив здатність говорити)

Кругле обличчя Макартні, таке ж червоне, як і його мундир, виражало не менше здивування, ніж обличчя губернатора. Те, що такий негідник, за голову якого оголошено винагороду, має нахабство з'явитися вдень з візитом до губернатора англійської колонії, майже **відібрало в Макартні мову** і ще більше – здатність мислити.

(Р. Сабатіні. Хроніка капітана Блада; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 387)

Відійти в тінь (відступити на задній план)

Але хтось з її нащадків розвіяв цю славу, оповістивши, що високошановані гості приїздили не до них, а до їхнього по-жилця. Після того Марія знов **відійшла в тінь**, зате Мартін здобув у довколишньої малечі величезну пошану.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 185)

Відкинути ноги (умерти)

– Після Токію, напевне, наше містечко здається вам мертвим? – сказав службовець.

Я відповів щось невиразне.

– Але ж воно справді-таки починає вмирати. Поки поїзди ходять, ще якимось тримається, а от як залізничну гілку ліквідувать – **відкине ноги**. Смерть міста – дуже дивна річ. Що таке людська смерть – зрозуміло. А от смерть міста...

(Х. Мураками. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 225)

Відкладати про чорний день

Відкладати про чорний день (заощаджувати на час нестатків, на скрутний час)

– Вищої посади мені не дадуть, а пенсія буде напевно. Я дещо **відклав про чорний день**, і якщо комусь не до шмиги моє розуміння обов'язку, я залюбки поїду на батьківщину. Я старий чоловік і завжди прямо висловлював свою думку. Зараз мене турбує одне: щоб мої дочки повиходили заміж, поки я живий.

(Джозеф Конрад. Лорд Джім; пер. з англ. Л. Гончар, с. 28-29)

Відкопілити губу (виразити зневагу, пиху)

Поки дівчата перетирали на зубах міс Боббіт, Біллі Боб, Прічер Стар та інші старші хлопці сиділи мовчки, не зводячи затуманених, замріяних очей з будинку, в якому вона зникла. Тепер же вони посхоплювались і, мов сновиди, посунули до хвіртки. Кора Маккол зневажливо пирхнула й **відкопілила губу**, але решта гостей, і я з ними, попідводилась і вместилася на сходах веранди.

(Т. Капоте. Діти в день народження; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 286)

Відкривати душу кому (ділитися з ким-небудь своїми переживаннями, думками, таємницями)

Бернард Хігінботем любив свою крамницю, як декотрі чоловіки люблять своїх жінок. Він **відкривав свою душу** Мартінові, розповідаючи, скільки запалу й енергії взяла у нього розбудова цієї крамниці. І в нього є плани на майбутнє, широкі плани.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 305)

Відкривати очі кому, на що (показувати правду комусь, виводити з омани когось)

– Атож, те, що я почувала до дона Мігеля, було не кохання. Просто дівочі химери. І добре, що я їх позбулася. Добре, що він виявився боягузом. Це враз розвіяло мої романтичні

мрії, **відкрило мені очі** на те, що ніякий він не герой. Я маю дякувати долі за це розчарування.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 271)

Відкриватися всім вітрам (бути, стояти на відкритому просторі)

На голому шпилі, що **відкривався всім вітрам**, стояв старий, посірілий від часу й негоди вітряк з пообламуваними крилами. Навколо ні душі. Навіть дороги й стежки, що в'юнилися до нього лісом, позаростали бур'янами і чагарником. Видно, вже ніхто не привозив сюди збіжжя для помолу, давно відгуркотили і зупинилися кам'яні жорна.

(Володимир Малик. Посол Урус-Шайтана, с. 22)

Відкрити скриньку Пандори (скоїти дію з непоправними наслідками, яку не можна скасувати)

І що ж я мала тепер робити, скажіть, будь ласка? Передати гроші своєму шефові? Як-не-як, а справу про вбивство Скотта вже закрито. І воно мені ото треба – знову **відкривати скриньку Пандори**? Раптом на думку мені спало дуже просте й ефективно розв'язання цієї проблеми.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 148)

Відкритий всім вітрам (який знаходиться на відкритому просторі)

Штаб полку містився у величезному, **відкритому всім вітрам** старовинному будинкові з вельми гримучою каналізаційною системою, спорудженому із розсипчастого червоного пісковика.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мецєряк, с. 61)

Відлягло від серця кому (комусь стало легше, спокійніше)

Можливо, Льобковціцу й Станімірові трохи **відлягло б від серця**, якби вони знали, що на чолі колони їхав один із найшляхетніших білогвардійських офіцерів – полковник Стессель.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 151)

Відплатити тією ж монетою

Відплатити тією ж монетою кому (відповісти комусь тим самим, таким же вчинком, ставленням)

Я гадав, тату, що ми **відплатимо янкі їхньою ж монетою**, але генерал сказав «Ні», хоч я особисто – хай би мене й розстріляли – ладен втішитись тим, що пушу з димом котрийсь будинок янкі.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 270–271)

Відпливати до царства Морфея (засинати)

Хтозна, чи матрац був набитий кукурудзяними качанами, чи якимсь череп'ям, але я довгенько перевертався з боку на бік, не можучи заснути. Та нарешті запав у неглибоку дрімоту й уже був зовсім **відпливав до царства Морфея**, коли почув за дверима важке гупання й побачив, що під дверима пробивається до кімнати світло.

(Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 56)

Відхилити завісу над чим (розкрити що-небудь приховуване)

А родом Мак був із штату Вермонт. Після четвертої чарки «Тома і Джеррі» він трохи **відхилив завісу** зі свого минулого.

(Джон Рід. Мак-Американець; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 56)

Відходити в землю (помирати)

Біг дрозжок по немощеній землі, як завжди заспокоював Отроходіна після засідань: м'який і рівний біг, з дружними коненятами, що дістали собі в розпорядження було сподіванкою віддавна, – слабо впливає тепер. Збурила непокірність дядьків: відмовилися мовчки **відходити в землю**.

(Василь Барка. Жовтий князь, с. 22)

Відходити на другий план (ставати менш важливим, незначним)

Урсула, яка в глибині душі винуватила себе в тому, що нескінченними відкладаннями весілля знівечила життя Ребеці, більше не збиралася примножувати свої гризоти.

Сувора жалоба по Ремедіос **відійшла на другий план** через злигодні війни, відсутність Ауреліано, жорстокості Аркадіо, вигнання Хосе Аркадіо й Ребеки.

(Г.Г. Маркес. Сто років самотності; пер. з ісп. П. Соколовський, с. 127)

Відчувати себе на сьомому небі (бути дуже щасливим)

Ще вчора я почувався найщасливішою людиною в світі, і, коли теплого вересневого вечора ми з однокурсниками сиділи довкола багаття на картоплищі (навчальний рік почався з трудового семестру в колгоспі), вдихали гіркувато-солодкий дим, що пах печеною картоплею і бабиним літом, я раптом **відчув себе на сьомому небі** і чи не вперше в житті отак і подумав: «Я щасливий».

(Василь Шкляр. Танець під чортову дудку, с. 113)

Відчувати стіну (про існування перепони між кимось, чимось)

Але сьогодні Вільчек ну ніяк не міг зосередитися на молитві й просто-таки **відчував стіну** між собою й іконою.

(Тетяна Пахомова. Таємниця галицького Версалю, с. 24).

Відчувати щастя сьомого дня (бути надзвичайно щасливим)

Ми **відчували щастя сьомого дня**, радість відпочинку після творення; тепер ми могли споглядати будь-яку роботу Гленди без страху, що завтра нам знову загрожуватимуть похибки та недоречності; тепер ми збиралися з полегкістю наділений невагомістю янголів чи птахів, ми жили в абсолютній теперішності, напевне, подібній до вічності.

(Х. Кортасар. Ми дуже любимо Гленду; пер. з ісп. С. Борщевський, с. 21)

Відшукати голку в копиці сіна (знайти те, що неможливо знайти)

– Гарний улов, хлопці, – сказав Татем, і він був щодо цього абсолютно щирим. Бо знайти рятувальний жилет в океані – це було те саме що **відшукати горезвісну голку в копиці сіна**.

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 165)

Віку доживати

Віку доживати (жити останній відрізок життя)

І ось за двісті франків річної платні він найняв собі в одному селі, на межі Ко й Пікардії, якусь чи то ферму, чи то садибу і, мавши сорок п'ять літ од роду, окопався в ній, посаджуючи на свої невдачі, кленучи свою долю, заздрячи всім на світі. Він казав, що розчарувався в людях і вирішив **дожити віку** в спокої.
(Гюстав Флобер. Пані Боварі; пер. з фр. М. Лукаш, с. 26)

Віч-на-віч (удвох, наодинці з ким-небудь)

Він ще якийсь час думав про маленьке непоказне дівча, чекаючи на лісовій галявині Ганну, з якою Конрад хотів ще порозмовляти **віч-на-віч**. Ось вона вийшла, але похмура й мовчазна. Лише на зворотному шляху по-дружньому взяла його під руку.
(А. Збих. Ставка більша за життя; пер з пол. М. Дуркевич, с. 119)

Вішати всіх собак на кого (звалювати вину на когось, безпідставно звинувачувати когось)

– Тихо! – роздратовано крикнув офіцер. – Де я вам у таку рань візьму лікаря? Та й не лежати ж йому доти на вулиці! Бо потім знов галасуватимуть, ніби це ми його так замордували. Адже ж на поліцію **всіх собак вішають!**
(Е. М. Ремарк. Люби ближнього твого; пер. з нім. Ю. Лісняк, с. 306)

Вішати кірпу (впадати у відчай)

Сутяга випадково наткнувся в Сокирному лісі на Веремієвого ад'ютанта Чорта, з яким знайомий давно, і той, щиро зрадівши цій зустрічі, запевнив Сутягу, що рано ще **вішати кірпу**, ще може таке розгорітися, що нікому й не снилося.
(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 337)

Віятися світами (блукати різними місцями)

Хотівши добре побавитись тої ночі, він надумав потурати всім його примхам, тож і сказав Дон Кіхотіві, що схвалює

його намір, цілком притаманний і властивий таким знакомитим рицарям, на якого він подобою своєю бадьористою виглядає; що й сам він (корчмар би то) замолоду теж таким хвальним промислом трудився – **віявся світами**, шукаючи пригод.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 43)

Вкарбуватися в пам'ять (міцно закріпитися в пам'яті)

Івен прочитав листа і довго сидів непорушно, не маючи сили навіть увімкнути мотор. Він не перечитував листа, кожне слово **вкарбувалося в пам'ять** наче випалене там розпеченим залізом.

(В. Сароян. Сумна історія; пер. з англ. Ф. Соломатін, Ю. Райський, С. Нікіташенко с. 308)

Власти душу (робити що-небудь з любов'ю, з натхненням)

– Я ніколи не покладу своє серце їм під мікроскоп. Ось так, Гаррі, – занадто багато **вклав я своєї душі** в цей портрет, занадто багато...

(О. Вайльд. Портрет Доріана Грея; пер. з англ. Р. Доценко, с. 21)

Вклепатися в історію (потрапити в неприємне становище внаслідок помилки, необачності)

Шостий, який цурався тих п'ятьох, сказав, що він тому не хоче мати з ними нічого спільного, щоб на нього не впала якась підозра; він, мовляв, сидить тут лише за спробу вбивства з метою пограбування одного дядька із Голиць. Швейк підсів до товариства змовників; ті вже вдесьте оповідали, як вони **вклепалися в цю історію**.

(Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка; пер. з чеськ. С. Масляк, с. 35)

Вклепатися по самі вуха (сильно закохатися)

Сельма Тернер, дочка нашого директора, бігала на стадіон, каналія, частенько. Тільки ж вона не з тих, у кого можна

Вкоротити собі віку

вклепатися по самі вуха. Хоч загалом дівчина досить нічогенька.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 9)

Вкоротити собі віку (зменшити тривалість свого життя)

Коли настала фатальна хвилина, у всіх присутніх вихопилися сльози й стогони. Простак не панував над своїм розумом. У міцних духом почуття куди дужчі, ніж у душ ніжних. Добрий Гордон досить знав його, щоб боятися, як би, отямившись, він не **вкоротив собі віку**.

(Вольтер. Простак; пер. з фр. Л. Івченкова, с. 296)

Вкрасти зірку з неба кому, для кого (зробити усе можливе й неможливе заради когось)

Коли вийшли з театру, надворі вже було холодно. Кей пригорнулася до Майкла й сказала:

– Коли ми одружимося, чи й ти битимеш мене, а потім **крастимеш зірку з неба** на подарунок?

(М. П'юзю. Хрещений батько; пер. з англ. В. Батюк, О. Овсяк, с. 70)

Вкриватися пилом (залежуватися на одному місці; коли хтось забуває про що-небудь)

Розлучення розривають наші сердечні м'язи так, що вони заледве вичавлюють кожен наступний удар, ну то й що. Гроші у трастових фондах закінчуються, ну то й що. Неоплачені кредитні рахунки **вкриваються пилом** на кухонних стільниціях, ну то й що. Тумбочка біля ліжка заставлена пляшечками ліків, ну то й що.

(Е. Локарт. Ми були брехунами; пер. з англ. Ю. Максимейко, с. 9)

Власною особою (особисто)

Зате для внутрішніх земель королівства справді видимо наблизилася сподівана розв'язка. На річці Луарі й у місті Турі, згадуючи давне, вже чекали, що врешті король **власною**

особою прибуде до них. Уже не одне сторіччя вони стрічали королів інколи як нещасних утікачів, та кінець-кінцем як державців.

(Г. Манн. Літа зрілості короля Генріха IV; пер. з нім. Ю. Лісняк, с. 26)

Власною охотою (добровільно, за власним бажанням)

– Коли так, – сказав Томе Сесьяль, – то я **власною охотою** пошився в дурні, як став до вас за джуру, а тепер за власним же бажанням із дурнів виходжу і вертаю додому.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепада, с. 99)

Влаштовувати сцени (сваритися, висловлюючи своє незадоволення комусь)

Всі хлопці чудові, якщо вони тобі до вподоби; всі дівчата кокетують і заграють, а час від часу **влаштовують сцени**. Люди – це просто люди.

(Уїллард Мотлі. Майже білий юнак; пер. з англ. Л. Гончар, с. 237)

Вліпити у самісіньке око (влучно, дотепно сказати що-небудь)

– І Китай, – раптом устроїв свого носа Ходя.

Я здивовано подивився на нього. Ходя ніколи не втручався в серйозні розмови, а тут **уліпив у самісіньке око**. Він навіть перестав жувати і так твердо й вимогливо глянув на мене, що я додав усупереч фактам:

— І Китай...

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 125)

Влучити в саму цяту (доречно відповісти у конкретній ситуації)

Скарлет насупилась і вже ладна була відповісти чимось ущипливим, але стримала себе. Мамка таки **влучила в саму цяту**, і тут нічим було крити. Помітивши впертий вираз на обличчі у Скарлет, Мамка взяла в руки тацю і з властивою її расі прихованою хитрістю вирішила діяти інакше.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 85–86)

Влучити як у яблучко

Влучити як у яблучко (влучно, дотепно сказати)

Старий **влучив як у яблучко**, і Скарлет, хоч і кипіла від люті, примовкла. І справді, переможці були схвальної думки про неї та її родину, а сусіди – ні.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 173)

Вляжеться курява (ситуація втихомириться, вшухнуть пристрасті)

Може, не такий уже й невинний був отой анекдот, що ходив про Честера. Розповідали, що якби на Честера Німмо, голого – у чому мати спородила, – напали зненацька два озброєні до зубів гангстери, бійка була б запекла, проте недовга. А коли б **вляглася курява**, ми б побачили, що гангстери порішили один одного, а сам Німмо стоїть в одязі архієпископа, і з кожної кишені у нього стирчать золоті годинники.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 174)

Вмиватися потом (густо вкриватися потом; працювати з перенапруженням, докладаючи великих зусиль)

Ще й досі плаває по морях чимало суден, які набирають матросів працювати в трюмах по багато годин, живучи в бруді та смороді й харчуючись мов худоба. Згоден, я дивлюсь на це з погляду моряка, але спробуйте – но самі **вмитися потом** під розжареними зорями Могадішо або ж гарячої тропічної ночі постояти на рейді в Пернамбуко...

(Дж. Олдрідж. Небезпечна гра; пер. з англ. П. Шарандак, с. 46)

Вмиватися сльозами (гірко плакати)

Замолоду Домаха не раз ходила скаржитися начальству на ту дивну підводу, що забрала Пилипа. А владі все ніколи. То продрозверстка, то колективізація, то війна, то світовий мілітаризм. На неї ще й гримали – краще б ви мінімум виробляли, а не морочили нам голови. Вона так і **вмилася сльозами**.

(Любов Пономаренко. Домаха і камінь, с. 221)

Вміти зв'язати два слова докупі (могли чітко, логічно висловлювати свої думки)

Єдиним з усієї компанії цих затятих вояків-шибеників, хто вмів **зв'язати докупі два слова**, був красень-інтриган із душею святенника і тонкими вустами єзуїта.

(Ірен Роздобудько. Останній діамант міледі, с. 6)

Вовк в овечій шкурі (про лицеміра, який під машкарою доброзичливості приховує злі наміри)

Почуваючись **вовком в овечій шкурі** у своїй кофті з ворсисті австралійської вовни, він з насолодою малював собі одвічну красу Середземномор'я, пропечену сонцем землю під оливою, селяночку з-під Савони в затінку дерев – обличчя зелене й рожеве, як кольори в ілюстрованому требнику. Він візьме її на руки і, викрадаючи, перенесе через кордон...

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 278)

Вовком глянути на кого (подивитися неприязно, вороже на когось)

– Це вже трудноувато буде.

– Чому?

– А тому, бо люди ще на місяць дороги не зробили.

Босаковський **вовком на Телепа глянув**: «Ех, Телеп, Телеп! Як я тебе телепну!»

– Лиши... Розкажуй, кажуть тобі.

(Богдан Лепкий. Крутіж, с. 198)

Вовчий апетит (постійне бажання їсти)

Дунав він про сьогоднішній вечір і палко жадав, щоб вечір цей настав якомога скоріше; думав про те, як повернеться сьогодні з арени, стомлений і спітнілий, але щасливий, як людина, котра щойно unikла великої небезпеки; як прокинеться у нього **вовчий апетит** і шалений потяг до розваг – адже попереду буде кілька спокійних і безтурботних днів.

(Вісенте Бласко Ібаньєс. Кров і пісок; пер з ісп. В. Шовкун, с. 278)

Вогняна вода

Вогня́на вода (спільна назва міцних алкогольних напоїв у індіанців)

– Так коли б я знав, то накидав би туди отруйного плюща, щоб вам усі тельбухи попало! Ото була б вам справжня **вогня́на вода**, коли ви її так любите. Щоб вам вічно горіти в пеклі, червоношкірі ви злодюги! Украсти в чоловіка випивку, поки він спить!..

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 292–293)

Водити за кі́рпу *кого* (обдурювати кого-небудь, приховуючи щось)

Цей священник, француз, півтора місяця **водив їх за кі́рпу**. Його змогли нейтралізувати аж тоді, коли вже сорок два файли було заражено вірусом, який блокував до них доступ і виводив на екран лайки латинською.

(А. Перес-Реверте. Шкіра для барабана; пер. з ісп. О. Лесько, с. 7).

Водити за носа *кого* (обманювати, обдурювати когось)

На конях ми могли їх **водити за носа** скільки завгодно, але все це мені не подобалося. Вовкулака пропонував зайти нахабам у тил і, не чіпаючи заручників, потовкти чекістів.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 312)

Водити як собаку на налі́гачі *кого* (повністю керувати кимось, чиймись діями)

Елен, скромно вдягнена у білу блузку та чорний брючний костюм, поглянула на присяжних так, наче хотіла висловити своє невдоволення таким напрямком опитування. Ноулз **водив її як собаку на налі́гачі**, і їй це не подобалося. Дуже не подобалося.

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 246)

Водою не розлити *кого* (про тісну дружбу між кимось)

Ми з ним являли собою одну з тих сентиментальних законханих парочок, що часто дратують оточення виявами своїх

почуттів. Більше того, ми були не просто закоханими, ми ще й були найкращими друзями – **водою не розлити**. Задушевними однодумцями з ментальністю Ромео та Джульєтти, готовими все життя прожити разом і померти водночас.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатюк, с. 11)

Волити волю (виконувати бажання)

Джаннотто, який зовсім не того сподівався, почувши сії слова, – зрадив неказанно. Він пішов із ним до собору Паризької богоматері і попросив тамтешніх кліриків охрестити Аврама, а ті, не гаючись, **уволити їхню волю**.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 57)

Волос з голови не впаде кому, чиєї (хтось у цілковитій безпеці)

– Ось моя рука, що слова додержу, а ось тобі мій знак. – Він вийняв з кишені кусок березової кори, на якій були нарізані якісь знаки. – З тим можеш йти через той ліс опівночі сам-один, а **волос тобі з голови не впаде**.

(Андрій Чайковський. Сагайдачний, с. 24)

Волосся піднялося сторч у кого (хтось у нестямі, остовпів)

І жінка, слова, якої лунали, мов якесь жахливе заклинання, раптом швидко повернулась і пішла геть. Я стояв на тому ж місці, мов укопаний, **волосся в мене на голові піднялося сторч**. У ті часи люди ще вірили у відьом і боялися прокляття. Прокляття ж цієї жінки, яке пролунало, мов застереження, щоб я зупинився, поки ще не пізно, зовсім відібрало мені силу.

(Р. Л. Стівенсон. Викрадений; пер. з англ. І. Коваленко, с. 13)

Волосся рвати на собі (бути в розпачі, впадати у відчай)

Богдан ладен був **обірвати на собі волосся** і, розлютований, прискіпався до Хайки.

(Ольга Рогова. Тиміш Хмельниченко, с. 18)

Воно й не чудниця

Воно й не чудниця (це й не дивно)

– На всякій мізерії вигадують гріш – мертвий не погудить, – буркнув Трусяк, не маючи звички здоровкатися і прощатися.

Воно й не чудниця: його замовці не з говірких. Зате в самого язик намантачений.

(Мирослав Дочинець. Мафтей, с. 18)

Ворушити минуле (згадувати, пригадувати, викликати в пам'яті)

Далі за ці межі він дивитися не хотів. Колись оті землі, обабіч садиби, теж належали його господиням. Але навіщо тепер **ворушити минуле?** Його вже не повернеш. Краще думати про майбутнє і сподіватись на ласку Божу.

(Грація Деледда. Тростини на вітрі; пер. з італ. В. Шовкун, с. 5)

Воскрешати в пам'яті (пригадувати, відновлювати в пам'яті що-небудь забуте, давноминуле)

Але кілька місяців тому я виявив щось важливе, що **воскресило в пам'яті** низку трагічних подій, які відбулися восени та взимку 1987 року, у мій останній рік навчання у Принстоні.

(Ю. О. Кіровіц. Книга дзеркал; пер. з англ. Н. Хаєцька, с. 8)

Впадати в око (привертати чию-небудь увагу)

Все було б витримано в коричневих, вохряних, жовтих і рудуватих тонах. То був би світ приглушених барв з ретельно, артистично дібраними відтінками; лише подекуди **впадали б у око** кілька ясніших плям.

(Жорж Перек. Речі; пер. з фр. В. Омельченко, с. 62)

Впадати у вічі (бути помітним)

Він може дозволити собі підписувати надзвичайно важливі контракти дешевою авторучкою, носити зручні й елегантні піджаки, пошиті в невеличкій майстерні, розташованій поруч із його конторою, й не позначені етикеткою знаменитої

фірми, яка відразу **впадала б у вічі**. Він може робити все, що йому заманеться, йому не треба нікому доводити, що він багатий і має роботу, яка цікавить його по-справжньому.
(П. Коельйо. *Переможець завжди самотній*;
пер. з португ. В. Шовкун, с. 21)

Впасти в гріх (згрішити)

– Браття мої, я вивів Йону перед вас не на те, щоб ви наслідували його гріх, а на те, щоб він став для вас зразком каяття. Не грішіть; та коли вже **впали в гріх**, зумійте покаятись так, як Йона.
(Герман Мелвілл. *Мобі Дік*; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 80)

Впасти нáвзнак (впасти обличчям догори, на спину)

Тротуар був крутий і мокрий. На півдорозі до трамвайної зупинки неслухняні ноги Ендрю раптом вислизнули з-під нього, і він важко **впав нáвзнак**, вдарившись плечима об асфальт.
(Філіп Боноскі. *Дорога додому*; пер. з англ. Ю. Попсуєнко, с. 368)

Впасти ниць (впасти обличчям вниз)

Я висловив свою подяку, **впавши ниць** перед його величністю, але він звелів мені підвестися і дуже ласкаво висловив сподівання мати в моїй особі корисного для себе слугу, гідного явленої мені ласки і вартого майбутнього благовоління.
(Дж. Свіфт. *Мандри Лемюеля Гуллівера*; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 28)

Впасти оп'юкою (дуже швидко, відразу опуститися донизу)

Отак я міркував собі, коли це підійшов до мене якийсь джэнджикуватий чоловік, розкішно вбраний – і штовх у плече! Та й каже, усміхаючись дуже мило:
– Дядьку, я – Паррон!
Я так і **впав на землю оп'юкою**. А бандюга регочеться...
(П. А. де Аларкон. *Наворожив*; пер. з ісп. О. Мокровольський, с. 95)

Впасти у забуття

Впасти у забуття (втратити відчуття навколишньої дійсності, заснувши або знепритомнівши)

Після кожного чотириденного рейсу на кур'єрському літаку до Італії він виставляв приятелям куплені там пляшки віскі «Бурбон» і швидко впивався, хихотів, співав, горлав щось у п'яному екстазі, поки ставало сил, а потім **впадав у тихе забуття**.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 87)

Впіймати комарика за хвіст (швидко зорієнтуватися в ситуації; виявити кмітливність, спритність)

І знов щось насторожило Ворона в цьому наказі, щоправда, тепер він швидко **впіймав комарика за хвіст** і спитав:

– Ти, Ларику, нічого не бачиш тут дивного?

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 198)

Впійматись у тенета (дозволити перехитрити, обдурити себе)

Кінець кінцем, міркував Грегори далі, тепер дівчина не така, якою він спочатку її вважав і якою вона була; **впіймалась у тенета** власних почуттів і, підкоряючись йому, робить цілком протилежне тому, що мала намір зробити.

(Теодор Драйзер. Пастка; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 88)

Вповільнити крок (почати йти повільніше)

Я **вповільнив крок**, щоб не наздогнати його, але в цю мить він зупинився і, насупивши брови, почав розглядати вітрину ювелірної крамниці. Раптом він помітив мене й пішов назустріч, простягаючи руку.

(Ф. С. Фіцджеральд. Великий Гетсбі; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 219)

Впоперек їти кому (суперечити комусь)

– Тю на тебе! – вигукнув Санчо. – Чи ти Тереза, чи ти не-Тереза? Чого се ти ні сіло ні впало мені **впоперек ідеш**,

не хочеш, щоб я видав дочку заміж, як сам знаю, щоб я од неї вельможних онуків діждався?

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 39)

Впускати козу до капустяної грядки (годиди, догоджати комусь)

– Я так і думала! – аж засяяла від радості співрозмовниця.

– Наш клуб книголюбів нещодавно прочитав вашу книгу про божественне жіноче начало та церкву! Це так чудово, що вона здійняла такий скандал! Певно, вам подобається **впускати козу до капустяної грядки!**

(Ден Браун. Втрачений символ; пер. з англ. В. Горбатько, с. 19)

Врешті-решт (зрештою)

Дотримуюся свого звичного плану, згідно з яким я нічого нікому не кажу. Це не надто вишуканий план, він викликає роздратування і навряд чи суттєво вплине на те, що **врешті-решт** має статися. Але принаймні, це хоч якийсь план.

(Саллі Грін. Неживий; пер. з англ. В. Морозов, с. 207).

Врізати дуба (померти)

Бліда постать зірвалася з ліжка й метнулася до дверей. Макс нарешті знайшов свої капці і, вилаявшись, рушив за жінкою. Намацавши рукою шорсткий одвірок, гукнув їй услід:

– Не верещи. Краще про золото запитай, поки **дуба не врізала.**

Стара важко стогнала на своєму ложі.

(Андрій Криштальський. Десять гріхів, с. 5–6)

Вряди-годі (зрідка, нечасто, деколи)

Танки повільно спускалися бульваром, **вряди-годі** стріляючи холостими набоями, – пам'ятаю лише, що я, мов метелик, закружляла на їхньому шляху, і все кружляла й кружляла, не в змозі зупинитися.

(М. Сюзіні. Таким було наше кохання; пер. з фр. Д. Паламарчук, с. 142)

Все до кісток

Все до кісток (цілком, повністю все)

Панотець заходився порпатися пальцем у кошику, доки побачив обличчя сонного немовляти.

– А воно гарне. Рожеве таке, повненьке.

– Бо нажерлося моєї крові. Бо висмоктало з мене **все до кісток!** Але тепер годі. Далі можете годувати його самі козячим молоком, кашами та морквяним соком. Це байстрия жере все.

(Патрік Зюскінд. Парфуми; пер. з фр. І. Фрідріх, с. 8)

Все на своїх місцях (все в порядку)

Єву ніщо так не заспокоювало, як шум залізниці й лагідний передзвін церковних дзвонів. Це були звуки її домівки, які говорили про те, що все гаразд, **все на своїх місцях.**

(Девід Бейкер. Зваблення Єви Фольк; пер. з англ. О. Спиз, с. 9)

Все поставити на свої місця (зробити так, як було раніше; владнати усе)

Всі односельці не мали жодного сумніву, що Хосе Аркадіо Буендіа схибнувся, та ось з'явився Мелькіадес і **все поставив на свої місця.** Він привселюдно уславив розум цього чоловіка, котрий шляхом самих тільки астрономічних спостережень дійшов теоретичного висновку, давно підтвердженого практикою, хоча ще й не відомого жителям Макондо...

(Г. Г. Маркес. Сто років самотності; пер. з ісп. П. Соколовський, с. 7)

Всипати добрячого прочухана кому (добряче виляяти кого-небудь)

Коли Пітеру було дванадцять і він зростав у Ларчмонті, батьки спіймали його на тому, що він цупив кошти з їхніх гаманців. Він почав виправдовуватися тим, що йому не вистачало тих кишенькових грошей, які вони йому давали. Батьки **всипали йому добрячого прочухана.** Але водночас збільшили вдвічі суму кишенькових грошей, наївно сподіваючись, що у сина більше не виникатиме спокуси заглядати до їхніх гаманців.

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 167)

Всі на один копійл (про людей з однаковими рисами)

– Тітонько, а ви не помиляєтесь?

– Я? Помиляюсь? Кажу ж тобі, він – диявол, та ще й останній бовдур на додаток. Ці кар’єристи **всі на один копійл**, – наче ті гади чи скорпіони! Вони нікому не вірять.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 189–190)

Всі розуми поїсти (ірон. стати дуже розумним)

– Нас тільки тоді кличуть, як голову під кулі та під шаблі треба наставляти, – зауважує Танський, – а до військової ради – то ми задурні. Москалі **всі розуми поїли**.

(Богдан Лепкий. Не вбивай, с. 7)

Всі, кому не ліньки (кожен, хто хотів)

Потім я взяв книжку, яку саме почав читати, й сів у своє крісло. В кожній кімнаті стояло по двоє крісел. Одне моє, друге – мого сусіда, Ворда Стредлейтера. Бильця вже ледве трималися – на них сідали **всі, кому не ліньки**, але загалом крісла були навіть досить зручні.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 28)

Всіляких діл майстер (майстр на всі штуки)

Доктор сідав навпроти мене, діставав папіросницю і, заки витягнув з неї папіросу, тричі постукував у вічко. Я приймав це як умовлений знак. Серце мені зупинялося від хвилювання та очікування. Потім, закручуючи папіросу, доктор дивися мені просто в очі й питався: «ну як всесвітні справи, винахіднику, мореплавне, і **всіляких діл майстре?**»

(Галина Журба. Доктор Качіоні, с. 11)

Всім серцем (цілковито, повністю)

Про наступний період свого життя він розповідає неохоче. Цей час він провів здебільшого за кордоном, подорожуючи світом у пошуках щастя. Він не забував про матір, висилав їй

Всмоктувати з молоком матері

деякі кошти через дідуся й бабусю. В одній із країн третього світу він, якщо не помиляюся, взяв участь у збройному конфлікті й зненавидів війну **всім серцем**.

(Вільям Пол Янг. Хижа; пер. з англ. О. Лавриненко, с. 13)

Всмоктувати з молоком матері що (засвоювати щось змалечку)

Другий, що звертався до нього, був яскраво виявленим типом лондонського кокні!, з правильними, майже жіночими рисами обличчя. Дивлячись на нього, можна було з певністю сказати, що ця людина **всмоктала** звуки дзвонів церкви святої Марії **з молоком матері**.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 13–14)

Вставити свого грівеника куди (при нагоді доречно сказати)

От як буває в житті, дивувався Вовкулака, це ж треба, як воно часом збігається, філософствував він і так довго розводився про силу провидіння, що навіть Біжу не витримав і **вставив свого грівеника...**

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 192)

Вставити свої п'ять копійок куди (додати щось своє до розмови)

Передусім місіс Паркер показала б вам квартиру з двома кімнатами. При цьому ви б не насмілилися перервати оповідь про усі переваги кімнати та чесноти джентльмена, який винаймав її протягом восьми років. Лише після цього вам би таки вдалося **вставити свої п'ять копійок**, зізнаючись, що ви не лікар і не дантист.

(О. Генрі. Кімната на горищі; пер. з англ. О. Гончар, с. 11)

Вставити слівце (встрягнути у розмову)

Як звичайно, він дотримувався грубо матеріалістичного погляду, а Мод ідеалістичного. Щодо мене, то я не брав участі в розмові і тільки іноді **вставляв слівце**.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 183)

Встати не на ту ногу (бути без причини в поганому настрої)

Цієї миті озвався ковбой, який увесь цей час уважно дивися на шведа:

– Містере! **Чи на ту ногу ви встали?**

Швед, мабуть, вирішив, що йому погрожують. Він затремтів, кутики губ у нього побіліли.

(С. Крейн. Блакитний готель; пер. з англ. Г. Лелів, с. 46)

Встромитися очима в що (зосередити погляд на чомусь)

...Другий же, високий і голений, **встромився очима** в агентову спину й стояв, моргаючи.

(Юрій Шовкопляс. Проникливість лікаря Піддубного, с. 284)

Встромляти кинджал у серце кому, чиє (завдавати комусь душевного болю)

Тимчасом як ця особа збільшувала її розпач і глибше **встромляла кинджал їй у серце**, прийшов посланець від пана Сен-Пуанжа з листом і двома прекрасними сережками. Сент-Ів, плачучи, відкинула їх, але приятелька підбрала.

(Вольтер. Простак; пер. з фр. Л. Івченкова, с. 282)

Встромляти свого носа куди (втручатися не в свою справу)

У цій околиці, схоже, панує загальна опінія, що ваш друг надто полюбляє **встромляти свого носа** в ті справи, які його не стосуються. Сподіваюся, до найгіршого не дійшло. Пошуки відновилися з подвоєною енергією. І лише пізно пополудні наші зусилля були нарешті винагороджені.

(Аґата Крісті. Зливки золота; пер. з англ. В. Шовкун, с. 49)

Вступати в свої права (проявлятися в усій своїй силі)

Коли лаз був закритий, ніч знову **вступила у свої права** й підвісна лампа заповнила простір своїм жовтим світлом. Застукотіли сабо по дерев'яних сходах.

(Г'ер Лоті. Допоки житиму; пер. з фр. С. Пінчук, с. 7)

Всяка всячина (різні речі)

Подейкують, що для них у монастирі відкриють кравецьку майстерню, де вони шитимуть ковдри і ще **всяку всячину**.
(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 325)

Всьому світові напродіво (про щось надзвичайне)

Набралася Маріторна тих товчеників до самого несхочу, то забула вже й про страх, і про сором та й собі давай Санча кулачити, що з нього вся соннота до решти злетіла; не розібравши ще гаразд, хто його так чеше, він підвівся скільки мога і схопив дівку за барки: таке між ними пішло борюкання та вовтузіння, що **всьому світові напродіво**.
(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 125)

Втнути дурницю (зробити щось необдумане, безглузде)

А коли вони підвелися, ті дві черниці, й зібралися йти, я **втнув таку дурницю**, що аж сором. Я саме курив сигарету і, коли встав попрощатися, ненароком пахкнув їм просто в очі.
(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 141)

Втопити в чарці що (пропити щось)

Таке напруження було надмірне навіть для машини, і кінець кінцем згасла й та остання іскрина від огню його колишнього життя. Під кінець сьомого тижня, занадто виснажений, щоб опиратися спокусі, він пішов з Джо до села і, **втопивши в чарці** своє життя, знайшов там нове і жив ним до понеділка.
(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 127–128)

Втоптаний в болото хто (зганений хтось)

Вранці вставала змученою, зганьбленою, **втопаною в болото** і переконаною, що якщо він перестане приходити, то з нею станеться щось страшне: або збожеволіє, або накладе на себе руки, щоб назавжди залишитись з ним.
(Ольга Яворська. На чужих вітрах, с. 28)

Втоптати в багно кого, що (принизити, заплямувати когось, щось)

«Так ось, Панкратію, нині ми востаннє зустрілися з тобою в школі: ми одного дня полишаємо її. Нині ти поставив себе вище за нас усіх і всіх **втоптав у багно**. Я цього не забуду і поквитаюся з тобою».

(Н. П. Вайзмен. *Фабіола*; пер. з англ. О. Думанська, с. 7)

Втратити голову від чого, через що (перестати володіти собою, не могли опанувати себе)

В домі своїх друзів вона зустріла Джералда Мартіна. Він шалено закохався в неї, і за тиждень вони заручились. Елікс, яка завжди вважала себе застрахованою від закоханості, буквально **втратила голову**.

(А. Крісті. *Любов незнайомця*; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 158)

Вуха в'януть (неприємно, гидко слухати що-небудь непристойне)

Востаннє Джейк мав нагоду побути в компанії Данів-молодших та послухати їхні балачки, від яких **в'янули вуха**, одинадцять місяців тому, коли Кетрін гуляла своє друге весілля на місі Код у шикарному готелі «Четгем Барз Інн».

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. *Виклик*; пер. з англ. В. Горбатько, с. 20)

Вуха ріже що (щось звучить різко, грубо; неприємно для слуху)

Та Клайд не любив карт і не мав задоволення від брутальних балачок, що тривали годинами. Крім Ніколсона, всі навколо вправлялися в непристойних і навіть образливих висловах, які **різали його вуха**.

(Т. Драйзер. *Американська трагедія*; пер. з англ. Л. Смілянський, Л. Яценко, І. Буше, с. 678)

Вхопитися за останню соломінку (використати єдину можливість вийти із скрутного становища)

Сьюлін не заслужила їх. Усе це здобуде вона, Скарлет. Вона подумала про Тару, згадала Джонаса Вілкерсона, що мов

Вхопить грець

гримуча змія виріс у них перед будинком, і **вхопилася за останню соломінку**, яка ще лишилася від затопленого корабля її життя. З Регом у неї не повелося, але Бог натомість послав їй Френка.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 85)

Вхопить грець кого (когось спаралізує)

Один готельний ветеран – до речі, дядько двоожильний, дужий, як бугай, – розігрував справжню пантоміму: зупинявся, ставив валізи на підлогу, прикладав руку до серця, потім, хитаючи головою, піднімав їх і тяг далі. Приїжджих гризло сумління, і вони давали йому на чай не менш як долар, бо були певні, що за десяток-другий кроків старого **вхопить грець**.

(А. Гейлі. Готель; пер. з англ. М. Пінчевський, О. Гординчук, с. 12)

Вшелéпатися в халепу (опинитися у скрутному становищі)

І несподівано **вшелепався я в страшну халепу**. Тільки-но я ввійшов до ліфта, як ліфтер і каже:

– Розважитись не бажаєте, юначе? Чи, може, для вас уже пізніенько

– Ви про що? – питаю. Я навіть не здогадувався, куди він гне.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 115)

Г

Гадки не мати про що (не уявляти собі чогось)

– Батькові ця земля дуже припала до душі. Сам частково полагодив дорогу, відремонтував будинок. Гадаю, добряче витратився. Однак завдяки цьому, була б тільки автомаши-

на, влітку тут можна нормально жити. Грубка, туалет, душ, телефон та аварійний електрогенератор – усе тут є. А от як тут жив Професор Вівця, **гадки не маю**.

(Х. Муракамі. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 294)

Гай-гай (вживається для вираження заклопотаності)

Гай-гай! Нелегко було виховати отих чотирнадцятьох малих Гао, але зараз вони вже виплутались зі скрутного становища. Десять тисяч франків, одержаних за продаж розбитого корабля, і справді поставили їх на ноги.

(П'єр Лоті. Допоки житиму; пер. з фр. С. Пінчук, с. 121)

Ганяти химери (говорити нісенітниці, дурниці)

Довго він так **ганяв свої химери**, аж ось настав умовлений час і година (дуже для нього нещаслива), коли на піддашшя, де їх трое ночувало, мала прийти астурійка.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 123-124)

Гаразд знатися на чому (добре тямити у чомусь)

– Кому ви кажете! – запишався Санчо. – Не гадайте собі, що я не **знаюся гаразд** на винах. Повірите, пане джуро, я од природи всяке вино нутром чую: тільки нюхну разок і тут же вам усе розкажу й розмажу: і відки воно, і якого сорту, і яке на смак, і скільки вистоювалось, і як мінилось, і геть-чисто все.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепада, с. 87)

Гарма-дάρма (даремно, марно)

Майже цілий той день їхав він **гарма-дάρма** – не траплялось йому по дорозі нічого, вартого згадки, що його аж розпач брав, бо не терпілось йому здибати кого-небудь і спробувати одразу міць своєї правиці.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 38)

Гарматне м'ясо

Гарматне м'ясо (люди, яких силоміць відправляють на фронт під час загарбницьких війн)

– Так, не щастить, але тобі хоч належить відпустка. А мені ось – ні. Я ж колишній соціал-демократ. Політично неблагоннадійний. Маю шанси загинути героєм, тільки й того.

Гарматне м'ясо і гній для тисячолітнього рейху.

(Е. М. Ремарк. Час жити і час помирати; пер. з нім. Ю. Петренко, с. 18)

Гарматою не розбудиш кого (хтось міцно, твердо спить)

– Він давав хропака, – втрутився Фельдман. – До полудня. Його **гарматою не можна було розбудити**.

(Е. М. Ремарк. Час жити і час помирати; пер. з нім. Ю. Петренко, с. 123)

Гарний-прегарний (дуже гарний)

Звичайно година робіт для дівчат є із усіх шкільних годин наймилішою. Тоді хлопці-збиточники йдуть додів, а вони, дівбравши собі догідне місце, сідають за роботою та вишивають шовками **гарні-прегарні** хустиночки, прибирають цирками сорочки, мережать запасочки...

(Уляна Кравченко. Голос серця, с. 127)

Гаряча голова (запальна людина)

Бачачи, що **гарячі голови** можуть здійснити цю погрозу, Сірко наказав Арсенові з десятком козаків провести Чорнобая в степ і там відпустити на всі чотири боки: все ж таки посланець!

(Володимир Малік. Посол Урус-Шайтана, с. 21)

Гасати галасвіта (вештатися невідь-куди)

«Жінка повинна більше уваги приділяти домівці й родині, а не **гасати по-чоловічому галасвіта**, – думав він. – От якби в неї з'явилася дитина...»

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 138)

Геєна вогненна (пекло)

– Капітане Пелегу, – не змінюючи тону, відказав Білдед. – Яка осадка в твого сумління – чи десять дюймів, чи десять сажнів, – я не знаю, але ти як був, так і зостанешся людиною безсердечною, капітане Пелегу, і я дуже боюся, що сумління твоє діряве й воно раніше чи пізніше потопить тебе в **геєні вогненній**, капітане Пелегу.

(Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 110)

Ген-ген (дуже)

Можливо, перед моїми колегами, які виїжджають за кордон, і розкриваються двері до наукової слави і просторих кабінетів у модерних спорудах зі скла й металу, але жити їм доведеться **ген-ген** далеко не тільки звідси, але й звідусіль.

(Паоло Джордано. Чорне і сріблясте; пер. з італ. А. Маслюх, с. 41)

Гераклова праця (надважка, сподвижницька праця)

Я знав, що у свої сімдесят п'ять він самотужки, без сторонньої допомоги натягав чималенько кедрових колод до підніжжя гори, вручну розділив їх на бруси, настругав кілків та встановив усі 678 погонних метрів пасовищної огорожі, яку я саме переліз, – настільки **гераклова праця**, що я лише хитав головою від подиву, коли задумувався про це.

(Д. Дж. Браун. Диво в Берліні; пер. з англ. Л. Пилаєва, с. 7)

Геть-геть (значно)

Бризнув кровавий мозок на боярина, і тихо, без рику повалився звір додолу. Радісно заревли труби бояр на знак першої побіди. Звіра витягнуто з-поміж вивертів і обдерто зі шкіри. Тоді бояри рушили даліше в гущавину. Сонце вже піднялось на небі і меркотіло крізь гілляки, мов скісні золоті нитки та пасма. Ловці йшли тепер **геть-геть** веселіше, перехвалюючися своєю відвагою й силою.

(Іван Франко. Захар Беркут, с. 342)

Геть-чисто

Геть-чисто (зовсім, цілком)

А мене обіймає терпке чекання ночі, я не хочу дня, зблякли **геть-чисто** усі принади літа – і купання в річці, і риба, й дрібненький пісок на березі, що пересіюється крізь пальці й сиплеться на засмагли плечі, і воскові соти, які дід вийняв з вулика, густо заповнені медом, і скошена за хатою трава із вплетеними у покоси голівками ромену, і смак свіжого молока...

(Ніна Бічюя. Стигли яблука на Спаса, с. 194)

Гіркої піднести кому (неприємно вразити когось)

Я думаю, що Сомко вже твердо сів на гетьманстві, – а в нього душа щира, козацька, – так міркував я, що якраз підійму його з усіма полками на Тетерю, да й привернем усю Україну до одної булави. **Гіркої підніс** ти моему сердцю, Божий Чоловіче, да ще, може, як-небудь діло на лад повернеться.

(Пантелеймон Куліш. Чорна рада, с. 16)

Гладити по голівці кого (поблажливо ставитись до чиїх-небудь вчинків; хвалити, потурати)

Я нікого не **гладжу по голівці**, у мене йди наниз і торуй шлях нагору нарівні з кожним, кого я наймаю, щоб, коли надійде пора перебирати справу, ти був добре підкований.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 38)

Глибоко копати що (ретельно з'ясовувати щось)

– Ось як ми працюємо з заявами, Джиме. Твій пакет документів пішов до Комісії з питань членства. Мені треба переговорити з тобою і подати звіт. Комісія приходить на раду, і тоді члени голосують за тебе. Тож бачиш, досить **глибоко копатиму**, увесь підспідок розписуватиму – просто обов'язок.

(Дж. Стейнбек. В сумнівній битві; пер. з англ. О. Смольницька, с. 8)

Глум та дивина́ (і смішно, і грішно)

Бідолошна стара! У дні провітління вона була така лагідна, що Го не переставала її поважати й жаліти. Бути все життя доброю, а під кінець стати такою злючою, вивергнути із себе в переддень скону цілий лантух люті, приспаної впродовж усього життя, увесь набір непристойних слів, що так довго перебували в сховку! Яка іронія долі, яка ментальність душі, **глум та дивина́!**

(П'єр Лоті. Допоки житиму; пер. з фр. С. Пінчук, с. 102)

Глу́па ніч (пізній час ночі)

А незнання породжує страх, і я, геть спантеличений і приголомшений виглядом незнайомця, тоді – признаюся щиро – злякався його так, наче то сам диявол у плоті вдерся до моєї кімнати серед **глу́пої ночі**. Справді, я так налякався, що не міг навіть здобутись на слово й запитати його про те, чого не здатен був зрозуміти в ньому сам.

(Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 58)

Глухий за́кутень (глушина)

Як виявилось, раніше вона виступала в кабаре із стриптизом, чи щось таке. Одне слово, взяв я трубку й набрав номер. Звали її Фей Кевендіш, а жила вона в готелі «Стенфорд Армз» на розі Шістдесят п'ятої і Бродвею. Певно, якийсь **глухий за́кутень**.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 82)

Глянути життю в вічі (прийняти дійсність, правду)

– Вони намагатимуться начинити вас нікчемною мораллю і бояться **глянути життю в вічі**. Вони любитимуть вас, Мартіне, проте свою вбогу мораль любитимуть дужче. А вам же треба життя осяйного й безоглядного, спілкування з великими вільними душами, треба яскравих метеликів, а не марної сірої молі.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 232)

Глянути правді у вічі

Глянути правді у вічі (тверезо оцінити дійсний стан речей)

У чому, власне, сенс нашого життя, товариші? **Гляньмо правді у вічі:** наше життя жалюгідне, виснажливе й недо-вге. Ми з'являємося на світ і отримуємо їжі рівно стільки, аби лише не здохнути.

(Джордж Орвелл. Колгосп тварин; пер. з англ. Ю. Шевчук, с. 16)

Гнат безп'ятий (біс, чорт; нечиста сила)

Савка: Я вам, куме, признаюсь, що сам ходив під Івана Купайла, як мені казано, на роздоріжжя... Повірте, звав, нехай Бог простить, **Гната безп'ятого!** Так що ж – не вийшов, тільки налякав.

(Іван Карпенко-Карий. Сто тисяч, с. 7)

Гнути горбá (дуже багато, важко працювати)

– І все ж, – мовив свояк, – я ніяк не візьму в голову, навіщо тобі здалося **гнути горб** і заробляти, та й взагалі весь цей клопіт.

(Р. К. Нараян. Продавець солодоців; пер. з англ. С. Наливайко, с. 210)

Гнути кірпу (чванитися, зазнаватися)

Потім, коли ми перейшли до вітальні, він попросив мене за-співати, – цього він теж досі ніколи не робив, – то була його своерідна «педагогіка» щодо мене: Джім не хотів потурати моєму гонорові, а то я, мовляв, **гнутому кірпу.**

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 97)

Гнути спину перед ким (покорятися комусь)

Кара-Мустафа знову посміхнувся. На цей раз сумно. Адже йому, справжньому правителеві Османської імперії, до-водиться **гнути спину** перед цим нікчемою і лінтюхом, який, одначе, корчить із себе великого завойовника і мріє про лаври Александра Македонського...

(Володимир Малик. Шовковий шнурок, с. 322)

Гнути спину (важко працювати)

Шодня, з ранку до ночі, злітали тихі звуки з вуст її матері, що тяжко **гнула спину** в полі: потім, коли підросла, збагнула глибокий зміст материних пісень. Шкребучи довгими годинами брудну підлогу за кілька центів, вона спізнала, хто такий Ісус, як гірко треба молитися, щоб він тебе почув, як тяжко й безмовно треба страждати, щоб бути гідним його.
(Р. Райт. Яскрава вранішня зоря; пер. з англ. П. Шарандак, с. 180)

Гнути шию *перед ким, під що* (виражати покірність, підкорятися)

– Ех, Богдане, Богдане! Озивається в тобі панська кров! Не щирий ти козак, а тільки наполовину. Хіба щирий козак може стерплювати образи? Хіба може він **гнути шию** під панське ярмо?

(Ольга Рогова. Тиміш Хмельниченко, с. 16)

Година пік (пора найбільшого навантаження на транспортну систему міста)

У Емілі було чудове відчуття напрямку. Куди б ми не збиралися, хай навіть у міський басейн, я вела, а вона проклала маршрут за картою в телефоні. Вона знала, як визначити, де затори, хоча в нашому місті майже ніколи не було жвавого руху, окрім тих випадків, коли ти прямуєш на вокзал у **годину пік**.
(Дарсі Белл. Проста послуга; пер. з англ. Ю. Максимейко, с. 45)

Годити, як болячці *кому* (дуже догоджати кому-небудь)

– О-о, починається, – незлостиво огризнулася Маруся. – Цілий день мовчить, а тоді починає. Хіба то я їх сюди накликала? Та мусиш, **як болячці, годити**, коли вже стала перевідницею.
(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 274)

Годі й думати *про що* (марно сподіватися на щось)

Усі затихають і вражено дивляться на цю несподівану яву. Натовп не тільки змовкає, а й ураз сумирнішає, добре збаг-

Годувати вошей

нувши мету цього застережного заходу, вчасно вжитого завбачливим комендантом форту. Стає зрозуміло, що про суд Лінча тепер **годі й думати**. Закон знову вступає у свої права.
(Т. М. Рід. *Вершник без голови*; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 482)

Годувати вошей (жити в поганих побутових умовах, дуже бідно)
Вони по закордонних готелях дівок лапають, а ти **годууй вошей**, щодня дивися в очі смерті і жди, поки вони виплодять черговий універсал! Ні, з мене досить їхніх універсалів!
(Василь Шкляр. *Залишенець. Чорний ворон*, с. 257)

Годувати запотіличниками кого (бити по потилиці когось)
– Та й так уже, хай йому грець, скільки можна їй **годувати нас запотіличниками!** Нам уже по дев'ятнадцять років, Томові двадцять один, а ми й досі для неї немов шестилітки.
(М. Мітчелл. *Звіяні вітром*, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 11)

Годувати потіличниками кого (бити по потилиці когось)
Мартін чудово розумів ситуацію. Зручно вмостившись на стільці, він пильно розглядав череп фон Шмідта й подумки **годував його добрими потіличниками...**
(Джек Лондон. *Мартін Іден*; пер. з англ. М. Рябова, с. 308)

Голий наголо́ (такий як є)
І ще одне: хотів би я подати тобі сюю повість **голою наголо́**, не оздобивши її ані прологом, ані безконечною плетеницею сонетів, епіграм та панегіриків, що їх заведено вміщати на припочатку кожної книги.
(М. Сервантес. *Дон Кіхот*, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 15)

Голим оком (неозброєним оком)
Біля гетьмана осталися самі близькі до нього: миргородський полковник Данило Апостол, лубенський – Зеленський, компанійські полковники Кожухівський і Андріяш, гене-

ральний хорунжий Іван Сулима і найближчі з усіх Орлик і Войнаровський. В їх товаристві гетьман пішов на вал, щоб подивитися, як буде відпливати цар. Дивилися хто **голим оком**, а хто крізь далекогляд.

(Богдан Лепкий. Мотря, с. 18)

Голки заганяти кому (відливо, дошкульно говорити до когось)

– Не візьме його лиха година! Такого ніщо не бере! – кричить Грицько, та повернеться ще до Христі і почне їй **голки заганяти**. Все про хлопців їй плеще. Христя знає, куди се Грицько стриже, та мовчить, щоб ще більше не роздратувати.

(Панас Мирний. Повія, с. 16)

Голки ніде встромити де (дуже тісно десь)

– Так і знала, що цього літа тут **не буде де голки встромити**, – зітхнула Ніколь. – А це ж наш пляж, Дік розчистив його від цілої гори каміння.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 29)

Голова йде обертом у кого (про стан приголомшеності, розгубленості)

– Я не знаю в літературі нічого подібного! – сказав Мартін, коли нарешті знов набув здатність говорити. – Чудово! Чудово! В мене **голова йде обертом**. Я сп'янів. Це велике вічне питання, яке невимовно хвилює мене.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 245)

Голова на в'язах у кого (про розумну людину)

– Не забувай свою гарненьку голівку думками про нашого загадкового відвідувача. Я певний, що то була ама. А в разі халепи обіцяю, що я тебе з неї витягну.

– У тебе багатий досвід?

Він усміхнувся весело й самовдоволено.

– Ні, але я лещу собі думкою, що маю **голову на в'язах**.

(В. С. Моєм. Розмальована вуаль; пер. з англ. О. Гординчук, с. 12)

Голову гризти

Голову гризти кому (докучати кому-небудь чимось)

«Одиначка!» – нарешті вигукнула вона і вдоволено посміхнулася. *Як же я раниш не здогадалася?* Тим паче, що матінка вже **голову прогризла** їй своїми балачками на цю тему. Чому ж, скажіть, будь ласка, моя донька, така красива та розумна, і досі одиначка?

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 132)

Голову давати на відруб (запевняти когось у правдивості сказаного)

– Де твій капелюх?

– Я залишив його внизу.

– О Боже мій!

– Годі, опануй себе. Сто до одного, що це був не Волтер. З якого дива він повернувся б о цій порі? Він ніколи не приходить додому посеред дня, правда?

– Ніколи.

– **Даю голову на відруб**, що це була ама.

(В. С. Моем. Розмальована вуаль; пер. з англ. О. Гординчук, с. 8)

Голову ламати (намагатися зрозуміти що-небудь; вирішувати надскладне питання)

Запала тиша, і я відчайдушно **ламала голову**, придумуючи, що сказати. Здавалося, стіни почали насуватися на мене. Мені раптом закортіло щодуху вискочити звідси геть. У грудях почало тиснути, у животі щось занило, і мені раптом стало важко дихати.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 70)

Голову мити кому (діймати когось)

– О мабуть, вона йому добре **голову мие**. Бідний Василь... А все ж таки треба тую Любов Хведорівну якось зацитькати, щоб він через неї не накоїв мені якого лиха. Але як?..

(Богдан Лепкий. Мотря, с. 37)

Голову сушити (прагнути осмислити щось складне)

Відмовившись від спроб що-небудь зрозуміти, я замкнув гараж і подався на пасовище. Хоч скільки **суши собі голову**, а з беззмстовної ситуації не дійдеш до змістовного висновку.
(*Х. Мураками. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 261*)

Голóмшити напропа́ще (сильно бити когось, не думаючи про наслідки)

– Так, панотче, – одповів сер Чаппеллетто, – лихомовив я на ближнього; був у мене такий сусіда, що даремнісінько, було, б’є повсякчас свою жінку, і я один раз сказав жінчиним родичам лихе на нього – так жалко мені стало тієї безталанночки, що він її, було, як нап’ється, то й **голóмшить напропа́ще**.
(*Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 50*)

Голуба кров (представник знатного роду)

– Сам він тільки й знає, що вихваляється **голубою кров’ю** своїх родичів в Англії. Пятакає, нібито лорд мак оф Мейфер йому двоюрідний брат. Навіщо ж тоді було женитися на готтентотці? Не можу терпіти людей, які так ганьблять мою батьківщину! – В її голосі кипіла злоба.
(*Джеральд Гордон. Хай згине день; пер. з англ. Л. Солонько, с. 7*)

Городіти нісенітниці (говорити, писати нерозумні, беззмстовні речі)

Проте автор і тут ухитрився **нагородіти чимало нісенітниць**, що дають нам привід засудити його твір на довічну каторгу. Візьміть його додому, почитайте, то й побачите, що моя правда.
(*М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 62–63*)

Горою стати за кого (захищати всіма силами кого-небудь)

Радісно посміхаючись, вони брудними руками протирали очі. Раділи і вдома та надіялися на владу. Як вона їм не дошкуляла, а вони знову чекали хорошої, яка за них **горою стане**. Навіть самі дивувалися – і що за люди ці українці, що

Господар становища

тільки їм не робили, а вони зла не тримають, усе позабирали, а вони тільки б робити, голодом морили, а їх знову багато.
(Ганна Ткаченко. *Спалені мрії*, с. 35)

Господар становища хто (людина, яка діє на свій розсуд)

Сьогодні ж я одержав спадщину, і вона забезпечувала мені певне місце в суспільстві. Я став землевласником-лердом. Поруч зі мною йшов службовець банку, несучи моє золото, а в кишені у мене лежали рекомендаційні листи – словом, я був справжнім **господарем свого становища**.
(Р. Л. Стівенсон. *Катріона*; пер. з англ. І. Коваленко, с. 223)

Гострий на язик (про дотепну, ущипливу людину)

Згадка про те, що ввечері він побачить Елінор, потішила Аллена. Дівчина метка на око й **гостра на язик**, і її дотепи не завжди милосердні, але своєю присутністю вона щоразу надавала неабиякого поживлення сімейній вечері. Завдяки Елінор він з великим нетерпінням чекав цієї події, що без неї була б звичайним щотижневим ритуалом.
(І. Шоу. *Хліб по воді*; пер. з англ. В. Мусянко та О. Логвиненко, с. 5)

Гострити ножа на кого (замисляти що-небудь проти когось)

Кожний його вірш пройнятий тугою з приводу того, що всіх чекає одна доля. І не тільки Омар так дивиться на життя, те ж саме можна сказати про мене, про вас – навіть про вас, бо ви повстали проти смерті, коли кок **гострив ножа на вас**.
(Джек Лондон. *Морський вовк*; пер. з англ. М. Харенко, с. 84)

Гра в котика-мишки (хованки)

– Ми прийшли запросити тебе на обід. Нам з Лоррейн набридла ця **гра в котика-мишки**, і ми заявляємо, що ти не маєш права ховатися від нас.
(Ф. С. Фіцджеральд. *Повернення до Вавилона*;
пер. з англ. М. Пінчевський, с. 114)

Гра в цюцю-баби (гра у хованки)

Але ворог оговтався й посунув на них зусібч сліпицею. Видно, надійшов наказ припинити **гру в цюцю-баби** і знищити банду в сосняку.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 234)

Грати комедію (удавати з себе кого-небудь, прикидатися, обманювати)

Проставивши на корінці суму й двічі її підкресливши, він нарешті вибрав Пірса – Пірс молодий, перед ним можна трохи й поблазнувати, бо іноді буває легше самому **розіграти комедію**, ніж дивитись, як її розігрують на твою честь.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 127)

Грати першу скрипку (бути найголовнішим у якійсь справі)

Я знав, що саме щирості менш за все можна було сподіватись від Бребезона. Він притьма глянув на місіс Бредлі, але її обличчя лишалось незворушним. Тоді він вирішив, що Ізабелла **грає першу скрипку**, і зайшовся бурхливим реготом.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 20)

Грати подвійну гру (бути дволиким, нещирим)

– Так, дійсно, – сказала агент Пірс. – Але ми не знаємо достеменно, чи саме шторм призвів до того, що яхта затонула. Залишається ще один варіант – що Джейк під час цієї подорожі **грав подвійну гру**: виступав у ролі капітана й водночас мав прийняти нову партію наркотиків.

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 213–214)

Грати рум'янцем (почервоніти)

Він говорив з піднесенням; на Мод також найшло натхнення. Іноді я губив нитку розмови, стежачи за її обличчям. На ньому рідко **грав рум'янець**, але сьогодні ввечері воно аж пашло і було веселе.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 183)

Гратися в піжмурки

Гратися в піжмурки з ким (обдурювати кого-небудь, приховуючи щось)

– Знаєш, мені вже терпець уривається. Мала б ти хоч краплину самоповаги, то вже давно б і назавжди розірвала ті заручини. Таж він просто **в піжмурки з тобою грається**.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 42)

Гратися з вогнем (наражатися не безпеку)

Банит, позбавлений прав і честі, засуджений заочно на страту, вперше потрапив він до недосяжного кола тих, перед якими плазував у минулому. Вони можуть передати його до рук правосуддя, образити, але море по коліна одчайдушному шляхтичеві. Любить він **гратися з вогнем**, а гідність осавула і безпека війни захищає його краще від панцира і замкових мурів.

(Зінаїда Тулуб. Людолови, с. 194)

Гризти голову кому (докучати кому-небудь)

– Це все сусіди винні, – сказала вона чоловікові. – Ох, як би я хотіла, щоб вони не пхали носа в наші справи! Я не можу загадати йому ніякої роботи, бо все боюся, що хтось із них з'явиться й почне мені **гризти голову**.

(Кетрін Енн Портер. Він; пер. з англ. О. Сенюк, с. 222)

Гризти душу кому (непокоїти, тривожити когось)

– А ви помітили, який повернувся Колхаун? – спитав піхотний капітан. – Аж чорний з обличчя, ніби щось **гризло йому душу**.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 132)

Гризти собі нігті (нервувати, бути неспокійним, стривоженим)

Сотні його ровесників, та навіть старших за нього, ходили всього лиш у капітанах, що сповнювало його душу телячим захватом і пошаною до самого себе, але сотні інших його

ровесників, ба навіть молодших за нього, дослужилися вже до генералів, і, згадуючи про це, він відчував болісну неповноцінність і ночами **гриз собі нігті** в такому невгамовному розпачі, якого ніколи не відчував навіть у своїх кошмарах Голодний Джо.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 268)

Грім би його побив (вживається для вираження великого незадоволення з приводу чого-небудь)

– **А щоб його грім побив!** – вигукнув він. – Тиждень! Це неможливо! За цей час вони встигнуть надіслати мені чорну мітку.

(Р. Л. Стівенсон. Острів скарбів; пер. з англ. О. Гончар, с. 22)

Грім прогримів (когось несподівано настигла небезпека)

І раптом у четвер того тижня, на який я взяла відпустку, **прогримів грім**. Утім, то був не грім, а телефонний дзвінок – украй неочікуваний.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 161)

Гріти руки *на чому* (наживатися на чомусь нечесно, незаконно)

Трапляються також адвокати, землеміри, перекупники землі й просто спекулянти без певного фаху – пройдисвіти, ладні **погріти руки** на чому завгодно, хай то буде таврування худоби, чи похід проти команчів, чи грабіжницький наскок по той бік Ріо-Гранде.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 469)

Грошовий мішок (багата людина; багатство)

Руперт добре знав, що сучасні потужні джерела енергії, з якими йому належало мати справу, були десь-інде. А тут, унизу, в кабінеті Рендолфа, над яким нависав старомодний фасад, царство **«грошового мішка»** відгонило склепом.

(Дж. Олдрідж. Небезпечна гра; пер. з англ. П. Шарандак, с. 19)

Губу дути

Губу дути (ображатися, гніватися, сердитися)

– Кажеш, минулося, – сказав Джонні батькові, – а я щось цього не помічаю. Раніше він боявся, а тепер дуже вже **губу дує**.
(С. Крейн. *Блакитний готель*; пер. з англ. І. Андрущенко, с. 57)

Гуляти напропале (ні про що не думаючи; не думаючи про наслідки)

Їх можна було поділити на дві групи. Першу складали американці та англійці, які всю весну й літо **гуляли напропале**, і поведінку яких визначали тепер виключно нервові імпульси: години сонливої байдужості в них перемежовувалися раптовими спалахами войовничості, істерії чи хтивості.
(Ф. С. Фіцджеральд. *Ніч лагідна*; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 103)

Гуляють протяги *де* (десь сильний перетяг)

У холодній кімнаті **гуляли протяги**. Вугілля стало дорогим задоволенням навіть для пасторської родини. Та й роздобути його було не так вже й легко.

(Девід Бейкер. *Зваблення Єви Фольк*; пер. з англ. О. Спінс, с. 9–10)

Гурма грошві (дуже багато грошей)

– Не знаю, дитя моє, а ті'ки мені не сподобалося вчора ваше личко. І я пам'ятаю, міс Дріботуп написала міс Мелані, що у цього пройди Батлера **гурма грошві**, а я коли раз почую що, то вже не забуваю. Але місте' Френк – він жентмен, хоч на вроду й не вийшов.

(М. Мітчелл. *Звіяні вітром*, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 90-91)

Густо-прегусто (у великій кількості)

Вечір був темний, теплий та тихий. Кругом стояли верби, груші та вишні, мов вироблені з каменя, а над вербами розстелялось глибоке темне небо. **Густо-прегусто** висипали зорі на небі.

(Іван Нечуй-Левицький. *Микола Джеря*, с. 24)

Г

Гав ловити (бути неуважним, неспритним)

Розмовляючи, обидва почули, що величезна машина їде назад. – Слухай, справа серйозна! Не подобається мені ця машина! – прошепотів Блаунт. – Вона могла б рознести нас на шматки, а на ній і подряпини не залишилось би. Ось вони. Гляди, не **лови гав**. Добре, що ми озброєні.
(Теодор Драйзер. Пастка; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 73)

Гедзь вкусив кого (у когось поганий настрій)

Загородній із Голиком-Залізнякам теж повели по курця очима, чи не топчеться тут Звенигородський отаман Гонта-Лютий, чи не підоспів із городищенських лісів Антін Грозний, котрий заступив загиблого Трохима Голого, чи не випередив їх Чорний Ворон, якого вчора **вкусив дурний гедзь**, а сьогодні отаман міг виринути тут з-під землі.
(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 214)

Д

Давати волю кулакам (бити когось кулаками)

Боксу він не любив, але сумлінно, не шкодуючи себе, опанував його, щоб подолати почуття беззахисності і власної неповноцінності, викликані тим, що в Принстоні до нього, єврея, ставилися зверхньо. Його втішала думка, що він може збити з ніг будь-якого кривдника, хоч, маючи незлобиву і вразливу вдачу, він **давав волю кулакам** тільки в спортзалі.
(Ернест Хемінгвей. Фієста; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 3)

Давати волю рукам

Давати волю рукам (розпускати руки, розпочинати бійку)

– Гляди, доведеш мене до гріха, шефе! – каже. – Не люблю я **давати волю рукам**, та, видко, без цього не обійдеться. Ти заборгував нам п'ять зелених.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 128)

Давати голову відрубати (ручатися своїм життям)

– Тепер усе питання в тому, куди їхав цей індіанець. Він надто поспішав, отже, справа була нагальна; очевидно, це посланець. Індіанець же може бути посередником, мабуть, тільки між індіанцями, і я майже готовий **дати відрубати свою голову**, що десь поблизу знаходяться червоношкірі.

(Карл Май. На Дикому Заході; пер. з нім. Н. Сняданко, с. 338–339)

Давати драпакá (швидко тікати)

Так, усе перевернулося: китайці **давали драпакá**. А шестеро матросів, перезарядивши свою зброю і перевівши її в режим скорострільного вогню, досхочу крушили своїх противників.

(П'єр Лоті. Допоки житиму; пер. з фр. С. Пінчук, с. 74)

Давати зарóбок (приносити прибуток)

– Ти це називаш ремеслом? Може, і цех свій розбишацький маєте?

– Авжеж, що так. Кожне ремесло добре, що **дає зарóбок**. Ти ріжеш свиней і заробляєш, а я інколи заріжу чоловіка і маю теж свій зарóбок.

(Андрій Чайковський. Сагайдачний, с. 23)

Давати лад чому (дбайливо доглядати що-небудь; доводити до належного стану)

Звук пролунав несміливо і так само, ніби ще не прокинувся. За цим першим звуком у Францовій уяві враз зринуло багато інших, які він тепер шукав на піаніно і не знаходив

чи знаходив запізно і не встигав програти. Але він не був від того нещасливий. О ні, він відкрив, що царство звуків невичерпне і тільки треба **давати їм лад**.

(К. Давід. Музикант із Гіммельфортгрунда;
пер. з нім. М. Настека, с. 13)

Давати на здо́гад (показувати, натякати)

Стара їхала в напрямку до міської управи й погодилася – хоч і з буркотом – підвезти Скарлет. Усім своїм виглядом вона **давала на здо́гад**, що сукня, капелюшок і муфта Скарлет аж ніяк не викликають у неї довіри.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 57)

Давати на куштунок що, кому (давати скуштувати щось комусь)

– Я гадаю, Санчо, це все через те, що тебе на рицаря не висвячено, а таким людям, я цілком певен, сей напій не йде на пожиток.

– А як ви це знали, – одказав Санчо, – то якого ж бісового батька **давали мені його на куштунок?**

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 130)

Давати на́гінку кому (виражати незадоволення чиїмись діями, вчинками в різкій формі)

Одже, Рутвел **давав йому сувору на́гінку** – мабуть, за порушення етики державних службовців, – коли це почув за своєю спиною якесь приглушене шарудіння і, обернувшись, уздрів щось кругле й масивне.

(Джозеф Конрад. Лорд Джім; пер. з англ. Л. Гончар, с. 27)

Давати наздога́д (натякати, наводити на думку)

– У місіс Боннел діти заслабли на кір, – одразу ж повідомила місіс Мерривезер, **даючи наздога́д**, що вся провина за це падає не на кого іншого, як на матір цих дітей.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 176)

Давати поміж роги

Давати поміж роги кому (бити когось)

Ми знов **давали комуні поміж роги** – шарпали червоні загони, громили советські установи, цукроварні, продовольчі склади, здобуваючи зброю, харчі, одяг, фураж.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 111)

Давати хропа́ка (хропіти)

Він заводив хлопця до себе в кімнату, обидва сідали до столу. Навколо свічки літала мошва й міль; було жарко, хлопець починав клювати носом, а незабаром **задавав хропа́ка** вже й добродушний учитель, роззявивши рота і згорнувши руки на животі.

(Гюстав Флобер. Пані Боварі; пер. з фр. М. Лукаш, с. 28)

Давати чосу (поспішно тікати)

Розум поліцейського відмовлявся сприймати Соупі навіть як імовірний ключ до розгадки. Люди, які розбивають вітрини, не залишають потеревенити з правоохоронцями. Вони **дають чосу**.

(О. Генрі. Поліцейський і хорал; пер. з англ. О. Гончар, с. 31)

Даватися взнакі́ (ставати для когось дуже відчутним, будучи важким, неприємним)

У його чорних очах та чорному волоссі вгадувався чужорідний відтінок, а повногубий рот та широкий ніс вирізняли його з родини Клірі: у жилах матері Френка текла кров предків-маорі, і в ньому вона **далася взнакі́**.

*(К. Мак-Каллоу. Ті, що співають у терні;
пер. з англ. В. Горбатько, с. 10–11)*

Давним-давно (дуже давно)

То й справді було диво. У Вахіне Мері була лише раз у житті, й то **давнім-давно**, ще минулого травня, бо вона була слухняною дівчинкою. Але, сидячи високо в тарантасі по-

руч із матір'ю і намагаючись поводитися зразково, вона не змогла побачити багато через власне хвилювання і радісне збудження.

*(К. Мак-Каллоу. Ті, що співають у терні;
пер. з англ. В. Горбатько, с. 7)*

Давня давнина (давноминулі часи)

І коли часом стара бабуся, сидючи в запічку та прядучи грубу вовну, почне розповідати дрібним унукам про **давню давнину**, про напади монголів-песиголовців і про тухольського ватажка Беркута, – діти слухають тривожно, в їх сивих оченятах блискотять сльози.

(Іван Франко. Захар Беркут, с. 334)

Дай Боже гараздів (побажання усього найкращого)

Це вони добре придумали, еге ж? **Дай Боже гараздів** газеті «Таймс» та здоров'я панові Шульцбергеру, її видавцеві.

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 101)

Далеко куцо́му до зайця (про велику різниця між ким-небудь)

– Це ти так гадаєш, – зневажливо пирхнув колишній РПК Зелензим. – До речі, я сплавляю свої по долару за штуку. Скільки править він?

– Долар і один цент.

– І знов йому до мене, **що куцо́му до зайця**, – переможно хихикнувши, ехидно кинув колишній РПК Зелензим.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 181)

Далеко не заїхати на чому (не домогтися успіху)

Завтра Різдво, а на подарунок для Джима у неї був тільки долар вісімдесят сім. Вона місяцями економила кожен цент, і що? Це все, що їй вдалося заощадити. За двадцять доларів на тиждень **далеко не заїдеш**. Витрати перевищили її очікування.

(О. Генрі. Дари мудреців; пер. з англ. О. Гончар, с. 4)

Далеко піти

Далеко піти (добитися успіхів, слави)

Кожну вільну хвилину присвячував навчанню. Вивчав бухгалтерію, писав на машинці, вчився стенографії і, щоб заплатити за уроки, ночами диктував одному судовому репортерові. Незабаром він став клерком. Батько оцінив його і, побачивши, що він **далеко піде**, порадив вступити до юридичної школи.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 61)

Дама до закохання (дама серця, кохана)

Підрихтувавши отак зброю, спорудивши як слід шолома, прибравши ймення коневі своєму і нарешті собі самому, вважав наш рицар, що тепер лише за одним ділом стало – знайти собі **даму до закохання**, бо мандрований рицар без любові – то все одно, що дерево без листу й овочу або тіло без душі.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 36)

Дама серця (кохана жінка)

...вийшло зовсім не так, як він сподівався. Певно, він мав намір узяти все, що можна, й піти, – а виявилось, що він прирік себе на довічне служіння **Дамі серця**. Дейзі й доти здавалася йому створінням незвичайним, але він не уявляв собі, якою справді незвичайною може бути «світська дівчина».

(Ф. С. Фіцджеральд. Великий Гетсбі; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 184)

Дамоклів меч (символ постійно нависаючої небезпеки над кимось)

– Що нам усім совість говорить, та ми здавлюємо голос совісті в собі. Говорив те, що в повітрі висить, ніби **Дамокла меч** на волосинці.

(Богдан Лепкий. Мотря, с. 28)

Дантове пекло (смертельно небезпечні для людини обставини)

А Клайд залишився коротати час, роздумуючи і намагаючись якось пристосуватися до існування в цьому духовному пеклі,

що над ним, немовби над **Дантовим пеклом**, можна було написати: «Облиш надію кожен, хто ввійде сюди».

(Т. Драйзер. *Американська трагедія*; пер. з англ. Л. Смілянський, Л. Яценко, І. Буше, с. 675)

Дармовий хліб (легкий заробіток)

– **Дармового хліба** нігде нема, доню... А в чужім краю так, певно, ще більше... Але грошей, грошей то хоч трохи заробила чи як?

(Оксана Кузів. *Таїнство*, с. 8)

Дарувати життя кому (залишити живим засудженого до страти; помилувати)

Атикус умовляв їх погодитися на великодушність штату, який готовий був **дарувати їм життя** за визнання провини у вбивстві другого ступеня, тобто ненавмисному, але ті були з роду Геверфордів, а у нас кожному відомо, що всі Геверфорди – невинуваті упертюхи.

(Гарпер Лі. *Вбити пересмішника*; пер. з англ. Т. Некряч, с. 8)

Дати бій кому (рішуче виступити проти кого-небудь)

В полоні ілюзій, що стають на захист права, волі й віри, вони йшли до плацу перед замком із своїми дружинами, дочками, матерями й коханими. Блад, як і всі у місті, знав, що Монмут мав намір **дати бій** цієї ж ночі. Герцог збирався особисто керувати несподіваним нападом на очолювану Февершемом королівську армію, яка стояла табором коло Седжмура.

(Р. Сабатіні. *Одіссея капітана Блада*; пер. з англ. П. Мовчан, с. 6–7)

Дати відкоша кому (виявити рішучий опір, протидію комусь)

Грінхорн плутає kota із собакою, а мулатку не може відрізнити від українки. Діставши ляпаса, грінхорн біжить скаржитися мамі, замість того, щоб **дати відкоша**. Слід

Дати відсіч

дикого індики йому здається ведмедячою стежкою, а легка спортивна яхта – пароплавом з Міссісіпі. Одне слово грінхорн є грінхорн.

(Карл Май. Віннету; пер з нім. Н. Сняданко, с. 9)

Дати відсіч кому (чинити рішучий опір; різко відповідати, гостро заперечувати)

На його подив, вона підійшла до нього цілком невимушено, й коли він підвівся їй назустріч наче для того, щоб **дати їй відсіч**, вона зупинилась перед ним з таким безпорадним і безнадійним виглядом, якого у неї ще не було.

(Теодор Драйзер. Пастка; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 92)

Дати волю почуттям (виявляти нестриманість, робити щось під впливом настрою)

Мати прощалася довше й ніжніше, ніж батько, і не тому, що пан д'Артаньян не любив сина, котрий до того ж був його одинаком, а тому, що пан д'Артаньян був чоловіком і вважав не гідним чоловіка **давати волю почуттям**.

(Александр Дюма. Три мушкетери; пер. з фр. Р. Терещенко, с. 10)

Дати волю сльозам (виплакатися)

Лиш у своїм кабінеті він зміг **дати волю сльозам**, а коли добре виплакався, то змив кров з губів та носа, стер грязюку з синців і подряпин на обличчі й гукнув сержанта Трезора.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 149)

Дати волю язика (не стримуватися у висловлюваннях, говорити, не соромлячись)

А от її вбрання не викликало в мене захвату; як на мій смак, воно було аж надто богемне. Передусім індіанська торба, що правила їй за сумку. На щастя, я не **дав волі язика**: виявилось, що та сумка – плід її власної творчої фантазії.

(Е. Сігал. Історія кохання; пер. з англ. М. Пінчевський, О. Терех, с. 7)

Дати втікача (втекти)

Вершники збилися в купу, чимало їх упало під кулями, а решта таки-так – **дали втікача**, вони розсіялися полем, дехто подався в бік річки, хтось кинувся шукати прикриття в березняку, але й звідти затарабанили кулемети, вдарили рушниці – то вже дали знати про себе нарвані пилиповчани.
(Василь Шкляр. Маруся, с. 293)

Дати гарту кому (зробити нагінку кому-небудь)

– Я завів в озері Фло швейцарську форель, а вона тільки жиріє і ліниться розмножуватись. Тепер думаю підпустити туди кілька видр, нехай **дадуть їй гарту**.
(Дж. Олдрідж. Небезпечна гра; пер. з англ. П. Шарандак, с. 49)

Дати доброго лупня кому (добряче налупцювати когось)

А проте вже наступного ранку вона знову прийшла до нас і сказала, що Тед **дав їй доброго лупня**, і вона так кричала, так кричала, що у неї ще й зараз «дере в горлі», – тож мусимо сьогодні постерегтися, аби він ізнову нас не спіймав.
(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 155)

Дати драла (швидко втекти звідкись)

Дугласова ж удова прийняла мене за сина і взялася виховувати, але я мало не пропав, сидючи невилазно в хаті; а до того ж удова так доткала мені отими своїми порядками та добрими звичаями, що я далі терпіти не зміг і **дав драла**.
(М. Твен. Пригоди Гекльберрі Фінна; пер. з англ. І. Стешенко, с. 195)

Дати дуба (померти)

Власне живеться йому добре, просто чудово живеться. ... Йому сорок сім років – хіба ж це старість для здорового чоловіка? Правда нирки нагадують про себе, мабуть, він колись і **дуба дасть** від хвороби нирок.

(Ліон Фейхтвангер. Успіх; пер. з нім. О. Синиченко, с. 25)

Дати дьору

Дати дьору (утекти)

Джордж зауважив упівголоса своєму братові Юстасу:

– Він ще може **дати дьору**, цей меткий Пірат.

«Химерний молодик», як згодом назвала його місіс Смолл, був середнього зросту, кремезний, блідий і смаглявий з лиця, мав бурі вуса, гострі вилиці й худі щоки.

(Дж. Голсуорсі. Сага про Форсайтів, кн. 1; пер. з англ. О. Терех, с. 36–37)

Дати зелене світло кому (дозволити комусь зробити щось)

Загамі **дав мені зелене світло**, і я міг би сказати про це Анрі, але за вікнами було вже темно, і мені стало цікаво, де він зараз і як дізнався, що ми з Амандою вже вдома.

(Дж. Паттерсон, М. Паетро. Бікіні; пер. з англ. В. Горбатько, с. 159)

Дати крутькá (вивернутися; спритно вийти із скрутного становища)

– Ні, я краще втоплюся!

– Звичайно, можна й це – тоді не зволікай; ну ж бо, доведи діло до скандалу. Я знаю, ти завжди раденька **дати крутькá**. Ох, і всипала б я тобі!

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 37)

Дати ляпанця кому (легко вдарити когось рукою для покарання)

Тоді я спробував показати себе інакше. Я почав цупити по магазинах – де помідор, де диню з розкладки. Я завжди чекав, щоб хтось подивився, щоб це побачили. Коли виходив господар і **давав мені ляпанця**, я починав верещати, та принаймні хоч хтось цікавився мною.

(Ромен Гарі. Життя попереду; пер. з фр. М. Марченко, с. 9)

Дати маху (помилитися в чомусь, прорахуватися)

– Це сп'яняє, як віскі, і тут ваш Омар **дав маху**. Я думаю, що він тільки наполовину вмів використати життя.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 120)

Дати ногам знати (швидко тікати)

– Кілька з них поцілувало землю, інші **дали ногам знати** – і тільки. А проте побавилися ми з ними яку годину, а той дві, тим-то й припізналися. Все це князь розказав так просто, так звичайно, немовби в цьому нічого дивного не було: кілька русичів цілий половецький загін розбили – ось і все.
(Богдан Лепкий. *Каяла*, с. 154–155)

Дати перцю кому (покарати кого-небудь)

– Андрію! Тебе іноді слухають скоріше як мене. Ми підемо до церкви, а ти походи між народом... Настрій у всіх такий, щоб поховавши Компанійця – йти наступати на Чигирин. Це неможливо... Як заведемося з Коцуром, большевики з другого боку **дадуть нам перцю**.
(Юрій Горліс-Горський. *Холодний Яр*, с. 33)

Дати прочухана кому (побити, налупцювати кого-небудь)

– Гасконські хвастощі, – прошепотів дворянин. – Ці мені гасконці! **Дайте йому добрячого прочухана**, якщо це йому так до вподоби. Коли він утомиться, то сам скаже, що з нього досить.
(Александр Дюма. *Три мушкетери*; пер. з фр. Р. Терещенко, с. 13)

Дати раді кому, чому (справитися з ким, чим-небудь; навести лад)

А втім, цей скупердяга здатний ризикувати доччиною головою заради вісімдесяти фунтів. Та, правду кажучи, вона й найкращому коневі не **дасть ради**...
(Івлін Во. *Жменя праху*; пер. з англ. О. Хатунцева, с. 94)

Дати слово (пообіцяти)

Рут засмутилася, дізнавшись, чого він одмовився, та й сам Мартін був мало не в розпачі. Кінець кінцем, він **дав їй слово** прийти: ось тільки вибереться до Сан-Франциско,

Дати собі на голову сісти

одержить у редакції «Трансконтинентального місячника» належні йому п'ять доларів і викупить костюм.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 233)

Дати собі на голову сісти кому (дозволити комусь керувати собою)

– Го, го, не народився ще той пан, ні свій, ні чужий, якому б Шугай **дав собі на голову сісти!** Ні, не я, а вони переді мною колінують, кулі моїй кланяються. Своїми писками нечестивими мою святу землю цілують.

(Мирослав Дочинець. Бранець Чорного лісу, с. 129)

Дати собі раду (справлятися з чим-небудь самостійно)

Тігоньку Леттер завше дратували люди (а над усе подружні пари), що не зугарні були **дати собі ради;** вона взагалі була невисокої думки про шлюбне життя, – може, тому, що її власна любовна історія скінчилася невдало.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 63)

Дати сторчакá (упасти долілиць)

Було все ж таки темнувати, я спіткнувсь об чийсь клятий черевик і мало не **дав сторчакá.**

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 61)

Дати тріщину (не спрацювати, не проявитися належним чином)

Спочатку вона думала, що Фредді ні про що не здогадується, але згодом переконалася, що її надійна система конспірації десь **дала тріщину.** Вона й гадки не мала, де саме схибила, але Фредді явно знав щось істотніше, ніж могла йому відкрити ота випадкова зустріч на вулиці.

(Дж. Олдрідж. Небезпечна гра; пер. з англ. П. Шарандак, с. 61)

Дати тягу (швидко втекти)

– От побачите, куме, – озвався парох до цилюрника, – що й не зоглядимось, як приятель наш ізнову **тяги дасть.**

– Не маю сумніву, – відповів цилюрник, – та мене дивує не так навісноголовий рицар, як його дурноверхий джура: убгав собі в голову того острова, і вже ніякі розчарування, ніякі сили тої химери звідти не виб'ють.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 22)

Дати чаду (дуже швидко поїхати)

Я подумки вилаяла себе за те, що не написала прижиттєвого заповіту, щойно заднє колесо мотоцикла занесло, коли ми в'їжджали при в'їзді на автостраду Соу-Мілл-Рівер-парквей. Коли ж ми виїхали на автостраду, то Скотт **дав такого чаду**, що я подумала: «Усе, гаплик!»

*(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка;
пер. з англ. В. Горбатько, с. 21)*

Дати часу кому (вчитати, вилаяти, насварити кого-небудь)

– Спитай греків, яка ця їх смиренність. Коли б не князь, **дав би нам часу** отець Григорій.

(Богдан Лепкий. Вадим, с. 20)

Датися в тямки (закарбуватися)

У глибокім мовчанню слухав я слів мого приятеля, і так вони мені **в тямки далися**, що я без жодної суперечи визнав їх за слушні і саме з них вирішив укласти отсю передмову...

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 19)

Дах над головою (житло)

Понад рік він тинявся по південному узбережжі Верхнього озера – збирав молюсків, ловив лосося, наймався на будь-яку роботу, що забезпечувала йому харч і **дах над головою**. Цей спосіб життя – у праці то виснажливій, то й на працю несхожій – зміцнював і гартував його засмагле тіло.

*(Ф. С. Фіцджеральд. Великий Гетсбі;
пер. з англ. М. Пінчевський, с. 122)*

Дві сторони однієї монети

Дві сторони однієї монети (про обидва боки неоднозначної ситуації)

Зате я знав, що вдовиця прийшла нарочком, аби вчути наші перемовини. Щось вона хотіла знати і одночасно щось крила. Властиво, се **дві сторони однієї монети**.

(Мирослав Дочинець. Мафтей, с. 35)

Двох гадок нема (усе очевидно, однозначно)

– Чому я, чом не ти?

– Бо я лише лицар, а ти лицар і вождь. Тут **двох гадок нема** й не може бути. А щодо числа воїв, то не забувай, що й син твій путивельців приведе. Нечисленна його дружина, але певна і справна.

(Богдан Лепкий. Каяла, с. 159)

Двох слів не стулить хто (хтось не може чітко, логічно висловити свої думки)

Те, що вона так вирізняла Чарлза, дратувало решту хлопців і викликало у них пересаду, бо всі знали, який він сором'язливий і сам по собі й **двох слів не стулить**, тож стримати дедалі дужче обурення вони могли, тільки напружуючи до краю свою вихованість.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 114)

Де б пак (вживається для вираження іронії)

– Ви зовсім не знаєте, що таке війна. Вам здається, що ви погарцюєте на гарних конях, дівчата накидають вам квітів, і ви повернетесь додому героями. **Де б пак!** Ні, панове. Війна – це ходити голодним, слабувати на шкарлатину й заpalення легенів від спання в багнюці.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 120)

Де ж пак (виражає сумнів в чому-небудь, повну неможливість чогось)

– «Узгір'я» – це що, якась ферма? – зацікавився Ренсом. – Вони пусять мене переночувати?

– **Де ж пак**, сер. Відколи померла панна Еліс, там ніхто й не живе, тільки професор та ще той добродій із Лондона. Їм таке й до голови не прийде. У них навіть прислуги немає, ото тільки мій Гаррі там наче за кочегара, та й то в дім його не пускають.

(К. С. Люїс. За межі мовчазної планети; пер. з англ. А. Маслюх, с. 19)

Де жаба цицьки дає (там де, можна пропасти, загинути)

Вони зросли на Тикичі і добре знали, де в цій річці яма чи коловертъ, де тут зимують раки і **де жаба цицьки дає**.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 118)

Де не глянь (скрізь)

Цього разу вона була прибраня як скринька святого угодника – пишно та красиво, вся в золоті й стрічках. Сукня обшита кругом блискітками; скрізь, **де не глянь**, квіти та мережки.

(Проспер Меріме. Кармен; пер. з фр. Б. Ткаченко, с. 36)

Де ніякий собака не знає кого (десь у зовсім новому місці для когось)

Зроблю, міркую собі, так: дістанусь до Голланд-тунелю, там проголосую і проїду на попутній машині далі, потім знов проголосую, і знов, і знов, і за кілька днів буду вже далеко на Заході, де тепло й гарно і **де ніякий собака мене не знає**.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 237)

Де попало (абиде, де-небудь)

На другий день від самого ранку ходив Трохим поміж сусідів, котрі жили з уходів, і скликав до себе на пораду. Увечері зійшлося повна хата людей. Вони віталися з господарями, і кожний сідав **де попало**. Старші міщани сідали за столом під образами, молодші – на лавах, стільцях, на постелі і на запічку, дехто стояв.

(Андрій Чайковський. На уходах, с. 133)

Дев'ятий вал

Дев'ятий вал (символ найвищого піднесення)

Конвульсивний трепет пройняв мене аж до глибин, виплісуючись палкими обіймами, як набігом морських хвиль.

Дев'ятий вал нахлинув на берег свідомості, розбившись зі стогоном прадавнього звуку зародження Всесвіту.

(Юрій Николишин. Бота-Фікс. Невидима нитка життя, с. 65)

Де-де (зрідка; то там, то тут)

Лиш **де-де**, було, блимне свічка, а іноді то й без одної обходилося; попереду священик з трьома чи п'ятьма причетниками, що не завдавали собі клопоту з довгою урочистою одправою, а з допомогою таких погребарів опускали мерця в яку попадаю могилу, аби не зайнята.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 34)

Де-не-де (подекуди)

Настав день. Перше проміння сонця **де-не-де** уже розірвало хмари і мало-помалу почало яскраво золотити вершини семи римських горбів, храми, базиліки і виблискуючі дорогоцінним мармуром палаци патриціїв.

(Р. Джованьйолі. Спартак; пер з італ. А. Іллічевський, с. 5)

День при дні (щодня)

Потім Д. Б. попав на фронт, але його не поранило, і йому навіть не довелося ні в кого стріляти. Тільки те й робив, що **день при дні** возив на штабній машині якогось парадного генерала.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 172)

День у день (щоденно, безперервно)

Тяжка, пекуча туга облягла її серце, важкі думки обсіли голову, її довге життя розстиалося перед нею. Де її радощі, де ті веселощі? **День у день** робота, день у день праця – ні

згуляти, ні спочити. А нужда яка була, така й є; з самого малку як причепилася – та й досі.

(Панас Мирний. Повія, с. 15)

Держати в шóрах кого (підкоряти своїй владі, волі; ставити в залежність від себе кого-небудь)

Згоден, – сказав Простак, – бо тоді наркомани не мусили б грабувати мене, щоб платити отим спекулянтам. Тож нехай муніципалітет не витрачає стільки грошей, щоб **держати в шóрах** сумирних чорношкірих, а трусне гаманцем і вгамус наркоманів.

(Ленгстон Х'юз. Статуси і статуї; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 217)

Держати перед (бути попереду, йти першим)

Мати з дочкою сіли в ридван, а Черевань не покидав-таки козакування – поїхав на прощу верхи. Шрам із ним **держав перед** того поїзду.

(Пантелеймон Куліш. Чорна рада, с. 24)

Дерти кірпу (чванитися, зазнаватися)

Неприсмний типчик. Я знав його теж не дуже, але він завжди крутився коло басейну. Носив такі біленькі нейлонові плавки і мав моду плигати з верхнього трампліна. Щодня показував той самий стрибок. Досить примітивний, до речі. Інакше він просто не вмів плигати, зате **кірпу дер** – куди твоє діло!

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 166)

Дерти лико з кого (тяжко карати кого-небудь; бити когось)

– Кепські наші справи, – так почав він свої слова розради, – і неправду ви кажете, що вам, що нам усім нічого не буде. Для чого ж тоді поліція, коли не для того, щоб за наші дурні язики **дерти з нас лико**.

(Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка; пер. з чеськ. С. Масляк, с. 37)

Дерти носа

Дерти носа (зазнаватися, чванитися)

– А чого він вартий без нас? – **задер носа** Загородній. – З ким же тоді йти на повстання?

– Не знаю, щось мені тут не до шмиги.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 198)

Дерти паси з кого (катувати кого-небудь)

– Якщо шановний пан бажають, щоб я признався, то я признаюся, мені це не зашкодить. Але якщо скажете: «Швейку, ні в чому не признавайтесь», – я буду викручуватися, хоч би з мене і **паси дерли**.

(Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка; пер. з чеськ. С. Масляк, с. 40)

Десятому заказати (категорично заборонити)

Се потверджується ще й ось якою обставиною: коли я стежив з-поза муру за перебігом твоєї сумної трагедії, я зненацька відчув, що не можу ані в двір перелізти, ні навіть із Росинанта зсісти, – таке вони чарами своїми мені поробили. Якби не се, то, клянуся честю, я так би за тебе помстився, що ті лайдаки й гунцвоти **десятому тих жартів заказали б**.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 134)

Десь у чорта під хвостом (чортзна-де)

Знов гримнула гармата, стрільно, просвистівши далеко вгорі, впало **десь у чорта під хвостом**. Санько поскакав туди, де лежали вбиті. Виїхав немов на сцену – знав, що його зараз бачать козаки, що на нього дивиться Маруся.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 295)

Дешево відбутися (уникнути важких наслідків чого-небудь)

– Що ж, мій хлопчику, повір мені, ти ще **дешево відбувся**. Ти здибався з чортом – авжеж, із чортом! Він не завжди буває чорний, і цього разу не скрутив тобі в'язи.

(Проспер Меріме. Кармен; пер. з фр. Б. Ткаченко, с. 41)

Джмелі гудуть у голові у кого (перебувати в стані запаморочення)

Тим часом Абдурахман прочувався і поволі, опираючись спиною об стіну, звівся на ноги. Каламутним поглядом обвів нерухомих, застиглих у якомусь дивному напруженні гребців. Здавалося, він не розумів, що з ним сталося і чому невільники не гребуть. Удар так приголомшив його, що **в голові й досі гули джмелі.**

(Володимир Малик. Фірман султана, с. 236)

Дзвоном піти (розповсюдитися, розлетітися)

Як тільки чутка про арктичне золото **дзвоном пішла** по всьому світі й принада Півночі захопила серця людей, Картер Везербі покинув своє тепленьке місце в конторі, переписав половину заощаджень на жінку, а за решту купив усе потрібне до подорожі.

(Дж. Лондон. У далекій країні; пер. з англ. О. Косач-Кривинюк, с. 16)

Дивина́ та й годі́ (не надивуєшся)

А що ж сталося з полями, коли селяни виїхали? Заросли чагарником. Землю, яку прадіди і прабаби полили кривавим потом, розчищаючи від кущів і дерев, внуки знову перетворили на ліс... **Дивина́ та й годі́!**

(Х. Муракамі. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 214)

Дивитися козирем (тримати себе поважно або гордовито, зарозуміло)

Як же під'їхали так, що вже було добре видно й чути, Дон Кіхот, **дивлячись козирем**, гуконув на весь голос:

– Ані кроку далі! Стійте всі, аж поки не визнаєте, що в цілому світі немає красуні над володарку Ламанчі, незрівнянну Дульсінею Тобоську!

Почувши таку річ і побачивши чудернацьку постать речника, купці спинились і з мови, і з виду дорозумілись вони, що то якийсь божевільний.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 52)

Дивитися крізь пальці

Дивитися крізь пальці *на що* (не звертати уваги на що-небудь не-дозволене)

За останні два роки на залізниці не припинялося розкрадання вугілля, але, поки крали потроху, адміністрація **дивилася на це крізь пальці**.

(Т. Драйзер. Дженні Герхардт; пер. з англ. невідомо, с. 56)

Дивитися лисицею *на кого* (хитро, улесливо дивитися на когось)

Там у просторій залі сиділи двоє. Чинovníй жандарм у синьому строї та хитроокий чоловічок без вусів і брів, в одязі нетутешнього покрою. Сей, останній, **глянув на мене лисицею** і, не втямивши ніякого інтересу, вернув очі до паперів.

(Мирослав Дочинець. Мафтей, с. 27)

Дивитися широко розплющеними очима *на кого* (дивитися на когось з подивом)

Барбара сиділа непорушно. Дівчина була бліда й розгублена, на вид їй років шістнадцять, не більше. Волосся в неї не причесане, вона **дивилась на Барбару широко розплющеними очима** і, здавалося, хотіла щось сказати.

(Дж. К. Оутс. Здійснення бажань; пер. з англ. О. Ленік, с. 391)

Диво дивне (про щось дивовижне, надзвичайне)

Он усе нові й нові юрби простують до самої води, немов збираються пірнати в море. **Диво дивне!** Їм неодмінно треба дійти аж до останнього краєчка суходолу; потопцятись у за-тишку за отими складами – це їх не задовольняє. Ні. Їм треба підійти до самісінької води, тільки-тільки аби не впасти в неї. І ось вони стоять там довжелезними, на цілі милі, шерезами.

(Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 39)

Диво з див (про щось дивовижне, надзвичайне)

Іноді кажуть, що Краса – це просто тлін. Може, й так. Але, в усякому разі, вона не така тлінна, як Думка. Для мене Краса

є **дивом з див**. Лише поверхові люди не можуть судити за зовнішністю. Справжня таїна життя – у видимім, а не в тім, що невидиме...

(О. Вайльд. *Портрет Доріана Грея*; пер. з англ. Р. Доценко, с. 34)

Дивом дивуватися (виявляти велике здивування)

– Справді, не знаю, чого тим божевільним не до шмиги, що їх там тримають. Там же дозволяють качатися голяка по підлозі, вити, як шакал, казитись і кусати людей. Зробив би ти таке десь на вулиці, люди б **дивом дивувались**, а в божевільні це як плюнути.

(Я. Гашек. *Пригоди бравого вояка Швейка*; пер. з чеськ. С. Масляк, с. 47)

Диву гідне що (щось надзвичайне)

А її одяг! У неї був справді художній смак. Отже, як вона плавала. Фігура в цієї жінки була досконала, – ви розумієте, що маю на думці. Не дебеле, м'язисте тіло акробатки, а щось тендітне, витончене й граціозне. Але водночас і сила. **Диву гідне** поєднання!

(Джек Лондон. *Під палубним тентом*; пер. з англ. Л. Гончар, с. 135)

Дивувати великим дивом (дуже дивуватися)

Як же побачили селяни, що тії школярі так раптом на пас-тухів перевернулись, **дивували великим дивом** і не могли додуматися, що воно за знак, до чого ця чудна переміна.

(М. Сервантес. *Дон Кіхот*, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 94)

Димом розвіятись (зникнути, розсіятись)

Як же которий і доступав мужністю своєю цісарської корони, то, вірте мені, немало проливав за неї крові своєї й поту, а якби їм іще не допомагали так високо вгору знятися мудреці й чародії, то, певне, не одного б надія ошукала, не в одного мрії **димом би розвіялись**.

(М. Сервантес. *Дон Кіхот*, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 100)

Дихати в потилицю

Дихати в потилицю (наздоганяти)

Ну от! Не встигла я переварити одну неприємність, а тут іще одна наступає їй на п'яти й **дихає в потилицю**.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 16)

Дихати вогнем на кого (мати злість на кого-небудь)

Душа в мене марнотратська. А що не встигну розтринькати, те згублю. Часто десь у ресторані або в нічному кафе я навіть забуваю взяти решту. Мої старі за це на мене **вогнем дихають**.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 134)

Дихати на повні груди (жити сповна)

Сила! Ось чого їй бракувало, а він великодушно ділився з нею своєю силою. Опинитися з ним в одній кімнаті, зустріти його на порозі – це вже означало **дихати на повні груди**. І коли він ішов додому, вона бралася за свої книжки з новим запалом і з подвоєним завзяттям.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 59)

Дівич-вечір (вечірка молодії напередодні весілля)

Я була дружкою Дейзі. За півгодини до початку **дівич-вечора** я зайшла до неї в кімнату й бачу – вона лежить на ліжку у своїй розквітчаній сукні, гарна, як червнева ніч, і п'яна як чіп. В одній руці тримає пляшку сотерну, а в другій – якогось листа.

(Ф. С. Фіцджеральд. Великий Гетсбі; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 94)

Дідізна давнина (далеке минуле)

Деякі будівлі були зведені з брунатного каменю, які видобували в місцевих кар'єрах, інші були фахверковими, **дідісною давнини**.

(Девід Бейкер. Зваблення Єви Фольк; пер. з англ. О. Спінс, с. 11)

Дідівський годинник (старовинний настінний годинник)

Дідівський годинник вдарив один раз, і Малах підвів очі. Шоста тридцять пополудні. Полишивши інструменти, чоловік загорнув своє голе кремезне тіло заввишки шість футів три дюйми у японський шовковий халат і неспішно попрямував через хол.

(Ден Браун. Втрачений символ; пер. з англ. В. Горбатько, с. 22)

Дідька лисого (нізащо, ніколи)

Джейк уже сидів у шортах на краєчку ліжка і натягав шкарпетки.

– Куди це ти збираєшся? – здивовано перепитав я.

– Туди ж, куди тато і ти, – Джейк повзав навколішки, шукаючи під ліжком кросівки.

– **Дідька лисого!**

(В. К. Крюгер. Звичайна вдячність; пер. з англ. Оксана Дятел, с. 14)

Дідька лисого тямити (неможливо щось зрозуміти)

– То, значить, покидаєш нас, еге? – питав.

– Атож, сер, мабуть, таки покидаю.

Він заходився, як завжди, кивати головою. Зроду не бачив, щоб хто-небудь кивав головою стільки, як Спенсер. І **дідька лисого втямиш**, чого він так довго киває – чи тому, що замислився, чи просто через те, що вижив з розуму і негоден уже відрізнити свій зад від власного коліна.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 16)

Дійна грошова корова хто (джерело матеріального прибутку)

Леонард Загам більше не вважав мене **дійною грошовою коровою**, але він симпатизував мені й запросто міг би взяти мене в штат. Я сподівався, що після нашої зустрічі він побачить мене в іншому світлі, уявивши, як безперервно дзенькають касові апарати від Техасу до Аляски.

(Дж. Паттерсон, М. Паетро. Бікіні; пер. з англ. В. Горбатько, с. 151)

Дійняти до живого

Дійняти до живого кого, кому (боляче вразити кого-небудь; допекти комусь)

Замовк Петро, понурич голову, а на виду поблід, мов хустка:
доняла йому до живого Череваниха. Вже й сама Леся, заглянувши на матір, похитала головою.

(Пантелеймон Куліш. Чорна рада, с. 25)

Дійти до скітку (отримати бажаний результат)

Обізветься тоді Еліза:

– То правда, що чоловік жінці голова; якщо не дасть він ладу, то рідко коли наші справи **доходять до скітку**.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 39)

Дійти кінця (завершитися)

Боколон ніколи не попереджав про те, що людина не мусить шукати меж свого карасу та суті того завдання, яке Господь Усемогутній доручив йому. Боколон тільки зауважив, що такі дослідження ніколи не **дійдуть кінця**.

(Курт Воннегут. Колиска для кішки; пер. з англ. А. Немирова, с. 13)

Ділити хліб і сіль з ким (ділитися з кимось останнім)

Пісня зворушила його, збурила душу, нагадала про нелегкі останні роки життя, про те, що і в нього зараз, як і в того козака, що заслаб у холодному засніженому степу, нікого не лишилося, крім друзів, з якими він **ділив хліб і сіль**.

(Володимир Малік. Чорний вершник, с. 13)

Діло не стоїть за ким, чим (про причини затримки якої-небудь справи)

– На американському крейсері, – гордовито пояснив він. – Це було не так-то легко влаштувати, але допоміг щасливий збіг обставин. І принагідно хочу додати, – він скромно усміхнувся, – що за грошима, як кажуть, **діло не стане**.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 180)

Дірка на дірці (про старий, зношений одяг)

Поруч із неохайною селянкою плентаються, схопившись за її спідницю, двоє сухоногих дітей з неприродно великими головами, тонкими шиями-билинами та набубнявленими животами, які видно навіть з-за їхніх спин. На дитячих тільцях – лахміття: латка на латці, **дірка на дірці**. Їхня хода непевна.
(Наталка Доляк. Чорна дошка, с. 10)

Дістати дулю з маком (залишитися ні з чим)

Я пригадала Брук із немовлям на руках. Замість пенсії Скотта вона запросто може **дістати дулю з маком**.
(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 81)

Дістати пам'ятку (отримати тілесне ушкодження)

– Не встигла я зупинити її, як вона кинулась на одного з тих персів, от і **дістала пам'ятку**: списом трохи подряпало їй плече.
(Деренік Демірчян. Вардананк; пер. з вірмен. Л. Задорожна, с. 9)

Длубатися в собі (детально, ретельно, всебічно аналізувати, вивчати себе)

Я знаю, з такими нервами, як у мене, **длубатися в собі** не можна, але я хочу, щоб ви знали про мене все. Минулого року, чи й не минулого, в Чикаго, я дійшла до того, що вже не могла розмовляти із слугами й виходити на вулицю, і все чекала, щоб мені хтось пояснив, що зі мною коїться.
(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 172)

Для годиться (про людське око)

Гупало **для годиться** трохи покрутив носом, почував корінець оселедця, та потім також зголосився підлягати Загородньому, навіть якщо той зараз накаже засолити на зиму сто діжок червоноголової капусти.
(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 166)

Днювати й ночувати

Днювати й ночувати *ge* (проводити весь час десь)

Древній мистець аж воскрес: і **днює й ночує** в робітні, працює, немов молодий, забув за снагу, і за голод, забув за літа свої древні: одне лиш працює, працює.

(Днірова Чайка. Мара, с. 116)

До біса (дуже багато)

– Я не смішки строю, – насупився я.

– І я ні, – відказав Простак. – У них там, у Вашингтоні, **до біса** циліндрів із смугасто-зоряними стрічками. Хай би дали й мені один.

(Ленгстон Х'юз. Дядько Сем; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 219)

До вподоби припасти (сподобатися)

– Прошу тебе милим Богом, сядь отут-о та й заспівай нам романса про твої любові, того, що дядько твій священник ісклав і що всім у селі **до вподоби припав**.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 89)

До душі припасти (сподобатися)

Більше того, Макденіелси **припали мені до душі**. Вони були гарні люди. Мені захотілося їм допомогти, і я обов'язково допоможу їм.

(Дж. Паттерсон, М. Паетро. Бікіні; пер. з англ. В. Горбатько, с. 54)

До жаги (надзвичайно сильно; нестримно)

Ми охоче слухали його цікаві розповіді про Венецію. А дивився він на неї очима художника, оплакував її залежність і полюбив її так, як ніхто з венеціанців. Він невтомно блукав містом удень і вночі, все більше ним захоплюючись. Йому, як сам казав, **до жаги** кортіло знати місто краще за тих, хто тут народився.

(Жорж Санд. Орко; пер. з фр. З. Трепез, с. 28).

До живого тіла (дуже сильно; повністю)

Так говорив сам до себе уголос трохи не крізь плач, бо дуже знемігся, мандруючи цілу ніч. До того почував такий голод, що аж його корчило. Перемок **до живого тіла**, а до того ще й зіпрів з натуги. Зціпив зуби і йшов далі.

(Андрій Чайковський. Олексій Корнієнко, с. 10)

До зарізу (вельми, дуже, конче)

Правду кажучи, ми й раніше зауважували за ним різні бзики і дивувалися, якому мудрагелеві спало на думку вибрати саме його на командувача фльоти. Бо він, бувало, замикався у своїй каюті і нізащо не бажав виходити, коли **до зарізу** потребували якихось його вказівок, а замикався він там не задля якоїсь там феї Середземномор'я, а просто тому, що бавився восковими солдатиками, яких мав щось із сотню, та вів з ними баталії, розставляючи на підлозі та рачкуючи коло них, як жebraк, що збирає розсипані гроші.

(Юрій Винничук. Аптекарь, с. 17)

До зроби довести (втілити у життя, здійснити)

І став уже меча добувати, щоб тую Санчову думку й пораду **до зроби довести**, як надоспів Лісовий джура (уже без того носа, що такого потворного надавав йому вигляду) і закричав: – Схаменіться, пане Дон Кіхоте, адже у стіп вашої милості лежить ваш приятель, бакаляр Самсон Карраско, а я його джура.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 96)

До кінця днів (до смерті)

Дж'ім позирав на компас, вдивлявся у далекий обрій, потягався аж до хрускоту в суглобах, ліниво вигинався з надміру блаженства; повний штиль додавав йому сміливості, і він відчував: йому байдуже, що на нього чекає **до кінця днів**.

(Джозеф Конрад. Лорд Дж'ім; пер. з англ. Л. Гончар, с. 16)

До крайності

До крайності (повністю, цілковито)

Другого вечора коло шостої сиділи ми обі в сумраці мовчки. В кімнаті було тихо; в коминку горів огонь голосно, і світло полуміні падало червонявою тінню перед коминок і ото-манку, на котрій лежала артистка, простягнувшись у цілій своїй довгості. Була **до крайності** роздразнена.

(Ольга Кобилянська. Valse melancolique, с. 22)

До краю (повністю)

Але Рут не могла чекати аж тиждень-два. І надто, коли її коханий хворий. Другого дня вона приїхала до нього з Артуром в екіпажі, на превелику радість Маріїних дітей і всієї сусідської малечі. Сама ж Марія була збентежена **до краю**.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 178)

До крихти (все повністю)

Щоразу, коли вона згадувала про їжу, губи її несамохіть вимовляли слова: «Він з'їв би все, якби я його не спиняла, з'їв би **до крихти** й те, що я лишаю старшим, якби я дозволила».

(Кетрін Енн Портер. Він; пер. з англ. О. Сенюк, с. 223)

До ладу (як годиться)

Діти прибігли додому, ще не знаючи, що трапилося із старшим братом, і нічого **до ладу** не могли розповісти, але коли пробило дев'яту годину, потім, десяту, одинадцяту, а Себастьян все не повертався, м-с Герхардт мало не збожеволіла від тривоги.

(Т. Драйзер. Дженні Герхардт; пер. з англ. невідомо, с. 56)

До лампочки (байдуже)

– То як фехтувалося? – питає. Еклі до зарізу хотілось перебити мені читання і зіпсувати весь настрій. А саме фехтування йому було **до лампочки**.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 31)

До лиха чого (багато, безліч чогось)

Та мені все це до лампочки. Коли я їм не вдома, то звичайно беру сандвіч із швейцарським сиром і молочний коктейль. І не багато, зате в молочному коктейлі, кажуть, **до лиха** вітамінів.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 135)

До нестями (дуже сильно; у великій мірі)

– Я люблю свою слабість. Люблю, коли душа болить, коли гірко... Люблю, як літнє сонце пригріває, як вітер приносить різні запахи, як сюрчать цикади і таке інше. Все це люблю **до нестями**. Випити з тобою пива... – і Пацюк проковтнув останні слова. – Навіть не знаю чому.

(Х. Муракамі. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 300)

До нитки (повністю)

Уленшпігеля понесли хрестити. Раптом линув дощ і змочив його **до нитки**. Це було його перше хрещення.

(Ш. де Костер. Легенда про Уленшпігеля; пер. з фр. С. Сакидон, с. 25)

До нових віників пам'ятати що (дуже довго пам'ятати щось)

«Що ж, вигнати цього детектива я не можу, – подумав Мак-Дермотт. – Але завтра всиплю йому так, щоб **пам'ятав до нових віників**». Тим часом треба було послати кого-небудь подивитись, що діється на одинадцятому поверсі; скаргу герцога й герцогині він вирішив розслідувати сам.

(А. Гейлі. Готель; пер. з англ. М. Пінчевський, О. Гординчук, с. 10)

До ноги кого (цілковито, повністю)

Такого побоїща місто ще не знало. Соколовці винищили **до ноги** залогу, розтрощили свіжу червоноармійську частину й перемолотили все, що тхнуло більшовіками.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 76)

До останнього недобалка

До останнього недобалка (повністю все)

Кожен має подати справжню вечерю, накрити стіл білою скатертиною, їсти срібними приборами, пити зі справжніх кришталевих келихів і порцелянових чашок, як у ресторані або в домі, де приймають почесних гостей. Усе, що приносять із собою, має вміщуватися до візка, і наприкінці вечора все сміття й відходи мають бути складені до білих сміттєвих пакетів та прибрані **до останнього недобалка**.

(Даніела Стіл. Чари; пер. з англ. Д. Петрушенко, с. 8)

До останнього подиху (до кінця життя)

– Вам не доведеться її чекати, міс Пойндекстер, це вам обіцяє старий Зеб Стамп. І нехай його назвуть поганим тхором і підлим шакалом, коли він не стоятиме за вас **до останнього подиху**.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 79)

До останньої краплі (повністю, цілком; до останку)

Білі пили ошадливо й наповнили свої міхи. Потім привели коней і вичерпали всю воду **до останньої краплі**; коней вони поїли з своїх повстяних капелюхів. Стара стежила за ними, похмуро щось бурмочучи собі під ніс...

(К. С. Прічард. Буремні дев'яності; пер. з англ. Л. Солонько, с. 18)

До останньої цяти (повністю все)

– Е, це ще квіточка, ягідки будуть далі, – одказав Санчо. – Коли ваша милість так уже хоче знати все, що на неї плещуть і клеплять, то зараз я приведу одного чоловіка, який розкаже вам геть-чисто все **до останньої цяти**.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепада, с. 24)

До пня (цілком, повністю, дощенту)

«Смерть епітетам!» – якось вирішив він і не помилював потому жодного прикметника чи прислівника в жодному

з листів, що пройшли через його руки того дня. Назавтра Йоссар'ян оголосив смертельну війну артиклям і винищив їх **до пня**, всі, як один, – і визначені, і невизначені.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мецержак, с. 22)

До послідку (цілком, зовсім, повністю)

Збожеволів він отак **до послідку**, і вроїлася йому в голову дивочна думка, яка жодному шаленцеві доти на ум не спливала...

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 34)

До пуття (як годиться)

Поліанна розповідала Ненсі, як вона радітиме, коли знову піде до школи, відвідає місіс Сноу, зустрінеться з містером Пендлтоном, проїдесться з лікарем Чилтоном... Дівчатко **до пуття** не усвідомлювало, що всі «радощі» були для неї в майбутньому й не стосувалися сьогодення. Однак Ненсі все розуміла і на самоті вмивалася слізьми.

(Елеонор Портер. Поліанна; пер. з англ. Б. Гора, с. 195)

До решти (доценту, дотла, повністю)

Святослав у гординю вдався, що внучку свою Офимію Глібівну за грецького цесареви́ча віддав. А ще як половців приборкає **до решти**, тоді до нього й не приступай.

(Богдан Лепкий. Каяла, с. 157)

До руб'я (до дірок, латок)

На всю Джорджію навряд чи знайшлася б хоч одна родина, серед членів якої не було, на превелику прикристь, картяра, котрий міг просадити в карти всі гроші, будинок, землю й рабів. Але то була зовсім інша річ. Чоловік міг програтися **до руб'я** на плечах і все-таки залишався джентльменом, а от професійний гравець – цей завжди був чимось чужорідним у південському товаристві.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 240)

До рубця

До рубця (повністю, остаточно)

Вона натужно брела ковзкою дорогою, і ненависть до Рета палила їй серце. ... Звичайно, він міг би дістати для неї гроші, якби схотів. Та повісити його мало! Дякувати Богові, що він хоч зараз не бачить її, коли вона промокла **до рубця**, коли волосся у неї розкудане й зуби цокотять від холоду. Який, певно, бридкий вона має вигляд, і як він шкилював би з неї!
(*М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 79*)

До рубчика (повністю)

– Я довіку не забуду того ранку, коли Гелен постукала в мої двері, промокла **до рубчика**, синя від холоду, й сказала, що ти не впустив її в дім.
(*Ф. С. Фіцджеральд. Повернення до Вавилона; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 109*)

До самих кісток (цілком, повністю)

– Йому треба подзвонити, – сказав містер Вольфсгайм, простеживши за ним очима. – Чудовий хлопець, чи не так? І з виду приємний, і джентльмен **до самих кісток**.
(*Ф. С. Фіцджеральд. Великий Гетсбі; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 88–89*)

До самого скону (до кінця життя)

І хоч Скарлет кохала Ешлі й була певна, що кохатиме його **до самого скону**, це не заважало їй безоглядно фліртувати, зваблюючи кавалерів, які пропонували їй руку й серце.
(*М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 232*)

До схід сонця (на світанку)

На другий день, ще до **схід сонця**, ми вже гострили свої томагавки й ножі та нетерпляче ждали воїна. Чорний Ворон не змусив довго чекати себе. Невдовзі ми разом рушили в пущу.
(*Сат-Ок. Таємничі сліди; пер. з пол. Ю. Стадниченко, с. 194*)

До третіх півнів (до ранку, до світанку)

Треба сказати, що панотець Олексій жив з односельцями душа в душу, міг у їхньому гурті задиміти люлечкою, випити чарку, до нього першого йшли на пораду, запрошували в куми, на весілля, а часом панотець і в себе вдома влаштував такі вечорниці, що співи не втихали **до третіх півнів**. Усі завмирили, коли він сідав за піаніно й густим оксамитовим підбаском заводив пісню про двох закоханих голубочків...
(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 223)

До цурки (повністю все, без залишку)

Ранньої осені місіс Віпл отримала від свого брата листа, в якому той повідомляв, що другої неділі приїде до них у гості з дружиною і двома дітьми. «Тож ріж корів і бугаїв, щоб я **до цурки** все поїв!» – написав він наприкінці. Місіс Віпл так сподобався цей жарт, що вона прочитала його двічі вголос. Її брат був на таке мастак.
(Кетрін Енн Портер. Він; пер. з англ. О. Сенюк, с. 223)

До цурочки (повністю, нічого не залишивши)

Виявилось, що будинок у Дьєппі заставлено й перезаставлено **до цурочки**; скільки грошей зберігалося в нотаріуса – бог його святий знав, з паю корабельного ледве на тисячу екю набралось. Словом, дамочка вміла брехати хіба ж так!
(Гюстав Флобер. Пані Боварі; пер. з фр. М. Лукаш, с. 37)

До щирця (повністю, всебічно)

– Зате ви зрозуміли його геть **до щирця**, – зі злістю зауважив Рет. – Ні, Скарлет, якщо я маю позичити вам гроші, то застерігаю за собою право обговорювати Ешлі Вілкса так, як мені заманеться. Я можу відмовитись від права на відсотки з моїх грошей, але від права обговорювати Ешлі не відмовлюся.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 126)

Добігати кінця

Добігати кінця (завершуватися)

Ще одне батьківське поплескування по плечу означало, що наша аудієнція **добігла кінця**. У мене виникла підозра, що таке батьківське поплескування входить до набору обов'язкових тестів для претендентів на підвищення.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 65)

Добра душа хто (про добродушну людину)

Я ще дістав з кишені оту ідіотську червону шапку, і вона дівчині навіть сподобалася. Сказала, щоб я не йшов з таким мокрим чубом надвір і надів шапку. **Добра душа**.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 187)

Добра не жди від кого (нічого доброго не дочекаєшся від когось)

А втім, від самих дівчат теж **добра не жди**, коли намагаєшся не робити дурниць, щоб не зіпсувати чогось справді хорошого.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 81)

Добра штучка хто (про незвичайну людину)

Майкл надпив вина зі свого келиха.

– Ото, певно, історія! Та й сам Лука, видно, **добра штучка**. Лука Бразі й справді міг би налякати хоч і самого чорта. Невисокий, кремезний, головатий, він уже своєю появою викликав якусь тривогу і страх.

(М. П'юзо. Хрещений батько; пер. з англ. В. Батюк, О. Овсяк, с. 17)

Добрати ладу в чому (розібратися в чомусь)

– Він мені подобається, але побий мене сила Божа, коли я можу **добрати ладу** в його балачках. От скажи мені щиро, кицюню, ти щось розумієш у цих його казаннях про книжки, і вірші, й музику, і олійні картини, і всякі такі інші глупства?

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 40)

Добре насолити кому (завдати комусь клопотів, шкоди, неприємностей)

А через два дні на Лебединський ліс посунула облава. Виходить, ми таки **добре насолити** комуні.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 312)

Добре підвішений язик у кого (хто-небудь легко уміє висловлюватися, влучно відповідати)

Джеф посміхнувся своєю чарівливою посмішкою. Не дивно, що він подобався суддям. Джеф мав зовнішність екстравагантної кінозірки. До того ж представник прокуратури мав **добре підвішений язик**.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка;

пер. з англ. В. Горбатько, с. 93–94)

Добрейти до тями (вийти з стану непритомності, опам'ятатися)

Коли ми прийшли до Клари, я була напівпритомна. Тільки перед дверима **добрела до тями**.

(А. Мартен-Люган. Щасливі люди читають книжки і п'ють каву; пер. з фр. Л. Кононович, с. 13)

Добрий янгол (заступник)

Вся ця історія, мабуть, ніколи б не відбулася без одного старого і кондового гебіста Василя Петровича Загоруйка, який фактично став моїм **«добрим янголом»**, як я деякий час вважав, і взяв мене на роботу.

(Андрій Герасим. Борги нашого життя, с. 3)

Добувати хліб насущний (заробляти на життя)

– І в гадці не мав нічого такого. А тепер наче сказився і ладен хтозна-що тобі зробити. Не зважай на мене, серденько. Я ж бо справді кохаю тебе. Ти й сама знаєш. Я ніколи нікого не кохав так, як тебе. Він збився на звичну брехню, що нею **добував хліб свій насущний**.

(Е. Хемінгуей. Сніги Кіліманджаро; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 130)

Добувати шматок хліба

Добувати шматок хліба (заробляти на життя)

І в той же час нікчемні людиці, що, застосовуючи на практиці Спенсерові ідеї, **добувають собі шматок хліба**, ще сміють ображати його пам'ять. Якщо в них у голові є хоч трохи глузду, то це вони завдячують тільки йому. Коли б не він, то в їхніх затовчених, як у папуг, знаннях не було б і крихти істини.
(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 263)

Довести до ручки що (занапастити щось)

З Карло Ріцці їм справді не поталанило. Йому доручили одну певну справу, а він її **довів до ручки**. Карло пиячив, волочився за жінками, грав на гроші й не раз уже лупцював дружину.
(М. П'юзо. Хрещений батько; пер. з англ. В. Батюк, О. Овсюк, с. 68)

Доводити до чортиків кого (виводити з рівноваги когось)

– Та я до неї нічого не маю. Мені навіть жаль її, а я не люблю людей, які викликають у мене жалість. І вона дуже багато метушиться, силкується в усьому догодити, щоб ти почувався як дома, але виходить усе навпаки. Вона **доводить мене до чортиків!** І ще при тому думає, що ми, південці, – варвари.
(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 20)

Догори дном (протилежно до звичайного)

Нашу якірну лінву при першому ж пориві урагану розірвало, мов шворку, і тільки завдяки цьому судно тут-таки не перекинулося **догори дном**. Море страхотливо швидко гнало нас вперед, і вода раз у раз перехлюпувала через наші голови.
(Е. А. По. Рукопис, знайдений у плящі; пер. з англ. Р. Доценко, с. 27)

Догори дригом (протилежно тому, як повинно бути; догори ногами)

Лінивець рухається гілкою дерева у своїй характерній манері – тобто **догори дригом** – зі швидкістю близько чотирьохсот метрів на годину.
(Янн Мартель. Життя Пі; пер. з англ. І. Шувалова, с. 16)

Догори ногами (протилежно до звичайного)

Вдивляючись у зливу, Елдрідж побачив дещо таке, що змусило його серце підстрибнути. Прапор на «Вейдені» висів **догори ногами** – лиховісний знак.

(*М. Тортас, К. Шерман. Проти шторму; пер. з англ. А. Дудченко, с. 131*)

Докладно й доладно (як годиться, якісно)

Він задовольнився двома мірками родзинок та двома корцями пшениці, пообіцявши за те перекласти рукопис **докладно й доладно**, і то в найкоротшім часі.

(*М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 79*)

Докласти рук *до чого* (узяти участь у чому-небудь)

Її подив був такий шириий, зворушливий і переконливий, що просто обеззброїв його. Грегорі міг примусити себе повірити, що вона **доклала рук** до цієї справи. Очевидно, як казав Блаунт, Імоджін усього лиш інструмент у грі, не більше. Мабуть, сама вона не могла перешкодити їм або не знала, до чого дійдуть її підступні «друзі».

(*Теодор Драйзер. Пастка; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 75*)

Докласти рук і душі *до чого* (повністю присвятити себе справі)

Всі так і називали її: тітуся Харита. І ця милосердна тітуся Харита, мов справжня милосердна сестра, сновигала туди й сюди, готова **докласти рук і душі** до всього, що обіцяло більшу безпеку, вигоди, втіху всім на цьому судні, в якому мав пай її любий брат Білдед і в яке й вона сама вклала кількадесят чесно заощаджених доларів.

(*Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 127*)

Долина Тіней (долина смерті)

Подумавши про це, Мартін відчув усю розпачливість свого становища. Він ясно зрозумів, що зійшов у **Долину Тіней**.

Долити до окропу холодної води

Все життя його було в минулому; воно в'януло і меркло. Тепер Мартін так багато спав і хотів спати без краю. А колись він ненавидів сон – сон крав у нього коштовні хвилини життя.
(Джек Лондон. *Мартін Іден*; пер. з англ. М. Рябова, с. 325)

Долити до окропу холодної води (охолонутися, заспокоїтися, вгамуватися)

– Гляди, Санчо, говори з більшою повагою про все, що стосується моєї володарки, – остеріг Дон Кіхот. – А втім, не впадаймо в пасію, **долиймо до окропу холодної води**.
(М. Сервантес. *Дон Кіхот*, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 62)

Долоні сверблять у кого, кому (дуже хочеться зробити що-небудь)

– Мені зовсім не треба ваших грошей... – почала вона силкуючись говорити з холодною гідністю.

– Ой, обліште! У вас **долоні так і сверблять**, щоб допаситися до цих грошей. Якби я показав вам чвертак, ви б його просто вирвали з рук.

(М. Мітчелл. *Звіяні вітром*, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 119)

Доля всміхнулась кому (комусь пощастило, поталанило)

І тут **доля несподівано всміхнулась до нього**. Змалку він жадав лиш одного – щоб із ним спілкувалися, і на П'яносі мрія його якийсь час здійснювалася. Спільна бойова служба неодмінно стирає різницю у званнях серед військових, так що стосунки між вищими та нижчими чинами неминуче спрощуються й людянішають.

(Дж. Хеллер. *Пастка на дурнів*; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 135)

Доля щербата чия (не щастить, не таланить комусь)

– Та моя ж **доля така щербата**, – сказав Санчо, – що коли й трапиться вам такий меч, то буде помічний тільки висвяченому лицарю, як і той бальзам, а джурі – дуля з маком.
(М. Сервантес. *Дон Кіхот*, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 135)

Допастися до чарки (почати вживати алкогольні напої)

Тільки-но Ніколь зникла, він згадав, що вона хотіла випити коньяку і в готелі **допадеться до чарки**.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 276)

Допекти до живого кого, кому (торкаючись того, що найбільш хвилює, сильно вражати, дошкуляти)

Сідлаючи коня, він весь час говорив і начебто сердився. Але свідок не думає, що це стосувалося коня. Скоріш було схоже на те, що хтось йому **допік до живого** ще перед поверненням до готелю, ото він і сердився.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 476)

Допити до дна гіркої кому (страждати, зазнавати багато горя, негод)

– Гаразд! – обізвався Богдан. – Роби, як знаєш, хоч я не сподіваюся, що з цього щось вийде. Не настав ще, братіку, час, **не допила ще мати Україна до дна гіркої**, що піднесли їй пани.

(Ольга Рогова. Тиміш Хмельниченко, с. 16)

Допитися до чортиків (сильно сп'яніти)

Та, хоч би як я сп'янів, можу із заплющеними очима пройти прямісінько, як по лінійці, шістнадцять кроків. Це наслідок багаторічного мимовільного самотренування. Щоразу, коли **допиваюся до чортиків**, випростовую спину, піднімаю голову догори й рішуче вдихаю легенькими ранкове повітря із запахом цементного коридору.

(Х. Мураками. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 12)

Дорога за́ка́зана кому, куди (комусь заборонено повертатися кудись)

Кістяк тримають такі, як Сасько. Додому йому вже **дорога за́ка́зана**. Хіба вночі який раз навідається, а так – ліс його хата. Большевики вже за ним питали.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 245)

Дорогою ціною

Дорогою ціною (надмірними зусиллями)

Одним словом, **дорогою ціною** мені діставалися чотири пенси щомісяця. Я розплачувався за них страшними сновидіннями.

(Р. Л. Стівенсон. Острів скарбів; пер. з англ. О. Гончар, с. 8)

Досвідчити на собі (переконатися, випробувати щось особисто)

Як усе було готове, Дон Кіхот вирішив не гаючись **досвідчити на собі** цілющу силу цього нібито дорогоцінного бальзаму і випив майже все, що не влізло в оливницю і лишилось у казанку, де варилося, – з півкварту, чи що.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 129)

Досить однієї краплини дьогтю *для чого* (вистачає найменшого для спричинення негативних наслідків)

Вони залпом спорожнили кухлі. Гундт стежив за ними. Його непорушне, без будь-якого виразу обличчя, приходувало поїлну роботу тупого розуму. Так думав він, у цій країні чоловік, одружившись з кольоровою, приводить під свій дах біду. **Досить однієї краплини дьогтю**, щоб усе перековерсати.

(Джеральд Гордон. Хай згине день; пер. з англ. Л. Солонько, с. 9)

Доскочити багатства (розбагатіти)

Ескадрон не знав духу снобізму. Дуже вже в багатьох із добровольців батьки й діди **доскочили багатства**, почавши дрібними фермерами.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 23)

Доскочити успіху (допомогтися свого, досягнути бажаного)

Джім у цій справі був точнісінько такий же впертий, але з іншої причини – нічий релігійні почуття його не обходили, для нього важливо було завше й в усьому **доскочити успіху**.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 144)

Дотримати слова (виконати, здійснити що-небудь обіцяне, загадане)

– Ах ти, моя золота посудинко! – знову звернувся він до бутля. – Яка ж ти все-таки й гарна! Так і тягне тебе поцілувати. Ти ж не викажеш мене, як я тебе цмокну разочок? Не викажеш, правда? Тільки один разочок. Шкоди з того нікому не буде. Та й панич, напевне, нічого не скаже, як дізнається, скільки пороху я тут наковтався, пакуючи всі оті речі. Мабуть, він і не сподівається, що я **дотримаю слова**, бо тепер усе не так, як раніш, – ми ж бо їдемо звідси.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 237)

Доходить кінця-краю (закінчуватися)

А тут затялася ще й Магнітик. Завзята, а в години випробувань досить-таки енергійна, вона, однак, була просто жінка, і сама думка, що їй доведеться залишитися одній, без захисту чоловіків посеред пущі, котра, як щойно підказали їй чуття, навряд чи де взагалі **доходила кінця-краю**, сповнила її таким гострим болем, що вона теж забажала супроводжувати дядька.

(Джеймс Фенімор Купер. Слідопит; пер. з англ. І. Корунець, с. 16)

Дощ за шию не капає кому (нема чого поспішати комусь із чим-небудь)

– Нічого, я почекаю, **дощ за шию не капає**. Закінчиться війна, тоді й зробить, аби живий зостався, – ще біля повішеника вона думала про свого брата Тимофія, а потім цілий вечір.

(Ганна Ткаченко. Спалені мрії, с. 16)

Дременути геть (якнайшвидше побігти, втекти звідкись)

Зрештою хлопці все-таки зайшли – обережно, із завмиранням серця, перемовляючись пошепки, ловлячи чутким вухом найменший звук, напружені й готові в першу-ліпшу мить **дременути геть**.

(М. Твен. Пригоди Тома Сойєра; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 144)

Дрижаки беруть

Дрижаки беруть кого (хтось тремтить від холоду)

Старий прокинувся, поглянув крізь відчинені двері на місяць, тоді розгорнув штани й натягнув на себе. Вийшовши з хати-ни, він справив малу потребу, тоді подався дорогою будити хлопця. Від ранкового холоду його **брали дрижаки**. Та він знав, що невдовзі його зігріє хода, а там скоро й на весла.
(*Е. Хемінгуей. Старий і море; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 283*)

Дрож проймає кого (хтось тремтить від холоду, переляку)

Дід вийшов на вулицю. Побачив на розі Вінченціу. Ранком у помешканні він не звернув уваги на зріст хлопця. Вінченціу був вищий від брата і кремезніший. Але його велика голова ледь трималася на тонкій шиї. Вінченціу всміхнувся до якоїсь дівчини, і Діда від тої усмішки **пронняв дрож**.
(*П. Селкудяну. Смерть манекенниці; пер. з румун. Г. Бережна, с. 235*)

Друга натура (звичка)

Мартін бачив, яка величезна прірва лежить між ним і цим чоловіком, – прірва, що її утворили книжки, – але йому неважко було перейти на той бік. Усе життя він прожив серед трудящого люду, і товарииськість стала його **другою натурою**.
(*Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 115*)

Другі півні прокричали (про спів півнів о другій годині ночі)

Коли **прокричали другі півні**, у вікно хтось постукав. То були Іваник і Зінька. Видобувши з кишень кожухів жмені збіжжя, вони сипонули його на долівку, на стіл, на образи, на всіх, хто сидів за столом.
(*Володимир Малік. Чорний вершиник, с. 15*)

Друзі-нерозмійвода (нерозлучні друзі)

Тоді я залижу його рани, і ми повернемось до колишнього, нормального ритму життя. І знову мене тішитимуть і його

ямочки на щоках, і його чарівна посмішка. І ми знову станемо **друзями-нерозмійвода**.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 17)

Думкою багатіти (потішати себе намірами, задумами)

Часом дві мої спеціалізації змішувалися в голові. Дехто з однокурсників-релігієзнавців – збиті з пантелику агностики без царя в голові, які перебували в полоні **думки (тієї, що нею багатіють** обдаровані дурні), – нагадували мені трипалих лінивців, а трипали лінивці – ці чарівні свідчення того, яким дивом є життя, – нагадували про Бога.

(Янн Мартель. Життя Пі; пер. з англ. І. Шувалова, с. 17)

Дурень думкою радіє (стосовно людини, яка радіє тому, що існує лише в її мріях)

Голос лунав звідусіль. Здавалося, він виникав із посмугованого тінями повітря, гуляв у розбитій Божій обителі, не віщуючи, втім, нічого доброго.

– **Дурень думкою радіє**, – жбурнув у простір і своє відлуння Іван.

(Андрій Криштальський. Чорноморець, матінко, с. 7)

Дурня клеїти (прикидатися таким, що нічого не розуміє, не знає)

– Ну й чорт тебе бери! – гукнув мисливець, роздратований цією образливою мовчанкою. – Даю тобі шість секунд, а як і тоді не озвешся, продрірявлю кулею. Якщо ти опудало, це тобі не зашкодить. А якщо справді диявол – то й поготів. Ну, а коли людина й просто **клеїш дурня**, прикидаючись мерцем, то дістанеш по заслугі за ці свої штуки.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 324)

Дурня корчити (прикидатися таким, що нічого не розуміє, не знає)

Та, по правді, все те мені не до вподоби. Як добре подумати, то це просто огидно. Я так гадаю: якщо тобі не подобається

Дух в п'яти заліз

дівчина по-справжньому, то нема чого з нею **дурня корчити**, а коли вона тобі подобається, то подобається і її обличчя, а коли подобається її обличчя, то нічого виробляти з ним казна-що – наприклад, цвіркати в нього водою або там чим.
(Дж. Д. Селінджер. *Ловець у житі*; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 81)

Дух в п'яти заліз кому (хтось дуже злякався)

Це надзвичайне видовище, та ще такої пізньої доби і в такому відлюдному місці, могло нагнати холоду не лише на Санча, а й на його пана, тільки що в джури **дух уже давно в п'яти заліз**.

(М. Сервантес. *Дон Кіхот*, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 144–145)

Духопéликів надавати кому (сильно побити когось)

Ось учора за вечерею я був такий голодний, що почав вимазувати пальцями дно миски, в якій було м'ясо з квасолею, а вона також хотіла цього трохи. Але його не досить було і мені самому, добродію. Коли вона побачила, що я вже й підливу облизую на губах, бо дуже була смачна, то як не сказилась і таких **духопéликів мені надавала**, що я ледве втік із хати.
(Ш. де Костер. *Легенда про Уленшпігеля*; пер. з фр. С. Сакидон, с. 22)

Духу бракує кому (недостатньо сміливий хтось)

Але **духу в мене, звісно, забракло** б. Я б тільки стояв і люто скреготав зубами. Все, що я міг би зробити, це зневажливо, спогорда кинути йому кілька образливих слів замість того, щоб затопити в піку.

(Дж. Д. Селінджер. *Ловець у житі*; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 113)

Душа в душу жити (жити у повній гармонії з кимось)

Грошей у неї хоч греблю гати. Вона старша за містера Антолліні років так на шістдесят, але **живуть вони**, здається мені, **душа в душу**.

(Дж. Д. Селінджер. *Ловець у житі*; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 218)

Душа в п'яти втекла у кого (хто-небудь раптово відчув сильний переляк; комусь стало страшно)

Судячи з ситуації, його теж могли застрелити! Запросто! Як же я раніше про це не здогадалася! Спочатку я спробувала дозвонитися на мобільник Пола. Але мені відповіла його голосова пошта – і мені **душа в п'яти втекла** від страху.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 48)

Душа в п'яти лізе кому (страшно, лячно кому-небудь)

Всім було відомо, що царський гнів вибухав несподівано, як улітку громи, і що не було тоді сили, яка би могла його зупинити. Він, як буря, трошив усе кругом, як розгукана стихія, нівечив окруження і, звичайно, що лиш у сні вертав до рівноваги. Царським людям **душа влізла в п'яти**; вони витверезилися нараз, їх обличчя з червоних робилися білими, а очі з усміхнених ставали перестрашеними.

(Богдан Лепкий. Мотря, с. 6)

Душа йде в п'яти у кого, кому (страшно кому-небудь)

А через мертве тіло капітана на підлозі вітальні та постійні думки, що той мерзенний сліпий жебрак припишк десь поблизу і в будь-яку мить може повернутися, я був охоплений таким жахом, що, як кажуть, **душа йшла в п'яти**.

(Р. Л. Стівенсон. Острів скарбів; пер. з англ. О. Гончар, с. 29)

Душа ледве тримається в тілі у кого (хто-небудь ледве животіє)

Стояв перед отаманом понурий, дикий і такий змучений, що **душа ледве трималася в тілі**.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 330)

Душа навстіж чия, у кого (хто-небудь відвертий, щирий)

Джералд в усіх збуджував симпатію, і дорослі з часом відкрили для себе те, що дітям, неграм та собакам ясно було з першого погляду: за громовим голосом та грубуватими

Душа не лежить

манерами крилося добре серце, а щира **душа його була навстіж** до людей так само, як і його гаманець.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 57)

Душа не лежить до чого, кому (комусь не подобається щось)

Тоді і я вставив своє слово:

– Але які його одмовки?

– Та ніякі. Просто в нього **душа не лежить** до такої-от роботи.

– А до чого вона взагалі лежить у нього?

– Мабуть, ні до чого.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 30)

Душа не на місці чия, у кого (хто-небудь перебуває в стані тривоги, занепокоєння, дуже хвилюється, переживає)

Минуло, може, днів зо два, як уже Вовкулака проситься до Гризла: поїду, каже, в Звенигородку, подивлюся, як там брат, бо чогось **душа моя не на місці**.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 101)

Душа опинилася в п'ятах у кого (хтось дуже злякався)

– Але ж ролі Шельменка я не давала тому ікластому комеді-янтові. Коли він удерся до нас за лаштунки, у мене в самій **душа опинилася в п'ятах**.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 154)

Душа холоне у кого (сильне хвилювання, страх охоплюють кого-небудь)

Вони билися і на другий день, і на третій, і так без кінця-краю. Щоразу починаючи бійку, Мартін дуже страждав од болю, і від перших ударів – чи то противникових, чи й своїх – йому **холола душа**. Але далі тіло якось німіло, і він бився наосліп, перед ним тільки миготіло, як у сні, широке обличчя Масної Пики з палаючими, як у звіра, очима.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 108)

Душі не чути в кому, за ким (дуже любити кого-небудь)

Потім вона спитала його про дружину, де вона й коли повернеться.

– Ви її дуже любите? – поцікавилась вона наївно.

– Звичайно, люблю. А чому ви питаєте? У мене син, йому два роки, і я **душі в ньому не чую**.

(Теодор Драйзер. Пастка; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 81–82)

Душі пуститися (померти)

Тут він порвав хлопця за руку і, знову його до дуба прив'язавши, такого дав перегону, що бідаха мало **душі не пустився**.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 51)

Душу віддати кому, за що (продатися кому-небудь)

Сержант сміється і теж не знає, навіщо вони воювали. Він витягує пачку цигарок і простягає її Козоле. Козоле жадібно хапає подарунок – за хорошу сигарету всі ми готові **душу віддати**.

(Е. М. Ремарк. Повернення; пер. з нім. Н. Сняданко, с. 221)

Душу облягає (когось охоплюють сильні почуття нудьги, самоти)

Раптом я вирішив зробити зовсім інше: махнути на все рукою і вшитися з Пенсі к бісовому батькові. Серед ночі. Зараз-таки. Не ждати ніякої середи. Та й квит. Я більше не міг стирчати там жодної хвилини. Така нудьга, така самота **облягла душу!**

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 66)

Душу перевернути (викликати в кого-небудь сильне почуття тривоги, хвилювання тощо)

– Ну й дурень ти, до чого додумався. Це ж треба! – Штовхнула його руками. Хотіла навіть плюнути в обличчя, бо й **душу перевернув** своїми словами.

(Ганна Ткаченко. Спалені мрії, с. 22–23)

Душу продати

Душу продати (віддати все, піти на крайні заходи задля чогось)

Урсула мало не збожеволіла від такої ганьби. П'єтро Креспі вичерпав увесь свій запас благальних слів. Дійшов до неімовірного приниження. Цілісінький вечір плакав у пелену Урсулі, а вона й **душу продала** б, аби тільки втішити його.
(Г. Г. Маркес. *Сто років самотності*; пер. з ісп. П. Соколовський, с. 128)

Дядько Сем (алегорична назва Сполучених Штатів Америки)

– А це вже на ваш розсуд, хлопці. Як ви скажете, так я й зроблю. Я думаю, що буде добре, коли я залишуся у формі, аж поки все скінчиться. Хай бачать, що тут присутній не тільки дух **дядька Сема**, а й він сам.

(Уільям Фолкнер. *Персі Грім*; пер. з англ. О. Сенюк, с. 161–162)

Е

Еге ж (чи не так)

– Бомбардувальну каву?!

– Атож, бомбардувальну або налітну. Так її називають. Це спеціальний пайок, який нам видають після особливо важких бомбардувань. Інколи дають і цукор або шоколад чи й пачку сигарет.

– Як на передовій. Там перед наступом дають горілку і тютюн. Смішно, **еге ж**? Двісті грамів кави за годину смертельного страху!

(Е. М. Ремарк. *Часжити і часпомирати*; пер. з нім. Ю. Петренко, с. 116)

Еолова арфа (вітер; душа людини, яка відгукується на всі події життя)

Мартін скидався на **еолову арфу**: те, що він пережив і знав на своєму віку, було струнами, а потік музики – вітром,

що торкався цих струн і примушував їх бриніти спогадами й мріями. Він не просто почував. Кожне відчуття набирало форми, кольору й блиску, і все, що виникало в його уяві, перетворювалось у щось величне й чарівне.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 22)

Є

Є за що язиком зачепитись (є про що поговорити)

Послухати він не проти, справді, навіть цікаво почути, як та молода пара заручилася, та одружилася, а ще одні молодята розлучились. Але хто вони й що вони? Він знав, що гарненька маркізочка де Кленшан важилась отруїтись, бо її зрадливий коханець принц де Коломбі одружився з дочкою південноамериканського мільйонера. **Оце є за що язиком зачепитись!**

(В. С. Моєм. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 62–63)

Ж

Жарко стане кому (непереливки буде комусь)

– Я доберуся до тебе, кок, – сказав він, – **жарко тобі стане**. Квапитися з цим не буду. Я загляну до тебе, коли ти будеш без ножа.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 69)

Жбурляти гроші на вітер (марнотратити)

Гулд дозволив Дейзі купити собі в Лондоні кілька суконь (а як шукала порт'єри), тож ми обходили цілу низку модних

Жбурнути правду в очі

крамниць. Як усі, хто жив раніше в злиднях, Дейзі не знала міри витратам і **жбурляла гроші на вітер**.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 153)

Жбурнути правду в очі кому (сказати сміливо, відверто, нічого не приховуючи від когось)

Можливо, буде навіть ліпше, якщо її чоловік знатиме. До Волтера вона завжди була байдужа, а коли покохала Чарлі Таунсенда, чоловікові ласки стали її дратувати. Йй хотілося провести між ними межу. На її думку, він нічого не зміг би довести. Якщо звинуватить її – вона все заперечуватиме, а якщо більше не зможе заперечувати – що ж, вона **жбурне правду йому в очі**, й хай робить, що йому заманеться.

(В. С. Моем. Розмальована вуаль; пер. з англ. О. Гординчук, с. 16–17)

Живий мрець хто (дуже виснажена, прибита горем людина)

В одну мить я став **живим мерцем**. Я поплентався в реанімаційну залу по коридору до самої скляної стіни. Ти тут, поголена, інтубована, зі світлим пластиром навкруги твого опухлого, почорнілого обличчя. Це ти. Виходжу з-за скла і стаю поряд з тобою. Що ж я за батько, нещасний батько, зламаний горем, з пересохлим ротом, холодний піт стікає в мене з волосся. Я так і не можу усвідомити, що сталося, стою собі в ступорі, а голова немов у тумані.

(Маргарет Мадзантіні. Не йди; пер. з італ. В. Степанов, с. 11)

Живими соками наливатися (дозрівати, спіти)

Чебрець, ласкавець і бедринець буяє, пахне зелена рута, волошки і маруна. Польові ягоди **живими соками наливаються**. Земля, запліднена сонцем, розкинулася, як довга й широка, така буйна й повна, мов молодиця здорова. Сонце повисло над нею, дивиться й усміхається любовно.

(Богдан Лепкий. Вадим, с. 22)

Животи затягати (економити)

– Ось якби ви глянули туди три-чотири роки тому! Все аж гуло, робота кипіла, робітників не вистачало, ніколи ще так не заробляли люди... А ось тепер знову почало **животи затягати**. Лихо та й годі в цілому краї: робітників звільняють; чуєш – то тут, то там майстерню зачинили...

(Еміль Золя. Жерміналь; пер. з фр. В. Черняхівська, с. 289)

Жіжкі дрижать у кого, кому (комусь лячно)

А тут ще й павук десь узявся та й поліз по моему плечі; я дав йому щигля, а він упав просто на свічку, і не встиг я отямитись, як він згорів. Я й сам добре знав, що то страшенно погана прикмета: безперемінно чекай біди. Від ляку **жіжкі мені задріжали**.

(М. Твен. Пригоди Гекльберрі Фінна; пер. з англ. І. Стешенко, с. 197)

Жити на ласкавому хлібі у кого (бути на утриманні в когось)

– Ти не маєш права брати наші книжки! Мама каже, що ти **живеш у нас на ласкавому хлібі**. У тебе нема ані шеляга, твій батько нічого тобі не залишив. Тобі більше пристало ходити з торбами, аніж жити тут з нами, дітьми джентльмена, їсти те, що й ми, та носити сукні, що їх купує наша мама. Я покажу тобі, як порпатися в моїх книжках!

(Ш. Бронте. Джейн Ейр; пер. з англ. П. Соколовський, с. 8)

Жити на чужих харчах (бути на утриманні в когось)

– Ви гірше, ніж служниця, ви **живете на чужих харчах**. Ось посидьте тут і подумайте про свою поведінку.

(Ш. Бронте. Джейн Ейр; пер. з англ. П. Соколовський, с. 9)

Жити на широку ногу (розкошувати)

Чутки домальовували йому багатства Монте-Крісто, і не безпідставно – пестунчик долі завше **жив на широку ногу**, не

Жити на́дголодь

вагаючись вкладав кошти в різні підприємницькі проекти, так само як і в культурні.

(Юрій Кирик. Яблуневі квіти, с. 26)

Жити на́дголодь (голодувати)

– Ви могли б, – промовила вона з гідністю, – роздати їх тим, хто опинився в нестатках. Конфедерації вже немає, але повно конфедератів та їхніх родин, які **живуть на́дголодь**. Він відхилив назад голову й зневажливо засміявся.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 119)

Жити самото́ю (бути самотнім)

Чи то в своєму особистому житті він зазнав одного з тих ударів, які влучають просто в серце і впливають на долю людини більше, ніж найграндіозніші соціальні струси? Ніхто достоту цього не знав. Відомо тільки, що з Італії він повернувся священником. 1804 року пан Міріель служив кюре в Брінйолі. Він був уже старий і **жив самото́ю**.

(Віктор Гюґо. Знедолені; пер. з фр. В. Шовкун, с. 10)

Жити як у Бога за пазухою (жити в достатках, без усяких турбот)

Бідолашна так вихваляла ці місця, розповідала стільки див, що в дитинстві я був переконаний, ніби тут **живуть як у Бога за пазухою**.

(Б. П. Гальдос. Донья Перфекта; пер. з ісп. Ж. Конєва, с. 20)

Жовта преса (низькопробна преса)

Щодо становища в суспільстві, пояснив Брукхарт, між двома паростями цієї сім'ї – глибока прірва, і лікурьським Гріфітсам були б дуже неприємні всякі розмови про це. Крім того, не можна поручитись, що, потрапивши в Лікург, батьки Клайда не стануть іграшкою в руках **жовтої преси**.

(Т. Драйзер. Американська трагедія; пер. з англ. Л. Смілянський, Л. Яценко, І. Буше, с. 538)

Жовтороте пташеня (хтось молодий, недосвідчений)

«Проклянімо смиренність тих, хто, сидючи на печі, вигріває рабську сподіванку, що біда обійде його стороною», – сказало це **жовтороте пташеня**, яке невідь у кого вдалося.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 38)

Жувати клоччя (нудно та набридливо повторювати одне й те саме)

Тож і Ладим, кремезний та смаглий, розповідав про свій Яр, наче **клоччя жував**: виходив він «нагору» хіба раз на півроку, щоб прикупити солі та сірників, а так жили на всьому своєму.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 295)

Жувати слова (говорити тихо й невиразно)

Манірний і сором'язливий, Уоррен ніби **жував слова**, ховаючи від співрозмовника очі.

(Дж. Олдрідж. Не хочу, щоб він помирав; пер. з англ. Л. Солонько, с. 32)

З

З біса (дуже, вельми)

Білл аж ахнув. Оце все, що лишилося від Спенкера, – оцупок, до якого він був прив'язаний.

– Вони злигали його з усіма бебехами, – сказав він. – Ломака гола, як бубон. Навіть ременя з'їли з обох кінців. Я кажу тобі, Генрі, вони **з біса** голодні, і поки ми доїдемо, й до нас доберуться.

(Дж. Лондон. Білий Зуб; пер. з англ. В. Гладка та К. Корякіна, с. 161)

З важким серцем (з гнітючим, тривожним настроєм)

З важким серцем берусь я за перо, щоб написати ці останні рядки про незвичайні таланти, що ними було обдаровано

З важкою душею

мого друга Шерлока Холмса. В недоладній і – я глибоко це відчуваю – вкрай недосконалій формі намагався я розповісти про ті дивовижні пригоди, яких зазнав у його товаристві...
(А. К. Дойл. *Остання справа Холмса*; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 69)

З важкою душею (з тривоною)

Вона хоче зодягнути йому на палець обручку, але та замала, не налазить. Потім вислизає з її руки й падає на підлогу. Погана прикмета, думає Ворон, однак вона його не лякає. Він знає, що це сон. І прокидається **з важкою душею**. Церква сниться не на добро.

(Василь Шкляр. *Залишенець. Чорний ворон*, с. 358)

З великої літери хто (про непересічну особу)

Цей капрал був не випадково Снобом **з великої літери**: він не сумнівався, що принаймні на років двадцять випереджає свій час...

(Дж. Хеллер. *Пастка на дурнів*; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 96)

З виглядом бувальця (як людина з великим життєвим досвідом)

Він мав гарний тенор і співав добре. Стояв навпроти неї, спертий на фортепіяні, **з виглядом бувальця**, що багато пережив, багато перетерпів.

(Галина Журба. *Доктор Качіоні*, с. 42)

З високо піднятою головою (гордовито)

Майор Майор **з високо піднятою головою** прокрокував через канцелярію, не зважаючи на писарів, що поскилялись над своїми друкарськими машинками або поралися в картотеках.

(Дж. Хеллер. *Пастка на дурнів*; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 154)

З гаком (з лишком)

На четвертому поверсі готелю, де кімнати із зимовими садами й французькими балконами виходять просто на

фортечні мури, поселилася стара швидкісна зенітна гармата під назвою «Вісім-вісім», здатна вистрелювати майже десятикілограмові набой на чотирнадцять **із гаком** кілометрів.
(*Е. Дорр. Все те незрима світло; пер. з англ. О. Гординчук, с. 10*)

З глузду зїхати (втратити розум)

Отож ми з нею, бувало, так реготали, що збоку могло здатися, ніби ми **зїхали з глузду**; у тітоньки сміх був шалений і бурхливий, а я ніяк не могла вгамуватися, незвична тітоньчина відвертість ніби підстьобувала мене.
(*Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 177*)

З голови до ніг (повністю)

Незабаром з'явився і сам пан Мовр, добродій років шістдесяти, одягнутий **з голови до ніг** у все чорне.
(*Ж. Сіменон. Так бідаків не вбивають; пер. з фр. М. Мещеряка, с. 251*)

З голови до п'ят (повністю)

Обличчя його вказувало на лагідну вдачу, а хода свідчила про те, що він цілком задоволений собою. Картинка, а не хлопчик! Наблизившись, він усміхнувся, з неприхованою цікавістю оглянув мене **з голови до п'ят** і сказав, що його послано по мою особу й що він паж.
(*М. Твен. Янки з Коннектікуту при дворі короля Артура; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 15*)

З головою пірнути у що (повністю віддатися якій-небудь справі, заняттю; захопитися чимось)

Це дуже активна та енергійна особа, але вона трохи звичнулася на світських розвагах. Весь свій час вона присвячує полюванню на видатних людей. Після від'їзду чоловіка вона **з головою пірнула** у світське життя – бали, танці, звані обіди...
(*Ж. Сіменон. Замах на бродягу; пер. з фр. М. Мещеряка, с. 48*)

З головою поринути

З головою поринути в що (повністю, цілком віддатися чому-небудь)

Хосе Аркадіо Буендіа і не думав її втішати – він **поринув з головою** в свої випробування нової зброї й провадив досліди з самозреченням справжнього вченого, ба навіть ризикуючи власним життям.

(Г. Г. Маркес. Сто років самотності; пер. з ісп. П. Соколовський, с. 5)

З голочки хто (хтось гарно одягнений, причепурений)

І ось він тепер перед нею – сходить з елегантною коляски й допомагає зійти якійсь просто **з голочки** вирядженій жінці. Скарлет відразу помітила, що сукня на ній яскрава до вульгарності, хоч усе-таки й далі пожадливо вбирала очима всі деталі її туалету. Сама ж вона вже хтозна від якого часу не бачила модних нових суконь!

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 25)

З димом пішло що (згоріло щось)

А тепер ми складали ляди і шафи з крамниці на долівку столітньої лемківської хати, яка дивом вижила у селі, з якого щезли всі доми. Зникло, розпалося, **пішло з димом** – шістдесят чотири хати.

(Анджей Стасюк. Схід; пер. з пол. Т. Прохасько, с. 9)

З діда-прадіда (зроду-віку)

Щоправда, Красніцькі перебрались сюди з-під Жешува близько двох десятків літ тому, коли уряд Другої Жечі Посполитої почав давати земельні наділи своїм осадникам на Волині, яку поляки називали *кресами* *всходніми*. Ткачуки ж тут мали землю **з діда-прадіда**.

(Юрко Вовк. Пам'ять крові, с. 10)

З довгою рукою хто (жебрак)

Вітер забивав їм дух, а вони перемовлялися короткими фразами – скаржились один одному на лиху долю.

Етьєн оповів старому, як він ось уже тиждень цілий марно шукає роботи, – з голоду доведеться здихати, чи що? Незабаром, мабуть, по всіх шляхах снуватимуть старці **з довгою рукою**. Старий згоджувався з ним і казав, що кінець кінцем буде біда, бо Бог не попустить, щоб християни, мов ті собаки, на вулиці конали.

(Еміль Золя. Жерміналь; пер. з фр. В. Черняхівська, с. 289)

З дорогою душею (радо)

– Володарю, я вдаюсь до тебе не для того, щоб вимагати правосуддя за мою кривду, а щоб тебе попросити натомість – навчи мене зносити всякі образи, як ти їх, кажуть, зносиш, то, може, і я зумію витерпіти мою наругу; Бог мені свідком, що, якби примогла, я передала б тобі **з дорогою душею** той гвалт, що мені учинено, ти ж бо такий терплячий!

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 72–73)

З душею зостатися (залишитися ні з чим)

– Воно ж і даванню кінець є. Уже ж усе, що було, забрали. овечат продали, свиней продали, одєжу лишню. **Зосталися одні з душами**. Доки ж таки його брати і з чого його взяти?

(Панас Мирний. Повія, с. 14)

З живим вирвати що (будь-якою ціною домогтися свого)

– Проте коли до рук йому пливе солідний куш, на який зазіхають фінансові акули – о, тоді начувайтесь: крутішою і нещаднішою людини не знайти. Він **з живим вирве** свою частку і не зупиниться ні перед чим, аби цього досягти.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 39)

З іншого тіста хто (хтось не такий як усі)

Навіть у церкві жінки кидали на нього пожадливі погляди. Були й такі, які йшли до церкви, щоб тільки споглядати його і про нього шептатися. А він був такий величавий, такий не-

З кам'яним обличчям

звичайний, наче **з іншого тіста**. Тільки вряди-годи кидав з-під брів вогонь.

(Марія Дзюба. Укриті небом, с. 9)

З кам'яним обличчям (про дуже серйозний, суворий вигляд у когось)

Капелана так вразив його вигляд, що він мимоволі зупинився, витріщивши очі. Ті двоє одразу ж урвали розмову й застигли – стояли **з кам'яними обличчями**, чекаючи, поки він пройде. Капелан поквапом шмигнув до свого намету. В нього було враження, що вони хихотнули йому вслід.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 287–288)

З колиски (змалечку)

Навчатися стріляти нікому з них не треба було. Південці здебільшого мало не **з колиски** привчались тримати рушницю в руках, а зчаста беручи участь у полюванні, вони всі зробилися вправними стрільцями.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 24)

З краю до краю (з однієї країни до іншої)

По всій Європі, **з краю до краю**, мільйони убійників, вишикуваних полками, дисципліновано вбивають і грабують, щоб заробити на прожиток, бо не мають чеснішого ремесла; по містах, де, на перший погляд, панує мир і квітнуть мистецтва, людей облягають заздрість, клопіт і турботи...

(Вольтер. Кандід, або Оптимізм; пер. з фр. В. Підмогильний, с. 187)

З легким серцем (без тривоги, болю, жалю)

Я знову пускаю човна на твої стрімкі хвилі й **з легким серцем** рушаю далі на південь. Я пливу серед крутих берегів, що стримують твої бурхливі води, і, вражений красою, захоплююсь їхніми різноманітними й неповторними обрисами.

(Томас Майн Рід. Квартеронка; пер. з англ. О. Ганзюк, с. 4)

З легкої руки (за вдалим прикладом, починанням)

Тітонька Леттер прозвала мене відлюдьком, і з її **легкої руки** це слово приліпилося до мене надовго; проте, гадаю, насправді я не була похмурою дитиною. А що незрідка мовчала, то не від злоби чи зятяності, а швидше тому, що раз по раз мене проймали найсуперечливіші почуття, які сковували все моє єство і волю; навіть коли б я спромоглася на слово, то не знала б, з чого почати і як пояснити.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 27)

З лихвою (з надлишком)

Та хоч ми, китобої Південних морів, і не вмощуємось на марсі так затишно, як капітан Сліт та його гренландська команда, але ця невігода **з лихвою** врівноважується пречудовою погодою, що панує в тих звабливих водах, де ми, південні китобої, здебільшого плаваємо.

(Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 185)

З лишком (більше ніж, більше як; понад)

Я подумав, що саме на таких умовах і працював майже увесь час, рідко коли отримуючи оплату, і вже у свої тридцять **з лишком** років мав би до чогось і доробитися, а то ні хати, ні дружини, ба навіть уже й на дівку грошей катма.

(Юрій Винничук. Аптекарь, с. 20)

З малих літ (змалечку)

Він пішки поспішає туди стежкою, що пролягла степом, повз левади та ставки. Спішить у дитинство, яке десь загубилося серед тяжкої праці й нестатків. **З малих літ** обтяжене обов'язком турбуватися про сім'ю, – обов'язком, що його ніхто не прищеплював, бо він з діда-прадіда був у жилах усіх чоловіків його роду.

(Грина Бондарук. Це коротке довге життя, с. 15–16)

З марципáну зроблений

З марципáну зроблений хто (жарт. з тіста зліплений хтось)

– Ви тільки слухайте уважно, слідкуйте за моєю думкою. Хіба ж то первина, що одним-одним мандрований рицар витинає ціле військо вороже, хоч і двісті тисяч, ніби в них на всіх одне горло, ніби вони всі **з марципáну зроблені**? Адже так? Мало хіба в історіях про такі чудеса пишеться?
(*М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 13*)

З маху (миттєво, дуже швидко)

У дорозі не сталося нічого вартого особливої згадки. Мустангер, що був за провідника, скакав, як і годилося, попереду. Решта вершників, крім одного чи двох, бачили в ньому не більш як слугу й помічали хіба що тоді, коли він показував своє вершницьке вміння – **з маху** перескакував через струмки та вярки, тимчасом як усі інші мусили переходити їх убрід чи обминати кружною стежкою.
(*Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 94*)

З мусу (примусово, насильно)

Так здержався лицарський розгін, ота нестримна охота боротися хоч би і з самим чортом за визволення рідної України. Привикли люди воювати **з мусу**, на зазив царя і за здійснення його планів, а не з власної волі і за власну волю.
(*Богдан Лепкий. Мотря, с. 33*)

З ніг до голови (повністю)

Незнайомиць приїхав у лютому, одного холодного вітряного дня, коли здійнявся останній у році снігопад. Чоловік ішов із залізничної станції Бремблгерст, несучи маленьку чорну валізу. Він був закутаний **з ніг до голови**, і криси його м'якого фетрового капелюха затуляли кожен дюйм його обличчя, крім блискучого кінчика носа; сніг білою гривовою лягав йому на плечі та груди.
(*Герберт Джордж Веллс. Невидимець; пер. з англ. О. Дідик, с. 3*)

З ніг падати (бути дуже втомленим)

– Я так підбився, що **з ніг падав**, і зайшов до першої ж хати. Мені у вас добре, краще й не треба. – Він задоволено потягся на стільці, позіхнув, і очі його сонно примружились.

(Г. фон Додерер. Подвійна брехня; пер. з нім. Є. Попович, с. 180)

З одного маху (заразом)

Однак Пілар звела нанівець увесь той чар. Розпалена захватом, що його викликало в Хосе Аркадіо її товариство, вона, врахувавши обставини того дня, подумала, ніби все це й справді так, і **з одного маху** звалила йому на голову цілий всесвіт. «Отепер ти справжній чоловік, – заявила вона. А що він не зрозумів, куди вона хилить, пояснила йому по складах, – у те-бе бу-де син».

(Г. Г. Маркес. Сто років самотності; пер. з ісп. П. Соколовський, с. 37)

З одного тіста хто (про однакових за вдачею, рисами людей)

Пескарта вистачило, однак, на те, щоб збагнути, що зовнішні вияви взаємошанування, власне, зайві у стосунках між такими тонкими й упевненими в собі людьми, як-от він та генерал Штирхер, – вони-бо можуть і на відстані тішитись обопільною симпатією і підтримувати потрібний духовний контакт без зайвих жестів чи слів. Досить було того, що вони **з одного тіста**, і полковник Пескарт був певний, що його підвищення – це лише справа часу.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 303)

З останніми променями сонця (надвечір)

З останніми променями сонця плем'я без пригод повернулося до своїх печер. Поранена самиця, яка залишилася сьогодні в печері, зарохкала від насолоди, коли Задивлений на Місяць простягнув їй гілку, усипану ягодами, і почала жадібно їх пожирати.

(Артур Кларк. 2001: Космічна одіссея; пер. з англ. В. Зенгва, с. 13)

З останнього зубовного скреготу

З останнього зубовного скреготу (з неймовірним напруженням)

Боротьба захлинулася, але, хай там що, мусила мати продовження. З останніх сил, **з останнього зубовного скреготу**. Бо жодна катастрофа не ставить хрест на меті.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 222)

З першими променями сонця (вдосвіта, на світанку)

Пітер повільно обійшов літак. Берегова охорона, напевне, почала свій пошук іще **з першими променями сонця**, але його не турбував такий ранній початок. Хай вам щастить, чуваки. Робіть свою справу.

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 231)

З перших рук (безпосередньо від кого-небудь)

Насправді ж хлопець переживав тяжку трагедію: його мучило усвідомлення того, що він – і не тільки він – народився надто пізно й проґавив той час, коли йому належало бути дорослим, а не дитиною, але не запізно, щоб дізнатися про це **з перших рук**.

(Уільям Фолкнер. Персі Грімм; пер. з англ. О. Сенюк, с. 159)

З перших уст (безпосередньо від учасників чи очевидців)

На розі Спаленої вулиці Швейк і його конвоїр зустрілися з натовпом людей, які юрмилися біля вивішеного оголошення. – Це маніфест найяснішого монарха про оголошення війни, – повідомив Швейкові поліцай.

– Я це передбачав, – сказав Швейк, – а в божевільні про це нічого ще не знають, хоч їм, власне, це повинне бути відоме **з перших уст**.

(Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка; пер. з чеськ. С. Масляк, с. 57)

З піною на устах хто (з великим злом, ненавистю)

Навпаки, Чаплінський **з піною на устах** скочив на Хмельницького, мов скажений пес. Хмельницький відбив раз

і другий удари, а за третім разом так гримнув Чаплінського, що йому аж рука задеревіла. Він пізнав, що Хмельницькому в двобою не устоїться.

(Андрій Чайковський. Олексій Корнієнко, с. 17)

З правіку (споконвіку, з незапам'ятних часів, з давніх-давен)

І дідо розказував. Про те, що кінь глибоко в серці має страх до нас. Той страх точиться в конячому племені **з правіку**, відтоді, як чоловік узрів у диких конях лише м'ясо.

(Мирослав Дочинець. Мафтей, с. 51)

З прикрим серцем (з гнітючим настроєм, досадою)

... завтра Різдво, а нині субота, і вже давно минув обід, поки Пайл, добряче спізнившись, долучився до них у кабінеті завідувачки, усі восьмеро, облишивши будь-які прояви поважного всезнання, властивого лікарському такту, **з прикрим серцем** хотіли завершити цю неприємну справу і піти.

(Л. К. Дуглас. Прекрасна одержимість; пер. з англ. О. Гладкий, с. 8)

З приплатою (з відсотками)

Отож брати вділили Джералдові грошей, і за кілька років він розраховувався з ними, ще й **з приплатою**. Поступово, в міру того як Джералд докуповував сусідні ділянки, плантація розширювалась, і врешті надійшов час, коли білий дім з мрії перетворився на реальність.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 54)

З пташиного лету (зверху, з великої висоти, звідки все видно)

Коли б оглянути **з пташиного лету** весь простір на схід од Міссісіпі, очам відкрився б неосяжний лісовий масив, обведений уздовж морського узбережжя порівняно вузькою смугою оброблених земель, усіяний блискотливими поверхнями озер та посічений хвилястими лініями річок.

(Джеймс Фенімор Купер. Звіробій; пер. з англ. Л. Солонько с. 5–6)

З раннього ранку

З раннього ранку (від світанку)

А проте 6 січня 1482 року не було якимось визначним в історії днем. Не було нічого надзвичайного в події, що **з раннього ранку** сколихнула і дзвони, і городян Парижа.

(В. Гюго. Собор Паризької Богоматері; пер. з фр. П. Тернюк, с. 5)

З року в рік (постійно, протягом тривалого часу)

Олмейр почував себе ніби ближче до дочки. Він палко бажав побачити її і мріяв про подорож до Сингапуру, та **з року в рік** відкладав, усе сподіваючись якоїсь щасливої зміни в становищі.

(Дж. Конрад. Олмейрова примха; пер. з англ. М. Лисиченко, с. 31)

З серцем (виявляючи гнів, роздратування)

– Вам доведеться просити пробачення, сеньйоре Торесе, – **із серцем** заявила дівчина. – В домі Солано не дозволяють ображати гостей.

(Джек Лондон. Серця трьох; пер. з англ. М. Іванов, с. 39)

З точністю швейцарського годинника (чітко, безперебійно, точно)

В тому випускові показували військовий парад у Берліні. Колони солдатів у три ряди проходили оглядовим майданом. Їх показували у різних ракурсах. Спереду було видно їхні обличчя – молоді, щасливі юнаки салютували своєму провідникові, вдячні, що він зробив із них солдатів. Збоку колони видавались багатонігами тілами, які рухалися **з точністю швейцарського годинника**.

(Михайло Яворський. Поцілунок лева, с. 11)

З усіх усюд (звідусіль)

Масштаби просто вражали. Мабуть, тут знаходився центр, який обслуговував навколишню місцевість, а в цій частині Америки це могло означати населені пункти в радіусі до двохсот миль. Це пояснювало наявність тут великого мотелю.

Скоріш за все, у ньому зупинялися фермери, що приїздили **з усіх усюд** і мусили десь перебути ніч перед поїздкою на потягу до якогось віддаленого містечка або після неї.

(Лі Чайлд. Нездоланний; пер. з англ. О. Постранська, с. 15)

З уст в уста (безпосередньо одне одному)

Стурбовані командири й солдати на фортечних валах Ліфкенгека насторожено прислухались до канонади і обмінювалися здогадами. Один висловлював про той бій таку думку, інший – таку, та зрештою воїни почали переказувати **з уст в уста** – спершу пошепки, а далі все впевненіше й голосніше слова: – Чорна галера! Знов чорна галера!

(Вільгельм Рабле. Чорна галера; пер. з нім. О. Логвиненко, с. 78)

З хвилини на хвилину (ось-ось, зовсім скоро)

– А, згадала, ви завжди найдужче любите мононгахільське віскі. Здається, в нас і воно є. Пошукай, Флоріндо. А ви, містере Стампе, заходьте на веранду, сідайте. Ви питали про тата? Він має повернутися **з хвилини на хвилину**. А я тим часом спробую розважити вас.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 75)

З хвостиком (з лишком)

Окрім того, що був Тимко з багатї сім'ї, вродливим і доладним, мав ще одну перевагу над Яковом – був на цілих три роки старшим од Улянки, а Яків тільки на рік **з хвостиком**. Отже, Тиміш мав повне право раніше заслати сватів.

(Володимир Лис. Століття Якова, с. 24)

З холодним серцем (холоднокровно)

Дон Кіхот дивився на все те **з холодним серцем**, а як побачив ворога свого на землі, миттю зіскочив з коня, підбіг до нього й приставив вістря меча до очей.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 81)

З холодною головою

З холодною головою хто (про не сентиментальну, беземоційну людину)

Отакий сучасний спосіб ведення бізнесу. Запитайте в себе, який спосіб практичніший. І хай що про вас говоритимуть, ніхто ніколи не заперечить, що ви – чудовий бізнесмен і реаліст **з холодною головою**.

*(А. Ренд. Атлант розправив плечі, ч. 2, Або-Або;
пер. з англ. С. Андрухович, с. 132)*

З хороброго десятка хто (хтось хоробрий, сміливий, небоязкий)

Дід Чепурний ще був не глухий і до того ж **хороброго десятка**, бо відчинив їм на стук, не питаючи, хто прийшов.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 202)

З чистим серцем (широ, відверто)

Андрій уперше відверто і сміливо подивився на Лесю, бо відчув, що робить це **з чистим серцем**, і не впізнав її: вона перепнулаь по-дівочому і стала враз юною, неторканою, як земля на пагорбах.

(Григор Тютюнник. Холодна м'ята, с. 23)

З якого дива? (чому, на якій підставі)

– Ну, не знаю, Реде, – сказав Чарлі.

– Спершу треба поговорити з жінками.

– Якщо ми почнемо говорити з жінками, то ніколи цього не зробимо. Це знову буде те саме, що з моїми шістнадцятьма доларами. Ти ж знаєш, що саме так воно буде. То **з якого дива** ти крутиш головою?

(Джон О'Хара. На краще місце; пер. з англ. В. Мусієнко, с. 234)

З якої примхи? (з якого дива)

У редакторів і рецензентів скінчилися літні вакації, і з рукописами вони вправлялися тепер швидко. Мартін ніяк не міг зрозуміти, **з якої примхи** все, так уперто браковане

впродовж двох років, тепер негайно приймається. Адже ж його справжні твори ще ніде не друкувалися.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 284)

З'їсти капелюха (зробити щось надзвичайне, програвши суперечку)

Невже ти, золотко, маєш мене за останнього дурника? Та ладен закластися, що **з'їм капелюха**, коли твоя матуся не знає достеменно розмірів вікон в отій вітальні. Не того ти просила мене сюди.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 48)

З'їсти облизня (залишитися ні з чим)

На часину вона відчула таку полегкість, що аж голова пішла обертом. Вона сплатить податок, а Джонас Вілкерсон **з'їсть облизня**. Проте слідом за цими втішливими думками спливла на пам'ять безжална дійсність.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 28)

З'явитися на світ (народитися)

Венді народилась першою, потім **на світ з'явився** Джон, а за ним і Майкл. Після народження Венді батьки тижнів зо два гадали, чи зможуть прогородувати її, адже в сім'ї стало на один рот більше.

(Дж. М. Баррі. Пітер Пен; пер. з англ. О. Гончар, с. 4)

За абеткою (за алфавітом)

Такий медичний феномен мене дуже зацікавив, і я вирішив усе ретельно з'ясувати – тому почав читати всі хвороби **за абеткою**.

(Джером К. Джером. Троє учовні; пер. з англ. О. Негребецький, с. 5)

За безцінок (дуже дешево, майже задарма)

Нанашко Андрон похвалив їх за те, що вони приїхали верхи, бо тутешні перевізники до кінних біженців прихильніші –

За бѣзцінь

коня вони в тебе куплять, звичайно, **за бѣзцінок**, одначе заплатять румунськими леями й наділять таким документом, що жандарми по той бік Дністра не придеруться.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 304)

За бѣзцінь (дуже дешево)

– Гарно? – Біндінг був досить-таки розчарований. – Чоловіче, це просто прекрасно! Від того самого торговця-антиквара, в якого купує сам рейхсмаршал. Шедевр! Я придбав його **за бѣзцінь** через другі руки. Тобі не подобається?

(Е. М. Ремарк. Часжити і час помирати; пер. з нім. Ю. Петренко, с. 99)

За вітром полетіти (безплідно зникнути)

Однак нещасний батько скаута все ж таки не міг заспокоїтись.

– Що я наробив? – тужив він. – Пропала моя добра слава!

– Авжеж, пропала, ще й на все життя, – підтвердив Швейк із властивою йому щирістю. – Після того, що сталося, ваша добра слава **за вітром полетіла**.

(Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка; пер. з чеськ. С. Масляк, с. 56)

За всякої погоди й негоди (за будь-яких обставин)

– Хоч ми ніби всі рицарі, та є велика різниця між ними й нами: ті двораки, не виходячи зі своїх покоїв і не переступаючи двірських порогів, гуляють по всьому світу, на мапу дивлячись, і воно їм нічого не коштує, бо не долягає їм ні спека, ні холод, ні спрага, ні голод, тоді як ми, правдиві мандровані рицарі, **за всякої погоди й негоди**, чи то сонце, чи мороз, чи вітер, чи буря, вдень і вночі, пішо і кінно міряємо землю своїми ногами...

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 43)

За ґратами (у в'язниці)

– Тож домовмося і даймо містерові Данагтеру зрозуміти: коли він не дотримуватиметься вимог, то опиниться **за**

ґратами, зате ви – не опинитеся, оскільки у вас є друзі, яких не має він, тому відтепер вам не слід хвилюватися щодо постачання вугілля.

(А. Ренд. *Атлант розправив плечі*, ч. 2, Або-Або;
пер. з англ. С. Андрухович, с. 132)

За дев'ятьма дверима (у неприступному для сторонніх місці)

Провівши своїх парубків, вони причісуються, вмиваються і діляться одна з одною нічними переживаннями. Усе це тихенько, пошепки, щоб не потривожити панів, які ще сплять міцним сном **за дев'ятьма дверима**, за зачиненими віконницями і подвійними порт'єрами.

(Андрій Уніт. *Полювання*; пер. з лат. С. Захарова, с. 11)

За дякую (задарма)

Ми відразу зголосилися до тієї команди, понадто, що коштів на прожиття у нас ставало щораз менше й менше, а працювати **за дякую** та за харч у лицарському шпиталі ми вже не могли, бо обносилися так, що небавом уже б на жебраків стали скидатися.

(Юрій Винничук. *Аптекарь*, с. 15)

За живе зачепити кого (глибоко схвилювати, сильно вразити когось)

– Генрі Мет'юріна відмова Ларі **зачепила за живе**, але Греї умовив його, і Ларі, тільки повернеться в Чикаго, зразу може піти до них на службу.

(В. С. Моєм. *На жалі бритви*; пер. з англ. А. Муляр, с. 62)

За іграшку (дуже легко, просто)

Де то видано, щоб такі дрібниці ... могли заклопотати такий, як у вас, дозрілий ум, що йому й більші труднощі **за іграшку** поконати й подолати? Повірте, не ваша нездатність тому причиною, а лінивість надмірне та оспалість думки.

(М. Сервантес. *Дон Кіхот*, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 16)

За іронією долі

За іронією долі (за безглуздим збігом обставин)

За селом, приблизно у десяти кілометрах від центру міста, «адлер» повернув праворуч на вулицю, яка **за іронією долі** мала назву Єрусалимська. Ця морозяна ніч загострювала кожен обрис, і гер Шиндлер розгледів під горою спочатку зруйновану синагогу, потім убогі силуети місця, яке в ті дні правило за Єрусалим, – табір примусової праці Плашув, барачне містечко, де мешкали двадцять тисяч наляканих євреїв.
(Томас Кініллі. *Список Шиндлера*; пер. з англ. Г. Яновська, с. 14)

За кожним рогом (повсюди)

Серед перехожих він помічав англійців, які вперше після чотирирічної переправи з'явилися тут і тепер ходили групами, роздивляючись довкола пильно й сторожко, мов герої детективних романів; напевно, їм здавалося, що **за кожним рогом** у цій сумнівній країні на них чатують добре вишколені німецькі банди.
(Ф. С. Фіцджеральд. *Ніч лагідна*; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 207)

За копійки (за безцінь, дуже дешево)

– Другий брат – Педро – вдало одружився. Оскільки у нього всього було вдосталь, йому набридло робити внески за роботи, які він вважав ілюзорними. І він продав свої права на шахту **за копійки**.
(А. Едвардс. *Катастрофа на шпилі Диявола*;
пер. з англ. Л. Олевський, с. 143)

За лаштунками (за сценою; потаємно)

Доля покинула кін, де йде вистава, і чатує **за лаштунками**: не кажучи вже за ходову драматургію, на першому плані завжди лиховини, хвороби, кризи. Навіть війна починає залежати від того, чи провістить електронний мозок її рентабельність, хоча відомо, що цього не станеться...
(Фрідріх Дюрренматт. *Аварія*; пер. з нім., К. Гловацька, с. 193)

За милу душу (з дорогою душею, радо, охоче)

– Спакуюйся. Ми їдемо до Саванни, – сказав він Поркові. – І коли я ще хоч раз почую з твоїх уст «Заткайся!» або «Чорт батька зна що!», то продам тебе работорговцям **за милу душу**, бо я й сам тепер уникаю таких словечок.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 59)

За одним заходом (заразом)

Не розписуючися дрібніше про ті злигодні, що зазнало їх наше місто, скажу **за одним заходом**, що лиха година не минула й загороддя.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 35)

За одним махом-пахом (заразом)

Дон Кіхот радив йому, між іншим, не дуже огинатися, бо дуже можливо, що їм удасться **за одним махом-пахом** звоювати острів який-небудь, тоді він його зразу на губернатора настановить. Знадившись на ці обіцянки, Санчо Панса (так звали того селянина) покинув жінку і дітей і став до сусіда свого за джуру.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 68)

За одним ходом (заразом)

Та тут спали йому на пам'ять корчмареві поради за припас, що то в дорозі може знадобитися, особливо за гроші та за сорочки, і він вирішив з'їздити по те добро додому та **за одним ходом** і зброєносця собі поєднати; був там у нього на призначці селянин один, його сусіда, чоловік багатий на діти, а бідний на достаток, та до джурування і геть-то придатний.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 48)

За півдárма (дуже дешево; за безцінь)

Всі розуміють, що ця роль досконало підійшла б мені і я знову став би великим. Як актор. Але цей сучий син Джек

За плечима мати

Вольц нізашо не дасть її мені. Я запропонував зіграти на дурняк, **за півдάρма**, і то він відказує: «Ні»...

(М. П'юзо. *Хрещений батько*; пер. з англ. В. Батюк, О. Овсюк, с. 31)

За плечима мати *що* (мати щось цінне з минулого; набути життєвого досвіду)

Навіть оті кілька років у метеослужбі, хоча й були для нього приємні, але минули марно, а коли людина переступає за сорок і **не має за плечима** нічого кращого, це, напевне, повинно змінити і її погляди на весь навколишній світ.

(Дж. Олдрідж. *Небезпечна гра*; пер. з англ. П. Шарандак, с. 55)

За пояс заткнути *кого* (перевершити когось в чомусь)

– О! Та з цього буде колись добрий полковник! – казав старий Тарас. – Йй-право, буде добрий полковник, та ще такий, що й батька **за пояс заткне!**

(Микола Гоголь. *Тарас Бульба*; пер. з рос. Невідомо, с. 44)

За серце брати *кого* (розчулювати, зворушувати когось)

Хитрі й пронизливі очі Меншикова вибігали з його гарного, але мало інтелігентного обличчя й повисали на краснорічливих устах Мазепи, котрий, коли хотів, то вмів мовою своєю кожного **за серце брати**.

(Богдан Лепкий. *Мотря*, с. 13)

За сімома замками тримати *що* (зберігати щось у суворій таємниці)

Недивно, що він мене завжди приваблював, зізналася я сама собі, висловивши потаємну думку, яку **тримала за сімома замками**.

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. *Виклик*; пер. з англ. В. Горбатько, с. 31)

За спиною *у кого* (за чиймись плечима)

А він, звикши в своєму колишньому товаристві бути душею всіх вечірок та недільних гулянок, побачив, що й тут

можна жартувати й пересипати мову дотепами. Отож того вечора, коли **за його спиною** стояв успіх і підбадьорливо поплескував по плечі, Мартін міг сміливо сміятися сам і смішити інших.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 189)

За спиною у кого (потаємно від когось)

– Половина грошей по-чесному моя, – провадив далі Рет. – Я їх чесно заробив з допомогою чесних патріотів Півночі, які охоче продавали Союз **за його спиною** і мали на своїх товарах стовідсотковий прибуток.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 118)

За спиною вирости крила у кого (хтось став окрилений)

Йому спало на думку злегка зігнути свою праву руку, не запрошувально, а так, наче випадково, за звичкою. І тут сталося диво: він відчув її руку на своїй. Солодке тремтіння пробігло по його тілу від цього дотику, і на кілька хвилин йому видалося, що ноги його відділились од землі, а **за спиною вирости крила**.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 84)

За так (за безцінь)

– Українці зібрали сорок дві тонни тушонки, одягу, медикаментів, а тут підкочується всіляка бізнесова наволоч і сіпається все це перекупити, поки не розтягли **за так**, поки не конфіскували гамузом...

(Василь Шкляр. Елементал, с. 32)

За тридев'ять земель (дуже далеко)

Та все ж я порадив сестрі не журитися, бо гадаю, що ситуація може обернутись набагато щасливіше, ніж би сподівалося. Уявляєте: Ларі – **за тридев'ять земель**, молодий Греї – під боком, одне слово, результат не забариться сам себе озна-

За тридев'ятьма землями

ймити, або ж назвіть мене неуком щодо природи моїх земляків. У вісімнадцять років почуття бурхливі, але нетривкі.
(В. С. Моем. *На жалі бритви*; пер. з англ. А. Муляр, с. 42)

За тридев'ятьма землями (десь дуже далеко)

Десь там **за тридев'ятьма землями**, десь там на долах за славним містом Соляною Банею, десь там над Дніпром, куди треба летіти літаком менше години, а автобусом вигойдуються замало не цілий день... Десь із правіку людям даровано поля масні, рахманні, які пахнуть, коли їх ореш, білим хлібом, там скиби крають, наче масло; там грудкою землі благословляють дитину в колиці, а молодих – на порозі...
(Роман Федорів. *Кам'яне Поле*, с. 5)

За хвилину-другу (протягом дуже короткого часу)

Няні хутенько вийшли і **за хвилину-другу** повернулися, пхаючи перед собою щось на зразок високого візка з чотирма дротяними полицями, на яких вовтузилися восьмимісячні немовлята, схожі одне на одного, як дві краплі води.
(О. Гакслі. *Прекрасний новий світ*; пер. з англ. С. Маренко, *Всесвіт*, ч. 5, 1994)

За царя Панька (дуже давно)

В інших краях дітей знаходили в капусті, ще десь там їх приносили веснами лелеки, у селах поблизу великих міст дітей купували в склепах – так **за царя Панька** називали крамниці навкого ратуші. А в моєму селі дітей родило Кам'яне Поле.
(Роман Федорів. *Кам'яне Поле*, с. 6–7)

За ціною золота (про щось вельми вартісне, цінне)

Я робив свою справу тихо і якомога непомітніше, розуміючи, що колись, за років сто чи й двісті, всі мої нотатки будуть **за ціною золота**, бо тоді вже довкола владарюватимуть зовсім інші звуки й голоси, не схожі на ті, які зафіксував я,

зникнуть і голоси тих людей, які мені вдалося занотувати. Однак геніальні ідеї приречені на нерозуміння довколишнього плебсу.

(Юрій Винничук. Цензор снів, с. 5)

За шнурочком (строго за правилами)

– А тут, на цій балії, де все **за шнурочком**, де не розуміють жартів, тут я не потрібен, тут я завжди плутаюся під ногами Шубалеві, тут я лінох, якого слід витурити, і мені жбурляють платню, як милостиню.

(Франц Кафка. Зниклий безвісти; пер. з нім. Ю. Прохасько, с. 11)

За якусь часіну (через певний проміжок часу)

– Ба не диявол, а чаклун, – упала в річ небога. – Першої ночі по вашому, дядечку, від'їзді прилетів він сюди на хмарі, зліз із змія, на якому верхи сидів, і ввійшов до тої кімнати. Не знаю, що він витворяв, тільки дивлюся **за якусь часіну** – вилітає він через дах, а в домі скрізь диму повно.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 67)

Забгато води (багато зайвого у тексті)

– Ану, як я подзвоню до штабу двадцять сьомої повітряної армії? Може, вони щось знають? Там є такий писар, Зелензим, він наче непогано до мене ставиться. Це він якось нам підказав, що в наших циркулярах **забагато води**.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 63)

Забивати баки кому (нав'язливими розмовами відвертати чиюсь увагу від головного)

Коли ж хтось важився висловити сумнів, то він завжди вмів **забити такому недовірливому баки** з допомогою генеалогії.

(Р. К. Нараян. Продавець солодоців; пер. з англ. С. Наливайко, с. 207)

Забилу дух

Забилу дух кому (про затримку дихання від душевного хвилювання)

Мені **забилу дух**, коли чоловік радісно кинувся через кухню та, стиснувши мене в обіймах, відірвав від підлоги. Мені забракло рішучості, але я оговталась і подумки сказала: «Зараз або ніколи, Лорін. Час відверто в усьому зізнатися». – Поле, – сказала я. – Нам треба поговорити.

*(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка;
пер. з англ. В. Горбатько, с. 138)*

Забиратися під тридцять три чорти (іти геть)

Бо, як не раз повторював полковник Пескарт під час інструктажу, вони були принаймні на десять вильотів кращі від бойового складу будь-якого іншого авіаполку, і той, хто не шанує такої високої довіри, може негайно **забиратись під тридцять три чорти**.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Меццерак, с. 93)

Забити пámороки кому (закрутити голову комусь)

Сам білявий, молодий і гарний, з руськими вусиками й у темних окулярах, які рідко знімав, він міг полонити будь-яку таларську дівчину. Але його цікавила лише донья Адріана. Він навіть зізнався Літумі: «Ця гладуха геть **забила мені пámороки!**»

*(М. В. Льйоса. Хто вбив Паломіно Молеро?;
пер. з ісп. С. Борщевський, Л. Олевський, с. 21)*

Забігати наперед (опереджати події)

Мабуть, точної відповіді, коли і де це сталося, ми з вами так і не отримаємо. А втім, я не **забігатиму наперед**. Перш ніж дістатися до котрогось із цих варіантів, нам варто подивитися, як почалося життя Лізель Мемінгер на Небесній вулиці, й дізнатися про мистецтво бути *Saumensch*.

(Маркус Зузак. Крадійка книжок; пер. з англ. Н. Гоїн, с. 24–25)

Забільмити очі кому, чії (засліпити когось)

Дарма що той лихий чародій, переслідуючи мене, захмарив і **забільмив мої очі** і тим, а не чим іншим, перетворив і спотворив незрівнянну твою вроду, обернувши тебе в убогу селянку, а може, й мене перекинув у яке страшидло, аби тільки мій образ в очах твоїх знемилити – поглянь, подивися на мене ласкаво та ніжно, і нехай ся колінопоклонна покора моя перед твоєю знівченою красою засвідчить пал душі моєї, що божествить тебе незмінно.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепада, с. 69–70)

Заблудла вівця (про людину, що порвала стосунки з тим колом осіб, до якого раніше належала)

Вже з порога він зрозумів, що Меріон примирилася з тим, що має статися. Вона привіталася так, як вітаються з родичем – хай **заблудлою вівцею**, але все-таки родичем, а не зловорожим чужинцем.

(Ф. С. Фіцджеральд. Повернення до Вавилону; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 113)

Заблукане ягня (людина, котра збилася з правильного життєвого шляху)

Вдова розрюмсалася наді мною, називала **заблуканим ягням** і ще по-всякому, проте, звісно, й гадки не мала образити мене. Вона знову вдягла мене в нове вбрання, і я знай упрівав цілі дні та ходив, наче зв'язаний.

(М. Твен. Пригоди Гекльберрі Фінна; пер. з англ. І. Стешенко, с. 195)

Забрати собі у голову (твердо вирішити)

Про всяк випадок Аліче піднялася схилом ще на якийсь метр; йшла «ялинкою», як вимагав батько, відколи **забрав собі у голову**, що її треба вчити кататися на лижах.

(П. Джордано. Самотність простих чисел; пер. з італ. А. Маслюх, с. 12)

Зав'язати голову

Зав'язати голову (вийти заміж)

А далі, щоб ви знали, вже й сам дядько почав небогу вмовляти, щоб заміж ішла, зводив їй на очі гарні прикмети численних сватачів, що тільки вибирай собі до мислі, та дівчина затялася: ні, та й ні, ще їй не хочеться, рано ще **голову собі зав'язувати**.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 95)

Зав'язати світ кому (зробити комусь життя безрадісним, немилим; одружити кого-небудь нещасливо)

Пан Боварі-батько аж стільця розхряпав об кам'яну підлогу, гримаючи на жінку, що **зав'язала світ** синові з цією проклятою шкапою, на якій збруя і шкури не варта...

(Гюстав Флобер. Пані Боварі; пер. з фр. М. Лукаш, с. 37)

Заварилася каша (почалася якась складна й клопітна або неприємна справа)

Але з одинадцятого поверху скаржилися на оргію – саме це слово вжив Мак-Дермотт. Виходить, там таки **заварилася каша**.

(А. Гейлі. Готель; пер. з англ. М. Пінчевський, О. Гординчук, с. 14)

Заварити кашу (затіяти справу, що загрожує неприємними наслідками)

– Тома схопили на вулиці. Ось чому я турбувався за тебе. Його дружина тут, у нас. Їй нічого не відомо. Поліції я теж не повідомляв. І не збираюсь. Ті виродки, що **заварили цю кашу**, не інакше як божевільні. Їдь сюди й тримай язик за зубами. Гаразд?

(М. П'юзю. Хрещений батько; пер. з англ. В. Батюк, О. Овсяк, с. 71–72)

Завдавати хльбóсту кому (шмагати, бити кого-небудь)

– З тобою надто багато панькалися в дитинстві, моя люба! Але що я могла вдіяти з таким жахливим чадом? Не **завда-**

вати ж тобі хльóсту щодня – то був би вже надзвичайний захід. А ніщо інше не могло на тебе вплинути.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 180)

Завдати халепи кому (ускладнити комусь життя)

Тоді вона сказала, що гріх таке говорити, що вона сама нізащо в світі такого б не сказала; вона намагається жити так, щоб обов'язково попасти до раю. Але ж я не вбачав для себе жодної втіхи в тому, щоб опинитися там, де й вона, а тому й вирішив, що не стану й пробувати. Та говорити їй про це я не хотів, бо тільки **завдав би собі зайвої халепи**, а пуття з того не було б ніякого.

(М. Твен. Пригоди Гекльберрі Фінна; пер. з англ. І. Стешенко, с. 196)

Завести кішло (створити розплідник аморального, злочинного)

Френк не належав до непитущих, але проти ідеї Скарлет рішуче заперечив. Бути власником такого закладу – непристойно, це може накликати нещастя, та це майже однаково, що **завести кішло**.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 133)

Завести під дурного хату кого (ввести кого-небудь в оману діями чи словами; ошукати когось)

– Ви їх своїми брехнями **заведете під дурного хату**. А мене – ні. Ідіть звідси, бо я вам покажу, що таке мертва петля. Он на тому дубі.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 50)

Зáвидки беруть кого (комусь стає заздрісно, хтось заздрить)

– Зосенько, я хочу, щоб мене хтось до смерті покохав, як тебе твій Збишек. Аби полюбив мене, і не розлюбив довіку... Щоб він так за мною упадав, аж всіх моїх подруг **зáвидки брали**... На руках мене носив, цілував без пам'яті й...

(Юрій Кирик. Яблуневі квіти, с. 9)

Зав'ятися світ за очі

Зав'ятися світ за очі (податися кудись дуже далеко, невідомо куди)

А потім, коли вона почала торочити мені про пекло, я візьми та й бевкни: от би мені туди якось шаснути. Вона так і підскочила – страх як розлютилася, а в мене ж і гадки лихої не було. Просто хотілось **зав'ятися світ за очі**, так мені все остогидло; я хотів дременути, а куди – однаковісінько.
(М. Твен. *Пригоди Гекльберрі Фінна*; пер. з англ. І. Стешенко, с. 196)

Заводити музику (починати складну справу, марудне заняття тощо)

– Ну добре. Ви в якому номері?

Я глянув на червоний номерок на своєму ключі.

– Дванадцять – двадцять два, – кажу. Я шкодував уже, що **завів усю цю музику**, та відступати було пізно.

(Дж. Д. Селінджер. *Ловець у житі*;

пер. з англ. О. Логвиненко, с. 115–116)

Заводити на слизьке кого (ставити когось у скрутне становище)

Сонячна натура Данусі була закованою і зацькованою в кам'яних лабіринтах її розуму, який **заводив мене на слизьке**, скидаючи в оборонний рів сарказму.

(Юрій Николишин. *Бота-Фікс. Невидима нитка життя*, с. 79)

Заводити панібратські балачкі (вести невимушені, фамільярні розмови)

Я не знав, зрадіє вона моїй появі чи ні, але мені конче треба було за когось учепитися, бо я вже відчував, що от-от почну **заводити панібратські балачкі** з випадковими перехожими.

(Ф. С. Фіцджеральд. *Великий Гетсбі*; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 53)

Заганяти себе у могилу (шкодити собі)

Безстрашний і несхибний дипломат, він бився головою об стіну через найменшу помилку чи недоробку, **заганяючи**

себе в могилу через кожну прогавлену можливість, завжди до краю збуджений, хворобливо чутливий, набундючений і злий на весь світ.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 269)

Загачувати прірву (зменшувати, скорочувати проміжок, стан між чимось)

Кілька років помагали **загачувати ту прірву** і ті прибутки, що присилав їм Алессандро, бо він там добре розжився, позичаючи гроші баронам під заставу замків та інших володінь.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 89)

Заглибитися в думки (глибоко обдумувати щось)

Фріц так **заглибився у думки**, що пропустив повз вуха всю розмову. А тим часом до слова дорвався молодий поет, що спершу сидів зовсім тихо, а тепер голосно й збуджено просторікував.

(Е. М. Ремарк. Мансарда мрії; пер. з нім. Юлія Микитюк, с. 262)

Заглядати смерті в вічі (бути близьким до загибелі)

Оглянувши обрїй, я перевів погляд на речі близькі. Я подумав про те, що людина, врятована від загибелі, людина, що **заглядала смерті в вічі**, заслуговує на більшу увагу, ніж та, яка була виявлена мені на цьому кораблі.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 17)

Загнаний в глухий кут хто (про людину, що опинилась у безвиході)

Та Роджер здатний був думати лише про трьох людей, що не брали участі в цій веселій веремії. Про Герета, **загнаного в глухий кут**, про Дженні, що безнадійно загрузла в своєму позбавленому кохання шлюбі, й про себе самого, природженого невдачу, якого невблаганна доля кидає в такі ситуації, що неминуче закінчуються розчаруванням.

(Джон Уейн. Зима у горах; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 212)

Загнаний у куток

Загнаний у куток хто (хтось у безвиході)

І ось я стою, **загнаний у куток**, притиснувшись спиною до холодного каменю. Вони зазирають вглиб моїх зелених очей, вираз їхніх обличчя стає похмурим, вони вже не намагаються заманити й обдурити, вони погрожують:

– Ти ж знаєш наші методи. Ми здатні змусити тебе розповісти, де воно сховане.

(Ден Браун. Інферно; пер. з англ. В. Горбатько, с. 16)

Загнати в глухий кут кого (поставити когось в безвихідне становище)

– На це я зараз не можу відповісти, – похмуро сказав Клайд, відчуючи, що його **загнали в глухий кут** і до того ж образили. Ці гроші він одержав від Сондри, і ніякі сили в світі не вирвали б у нього такого признання.

(Т. Драйзер. Американська трагедія; пер. з англ. Л. Смілянський, Л. Яценко, І. Буше, с. 637)

Загнати на слизьке кого (поставити когось у скрутне становище)

Тільки глядіть, – вони **заженуть вас на слизьке** у будь-якому питанні... Сподіваюся, що там буде Нортон. – Брісенден важко дихав, але не дозволяв Мартінові забрати у нього сулії з портвейном.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 249)

Загнати на той світ кого (стати причиною чиєїсь передчасної смерті)

Багато хто з мешканців двору, які досі не сказали про жінку поганого слова, тепер засуджували її. Навздогін їй сипалася лайка. **Загнала свого чоловіка на той світ!** Вона отримувала образливі листи.

(Леонгард Франк. Карл і Анна; пер. з нім. О. Логвиненко, с. 209)

Загнати під стіл кого (перевершити когось)

– Хіба я заперечую, кицюню, що Ешлі може верхи ганяти й у покер грати як ніхто? Та й спиртне коли взяти, то він на-

віть Тарлтонів **зажене під стіл**. Він усе це може, але серце його не лежить до цього – ось чому й кажу, що він дивак.

(*М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 41*)

Загнати у суточкі кого (поставити когось у безвихідне становище)

Шаблі не зупинялися ні на мить, під ногами бійців гула порепана від морозу земля. Арсенові дуже хотілося якись сильним чи хитрим ударом обеззброїти Метелицю чи **загнати у суточкі** між куренями, що теж означало б поразку старого.

(*Володимир Малик. Посол Урус-Шайтана, с. 7*)

Заговорити гарячими язиками (почати палати, горіти; спалахнути яскравим полум'ям)

Люди, вимордувані зтяжною облогою, сікли тростину, як ворога. Тим паче, що цей не боронився. А Лінь учив, як сплітати з комишу снопики, схожі на різдвяного дідуха. Ті перевесла ми запхали в кам'яну криницю, і Лінь черкнув кресалом. Лише тоді всі збагнули, що це – піч. Сухий очерет затріщав, **заговорив гарячими язиками**, а над сосняком закурився легенький димок.

(*Мирослав Дочинець. Криничар, с. 11*)

Загризають злідні кого (хтось дуже бідний, нужденний)

Мене **загризали злідні**, і, якби довелося відповідати на опитування (що невтомно намагаються «тримати руку на пульсі молоді»), умови свого життя я визначив би як «переважно складні».

(*Мішель Уельбек. Покора; пер. з фр. І. Рябчій, с. 9*)

Загрібати гроші лопатою (дуже швидко, без великих затрат праці багатіти, наживатися)

Кожному з них Бальдаб'ю охоче відкривав секрети свого ремесла. Це розважало його більше, ніж **загрібання грошей**

Задавати тон

лопатою. Навчати людей. Мати секрети, щоб розповідати їх. Така це була особистість.

(Алессандро Барікко. Шовк; пер. з італ. А. Немирова, с. 16)

Задавати тон (впливати на інших своєю поведінкою, вчинками)

Другу групу – назвемо її експлуататорською – складали бувалі ділки, люди тверезі й поважні, які знають, що їм потрібно, і не марнують час на дурниці. Ці найкраще пристосовувалися до оточення і навіть **задавали тон**, намагаючись блиском своїм затьмарити навіть фантастичні світлові ефекти.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 103)

Задати перцю (завдати клопоту, прикрощів, дошкулити критикою)

Він вже уявив свій знімок у кожній великій газеті. Журналісти **задали перцю** капітанові Берегової охорони Ендрю Татему, йтиметься у заголовку. Або і щось гірше: «Ендрю Татем за кілька годин до свого усунення від керівництва операцією».

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 163)

Задирати носа (ставати чванливим, гонористим; зазнаватися)

Зрештою, ця Дороті **задирає носа** безпідставно. Так, її батько працював губернатором колонії і в той час це була дуже висока посада – всі підводилися, коли він заходив у кімнату, а чоловіки шанобливо знімали капелюхи, коли його провозили повз них в авто...

(В. С. Моем. Розмальована вуаль; пер. з англ. О. Гординчук, с. 14)

Заднім числом (через деякий час після події)

Він зробив так, – і зовні це мало цілком природний вигляд, – що у червні, коли надійшов час пологів, ми знову були за кордоном і прожили у Франції понад два з половиною місяці; тому газети графства надрукували інформацію про це **заднім числом**, не подаючи точної дати народження дитини.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 45)

Задніх не пасти (не відставати від когось)

У касарні сторожа пиячила, проте й охоронці біля харчових комор **задніх не пасли**. Вони також добряче хильнули, й, дзенькаючи ложками, вигрібали з консервних бляшанок солодкий перець, який полонені сьогодні вранці вивантажили з товарного потяга.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 163)

Задубілий на кістку хто (цілком замерзлий хтось)

А тим, що сиділи на льоду в очеретах, скажу вам, було не-весело. Ніяк їм було. Бо мороз зварював кров і висушував мозок. То нічого вже й не кортіло, тільки спати. І засинали навічно. Кого десяцькі не могли вже розбудити, роздягали, розпорюючи полотно, і обуляли себе добутими хламидами. Ножі тупилися об тіла, **задубілі на кістку**.

(Мирослав Дочинець. Криничар, с. 10)

Задурити голову кому (обдурити кого-небудь словами або вчинками)

...Не змогла встояти перед іскрометними дотепами, веселими витівками, перед очищами цієї гострої на язик закоханої мавпи, перед лукавою і водночас ніжною усмішкою цього мурсійця, такого відважного, такого красномовного, такого розважливого, який зміг урешті **задурити голову** не тільки своїй жаданій, але й її батькам.

(П. А. де Аларкон. Трикутний капелюх; пер. з ісп. Ж. Конєва, с. 31)

Зажити дяки (бути гідним вдячності)

Виїхавши з Рима, забажалось Алессандрові, та й дружині його, побувати у Флоренції, куди вже докотилася про них слава; флорентинці зустріли їх з превеликою шанобою, а королівна веліла випустити на волю трьох братів, оплативши попереду всі їхні борги, і повернула їм і жінкам їхнім усі маєтності, за що немалої **зажила дяки**.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 93)

Зазирати до чарки

Зазирати до чарки (вживати алкогольні напої, зловживати ними)

Але хоч як критично лікар ставився до поведінки Скарлет, він і не підозрював, що вона **зазирає до чарки**. А Скарлет виявила, що ковток-другий чистого бренді перед вечерею вельми підбадьорює, ну а щоб перебити запах, можна пожувати зернятко кави або сполоснути рота одеколоном. І чого це люди такі нетерпимі до питущих жінок, коли чоловікам можна й пити, й упиватися?

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 184)

Зайве говорити (немає сенсу казати про щось)

Тож **зайве говорити**, що це був чоловік міцний як криця, саме тому Елен і вдалася до невеличких хитрощів, щоб мати змогу приватно з ним поговорити.

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 147)

Займатися на світ (світати)

Заснула вона, коли небо на сході стало сірим і вже **займа-лося на світ**. Вона спала не довго, але сон її був міцний. Прокинувшись, вона зразу відчула, що їй бракує руки, яка завжди спочивала в неї на грудях, бракує теплоти знайомого тіла. Раптом, розсердившись на себе, вона різко відсмикнула штори, і яскраве світло осліпило її.

(Ф. С. Хосе. Облудники; пер. з англ. І. Подберезький, Ю. Попсуєнко, с. 4)

Зайнятися як маків цвіт (відчути збудження, запалитися, розхвилюватися)

Він страшенно радів, коли йому вдавалося приголомшити мене своєю поінформованістю; у такий спосіб йому хотілося показати, яка то небезпечна річ – замишляти проти нього щось лихе. Цього разу він і справді заскочив мене зненацька. Я вся **зайнялася як маків цвіт** й відповіла вельми роздратованим тоном...

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 165)

Зайти надто далеко (переборщити з чимось, перебрати міру)

Кете зрозуміла, що **зайшла надто далеко**, але слова Франца нагадали їй про те, що й інші американці мають гроші. А через тиждень її неприязнь до Ніколь знайшла собі новий вихід.
(Ф. С. Фіцджеральд. *Ніч лагідна*; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 340)

Закарбувати в пам'яті (надовго запам'ятати)

Пітер співчутливо покивав головою; вся ця історія, однак, дедалі більше спантеличувала його. Попри видиму абсурдність такого припущення, йому здавалося, що герцогиня хоче **закарбувати в його пам'яті** всі подробиці сьогоденного інциденту.

(А. Гейлі. *Готель*; пер. з англ. М. Пінчевський, О. Гординчук, с. 21)

Закарбувати собі на носі (надовго запам'ятати)

– Ворог – це той, хто прагне твоєї смерті, – з важкою неохитністю промовив Йоссар'ян, – на чиему боці він би не опинився. І перший такий ворог – це Пескарт. **Закарбуй це собі на носі**, друже, і не забувай ні на мить, якщо хочеш іще пожити на білому світі.

(Дж. Хеллер. *Пастка на дурнів*; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 184)

Закарбуватися у пам'ять кому (добре запам'ятатися комусь)

Потім його обличчя, тіло, вся постать якось обважніли, осіли і з пошматованого на стегнах і на животі одягу ринув струмінь досі стримуваної чорної крові, ніби останній подих. Вона бризнула з його блідого тіла, мов сніп іскор з вистріленої ракети, і чоловік серед цього чорного потоку, здавалося, на віки вічні **закарбувався їм у пам'ять**.

(Уільям Фолкнер. *Персі Грім*; пер. з англ. О. Сенюк, с. 168)

Закидати на здогад кому (натякати комусь)

Спершу вона **закидала Шарлю на здогад**, але він не розумів; потім робила йому загальні зауваження, на які він

Закинути добре слівце

не відповідав, боячись бурі; нарешті перейшла до любових атак, і він розгубився.

(Гюстав Флобер. Пані Боварі; пер. з фр. М. Лукаш, с. 36)

Закинути добре слівце про кого (поклопотатися про кого-небудь)

Але ж, якщо взагалі можна було відстояти й обілити Клайда, надзвичайно важливо було б, – про це не раз говорили Белнеп і Джефсон, – щоб його мати або батько, хоч би сестра чи брат **закинули про нього добре слівце!** Бо інакше створюється враження, що він завжди був поганою вівцею, нікчемним створінням, і тому всі, хто знав його, тепер свідомо його уникають.

(Т. Драйзер. Американська трагедія; пер. з англ. Л. Смілянський, Л. Яценко, І. Буше, с. 538)

Заклякнути на місці (завмерти, заціпеніти від сильного переживання)

Джім зірвався на ноги. Хлопці лізли вгору по трапах. Згори долинали вигуки й гучний тупіт; коли він вибрався з люка, то, вражений, **закляк на місці.**

(Джозеф Конрад. Лорд Джім; пер. з англ. Л. Гончар, с. 7)

Закон не писаний для кого, кому (хтось діє самовільно)

– Для старшого детектива **закони не писані**, – сказала Крістіна. – Так із самого початку повелося – з відома В. Т. Мак-Дермотт коротко проказав щось у телефонну трубку і, не опускаючи її, кивнув Крістіні.

– Атож. Я в цьому переконався, коли спробував навести лад у нашій нікчемній охоронній службі. Мене відразу поставили на місце.

(А. Гейлі. Готель; пер. з англ. М. Пінчевський, О. Гординчук, с. 8)

Закопати талант у землю (не використати наявних можливостей; загубити обдаровання)

– А поліційного пса ви б не взяли? – запитав Швейк. – Такого, щоб вам зараз усе вистежив і навів на сліди злочину. Один

різник у Вршовіцях має такого пса. Він йому тягає візочок.
Цей пес, як то кажуть, **у землю свій талант закопує.**

(Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка; пер. з чеськ. С. Масляк, с. 61)

Закопати томагавки (укласти мир)

Незалежно від того, чи були ці законні господарі країни в стані відкритої війни з поселенцями, чи йшли на тимчасове замирення, вони завжди лишалися незмінною темою розмов. Коли точилася війна, говорили про постійну небезпеку нападу індіанців; коли випадало замирення – про те, який час воно може тривати, чи надовго червоношкірі **закопали свої томагавки.**

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 172)

Закріпити слово ділом (довести сказане справою)

– Перед нами діло, не слово, – сказав Буй-Тур.

– Ви гадаєте, що я **слова ділом закріпити** не вмю, що рука моя лише до гуслі добра? – перебив Данило.

(Богдан Лепкий. Каяла, с. 161)

Закрутилася веремія (здійнялася колотнеча)

Погонич побачив при каганці хазяйському, що любасці його непереливки, зразу одчепився од Дон Кіхота і кинувся її рятувати; корчмар також до неї рвонувся, та не для рятунку вже, а для покори, бо вважав, що то через неї таку бучу збили. І **закрутилась веремія**, знаєте, як то кажуть: кішка за мишку, мишка за ніжку, ніжка за ліжку...

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 125)

Залазити у борги (робити багато боргів)

Сподівався Алессандро, що от-от межі королем і його сином замир'я настане, і все йому вернуть – істе і проценти, то й не виїжджав собі з острова, а брати жили тим часом

Заламувати руки

у Флоренції, витрат своїх не применшаючи та чимдалі **у борги залазяти**.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 89)

Заламувати руки (згинаючи руки, робити жест, який виражає горе, розпуку, відчай)

Мені ще ніколи не приходилося бачити на обличчі людини такого глибокого, безнадійного розпачу, який я побачив на обличчі Вовка Ларсена – цієї мужньої і сильної людини. Наче жінка, **ламав він руки**, піднімав свої кулаки і стогнав. Розтуливши кулак, він провів долонею по очах, ніби знімаючи павутиння.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 230–231)

Заливати очі (зловживати алкоголем)

– Гляди вже ти краще за своїми дітьми, а не прийшов чужих учити... – образливо одказала вона.

– І навчу!.. навчу! – гукає Грицько.

– Чому ж ти навчиш? Ти б ще дужче **залив очі**, то більше б побачив, – не витерпіла Пріська, натякаючи на те, що Грицько прийшов випивши.

(Панас Мирний. Повія, с. 17)

Заливатися реготом (голосно, дзвінко сміятися, реготати)

Зазвичай ми просто розвалювались на стільцях і на лавках – нас було п'ятеро, а якщо приходила Дженні Б., тоді шестеро – і віддавались пліткам. Ці розмови могли вестися лише тоді, коли ми ховались у павільйоні. Ми обговорювали те, що нас турбувало, **заливались реготом** чи ревіли від люті.

(К. Ішігуро. Не відпускай мене; пер. з англ. С. Андрухович, с. 14)

Заливатися слізьми (безутішно плакати)

Жінка хоче вчинити опір, але двоє чоловіків хапають її під руки й штовхають до Оталори. **Залившись слізьми**,

вона цілує його в обличчя й груди. Ульпіано Суарес дістає револьвер...

(Хорхе Луїс Борхес. Мрець; пер. з ісп. В. Шовкун, с. 34)

Зализувати рани *чиї* (відновлювати сили після поразки)

Влітку, коли ліси почали бомбувати з повітря, а потім послали проти лісової армії спеціально зняті з фронту піхотні частини, підсилені танками, артилерією, бронепотягами, військо зазнало значних втрат і дотепер **зализувало рани**. Саме тоді військові підрозділи групували наново і Коломієць отримав під командування спершу рій, а вже за три тижні – чоту.

(Андрій Кокотюха. Багрянний рейд, с. 9)

Залити за шкуру сала *кому* (зробити багато прикростей кому-небудь, добряче допекти комусь)

– Я часто питаюся у новачків: чого ти до мене прийшов? І чую: в того москалі хату спалили, того пограбували, у того дівчину згвалтували... У нас завсігди так було – поки заброда не **залле сала за шкуру**, ми нічичирк.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 44)

Залитися плачем (розплакатися)

Вона кинулася була розважати Пріську, що то, може, ще й брехня... чого люди не накажуть? – та ще гірше розразила її серце, ще більше виточила сліз із старих очей. Пріська за ними і слова не скаже; що почне, то так і **залетється плачем**. Сумна та невесела пішла Одарка додому.

(Панас Мирний. Повія, с. 20)

Залитися рум'янцем (почервоніти від сорому)

– Ой, як мені воно обридло! Я вже й портретові своєму не радий, – з вередливою міною відповів юнак, повертаючись на дзиглику. Завваживши незнайомця, він схопився на ноги

Залитися сміхом

і злегка **залився рум'янцем**. – Перепрошую, Безіле, я не знав, що ви не самі.

(О. Вайльд. Портрет Доріана Грея; пер. з англ. Р. Доценко, с. 25)

Залитися сміхом (нестримно сміятися)

Улянка **залилася сміхом** – дзвінко-дзвінко. І йому стало смішно. Смішно, що міг повірити – Улянка могла належати, бути з кимось, крім нього, Яшком, навіть Вергуну.

(Володимир Лис. Століття Якова, с. 24)

Залишати карби (відбиватися на чомусь, суттєво впливати на щось)

Араби, мова яких **залишила свої карби** всюди на південь і схід від Юдеї, кажуть, що старий Джебел є прабатьком незліченних ваді, які, перетинаючи римську дорогу, борознять землю, врізаючись у неї дедалі глибше, коли потоки в дощову пору мчать ними до Йордану, а далі до Мертвого моря.

(Люїс Волес. Бен-Гур; пер. з англ. О. Гладкий, с. 7)

Залишатися в тіні (не привертати до себе уваги, бути непоміченим)

...як закінчився процес, Семюел і Гілберт вирішили перевести виробництво комірців і сорочок у Південний Бостон, де вони могли б скромно **залишатися в тіні** до того часу, поки хоча б частково не забудеться ця нещасна і ганебна історія.

(Т. Драйзер. Американська трагедія; пер. з англ. Л. Смілянський, Л. Яценко, І. Буше, с. 656)

Залишатися у з'ятінку (не привертати до себе уваги, бути непоміченим)

Честер уже тоді показав своє вміння знаходити спільну платформу з тими, хто морально й матеріально підтримував партію, – з підприємцями і навіть багатими лордами, а надто з тими, хто не хотів брати прилюдної участі в комітетах, а вносив свої пропозиції (їх завше схвалювали й виконували), **лишаючись у з'ятінку**.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 157)

Залишити без шматка хліба кого (позбавити когось заробітку)

Аматори авіації **залишали без шматка хліба** багатьох старих льотчиків, які, зрештою, кінчали тим, що наймалися обслуговувати рудоуправління або уряди. Але й та, друга, робота була надто благопристойною і добропорядною, щоб задовольнити його на старості літ.

(Дж. Олдрідж. Останній дюйм; пер. з англ. В. Гнатовський, с. 205)

Залишитися з порожніми руками (залишитися ні з чим)

Отак він і **залишився з порожніми руками**, коли не брати до уваги байдужу дружину, якій він не був потрібен, та десятирічного сина, що народився надто пізно.

(Дж. Олдрідж. Останній дюйм; пер. з англ. В. Гнатовський, с. 205)

Заманювати у тенета кого (підкоряти собі когось)

– Щоб я зітхала – де ж пак! Маю зараз інший клопіт: сьогодні в нас буде мало не сотня гостей, та ще й здебільшого незнайомі. Будуть і молоді плантатори, й офіцери, яких ти **заманила б у тенета**, коли б мала мої коси.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 72)

Замилювати очі (створювати враження, що становище набагато краще, ніж є насправді)

Звичайно, своїми вибриками він хотів збити мене з пантелику, **замилити мені очі**, проте лють його була непідробна, а всі його підозри – справжні підозри.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 74)

Замітати сліди (знищувати, приховувати докази злочину)

При цьому Мейсон почав пояснювати присяжним ретельно обдуманий план Клайда, розрахований на те, щоб **замести сліди**: розповів про записи в гостинницях під вигаданими іменами, про два капелюхи, а також про те, що від Фонди

Замкнене коло

до Утіки і потім від Утіки до озера Грасс Клайд і Роберта їхали в різних вагонах.

(Т. Драйзер. Американська трагедія; пер. з англ. Л. Смілянський, Л. Яценко, І. Буше, с. 562)

Замкнене коло (безвихідь)

– Знаєш, ті якості, які дозволяють людині розбагатіти, заважають їй потім насолоджуватися своїм багатством. Це **замкнене коло**, і в ньому відсутнє поняття щастя.

(Рената Марко. Танець гріховних тіней, с. 13)

Замовити слівце за кого (поклопотатися про кого-небудь)

– Я б по-справжньому зайнявся Лонг-Айлендом, якби хтось **замовив за мене слівце**. Мені б тільки пробитися в друк, а там уже я за себе певен!

(Ф. С. Фіцджеральд. Великий Гетсбі; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 41)

Замок держати на губі (не проговоритися; не сказати зайвого)

– Пам'ятай, – попереджує Микола, – щоб **замок держав на губі!** Десь проквакаєшся з назвами, тата замучать по арештах: через нас.

(Василь Барка. Жовтий князь, с. 16)

Занепадати духом (засмучуватися, вдаватися в тугу; втрачати бадьорість, надію на щось краще)

Зганьблені і всіма покинуті, священник і його племінниця зовсім **занепали духом**, життя більше не дарувало їм радості. А жити ставало дедалі важче.

(М. Твен. Тасмичий незнайомиць; пер. з англ. Є. Крижевич, с. 281)

Занити під ложечкою у кого (заболіти або запекти у нижній частині грудей під ребрами)

«Що вона розуміє, цеє дівчисько», – подумав Яків. Десь **під ложечкою занило**. Він почув навіть звук – далекий,

пронизливий, наче щось тріснуло, забриніло й не може перестати бриніти.

(Володимир Лис. Століття Якова, с. 25)

Западати в душу кому (надовго запам'ятовуватися комусь)

Лаврінові слова **запали Карпові в душу**. Мотря не виходила в його з думки, неначе стояла тут на току недалечко од його, під зеленою яблунею, і дивилась на його своїми темними маленькими, як терен, очима.

(Іван Нечуй-Левицький. Кайдашева сім'я, с. 136)

Запанувати над собою (заспокоїтися, перебороти хвилювання)

Небезпека висіла на волосинці. Але цар, мабуть, пригадав собі, що він не в себе дома, **запанував над собою**, і тільки з його широких грудей, як з ковальського мішка, добулося важке зітхання. А все ж таки він ухопив рум'яний хлібець, що стояв біля срібної тарілки, і жбурнув його просто в лоб неважливого свого «чоловіка».

(Богдан Лепкий. Мотря, с. 6)

Запасти в пам'ять (запам'ятатися)

Я бачила цю дівчину раніше (вона служила у тітоньки Леттер на одній з її невеличких ферм); прогулюючись за містом, я частенько заходила на ферму, де вона пригощала мене теплим молоком просто з-під корови. Мені тоді **запало в пам'ять**, що вона була на диво недорікувата.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 127)

Запертий у глухий кут хто (хтось у безвиході)

Наближався вересень, я помалу втрачав надію. Подумки бачив себе самого **запертим у глухий кут**, змушеним знову гортати осоружний «Едьюкейшнл сапллмент» – безконечний сірий список безконечних сірих робіт.

(Джон Фаулз. Маг; пер. з англ. О. Король, с. 20)

Запирати дух кому (перешкоджати комусь вільно дихати)

Ох, тоті страшенні ночі дитинячих літ, що другим світять до пізньої старості ангельськими усміхами та поцілуями матері, тишею та утіхою, першим і посліднім щастям життя, – йому вони були першим і найтяжчим пеклом! Його вони до старості пекли і морозили; сама гадка о них **запирала йому дух** в груді, наповнювала його відразою, глухою, смертельною ненавистю до всього, що бідне, обдерте, нужденне, повалене в грязь, придавлене нещастям.

(Іван Франко. Воа Constrictor, с. 10)

Запитати напрямкі (запитати прямо, без натяків)

Підозри були занадто жакливі, щоб викласти їх у словах. І він не мав права образити її, **запитавши напрямкі**. Ешли стиснув кулаки. У нього нема ніяких прав на неї: сьогодні він їх усі втратив назавжди.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 39)

Заплющувати очі на кого, що (навмисне не бачити кого-, чого-небудь)

Але насправді не треба було спеціального наказу, аби воювати з повстанцями. Радянська влада не збиралася **заплющувати очі на** лісове військо та розгалужену підпільну мережу.

(Андрій Кокотюха. Багрянний рейд, с. 10)

Заправляти балом (вести справи)

– Він живий, – відповів Сонні, уважно прислухаючись до інтонацій голосу Клеменца. Хвилювання здавалося щирим, але ж товстун весь час мусив бути добрим актором.

– Сонні, тепер тобі доведеться **заправляти балом**, – сказав Клеменца. – Що ти накажеш мені?

(М. П'юзо. Хрещений батько; пер. з англ. В. Батюк, О. Овсяк, с. 76)

Запроторити за ґрати (посадити у в'язницю, ув'язнити)

Схопивши його за руку, я чимдуж стиснула її.

– А як ти думаєш, хто весь цей час рятував тебе від тюрми? Якась казкова хрещена мати? Замітаючи сліди, я зруйнувала свою кар'єру, свою репутацію, аби лише тебе не **запроторили за грати**. Мені й справді було шкода тебе. Ти це розумієш? (Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 236)

Заради помпи (для досягнення зовнішнього ефекту)

– Все це робиться **заради помпи**: треба ж Фердінандові перед похороном зробити рекламу. (Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка; пер. з чеськ. С. Масляк, с. 37)

Заробляти на хліб (добувати засоби до існування)

...Пан Янек не був настільки заможний, щоб міг увесь час віддаватися праці над Великим філософічним творінням – йому доводилося **заробляти на хліб** усілякими способами. (В. Нефф. Королеви не мають ніг; пер. з чеськ. Д. Андрухів, с. 20)

Засісти в голові кому (бути нав'язливим, не покидати чиїхось думок)

– Еге ж бо, – засміявся Брісенден. – А що, добра назва? «Ефемеріда». А слово це ваше, – пригадуєте, як ви мені малювали людину як вічно живу одухотворену неорганічну матерію, останню з ефемерид, що живе в куценьких межах своєї температури, визначеної їй на коротенький шлях по термометрі. Ця ідея **засіла мені в голові**, і, щоб звільнитися від неї, я мусив викласти її на папері. Ну, то що ви скажете? (Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 245)

Заскочити зненацька кого (стати несподіванкою для когось)

У Рейчел виникло таке відчуття, наче хтось вихлюпнув їй в обличчя гарячу каву. Це запитання **заскочило її зненацька**. Рейчел поглянула на батька і з його усмішечки здогадалася, що воно було заздалегідь підготовлене. їй страшенно захотілося перегнутися через стіл і штрикнути сенатора виделкою. (Ден Браун. Точка обману; пер. з англ. В. Горбатько, с. 17)

Засмічувати голову

Засмічувати голову чим (забивати голову чимось)

Дарма що всі троє, хто був на веранді, вродилися для привільного плантаторського життя, та з самого малку були оточені всіляким піклуванням, обличчя їхні не виказували безвілля чи розманіженості. В них відчувалась енергія і промітність сільських мешканців, що звикли перебувати весь час на лоні природи, не дуже **засмічуючи собі голови** всякою нудотою з книжок.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 7)

Застати шапкобránня (з'явитися запізно, наприкінці, коли всі присутні розходяться)

П'єтро Креспі повернувся в неділю вночі – якраз **на шапкобránня**, по тому як загнав п'ятеро коней, намагаючись встигнути на власне весілля.

(Г. Г. Маркес. Сто років самотності; пер. з ісп. П. Соколовський, с. 95)

Застукати на гарячому кого (викрити кого-небудь, підстерігши на місці злочину)

Звісно, Бутем ані гадки не мав припиняти своє шпигунство (він вважав його за свій моральний обов'язок – я була для нього жінка, заплямована гріхом), тільки робив він тепер свою справу обережніше; мені жодного разу не вдалося **застукати його на гарячому**.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 161)

Засукáвши рукави (ревно працюючи)

У суботу Славко прокинув сніг на шкільному подвір'ї, приніс обіруч дров до Мамріїної хати, допоміг пересунути важку шафу, прибити картину і образи, які вона привезла зі Львова. Марія, **засукáвши рукави**, наводила порядок: гріла воду, мила вікна, лаву, стіл, соснову підлогу.

(Ольга Яворська. На чужих вітрах, с. 13)

Затинати хропа́ка (хропіти)

По сім слові пішли до джур своїх, що **затинали хропа́ка** в тій самій поставі, в якій зміг їх сон.

(*М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 91*)

Затиснути серце в кулак (опанувати себе)

Дік, розгублений і засмучений, не зразу знайшов, що відповісти. Відвернувшись, дивлячись на зелене поле, він спробував **затиснути серце в кулак**.

(*Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 202*)

Затремтіло під жі́жками у кого (хтось злякався)

Потім перед 242 вулицею він виявив, що крокодиляча сумка залишилась на столику в конторі. На мить від жаху залоскотало в горлі і **затремтіло під жі́жками**. І суть навіть не в тому, що, коли він прийде додому з порожніми руками, весь вечір будуть зітхання, напіввисловлені докори і майже неминучі сльози.

(*І. Шоу. Сонячні береги річки Лети; пер. з англ. В. Бакалінський, с. 263*)

Затрусилися жі́жкі у кого (хтось злякався)

Ходя, наладнавши лука, ще вдосвіта пішов на своє тихе полювання (скупив за м'ясом) і тут-таки, у Скарбовому Яру, в розсосі кострубатого дерева, яке розрослося вгору трьома стовбурами, нагледів таке велетенське пташине гніздо, аж йому **затрусилися жі́жкі**.

(*Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 329*)

Затуркувати вуха кому (заморочувати чимось кого-небудь)

Найдужче мені сподобалось у фільмі те місце, де брат Офелії, – в самому кінці він б'ється на дуелі з Гамлетом, – від'їздить, а батько все дає й дає йому поради. І поки батько **затуркує йому вуха** своїми порадами, Офелія весь час клеїть дурня...

(*Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 146*)

Затягти живіт

Затягти живіт кому (хтось нічого не їв)

Забравши гроші, Кайдаш пішов додому, але при самій дорозі стояв шинок. Кайдаш не їв цілий день. Голод **затяг йому живіт**. «Треба випити хоч одну чарку горілки: одна чарка не гріх, бо вже од голоду аж шкура болить», – подумав Кайдаш і зайшов у шинок.

(Іван Нечуй-Левицький. Кайдашева сім'я, с. 138)

Затягувати у тенета кого (позбавляти когось свободи дій)

Сказати коротко, хитрий старий єврей **затягав хлопця у свої тенета**. Знаючи, що тривала й безпросвітна самотність у похмурому будинку, віч-на-віч з власними сумними думками викличе в хлопця тугу за людським товариством, Фейгін тепер помалу вливав у його душу отруту, сподіваючись на-вік її забруднити й осквернити.

(Ч. Діккенс. Пригоди Олівера Твіста; пер. з англ. М. Пінчевський, Г. Пінчевська-Черкаль, та О. Терех, с. 146)

Затятися на своєму (вперто не бажати робити що-небудь)

– Є чітка межа того, що можна зробити з вашим способом мислення. Годі й намагатися сягнути далі. З вашою розвідкою ви здатні лише **затятися на своєму**. А росіяни навчили мене: треба шукати якогось виходу, і я волюю робити саме те.

(Дж. Олдрідж. Небезпечна гра; пер. з англ. П. Шарандак, с. 14)

Заходити в довгі балачкі (довго розводитися про щось)

На жаль, до телефону підійшла її мати, довелося покласти трубку. Не хотілося **заходити в довгі балачкі** і т. ін. Я взагалі не люблю розсюсюкувати по телефону з матерями дівчат.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 145)

Заходити з другого боку (добрати іншого способу)

Йоссар'ян пильно глянув на нього й почав **заходити з другого боку**.

- Ну, а скажімо, Вессл – божевільний?
- Ще й який! – мовив Док Дайлік.
- Отже, ти можеш списати його на землю?
- Авжеж, можу! Та спочатку він сам мусить мене про це попросити. Так каже інструкція.
- А чому ж він не просить?
- Бо він божевільний, – одказав Док Дайлік.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мецєряк, с. 75)

Заходитися реготом (починати голосно, дзвінко сміятися, реготати)

Отож саме тоді, як Д'Артаньян зупинив погляд на незнайомцеві в бузковому камзолі, той висловлював про беарнську конячину такі хитромудрі й глибокодумні міркування, що його співрозмовники **заходилися реготом**, хоч сам він тільки ледь усміхався, та й то, певно, проти своєї звички.

(Александр Дюма. Три мушкетери; пер. з фр. Р. Терещенко, с. 11)

Зачароване коло (безвихідне становище)

Бетхер мав рацію: це було наче **зачароване коло**. Люди боялись гестапо й мовчали, а коли хтось що-небудь і чув, то відсилав Гребера до інших, а ті знову ж таки нічого не знали.

(Е. М. Ремарк. Час жити і час помирати; пер. з нім. Ю. Петренко, с. 84)

Зберегти обличчя (гідно повести себе)

І треба ж було попасти в таке ідіотське становище – попробуй тепер вибратися з нього, хоч якось **зберігши обличчя!**

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мецєряк, с. 273–274)

Зберігати порох (берегти сили, енергію, ресурси)

Він не дуже зважає на старого і його грізний вигляд – адже ця розмова була чистою формальністю. Руперт **зберігав порох** для Фредді, що фактично керував тепер фірмою. Саме Фредді був людиною, яка могла запровадити його план у життя.

(Дж. Олдрідж. Небезпечна гра; пер. з англ. П. Шарандак, с. 20)

Збивати з пантелику

Збивати з пантелику кого (спантеличувати, дезорієнтувати когось)

– Мене звати Геберт Грінліф. Я батько Річарда Грінліфа. – Вираз його обличчя **збивав Тома з пантелику** значно більше, ніж якби він цілився в нього пістолетом. Він по-дружньому посміхався і дивився на Тома з надією. – Ви друг Річарда?..
(*П. Гайсміт. Талановитий містер Рінлі; пер. з англ. Н. Гюін, с. 8*)

Збивати з пуття кого (псувати когось морально)

У нього був пильний, спостережливий розум, тієї сили і складу, що зустрічаєш у героїв Рабле, але багатолічність оточення, безмірна широта життєвої панорами, блиск її деталей, невловимість їх форми, їх невиразність, і невинуватість **збивали його з пуття**.

(*Т. Драйзер. Дженні Герхардт; пер. з англ. невідомо, с. 106*)

Збивати масло, мов жаба в глечуку (метушитися)

Напередодні різдвяних свят місто починало вирувати, працювати нікому вже не хотілося, чоловіки ставали щедрішими, гуляли частіше, і дівчата з інших міст вибиралися на заробітки, що дозволяло потім відбувати святую вечерю в тиші та спокої, без сумних думок про завтрашній день, зустрічати першу зірку, загадувати бажання, вибиратися до служби Божої подалі від місця, де можуть впізнати хтивці, котрі по святах стають святошами. Потім – так само тихо зустріти Новий рік. Далі – знову боротися за життя, борсатися, **збивати масло, мов та жаба в глечуку**.

(*Андрій Кокотюха. Різник із Городоцької, с. 9*)

Збиратися з думками (зосереджуватися)

Ленгдон намагався **зібратись із думками**. У широких літературних колах ця книжка була майже невідома, зате її досить жваво обговорювали в Інтернеті. І все одно, щось тут не клеїлось.

(*Ден Браун. Янголи і демони; пер. з англ. А. Кам'янець, с. 18*)

Збити бучу (закричати, залементувати)

Пабло понури́в очі.

– Кожен повинен робити, що може, і робити так, щоб це було правильно, – сказав він. – Я живу тут, а воюю за Сеговією. Якщо ти **зіб'єш тут бучу**, нас викурять із цих гір. Ми тримаємося в цих горах лише завдяки тому, що нічого тут не робимо. Це правило лисиці.

(Е. Хемінгуей. По кому подзвін; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 160)

Збити добрий гріш (заробити чимало грошей)

– Тут на Двадцять Восьмій вулиці живе француз. Він **збив собі добрий гріш** і повертається тепер на батьківщину. У нього є гарненька, добре устаткована невелика парова пральня. Коли ти вже нагулявся, то на початок це для тебе як знахідка. Ось тобі гроші й адреса.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 323)

Збити досить грошенят (заробити достатньо грошей)

Старий оглянув навколо себе море з задоволеним виглядом власника. Він мав колись ювелірну крамничку в Парижі; непоборний потяг до човна, моря та рибальства відірвав його від прилавка, як тільки він **збив досить грошенят**, щоб сім'я могла скромно жити на ренту.

Тоді він переїхав до Гавра, купив баркас і став моряком-любителем.

(Гі де Мопассан. П'єр і Жан; пер. з фр. Н. Кравченко, с. 6)

Збити з плигу кого (спантеличити когось)

– Не корч дурня, це просто відблиск заграви. П'ятий, ну ж, П'ятий, не говори так, не лякай мене!

Але П'ятий тільки тремтів і плакав, скулившись у кропиві, а Ліщина намагався заспокоїти товариша й вивідати, що ж воно так раптово **збило його з плигу**.

(Р. Адамс. Небезпечні мандри; пер. з англ. О. Мокровольський, с. 9)

Збити з тропу

Збити з тропу кого (вибити з колії когось)

– А то за ким я, по-твоєму, стала б гнатись? – тільки й сказала Скарлет, скручуючись калачиком під ковдрою і розуміючи, що тепер дарма й пробувати **збити Мамку з тропу**.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 90)

Збити пиху з кого (зробити когось скромнішим довівши його неправоту)

Ця смілива відповідь **збила з Колхауна пиху**. Козир, на який він розраховував, явно не обіцяв виграшу, і відставний капітан притримав його. Він мав у руках ще сильніший козир і тут-таки виклав його.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 465)

Збити силу грошви (заробити багато грошей)

Наш корпус назвали так на честь Оссенбергера – вчився в Пенсі колись один такий. Закінчив школу і **збив силу грошви**. Ось що він зробив: набудував по всій Америці похоронних контор, через які можна ховати своїх родичів – п'ять зелених за душу.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 26)

Збитися з пантелику (заплутатися)

Веселий гомін умовк. Бачилось, що разом з дамами налетів на товариство дух нуди і якоїсь силюваної здержаності, котра нікому ні на що не здалася. І Гаммершляг якимось немов **збився з пантелику**. Він мов забув, що перед хвилиєю почав був говорити бесіду, і снувався то сюди, то туди, починав то з одним, то з другим розмову о речах посторонніх, але все то якимось не клеїлося.

(Іван Франко. Борислав сміється, с. 93)

Збитися з шляху (втратити правильний напрямок)

– І я люблю тебе, а не їх, і до їхньої неприязні мені байдуже, – радісно сказав він. – Бо я вірю у твою любов і не боюся

їхньої ворожості. На цім світі все нетривке, крім кохання. Кохання, якщо воно сильне, не **збивається з шляху** і не спотикається на кожному кроці.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 219)

Збочувати на манівці (іти кружним шляхом, вдаватися до вивертів)

Попри свої рожеві щічки, ямочки на щоках і милі усмішки, розмовляла вона й діяла, як чоловік. Голос її звучав гостро й категорично, вирішувала вона відразу й без усяких жіночих смикань туди-сюди. Вона знала, чого хоче, і йшла до цього по-чоловічому навпростець, не **збочуючи на манівці** й нехтуючи обхідні маневри, до яких звичайно вдаються жінки.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 134-135)

Зв'язати по руках і ногах *кого* (позбавити когось можливості вільно діяти)

– Ну от, – сказала я собі, – знов його давній викрут, – противлення злу довірою. Маємо втримати Джіма від лихих вчинків, **зв'язавши його по руках і ногах** своєю вірою в те, що він не здатний на лихе.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 91)

Звалитися на плечі *кому* (обтяжити когось)

Його трохи згорблена постать, скривлені губи, які не мали снаги усміхнутися до сусідів, та нарочита й неприємна пауза, що запала після привітання, виказували велику скруту людини, якій **на плечі звалився** непомірно важкий тягар, що з-під нього вже годі виборсатися.

(Бранко Чопич. Прорив; пер. з сербсько-хорват. А. Лисенко, с. 5)

Звести дух (зробити вдих і видих)

Зайнявся попелясто-сірий ранок. Сонце неспроможне було пробити густу перешкоду грозових хмар. Із заростей випо-

Звести у домовину

взла жінка. Ось вона завмерла, щоб **звести дух**, насторожено роззирнулась.

(Едуардо Асеведо Діас. Бій у руїнах; пер. з ісп. М. Рой, с. 220)

Звести у домовину кого (довести кого-небудь до смерті)

Як переживав відставний капітан свою поразку, ніхто не знав. У готелі «Напоготові» його більше не бачили, і причина була всім відома. Він не показувався на люди не з сорому, а через тяжкі рани, що надовго поклали його в ліжку і, якби не добре лікування, могли б **звести й у домовину**.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 146)

Звестися на непевні ноги (насилу, ледве встати)

Розбуджений цим жахливим криком зі своєї летаргії, Йона **зводиться на непевні ноги**, спотикаючись вибирається на палубу, хапається за якусь снасть і кидає погляд на море.

(Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 78)

Звестися на ноги (встати, піднятися)

Переслідувачі знайшли лише скаліченого коня, що не міг піднятися і не піднявся навіть після їхніх криків, спонукань і ударів. Не **звівся він на ноги** і з їхньою допомогою – у нього була вивихнута нога.

(Алоїс Ірасек. Тчевське вогнище; пер. з чеськ. В. Царенко, с. 50)

Звестися на пшик (занепасти)

– Треті мали славний початок, та йшли все вниз і вниз, аж поки не **звелись нанівець, на пшик...**

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 45)

Звити гніздечко кому (влаштувати затишне житло, завести сім'ю)

І що цей старий дурень побачив у тій вічній скиглійці, що так рветься **звити їй тепле гніздечко**? Сьюлін зовсім не

заслуговує на закоханого чоловіка з прибутками від крамниці й лісопильні.

(*М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 85*)

Звичним тором (битим шляхом)

А я Дон Кіхотів не рідний батько, а, сказати б, вітчим, то й не ходитиму **звичним тором** і не благатиму тебе, ласкавий читальнику, мало не плачучи, як то дехто робить, щоб ти пробачив моїй дитині її вади або їх і зовсім недобачив.

(*М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 14*)

Звісна річ (звичайно)

У випадку з Карлайлом основне питання стояло таким чином: чи зможе Пітер витримати прискіпливу увагу і тиск із боку преси, а якщо зможе, то як довго? **Звісна річ**, цей суперадвокат був міцним горішком, звичним до екстремальних умов та постійного тиску. Але ж то стосувалося лише кімнати судових засідань.

(*Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 126*)

Зводити кінці з кінцями (ледве справлятися з нестатками)

Лінкольн повагався, а тоді повів далі:

– Поки ви з Гелен гасали по Європі, розтринькуючи гроші, ми тут ледве **зводили кінці з кінцями**. Процвітання нас обминуло – з усіх цінних паперів мені дістався лише страховий поліс. Меріон вважала, що це несправедливо – ти, мовляв, і не працюєш, а багатієш, гроші самі пливуть до тебе.

(*Ф. С. Фіцджеральд. Повернення до Вавилону; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 112*)

Зводити на манівці кого (спрямовувати когось на неправильні вчинки)

Хай не завжди до загину, але вона, ця найвидніша дорога, часто **зводить людину на манівці**, тож і ми незабаром

Зводити нанівéць

побачили перед собою велике заболочене озеро, про яке отець Тимофій навіть не згадував.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 271-272)

Зводити нанівéць що (послаблювати результати чого-небудь)

Команда була невдоволена. У трюмі «Пілігрима» бракувало бочок із двісті жиру. Ніколи ще не було таких кепських уловів. А надто прикро почував себе Капітан Халл: славетному мисливцеві дошкуляло вражене себелюбство – адже він, уважай, вертав з порожніми руками! Він на всі заставки проклинав ледарів і нероб, що **звели сезон нанівéць**.

(Ж. Верн. П'ятнадцятирічний капітан; пер. з фр. П. Соколовський, с. 4)

Зводити перепóну між ким (позбавляти кого-небудь зв'язку з кимось; ізолювати кого-небудь від когось)

Дік не міг повірити їй і намагався вгадати, чи вона навмисне **зводить між ними перепону**, чи хоче піднести в його очач значення своєї жертви на випадок, якщо вирішить піддатися.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 302)

Зводити поражúнки з ким (відомцати комусь; розправлятися з кимось)

– Зовсім ні, – відказав майор. – Я не з тих, хто не дав людям чесно **звести поражúнки**. Ви і ваш суперник вільні застрелити один одного, коли вже вам цього хочеться. Але не отак зопалу. Зрозумійте, містере Колхауне, що ваші стрільби загрожують життю інших людей, аж ніяк до них не причетних.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 137)

Зводитися на ніна́що (втрачати себе, занепадати)

Вона бачила, що я сердечно чимсь зажурений та й так і просилася, щоб мене тим чи іншим розважити. Але я кидався на ліжку і засипав камінем, щоб спозарання протерти очі і знов продовжувати моє безглузде заняття. Далєбі, якщо

оця моя безглузда мана поморочила б мене довше, то я **звівся б на нінáщо**.

(Юрій Косач. Володарка Понтиди, с. 16)

Зганяти оскóму на кому (мститися кому-небудь за щось; зганяти злість)

– Ті два фільми, що я в них грав, дали мені купу грошей, я став великою зіркою. А тепер мене викидають. Шеф студії завжди люто ненавидів мене й ось тепер **зганяє оскóму**.

(М. П'юзо. Хрещений батько; пер. з англ. В. Батюк, О. Овсюк, с. 29)

Згубити нитку (втратити зв'язок, послідовність)

– Розумію. – А втім, вона не зовсім розуміла.

Ніколь **згубила нитку** розмови й дратувалася все більше, а Дік тим часом провадив далі...

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 408)

Здавén-давна (здавна)

Я, Юрій Рославець, походжу із старовинного козацького роду, що **здавén-давна** осів на Стародубівщині, в цій погожій стороні, щедро вмаяній борами й гаями, та духмяно-квітчастими лугами. Прадіди мої та й діди втішалися кебетою і доброю славою.

(Юрій Косач. Володарка Понтиди, с. 6)

Здали гальма у кого (хтось не витримав психологічної напруги)

Тут у неї остаточно **здали гальма**, і вона наговорила мені бозна-чого, – на зразок того, що коли Честер і панькається зі мною як з царицею Савською, то це ще не значить, ніби я й справді цариця Савська, як я собі, здається, забрала в голову.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 62)

Здерти капóту з кого (сильно побити когось)

А якщо коли трапилося, що шляхтянка віддалася за хлопа, то вже їй не показуватися на вулицю Закуття, ба навіть

Здерти як за батька

і строю шляхетського мусила зректися, а то, либонь, подерли б на ній на шматки. Так само **здерли б капóту** з такого шляхтича, котрий оженився б з хлопкою.

(Андрій Чайковський. Олюнька, с. 12)

Здерти як за батька з кого (запросити надто високу ціну за щось)
– А якщо ти заженеш його? – примружився корчмар.
– То заплачу. Напевно, даси таку шкапину, що сором сідати на неї, а **здереш як за батька**.

(Володимир Малик. Посол Урус-Шайтана, с. 12)

Здійматися в хмари (стати окриленим глибоким почуттям)

Ніколи не здавалась вона йому такою досяжною. На мить через величезну прірву, що розділяла їх, було перекинуто міст. Але нічим це не порушило піднесеності його почуттів. Вона не зійшла до нього. Це він **знявся в хмари** й наблизився до неї. Його любов до неї була, як і раніш, мало не побожна.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 54)

Здійняти бучу (закричати, залентувати)

– Та не бійся, Кітті. Ну як це міг бути твій чоловік? Якби він увійшов, побачив чужого капелюха в коридорі, піднявся й виявив, що твоя кімната замкнена, то точно **здійняв би бучу**. Це, безсумнівно, був хтось зі слуг. Лише китаєць став би так повертати ручку. Йї відлягло від серця.

(В. С. Моем. Розмальована вуаль; пер. з англ. О. Гординчук, с. 9)

Здобути добре ім'я кому (зажити поваги)

Скоро обидва молоді козаки **здобули собі добре ім'я** серед козаків. Часто разом з іншими товаришами свого куреня, а інколи й з усім куренем та з сусідніми куреннями виступали вони в степи полювати на незліченну силу всяких степових птахів, оленів і кіз, або ж виходили на озера, річки і протоки,

відведені за жеребком кожному куреневі, закидати неводи, сіті і тягти багаті тоні на харч всьому своєму куреню.

(Микола Гоголь. Тарас Бульба; пер. з рос. Невідомо, с. 28)

Здобути собі ім'я (стати знаменитим)

Оточена друзями, залицяльниками – з-поміж них принаймні один уже мало не молився на неї, а з десяток інших ще тільки чекала така доля, – молодими плантаторами, адвокатами, майбутніми державними діячами, дехто з яких уже **здобув собі ім'я** на цій дорозі, синами Марса – при зброї і такими, що зовсім недавно були при зброї, – чи ж могла вона не пишатися, не почувати себе безмірно щасливою?

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 82)

Здобутися на слово (бути спроможним що-небудь вимовити)

Фабіан довго не міг **здобутися на слово**. Він поклав виделку з курятиною на тарілку і раптом відчув, який він утомлений, його чудовий настрій враз розвіявся.

(Б. Келлерман. Танець смерті; пер. з нім. К. Гловацька, с. 20)

Зелена вулиця (можливість рухатися вперед без перешкод)

Так от, розраяв мене дядько Яків. Ми сиділи в парку перед університетом і вирішували, куди мені подавати документи. Дядько сказав, що з такими плюсами, як у його племінника, – срібна медаль, селянське походження – **зелена вулиця** куди завгодно.

(Василь Шкляр. Танець під чортову дудку, с. 117)

Зеленіти від заздрощів (дуже заздрити комусь)

Вона була така гарна зі своїм світлим волоссям і сірими очима, і, звичайно, усі решта чоловіків просто **зеленіли від заздрощів**.

(Джон Фаулз. Колекціонер; пер. з англ. Г. Яновська, с. 9)

Земля обітована

Земля обітована (край багатства, достатку, щастя)

Ну що ти скажеш йому. Мені було шкода його, але що вдієш, коли цей упертюх взяв собі в голову, що Південна Америка – **земля обітована**, а Париж – це діра! Перше він вичитав в книжці, та й друге, певно, теж.

(Ернест Хемінгуей. Фієста; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 8)

Земля пече підшви кому (не сидиться на місці комусь)

Зі співчуттям, з пошаною, ба навіть з острахом дивився я на чоловіка, що серед зими, тільки-но вернувшись з повного небезпек чотирирічного рейсу, без ніякого перепочинку наважився знову вибратись у таку саму подорож серед бур. Неначе **земля пекла йому підшви**.

(Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 136)

Земля тікає з-під ніг у кого (про стан, коли хтось не може стояти, падає)

Розгублено стоячи посеред вулиці, відчуваючи, як **земля втікає йому з-під ніг**, він докладав усіх сил, щоб утримати в собі розпач, який підкочувався йому до горла.

(Жозе Сарамаґо. Сліпота; пер. з португ. В. Шовкун, с. 11)

З-за лаштунків (приховано, скрито)

Однак такою дорогою Шеф не пішов. Рушив в обхід – тіньювою дорогою. Не висувався назовні, а правив суспільством **з-за лаштунків**. З цією метою у тридцять сьомому році поїхав у Китай...

(Х. Мураками. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 117)

Зирити на всі боки (дивитися навсібіч, оглядатися навкруги)

Страховита постать у простій сірій одежі, кайдани на нозі. Чоловік у подертих черевиках, на голові замість шапки якась лахманина. Чоловік, що промок у воді й заталапався в багнюці, що позбивав і поранив ноги об гостре каміння, що його жалила кропива й шматувало терня. Що накульгував

і тремтів, **зири́в на всі боки** й бурчав, і цокотів зубами, коли раптом схопив мене за підборіддя.

(Чарльз Діккенс. Великі сподівання; пер. з англ. Р. Доценко, с. 14)

Зі швидкістю блискавки (МИТТЄВО)

Зі швидкістю блискавки Соколине Око скористався моментом і розрядив рушницю. Тієї ж миті зброя ворога впала в воду, а її володар завис над прірвою, відчайдушно чіпляючись обома руками за голу гілку.

(Дж. Ф. Купер. Останній із Могікан; пер. з англ. І. Муращик с. 67)

Зі швидкістю світла (МИТТЄВО)

Ви догматично проголошуєте останні здобутки науки, до яких вона доходила лише по тривалому аналізі. Ви в одну мить робите правильні висновки. Ви справді підходите до істини найкоротшим шляхом. В якийсь надрозумовий спосіб **і з швидкістю світла** вам розкривається суть.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 225)

Зі швидкістю слимака (дуже повільно)

І досі сидячи в таксі, що застрягло в безконечному потоці машин, що повз **зі швидкістю слимака**, Анрі подумки повернувся до Джини Працці. Йому пригадалися її очі, що ледь на лоба не вилізли, коли він вистрелив її.

(Дж. Паттерсон, М. Паетро. Бікіні; пер. з англ. В. Горбатько, с. 218)

Зі шкури лізти (робити все можливе й неможливе для здійснення чогось)

І тієї ж миті заприсягнувся собі, що ніколи в світі не підведу свого дядечка, о, **зі шкури вилізу**, а не підкачаю. Де ж мені було знати, що коли другий курс ми розпочнемо з виїзду на роботу в колгосп, із-під землі вистромить свого паскудного носа граната, щоб занастити стільки надій.

(Василь Шкляр. Танець під чортову дудку, с. 123)

Зі шкури пнутися

Зі шкури пнутися (робити все можливе й неможливе для здійснення чогось)

Він овдовів і мав лише одного сина, якого послав до ліцею не так задля того, щоб дати йому освіту, як з розрахунку підготувати собі спадкоємця; старий поводився з ним дуже суворо, прагнучи щонайдовше тримати його в батьківській покорі, під час канікул примушував хлопця працювати, не відходячи від складальної каси, кажучи, що той повинен привчатися заробляти собі на прожиток, щоб згодом віддячити бідолашному батькові, який **зі шкури пнувся**, аби вивчити сина.

(О. де Бальзак. Втрачені ілюзії; пер. з фр. Д. Паламарчук, В. Шовкун, с. 23).

Зібратися в кулак кому (зібрати всі сили, всю волю)

І хто б міг подумати, що вранці цей здохляк прокинеться зовсім іншою людиною. Умившись холодною водою до пояса, він odmовився від сніданку та похмільної чарки, **зібрався в кулак** і попросив скликати всіх, хто готовий його вислухати.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 77)

Зібратися з духом (наважитися)

Він дістав з полиці пляшку безбарвної рідини із простою білою етикеткою, на якій було написано Джин «Перемога». Від нього ширився нудотний олійний духман, як від китайськог рисового спирту. Вінстон налив собі майже повну кружку, **зібрався з духом** і випив її як ліки.

(Джордж Орвелл. 1984; пер. з англ. В. Шовкун, с. 9)

Зібратися на сили (спромогтися)

В цю мисливську подорож вони вирушили без особливих вигод. Не терпіли ні в чому нестатків, але й не розкошували, і він сподівався, що в такий спосіб знову **збереться на сили**, що спроможеться скинути з душі жир, як ото роблять

боксери, їдучи в гори працювати й тренуватися, щоб зігнати зайву вагу.

(Е. Хемінгуей. Сніги Кіліманджаро; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 131)

Зігнути у три погібелі (дуже низько нахилитися)

Перший чоловік, **зігнувшись у три погібелі**, ніс під пахвою скрипку і ступав так, наче дістав завдання детально вивчити всі нерівності дороги у себе під ногами.

(Томас Гарді. Під деревом зеленим; пер. з англ. М. Головка, с. 8)

Зійти з рук кому (хтось непокараний за провину, злочин)

Якщо спробувати пояснити ситуацію раціонально, то провину можна було б покласти на ті зміни, що стрясає Чикаго в той час. Серед такої метушні цілком зрозуміло, що молодому та красивому лікареві чорні справи **сходили з рук**.

(Ерік Ларсон. Диявол у білому місті; пер. з англ. Г. Яновська, с. 20)

Зірватися на рівні ноги (швидко встати випрямляючись)

Дійшовши до середини альбому, Донна вклякла над знімком привабливого юнака з густими бакенбардами і відсутнім поглядом. Дівчина **зірвалася на рівні ноги**, мало не перекинувши стільця.

– Це він! Точно він! Я в цьому переконана!

(Д. Кіз. Таємнича історія Біллі Міллігана;

пер. з англ. О. Стусенко, с. 13)

Зірки з неба хапати (відзначатися неабиякими здібностями, розумом)

Високий на зріст, ставний, широкоплечий, він викликав повагу одним своїм виглядом. Він пережив втрати, зазнав ударів долі, – у ньому було щось таке, що викликало симпатію в людях з живою уявою. Його вважали добрим та люб'язним, а його колеги по сенату думали про нього, що хоч він **зірок з неба не хапає**, але дуже милий чоловік.

(Т. Драйзер. Дженні Герхардт; пер. з англ. невідомо, с. 19)

Злагодили всю потребизнў

Злагодили всю потребизнў (підготувати все необхідне)

У три дні, як і гадалось, Дон Кіхот та Санчо Панса **злагодили всю потребизнў**, втихомирили своїх – той жінку, а сей ключницю з небогою, і смерком, аби ніхто не бачив, крім бакаляра, що зохотився провести їх аж геть за царину, пустились їхати до Тобоса.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 53)

Зламати замók (знайти ключ до розв'язання проблеми)

Вони обоє посміхнулися йому. Хав'єр **зламав мертвий замók**, який вони не могли зрушити вже два місяці, хоча він навіть не знав усієї історії.

(Даніела Стіл. Неможливо; пер. з англ. Л. Долгополова, с. 185)

Злігодні обсіли кого (хтось переживає великі життєві труднощі)

Його занесли до хати й посадовили на стілець, але він голосно плакав, кидався, тож довелось покласти його в ліжку, і містер Віпл поїхав у місто до лікаря. Всю дорогу туди й назад його мучила думка, звідки взяти грошей: справді скидалося на те, що його **обсіли всі злігодні**, які тільки може витерпіти людина.

(Кетрін Енн Портер. Він; пер. з англ. О. Сенюк, с. 227)

Злідні під дверима у кого (хтось живе у бідності)

– Невже ви не дістали грошей на сплату податку? Тільки не кажіть мені, що **злідні й досі під дверима** Тари. Голос його тепер видався якимсь незвичним.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 120)

Злідні посіли кого (зовсім зубожів хтось)

Покликав тоді Ламберто братів своїх і каже, що дивіться, мовляв, яка була батькові нашому шаноба і яка нам, який він був багатий і які ми стали убогі, без пугтя гроші тринь-каючи; слово по слову та й уговорив їх продати ту мізерію,

що їм іще лишилась, і з'їхати разом із дому, поки зовсім **злідні не посіли**.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 88)

Злий геній чий (людина, яка робить поганий вплив на кого-небудь, приписить шкоду комусь)

Уперше я побачила Бутема (що став **злим генієм** Честера), коли він іще був прикажчиком у Гулдовій крамничці на Фор-стріт. Тоді це був незграбний довготелесий парубійко понад шість футів на зріст, з довжелезними руками й ногами, витягнутою шиєю й так само довгим потворним носом.
(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 148)

Змерзнути на кістку (задубіти від холоду)

Нарешті з'явилася стара місіс Спенсер. Служниці чи когось такого вони не держали й завжди відчиняли двері самі. Грошей у них було не густо.

– Голден! – сказала місіс Спенсер. – Добре, що прийшов! Заходь, серденько, либонь, **змерз на кістку?**

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 12)

Змінитися на лиці (набути нових рис обличчя)

Сніг покрив усе білизою, мороз скував холодом землю, неприборкані вітри завивали в димарі, а Міля, наперекір усьому, відчувала непереможну силу життя. Тяжка хвороба відступила, дівчина **змінилась на лиці**, в очах появилася блиск, на щоках – рум'янці.

(Ольга Яворська. На чужих вітрах, с. 36)

Зміряти з голови до ніг кого (пильно оглянути всю постать кого-небудь)

Розмері озирнулася, шукаючи Діка; він розмовляв з господинею дому, до якої звернувся, щойно вони ввійшли. Їхні погляди зустрілися, він ледь кивнув, і цього вистачило, щоб три кобри помітили її. Три довгі шиї гойднулися в її бік,

Зміряти холодним оком

три пари очей прискіпливо **зміряли її з голови до ніг**. Вона визивно глянула на них, даючи зрозуміти, що чула їхню розмову.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 104–105)

Зміряти холодним оком кого (вороже оглянути когось)

Ордонес знову відсърбнув із чашки й поправив дзеркало заднього огляду. Потім **зміряв мене холодним оком** і зловісно підморгнув. У мене мурашки побігли по спині від його погляду.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 186)

Змішати з болотом кого (образливо охарактеризувати кого-небудь)

Мартін пригадав, як та сама всесвітня юрба, що читала й вихваляла Кіплінга, не розуміючи в ньому ані слова, через кілька місяців напалася на нього й **змішала з болотом**.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 325)

Знай тільки (лише)

Надбїг Санчо і, уздрівши лице бакаляра Карраска, **знай тільки** хрестився та божкався без міри й без ліку.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 96)

Знайти вітра в полі (про безуспішні розшуки)

Та, мабуть, легше було **знайти вітра в полі**, аніж того простого залізного скарбу, без якого селянин як той човняр без весла!

(Леонід Полтава. Тисяча сімсот дев'ять, с. 8)

Знайти голку в копиці сіна (побачити щось, що не можливо знайти)

Окуляри були такі славненькі, хоча й з товстуватими лінзами, і всяк тоді казав, що в них і **голку б знайшов у копиці сіна**, ну й видно ж, ну й ви-и-ид-но!

(Василь Шкляр. Танець під чортову дудку, с. 115)

Знайти собі приту́лок (зупинитися, осісти де-небудь)

Мартін навіть відкрив рахунок у банку, де поклав кількасот доларів, не маючи вже ніяких боргів. «Запізнілий», забракований багатьма журналами, нарешті **знайшов собі приту́лок** у видавництві Мередіт-Лоуел. Мартін не забув про ті п'ять доларів, що колись дала йому Гертруда, і про свою обіцянку повернути їй у сто разів більше.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 285)

Знайти спільну мову з ким (порозумітися з кимось)

Скотт, одягнений в такий самий мундир, як і всі присутні чоловіки, раптом засумнівався, чи **знайде спільну з ними мову**.

(Дж. Олдрідж. Не хочу, щоб він помирав; пер. з англ. Л. Солонько, с. 32)

Знати всі ходи і виходи (бути добре обізнаним з чим-небудь)

Рівно за шість днів Комар устиг переконатись, що навіть така знаменитість, як чемпіон з боксу, не може обійтися без послуг людини, яка **знає всі ходи і виходи** в діловому світі.

(Рінг Ларднер. Чемпіон; пер. з англ. О. Хатунцева, с. 40)

Знати кожен камінчик *de* (достоту знати усю місцевість)

Він певно не хотів розмовляти. Замовкла й городниця, попустивши трохи віжки; Валтасар ішов далі своєю дорогою, – розумна тварина **знала тут кожен камінчик**.

(Еміль Золя. Черво Парижа; пер. з фр. О. Єзерницька, с. 297)

Знати напéвно (точно знати)

– Можливо... – сказав я.

– Так, можливо, – відповіла вона, – бо ми не **знаємо напéвно**. Але якщо він справді помирає, то це жахливо його отак покинути. Я собі ніколи цього не простила б. Ми повинні щось зробити.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 229)

Знати нічого не знав

Знати нічого не знав хто, про що (хтось зовсім нічого не знав про щось)

А Берінгу, який стояв у цей час серед моорців, і з захопленням спостерігав за кожним актом церемонії відкриття, і який **знати нічого не знав** про сенс напису, здавалося, що під цим ворушким ганчір'ям блукають із витягнутими руками люди, які шукають шлях на волю, назад до світу.

(К. Рансмайр. Хвороба Кітахари; пер. з нім. М. Солодовник, с. 31)

Знати собі ціну (правильно, належно оцінювати власні здібності, можливості)

– Ми поділили б обов'язки: я був би головним адміністратором, а ви були б теоретиком, провідним консультантом і таке інше. Я **знаю собі ціну**, знаю, що мені бракує хисту, а ви його маєте. Але мене вважають здібним клініцистом, і я знаюся на нових методах лікування. Я ж, бувало, місяцями фактично керував клінікою.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 248)

Знати ціну кому (правильно, належно оцінювати чийсь здібності, можливості)

– Ну то як? Не подобається? Тепер мені все ясно. Ви гадали, що я не маю чим вас викрити, так? І, як я й гадав, ви цього не зробите. От вам і казати нічого, будьте здорові. Нарешті я **знаю вам ціну**. Прощайте! – І він пішов геть.

(Теодор Драйзер. Пастка; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 94)

Знати як свої п'ять пальців що (дуже добре знати щось, розумітися на чомусь)

Капітан Фред Робертс з чемною уважністю дивився на карту, яку він, власне, **знав як свої п'ять пальців**. У трьох місцях в неї були встромлені прапорці. Вони були різного кольору: червоні, сині й зелені.

(В. Шрайер. Операція Сандерсторм; пер. з нім. Н. Андріанова, О. Словенко та М. Дятленко, с. 5)

Знати, що й до чого (добре орієнтуватися у чомусь)

– Наша мала Мері Норт **знає, що й до чого**, – промурмотів Дік крізь мильну піну, починаючи голитися. – Виховання дістала в Ейба, а тепер одружилася з Буддою. Якщо Європа стане більшовицькою, вона ще, згадаєш моє слово, спробує вийти заміж за Сталіна.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 367)

Знизати плечима (піднімати і опускати плечі на знак здивування)

Спершу я довго тужив за домом. Ось і тепер, стоячи в парку, намагався пригадати імена, обличчя, події. Та вже за мить я **знизавав плечима**, бо ніколи по-справжньому не сумував за лісовими хащами і ставками Джорджії. Мені потрібно місто – місто на півночі.

(Дж. О. Кілленс. Гаманець або життя; пер. з англ. Л. Терещенко, с. 281)

Знизувати плечима (не знати, як вчинити)

Містер Форд і містер Ендс запитливо глянули на містера Уайта, проте цей добродій тільки засміявся і **знизавав плечима**. Його совість у всякому разі чиста: він прийшов сюди вивчати журнальну справу, а натомість вивчав грошову скруту. Йому самому не платили вже чотири місяці, але він знав, що редакція мусить спочатку задовольнити друкаря, а потім уже помічника редактора.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 236)

Зникнути з лица землі (цілком зникнути з виду)

Дубовий гай на узгір'ї за містом **зник з лица землі**. Влітку, коли ми прийшли в місто, гай стояв зелений, а тепер там були самі пні, та понівечені стовбури, та порита вибухами земля; одного дня пізньої осені, коли ми були там, де раніше ріс дубовий гай, я побачив хмару, що сунула з-за гори.

(Е. Хемінгуей. Прощавай, зброє; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 27)

Знімати шапку

Знімати шапку *перед ким* (виражати свою повагу до кого-небудь, складати шану комусь)

В Орбахосі ми його дуже любимо, бо він... правду кажучи... для нас як благословення Боже... Тут він – грізний місцевий верховода, сам губернатор провінції **знімає перед ним шапку**.

(Б. П. Гальдос. Донья Перфекта; пер. з ісп. Ж. Конєва, с. 25)

Знову за рибу гроші (знов те саме)

– Я не такий, як ти, – сказав він. – Ти сам собі даєш раду. А от я не можу. Як не побідкаюся перед кимсь, не дістану поради – кроку вперед не ступлю.

Я прикрив долонею трубку і зітхнув. **Знову за рибу гроші!** Як про двох козликів: «Чорний білого штурхнув, білий чорного штовхнув»...

(Х. Муракамі. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 149)

Зносити злигодні (переживати великі життєві труднощі)

«Гаразд, убий мене ти. Мені байдуже, хто кого вб'є... Тобі каламутиться в голові, – спинив він себе. – А треба, щоб голова була ясна. Отож пильнуй своїх думок і навчися **зносити злигодні**, як чоловік. Або як риба», – так само подумки додав старий.

(Е. Хемінгуей. Старий і море; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 320)

Зняти гармідер (спричинити безладний галас, метушню)

– І ще одне: щоб ніякого галасу! Бо як **знімете гармідер** і хтось поскаржиться, нам усім не минути лиха.

(А. Гейлі. Готель; пер. з англ. М. Пінчевський, О. Гординчук, с. 14)

Зняти метушню (викликати замішання, зчинити сум'яття)

Навколо нього, як завжди, **зняли метушню**, непропорційну грошам, які він там залишав, і йому було соромно. Соромно вводити в оману цих бідних англійців своїми

аристократичними манерами, своїм виглядом людини, що має ключ до щастя і достатку, соромно навіть просити кравця, щоб він перешпилив на дюйм складочку на рукаві його шовкової сорочки.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 147)

Зняти полуду з очей кому (допомагти кому-небудь правильно зрозуміти щось, раніше усвідомлене по-іншому)

Та милувався він тим прекрасним видовищем недовго. Спустившись униз, молода господиня одразу ж попросалася. Тепер, коли Зеб Стамп несамохіть **зняв їй полуду з очей**, Луїза враз охолола до розмови і, вже не маючи про що розпитувати, залишила його наодинці із склянкою віскі, а сама швидко подалася до себе в кімнату, щоб сховати своє горе від чужих очей.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 162–163)

Зняти шәрварок (наробити крику, галасу)

Крукс та Уоллес були у ворожому таборі, а сер Олівер Лодж намагався знайти компроміс, що не суперечив би його власним космічним теоріям. Прихильники Метерлінка згуртувалися під прапором містицизму. Честертон розсмішив увесь світ своїми нібито безсторонніми шкідцями з приводу суперечок, але всіх заглушив громовий виступ Джорджа-Бернарда Шоу. Зайве, мабуть, додавати, що на арену вибігли ще цілі стовпища менших світил, і гамір та **шәрварок знявся** страшенний.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 296)

Золота жила (джерело прибутку)

Вона сама бачила, як швидко відбудовується місто, і для кожного, хто візьметься торгувати лісом тепер, коли майже нема конкуренції, тартак – це **золота жила**.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 103)

Золота міра

Золота міра (рівновага, золота середина)

Але через це відхилення від Закону – ним, зрештою, передбачене, – через це порушення **золотої міри** чудо не було менш дивовижним. Я знав, що земля обертається, і з нею я, а зі мною – Сен-Мартен-де-Шан, і весь Париж, і всі разом ми обертаємося під Маятником, який насправді ніколи не змінював напрямку своєї площини, адже там, звідки він звисає, вздовж нескінченної прямої, що є ідеальним продовженням линви, у високості, що змагає до найвіддаленіших галактик, розташована, застигнувши у вічності, Нерухома Точка.

(У. Еко. Маятник Фуко; пер. з італ. М. Прокопович, с. 10-11)

Золота середина (найвигідніший спосіб дії, коли не впадають у крайнощі)

Наскільки приємне таке життя, можна судити вже з того, що всі інші заздять йому: адже й королі часто скаржаться на гірку долю народжених для великих справ і шкодують, що доля не знайшла їм місця між двома крайностями – нікчемністю та величчю, і навіть мудрець, який благав небо не посилати йому ні бідності, ні багатства, тим самим свідчив, що **золота середина** – мірило справжнього щастя.

(Данієль Дефо. Робінзон Крузо; пер. з англ. Є. Крижевич, с. 17)

Золоте дно (джерело багатств, прибутків)

– Але ця клініка – **золоте дно**. Запевняю вас – я переглянув їхні бухгалтерські звіти. Вклавши в неї двісті двадцять тисяч доларів, ми можемо розраховувати на твердий прибуток у розмірі...

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 249)

Золотити гірку пілюлю (пом'якшувати чим-небудь заподіяну прикрість, неприємність, образу)

Містер Хігінботем аж рота роззявив. Щоб його жінка була вільна від хатньої роботи?! Розкішний подарунок, вияв-

ляється, лиш засіб **позолотити таку гірку пілюлю**. Щоб його дружина не працювала! Від злості йому аж заціпило.
(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 307)

Золоті руки у кого (хтось здібний, умілий, кмітливий у ремеслах)

Поки Пріська лежала та спочивала, Христя поралась коло страви... Швидка ця Христя, **золоті в неї руки!** Не забарилася вона витопити, страви наварити. Коли заткнула верх, тепло пішло по хаті... А надворі знову розходилося таке, що лихо!
(Панас Мирний. Повія, с. 12)

Зоряна година (мить слави)

Чим довше капітан думав про це, тим більше переконувався, що його **зоряна година** настала. Бракувало суцєї дрібнички: потрібного слова в потрібному місці – і якнайшвидше! Він майже побіг до свого кабінету, щоб терміново скласти план дій.
(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 168–169)

З-під носа у кого (дуже близько від кого-небудь)

– Я прийшов сюди не для того, щоб злорадіти з вашої бідності, а щоб побажати вам довгого й щасливого подружнього життя. До речі, якої думки сестричка Сью про ваш грабіж?
– Який грабіж?
– А що ви викрали Френка у неї **з-під носа**.
(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 120)

Зрівняти з землею що (повністю зруйнувати, знищити щось)

– Все **зрівняли з землею**, – сказав він після тривалої мовчанки. – Міста нема, лише жменя попелу. Місто щезло. – Він знов помовчав. – Цікаво, чи багато хто розумів, що так буде? Чи багатьох це заскочило зненацька?
(Р. Д. Бредбері. 451° за Фаренгейтом; пер. з англ. Є. Крижевич, с. 322)

Зробити гак

Зробити гак (пройти, проїхати зайву відстань, рухаючись кружним шляхом)

Ціцерон сполошився, але одразу ж махнув рукою. Якщо вони несуть біду, то все одно уникнути її вже неможливо. Тому, коли вершники наблизились до воріт, він сам вийшов їм назустріч. І, на подив собі, по-дитячому зрадив, впізнавши в передньому вершникові центуріона Коргнелія. Це були люди Октавіана, вони прямували в Рим, однак **зробили чималий гак**, щоб завітати до Тускула. Передати вітання Ціцеронові.
(Прокіп Мисник. Ціцеронові лаври, с. 11)

Зробити добру партію (вдало одружитися)

Він був охоплений військовою гарячкою, його тішило, що Скарлет **зробила добру партію**, та й взагалі, як на нього, не було підстав ставати насупроти молодечого кохання в часи війни.
(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 141)

Зробити за́кид кому (дорікнути, закинути комусь щось)

Як же нашій історії і можна щодо правдивості який **за́кид зробити**, то хіба одне тільки, що автор її араб, а ся нація на натуру брехлива; та що араби на нас ворогують, то можна припустити, що він радше применшує, ніж прибільшує.
(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 80)

Зробити собі ім'я (отримати певну популярність і повагу)

Звідти він надсилав до різних спеціальних медичних часописів, у тому числі до англійських і американських, статті переважно з питань внутрішньої секреції й **зробив собі** у такий спосіб **ім'я**; уже в студентські роки він вирізнявся серед інших своїм літературним хистом, вмів дотепно й вправно писати.
(Фрідріх Дюрренматт. Підозра; пер. з нім., Віктор Ревуха, с. 101)

Зр́оду-віку (ніколи)

Другі, кого не питала Пріська, казали, що не бачили і в вічі її Пилипа, гудили годину, гудили дорогу, забиту та занесену снігом; нахвалялися, що **зр́оду-віку** вдруге не поїдуть на сью ярмарку; розказували, що багато народу померзло; того вже й не лічити – хто ногу, або руку, або ніс одморозив.

(Панас Мирний. Повія, с. 16)

Зросіти слізьми що (вкрити краплинами сліз щось)

Кандід негайно викупив барона та Панглоса. Панглос упав йому в ноги і **зросів їх слізьми**, а барон подякував, схиливши голову, і пообіцяв повернути гроші при першій нагоді.

(Вольтер. Кандід, або Оптимізм; пер. з фр. В. Підмогильний, с. 219)

Зрушити з місця що (почати діяти відносно чогось)

– Це мені відомо, – сказав Руперт. – Але я хотів би вас повідомити ще до його приїзду, що наша фірма «Ройс» може збудувати для Росії майже всі судна, які ви хочете. Бажано **зрушити цю справу з місця** вже сьогодні, якщо можливо.

(Дж. Олдрідж. Небезпечна гра; пер. з англ. П. Шарандак, с. 38–39)

Зрушити небо й землю (зробити все можливе й неможливе)

Припустімо, її справді викрали, і її життя в небезпеці. У такому разі я, її чоловік, її супутник, у всі хвилини її життя, повинен **зрушити небо й землю**, щоб відшукати її.

(Пауло Коельйо. Заір; пер. з португ. В. Шовкун, с. 26)

Зуб гострити на кого (гніватися, злоститися на кого-небудь, прагнути зробити неприємність кому-небудь)

– Про мене не турбуйтеся, – злостиво всміхнувся капрал Безбог. – Турбуйтеся про себе. Вони **гострять на вас зуб** за підпис Вашингтон Ірвінг на всіх тих листах, де ви підписуетесь ім'ям Вашингтон Ірвінг.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 291)

Зубами дзвеніти

Зубами дзвеніти (тремтіти від холоду)

Давай він, дрижаки ловлячи та **зубами дзвонячи**, роздивлятися, чи не знайде якого захистку, щоб не одубіти з холоднечі, – так ніде ж тобі нема нічого, після недавньої війни околиця тая пустою лежала...

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 84)

Зуби з'їсти на чому (набути знань та досвіду в чому-небудь)

Луї дуже любив теніс, і я теж. Він розповів, що кожного літа їздить на національний чемпіонат у Форест-хіллі, а я сказав, що також там буваю, і ми трохи поговорили про екстракласних гравців. Як на свої роки, Луї на тенісі **зуби з'їв**.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 140)

Зуби показувати (виявляти свою злостиву, лиху вдачу)

І тоді Ремзі **показав зуби**. Він запропонував за картину сімсот доларів. Хоч він був, як і перше, дуже чемний і голос його звучав так само лагідно, але більше дати відмовився. Блекфут повернувся й пішов; він був такий розлючений, що не міг вимовити й слова. Йому навіть хотілося кого-небудь убити.

(Ш. Андерсон. Шедевр Блекфута; пер. з англ. П. Шарандак, с. 26)

Зустрічати з розкритими обіймами кого (дуже привітно, гостинно приймати кого-небудь)

Нарешті він побачився з езуїтом; цей **зустрів його з розкритими обіймами**, запевнив, ніколи його не знавши, що завжди мав до нього особливу пошану; він присягався, що суспільство завжди прихильне до нижніх бретонців.

(Вольтер. Простак; пер. з фр. Л. Івченкова, с. 271)

Зчинити веремію (підняти галас, наробити крику)

Скарлет стало трохи не по собі, коли вона подумала, як поблідне від сорому Еллен, почувши, що її дочка втекла з чужим

нареченим. Та за хвилику це почуття минулося: Скарлет була певна, що мати простить її, коли побачить, яка вона щаслива. А Джералд розкричить і **зчинить веремію**, але хоч би як він там учора виступав проти її шлюбу з Ешли, у глибині душі його ще й дуже втішить породичання з Вілксами.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 92)

Зчинити гвалт (наробити крику, здійняти галас)

Спочатку я оскаженів від люті. Кричав, що вимагаю перевірки на батьківство, що переговорю зі своїм адвокатом, але Вероніка просить мене вгамуватися, бо вона не збирається **зчиняти гвалт**. Просто хотіла повідомити мені приємну новину, що невдовзі в мене буде донька.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка;

пер. з англ. В. Горбатько, с. 234)

Зчинити лément (почати галасувати, кричати)

– Я знаю, але ж ми нічого не вкладаємо в діло. Ти береш свої півсотні, я беру свої півсотні, а поступу ніякого.

– Воно-то так, але коли в кінці тижня я приношу додому сорок доларів, а не п'ятдесят, то Мері **зчиняє такий лément**, що чути аж у сусідній окрузі.

(Джон О'Хара. На краще місце; пер. з англ. В. Мусієнко, с. 231)

Зчиняти бурю (скандалити)

Навіть у дні, коли все складалося якнайдогідніше для неї, Скарлет могла в одну мить перетворитися з веселої ніжної жіночки, яка, стиха наспівуючи, снує по кімнатах, на щось цілковито протилежне. Досить було йому сказати: «Любчику, я б на твоєму місці не...» – і вже **зчинялася буря**.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 136)

Й

Й блосі ніде втопитись (про цілковиту відсутність рідини)

– Sangre de Cristo! – з лютою досадою загорлав той, для певності ще й труснувши бутля. – Ані краплини – **й блосі ніде втопитись!** А в мене аж язик до зубів прилипає і в горлянці так пече, ніби я жару наковтався.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 226)

Й зорінки не видно (про цілковиту темінь)

– Як же ти, Санчо, побачив того воза і ту голоблю чи дишля, – спитав Дон Кіхот, – коли ніч така темна, що на небі **й зорінки не видно.**

– Та воно ніби так, – одказав Санчо, – але, знаєте, страх має великі очі, то й під землею все бачить, а на небі й поготів.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 152)

Й калачем не виманиш кого (неможливо привабити когось жодною принадою)

– Тепер я бачу, чого це так припрошали дядечка Боба на той обід, його з дому **й калачем не виманиш.**

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 35)

Й краплі в роті не мав хто (хтось зовсім нічого не пив)

Сьогодні, хай буде проклятий цей день, я **й краплі в роті не мав.** Кажу тобі, той лікар – дурень. Якщо я не вип'ю чарочку рому, Джиме, мені знову насняться жахи; їх уже було кілька.

(Р. Л. Стівенсон. Острів скарбів; пер. з англ. О. Гончар, с. 21–22)

Й крихти до рота не покласти (зовсім нічого не зїсти)

– Усі горшки в печі перевернула, тож довелося знову розпалювати та борщ варити. Ото такий ранок був – самі нер-

ви, – хвалилася Мар'яна. – Дітям по шматку хліба дала, а сама **й крихти до рота не поклала.** – Вона все на небо поглядала. – Вітер піднімається, отже, знову погода мінятиметься. Хоч би тільки дощ не пішов, бо й так холодно дуже.

(Ганна Ткаченко. Спалені мрії, с. 27)

Й миша не пересунеться *куди* (неможливо потрапити кудись)

– Звідки я, ваші милості, чути маю. Двері позамикані наглухо, скрізь варти, туди **й миш не пересунеться.**

(Богдан Лепкий. Не вбивай, с. 8)

Й миші не зачепить *хто* (про добродушну, миролюбиву людину)

Джек Горнер, спокійний мисливець, на вигляд такий, що **й миші не зачепить...**

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 72)

Й мідяка не заплатити (зовсім нічого не заплатити)

Даю два тижні. За цей час хочу бачити тисячу вояків. Зберіть, озбройте і починайте муштрувати далі. Всі сторожові вежі й прикордонні фортеці обновіть і підправте як слід, обсадіть залогами. Далі. Відправте надійних людей збирати данину. Що за чорт? Восьмий рік мої підвладні **й мідяка не платять!** Зберіть з них за всі роки, а як хто опиратиметься – в Чорну вежу. Без балачки. Доста панькатися.

(Юрій Винничук. Місце для дракона, с. 116)

Й мухи не скривдить *хто* (хтось дуже добрий, сумирний, лагідний)

– Бідолашний хлопець. Тепер не бути мені справжнім Непереможним, поки не збагну, звідки беруться такі лиходії. А з усього видно, що він непоганий хлопчина, з тих, хто **й мухи не скривдить.**

(М. В. Льйоса. Хто вбив Паломіно Молеро?; пер. з ісп. С. Борщевський, Л. Олевський, с. 17)

Й не пахло

Й не пахло чим (немає жодних ознак виявлення чого-небудь)

Воснні дії розвивалися непередбачувано, гроші ж не просто люблять тишу, а й множаться лише в стабільній тиші, але зараз ані стабільністю, ані тишею **й не пахло**.

(Тетяна Пахомова. Таємниця галицького Версалю, с. 22).

Й носа не показувати куди (не приходити, не з'являтися куди-небудь)

– Далєбі, що добре говорить кум Журавель, – каже Дуб, – я йду і вже більше сюди **і носа не покажу**...

(Андрій Чайковський. На уходах, с. 134)

Й пальцем не ворухнути (нічого не зробити для досягнення чогось)

– Гаразд, іди до нього й розкажи. Мені немає чого приховувати. Я пишу вірші. Скажи містерові Козаку, що я вдень і вночі пишу вірші.

– Може, й так, – погодився я. – Але навряд, щоб це на нього дуже вплинуло. Він говорить, ніби ти **й пальцем не ворухнеш**, щоб знайти собі роботу, як інші безробітні. Називає тебе ледарем і неробою.

(Уільям Сароян. Моє серце у горах; пер. з англ. О. Ленік, с. 210)

Й пальцем не зачепити кого (не заподіяти анінайменшої кривди)

Все, бувало, заводить балачки про те, як негарно битися, та про інші такі дурниці. Ніколи мене **й пальцем не зачепив**, навіть коли лютував – я ж, мовляв, менший.

(Джон Рід. Мак-Американець; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 56)

Й рiски не було в ротi у кого (хтось зовсім нічого не їв)

– А я живу зовсім кепсько, хлопче. Навіть сорочки на тілі не маю. Зранку ще **й рiски не було в ротi**, лише випила ковточок касальї. Мене тримають із жалості в домі Пепони, ми ж бо з нею землячки... з одного села.

(Вісенте Бласко Ібаньєс. Кров і пісок; пер з ісп. В. Шовкун, с. 282)

Й у вус не дме хто (хтось зовсім не звертає уваги, ніяк не реагує на когось, щось)

Диви, який франт, подумав він про Ангела, – напівлежить собі на кавказькій бурці, підклавши під лікоть чорну кудлату шапку, **й у вус не дме**.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 173)

Йти ва-банк (діяти, ризикуючи всім)

І коли, до речі, подивитись на інших людей, на тих, хто зумів досягти успіху в житті, переконаєшся, що всі вони свого часу теж вели «ризиковану гру», і їх теж можна було цілком справедливо звинуватити в тому, що вони надто високо занеслись і **пішли ва-банк**.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 148)

Йти на все (ризикувати усім)

Ця братова відданість була чимось неймовірним, бо зазвичай східні князі зовсім не зважали на родинні зв'язки і в боротьбі за владу **йшли на все**: на зраду, вбивство кровних родичів, обмовляння їх перед ханом, аби лише отримати заповітний ярлик на князювання.

(Петро Луцик. Тамплієри короля Данила, с. 6–7)

Йти на повідку в кого, чиєму (бути залежним від кого-, чого-небудь)

Спочатку театральні першопрохідці **йшли на повідку** тваринної любові до копіювання: вистави робили наймоднішою мовою найбільш культурно розвиненої країни – Франції...

(Тетяна Пахомова. Таємниця галицького Версалу, с. 14).

Йти перевальцем (перевалюючись з боку на бік, з ноги на ногу, похитуючись і не поспішаючи)

Коли зник останній привид і він подумав, що вже лишився сам, з'явилася ще одна запізнена постать, несподівана й не-

Йти по вістрі

кликана. Мартін приглянувся й упізнав молодого забіяку, що **йшов перевальцем**, у крислатому капелюсі й двобортній куртці, – Мартіна Ідена давніх літ.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 211)

Йти по вістрі (ризикувати; наражатися на небезпеку)

– Здібна людина завжди **йде по вістрі**, бо інакше вона не вміє. А декотрі цього не витримують – і програють.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 142)

Йти як по писаному (відбуватися, здійснюватися успішно, якнайкраще для когось)

Все **йшло як по писаному**. Від хмелю в голові й сліду не лишилось. Я дістав ключ і відімкнув двері – тихенько, як злодій. Потім обережно, затамувавши дух, ступив у передпокій і причинив за собою двері. Їй-богу, з мене вийшов би непоганий злодій!

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 193)

I

I бровою не повести (зовсім не звертати уваги, не реагувати на кого-, що-небудь)

– Спочинь, дай-но я, – чемно запропонував Вовкулака, та Карпусь **не повів і бровою**. П'ять штихів для нього – дурничка.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 333)

I в гадці не мати (не думати зовсім)

Наші американізовані парижани розтринькують гроші без ліку! Вони **і в гадці не мають** робити заощадження, ці

володарі смичка, ці королі чотирьох струн. Їм припало до вподоби мандрівне життя, вони впевнені в тому, що скрізь і завжди вони знайдуть щирю зустріч і добрий зарібок...

(Жюль Верн. Плавучий острів; пер. з фр. Т. Воронович, с. 7)

І в думці собі не кладучи (не здогадуєтесь про щось)

І в думці собі не кладучи, що джура був до того лиха причетний, він озвався до Санча такими словами:

– Ну, нехай і так, Санчо: коли вже Росинант на пню став, буду ждати, поки світова зоря усміхнеться, хоч мені аж плачно, що вона десь забарилась.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 152)

І в погоду, і в негоду (будь-коли; за будь-яких умов, обставин)

Вночі гуртоправи звичайно залишаються при своїй худобі **і в погоду, і в негоду**, – бува, що цим загартованим людям за весь піший перехід від Лохаберу аж до Лінкольнширу ні разу не випадає заночувати під дахом

(Вальтер Скотт. Два гуртоправи; пер. з англ. Р. Доценко, с. 11)

І вздовж і впоперек (повністю, цілковито)

А другого дня Тарас Бульба вже радився з новим кошовим, як підняти запорожців на якесь діло. Кошовий був розумний і хитрий козак, знав **і вздовж і впоперек** запорожців, і спочатку сказав був: «Не можна присяги переступити, ніяк не можна».

(Микола Гоголь. Тарас Бульба; пер. з рос. невідомо, с. 33)

І вухом не повісти (не звернути ніякої уваги на щось, бути зовсім байдужим до чогось)

Вона з таким же успіхом могла й змовчати, бо Еліот **і вухом не повів**.

(В. С. Моєм. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 59)

I гадки не мати

I гадки не мати (ні про що не думати, ні за що не турбуватися)

А її чоловік тим часом **і гадки не мав**, – сидів собі коло коминка, пихкаючи люльку та знай циркаючи в попіл, а коли й прокидався з своєї буркотливої напівдрімоти, то лише для того, щоб уразити жінку якимсь прикрим словом.
(Гюстав Флобер. Пані Боварі; пер. з фр. М. Лукаш, с. 27)

I думка не зриніла у кого, про що (хтось і не думав про щось)

Але, незважаючи на всі ці недогоди, Атланта їй неабияк сподобалась. І збігали тижні за тижнями, а про повернення до Тари у неї **і думка не зриніла**.
(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 172)

I дурному ясно (цілком очевидно)

Рік той був страшний рік. **І дурному було ясно**, що обіцяє він великі сатанинські біди. По всій землі білоруській чинилося таке, чого ні раніше, ні потім не бачили навіть бувалі люди.
(В. Короткевич. Христос приземлюється в Городні; пер. з білорус. К. Скрипченко, с. 18)

I духу нема чийого (про відсутність кого-небудь)

– Певно, що він сподівається! А то ще, гляди, захоче, щоб я добув йому язик і карк бізона, дарма що тих бізонів на півдні Техасу вже років двадцять **і духу нема**. І хоч би що там писали в своїх книжках оті європейці, а надто французи, – нема тут більше бізонів, та й годі.
(Т. М. Рід. Вершиник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 92)

I за холодну воду не братися (нічого не робити)

Із Еліотових слів я зрозумів, що він виклав свої погляди дуже красномовно. Дарма що сам, це достеменно, за останній десяток років **і холодної води не брався**, а ця праця, що дала йому такі статки, була зовсім не виснажлива, він

уперто тримався думки, що для поступу людства праця необхідна, як повітря.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 39)

І квит (та й годі)

Для нього то була цілком природна річ, що із зливу смердить, а на мило поналипала всяка гидотна з помиїв і воно погано милиться. Та не дуже він і силкувався намитись. Нарешті хлюпнув кілька разів у обличчя холодною водою з крана – **і квит**.

(Джек Лондон. Відступник; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 90)

І край (і все, та й годі)

– Марно казати їй, що навіть діти заможних батьків з Лантененго полють бур'ян і по суботах розносять вечірню газету. А діти Бесс Уолтерс, бач, надто поважні для цього! А те, що я з ранку до вечора вулканізую старі шини, то нічого, аби тільки приносить додому півсотні. Ні, Чарлі, треба нам тікати звідси – **і край**.

(Джон О'Хара. На краще місце; пер. з англ. В. Мусієнко, с. 234)

І ламаного шеляга нема (зовсім немає грошей)

– А чого ж то в такий щасливий день ти ніби сумна?

– Бо думаю, – мовила вона, – що в нас **і ламаного шеляга вже нема** в гаманці, який он висить порожній на стіні.

Клаас зняв гаманця зі стіни, але хоч як його трусив, а приємного дзенькоту не чути було. Це його дуже збентежило. Проте йому хотілося заспокоїти дружину...

(Ш. де Костер. Легенда про Уленшпігеля; пер. з фр. С. Сакидон, с. 20–21)

І мови не може бути про що (щось не підлягає обговоренню)

Щоб похитнути мою добру славу в очах у цих людей, не досить вашого одного двозначного слова, пані Марто. Тут треба доказів, фактів, от що... Ось у чому наша над вами

I мухи мізинцем не зачепить

перевага. А про якісь рівні шанси тут, як бачите, **і мови не може бути**.

(Грина Вільде. Крадіж, с. 166)

I мухи мізинцем не зачепить хто (про добродушну, миролюбну людину)

– Він, мабуть, був останній із шайки, яка тинялася тут уздовж річки. Коли п'яний – страх та й годі. Коли тверезий, то все гаразд, янгол з крильцями – **і мухи мізинцем не зачепить**, просто наймиліший хлопець у містечку. Та як вип'є, то ховайся, хто може!

(С. Крейн. Наречена їде до Єллоу-Скай; пер. з англ. І. Андрущенко, с. 95)

I на волосину (ніскільки, нітрохи, зовсім)

Короткий день минає, настає ніч зимня, довга пилипівська ніч. Чого за ту ніч не передумаєш? Які думки не перейдуть через голову, через серце? А Пріська ж то за всю ніч **і на волосину** не заснула: як лягла звечора, та цілу ніч тільки й чутно було її глибоке зітхання, її гірке схлипування.

(Панас Мирний. Повія, с. 17–18)

I на гріш не мати чого (зовсім не мати чогось)

– Ні, бачите, який у нього гарненький і плаксивий рот? – Мартін сумно похитав головою. – Боюся, що даремно натомив собі руку. Цього юнака ніщо не виправить. Він неодмінно буде відомий журналіст. Сумління **і на гріш не має**. Вже це допоможе йому вибитись.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 271)

I навзнакі не подати чого (не видати, не виявити своїх почуттів, думок)

У мене аж вушка засміялись, як я той заголовок почув, та я перемігся якось, щоб радості своєї **і навзнакі не подати**.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 79)

І не снилося кому, що (неможливо навіть уявити щось)

– Звісно, ти можеш дати їй те, що нам **і не снилося**, – мовила Меріон. – Коли ти розкидався грішми, нам доводилося лічити кожен франк... Звісно, тепер ти знову візьмешся за своє.

*(Ф. С. Фіцджеральд. Повернення до Вавилона;
пер. з англ. М. Пінчевський, с. 110)*

І невтямкі кому, що (не розуміє хтось чогось, не ясно щось комусь)

– Коли б я знав, що ви будете отак крутити носом, то й пальцем би заради вас не ворухнув! – з обуренням оголосив капрал Безбог і вийшов геть. За мить він знову з'явився в наметі. – Щойно я зробив для вас таку послугу, якої вам зроду ніхто не робив, а вам **і невтямкі**. Ви просто не вмієте бути вдячним, і це чи не найбільше ваше лихо!

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 292)

І ніякого тобі клопоту (жодних проблем, труднощів)

– Не треба було б того нічого, – відказав Дон Кіхот, – якби я не забув прихопити з собою пляшину з бальзамом Ф'єрабраса: одна б його краплинка – і ніякі ліки більше не потрібні, **і ніякого тобі клопоту**.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 83)

І оком не скинути на кого (навіть мимохідь не глянути на кого-небудь)

Я абсолютно певен, що до того Руперт ніколи в житті не подивився на жодну жінку, крім Джо, а ще більше певен, що й Джо за п'ятнадцять років заміжжя **і оком не скинула** на інших чоловіків, хоча й мала палкий темперамент.

(Дж. Олдрідж. Небезпечна гра; пер. з англ. П. Шардак, с. 28)

І пальцем не кивнути (нічого не зробити для досягнення чогось)

– Цікава історія, еге? **І пальцем не кивнувши**, я збив собі на тому острові невеличке багатство, а вони ніяк не могли звільнити мене зі служби. Мені там частенько ставало смішно,

І пучкою не кинути

коли я думав про це. Я навіть полічив наперед свої гроші й порозмальовував той клятий атол величезними цифрами.
(Г. Уеллс. *Острів Епіорніса*; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 125)

І пучкою не кинути (нічого не зробити для досягнення чогось)

Док Дайлік дружив з Йоссар'яном, але сам **і пучкою не кивнув би**, щоб допомогти приятелеві, в якого найбільше цінував уміння слухати.

(Дж. Хеллер. *Пастка на дурнів*; пер. з англ. М. Мецержак, с. 51)

І слід захолов за ким, чий (хто-небудь зник)

Секунду тому Ордонес стояв поруч зі мною. Мить – і його вже **й слід захолов**. Його ніби гумкою з асфальту стерли. Він щез наче в результаті якогось фокуса. І кращого фокуса у своєму житті я не бачила.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. *Помилка*;
пер. з англ. В. Горбатько, с. 190)

І слід пропав за ким, чий (хтось безслідно зник)

Ланцюжок з маленькою пластинкою, на якій вибито напис «Toujours Charles», закутий на нозі так, що його не можна скинути, ланцюжок, який розповідав про неділі, проведені в лісі над Сеною, про закоханість і нерозумну молодість, про маленьку ювелірну крамничку десь у Неї, про вересневі ночі в кімнатці під дахом, – тоді раптом затримка, очікування, страх, а «навіки твого» Шарля **і слід пропав...**

(Е. М. Ремарк. *Тріумфальна арка*; пер. з нім. Є. Попович, с. 339–340)

І слід прохолов за ким, чий (хтось безслідно зник)

І чоловік сів на крісло, так, ніби щойно тепер по-справжньому зацікавившись Карловою справою. «Гадаю, валізку ще не втрачено». «Блажен, хто вірує, – сказав чоловік і міцно почував у своєму темному, короткому, цупкому волоссі. – На

кораблі звичаї міняються разом із портами. У Гамбурзі Ваш Бутербавм іще, може, й допильнував би ту валізку, а тут за ними вже, либонь, **і слід прохолов».**

(Франц Кафка. Зниклий безвісти; пер. з нім. Ю. Прохасько, с. 9)

І сліду немає кого (зовсім зник хтось)

Потім він теж пішов до дверей, але за мить повернувся – схопив тарілку з супом і вихлюпнув на стіну. Я був у службовій кімнаті. Вибігаю, дивлюся: на стіні пляма, священика **і сліду немає.** Збиток невеликий, але ж яке зухвальство!

(Г. К. Честертон. Хрест із сапфірами; пер. з англ. А. Пехник, с. 10–11)

І словом не прохопитися (не видати якої-небудь таємниці, утаїти щось, не сказати чогось)

Двигун ніяк не заводився, та дорога до Твана йшла стрімко вниз, і Кленінові пощастило допровадити автомашину до «Ведмедів». Там він заправив її бензином, і нікому навіть не спало на думку, що його огрядний нерухоми́й пасажир – мертвяк. А сам Кленін **і словом не прохопився,** бо не любив галасу.

(Ф. Дюрренматт. Суддя та його кат; пер. з нім., К. Гловацька, с. 22)

І сльози не зронити (зовсім не заплакати)

Казали, той Джонні Мінзер щотижня загібав понад сотню доларів, крадучи в нас, і всі гроші йшли на випивку та повій. Пригадуєш, як він розбився на мотоциклі? Та жоден з нас **і сльози не зронив.**

(Джон О'Хара. На краще місце; пер. з англ. В. Мусієнко, с. 232)

І стіни мають вуха (кажуть, коли треба говорити тихо, бо можуть підслухати)

Більше ніж тиждень і мало що не два довелось ждати гетьманові Мазепі на тую воєнну раду. Правда, у Жовкві він не потребував скучати. І він їздив, і до нього приїздили люди,

I тріски не прогавити

але треба було дуже секретно видітися з ними й дуже політично балакати, бо в Жовкві під тую пору **і стіни уха мали**.
(Богдан Лепкий. *Не вбивай*, с. 7)

I тріски не прогавити (забрати собі все повністю)

За грушею кінчався Когутів наділ. Років із сорок тому стояла ще за деревом чорна лазня. Але однієї ночі, зовсім зненацька, Дніпро вхопив її – навіть колоди не встигли виловити. Так, мабуть, і спливли колоди із Озерища аж у самий Суходіл, де напівголодні міщани **і тріски не прогавлять**.
(В. Короткевич. *Колосся під серпом твоїм*;
пер. з білорус. Б. Чайковський та К. Скрипченко, с. 7)

Ідея фікс (невідступна, нав'язлива, настирлива думка)

Гребер підвівся. І навіщо тільки він вийшов надвір? Йому не хотілося розмовляти. Кортіло побути наодинці. От якби поїхати зараз! Це стало в нього **ідеєю фікс**. Він прагнув самоти, самоти на кілька тижнів, щоб обдумати все самому, більш нічого. Було багато чого такого, над чим варто задуматись. Не тут – там, на батьківщині, сам на сам, по той бік війни.
(Е. М. Ремарк. *Час жити і час помирати*;
пер. з нім. Ю. Петренко, с. 19)

Із дива не виходити (дуже дивуватися чомусь)

Селянин **із дива не виходив**, тої бридні слухаючи; тоді зняв із нього пошматоване забороло і витер йому з обличчя пилюгу, а витерши, одразу впізнав і сказав...
(М. Сервантес. *Дон Кіхот*, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 55)

Із других рук (небезпосередньо)

– Та мушу сказати вам щиро, – вів далі мисливець, і його видимо непокоїв якийсь сумнів, – цей хлопець не з тих, до кого можна виявити отаку гостинність **із других рук**.
(Т. М. Рід. *Вершник без голови*; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 78)

Із закама́рків пам'яті (в глибинах пам'яті)

Десь **із закама́рків пам'яті** виринула думка, яку висловив Рет ще в перші роки війни – про гроші, нажиті на блокаді. Тоді ці слова пройшли непомітно повз її свідомість, але тепер вона зрозуміла, яке глибоке то було спостереження, і навіть здивувалася, чом тоді не збагнула глибини цієї думки – через молодість чи, може, нетямущість?

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 103)

Із копійками (з гаком)

О восьмій **із копійками** металева засувка піднялася й до відділка тоненьким струмком потекли відвідувачі, щоб сплатити за стоянкові квитки, зареєструвати авто і таке інше.

(Дж. Паттерсон, М. Паетро. Бікіні; пер. з англ. В. Горбатько, с. 68)

Із коренем вирвати кого, що (остаточно знищити або ліквідувати)

Заводити сім'ю не було коли, та й, якщо чесно, я вирішив поки не поспішати з цим. Мені лише двадцять сім стукнуло, війна позаду, життя попереду. Але поки ганяюся за бандитами, поки цю наволоч **із коренем не вирвали**, ніхто не гарантує мені особистої безпеки.

(Андрій Кокотюха. Червоний, с. 33)

Із світу згладити (знищити)

– Прошу вас, – каже, – панотченьку, покропіте з ласки вашої сю кімнату, аби которий із чаклунів, що в тих книжках виводяться, не вчарував нас за те, що ми їх хочемо **із світу згладити**.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 59)

Із сивої давнини (з прадавніх часів)

Усталилися також деякі закони, які й досі характерні для їхнього життя. Один з них, найголовніший, взяв гору саме

Із скорорідки та в огонь

в цей день: честь ошуканого чоловіка могла бути «очищена» лише смертю винуватців ганьби. Цей закон, не зафіксований жодними кодексами, але твердо закарбований у свідомості людей, прийшов **із сивої давнини**, як спадщина сеньйорів минулого, тих піонерів, що корчували ліси й вирощували какао.

(Ж. Амаду. Габрієла; пер. з португ. Ю. Петренко, Л. Олевський, с. 194)

Із скорорідки та в огонь (з однієї неприємності в іншу, ще більшу)

Покіль те діялось, Маркезе і Стеккі, почувши, що суддя суворе вчинив проти Мартелліна слідство і вже потяг його на дибу, перелякались вельми, говорячи: «Отеє порятували товариша: **із скорорідки та в огонь!**» Кинулись туди-сюди, знайшли свого трактирника і все йому з'ясували.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 81)

Іншої заспівати (говорити за певних обставин не так, як раніше)

Обличчя його лишалося незворушне й навіть не поблідло. Він стояв перед двоюрідною сестрою, мов ягуар, що завмер перед стрибком на свою жертву. Очі його ніби говорили: «Зараз ти в мене **заспіваш іншої**».

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 463)

Іншої ради немає (немає іншого виходу з положення)

– Він нікого не хоче слухати, – сказала Ненсі. – Каже, що я збудила в ньому диявола, і тепер він мусить його заспокоїти, **іншої ради немає**.

(Уільям Фолкнер. Після заходу сонця; пер. з англ. О. Сенюк, с. 149)

Іскра Божя (талант, талан, хист, покликання)

– Більшість редакторів, їхніх заступників, помічників та видавців силкувалися стати письменниками і провалились. І ці найбездарніші істоти вирішують, що варто друкувати, а що ні. Саме ті, кому бракує оригінальності й **іскри Божої**,

є судді оригінальності та генія. А за ними йдуть рецензенти й критики, такі самі невдахи.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 214)

Іти в заклád (сперечатися на гроші, яку-небудь річ)

– Погодьтеся зо мною, – сказав Кандід Мартенові, – що принаймні ці люди щасливі. Досі я бачив по всій землі, виключаючи Ельдорадо, тільки нещасних; але погляньте на цю дівчину і цього театинця, я ладен **пiти в заклád**, що це дуже щасливі створіння.

(Вольтер. Кандід, або Оптимізм; пер. з фр. В. Підмогильний, с. 203)

Іти на лад (налагоджуватися, ладитися)

За словами Джея, у 54-му році він покинув роботу на американській базі й відкрив поблизу невеличкий бар. Це й був перший бар Джея. Він тоді процвітав. Його відвідувачами здебільшого були офіцери бази, й атмосфера в ньому панувала непогана. Коли справи в барі **пiшли на лад**, Джей одружився, але через п'ять років його дружина померла.

(Х. Муракамі. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 85)

Іти нáзирці (іти услід за ким-небудь, не відстаючи)

Ніщо не тримало мене тут, рідна земля виганяла. І одної ночі, темної, як мої думи, пішов я в гори. І **пiшла нáзирці**, як лист за рікою, моя доля.

(Мирослав Дочинець. Бранець Чорного лісу, с. 115)

Іти назустріч кому (сприяти комусь у вирішенні якоїсь справи)

Я вирішую не повертатися додому. Підходжу до конторки адміністратора, замовляю номер, прошу дати мені зубну щітку, дезодорант. Готель переповнений, але адміністратор **іде мені назустріч** і зрештою я вселяюся в чудовий номерлюкс із видом на Ейфелеву вежу...

(Пауло Коельйо. Заір; пер. з португ. В. Шовкун, с. 30)

Іти пішакá

Іти пішакá (іти пішки)

– **Іти пішакá** чи їхати мулом до гір майя дуже довго. А коли ви дасте мені місце на своїй машині, я вмить буду там. І, мавши з собою сто динамітних шашок, які ви могли б для мене дістати, я висаджу в повітря брили коло входу в печеру й спущу воду.

(Джек Лондон. Серця трьох; пер. з англ. М. Іванов, с. 144)

Іти шкеребёрть (відбуватися не так, як має бути)

Сьогодні ввечері її початковий план зазнав жакливого краху. Варто було одній голубці протуркотити – і все **пішло шкеребёрть**. Тепер вона повернулася, щоб закінчити невиконане завдання.

(Ден Браун. Інферно; пер. з англ. В. Горбатько, с. 26–27)

Іти як по маслу (легко, дуже добре, без перешкод вдаватися, виходити)

– Газети, паночку, пишуть, буцімто пан ерцгерцог був як решето. Той випустив у нього геть усі набойі.

– Це **йде**, пані Мюллерова, **як по маслу**, страшенно швидко. Я для такої справи купив би собі браунінг. На вигляд – іграшка, а тим часом за дві хвилини можна з нього перестріляти двадцять ерцгерцогів, байдуже – худих чи гладких.

(Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка; пер. з чеськ. С. Масляк, с. 27)

ї

їй-бó (увживається для підтвердження чого-небудь, для запевнення в чомусь)

Тоді мені було шістнадцять, тепер – сімнадцять, але інколи я чиню як тринадцятирічний шпанюк. Сміх, та й годі, а

надто як зважити на те, що зріст у мене шість футів і два з половиною дюйми та ще й чуб з сивиною. **Йй-бб**, не брешу.
(Дж. Д. Селінджер. *Ловець у житті*; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 17)

Їсти очима кого (пильно, невідривно, із захопленням дивитися на кого-небудь)

Бувалі в бувальцях отамани, котрі ставилися до тих оповідок з недовіжливо-поблажливою усмішкою, тепер, одначе, **їли Марусю очима**, не приховуючи своєї цікавості й щирого подиву...

(Василь Шкляр. *Маруся*, с. 168)

Їхати манівцями (пробиратися кружним, обхідним шляхом)

Виїхавши на гору, Арсен оглянувся на чорну від диму долину і повернув на північ. Щоб не натрапити на татарський загін, узяв трохи вбік від знайомої дороги, **поїхав манівцями**.

(Володимир Малик. *Посол Урус-Шайтана*, с. 20)

К

Казанок варить у кого, чий (людина добре розуміє, орієнтується)

Льюс був років на три старший за мене, і я не дуже його любив, але **казанок** у нього, каналії, **варив!** Найвищий коефіцієнт розумових здібностей у цілій школі!

(Дж. Д. Селінджер. *Ловець у житті*; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 168)

Кáзна-що (невідомо що)

Але особливо замислюватися над цим було ніколи, бо тут дрібнолюдки взагалі пустилися берега і стали витворяти просто **кáзна-що**. В одну мить вони вщент розгромили

Каїнове діяння

ліжко, постягували на підлогу простирадла, стали кидатися подушками – у повітрі аж побіліло від пір'я, – а тоді схопили ковдру і, вмить обравши найтовстішого з-поміж себе, заходилися його на ній гойдати.

(К. С. Люїс. Мерзенна сила; пер. з англ. А. Маслюх, с. 320)

Каїнове діяння (зрада)

Я й гадки не припускав, що когось із них міг запродати Загородній, Гупало чи Залізняк, тут було цілком очевидно, що це наслідок **каїнових діянь** Гамалія і Завірюхи, котрі втерлися в довіру запілля. І цей підступ їм удався... через злочинну пасивність закордонного проводу.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 221)

Каламутити кров чию (збурювати чийсь почуття)

В перший час після одруження Аркадій не міг приборкати своєї пристрасті, що **каламутила кров**. Її дитяче, незаїмане, безвільне тіло паморочило його до того, що забував про все і не щадив її. З закритими очима, з затиснутими устами, перелякана, Олена падала в те все, немов у прірву. Не боронилася навіть, бо хто б міг прийти з допомогою? Потім, з часом, коли була вже на світі третя дочка, Олена відчула, що в ній поволі прокидається жінка.

(Грина Вільде. Сестри Річинські, с. 4)

Калиткою брязнути (примусити когось виплатити певну суму грошей)

Дон Кіхот обрахував, що разом хлопцеві належить шістдесят і три реали, і наказав господареві, щоб він негайно **калиткою брязнув**, коли йому життя миле.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 50)

Каліф на годину хто (хтось випадково і ненадовго став знаменитим)

Внутрішня краса й сила його творів нічого не варті були в очах тих сотень тисяч, що розхвалювали Ідена та купували

його книжки. Він був **каліф на годину**, авантюрист, що забрався на Парнас, поки боги дримали.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 303)

Кам'яне серце *чиє, у кого* (хтось дуже жорстокий, бездушний)

Одне слово, вона ожила. І впізнала свого рятівника. Вона лишалася в нього, аж поки її здоров'я поступово цілком відновилося. **Серце** її, жіноче серце, **було не кам'яне**, і цього останнього доказу любові вистачило, щоб скорити його. Вона віддала те серце Боссюе. До чоловіка не повернулась, приховала від нього своє воскресіння й утекла з коханцем до Америки.

(Едгар Аллан По. Поховані живцем; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 169)

Каменем лежати на душі *у кого* (обтяжувати когось)

Оце їхнє «бандит» допікає мені найдужче, знаю, що й вам воно **каменем лежить на душі**, бо «бандитом» я став тільки тому, що мав щире і любляче серце. Я понад усе любив свій край і народ, а тому, не вагаючись, пішов боронити його від московського окупанта.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 313)

Каменем у повітрі застрягти (про невизначене, непевне становище стосовно чогось)

Питання це **каменем у повітрі застрягло**. Тихо стало. Княгиня очі руками прикрила, князі голови похилили.

(Богдан Лепкий. Каяла, с. 161)

Каменя на камені не лишилось *від чого* (про щось знищене, зруйноване дощенту)

Те, що наробив ураган, стало видно в перших блідих променях світанку: в містечку, наче після артилерійського обстрілу, **не лишилось каменя на камені**, дамба змита, море прорвалося на головну вулицю, кораблі в гавані ви-

Камінцем докинути

кинуті на берег або на рифи, плантації кокосових пальм повалені на землю.

(К. С. Прічард. Дитя урагану; пер. з англ. Д. Стельмах, с. 3)

Камінцем докинути до чого (дуже близько щось)

... я круто повернув стерно на вітер. То був небезпечний момент, бо «Привид» підійшов так близько до берега, що можна було **камінцем докинути**. Але судно, накренившись, слухняно повернуло до вітру. Вітрила й риф-штерти залопотіли, – правдива музика для мене! – і ось вони нап'ялися під вітром і понесли шхуну вже на іншому галсі.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 266)

Камінь лежить на серці у кого (хтось важко переживає що-небудь)

Наближення шостої години – приємної обідньої пори – вчувалось у веселому палахкотінні вогню в каміні, в суто французькому гаморі, що долинав з кухні. Але Чарлі не міг розслабитися, **на серці в нього лежав камінь**. Він би зовсім занепав духом, якби не дочка, що раз у раз підбігала до нього, не випускаючи з рук ляльки – його подарунка.

*(Ф. С. Фіцджеральд. Повернення до Вавилона;
пер. з англ. М. Пінчевський, с. 102)*

Канути у небуття (зникнути безслідно)

...Награну веселість приреченої нації, яка потребувала для своїх розваг чогось потворного і безглузлого, безсмертний пензель дона Дієго відтворив у блазнях, божевільних та горбунах. Кожна з його чудових картин водночас викликала захват і пригнічувала, відбиваючи меланхолію великої монархії, чие тіло страждало від тяжкої недуги, а душа тремтіла з жаху перед пеклом. І такий геній було розтрачено на відтворення нікчемної епохи, що без Веласкеса навіки **канула б у небуття!**

(Вісенте Бласко Ібаньес. Маха Гола; пер з ісп. В. Шовкун, с. 28)

Канцелярський щур (бюрократ, чорнильна душа)

Він з осудом міряє поглядом Георга й мене. Для нього ми – **канцелярські щури**, що цілими днями б'ють байдики, тоді як він, людина діла, влаштовує всі справи за межами міста.
(Еріх Марія Ремарк. Чорний обеліск; пер. з нім. Є. Попович, с. 12)

Кап-у-кап (повністю, абсолютно)

– На сей запит відповідаємо, – одказав Рицар Свічад, – що ви **кап-у-кап** схожі на того рицаря, котрого я переміг, та оскільки ви кажете, що вас переслідують чарівники, не смію твердити про цілковиту тотожність.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 94)

Карта бита чия (хто-небудь зазнав цілковитої поразки у чомусь)

Однак Дереза не пристав на Момотову пропозицію помірятися силами, він знав, що його **карта бита**, що якби раптом сталося диво і він подужав цього сільського бугая, то надії на порятунок було б ще менше.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 118)

Карти в руки кому (хтось досвідчений, із знанням може добре зробити що-небудь)

– Ви повинні приїхати. Це конче потрібно. Від цього залежить здоров'я вашої дочки. Інакше я знімаю з себе будь-яку відповідальність.

– Але ж, докторе, ви лікар – вам і **карти в руки**. Мене терміново викликають додому!

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 182)

Кидає то в жар, то в холод кого (сильне хвилювання від неприємних переживань)

І отак, ридаючи, він підхопився й сів на ліжку, і його **кидало то в жар, то в холод**. Потім знов упав на подушку, і сльози

Кидати на вітер гроші

затікали йому у вуха, а він усе плакав, хоча й відчував, що лежить на своєму ліжку, хоча й відчував на пальцях неслухняних рук і на клаптиковій ковдрі благодайне сонячне світло. Надвечір'я безгучно розмішувало в повітрі кімнати лимонадні тони.

(Р. Д. Бредбері. Прощавай, літо; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 542)

Кидати на вітер гроші (марно витратити гроші)

Вона пишалася своїм багатством і можливістю **кидати гроші на вітер**, але зовсім не мала наміру зажити слави «щедрої», – в усякому разі, її пожертви на добродійність та місцеві потреби були менші, ніж у тітоньки Слелтон, хоч вона була вдвічі заможніша за тітоньку.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 446)

Кидати очима блискавки на кого (люто дивитися на когось)

А її красна худоба, її пишний кінь – найдорожча штука в її стайні! О, на неї, на ту пишну Шагу, мав храп Мендель із Гоппляцу вже здавна, бо ж вона не була «конем», а просто вогнем, фурією... На неї можна було й дванадцять міхів усадити – се їй зовсім не вадило **кидати очима блискавки**, гордо заломлювати шию і летіти чи вгору, чи вділ шаленим трапом.

(Ольга Кобилянська. Земля, с. 22)

Кидати тінь на кого, що (викликати підозріння до кого-, чого-небудь; ославляти когось)

У фасаді напускного спокою сенатора з'явилася маленька тріщина.

– Рейчел, ти не можеш не розуміти, що твоя робота з ним **кидає тінь на мене**. І на мою кампанію.

Рейчел зітхнула. Вони з батьком уже не раз про це говорили.

(Ден Браун. Точка обману; пер. з англ. В. Горбатько, с. 14)

Кидатися в очі кому (бути примітним, помітним для когось)

У дворі навчилася вона й бачила не одно; навчилася кращого ладу і тоншого способу газдування, і наслідки того **кидалися кожному в очі**, хто лише вступав у її гарне обійстя. Але Докія не була щаслива.

(Ольга Кобилянська. Земля, с. 21)

Кидатися врзтіч (розбігатися)

Посипалась штукатурка, заgrimіла цегла. Невизначні постаті **кинулися врзтіч**. Гребер почув важке сапання. Він прислухався і нарешті збагнув, що це дихає він сам.

(Е. М. Ремарк. Час жити і час помирати; пер. з нім. Ю. Петренко, с. 62)

Кинути брудну пляму на що (осквернити, опоганити щось)

Ешли й гадки не припускав, щоб вона зважилася на щось неморальне. Ешли надто порядний, щоб дозволяти собі такі думки. Рет просто хоче **кинути брудну пляму** на її кохання. Намагається роздерти на шмаття те, що їй найдорожче.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 129)

Кинути на лапу кому (підплатити комусь; підкупити когось)

Треба було **кинути офіціантові на лапу**. Слухайте, у цьому Нью-Йорку все роблять гроші, серйозно кажу.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 89)

Кинути ноги на плечі (втекти)

Він так себе розпалив тими червоними святами, що вже не витримав, – не чекаючи отаманового сигналу, висмикнув шаблю, махнув раз, другий, хлопці йому підмогли, й шестеро охоронців зсипного пункту лягли трупом, навіть не писнувши. Один, щоправда, якимось таки прослизнув поміж оглашеними «будьонівцями» й **кинув ноги на плечі**.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 52–53)

Кинути світло

Кинути світло *на що* (розкрити, зробити ясным, зрозумілим щось)

Скажу по ширості, Уотсоне, поки що я був спантеличений результатами своїх пошуків. Адже я вважав, що, знайшовши місце, згадане в обряді, я зразу ж розплутаю всю справу, але ось я стояв на цьому місці, а розгадка таємниці обряду родини Масгрейвів від мене так само далеко, як і раніше. Правда, я **кинув світло** на долю Брантона, але тепер повинен був пояснити, як спіткало його таке лихо і яку роль відіграла в цьому жінка, що теж зникла.

(А. К. Дойл. Обряд родини Масгрейвів; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 19)

Кинути шпильку (зробити ущипливе, єхидне зауваження)

Честер вітав його так палко (довго тиснув і не відпускав його руку), що я навіть злякалася, коли б часом Джім не **кинув якої шпильки**. Заспокоїлась я, тільки побачивши, що Джім (на хвилику розгубившись) відповідає Честерові з не меншим ентузіазмом.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 95)

Кинути якір (зупинитися для стоянки)

«Привид» **кинув якір** за півмилі від лінії припливу. Тут відкривалася глибока ущелина з стрімкими стінами вулканічного походження, по яких людина не могла піднятися.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 115)

Кинутися в авантюру (діяти ризиковано)

Навіть якщо вона спала з ним, навіть якщо закохалася в нього, то невже вона може забути про все, що ми з нею спільно пережили, про все, чого спільно досягли, й **кинутися в авантюру**, з якої немає повернення? Вона була вільна подорожувати, куди їй заманеться, жила в постійному оточенні чоловіків, солдатів, які не знали жінки протягом тривалого часу, проте я ніколи нічого в неї не запитував...

(Пауло Коельйо. Заїр; пер. з португ. В. Шовкун, с. 27–28)

Кинутися навперейми (почати перетинати чийсь шлях)

Магрідж чогось дуже злякався води і виявив спритність і швидкість, якої ми не сподівалися від нього. Загнаний у куток між камбузом і ютом, він стрибнув, наче кішка, на палубу рубки й побіг до корми. Матроси **кинулися навперейми**, але він повернув назад, пробіг по рубці, перескочив на камбуз і стрибнув на палубу.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 150)

Кинутися навітіки (втекти звідкись)

Він знову замахнувся і вдарив лівою, а артилерист навалився на нього, вчепився в піджак і геть відірвав рукав; він двічі дав йому по вуху, тоді щосили вдарив правою і відштовхнув від себе. Артилерист упав головою на брук, і вони з дівчиною **кинулися навітіки**, бо вже чути було, як надходить військовий патруль.

(Е. Хемінгуей. Сніги Кіліманджаро; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 135)

Кинутися прожогом куди (дуже швидко, миттю; стрімголов)

А козак, що так гарно справився, не ждав на місці. Йому треба було хоч одного напасника піймати живого. Якраз у те місце, де він засів, **кинувся прожогом** один гайдук. Козак підставив йому ногу, і він перевернувся. Козак кинувся на нього, вмить зв'язав йому руки і вийняв з-за пояса довгого ножа.

(Андрій Чайковський. Олексій Корнієнко, с. 18)

Кипить в руках чіїх, що (хтось дуже швидко й вправно щось робить)

Трикутні двері зачинились. Ілла стежила за ним поглядом, аж поки він зник у сонячній далині. Потім вона знову взялася прибирати кімнати за допомогою магнітного пилю і збирати з кришталевих стін плоди, що вистигли за день. Спочатку робота **кипіла у неї в руках**, але незабаром жінку опанувала якась дивна знемога.

(Р. Д. Бредбері. Марсіанські хроніки; пер. з англ. О. Терех, с. 16)

Китайська грамота

Китайська грамота (щось цілком незрозуміле для когось)

– Ти хотів писати про світ і закони буття, а світ був для тебе **китайською грамотою**, і вся твоя писанина тільки доводила б, що ти не знаєш його законів. Але не журися, Мартіне! Ти ще писатимеш. Ти знаєш мало, дуже мало, але ти на правильній дорозі і скоро знатимеш багато. Якщо тобі пощастить, то колись ти пізнаєш усе, що можна пізнати.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 90)

Кишма́ кишіти (бути заповненим)

На стінах висіли прапори, войовничі гасла із свастикою та олійний портрет фюрера в широкій золотій рамі – залишки колишніх патріотичних збіговиськ. Зал **кишма́ кишів** жінками і дітьми. Поміж ліжками стояли валізи, горщики, примуси, їжа, врятовані меблі.

(Е. М. Ремарк. Час жити і час помирати; пер. з нім. Ю. Петренко, с. 81)

Кілька день (кілька днів)

Так зминуло **кілька день**; бачивши Бергаміно, що його не кличуть і діла робити не дають, а сам він із своїми кіньми й челяддю проживається в трактирі, неподалу журився, а все-таки чогось чекав, не манулося йому їхати.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 67)

Кінець кінцем (зрештою, нарешті)

– А як звуть цього послужливого юнака? – спитав Шерлок Холмс.

– Вінсент Сполдінг, і він давно вже не юнак. Важко сказати, скільки йому років. Вправнішого помічника, містере Холмсе, годі й шукати. Я чудово розумію – він міг би влаштуватися набагато краще і заробляти вдвічі більше від того, що я йому плачу. Але, **кінець кінцем**, як він задоволений, то нащо мені підказувати йому такі думки?

(А. К. Дойл. Спілка рудих; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 43)

Кінці віддати (померти)

– У мене теж цього клопоту задосить, – сказав Ред. – З ласки Бесс я сплачую величезні страхові внески – мабуть, вона боїться, що скоро **віддам кінці**. Але ти підтримасш мене, а я підтримаю тебе. Це найперше, що для них важитиме.

(Джон О'Хара. На краще місце; пер. з англ. В. Мусієнко, с. 234)

Кінці у воду ховати (не залишати ніяких слідів злочину)

Вся світова війна враз перекинулася в їхній Край, де начебто всі воюють проти всіх, а насправді точиться битва за Україну. Василь Матіяш уперше заговорив про закордон. Він сказав, що якщо вже геть **ховати кінці у воду**, то найкраще податися за Дністер.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 255)

Кінця дійти (завершити, закінчити щось)

– Іроди теж, буває, довго живуть, – відповів Педро. – Ви мені, пане, краще не перебаранчайте, бо як будете до кожного слова прискіпуватись, то й за рік **кінця не дійдемо**.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 94)

Кінця немає чому (про щось безмежне, нескінченне)

– Не нищі ми, але й не пара таким панам, як Сулими. У нас хата, а в них палата, їх ланам **кінця немає**, в них коней цілі табуни, худобі своїй Сулима ліку не знає.

(Богдан Лепкий. Орли, с. 355)

Кістки тріщать (дуже сильно, міцно тиснути кого-небудь)

А найсмішніше те, що каналія Льюс, як на мене, теж був майже псих. Побачить кого-небудь у коридорі – й аж язиком прицмокне: «Оце я розумію!» Або як почне тебе тиснути – **кістки тріщать**.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 176)

Кісткою в горлі стояти

Кісткою в горлі стояти у кого, кому (стояти на перешкоді комусь)
– Мало що я хотів! – роздратовано скрикнув полковник Пескарт. – Звичайно, мені хотілося, щоб ви його знищили. Той міст **стояв у мене кісткою в горлі**, я ж бо дав слово, що мої люди його знищать.
(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мецєряк, с. 205)

Кістлява свашка (смерть)

У Ворона за плечима вже була Омська школа прапорщиків, була війна «за царя і отечество», потім за «душку Керенського», де він сам напросився до ударного батальйону смерті і не раз ходив попідручки з **кістлявою свашкою**.
(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 31)

Кланятися скляному богу (зловживати спиртними напоями)

– Про Олександра, прозваного Великим за незліченні бойові подвиги, кажуть, що він буцімто **кланявся скляному богу**.
(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепада, с. 24)

Класти в тямку що (розуміти, усвідомлювати що-небудь)

Гетьман кинув оком по залі і, зауваживши, що дехто зі старшин вдає, ніби він кудись далеко гадками своїми блукає, а кожне словечко всесильного царського любимця з льоту ловить і **в тямку кладе**, відповів з притиском, щоби вони почули...
(Богдан Лепкий. Мотря, с. 13)

Класти на обидві лопатки кого (перемагати у дискусії, суперечці)

Іноді (коли Честер був разюче влучний і з першого разу **клав ворогів на обидві лопатки**) я майже ненавиділа його, а не нависть, погодьтеся, річ справді жажлива. Вона скидається більше на хворобу, ніж на почуття.
(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 84)

Класти на терези (зіставляти, зважувати)

Що з того, що якийсь там старий жмикрут-капітан наказує мені братися за швабру та драїти палубу? Чи багато заважить таке приниження, коли **покласти** його, – скажімо, **на терези** Нового Завіту?

(Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 41)

Класти початок чому (починати що-небудь)

Ми з Дейзі і справді відразу ж відчули себе так, ніби й не розлучались, і ця зустріч **поклала згодом початок** «змови жінок», як це хтось назвав.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 150)

Клепки бракує кому (хтось несповна розуму)

– Ви кажете, вас уб'ють? – знову запитав Скаллі, звертаючись до шведа. – Та у вас **клепки бракує!**

(С. Крейн. Блакитний готель; пер. з англ. Г. Лелів, с. 47)

Клином втесатися (втручатися куди не слід)

Сьогоднішній вечір з панею Качіоні, наша мила розмова. О, як би я хотів іще гомоніти з нею. Цей офіцерик – якого біса принесло його туди?! Неначе **клин втесався** поміж нас, осоружний, чванькуватий дурень! Лють аж захлистує мене. Але в повітрі така тиша, що починаю думати спокійно.

(Галина Журба. Доктор Качіоні, с. 44)

Клубком підкочуватися до горла (коли біль чи образа стискає, душить горло)

Мені ввижаються сили темряви, чорні духи зла... Інколи вчорами, коли рвучко налітає вітер і стогне, наче смертельно хвора людина, ця історія знову **клубком підкочується мені до горла.**

(Марілен Клеман. Вітер над домом; пер. з фр. В. Шовкун, с. 319)

Клубок наростає у горлі

Клубок наростає у горлі у кого (відчуття болю через хвилювання)

Перш ніж ми опиняємося в Юстоні, праворуч, метрів за п'ятсот, тягнеться занапашена низька бетонна будівля. На її стіні хтось намалював стрілу, яка вказувала на напис: «Кінець подорожі». Я розмірковую про купку одягу біля колії та відчуваю, як **у горлі наростає клубок**.

(Пола Гоукінз. Дівчина у потягу; пер. з англ. Інна Паненко, с. 17)

Клювати носом (дрімати; сидючи спати)

Кирик, пригрівшись коло вогню, уже **клював носом** і був певен, що це йому сниться, коли з темряви виринала постать Марусі й стала перед ними в освітленому вогнем колі.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 285)

Клясти на всі заставки кого (сильно проклинати когось)

«Бувають і такі чоловіки», – думала собі Мая. Її не стурбувало, що, виходячи з борделю, Кріпюр почав **клясти на всі заставки** прислугу, від чого всі, хто був свідком тієї чудасії, подумали, що він, певне, напідпитку чи, може, й несповна розуму.

(Луї Г'ю. Чорна кров; пер. з фр. Л. Кононович, с. 6-7)

Клясти на чім світ стоїть кого (сильно проклинати когось)

«Сьогодні ж після вечері покладу цьому край», – вирішив Дік. Він **кляв на чім світ стоїть** Франца за те, що той втяг його в цю ганебну історію.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 203)

Книга за сімома печатами (щось незрозуміле, приховане)

Сповнена юних мрій, з природженою кмітливістю, що світилася в очах, гарненька, ще в перехідному віці і тому малопомітна, вона обіцяла в майбутньому розвинути і являла прекрасний зразок американки середнього класу в третьому поколінні після переселення в Новий світ. Книжки

її зовсім не цікавили – це було вище її розуміння, знання ж були для неї **книгою за сімома печатами**.

(Теодор Драйзер. Сестра Керрі; пер. з англ. Е. Ржевуцька, с. 4)

Книжковий гробák (людина повністю занурена у читання книжок)

А втім, цього не могло бути. Це було неможливо. Крім того, я не дуже розбираюся в мові очей. Я тільки Гемфрі Ван-Вейден, **книжковий гробák**, що закохався. А кохати, сподіватися й надіятися на взаємність – цього одного було вже занадто багато для мене.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 241)

Кови кувати на кого (замислювати підступні плани проти когось)

Ліценціат сказав між іншим, що управитель нападє на нього видумує, бо не хоче хабарів позбутись од родичів, а за ті хабарі видає його за непригаманного, каже, що тільки часами просвітління на нього находить; усе лихo з того багатства постало, бо вороги, аби ним заволодіти, все на нього **кови кують** і сумніваються в Господній благодаті...

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 15)

Ковтати книжки (швидко, жадібно, із захопленням читати)

Фактично Беата читала все, що потрапляло їй до рук, включно з творами Платона й Аристотеля. Вона буквально **ковтала книжки** і дуже любила грецьких філософів. Навіть батько мав визнати, що якби вона народилася чоловіком, то була б визначним ученим.

(Даніела Стіл. Відлуння; пер. з англ. Є. Кононенко, с. 15)

Ковтати слину (заздрісно, пожадливо дивитися на що-небудь)

– Які страви! Які напої! Ух! Аж дух забиває, холера ясна! – Він **ковтав слину** і прицмокував язиком.

(Володимир Малик. Чорний вершник, с. 9)

Ковтнути не один фунт лиха

Ковтнути не один фунт лиха (казати горя, страждань)

Приглянувшись зблизька, Ворон зрозумів, що це не дідуган, а хлопець, який **ковтнув не один фунт лиха**.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 330)

Кого попаді (будь-кого, кого попало)

Та над усіх предкладав він Рінальда Монтальбанського; любо йому було бачити, як той левень, виїхавши зі свого замку, грабував на шляху **кого попаді**, або, перелинувши через море, викрадав Магометового боввана, що був, як славить історія, геть увесь щирозлотий.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 34)

Кози у золоті показувати (показувати щось кращим, ніж є насправді)

– Скажу, що мені насправду важать не самі речі, а знаки речей. Проте **кіз у золоті** не буду тобі **показувати**. Не мій се уділ – за дівками бігати. Старий я вже для сього. Тому не марнуймо час божий, ні твій, ні мій. – Я обернувся, аби йти...

(Мирослав Дочинець. Мафтей, с. 13)

Козирна карта (основна перевага)

Приймати бій, що його нав'язує ворог, та ще й у відкритому полі – не партизанське то діло. Козаки нападали знаскоку неждано-негадано, їхньою **козирною картою** була несподіванка.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 54)

Колесо фортуни (про мінливість, зрадливість долі)

Саме тоді, як він покинув поле бою, **колесо фортуни** повернулося. Але повернулося запізно. Без усякого хвилювання розкрив Мартін тоненького листа від редакції «Тисячоліття» і вийняв чека на триста доларів – гонорар за «Пригоду».

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 284)

Коли вже казати правду (правду кажучи)

Найсмішніше те, що Джеймса Касла я майже не знав, **коли вже казати правду**. Таке тихеньке було хлопчєня, неприїтне. На математиці ми з ним сиділи в одній групі, але в різних кінцях класу, і він дуже рідко вставав відповідати й майже не виходив до дошки.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 207)

Коли на те пішло (у такому разі)

Чоловіки, **коли на те пішло**, залюбки обдаровували жінок усім на світі, за єдиним винятком розуму.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 168)

Коли-не-коли (час від часу)

Ви сидите мовчки. Кожен у полоні своїх дум. Можливо Ви не думаєте ні про що конкретне. То надто важлива хвилина, бо тоді твоя душа, вільна як ластівка, летить і зустрічає нескінченну душу світу, зникає й розчиняється в ній. Але найчастіше твоя душа розмовляє зі своїм мовчанням. І тут, май на увазі, конче потрібний тобі другий, твій обранець, що мовчки сидить поруч, **коли-не-коли** щось скаже про буденні речі, але ті слова будуть лише блідою тінню солодкого мовчання!

(С. Мірвіліс. Життя в могилі; пер з новогрец. О. Пономарів, с. 15)

Колисати душу *чию* (хвилювати, тривожити когось)

Він почував у душі своїй невиразне хвилювання і млюсть, мов лишив у своєму селі й по всіх, що бачив був, не тільки минуле, але й надії. Заплющивши очі, він піддався сумові, що **колисає душу**.

(В. Підмогильний. Місто, с. 21)

Колоти очі *кому* (дорікати кому-небудь, соромити когось)

По батькові Роберт Кон належав до однієї з найбагатших єврейських родин Нью-Йорка, а по матері – до однієї з най-

Колумбове яйце

стародавніших. У військовому училищі, де він готувався до вступу в Принстонський університет і де відзначався неабиякими успіхами на футбольному полі, ніхто не згадував про його походження. Ніхто не **колов йому очей** тим, що він єврей, поки він не опинився в університеті.

(Ернест Хемінгуей. Фієста; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 4)

Колумбове яйце (про несподівано простий вихід зі складного положення)

Невеликий на зріст добродій, якого схопили у винарні, був учителем історії й намагався викласти власникові винарні історію різних замахів. Його заарештували саме тоді, коли він кінчив психологічний аналіз кожного замаху словами: – Ідея замаху така проста, як **«колумбове яйце»**.

– Так само як те, що вас чекає панкрацька тюрма, – доповнив його висновок комісар поліції на допиті.

(Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка; пер. з чеськ. С. Масляк, с. 35)

Коники витинати (робити дивні, несподівані вчинки, вибрики)

Це мене дуже вразило. За своє життя я не раз чула під час тітоньчиних «політичних» балачок про ті **«коники»**, що їх **витинають** схожі на Честера люди, і мені на якусь мить стало млосно, так ніби піді мною, кажучи словами міс Бреддон, «розкрилася прірва».

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 45)

Копати собі могилу (знищувати самого ж себе)

– І ось що я скажу тобі, моя люба. Може, він і розумний, але поводить як дурень, бо власноруч **копає собі могилу**, жене давніх друзів, а кращих радників Бог йому не дасть, і занпащає всі свої надбання. Ти надто гарна для нього, принаймні краща, ніж він заслуговує, – адже не чісь, а саме твої гроші допомогли йому звестися на ноги!

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 190)

Копати яму кому, під ким, під кого (підступно, таємно готувати комусь пакість, неприємність)

Аж раптом йому спало на думку, що майор ... де Копитляй від'їхав кудись **копати під нього яму**, і полковник гостро запрагнув, аби майор ... де Копитляй негайно повернувся до полку, де з нього можна буде не спускати ока.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 299)

Копилити губи (гніватися, сердитися)

– Я думав, що ви хлопець з головою, – почав він, презирливо **копилячи губи**. – А так ви далеко не заїдете. З першого кроку розкидаєтеся грішми. Ви ще зелений, – вигукнув він, – а вже такий розпусний!

(Р. Л. Стівенсон. Катріона; пер. з англ. І. Коваленко, с. 230)

Коптити небо (жити бездіяльно, не приносячи жодної користі)

– А на біса тоді мені й **небо коптити?** – заперечив Йоссар'ян.
– До речі, чому ви мене досі не виказали, коли знали, що я симулянт?

– А на біса мені тебе виказувати? – здивувався лікар. – В цьому цирку ми всі циркачі. Всі замилюємо один одному очі. У тебе своя гра, у мене своя, та коли ти до мене по-людськи, то і я до тебе по-людськи.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 263)

Коріння пускати в що, в чому (міцно, надовго закріплюватися в якомусь місці)

Душа повинна турбуватися не про вічне життя, яке само по собі не має значення, а про те, яким воно буде. Тут вона лише **пускає коріння**, щоб увібрати якнайбільше елементів для розквіту і розвою у позаземному леті. Земля – важлива станція духовного дозавправлення на Великій дорозі зростання душі. Духовна сила наближає до Першоджерела.

(Юрій Николишин. Бота-Фікс. Невидима нитка життя, с. 69)

Корінням сягати

Корінням сягати (вести свій початок)

Людська спільнота створила мову з метою передачі думок, почуттів і намірів від однієї людини до іншої». На його думку, яку він тримає при собі, мовлення **сягало своїм корінням** пісні, а пісня народилася з необхідності заповнити звуком величезну й досить порожню людську душу.

(Джон Максвелл Кутзее. Безчестя; пер. з англ. Є. Даскал, с. 8)

Корова язиком злизала що (щось пропало, зникло)

Дід Чепурний і собі хотів глянути на гроші, але їх уже **корова язиком злизала**. Бабуся, сховавши руки під фартушок, швиденько пішла до припічка та принесла ще гладущик кислого молока й тоненького коржа-плескача.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 204)

Корона не спаде кому (хтось не втратить гідності, вчинивши щось)

«Тієї ночі, коли він покинув нас серед дороги, я наговорила йому всіляких образ, але я змушу його забути про це, – зневажливо думала вона, впевнена у владі своїх чарів над чоловіками. – **Корона мені не спаде**, як я прикинуся простачкою. Нехай він подумає, ніби я завжди його кохала, а тієї ночі просто розгубилась і злякалася».

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 29)

Коротко кажучи (одним словом)

Спросоння голова отупіла, та навіть якби вона була ясна, все одно суть навколишніх подій вже давно вийшла за межі мого розуміння. **Коротко кажучи**, мені нічого не залишалося, як піддатися потоку обставин.

(Х. Мураками. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 256)

Косо-киво (недоладно, як-небудь)

– Здається мені, що вашець усе-таки помиляється, – сказав Лісовий, – бо, знаєте, оті уряди острівні не завше добрі

бувають. Там, дивись, **косо-криво**, там убого, а там сумно, і навіть при найпишнішому і найлуччішому губернаторстві такі тяжкі випадають клопоти да турботи, що тільки підставляй, небораче, спину.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 84)

Котитися в провалля (наближатися до краху, фіаско у житті)

Хоч його п'янило жадання, проблиск здорового глузду остерігав його, щоб він не зайшов надто далеко; він усвідомлював, що **котиться в провалля** і що може впасти на саме дно, але на дні він знайшов би Івану, міг би її торкнутися.

(Альба де Чеспедес. Лялечка; пер. з італ. Ю. Покальчук, с. 10)

Котрий кращій (кращій з кращик)

Абат забажав у тому містечку обночуватись, тож Алессандро повів його до знайомого трактирника і попрохав дати йому кімнату, **котру кращу**.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 90)

Кошмар серед кошмарів (найгірше, що може бути, статися)

Лише «Нью-Йорк таймс» удалося відійти від зоологічних метафор і досить упереджених коментарів стосовно його, м'яко кажучи, неоднозначної професійної репутації. Свою коротку нотатку вони зволіли назвати таким чином: «Пітер Карлайл, **кошмар серед кошмарів** для обвинувача».

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 100–101)

Краєм вуха слухати (слухати неуважно, незосереджено)

Він підвівся, узяв з вази апельсин, обчистив його і, кинувши шкуринки на стіл, став плямкати, неухважливо поглядаючи на Фредді. Він запитав мене, хто я та що, але я **слухав його краєм вуха** й відповідав не думаючи, бо водночас дослухався до розмови між Рупертом і Джулі Джонсоном.

(Дж. Олдрідж. Небезпечна гра; пер. з англ. П. Шарандак, с. 67)

Крається серце

Крається серце у кого, чиє (хто-небудь дуже переживає, відчуває душевний біль)

Я бачив, як під кінець тієї промови (вона була справді пророча, хоч, гадаю, батько й сам цього не знав), рясні сльози потекли у старого по обличчю, надто коли він згадав про мого вбитого брата; а коли батько сказав, що прийде час каюття, але нікому буде допомогти мені, то від хвилювання затнувся, прошепотівши, що його **серце крається** від болю і він не може більше нічого сказати.

(Даніель Дефо. Робінзон Крузо; пер. з англ. Є. Крижевич, с. 18)

Крапку поставити в, на чому (закінчити що-небудь)

Раз і назавжди вирішивши всі питання з фінансами і комфортом, у 1898 році він вийшов на пенсію, **поставивши крапку** в тридцятирічному виконанні статутних обов'язків. Час від часу знаходив сили на написання книжок, які – через століття – дозволяли мені сприймати його як найближчого друга.

(Мішель Уельбек. Покора; пер. з фр. І. Рябчій, с. 7)

Крапля в морі (мізерна, незначна частинка великого цілого; дріб'язок)

Торговельні справи були тільки **краплею того моря** справ, що мені було призначено.

(Ч. Діккенс. Різдвяна пісня; пер. з англ. О. Косач-Кривинюк, с. 39)

Краяти серце кому, чиє (завдавати муки, душевного болю кому-небудь)

Раптом уся ця страшна декорація зникла. Сатурію відчув, що біжить притискаючи до грудей скручене клубочком тіло дівчинки. Хтось, здається Маноло, кинувся за ним, а навколо підморгували, іскрились ракети, бенгальські вогні, млинки; люди в таких самих, як і в нього, паперових шапочках йшли назустріч, кидали йому в обличчя конфетті, їхній сміх ножем **краяв його серце**.

(Х. Гойтісоло. Прибій; пер. з ісп. Р. Естрела та К. Антоненко, с. 99)

Кривити душею (бути нещирим, лицемірним)

– Цього взагалі неможливо зрозуміти! – раптом палко і пристрасно заперечив він. – Вона мертва. Вона лежить у кімнаті з зачиненими вікнами. В огидній дерев'яній труні, мертва, і... то вже не вона! Хто може це збагнути? Ніхто! Ні ви, ні я, і ніхто; а хто скаже, що розуміє це, той **покривить душею!**
(*Е. М. Ремарк. Ніч у Лісабоні; пер. з нім. М. Дятленко, А. Плюто, с. 722*)

Крига скресла (про настання позитивних зрушень у чомусь)

Тобі треба радіти, казав він собі, **крига скресла**, радій, а воно не раділося; тобі треба їсти й набиратися сил, казав він собі, а воно не їлося й не пилося – якась нез'ясовна нудьга напосідала на Ворона, нудьга, яку він ніколи не підпускав до себе так близько, бо вона, ця отрута, гірша за всяку втому, гірша за біль і хворобу.

(*Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 178*)

Крига тане в душі у кого (комусь стає легше, спокійніше)

Цієї миті **крига в моїй душі почала танути**. А доти, впродовж усього мого періоду одужання, не минало й години, щоб мене не обсідали почуття провини, сорому та тривоги.
(*Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 128*)

Кригою братися (замерзати, покриватися кригою)

Хвилину я сидів мовчки. Тоді кажу:

– Ну, добре. А що вона робить, ваша риба, коли все оте озерце **береться товстою кригою** і там навіть на ковзанах катаються, й узагалі?

(*Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 104*)

Кров з молоком хто (про здорову, рожевовиду людину)

Отак він і виріс, як молодий дубок. Сильний, здоровий, **кров з молоком**.

(*Гюстав Флобер. Пані Боварі; пер. з фр. М. Лукаш, с. 27*)

Кров з носа

Кров з носа (незважаючи ні на які труднощі, ускладнення; негайно)

Треба було відходити, але й **кров з носа** – попередити пилиповчан, котрі, засівши в березняку, не розуміли, чому Маруся зволікає з атакою. Вони не бачили, що по той бік поля насувається хмара. Посилаючи до них на зв'язок Кулібабу, Маруся дала команду на «повний розсів».

(Василь Шкляр. Маруся, с. 294)

Кров захолола в жилах у кого (почуття страху, сильного переляку)

І в ту хвилю, як він повертав, Фелім побачив – чи, може, йому привиділось – таке, що вразило його наче громом, від чого **кров захолола у нього в жилах** і все тіло пронизав нестримний дроз.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 240)

Крок за кроком (поступово, послідовно)

Я її дуже люблю; але якби в нас було громадське виховання – розуміється, ідеальне – я б довірила йому свою дитину; тепер же я повинна сама виховувати, тобто непохитно стежити **крок за кроком** за її розвитком.

(Наталя Романович-Ткаченко. На балконі, с. 146)

Крокувати у ногу з часом (жити інтересами сьогодення)

Синьйор Філіппо, що не так давно добряче пополестив, щоб стати власником кількох іронічних листів Джузеппе Верді, належав до тих музичних критиків, котрі не вирізняються ні письменницьким, ані музичним обдаруванням, проте так спритно **крокують у ногу з часом**, перепурхуючи від одного напрямку до іншого й тонко спекулюючи на біржі моди, аж досягають чимдалі більшого впливу і, проверставши довгий шлях самоприниження і безсоромності, вмощуються врешті на своєму почесному троні.

(Франц Верфель. Верді; пер. з нім. П. Соколовський, с. 31)

Кромішня пітьма (непроглядна, безпросвітна пітьма, темрява)

З довгих лав, поставлених рядами, на мене озирнулось десь близько сотні чорних облич; а далі, стоячи за амвоном, гортав сторінки якоїсь книги Чорний Ангел. То була негритянська церква, і проповідник саме читав текст про **тьму кромішню**, плач і скрегіт зубів.

(Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 45)

Кружляти манівцями (говорити натяками, крутити комусь голову)

– Воно-то правда, тільки для цього треба часу. Він доти **кружлятиме манівцями**, поки зовсім заб'є їй баки, і вона махне рукою і скаже йому приберегти своє красномовство для адвокатської практики.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 17)

Кружляти по замкнутому колу (бути у безвиході)

Проте його мозок напружено працював. Усі його помисли **кружляли по замкнутому колу**, в центрі якого горіла одна думка: «Роботу ж було скінчено давно». Ця думка точила його, немов хробак.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 311)

Кружний шлях (обізнаний, обхідний шлях)

Повертаючись, ми несамохіть, у кожному разі не прийнявши щодо цього свідомого рішення, обираємо **кружний шлях** і проходимо повз інше крило бунгало, хоча досі уникали цього.

(Х. Кортасар. Пригода з навучихами; пер. з ісп. С. Борщевський, с. 32)

Крутити веремія кому (чинити бистрі атаки)

...Видав не раз і не два смерть перед очима да й загартовався у воєнному ділі так, що як піднявся на ляхів Хмельницький, то мав з його велику користь і підмогу. Ніхто краще його не ставав до бою; ніхто не **крутив ляхам такого веремія**.

(Пантелеймон Куліш. Чорна рада, с. 9)

Крутити носом

Крутити носом (виражати незадоволення чим-небудь)

Гамалій ще трохи почмихав, **покрутив носом**, а потім таки здався: добре, спиніть одного, але без крові – червоно-армійське обмундирування відберіть, зброю, харчі, а людей не чіпайте.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 202)

Крутити роман з ким (фліртувати з кимось)

Море годувало, але й вимагало особливої до себе шани; щоправда, із настанням купального сезону відступали навіть закони природи – рибалки починали пити граппу і **крутити романи** з туристками, які швидко п'яніли від вина й курортного сонця.

(Марина Соколян. Ковдра сновиди, с. 30)

Крутити фіглі-міглі з ким (залицятися до когось, упадати кого когось)

Отож, а в тому будинку жила одна дівчина, з якою брат уже давно **крутив фіглі-міглі**. А сам я, щоб ви знали, впертий, як чорт. – Мак засміявся. – Такий уже вдався! І ось заманулося мені відбити ту дівчину в брата – хоч лопни.

(Джон Рід. Мак-Американець; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 56)

Крутити хвостом (хитрувати, лукавити, лицемірити)

Сам Коломієць почав чим далі, тим частіше випивати з колегами окремо, усе відвертіше скаржачись на жінку, яка **крутить хвостом**, наклавши оком на старшого за званням. Чоловіки заспокоювали, та нічого порадити в таких випадках не могли.

(Андрій Кокотюха. Чорний ліс, с. 20)

Крутитися мов муха в окропі (бути постійно заклопотаним)

Зі своєю старістю всю ніч над нею простояла, аби тільки нічого поганого не сталося, бо Тимофіїві обіцяла. Тож і забавляла, і умовляла, і **крутилася мов муха в окропі**.

Повертало вже на те, що ані її, ані дитини не буде. Та на все милість Божа. А от його вона й не знала, може, тому й життя не в той бік пішло.

(Ганна Ткаченко. Спалені мрії, с. 28)

Крутитися на язиці (про сильне бажання сказати щось)

У Марти, вже кілька хвилин чимось занепокоєної, **крутилося на язиці** одне питання. Нарешті вона зважилась і несміливо сказала...

(Еміль Золя. Завоювання Плассана; пер. з фр. Є. Рудинська, с. 9)

Кувати лихо кому (намагатися нашкодити, заподіяти комусь шкоду, неприємність)

...Полковник Паршіл, ад'ютант генерала Штирхера, безперечно, має свої амбітні плани і, можливо, **кує йому лихо** разом з генералом Штирхером при кожній нагоді.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 301)

Куди куцому до зайця кому (про велику різницю між ким-небудь)

– У нас, на Полтавщині, ще кращі ночі від тутешніх. **Куди куцому до зайця!** В нас, як визвіздиться небо, як запахнуть липи, як дихне скошеним сіном від левад, то хоч минайся. Кудись тебе пре, кудись тобою гонить, спокою собі знайти не можем. А дівчата! – і він кріпко притис довгий і важкий кріс до серця.

(Богдан Лепкий. Мотря, с. 30)

Куди не глянь (всюди)

Вся місцевість дійсно нагадує Кавказ у зменшеному розмірі. Гори, вкриті лісами, роблять на обрії чудові візерунки, перерізані глибокими ярами. На хвилястих полях, **куди не глянь** – високі кургани-могили. Видно, що тут колись «бували діла» – було кого і ховати.

(Юрій Горліс-Горський. Холодний Яр, с. 24)

Куди не кинь оком (всюди, скрізь)

На всім великім просторі Речі Посполитої не було клаптика землі, де би хтось проти когось не ворогував: вельможі поміж собою, дрібна шляхта проти великої, а жовнір проти шляхти, а хлоп проти всіх і т. д., і т. д. Всюди, **куди б ви не кинули оком**, – всюди елементи ворожнечі, розлади, незгідності.

(Гнат Хоткевич. Два гетьмани, с. 7)

Куди очі світять (будь-куди, навмання)

– Припинати? А нащо?

– Бач, коли його не припнеш, він залізе в шкоду або втече. Але мій приятель знов засміявся.

– А куди ж йому тікати.

– Будь-куди. Просто, **куди очі світять**.

(А. де Сент-Екзюпері. Маленький принц; пер. з фр. А. Перепадя, с. 269)

Куди сягав зір (повсюди, скільки можна побачити)

Я встав о шостій і вмився. Потім примостився біля вікна в коридорі й до сніданку споглядав річку. За минулу ніч вода в ній помітно спала й очистилася від каламуті. На протилежному березі простягалися рисові поля, а примхливий ранковий вітерець усюди, **куди сягав зір**, котив по стиглому колоссю дивовижні хвилі.

(Х. Муракамі. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 234–235)

Куди твоє діло (про щось гарне, незвичайне)

По суботах у Пенсі на вечерю завжди давали те саме – біфштекс. Вважалося, що то такий делікатес – **куди твоє діло!** Б'юсь об заклад на тисячу зелених, робилося це не просто так. У неділю ж бо до багатьох хлопців приїздили батьки, і каналія Термер, певно, метикував собі: можна мати відразу спитає свого любого синочка, що йому давали вчора на вечерю, і той, звісно, відповідь: «Біфштекс».

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 48)

Куди-інде (куди-небудь в інше місце)

Нарешті, коли обидва королі почали співати *Te Deum*, кожен у своєму таборі, він визнав за краще податись **куди-інде** міркувати про причини та наслідки.

(*Вольтер. Кандід, або Оптимізм; пер. з фр. В. Підмогильний, с. 136*)

Куди-хотя (куди заманеться)

Заспокоївшись, він рушив далі, даючи на волю коневі **куди-хотя** правити: у тому ж, гадав він, і була вся сила пригодництва.

(*М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 37*)

Кулаччям навсібіч гатити (розмахувати, бити когось кулаками)

Тут саме пробуркався Санчо Панса: почувши, що на нього хтось навалився, він подумав, що то домовик його душить, та й почав **кулаччям навсібіч гатити**.

(*М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 125*)

Купатися в різкошах (жити в багатстві)

Реновалес подумав також про самого художника і відчув щось схоже на докори сумління, коли порівнював життя цього великого живописця з князівськими **рóżкошами, в яких купалися** сучасні маестро.

(*Вісенте Бласко Ібаньес. Маха Гола; пер з ісп. В. Шовкун, с. 28–29*)

Купатися у грошах (розкошувати)

До готелю прибула вкрадливо-люб'язна, пишно вбрана, обвішана коштовностями й ладна брати участь мало не в усіх розвагах сорокарічна вдовиця, що називала себе «діловою жінкою», оскільки була власницею вельми прибуткового театального агентства і, як полюбляв казати один з друзів Грегорі, «**купалась у грошах**».

(*Теодор Драйзер. Пастка; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 60*)

Купи в'язатися

Купи в'язатися (мати сенс, бути логічним, послідовним)

Гадаю, що, напруживши уяву, я зміг би достатньо вірогідно виповнити ті прогалини, аби моя розповідь краще **купи в'язалася**, але робити таке мені немає бажання. Я хочу викласти тільки те, що сам чув і бачив.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 5)

Купи не держиться що (про щось логічно не зв'язане)

Останнім часом я верзла таке, що й **купи не держиться**. Я крадькома поглянула на поцуплений диск. Іще одне свідчення мого падіння. Не кажучи вже про те, що я накоїла раніше.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 155)

Курям на сміх що (про що-небудь явно безглузде)

– Де ж тут сенс? Та це **курям на сміх!** Ви, панове, спершу приголомшили мене, а тепер собі сидите чи стоїте і ще й напучуєте мене? Який сенс телефонувати до прокурора, коли мене, як ви кажете, заарештовано.

(Франц Кафка. Процес; пер. з нім. П. Таращук, с. 31)

Куряча пам'ять (слаба, погана пам'ять)

Ще не скінчив, як із подвір'я вискочив конем хлопець.

– Не забудь гасла, щоб достойним гостям не довелося довго біля замкових воріт ждати! – крикнув за ним вартівник. – Гасло: Кобяк!

– Не **куряча пам'ять** ж у мене, – образився бирич і торкнув коня острогами.

(Богдан Лепкий. Каяла, с. 151)

Кусати за п'яти кого (таємно чинити зло, робити комусь підлість)

– А як підемо всі, то й татарва може напасти: вони, турецькі собаки, в очі не кинуться і до господаря в хату не наслідяться прийти, а ззаду **вкусять за п'яти**, та й боляче вкусять.

(Микола Гоголь. Тарас Бульба; пер. з рос. Невідомо, с. 35)

Л

Ламаний гріш (про що-небудь нічого не варте)

Одні у своїх припущеннях були такими ж щедрими, як податковий інспектор під час оцінки прибутку, інші критичніше ставилися до чуток про скрині золота, не ставлячи їх і в **ламаний гріш**.

(Сакі. Галеон скарбів; пер. з англ. А. Пехник, с. 54)

Ламаного гроша не вартий (не має ніякої цінності; нічого не вартий)

– Хоча загалом уся ця історія про вівцю настільки безглузда, що **не варта ламаного гроша**, її складові частини цілком переконливі і, до того ж, між собою добре узгоджуються. А проте враження від неї неприємне.

(Х. Мураками. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 135)

Ламати обітницю (порушувати обіцянку, обіт)

– Я вірний жрець Сонця і не можу **зламати своєї обітниці**. Якщо ти й справді божественний да Васко, то мусиш відповісти на одно моє запитання.

(Джек Лондон. Серця трьох; пер. з англ. М. Іванов, с. 154)

Ламати слово (відмовлятися від раніше сказаного; відступатися від обіцяного)

– Атож. А я пообіцяв вам зробити це за п'ятсот песо – як настане час і випадє зручна нагода. І зроблю. Мігель Діас не **ламає свого слова**. Але час ще не настав, сеньйоре капітане, і нагоди не випало. Вбити людину чисто – це вам неабищо. Навіть у преріях є небезпека, що діло розкопають. А як розкопають... Ха!

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 177)

Ласий шматочок (про що-небудь привабливе, спокусливе)

– Я тут деякі папірці привіз. Подивись, а то клятий «Будівник плюс» з такими темпами тендер на торговий центр хапане, сам розумієш, що **шматочок ласий**: роботи вистачить на весь сезон і заплатять гідно.

(Олена Печорна. Кола на воді, с. 50).

Лата на латі (про дуже старий, латаний одяг)

...двері розчахнулись навстіж, і до зали ввалилася досить-таки грізна на вигляд юрба моряків. Усі в кошлатих вахтових плащах, на головах – вовняні шарфи, всі обшарпані – **лата на латі**, вуса й бороди пообмерзали, неначе то вперлась до заїзду зграя лабрадорських ведмедів.

(Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 51)

Латаний-перелатаний (зношений про одяг)

Сорочка на ньому була така сама **латана-перелатана**, як і вітрило, й латки, нерівно повицвітавши на сонці, рябіли різними кольорами. А от обличчя було таки дуже старе і з заплющеними очима видавалося зовсім безживним.

(Е. Хемінгуей. Старий і море; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 280)

Лати латати на комусь (сильно бити когось)

Він підбіг до нього, захопив списа, поламав на цурки й заходився на бідоласі **лати латати**, аж поки не змолотив його на околот.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 54)

Лебедина пісня (останній твір; останній прояв таланту)

Це – моя **лебедина пісня**. Я надзвичайно пишаюся нею. Я люблю її. Вона мені миліша за віскі. Це той великий прекрасний твір, яким я снів ще за ранньої молодості, повної солодких ілюзій та високих ідеалів.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 246)

Лев'яча пайка (найбільша або найкраща частина чого-небудь)

– Але будьте щирі. Вам завжди начхати було на оплакувану тепер Конфедерацію і ще більше начхати на зголоднілих конфедератів. Та досить мені тільки натякнути, що я збираюся роздати ці гроші, як ви знімете відчайдушний вереск, чому **лев'яча пайка** з них не перепаде вам.

(*М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 119*)

Лев'яче серце у кого (про надзвичайно сміливу людину)

– Бідолашний хлопчику! Вони, мабуть, боляче били тебе! Але, дякувати богу, ти нікого не виказав! Ти не такий! У тебе **лев'яче серце** й міцні нерви.

(*Р. Райт. Яскрава вранішня зоря; пер. з англ. П. Шарандак, с. 180*)

Лєвова гра (велика, серйозна справа)

– Дурний хлопчисько! – пробурмотів він крізь дим сигари. – Гадає, що може провадити **лєвову гру** свого батька. Гарненько б його провчити, ось що йому треба, і старий сивоголовий Томас Ріган подбає за це.

(*Джек Лондон. Серця трьох; пер. з англ. М. Іванов, с. 11*)

Лєвова частка (найбільша або найкраща частина чого-небудь)

Газети повнилися його дорогоцінною персоною. Бо вибір кандидатів у присяжні просто не міг не привернути пильної уваги преси. І **лєвова частка** цієї уваги перепала йому, Пігерові Карлайлу. Акула. Пітбуль. Кінг-Конг. Так величали його газетярі.

(*Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 100*)

Легкий на ногу хто (про людину, яка швидко ходить)

Ось такий був цей Біжу – щира душа, прудкий, безвідмовний, а що вже **легкий на ногу**, то міг цілий день іти пішака врівень із кіннотою.

(*Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 180*)

Легкий хліб (легкий заробіток)

Із цим вбранням він пов'язував надію на **легкий хліб** жигало і радикальне поліпшення своїх жалюгідних матеріальних умов. Але тепер, коли після багаторазових спроб, він упевнився, що ніхто його за жигало не візьме, безболісно вирішив розлучитися з цим чудовим убранням.

(Т. Доленга-Мостович. Кар'єра Нікодема Дизми; пер. з пол. А. Павлишин, с. 8–9)

Легким вітром підшитий хто (про несерйозну, легковажну людину)

– Що моя дружина жінка стійка, з того я собі великого сорому не маю, бо вона мені, за недостатком часу, у моїх маєтностях велику поміч повсякденно чинить, за що я Господові, встаючи й лягаючи, з глибини серця мого щиро дякую, що не спарував мене з якоюсь модницею, **легким вітром підшитою**.

(Богдан Лепкий. Мотря, с. 11)

Легше легкого (запросто)

Їй **легше легкого** було вдати мужню, але сором'язку леді, яку тільки суворі обставини змусили взятися за таке непривабливе підприємство, або ж безпорадну жіночку, якій просто-таки загрожує голодна смерть, коли в неї не купуватимуть деревину.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 158)

Ледве тягнути ноги (насилу пересуватися, дуже повільно йти)

Було видно, що Туз, Гарасько і Босій **ледве тягнуть ноги**, але намагаються не відставати.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 292)

Ледве чапати (повільно пересувати ноги, дуже помалу йти)

Та не встигли козаки наповнити корці, як у ворота вступив сліпий з поводитирем. З торби у нього виглядав жовтий гриф

кобзи з темними дубовими закрутками. Старець, видно, дуже стомився, бо **ледве ча́пав**.

— Сюди, сюди, діду! — гукнув Сікач, мастак до танцю. — Вип'єш чарку та ушквариш нам горлиці!

(Володимир Малик. Посол Урус-Шайтана, с. 9)

Ледве-но (щойно)

– **Ледве-но** ступив я ногою на землю Франції, як пролив за неї кров; я, може, врятував цілу округу, й у винагороду я зник у цій домовині для живих, де я помер би від злості, коли б не ви.

(Вольтер. Простак; пер. з фр. Л. Івченкова, с. 275–276)

Ледь-ледь (ледве-ледве)

Ледь-ледь розплющила повіки. Перед очима – дрібнесенькі густі ворсинки, сторчма на чомусь жовтогарячому впереміш із рудим і червоним. Здогадалася: це картатий коц, витканий у кольоровій тональності вохри.

(Надія Гуменюк. Танець білої тополі, с. 5)

Лежати на серці у кого, чиєму (обтяжувати, мучити когось)

Карета Луїзи Пойндекстер стоїть поза краєм натовпу, проте не так далеко від підсудного, і крізь нещільно запнуті завіски дівчині чути кожне слово, що злітає з його уст. І хоч який тягар **лежить у неї на серці**, та коли вона чує це сміливе зізнання, обличчя її займається радістю.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 487)

Лежати у сирій землі (бути мертвим)

Такий лад завів у селі старий досвідчений козак, котрий прийшов сюди з першими поселенцями. Та хоча старий Охрім уже давно **лежав у сирій землі**, то спасівчани до-тримувались тих звичаїв і далі.

(Андрій Чайковський. За сестрою, с. 285)

Лéжма лежати (постійно лежати, не встаючи)

– Чому ж не думав. Я думав. Але у нас із Гелен не виходило життя. А на опікунство я погодився, **лежачи лéжма** в лікарні, та ще й після звістки, що банк мій прогорів і я лишився без цента за душею. Крім того, я ладен був піти на що завгодно, аби тільки Гелен полегшало. Але тепер усе змінилося. Я не п'ю, не гуляю, працюю, як чорт...

*(Ф. С. Фіцджеральд. Повернення до Вавилону;
пер. з англ. М. Пінчевський, с. 109)*

Летіти каменем (дуже швидко опускатися донизу)

Потім, роблячи все чітко й злагоджено, парашутист відстебнувся від строп і, притиснувши руки до тіла, **каменем полетів** до землі. Упевнившись, що куля вже далеко, він смикнув за кільце. Над ним ляснув і розкрився нейлоновий купол запасного парашута.

(Мартін Кейдін. Майже опівночі; пер. з англ. В. Хазін, с. 144)

Летіти у безодню (безслідно минати; щезати)

Обоє розуміли: якщо вони порушать цей повсякденний розмірений уклад, все **полетить у безодню**.

(Дж. Олдрідж. Небезпечна гра; пер. з англ. П. Шарандак, с. 61)

Ливцём лити (сильно дощить)

А тоді все сховав туман, він теж стояв цілими днями й тижнями, почалася пошесть грипу, не така вже й лиха для людей порядних, соціально забезпечених, однак грип забрав кількох багатих дядечок і тітоньок – на це вже давно чекали їхні спадкоємці, – померло і кілька поважних державних мужів, а найбільше – бездомних волоцюг, що ховалися під мостами на березі річки. А дощ знову **лив ливцём**. Без упину.

*(Ф. Дюрренматт. Грек шукає грекиню;
пер. з нім., К. Гловацька, с. 485)*

Лизати п'яти кому (підлабузнюватися до кого-небудь, принижуючи власну гідність)

– Кого він бере собі у радники? Недоумкуватого Бутема, котрий тільки й знає, що **лизати йому п'яти**? А за дружину він хотів би мати таку саму рабиню, що тремтить від одного його погляду.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 190)

Липнути, як мухи до меду до кого (виявляти свою приязнь, симпатію до когось)

– Жінки **липнуть до нього, як мухи до меду**, а він не дуже то й відганяється від них. Любить, кажуть, жінок. Та як їх не любити?

(Богдан Лепкий. Мотря, с. 30)

Лисого дідька (ніяк, зовсім не; жодним способом, ніяким чином)

– Або отой невинний циган в Забеглицях, що вломився вночі під різдво до крамнички. Він клявся й божився, ніби хотів лише нагрітися, – та **лишого дідька** йому це допомогло. Коли вже суд ухопить щось у свої руки, – біда.

(Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка; пер. з чеськ. С. Масляк, с. 37)

Литися рікою (розливатися у великій кількості)

Цілий тиждень у Мілуокі кожний вечірній виступ закінчувався бучною гулянкою. Вино **лилося рікою**, і Комар пив куди більше, ніж дозволив би йому Томмі Гейлі. Містер Гарріс не заперечував: йому самому вино не вадило.

(Рінг Ларднер. Чемпіон; пер. з англ. О. Хатунцева, с. 41)

Лиха година (вживається як лайливий вислів)

– Та я цю пісню не від одного чую! – перебив Грицько. – **Лиха їх година** розносила по ярмарках! А тут в одну шкуру посилають: іди!.. Отака путь... х-хе!

(Панас Мирний. Повія, с. 13)

Лихий поплутає

Лихий поплутає кого (хтось може вчинити помилково, необдумано)

– Глядіть, пане, щоб не було гірше, як із вітряками! – сказав Санчо Панса. – Та то ж, добродію мій, брати-бенедиктинці, а в ридвані їдуть, либонь, якісь подорожні. Вважайте добре, а то ще знов вас **лихий попутає**.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 74)

Лиш пальці лизати (про щось дуже смачне)

– У мене в замку, біля Хведоркова, є ще дві барилочки такого маслячка, що **лиш пальці лизати**.

(Богдан Лепкий. Крутіж, с. 199)

Лишатися вірним собі (не зраджувати своїм цінностям, переконанням)

Він помер би за правду, якби треба було; він **лишиться вірним собі** й не покривить душею. І в цьому виявлялася перемога духу над тілом, невгамовність і моральна велич душі, що не знала обмеження й підносилася понад часом, простором і матерією; тільки вічність і безсмертя могли породити таку непохитність і певність.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 86)

Лишилася бліда тінь від чого (майже нічого не залишилось від чогось)

Перед вечерею він знову побачив ту дівчину у вестибюлі й у погляді її прочитав згоду, але з гіркотою подумав: «Навіщо? Свого часу я міг би мати скільки завгодно гарненьких жінок, але навіщо починати все тепер, коли від колишніх жадань **лишилася тільки бліда тінь?** Навіщо?»

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 289)

Лівий заробіток (неофіційний прибуток)

– Старший розсильний слухає, – почув він у трубці млявий гугнявий голос Гербі Чендлера. Чендлер, так само як Огілві, був ветераном готелю; про нього подейкували, ніби він має

більше **«лівих» заробітків**, ніж будь-який інший службовець «Сент-Грегорі».

(А. Гейлі. *Готель*; пер. з англ. М. Пінчевський, О. Гординчук, с. 10)

Лізи в душу (втручатися в чие-небудь особисте життя)

Поки був живий, і йому так само, як мені, або й ще більше, потрібна була людська доброзичливість, щирість і прихильність, він нічого не мав. А тепер, коли йому давно вже й того не треба, ним усі цікавляться. Так і **лізуть у душу**, хоч бери та ховайся й по смерті від людського ока.

(Ніна Бічуя. *Спогад про Грузію*, с. 201)

Лізи в очі (дорікати, докоряти)

– Маріуцо, – здалася мати, але бабу назвала так, як називала завжди, коли сердилася, – загубиться він або втопиться у болоті, не тобі люди **в очі лізтимуть** – не догледіла, а мені.

(Валентина Мастєрова. *Смарагд*, с. 10)

Лізи в пляшку (сердитися, гніватися, не маючи для цього вагомих підстав)

Вся ота мура в «Сатердей івнінг пост» – оті комікси з хлопцями, які чекають, люті, мов чорти, на розі дівчину, а вона спізнюється – все це дурниці. Якщо дівчина трохи спізниться на побачення, але прийде мов лялечка, то який же дурень **полізе в пляшку?** А ніякий.

(Дж. Д. Селінджер. *Ловець у житі*; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 154)

Лізи на рожén (діяти ризиковано, наперед знаючи про можливу невдачу)

– Ви ж бо по собі добре знаєте, – сказав я, – той, хто справді готується вбити, не **лізе на рожén** і не посилає анонімок, він тільки йде і вбиває. Просто комусь дуже хочеться пошарпати нерви Вейтону, а він на це й піддається.

(Дж. Шербаненко. *Шість днів на роздуми*; пер. з італ. А. Перепада, с. 8)

Лізи на стіну

Лізи на стіну (бути надто збудженим)

А вся ота шантрапа від захвату **аж на стіни лізе**. Посидиш там годину-дві, послухаєш, як те збіговисько ляпає в долоні – весь білий світ немилим стане. Серйозно кажу.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 174)

Лізи поперед батька в пекло (без потреби поспішати в якій-небудь справі, намагаючись випередити інших)

– Теперішня молодь зажерлива, – сказав він. – І невихована – **лізуть поперед батька в пекло**, стромляють свого носа куди не слід. Я занадто люблю своїх дітей і цим зіпсував їх.

(М. П'юзо. Хрещений батько; пер. з англ. В. Батюк, О. Овсяк, с. 67)

Лік загубити чому (збитися в підрахунках)

– Отся-то вищеречена Касільдея тим одплатила за щирі мої почуття й честиві бажання, що вимагала од мене, як мачуха од Геркулеса, звершення численних подвигів, трудних і небезпечних, обіцяючи при кінці кожної випроби, що вже після наступної сподівання мої жаданого дійдуть skutku, але ті подвиги таким безконечником нижуться, що я вже їм і **лік загубив**, не знаючи, котрий із них буде останній, котрий із них увінчає високі мої прагнення.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепада, с. 89)

Лле як з відра (сильно дощить)

– Як там надворі, Міку?

– Жахливо. **Лле як з відра**.

Вілл зупиняється.

– Он як. Погода не для мого байка?

Мік хитає головою.

– Ні, сер. Хіба що він у вас на надувних подушках. Або ж ви шукаєте смерті.

(Джоджо Мойєс. До зустрічі з тобою; пер. з англ. Н. Хасцька, с. 9)

Ловити дрижаки́ (тремтіти від страху)

Він трохи схибнувся на їхньому одруженні. Три дочки його були напрочуд гарненькі, хоча дуже скидалися на нього; часом уранці його обсідали похмурі думки щодо їхніх матримоніальних перспектив, і вся канцелярія, прочитавши ці думки в його очах, **ловила дрижаки́**, бо в такі дні він волів когось із службовців собі на снідання.

(Джозеф Конрад. Лорд Джім; пер. з англ. Л. Гончар, с. 29)

Ловити кінець нитки (намагатися розгадати таємницю)

Одного дня прийшло їй на думку, що її учитель має якийсь означений і добре обдуманий план, коли оповідає їм про те все. Властиво від першої години, яку перебула разом з ним у школі, відчувала, що се якийсь таємничий чоловік, котрий чогось не договорює. Кілька разів здавалося їй, що **ловить кінець нитки** його дуже таємничого клубка. Вже пальчик прикладала до чола на знак, що відгадала. Але по хвилі спускала ручку... Не могла відгадати.

(Осип Назарук. Роксоляна, с. 50)

Ловити себе *на чому* (раптом зупиняти свою увагу на чому-небудь)

По цій розмові я **спіймала себе** на тому, що віднині його тривкі й жагучі молитви перестали мене бентежити: я переконалася, що Честер не має наміру накидати мені своїх поглядів чи навертати до своєї віри, не прагне зліпити з мене якусь іншу людину – а саме це найдужче лякає навіть тих, хто найбільше грішить, та й просто нещасних людей.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 44)

Лоскотати нерви *кому, чим* (впливати, діяти на кого-небудь; бентежити, хвилювати)

Та й, по правді, посиденьки з Амоном завжди викликали в нього відразу. Проте антипатія, яку відчував гер Шиндлер, була особливого роду – давнє, піднесене несприйняття,

Лукуллів бенкет

десь таке, з яким на середньовічних картинах праведники споглядають проклятих. Тож ця емоція скоріше **лоскотала нерви** Оскара, ніж пригнічувала його.

(Томас Кініллі. Список Шиндлера; пер. з англ. Г. Яновська, с. 13)

Лукуллів бенкет (розкішний, коштовний обід)

На десерт подали пиріг із солодкою картоплею, по тому коробку цукерок, яку приніс Рет; коли ж за склянкою вина з ожини він ще почастував джентльменів справжніми гаванськими сигарами, всі одностайно визнали, що це був **лукуллів бенкет**.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 308)

Лупати очима на кого, що (кліпаючи, мовчки довго дивитися)

Ми з сотником Бойком, перечитавши це повідомлення, **лупали очима** то один на одного, то знов у газету. Не хотілося вірити. Це була катастрофа. Цілковитий крах.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 129)

Лупити добрі грошки з кого (добряче заробляти на комусь)

Я не рахував його достатків, але певен, що його герцогський домовласник **лупив з нього** за квартиру **добрі грошки**, та й умеблювання, либонь, коштувало недешево, бо складалося з речей високої ціни.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 9)

Лупити шкуру з кого (нещадно визискувати, експлуатувати кого-небудь)

– І тобі те раджу. Чуєш? **Лупити шкуру** з тих розжирілих на непі селюків, які готові тебе сьогодні продати.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 257)

Луснути, як мильна булька (виявитись ілюзією, оманю)

– Дайте пожерти всім! – знову гримнув майор, і наказ цей прокотився під стелею їдальні, як залп переможного салюту.

– Дайте пожерти всім! – луною відгукнувся Майло з радісним полегшенням, і Великий Похід за Присягу на Вірність **луснув, як мильна булька.**

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 175)

Людина двох облич (дволика, нещира, лицемірна людина)

Я шпигун, сплячий агент спецслужби, **людина двох облич.** Навряд чи дивно, що я водночас і людина двох свідомостей. Не якийсь незрозумілий мутант з коміксу чи фільму жажів (хоча бувало, що люди ставилися до мене саме так); я просто здатен розглядати будь-яку тему з двох боків.

(В'єт Тан Нгуєн. Симпатик; пер. з англ. О. Оксеніч, с. 9)

Люлька миру (символ примирення й приязні)

Вождь Зелений Вуж одкоркував пляшку віскі, зробив добрячий ковток і передав далі, як **люльку миру.** Лежачи один на одному, всі по черзі пригубили й собі – oprіч Кристі, який марно намагався намацати ручку дверцят. Пляшка глухо бемкнула йому об голову, і віскі полилося за комір.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 188)

Лягли на плечі чиї, кого, кому (обтяжити когось)

Стоїть над берегом Ямуни невеличке містечко Кальпі. Там у сім'ї хороброго воїна й народилася Чінта. Ще маленькою лишилася вона без матері, тож усі турботи про доньку **лягли на батькові плечі.** А часи були тривожні, точилися безперервні війни.

(Премчанд. Саті; пер. з хінд. С. Наливайко, с. 124)

Ляпати язиком (говорити щось недоречно, нерозумне)

Вони аж надто весело **ляпали язиками,** розглагольствуючи над невичерпною проблемою одруження, не вдаючись одначе до будь-яких непристойностей.

(П'єр Лоті. Допоки житиму; пер. з фр. С. Пінчук, с. 6)

Ляси підпускати

Ляси підпускати кому (весело, жартівливо заговорювати з ким-небудь, сподіваючись відповіді)

– Тринди-ринди, дідусику! – огризнулась дівка. – Страх люблю, як мені хто **ляса підпускає!** Одчепіться вже, дайте проїхати, і спасибі вам у шапку.

(*М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 70*)

Ляси точити з ким (вести пусті розмови з кимось)

– Ми, Денисе, прийшли до тебе не **ляси точити**. Настала година, якої ми всі не могли діждатися. Веди нас до загону, сотник Завірюха має серйозну розмову.

(*Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 168*)

М

М'якнути серцем (лагідніти)

Довго стояв той пес на Піяці, і обминала його челядь, вози і роки. Глиняні хижки довкола брала ріка, а натомість мурували кам'яниці. Ширшала і твердішала вулиця. А люди навпаки – **м'якли серцями**, бо замагалися, виходили з біди. Мали що продавати, мали за що й купувати.

(*Мирослав Дочинець. Криничар, с. 6*)

Має ще той язичок хто (про людину гостру на язик)

«Диви! – сказала Кармен (вона ж бо, знаєте, **мала ще той язичок**), – тобі, як видно, мітли замало». Ту дойняло це їдке слово – може, тому, що в неї і справді було не таке вже й чисте сумління. Вона відповіла, що на мітлах зовсім не знається, бо не має честі бути ані циганкою, ані дідьковою хрещеницею.

(*Проспер Меріме. Кармен; пер. з фр. Б. Ткаченко, с. 30*)

Макітритися у голові *в кого, кому* (про стан запаморочення в когось)

Утім, він не владний над собою. І всі доводи здорового глузду ні до чого, подумки вирішує Скарбек. Та полишити її не в силі. Ця дівчинка чинить з ним що заманеться. Від одного її погляду в нього **макітриться у голові...**

(Юрій Кирик. Яблуневі квіти, с. 25)

Макоцвітна душа *хто* (про дурну, навіжену людину)

Постерегла те вона, та й інші з нею, і частенько смішкувалися проміж себе, що от, мовляв, на роки дозрілий і на розум, а взяв та й закохався – думали, бачте, що тая любосна жага не де, як тільки в **макоцвітних молодечих душах** витає і пробуває.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 74)

Мало зі стільця не падає *хто* (хтось сильно регоче)

Господи, який же милий був хлопець. Іноді за столом, бувало, щось як зайде йому в голову і він як почне сміятися – **мало зі стільця не падає.**

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 51)

Мамин мазунчик (пестій)

– Ач, розпустив слину. На що ти здатний, хотів би я знати? Га? На що ти здатний? Не може навіть донести трохи чаю, щоб не розлити його. А тепер я мушу кип'ятити вдруге.

– Що ти там сопеш? – накинувся він знову на мене ще лютіше. – Забив свою бідну маленьку ніжку, бідний маленький **мамин мазунчик.**

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 33)

Манна небесна (несподівано одержані життєві блага)

Ліда закінчувала дев'ятий клас і як **манни небесної** чекала літніх канікул. Мріяла звести їх нанівець, віддаючись пляжу, мандром по місту, походам на дискотеки. Натомість її тато

Марна справа

відразу після останнього дзвоника збив ті плани на злеті, повідомивши, що їй, його єдиній дитині, доведеться все літо пробовкатись у селі, до якого треба їхати автобусом майже дві години та ще й з пересадкою в райцентрі.

(Наталка Доляк. Чорна дошка, с. 16)

Марна справа (щось не вартує зусиль, спроби)

– Вам уже пора знати, що в таких справах нічим не зарадиш, – повчально зауважив він. – Якби це було за студентських часів і якби ми з Ейбом мешкали в одному гуртожитку, а він напився вперше в житті, – можна було б спробувати. А тепер **справа марна**.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 112)

Марудити голову кому, чим (томити когось)

Розмова й далі тривала отак безуспішно; нараз доктор Нельсон глянув на годинник і заспішився. Я хотів піти разом з ним, та Еліот наполіг, щоб я залишився. Коли містер Нельсон вийшов, місіс Бредлі перепросила, що **марудить мені голову** своїм сімейним клопотом.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 31)

Масло тане в роті у кого (хтось добрий, лагідний, м'який)

Подивіться на мого мисливця Горнера. Він такий лагідний і м'який, говорить ніжно, наче дівчина, можна подумати, що в нього **масло тане в роті**.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 46)

Масна кістка (матеріальні блага)

Сам сатана вигадав «НЕП», щоб узяти нас за горлянку. Ми почали втрачати найбільшу опору – селянина, якому нарешті дали дихнути, дозволили погосподарювати, пожити з розв'язаними руками. Хай і в неволі, зате з **масною кісткою**.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 69)

Мати Бога в животі (бути милосердним, добрим)

По сій мові припав пожадливо до глека, та, допевнившись зразу з першого ковтка, що то вода, попрохав у Маріторни вина; дівка з дорогою душею почастувала його на свої гроші – **мала, кажуть, Бога в животі**, дарма що вшетечним ремеслом бавилась.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 133)

Мати Бога в серці (бути милосердним, совісним, справедливим)

– А що я з цього матиму? – запитав Комар.

– Двадцять доларів, якщо поб'єте його, – відповів Док.

– **Майте Бога в серці!** – запротестував Комар. – Хіба я погано бився того разу?

(Рінг Ларднер. Чемпіон; пер. з англ. О. Хатунцева, с. 31)

Мати голову на плечах (бути розумним, кмітливим)

Це останнє, що ми зберігаємо із старого кавового будиночка, – зауважив Фредді. – Я можу зрозуміти, чому в ті дні всі справи починалися за кавою. Це ж чи не найкраще в нашому ділі, Руперте, що його можна робити де завгодно, треба лиш **мати голову на плечах**.

(Дж. Олдрідж. Небезпечна гра; пер. з англ. П. Шарандак, с. 22)

Мати за душею що (мати яку-небудь власність, кошти, ім'я тощо)

Те, що він одружився з багачкою, аж ніяк не змінило його раніше накреслених планів, – доктор Слопер віддався своєму ремеслу так цілеспрямовано, наче **мав за душею** тільки скромний спадок, який по смерті батька розділив зі своїми братами й сестрами.

(Генрі Джеймс. Площа Вашингтона; пер. з англ. Г. Лелів, с. 5)

Мати за ніщо кого (повністю зневажати когось)

Кікудзі справедливо обурився – навіщо батько вдає, ніби нічого не знає! До того ж і його **має за ніщо**. Адже Кікудзі

Мати за пусте місце

теж бачив пляму на грудях Тіако. А тепер, через якихось двадцять років, Кікудзі не стримав посмішки: певно, батько тоді добряче перехвилювався!

(Ясунарі Кавабата. Тисяча журавлів; пер з япон. І. Дзюб, с. 128)

Мати за пусте місце кого (зневажати когось)

Ми гадали, що не покинемо Білгород ніколи, що вмерзнемо в кригу його озера. А сталося так, що порятував нас усіх один чоловічок. Той, котрого ми **мали** за ніщо, **за пусте місце**, брали на посміх, ненавиділи і таємно жадали, аби розсік його жовту плоть чингал котрогось із наших сотників.

(Мирослав Дочинець. Криничар, с. 11–12)

Мати кебѣту (бути достатньо розумним)

Походжав у юрбі цікавенький скоморох із червоним носом-бульбою, одяг якого був у трьох кольорах – білий гостроверхий ковпак на голові, каптан синій, а штани кумачеві, і хто **мав кебѣту**, відразу здогадувався, що це ходячий московський прапор, барви якого цар Олексій Михайлович позичив у щедрих голландців, тільки переставив їх місцями на московському полотнищі...

(Василь Шкляр. Маруся, с. 125)

Мати на оці кого (пильнувати за кимось)

Ірине «чіпляння» до дитини має на меті одне – **мати дочку завжди на оці**, контроль задля її блага. Так небезпечно сьогодні бути молодим, стільки спокус, а найважливіше, їй здавалося, що зможе захистити душу своєї дитини від нього чи того, що дамочковим мечем висить над жінками її родини.

(Дара Корній. Гонимарник, с. 57)

Мати на своєму рахунку (про наявність у когось бойових здобутків)

А зараз це був герой і, як гадав Йоссар'ян, найбільший герой у військово-повітряних силах США, бо в військово-повітряних

силах США жоден інший герой не **мав на своєму рахунку** стільки бойових вильотів, як Голодний Джо.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мецержак, с. 85)

Мати олію в голові (мати розум, здоровий глузд; бути розумним)

– Скажіть щось таке, аби вгамувалися. Ви ж **маєте олію в голові**. – Кравсова мама була українкою, і мову він знав непогано.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 132)

Мати пам'ятку (добре запам'ятати щось)

– Під суд? Під право? Ваша милосте! Судили би їх ті, що їх послали і, певно б, випустили, а так бодай будуть **мати пам'ятку**, наша шляхта має тверду руку. Не зараз їм захочеться гільтайства і сваволі...

(Андрій Чайковський. Сагайдачний, с. 11)

Мати під ногами ґрунт (мати на що опертися в житті)

Люди, старші за нас, тісно зв'язані з минулим, вони **мають ґрунт під ногами**, мають жінок, дітей, фах, свої зацікавлення; ці зв'язки такі міцні, що війна не може їх розірвати. А ми, двадцятирічні, маємо тільки батька й матір, а дехто ще дівчину. Це не так багато, бо в нашому віці вплив батьків – найслабший, а дівчата ще не панують над нами.

(Е. М. Ремарк. На Західному фронті без змін; пер. з нім. К. Гловацька, с. 22–23)

Мати порожні кишені (не мати грошей)

За сонет, присвячений Стівенсонові, Мартінові пощастило виврати два долари від одного бостонського редактора, що видавав свого часописа із смаком, гідним Метью Арнольда, але теж **мав порожні кишені**.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 202–203)

Мати рацію

Мати рацію (мати слухність, думати правильно, слушно)

– Ураганний вогонь, – сказав Шнайдер. – Це означає, що ми знову опинимося на передовій. Відпустці кінець!

– Так.

Вони слухали далі. Шнайдер **мав рацію**. Те, що вони чули, не скидалося на випадкову атаку. Це була важка артилерійська підготовка. Завтра вранці на цій неспокійній ділянці фронту, очевидно, слід чекати загального наступу.

(Е. М. Ремарк. Час жити і час помирати; пер. з нім. Ю. Петренко, с. 39)

Мати своє «я» (мати власну гідність)

– Славно! – вигукнув він. – Я починаю пишатися вами, Гемп! Ви стали на власні ноги. Ви тепер **маєте своє «я»**. Ваше лихо в тому, що вам у житті все легко давалося. Але тепер ви зробили прогрес, і тому ви мені подобаєтесь.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 137)

Мати свою копійку (мати власні гроші; заробляти на себе)

Скінчилися мої гризоти. Як ніколи два рази на тиждень розчісую і заплітаю волосся, щосуботи миюся в лазні, міняю сорочку. **Маю свою копійку**, маю внука такого красного, як великодній калач. Що ще бабі треба?

(Ольга Яворська. На чужих вітрах, с. 36)

Мати себе на бачності (бути обачним, бути насторожі)

Півгодини тому вже намірився вирушити в гори, але з'явився критий жандармський фургон із людьми в цивільному. Можливо вони приїхали просто помилуватися горами цього чудового лютого дня, та все одно треба **матися на бачності**.

(Ціпріан Хлебовський. Пакет; пер з пол. Ю. Строкон, с. 244)

Мати серце на кого (гніватися на когось)

– Пробач, – знову озвався Панченко.

– Якщо ти колись захочеш мене убити, то я на тебе **серця не матиму**. Але дозволь з тобою попрощатися, бо чує моя душа, що більше ми не побачимося.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 78)

Мати серце з перцем (мати запальну, нестримну вдачу)

– То сватай Вівдю. Чим же Вівдя негарна? Говорить тонісінько, мов сопілка грає, а тиха, як ягниця.

– Тиха, як телиця. Я люблю, щоб дівчина була трохи бриклива, щоб мала **серце з перцем**, – сказав Карпо.

(Іван Нечуй-Левицький. Кайдашева сім'я, с. 133–134)

Мати слухність (мати рацію, думати правильно, слушно)

Честер вважав, що те лихо звалилося на Гулда через його надмірну скромність, але, на думку тітоньки Леттер (згодом виявилось, що вона **мала слухність**), причина була у надзвичайній сором'язливості й покірності дівчини.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 127)

Мати смалець у голові (бути розумним)

І все ж таки в усій виставі тільки вони – я кажу про Лантів – справляли враження людей, які **мають смалець у голові**. Що правда, то правда.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 156)

Мати хосén (мати користь)

Жид з усього вмів **мати хосén**, він продав знахідку графському тайникові Шолтису. А той віддарував їх учителеві-швабу Ленарту, що навчав його доньок.

(Мирослав Дочинець. Криничар, с. 6)

Махнути рукою *на кого, що* (перестати звертати увагу на когось, щось)

– То таки правда, почав перебирати струни кобзи, почав випробовувати її на всі строї, і сподобалася вона мені, і вже я

Медовий місяць

бринькав залюбки, одначе на базар з нею не ходив, і врешті на мене **махнули рукою**.

(Юрій Мушкетик. Гетьманський скарб, с. 15)

Медовий місяць (перша пора подружнього життя)

Наш **медовий місяць** минув зовсім недавно, весільна подорож у нас була доволі коротенька, тож ми вирішили нікого не запрошувати, а поплавати на яхті тільки вдвох.

(Джером К. Джером. Троє на бумелі; пер. з англ. О. Негребецький, с. 11)

Медом по серцю кому, що (мило, до вподоби комусь щось)

І, бачачи, як їм **медом по серцю** кожне нове заворушення (уряд при цьому щоразу втрачав кілька голосів), я розуміла, що було б не зовсім справедливо назвати їх відвертими фарисеями, котрі радіють, що знайшли нарешті спосіб (а вони його справді знайшли!) повернути собі втрачену колись владу.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 82)

Мертва буква закону (про закон, який не використовується, залишається без застосування)

Тут здебільшого зникала всяка логіка, а перемагав §, душив §, обовдурював §, пирскав §, сміявся §, загрожував §, убивав § і не прощав §. Це були жонглери законів, жерці **мертвої букви закону**, пожирачі обвинувачених, тигри австрійських джунглів, які розраховували свій стрибок на обвинуваченого відповідно до номера параграфа.

(Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка; пер. з чеськ. С. Масляк, с. 42)

Мильна бульбашка (щось нетривке, ненадійне, несправжнє)

Гадина не засичала, не зворухнулась, але її очі світилися, мов сонця. За їхнім сліпучим блиском не стало видно і самої змії. Вони випромінювали яскраві й барвисті кола, що наближались і все збільшувались, а потім зникали, мов **мильні**

бульбашки; здавалося, вони торкались його обличчя, а через мить уже віддалялися на нескінченну відстань.

(Амброз Бірс. Людина і змія; пер. з англ. В. Шовкун, с. 110)

Миром та ла́годою (у мирний спосіб)

Сер Чаппеллетто, діставши вірчого листа і королівську грамоту, зразу ж по від'їзді мессера Мушатта подався в Бургундію, де його ніхто не знав, і заходився робити своє діло – правити борги, але, проти свого звичаю, **миром та ла́годою**, ніби приберігаючи злість на останок.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 46)

Між молотом і кова́длом (між двома небезпеками)

Гетьман переглядав ці важкі історичні документи, роздумуючи над кожним пунктом. «І тут гаряче, і там боляче, – сказав, потираючи бліде чоло рукою. – Поставив нас Господь на порозі з Азії в Європу, поклав, як залізо **між молот і кова́ло**, – кують.

(Богдан Лепкий. Мотря, с. 32)

Міня́тися всі́ма барва́ми веселки (переливатися різними кольорами)

На цей час останні пляжники, повернувшись з берега, вже одягаються нагорі; машини з нью-йоркськими номерами вишикувалися перед домом у п'ять рядів, і в залах, у вітальнях, на верандах, що **міня́ться всі́ма барва́ми веселки**, можна побачити зачіски, зроблені за останнім неймовірним криком моди, і шалі, які не снилися навіть кастільським модницям.

(Ф. С. Фіцджеральд. Великий Гетсбі; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 50)

Міряти своєю міркою (оцінювати кого-, що-небудь тільки зі свого погляду)

– Взагалі про талановитих забагато пишуть люди без крихти таланту, – зауважив Мартін. – Чого тільки не наплели про Стівенсона!

Місто Лева

– Гадюче кодрло! – вилаявся Брісенден. – Я пам’ятаю, з яким самовдоволенням вони довбали його за лист до отця Дамієна, зважували все й виважували...

– **Міряли його міркою** власної нікчемності, – додав Мартін.
(Джек Лондон. *Мартін Іден*; пер. з англ. М. Рябова, с. 229)

Місто Лева (Львів)

Так само, як і в інші помешкання **міста Лева**, світло завітало в невелику кімнату на третьому поверсі старого будинку. Сантиметр за сантиметром промені відвойовували територію й врешті досягли дальньої стіни. На стіні було два великі вікна, які здивовано дивились у небо, чекаючи побачити щось нове. Хоча за свій сторічний вік ці вікна бачили надзвичайно багато подій і могли розповісти безліч цікавих історій.

(Андрій Цінцірук. *Коло Елу*, с. 11)

Місця живого не лишилося на кому (когось дуже побили)

Старий раптом заспівав:

– Сісти б на цього шведа та повалити б його на кам’яну підлогу, і дрючком, дрючком, так, щоб **живого місця на ньому не залишилося**.

(С. Крейн. *Блакитний готель*; пер. з англ. І. Андрущенко, с. 73)

Місяць-молодік (пора, коли не видно місяця)

Позбавлені опертя плити давно пообвалювалися й вікна собору тепер світили порожнечею, слугуючи цегляними рамками вічно-зеленим рослинам, вицвітаючим небесам або зорям, які мерехтять у непевному світлі **місяця-молодіка**.

(Еллен Марі Вайсман. *Сливове дерево*; пер. з англ. О. Тільна, с. 13)

Міцний горішок хто (людина зі складним характером)

– Це ще він так, забавки, – пояснив Білл, підкочуючи штани та оглядаючи садна на литках. – Ми граємо в індіанців. Куди

там видовищам Буффало Білла до цих витівок! Я старий мисливець Хенк, полонений Вождя Червоношкірих, і завтра на світанку з мене мають зняти скальп. Заради святого Джеронімо! Цей хлопчисько – **міцний горішок**.

(О. Генрі. Вкуп за Вождя Червоношкірих; пер. з англ. Ю. Беген, с. 5)

Мліти серцем (переживати)

Обидва вони **мліли серцем** – той, що скоро мав її побачити, а той, що ніколи не бачив; Санчо ніяк не міг зміркувати, що має робити, як пошле його пан у Тобосо.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 60)

Мов бальзам на душу *для кого* (щось, що приносить комусь полегшу, вітиху, заспокоює когось)

Скоряючись, комівояжер сів на ящик за стійкою так, що голова його опинилася нижче від краю стійки. І раптом він помітив унизу всілякі брязкальця з міді й цинку: вони робили його схованку схожою на щит – це було для нього **мов бальзам на душу**. На сусідній скрині влаштувався господар.

(С. Крейн. Наречена їде до Еллоу-Скай; пер. з англ. І. Андрущенко, с. 94)

Мов більмо на оці (що-небудь таке, що заважає, дратує своєю присутністю)

Мій будиночок був тут **мов більмо на оці**, але більмо таке малесеньке, що його навіть не помічали, й тому я мав змогу тішитися не тільки видом на море й на газон мого сусіда, а й усвідомленням того, що я живу в оточенні мільйонерів – і все за якихось вісімдесят доларів на місяць.

(Ф. С. Фіцджеральд. Великий Гетсбі; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 9)

Мов гриби рости (з'являтися швидко й у великій кількості)

З наступним потужним поштовхом почала хилитися одна з веж церкви Катерини. Вона падала, повагом розвалюючись

Мов грім з ясного неба

на багато шматків, неначе це була сповільнена зйомка, а не реальність Між будинками, **мов гриби росли** фонтани диму.
(*Е. М. Ремарк. Іскра життя; пер. з нім. Х. Николин, с. 410*)

Мов грім з ясного неба (про щось неприємне, вкрай несподіване, раптове)

З-під копит коней маньярських пригінчих здіймається курява й рожевіє в промінні сонця, що стоїть уже на вечірньому пружі. **Мов грім з ясного неба**, впадають вони під оглушливі звуки сурм до сіл Маньярського графства, і з глиняних хатин вискакують кріпаки; на обличчях у всіх острах і ляк.

(*Й. Томан. Дон-Жуан. Життя і смерть дона Мігеля де Маньяра; пер. з чеськ. Д. Андрухів, с. 7*)

Мов громом уражений хто (хтось вражений несподіванкою)

Я скочив, **мов громом уражений**. Протер очі. Роззирнувся навкруги і побачив потішного чоловічка, що поважно мене розглядав.

(*А. де Сент-Екзюпері. Маленький принц; пер. з фр. А. Перепада, с. 265*)

Мов кулею втяло кого (хтось отетерів від зворушення)

– І, взявши той цвіт із касії, що був між її зубами, вона застиснула його двома пальцями і пожурила в мене, просто межі очі. Пане, мене в ту мить **мов кулею втяло!**.. Я не знав, де подіти себе; так і заляк, мов стовп.

(*Проспер Меріме. Кармен; пер. з фр. Б. Ткаченко, с. 29*)

Мов на крилах (дуже швидко)

До дороги було все приготоване. Кілька днів по Спасі зайшов Грицько до Дрозда і довідався, що валка зібралась і за три дні від'їжджає. Грицько дуже зрадів і спішив додому, **мов на крилах**.

(*Андрій Чайковський. Сагайдачний, с. 19*)

Мов оглашений хто (про божевільну людину)

Там були страшенно смішні – просто сказитися можна – п'єси і одне оповідання про полісмена-регулювальника: він закохався в дуже вродливу дівчину, яка завжди перевищувала швидкість. Але він має сім'ю, той полісмен, і не може, звісно, одружитися з дівчиною тощо. А потім дівчина гине – вона ж бо завжди ганяла, **мов оглашена**. Те оповідання мене просто вбило.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 28)

Мов окріп на голову вилити кому (ошелешити, приголомшити когось)

Відчуваючи, що не добре все виходить, Мар'яна попросила вислухати її одну. І вже після кількох сказаних речень він її спинив:

– Зачекайте, громадянко. Де ваш чоловік зараз? – **мов окріп на голову вилив**, від чого вона аж стрепенулася.

(Ганна Ткаченко. Спалені мрії, с. 38)

Мов оселедці в бочці (про велику кількість людей у невеликому приміщенні)

– Тепер сидіти в тюрмі – це забавка, – смакував далі Швейк. – Ніяких тобі четвертувань, ніяких іспанських чобіт. Матраци маємо, стіл маємо, лавку маємо, не тиснемося, **мов оселедці в бочці**, юшку одержуємо, хліб дають, дзбанок води приносять, убиральня просто-таки під самісіньким носом.

(Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка; пер. з чеськ. С. Масляк, с. 40)

Мов по шнурочку (рівенько)

А хлопчєна було просто чарівне. Воно йшло не тротуаром, а вулицєю, попід самою узбочиною. І ступало рівенько, **мов по шнурочку**, – хлопчики люблять так ходити. Йде і всю дорогу щось мугикає собі під ніс.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 144)

Мов полúда з очей спала

Мов полúда з очей спала кому (правда проявилася комусь)

Вона й сама часто над тим думала, але чомусь не вірила до кінця, списуючи все на розбійників, яких часто люди теж за партизан приймали. Сьогодні **мов полúда з очей спала**. «Чому ж ми зайві на цій землі? Між двох вогнів потрапили. Чим же все скінчитися може? Невже всіх у могилу зведуть?» – навіть таке крутилося на думці.

(Ганна Ткаченко. Спалені мрії, с. 25)

Мов синиця в жмені хто, у кого (хтось поневолений кимось)

– А він не пояснив, чому платити маю тільки я, ти не чув?
– Чув, паничу, аякже. Знов-таки чорна підлота. Він каже, ви в нього **мов та синиця в жмені**, і він вас не випустить, поки не заплатите по рахунку.

(Т. М. Рід. Вершиник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 147)

Мов у воду піти (безслідно зникнути, пропасти)

Це зникнення приголомшило всіх – не менш, далєбі, ніж ота давня Велика Змова в Лауріфілдському училищі в Колорадо, де одного чудового дня, щойно одержавши платню, так само зненацька зникли шістдесят чотири курсанти – вважай, ціла казарма, **мов у воду пішли**.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Меццєряк, с. 157)

Мов хвиля змила кого (хтось безслідно зник, пропав)

– Братів Ордонєсів **мов хвиля змила**. Мабуть, причаїлись у якомусь барлогу. Та нічого. Будемо поки збирати докази. Щоб потім діяти швидко й ефективно.

(Дж. Паттерсон, М. Лєдвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 96)

Мова мовиться про кого, що (йдеться про когось, про щось; про когось, про щось говорять)

Микола догадавсь, що **мова мовилась**, мабуть, про нову дівчину на селі, і почав ждати. Довго співали дівчата, довго

гуляли хлопці, неважаючи на те, що другого дня треба було рано вставати, ще й на панщину йти, а дівчина з чудним йменням все не виходила. Дівчата зачіпали Миколу, жартуючи, а він усе стояв похнюпившись.
(Іван Нечуй-Левицький. Микола Джеря, с. 25)

Мовити б (так би мовити)

– Чи не здається вам, що вони дременули в напрямку Домініканської Республіки? Утекли, **мовити б**, на свою історичну батьківщину? Це просто моє припущення. Не більше.
– Хтозна... – сказала я.
(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 94)

Могильна тиша (цілковита, повна тиша)

Пацюк замовк – і навколо запала **могильна тиша**. Було чути лише, як цокає годинник. Решту звуків поглинув сніг за вікном. Відчуття було таке, ніби в цілому Всесвіті залишилося тільки нас двоє.
(Х. Муракамі. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 296)

Мокра курка хто (про жалюгідну на вигляд або нерішучу людину)

– Правильно, Елвін, тепер, на жаль, це лягає головним чином на вас. А поки що я, мабуть, піду в тюрму і постараюсь його трошки підбадьорити. Не треба, щоб він завтра мав вигляд **мокрої курки**. Він не повинен занепадати духом. Нехай присяжні бачать, що сам він не почуває себе винуватим, хоч би там як вони думали.
(Т. Драйзер. Американська трагедія; пер. з англ. Л. Смілянський, Л. Яценко, І. Буше, с. 644)

Мокра робота (злочин, пов'язаний із вбивством)

Осторонь на перевернутому возі стояв фельдмаршал і сіятельний князь Олександр Данилович Меншиков – у соболевій шубі й високій боярській шапці; пильно, проте спокійно

Мокра справа

і впевнено, немов царської кухні шеф-кухар за роботою підручних, стежив за масакрою: до **мокрої роботи** князь давно звик, у більшості випадків вона йому вдавалася чи у відкритому бою, чи на розправі з безборонними – хто б на такі тонкощі звертав увагу, якщо цього вимагала посада найближчого сановника самого Петра.

(Роман Іваничук. Орда, с. 10)

Мокра справа (злочин, пов'язаний із вбивством)

Лорін, схоже, наш клієнт облажався, – сказав Майк. – Спочатку мені здалося, що нам капець. Ти ж знаєш не гірше за мене, як важко розслідувати подібні **«мокрі» справи**. Але ось поглянь: помилка на помилці. Ми явно маємо справу з убивцею-аматором.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 62)

Мокрим ряднóm накрити кого (зненацька піймати когось)

– Ти німий чи не вмієш балакати по-нашому? – спитав він у Мирона, зав'язавши йому очі. Відколи вони **накрили цю парочку мокрим ряднóm**, відбріхувалася лише дівка, а цей як води в рот набрав.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 216)

Молодий і зелений хто (хтось юний та недосвідчений)

– А от послушайте, панове громадо, – каже Партика, – що мені підказав учора мій синок Тарас. Він хоч **молодий і зелений**, та розумець у нього не хлоп'ячий, хоч це моя дитина і хвалити не годиться мені, а таки скажу. Він каже, щоб ми, пішовши в степ, вже не вертались, а там свою оселю заснували...

(Андрій Чайковський. На уходах, с. 133)

Молоти дурниці (говорити нісенітниці)

– Бога ради, дитя моє, не **мели дурниць**, мене це дратує. Ти вже свого часу поставила була себе у скрутне становище,

і маєш дякувати долі, Честерові й мені за те, що вийшла з нього, не втративши гідності.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 62)

Молоти теревені (говорити нісенітниці; говорити щось незначне, несерйозне, пусте)

Гарсія де Паредес пив, реготав і **молот теревені**, як і всі, а може, ще й більше за всіх, і так чудово говорив про величні діла імператора, що офіцери Наполеона кинулись обіймати його, палко вітати й вихваляти.

(П. А. де Аларкон. Офранцужений; пер. з ісп. Ж. Конєва, с. 224)

Молоти язиком (говорити про щось, не варте уваги; теревенити)

Один усе ходив слідом за мною і переконував, що цигани походять з Крконошів, а другий доводив, що всередині земної кулі є ще одна куля, набагато більша, ніж та, котра зверху. Кожен міг там **молоти язиком** про все, що йому заманеться, немов у парламенті.

(Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка; пер. з чеськ. С. Масляк, с. 48)

Молочний брат (син годівниці відносно чужих дітей, яких вона годує)

Лошиця вперше трапила мустангерові на очі лише через кілька днів після його повернення з форту і, отже, не могла бути причиною, через яку так змінився його настрої. А те, що він кінець кінцем зловив її, здавалося, лише посилило його збудження, хоча мало б заспокоїти. Принаймні так вважав Фелімі, а оскільки вони з господарем були, як то кажуть, **молочні брати**, він зрештою вирішив запитати в того навпростець, що його непокоїть.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 44)

Молочні ріки (символ ситого, привільного життя)

Але саме місто, можливо, найрозкішніше й найпривабливіше в усій Новій Англії. Звичайно, це тільки земля китового

Молочні ріки потечуть

лою, а не край оливи, хліба й вина, як біблійний Ханаан. По вулицях тут не течуть **молочні ріки**, і навесні тих вулиць не брукують свіжими яйцями. Та однаково ніде в Америці ви не знайдете стільки багатих патриціанських осель, не знайдете пишніших парків та садків, ніж у Нью-Бедфорді.
(Герман Мелвілл. *Мобі Дік*; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 67)

Молочні ріки потечуть (про життя в достатку й безтурботності)

Говорив він по-нашому непогано, як для вихідця з Брянщини, але дуже довго і нудно. Мовляв, українці вперше мають можливість жити по-людському, а в недалекій будучині тут **потечуть молочні ріки...**

(Василь Шкляр. *Залишенець. Чорний ворон*, с. 124)

Море води стекло (минуло багато часу)

– Неймовірно!.. Сам подумай – скільки років ми всі вважали Нестора загиблим... Його вдова вдруге вийшла заміж... **Море води стекло!** І раптом – така звістка! Полковник Яким Чорнобай говорив мені, що Нестор загинув у нього на очах...
(Володимир Малик. *Посол Урус-Шайтана*, с. 15)

Мороз пробирає поза шкірою кого (відчуття холоду від переляку)

Так, слідчий був якимось дивним... надто багато розпитував... Але це й зрозуміло: сталося вбивство. Проте, здавалося, він не повірив, що я нічого не бачив. Від його погляду мене **пробрав мороз поза шкірою.**

(Ксенія Циганчук. *Коли приходить темрява*, с. 10)

Мороз пробігає по тілі кому, в кого (відчуття холоду від переляку)

Зате очі змії блискають таким злорадним, демонічним огнем, такою певністю своєї сили, що мимоволі **мороз пробігає по тілі**, коли добре йому придивитися.

(Іван Франко. *Voа Constrictor*, с. 7)

Морський вовк (бувалий моряк)

Домашні мало що не вибачалися через те, що Иана не було дома, так начеб вони вважали, що було б почесніше, якби вся родина у повному складі брала участь у цьому прийомі. Батько зі своєю проникливістю старого **морського вовка**, напевно, здогадувався, що його синок не байдужий до цієї вродливиці – багатой нареченої, бо час від часу закидав про нього.

(П'єр Лоті. Допоки житиму; пер. з фр. С. Пінчук, с. 52)

Мотати на вус (добре запам'ятовувати; брати до уваги)

– Чого там... – Я зиркнув по боках і відчув, як зацвітають мої щоки, бо абітурієнти, що сиділи на сусідніх лавах, повідривалися од книжок і витріщилися на нас. Та дядько, здавалося, навмисне вигукував ще голосніше, щоб усі чули і **мотали на вус**, поки не пізно...

– Як чого? Якщо вас там треба по одному на місце, а злізлося по вісімнадцять штук, – він уже перейшов на штуки, – то виходить, мусимо розводити вурків, щоб усім хватило, га? Чи як по-твоєму?

(Василь Шкляр. Танець під чортову дудку, с. 117–118)

Мохом обрости (низько впасти)

А в місцевих колах Мейсон став об'єктом одностайного вихвалання, і навіть виборці-демократи по всій провінції приєднувались у цьому питанні до республіканців, запевняючи, що Мейсон людина правильна, що він поводиться з цим убивцею точнісінько так, як той заслуговує, і що всі гроші і становище Гріфітсів і сім'ї тієї багатой дівчини, яку, очевидно, злочинець намагався покорити, зовсім не могли вплинути на цього народного трибуна. Оце справжній прокурор! «Вже, будьте певні, цей не **обросте мохом!**»

(Т. Драйзер. Американська трагедія; пер. з англ. Л. Смілянський, Л. Яценко, І. Буше, с. 512)

Моя вам рада

Моя вам рада (хтось радить комусь зробити щось)

– **Моя вам рада:** їдьте до якогось іншого готелю й лягайте спати. А вже потім зустрінетеся з містером Петерсоном і про все домовитесь.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 152)

Мугікати під ніс (тихо наспівувати щось)

Та й серед Діланових пісень йому по-справжньому подобалася тільки одна – «Дівчина з північної країни». Роберт умів грати й співати її. І тепер, покидаючи цей край із величезними червоними дірами в землі, він **мугікав собі під носа** її слова.

(Р. Дж. Воллер. Мости округу Медісон; пер. з англ. Д. Петрушенко, с. 24)

Мудрий по шкоді хто (той, хто, зазнавши втрат став обачним)

Мудрий по шкоді господар метнувся боржій по книгу, де записував сіно та ячмінь, що на мулів видавав, і знов вернув до Дон Кіхота в супроводі тих двох молодниць та хлопчика, який тримав недогарок свічки.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 47)

Муляти око (набридати, завдавати комусь прикрощів)

Це все, певно, через Аманту. Моя мати завжди була для мене недосяжною, особливо ж тому, що померла від сухот, цієї романтичної хвороби, ще зовсім молодою. Солістка оперети, незрівнянна Аманта! Її численні прихильники, квіти, бенефіси... Її життя було шаленим калейдоскопом, а я була лише одним із кольорових скелець, котре чомусь постійно **муляло око...**

(Марина Соколян. Балада для Кривої Варги, с. 3)

Му́лько на душі кому, чийй (щось бентежить, турбує, гнітить когось)

Бувало, вони у своїх переходах натрапляли на покинуті лісничі займанки чи вівчарські колиби – сирітливі й вичахлі

без людського духу. **Мўлько на душі** ставало, коли підступав до такого спорожнілого пристанища. Коня старому гостро бракувало...

(Мирослав Дочинець. Горянин, с. 340)

Мурахи біжать по спині у кого (комусь стає моторошно)

– Прокинувся я від нестерпного відчуття голоду і холоду. Виповз із спального мішка і не побачив ні Руала, ні ями, яку він собі викопав, – усе засипано снігом. У мене **мурахи побігли по спині**. Минулої ночі щезли мішки з харчами, а цієї – пропав брат.

*(А. Центкевич, Ч. Центкевич. Людина, яку покликало море;
пер. з пол. Й. Брояк, с. 253)*

Мурашки побігли по спині кому, у кого (про відчуття холоду від несподіваного, сильного переляку)

«Хвилиночку, – раптом подумала я. – А де, власне кажучи, Пол?» Я була на нього така зла, що навіть не спробувала дізнатися, чи все з ним гаразд. І вперше за весь час мені в голову зайшла думка, від якої **мурашки по спині побігли**.

*(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка;
пер. з англ. В. Горбатько, с. 48)*

Мурмотіти собі під ніс (говорити тихо, невиразно; бубоніти)

– Ти щасливець, Діку, щасливець, – **мурмотів він собі під ніс**, кружляючи по кімнаті в останніх відсвітах каміна. – Ти знайшов-таки те, що треба, друже. Ніхто не знав, де треба шукати, а ти прийшов і знайшов.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 163)

Н

На бѣзбач (наосліп, навмання, не дивлячись; без мети, врозбрід)

Наприкінці серпня я **на бѣзбач** дав оголошення в газеті. Мовляв, ладен виїхати хоч куди й робити хоч що. Надійшло кілька відгуків. Крім брошурок із нагадуваннями, що моя доля в руці Божій, було три чарівливі листи від голоштанних пройдисвітів, завжди готових поживитися за чужий рахунок. У четвертому йшлося про нещоденну, дуже добре оплачувану роботу в Танжері...

(Джон Фаулз. Маг; пер. з англ. О. Король, с. 20)

На безрік (надовго)

Скоро отак ізлагодився, не хотів наш гідальго марно часу гаяти і здійснення своїх намірів **на безрік** одкладати, бо від того світові неабияка могла вчинитися шкода; скільки ще в ньому зла треба знищити, скільки беззаконня скасувати, скільки сваволі впинити, скільки помилок виправити, скільки повинностей виконати!

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 37)

На безхліб'ї й на безвідді (за відсутності, нестачі їжі та питва)

...якщо се не замок, а таки заїзд, то мушу вам сказати, що вже плати вибачайте, бо я не годен переступити законів мандрованого рицарства; ніхто з таких рицарів, скільки я знаю з романів, ніколи не платив за ночівлю в заїзді та інші подібні речі, бо по праву і правді всі повинні приймати їх гостинно за нестерпучі муки, що вони в пошуках пригод набираються вдень і вночі, влітку і взимку, пішо і кінно, **на безхліб'ї й на безвідді**, в студінь і в спеку, зносячи од неба всяку негоду і терплячи на землі всяку недогоду.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 131)

На вагу золота хто, що (хто-, що-небудь який має велику цінність, є надзвичайно важливим)

Умів водити машину, тож на фронт пішов у складі автомобільного батальйону – як війна почалася, їх на місцях дуже швидко формували, а кожен водій був **на вагу золота**.
(*Андрій Кокотюха. Червоний, с. 30-31*)

На велику силу (з великими зусиллями, насилу)

На велику силу Пріська з Христею одхилили двері, прогортаючи руками сніг; що не можна було викидати надвір, вигортали у хату. Сніг розтавав; калюжі текли під піл, під піч, під лави; у хаті, як у льоху, стало холодно, вогко...
(*Панас Мирний. Повія, с. 11*)

На веселій ноті (піднесено, з оптимізмом)

– Може, цього літа нас чекає ще багато приємних розваг, але вже не тут. Я не люблю довгих проводів – як уже кінчати, то **на веселій ноті!** – тому і влаштував цю вечірку.
(*Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 54*)

На взір чого (на зразок, як зразок чого-небудь)

Побачивши парох сі книги, сказав:
– Оту оливину на тріски порубати та спалити, щоб і попелу по ній не зосталось, а англійську пальмочку слід берегти й хоронити, яко річ унікальну, в особливій шкатулі, **на взір** тієї, що Олександр Македонський знайшов серед перських трофеїв і тримав у ній Гомерові твори.
(*М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 61–62*)

На видноті (на видному, освітленому місці)

Та ще більше не поталанило Майорові Майору в їдальні, де його зустрів широко усміхнений Майло й церемонно провів до невеличкого столика, який заздалегідь поставив **на**

На виплат

видноті, застелив вишиваною скатертиною й прикрасив букетиком квітів у рожевій вазочці під кришталь.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 137)

На ві́плат (з виплатою частинами, у кілька строків)

Міхал залишився самим собою, непокірливим, свавільним. Як і раніше, не любив темних костюмів; смокінг, якого йому подарував Бредлі, потай продав і за ці гроші купив **на віплат** мотоцикл.

(Марія Кунцевич. Трістан 1946; пер. з пол. О. Медуценко, с. 322)

На високій ноті (гідно, з честю)

– Ні, – відказала я. – Ти що, газет не читаєш? Його вбив Віктор Ордонес. І взагалі, я збираюся звільнитися з поліції. З мене вже досить усього цього ідіотизму. І найліпше піти **на високій ноті**. Як, до речі, і твоєму босові. Це було б найкращим варіантом, еге ж? Як ти гадаєш?

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка;

пер. з англ. В. Горбатько, с. 171)

На висоті лету орла (дуже високо)

Тут і зараз, як полюбляв казати мій давній друг, ми живемо в незрозумілому світі, в якому бути далекоглядним не означає далеко бачити. Тут, **на висоті лету орла**, у дві сотні футів над далекозахідним кряжем Вісконсину, де примхлива річка Міссісіпі визначає кордони.

(Стівен Кінг, Пітер Страуб. Чорний дім; пер. з англ. З. Дюг, с. 13)

На віддалі гарматного пострілу (дуже близько)

Сам будинок, що його звичайно, хоча й неправильно, також називали гасендою, стояв **на віддалі гарматного пострілу** від форту Індж, і звідти було трохи видно білі стіни – решту будинку заступали високі дерева, що росли по берегах річки.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 68)

На віднозі (на відгалуженні)

Врешті він продав крамницю й завіз родину якнайдалі від моря – в мирне індіанське селище **на віднозі** гірського хребта; там він вибудував для дружини спальню без вікон, щоб пірати з її нічних кошмарів не могли до неї залізти.

(Г. Г. Маркес. Сто років самотності; пер. з ісп. П. Соколовський, с. 23)

На відстані подиху (дуже близько)

Цікаво, що ж було першим – шкільний двір чи кладовище? Хто саме вирішив звести школу біля цвинтаря – чи навпаки? Чи взагалі мало бодай якесь значення таке зіткнення кінця життя і його початку, чи, може, це до певної міри навіть доречно? Смерть настільки близько, завжди, **на відстані подиху**, тож, можливо, мудро знайомити дітей із цим явищем змалечку.

(Г. Кобен. Твоя перша остання брехня; пер. з англ. О. Оксеніч, с. 7)

На відстані простягнутої руки (дуже близько)

Якби тоді **на відстані простягнутої руки** з'явилися двері, за якими б чекала смерть, то він відчинив би їх без вагання. Глибоко не задумуючись, наче продовжуючи своє буденне існування. Однак, на щастя чи нещастя, таких дверей знайти поблизу йому не вдалося.

(Х. Муракамі. Безбарвний Цкуру Тадзакі та роки його проці; пер. з япон. О. Забуранна, с. 5)

На відстані руки (поруч)

Загорнений у білу перинку, перев'язану синім сповивачем, вкупаний у теплому купелі, Петр, новонароджений син празького алхіміка, пана Янека Куканя із Кукані, безтурботно спав під боком у своєї матері, яка лежала в ліжку **на відстані руки** від його коліски; вперше в житті він спав як істота самостійна, відокремлена від її тіла...

(В. Нефф. Королеви не мають ніг; пер. з чеськ. Д. Андрухів, с. 17)

На відчай душі

На відчай душі (зважившись на все, ризикуючи всім)

А яка ж вона величезна, ця риба, і який добрий дасть виторг, коли в неї смачне м'ясо. Наживу вона взяла, як самець, і тягне, як самець, і змагається не як перелякана. Цікаво, чи вона робить це з наміслом, чи просто **на відчай душі**, як оце я?
(*Е. Хемінгуей. Старий і море; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 296*)

На вітер кидати слова (даремно, марно говорити)

Дон Віто Корлеоне був людиною, до якої всі вдавалися по допомогу й ніколи не верталися з порожніми руками. Він ніколи не **кидав слова на вітер**, ніколи не закривався похливаю відмовою – мовляв, його руки зв'язані силою, більшою за його власну. І зовсім не обов'язково, щоб ви могли йому чимось віддячити.

(*М. П'юзо. Хрещений батько; пер. з англ. В. Батюк, О. Овсяк, с. 7*)

На вічні віки (назавжди)

А нині – фотографічні апарати за лічені хвилини збережуть **на вічні віки** твій точний образ, мов відображення в люстрі, тільки ще досконаліше.

(*Софія Андрухович. Фелікс Австрія, с. 13*)

На власній шкірі (на собі)

Він бачив на власні очі, пережив усім серцем і відчув **на власній шкірі** багато жакіть, що належать до того поняття «чого завгодно»...

(*А. Гуляшки. Історія з собаками; пер. з болг., І. Сварник, С. Скірта, с. 5*)

На волосинці від смерті (бути близьким до загибелі)

– Він напевне мусить бути божевільним, якщо, побувавши стільки років **на волосинці від смерті**, все одно й далі літає на завдання!

(*Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 75*)

На волосок од смерті (бути близьким до загибелі)

Хоч як безглуздо це було тут, у безлюдній пустелі, **на волосок од смерті**, я таки добув з кишені папір і самописку.

(А. де Сент-Екзюпері. Маленький принц; пер. з фр. А. Перепадя, с. 266)

На всі боки (навсбіч)

Тутешні долини вузькі й родючі, в кожній струмить річка. По берегах невеличких озер та потоків, у місцях, сприятливих для розвитку промислу, розкидані квітучі селища; а по видолинках і навіть на вершинах гір рясніють охайні затишні ферми з усіма ознаками заможності. З пласких рівеньких долин **на всі боки** розбігаються дороги аж до урвищ і крутих перевалів.

(Джеймс Фенімор Купер. Піонери; пер. з англ. Є. Крижевич, с. 5)

На всі заставки (скільки є сили; дуже)

Коли машина везла Пельрена вкупі з похмурим інспектором та мовчазним Рів'єром до Буенос-Айреса, пілот зажурився. Воно-то радісно – викрутитись із халепи і, ставши твердо на землі, лаятися **на всі заставки**. Така потіха!.. А все ж, як згадаєш, моторошно стає...

(А. де Сент-Екзюпері. Нічний політ; пер. з фр. А. Перепадя, с. 31)

На всі кутки (повсюди)

За двором народ розсипався **на всі кутки** понад Раставицею, і музики й співи молодиць почали одрізнятись одні од других. І ще довго потім було чуть музики та співи між вербами та поміж хатами.

(Іван Нечуй-Левицький. Микола Джеря, с. 35)

На всі лади (усіма можливими способами; всіляко)

Словом, він знущався над молодятами **на всі лади**, наче якийсь святенник, але ті так мало про це здогадувалися,

На всі руки майстер

що невдовзі забули і про нього, і про те, що їх прискіпливо роздивляються нечисленні попутники.

(С. Крейн. Наречена їде до Еллоу-Скай; пер. з англ. І. Андрущенко, с. 86)

На всі руки майстер хто (про дуже вправну, тямущу людину)

– Мій молодець **на всі руки майстер**, – сказав Макс. – І куховарити вміє, і все на світі. Ото буде якійсь дівчині господиня в домі.

(Е. Хемінгуей. Убивці; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 122)

На всі руки умілець хто (золоті руки у когось)

Корчмар подумав, що гість назвав його кастеляном, щоб натякнути, ніби він «кастілець, **на всі руки умілець**», – хоч насправді був родом з Андалузії, з Сан-Лукарського узбережжя, і такий злодіяка, що заломив би самого Кака...

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 40)

На всі сто (цілковито, повністю)

Гарріс однак сказав, що особисто йому річка підходить **на всі сто**. Я не знаю про які «сто» йдеться, – може про сто градусів, чи про сто шилінгів, але, схоже, це означає цілковите схвалення, бо всі так кажуть.

(Джером К. Джером. Троє учовні; пер. з англ. О. Негребецький, с. 15–16)

На всіх чотирьох (на ногах і руках)

– Згода! – палко промовив він. – І обіцяю вам, міс Морз, що я навчуся писати. Я пройшов уже багато, маю пройти ще не менше, але таки дійду до мети, хоч би й **на всіх чотирьох** довелося повзти.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 106)

На всю губу (з розмахом; донесхочу)

– Ви з моюю жінкою будете веселитися **на всю губу**, – сказав їй Гарріс. – Я б викликав її телеграмою, тільки їй нема

чого їздити туди-сюди: вона зараз у Мілуокі, а ми маємо виступати там на тому тижні. Однак, коли їх відрекомендували одну одній у готелі в Мілуокі, Грейс одразу стало ясно, що її почуття до місіс Гарріс аж ніяк не назвеш любов'ю з першого погляду.

(Рінг Ларднер. Чемпіон; пер. з англ. О. Хатунцева, с. 40)

На всякі лади (з усіх боків, з різних сторін)

Але розгляньмо цю справу **на всякі лади**, зважмо її на інших терезах, і аж тоді ми побачимо, хто такі китобої й ким вони були раніше.

(Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 138)

На галай-балай (як-небудь)

Відбувши **на галай-балай** сі нечувані й невидані церемонії, Дон Кіхот аж регнув сісти мерщій на коня і рушити в світ пригод шукати. Не гаючись, окульбачив він Росинанта, скочив на нього, обійняв господаря і красно подякував йому за ласку, наплівши силу-силенну високохмарних слів, що годі й переказати.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 48)

На гамуз (на дрібні шматочки)

У ті часи мотори були ненадійні, не те що нинішні. Часто вони з доброго дива підводили нас: раптом щось оглушливо бахкало й дзвеніло, наче трошився **на гамуз** посуд, – і доводилося сідати, а назустріч уставали негостинні скелі Іспанії.

(А. де Сент-Екзюпері. Планета людей; пер. з фр. А. Перепадя, с. 98)

На гачок підчепити кого (ввести кого-небудь в оману)

Стариган енергійно потиснув йому руку, а мені лише мляво махнув. Я був поза грою; він уже **підчепив на гачок** свою жертву. Арні, вважай, уже віддав Лебею свій гаманець.

(Стівен Кінг. Крістіна; пер. з англ. О. Любенко, с. 19)

На глази брати

На глази брати *кого* (глузувати, насміхатися з кого-небудь)

Ідеалізм ніколи не приваблював Мартіна, але в тлумаченні Нортонна він був для нього справжнім відкриттям. Логічність ідеалізму, що справила таке враження на Мартіна, здавалося, не доходила до Крейса й Гамільтона. Вони висміювали Нортонна як метафізика, а він теж **брав їх на глази**, обзиваючи метафізиками.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 253)

На голову вищий *хто*, *за кого* (хтось переважає когось у чомусь)

Йому немислимо було пошлюбити дочку котрогось плантатора, тож він хоч-не-хоч мусив спілкуватися з такими от білими злидарями, як Слеттері. А оскільки освіченістю він був **на голову вищий** за цих Слеттері, то нічого дивного, що він не схотів одружуватися з Еммі.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 73)

На гріш (за гроші)

Літньої пори ви ще в п'ятницю від полудня не купите і **на гріш** товару у цих чесних промисловців. Кожен має свій виноградник, свою ферму і на два дні вирушає за місто.

(Оноре де Бальзак. Ежені Гранде; пер. з фр. Е. Ржевуцька, с. 325)

На дїбки ставати (чинити опір, протидіяти)

– Це не шквал, – сказав Вовк Ларсен. – Стара мати-природа хоче **на дїбки стати**, і коли буря зареве щосили, то доведеться нам потанцювати. Я боюся, Гемп, що вона потопить добру половину наших шлюпок.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 119)

На диво (надзвичайно)

Він натиснув рукою на дошки над головою, вони **на диво** легко й безшумно піднялися вгору.

(П. Вежинов. Таємниця старого замку; пер. з болг. Н. Бондар, с. 210)

На досяг руки (дуже близько)

У березні цигани прийшли знову. Цього разу вони принесли з собою підзорну трубу, а також лінзу з добрий бубон завбільшки й оголосили, що це останні винаходи амстердамських євреїв. Трубу вони поставили перед шатром, а в найдальшому кінці вулиці посадовили циганку. За п'ять реалів можна було заглянути в трубу й побачити циганку ніби **на досяг руки**.

*(Г. Г. Маркес. Сто років самотності;
пер. з ісп. П. Соколовський, с. 4–5)*

На дружній нозі з ким (у приятельських стосунках з кимось)

– Мені до цього байдуже, – розпалившись, заявив Джералд. – Та й мати її вже нежива, а старий, Робійяр зі мною **на дружній нозі**.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 60)

На друзки (на дрібні шматки)

– А скільки мені було, коли ти вперше узяв мене в море?
– П'ять років, і тебе трохи не вбило, коли я втягнув до човна ще не охлялу рибину і вона замалим не рознесла **все на друзки**. Ти це пам'ятаєш?

(Е. Хемінгуей. Старий і море; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 276)

На дурничку (задарма)

– Ну, це діло боговгодне, – крякнув Метелиця, потираючи руки. – Від чарки та від сварки я ще ніколи в житті не тікав! Особливо, коли випити можна **на дурничку!**

(Володимир Малик. Посол Урус-Шайтана, с. 8)

На дурняк (за чий-небудь рахунок)

Автор статті в «Омм» – він приїхав до Словенії вперше з цілком оплаченим відрядженням, щоб провести тут час,

На душі накіпіло

спілкуючись з іншими журналістами, розповідаючи історії, які вважав цікавими, годуючись і випиваючи **на дурняк** у замку, – вирішив розпочати свій матеріал жартівливою фразою, яка мала сподобатися витонченим інтелектуалам його країни.

*(П. Коельйо. Вероніка вирішує померти;
пер. з португ. В. Шовкун, с. 14–15)*

На душі накіпіло що, у кого (нагромадилося багато неприємних почуттів, переживань у когось)

– Говоріть, пане гетьмане, – просив Апостол, – говоріть, що маєте на серці, тоді, може, й нам розв'яжуться язики, бо і в нас багато **на душі накіпіло**.

(Богдан Лепкий. Мотря, с. 23)

На душу налягти чию (обтяжити когось)

А він вполовину щасливий: не тішить гримучая слава, бо клопіт мистецький і клопіт громадський разом **на душу його налягли** і потьмарили промінь блискучої слави.

(Дніпрова Чайка. Мара, с. 111)

На жарт взяти кого (пожартувати над кимось)

– Ні, – перебила Леонсія, – він знаменитий брехун. Ми всі переконалися в цьому. **Візьмімо його на жарт**. Він тепер саме злазить з коня. Давайте заховаймось усі четверо. Тату! – вона махнула рукою Енріко й його синам.

(Джек Лондон. Серця трьох; пер. з англ. М. Іванов, с. 197–198)

На живу нитку (неохайно, нашвидкуруч)

Дівчата були такі збуджені, наче збиралися на бал, і відпорювали підбивку, кроїли оксамит і накидали **на живу нитку** так ревно, немов шили самим собі бальні сукні.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 38)

На заячий скік чого (дуже мало чогось)

Там тої річечки – **заєць перескочить**, а скільки я про неї наслухався, скільки думок передумав, й ось вона – тасьма холодної води, що розітнула Україну й стала кордоном.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 273)

На злобу дня (на злободенну тему)

Поки що забуду про шедеври і візьмуся до чорної роботи – писатиму фейлетони, замітки, статейки **на злобу дня**, гуморески, віршики до нагоди – словом, усе, на що є великий попит. Існують же літературні агентства, що постачають газетам оповідання, матеріали для недільних додатків.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 151)

На клоччя (на шматки)

Звичайно, така доля всіх урядів (тоді я ще цього не знала); точнісінько так само розправились потім і з урядом лібералів; інші партії буквально роздерли його **в клоччя**.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 84)

На кожному кроці (скрізь, усюди; де не ступиш)

Отже, цією дорогою ходили невільничі каравани. Вже цілу милю мало не **на кожному кроці** Дік Сенд і його супутники натрапляли на людські кістки. Мандрівники полохали великих дрімлюг; птахи важко злітали в повітря й ширяли в них над головами.

(Ж.Верн. П'ятнадцятирічний капітан; пер. з фр. П. Соколовський, с. 162)

На коні бути (почувати себе у вигідному становищі)

Щоправда, так вони ризикували стати легкою здобиччю для німецьких винищувачів, та Йоссар'ян і тут **був на коні**, бо німецьких винищувачів у небі на той час уже не було, Йоссар'ян не любив, коли поруч вибухає інший літак.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 53)

На коня сісти

На коня сісти (опинитися у вигідному становищі)

– Та тому, що соціалізм неминучий; тому, що сучасний гнилий і безглуздий лад довго не продержиться; тому, що для вашого дужого вершника часи вже минулися. Раби йому вже не підкорюються. Їх занадто багато, і вони не дадуть йому й **на коня сісти**. Від них не втечеш, і вам однаково доведеться проковтнути їх рабську мораль.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 265)

На коротко (на короткий час)

Коли він засинав, йому снились гарні затишні сни, але вже тривалий час його мордувало безсоння. Засниав **на коротко**, і тоді прокидався. Дійсність навалювалася на нього хвилию неспокійних, розпачливих думок, викручувала руки й ноги, і ранок він зустрічав уже знищений, розтерзаний, спустошений.

(Галина Пагутяк. Небесна кравчиня, с. 270–271)

На кшталт чого (подібний до чого-небудь, схожий на щось)

Нік поглянула на екран телефону.

– Тут написано «пізніше» і ще «цілую». Це щось **на кшталт** «на добраніч». Мені здається, це означає «до завтра».

(Дж. Мойєс. Останній лист від твого коханого; пер. з англ. Т. Заволоко, с. 9)

На ладан дихати (бути близьким до смерті)

– Ой Боже, – зітхнула Паньчиха, – легко сказати «врятуйте», вона ж **на ладан дихає**.

(Ольга Яворська. На чужих вітрах, с. 7)

На лихо (на жаль, на горе, на біду)

Ема якось розповіла мені, що люди цілісіньке життя змагаються з Богом, скажімо, прагнучи дістатися туди, де Його ніколи не було. Але **на лихо**, сказала вона, вони тратять

свій вік на пошуки й метушню, а опісля, осягнувши мету, усвідомлюють, що Він уже був там.

(Ч. Мартін. Коли плачуть цвіркуни; пер. з англ. О. Гладкий, с. 7–8)

На лобі написано у кого (видно з першого погляду)

А втім, і в самого моряка було **на лобі написано**, що вона йому не дуже подобається, хоч він і привів її сюди.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 110)

На макове зерня (трішки, трошечки)

– Ось що я тобі скажу, моя люба. Я вважала б його за останнього йолопа, якби він хоч **на макове зерня** щось визнав. Ану як, уяви собі, раптом хтось що-небудь пронюхає? Про вас і так уже чого тільки не плещуть язиками! У нього таке становище, що він повинен геть усе чисто заперечувати.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 62)

На манір чий (у свій спосіб, на свій лад)

І наживалися вони за рахунок місцевих латиноамериканців, які свого часу відібрали цей край у індіанців і відтоді протягом чотирьох століть порядкували в ньому **на свій манір** – досить-таки невправно і легковажно.

(Н. Льюїс. Німецька компанія; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 316)

На міліні хто (зовсім без грошей хтось)

– Я покинув чортові свої саквояжі на вокзалі, – кажу. – Чуеш, Фібі, ти маєш які-небудь гроші? Бо я, вважаю, **на міліні**.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 216)

На мумію зсохнутися (сильно схуднути)

Прийшли, аж він сидить на постелі в зеленій камізельці баєвій, на голові йому толедська ярмулка червона, а сам худий, аж тлінний, чисто **на мумію зсохся**.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 11)

На непевному ґрунті

На непевному ґрунті (почуватися незручно, непевнено)

Так точно, сер, – не відразу відказав капелан, знову відчувши себе **на непевному ґрунті**. – Боюся, що без нижніх чинів наші молитви не досягнуть вуха божого, і це може негативно позначитися на кучності бомбардування.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 279)

На носі (незабаром)

І зволікати немає чого, бо вже припекло – українська армія розбита, тепер большевики всі сили кинуть на повстанців, а **на носі** зима.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 303)

На обидва боки (навсібіч)

Під кінець його запитали, де він бачив, щоб слони поклонялися Сонцю. Я колись бачив це на фотокартці! – відповів він з величчю бовдура. За це Констан назнала його блюзніром і безбожником, а куховарка, вгодована пікардійка, з селянським лукавством повторювала **на обидва боки**:

– Послухайте, не беріть гріха на душу. Про віру не балакають.
(Альфонс Додє. Джек; пер. з фр. В. Омельченко, с. 19)

На одчай душі (зважившись на все, ризикуючи всім)

Бо хоч увесь екіпаж «Пеквода» (а надто гарпунники) був куди більш варварським, диким і різномастим, ніж будь-яка сумирна команда торговельного судна, з якою я мав нагоду познайомитися раніше, однак я приписував це – і слушно приписував – несамовитій неповторності того вікінгівського ремесла, в яке я так **на одчай душі** впрігся.

(Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 151)

На око (приблизно, без точного визначення, підрахунку)

Якось під осінь хотів було Тимофій зрубати нижнє – обвисле, як нестрижені чоловічі вуса, – гілля трепети та зробити з ньо-

го настил для підлоги в stodолі. Вже тримав занесену догори сокиру, вже **на око** міряв довжину обчухраного ломаччя, як тут мало не з річкового коловороту вигулькнула худа, мов скіпка, й бліда, що визбиране молоко, Машталерова дружина Естер із перекинутим через ліве плече випраним шматтям.
(Марія Матіос. *Апокаліпсис*, с. 8)

На осонні (у незатіненому місці, що освітлюється сонцем)

Тепер і вони підійшли до сходів, і всі троє стояли **на осонні**, – Томмі просто перед радіатором машини, голова на одній лінії з її верхом, так що згори здавалося: він от-от нахилиться й легко візьме її на плечі.

(Ф. С. Фіцджеральд. *Ніч лагідна*; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 394)

На палець (трошки, небагато)

До вітальні вона поверталася вже не так упевнено. Підійшовши до стільчика коло вікна, вона вилила в чарку решту віскі. Його було десь **на палець**. Вона випила, скривилася й сіла.
(Дж. Девід. *Тупташка-невдашка*; пер. з англ. О. Сенюк, с. 279)

На перше око (на перший погляд)

То лише **на перше око** видиться, що кінь – розумна і послужлива животина. Коли й розумна, то в першу голову для себе. І дуже мирна, начадана не для воювання. Кінь боїться криків, гримоту і брязкоту. І ухиляється від того, що на нього сунне, що миготить перед очима, що нависає вище голови.
(Мирослав Дочинець. *Мафтей*, с. 49)

На повну пару (дуже швидко)

Влетівши **на повну пару** в наш глухий провулок, я побачила на під'їзній доріжці машину Пола, а у вікні нашої спальні – світло. І відпустила педаль газу. Хвиля полегшення прокотилася по моему змореному тілу. Слава Богу, принаймні Пол живий.
(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. *Помилка*; пер. з англ. В. Горбат'яко, с. 49)

На позір

На позір (напоказ)

У глибині душі я розуміла, що батьки насправді не так уже й прагнуть навчити нас тієї маньчжурської мови, – усе це було тільки **на позір**, щоб іноді похизуватися перед гостями.

*(А. Мін. Остання імператриця Китаю;
пер. з англ. П. Шалиганов, с. 21)*

На порі стати (досягти віку, коли можна виходити заміж)

Це не могло бути предметом обговорення для жодного з них. Їх сприймають такими, як вони є, і в тих колах є досить молодих хлопців і дівчат, що з них можуть вибирати діти Вітгенштейнів. Отож, коли вони **стануть на порі**, то, певно, одружаться з кимось із них.

(Даніела Стіл. Відлуння; пер. з англ. Є. Кононенко, с. 14)

На припоні держати (не давати волі, свободи кому-, чому-небудь)

– Ти, старий, краще сам будь безстрашний і певний себе, – мовив він. – Щоправда, рибу ти знов **держиш на припоні**, а от жилку витягти не можеш. Та дарма, скоро вона почне кружляти.

(Е. Хемінгуей. Старий і море; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 315)

На прїступ іти на кого (навальню наступати на супротивника)

Тепер вибухали осколкові заряди, і створювалося враження, наче банда, яка засіла в банку, в розпачі відкрила вогонь по полісменах. Та поліція не квапилась **іти на прїступ**: хоч би хто там був, він уже не втече – пастку закрито наглухо.

(Мартін Кейдін. Майже опівночі; пер. з англ. В. Хазїн, с. 144)

На пробу ставити (випробовувати)

Він лишився задоволений тією міцнотою, хоч і не хотів її більше **на пробу ставити**, і вважав, що має тепер знакомитого шолома.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 35)

На пси сходити (занепадати, сходити нанівець)

Батько постійно казав, що наш трактир **зійде на пси**, бо люди перестануть до нас приходити. Хто ж захоче терпіти знущання та приниження і повертатися до ліжка, тремтячи від страху? Але мені здається, що присутність капітана йшла нам на користь.

(Р. Л. Стівенсон. Острів скарбів; пер. з англ. О. Гончар, с. 9-10)

На роду написано кому (призначено щось від народження)

Наш фах, на жаль, чомусь приваблює до себе людей трохи надломлених, коли не фізично, то морально. І вони компенсують власні вади, обмежуючись випадками чисто клінічними, «практичними», – це дозволяє їм перемагати без боротьби. Вас це не стосується, Франце, вам цей фах **на роду написаний**.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 195)

На руку кому, що (щось влаштовує кого-небудь, вигідне комусь)

У жовтні день короткий, ще швидше згасає він попід лісом. А коли небо захмарене та ще й пускається дощик, тоді, вважай, цього дня немає. Козакам це тільки **на руку**.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 232)

На руку ковінька кому (цього тільки й треба кому-небудь)

– Я вже казав тобі, Санчо, про те будь безпечен: не буде острова, знайдемо щось інше, може, данське королівство, а може, собрадиське. Тобі воно якраз **на руку ковінька**, на суходолі все-таки веселіше.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 85)

На свій лад (по-своєму, у свій спосіб)

– Роби для свого ближнього те, чого ти сам хочеш від нього. А хіба Квіквег не мій ближній? І чого ж я хочу від цього

На свій триб

Квіквега? Звісно, я хочу, щоб він разом зі мною поклонявся Богові на мій, пресвітеріанський лад. Отже, я повинен разом з ним поклонятися Богові **на його лад**; тобто я мушу стати ідолянином.

(Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 85)

На свій триб (у свій спосіб, на свій лад)

Отож, друже Санчо, не журися тим, що мені до смаку припадає, не переробляй світу **на свій триб** і не перевертай шкереберть звичаїв мандрованого рицарства.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 85)

На світ важко дивитися кому (дуже погано комусь)

Приська, як вірна слуга-наймичка, їздила всюди за нею розчісувати та прибирати свою господиню. Раз зібралися в Київ. Перед виїздом Присьці щось усе нездужалося; боліли руки, боліли ноги, боліла голова – так що й **на світ важко було дивитися**.

(Панас Мирний. Повія, с. 21)

На світ заноситься (світає)

Хлопці всю ніч не могли заснути. Над ними пересиділа заплакана Маркова мати. Як лише **на світ стало заноситися**, усі були на ногах. Грицько наглядав, щоб усе було до ладу. По кілька разів оглядав воза й коней, чи що в дорозі не попусється.

(Андрій Чайковський. Сагайдачний, с. 19)

На своєму віку (протягом життя)

Цілих п'ять днів та ночей – протягом яких ми харчувалися тільки дещицею пальмового цукру, з неабиякими труднощами добуваючи його на баку, – наш розшарпаний корабель з неймовірною швидкістю мчав уперед, гнаний навальним вітром, що, хоч і не дорівнював першим поривам тайфуна,

був, одначе, страшнішим за інші бурі, які мені довелося переживати **на своєму віку**.

(Е. А. По. Рукопис, знайдений у плящі; пер. з англ. Р. Доценко, с. 27)

На свою руку (по-своєму)

– Я не ховаюся з тим, – кричав Святослав, – щодо цього походу, я не дуже рвуся.

– Чому? – спитав Всеволод.

– А тому, що ми хочемо робити його **на свою руку**. Дядько Всеволод каже, що великий князь Святослав київський своїми походами на половців славу собі добув, що він у гордощі вдався, що хтозна, чи не схоче старшувати над нами, тим-то треба б і нам іти, бо коли ми переможемо ворога й добудемо славу, то затьмаримо перемоги Святослава.

(Богдан Лепкий. Каяла, с. 160)

На серці важко кому, у кого (у когось гнітючий настрої)

У роті в нього пересохло, голова тріщала, по всьому тілу розлилася втома. Не міг же він так стомитись від самих тільки пошуків – це від страху усе тіло вкрилося потом. А може, він стомився від того, що в нього так **важко на серці**: воно ніби щось передчувало, тому й облягла його туга.

(С. Алегрія. Світ великий та чужий; пер. з ісп. М. Жердинівська, с. 6)

На серці коти шкребуць у кого, чиєму (хтось відчуває гіркоту, сум, прикрість, невдоволення)

Надворі вже розвиднялося. Слухайте, а **на серці в мене коти шкребли**. Так було тоскно – ви собі не уявляєте.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 124)

На слово скупий хто (небагатослівний хтось)

– А се ж, коли хочете, істина незаперечна; я ладен, приміром, стверджувати, що на власні очі бачив Амадіса Гальського: то був чоловік ростом високий, з лиця білий, борода йому

На схилі днів

гарна, хоть і чорна, очі лагідні і воднораз суворі, **на слово скупий**, до гніву не скорий і не лихопомний.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепада, с. 19)

На схилі днів (наприкінці життя)

Бувши **на схилі днів**, готуючись випити із спільної чаші людської – а її ніхто не проміне, – знаючи, що за кресом не зустрінемося знов, бо віри ми різної...

(В. Короткевич. Христос приземлився в Городні; пер. з білорус. К. Скрипченко, с. 16)

На сьомому небі бути (радіти, відчувати надзвичайне задоволення)

Сидячи на чолі столу, п'яний Оталора почувається найщасливішою людиною в світі, він буйно радіє і веселиться; нарешті доля піднесла його на недосяжну височінь, **на сьоме небо**.

(Хорхе Луїс Борхес. Мрець; пер. з ісп. В. Шовкун, с. 33)

На хибив-трафив (сяк-так, як-небудь)

– Тепер я бачу, – сказав Дон Кіхот, – що не мудрець про мене книгу скомпонував, а якийсь невіголосий баламут, що писав її абияк, навмання, **на хибив-трафив**.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепада, с. 29)

На часінку (на короткий час)

Коли траплялася нагода, місіс Бівер десь під полудень заїжджала **на часінку** додому. Вона з'являлася у крамниці рівно о дев'ятій, і о пів на дванадцяту їй хотілося вже трохи перепочити.

(Івлін Во. Жменя праху; пер. з англ. О. Хатунцева, с. 6)

На чім світ стоїть (дуже сильно)

– Ні, – казала Елоїза, – зовсім руда.

Вона лежала на канапі, схрестивши худі, але надзвичайно стрункі ноги.

– А я чула, що білява, – наполягала Мері Джейн. Вона сиділа на синьому стільці з рівною спинкою. – Ота, як її там, присягалася **на чім світ стоїть**, що білява.

(Дж. Девід. Тупташка-невдашка; пер. з англ. О. Сенюк, с. 269)

На швидку руку (квапливо, поспіхом, похапки)

Прийдіть сьогодні ввечері, – сказав він їй, – ваша справа потребує, щоб її обмислити й обговорити на дозвіллі; тут надто багато людей, і вислуховувати доводиться **на швидку руку**; мені треба ґрунтовно переговорити про все, що вас цікавить.

(Вольтер. Простак; пер. з фр. Л. Івченкова, с. 277)

На що б око не впало (куди не глянь)

На що б око не впало, що б не сталося на світі: чи пропала овечка, полюбив легінь, зрадила дівка, заслабла корова, зашуміла смерека – все виливалось у пісню, легку і просту, як ті гори в їх давнім, первіснім житті.

(Михайло Коцюбинський. Тіні забутих предків, с. 39)

На язиках у кого, хто (хтось є об'єктом загального обговорення)

Помста – солодка страва. Люди плещуть, що ти мій поплічник, що дієш від мого імені. На людський роток не нависиш замок. По всій Верховині, підкарпатській Гуцулії й по долинах я **на язиках**.

(Мирослав Дочинець. Бранець Чорного лісу, с. 127)

На язикі брати кого, що (обмовляти, судити, гудити когось, щось)

– А проте, нехай собі кажуть-говорять, як хочуть: голий я вродився, та й ниньки голий ходжу, нічого не зискав, та й нічого не втратив; нехай мене хоть у книжки пхають, хоть **на язикі** всім світом **беруть**, що любля про мене плещуть – мені про те байдужечки.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 56)

На якийсь ніготь

На якийсь ніготь (ледь, ледве)

Сам би він не пішов до шпиталю, та хто його питав, непри-
томного? Так, як був, у спідньому, поклали його на воза і
звезли в долину. Навіть боялися витягти з груцини тріску,
відколоту від крокви, що оглушила стару. Ота скіпка зайшли
йому на палець углиб у ямку під борлаком. **На якийсь ніготь**
не дійшла серця. Але душу зачепила, прохромилла душу.

(Мирослав Дочинець. Горянин, с. 343)

Набачитися світу (побувати в багатьох місцях; багато чого побачити)

Старий добродій не був обмеженою людиною: він **наба-
чився світу**, тринадцятого року їздив четвериком на пів-
день Німеччини закуповувати збіжжя для прусської армії,
бував у Парижі та в Амстердамі і, як чоловік освічений, не
вважав – боронь Боже! – що все за брамою його любої ві-
тчизни суще, варте догани.

(Томас Манн. Будденброки; пер. з нім. Є. Попович, с. 24–25)

Набивати кишені (багатіти, наживатися)

Кілька років по тому, коли полковник Ауреліано Буендіа
заходиться переглядати права на землю, він виявить, що
на братове ім'я записано всі земельні ділянки, з цвинтарем
включно, які тільки можна було окинути зором з пагорба,
де стояв його будинок, і що за одинадцять місяців свого
правління Аркадіо **набив собі кишені** не тільки грішми
від податків, але й тими, які він брав за дозвіл ховати не-
біжчиків у володіннях Хосе Аркадіо.

(Г. Г. Маркес. Сто років самотності;

пер. з ісп. П. Соколовський, с. 134)

Набивати руку *на, в чому* (набувати вправності, уміння, досвіду в чому-небудь)

Іншим часом я гострив окомір і **набивав руку** в киданні ка-
міння і палиці-списа. Вряди-годи це теж приносило користь.

Так можна було добути білку на дереві, тхора, бурундука, іншу дрібноту, якою кишіли ці нетрища.

(Мирослав Дочинець. Бранець Чорного лісу, с. 103)

Набивати собі ціну (намагатися показати себе з кращого боку)

Поява хазяйки завершує загальну картину. Пані Воке, якій уже років п'ятдесят, схожа на всіх «жінок, що бували в бувальцях». Очі в неї прозорі і вираз невинний, як у звідниці, що ось-ось розпалиться, **набиваючи ціну**, а зрештою готова на все, аби власкавити долю.

(Оноре де Бальзак. Батько Горіо; пер. з фр. Є. Старинкевич, с. 34)

Набивати чéрево (наїдатися вдосталь)

– А хто придбав це майно? Га? Я так і думав. Ваш батько. Ви стоїте на його ногах, на мертвих ногах. Ви ніколи не стояли на своїх власних ногах. А спробуйте попрацювати самі – і ви побачите, що за цілу добу ви не зможете заробити собі на ту страву, що нею ви тричі на день **набиваєте своє чéрево**. Ану покажіть мені вашу руку.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 23)

Набиватися на розмову до кого (пропонувати комусь поговорити)

Ізабелла мовчала до самої аптеки, я теж, не маючи про що говорити, не **набивався на розмову**. Ми зайшли і посідали за столиком на стільцях з гнучими металевими ніжками і спинками.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 45)

Набити гаманця (розбагатіти)

Ви знаєте, що у нас немає досить юшки і хліба, щоб нагодувати бідняків, і коли людина не має нічого в гаманці, вона вмирає, і вмирає в злиднях, якщо не умудриться знову швидко **набити гаманця**.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 164)

Набити собі оскóму

Набити собі оскóму (втратити інтерес до чого-небудь)

– Я **набив собі таку оскóму** тими гидкими книжками, якими нас засипають, що почав грати у фараона.

(Вольтер. Кандід, або Оптимізм; пер. з фр. В. Підмогильний, с. 195)

Набити черес (розбагатіти)

Але задля цього треба тут, у Каліфорнії, добряче **набити черес**. Гроші вже плили до нього. Якщо хоч одна книжка матиме успіх, можна буде продати купу рукописів.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 288)

Набігає тїнь на обличчя кому (тривожитися, хвилюватися)

– Це тепер я солдат, а колись же я був рядовим першого класу, – бувало, згадував він з глибокою журбою. – В мене було суспільне становище – якщо ти розумієш, про що йдеться, – я обертався у найдобрішому товаристві! – **На обличчя йому набігала тїнь**. – Тепер це все позаду, – скрушно провадив він далі. – Тепер у самоволці я нічим не відрізняюсь від звичайнісінької солдатні, а це вже зовсім не те.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 158)

Набрати тіла (погладшати)

– Йому, певне, й самому прикро, – докинув брат Томмі.

– Авжеж, що прикро, як усякому доброму боксерові, – сказав Томмі. – А Комар таки добрий боксер, що правда, то правда. Шкода, що не вдалося влаштувати хлопцеві матч з Уелшем, поки Комар іще не **набрав тіла**. А тепер уже нічого не вийде. Хоч і те було б непогано, якби пощастило звести його з Голландцем.

(Рінг Ларднер. Чемпіон; пер. з англ. О. Хатунцева, с. 33)

Набратися духу (набиратися сміливості, рішучості; наважитися)

При цій думці Саймон озирнувся на нещасну смердючу руїну, що сиділа у нього під боком. Звір був нешкідливий, тільки

відразливий; треба розповісти про це іншим чимхутчіш. Саймон побіг униз, ноги під ним підтіналися. Він **набрався духу**, та все ж ішов, щокроку затинаючись...

(Вільям Голдінг. Володар мух; пер. з англ. С. Павличко, с. 122)

Набратися лиха (пережити горе, нещастя, неприємності, набідуватися)

– Тепер хоч у магазинах на тебе не дивляться, як на мільйонера. Ми теж **набралися лиха** – ця криза нікого не обминула, але тепер жити стало легше.

(Ф. С. Фіцджеральд. Повернення до Вавилона; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 103)

Набратися терпцю (потерпіти)

– Цілком згоден із вами, – сказав майор. – Видно, ця тендітна посудина, закута в кам'янистий панцир, чимало подорожувала.

– Але відкіля ж вона? – нетерпеливилась Гелена.

– Заждіть, люба Гелено, заждіть трішечки. Треба **набратися терпцю**. Сподіваюсь, пляшка сама відповість на всі наші питання.

(Ж. Верн. Діти капітана Гранта; пер. з фр. Тамара Воронович, с. 8)

Набратися, як жаба мулу (хильнути зайвого, перебрати міру)

Слухайте, я просидів у тому клятому барі до першої години ночі чи десь так і **набрався, як жаба мулу**. Уже й очі посоловіли. Але про одне я не забував ні на мить: не здіймати гармидеру.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 183)

Нависла чорна хмара над ким (кому-небудь загрожує неприємність, горе, біда)

Після гарних сонячних днів у будинку для божевільних над Швейком знову **нависла чорна хмара**. Інспектор австро-угорської поліції Браун влаштував зустріч Швейкові

Навісна голова

з жорстокістю римських намісників доби наймилішого імператора Нерона.

(Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка; пер. з чеськ. С. Масляк, с. 51)

Навісна голова хто (навіжений хтось)

– Верніться, пане мій Дон Кіхоте! От їй же Богу, ви вдаряєте на баранів та овець! Верніться, кажу, бодай мого батька мордувало! От уже **навісна голова!** Дивіться, там же нема ніякісінських лицарів та велетнів, ані збруй, ані котів, ані щитів цілих чи ділених, ані полів лазурових чи мара їх знає яких! Що він там витворює? Гріх один та й годі!

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 139)

Навіть миша не має права зашарудіти (про цілковиту тишу)

Отже, я сьогодні працюю мовчанням. Але самого мовчання мені ще замало: моя метода потребує ще й абсолютної тиші. Цього додержано досконально: в кабінеті моїм **навіть миша не має права зашарудіти**. Така мертва тиша можлива тільки в інституціях правосуддя, де, крім сумління, панує ще й почуття відповідальності.

(Юрій Смолич. Мова мовчання, с. 56)

Навіть мітла стріляє (може трапитися усе, що завгодно)

Тепер сам бери в руки розвідку і доводь діло до кінця. Відійдіть все до дрібнички. Бо це така п'еса, де **навіть мітла стріляє**.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 286)

Навішати на вуха лóкшини кому (наговорити комусь нісенітниць)

– Розкажи мені, що ти вже маєш на цей момент, – сказав Кін. – Щойно сюди з району Вайтстоун виїхав комісар. Треба буде **навішати йому на вуха лóкшини** – і побільше, щоб він швидше від нас відчепився.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 47)

Наводити мости між ким, з ким (налагоджувати стосунки)

Це Меггі спонукала його **навести мости** й запросити її, і він безмежно радів. Її ніжні руки торкнулися тисячі сторін його життя, і те, що вона зблизила його з Алекс, було для нього найважливіше. Квінн і сам не усвідомлював, наскільки він сумував за дочкою. Побачивши її, він ніби якоюсь мірою знову побачив Джейн. Алекс вражала подібністю до своєї матері, хіба що була трохи вища на зріст.

(Даніела Стіл. Диво; пер. з англ. Є. Кононенко, с. 148)

Наводити на очі полуду кому (змушувати хибно думати когось)

Буває, що вродиться батькові дитина бридка та негарна, але любов і **наводить йому на очі полуду**, і він не вбачає в ній ніякої ганджі, а саме тільки любе та хороше, ще й друзям своїм хвалиться, яке то воно в нього вродливе та розумне. А я Дон Кіхотові не рідний батько, а, сказати б, вітчим, то й не благатиму тебе, ... щоб ти пробачив моїй дитині її вади.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 14)

Наводити на розум кого (учити кого-небудь розумно діяти)

І ця бідолашна Едіт його ще й кохає. А він тим часом, поза-як стало дуже тепло, ще й бігає проти ночі, о пів на десяту, купатися. Про мене, нехай собі бігає, тільки ж нехай і не ремствує. А скільки ж зусиль змарновано, щоб **навести його на розум!**

(Роберт Вальзер. Розбійник; пер. з нім. О. Логвиненко, с. 5)

Наводити тінь на кого (ославляти когось)

Хризостомова пісня припала до вподоби всім слухачам, тільки той, хто проказував її, зауважив, що вона ніби суперечить тому, що він чув про Марселину скромність і честивість: адже Хризостом ревнує її, підозріває, нарікає на розлуку, і все те **наводить на дівчину тінь**, неславить її чесне ім'я.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 109)

Нагнати доброго ляку

Нагнати доброго ляку *на кого* (добряче налякати когось)

Я розгублено дивився на співчутливо-зухвалі обличчя однокурсників (декому з них та витівка теж **нагнала доброго ляку**), і мені себе не було жаль анітрішечки.

(Василь Шкляр. Танець під чортову дудку, с. 115)

Нагнати страху *на кого, кому* (викликати почуття остраху, переляку)

Простягнені мої руки нарешті вперлися в якусь тверду перепону. То була стіна, мабуть, мурована з каменю – дуже гладенька, ослизла й холодна. Я рушив далі попід стіною, обережно ступаючи кожен крок – декотрі з давніх розповідей доброго **нагнали на мене страху!**

(Е. А. По. Провалля і маятник; пер. з англ. Р. Доценко, с. 145)

Наговорити сім мішків (наговорити нісенітниць)

Знову я сам. Усе це так довго, так тяжко, так сумно... Скоро я стану старий. І все нарешті зікінчиться. У моїй кімнаті було стільки люду. **Наговорили сім мішків**. Але важливого не сказали нічого. Їх уже немає. Вони постаріли, стали жалюгідними й загальмованими, сидять по своїх закутках.

(Луї-Фердінан Селін. Смерть у кредит; пер. з фр. Р. Осадчук, с. 5)

Наговорити сім мішків гречаної вовни (наговорити дурниць, нісенітниць)

Старого неначе хто вщипнув. Він заговорив дрібно й сердито, **наговорив синам сім мішків гречаної вовни**, неважачи на святу п'ятницю, та й пішов у повітку. Сини почали знов розмовлять.

(Іван Нечуй-Левицький. Кайдашева сім'я, с. 136)

Нагріти місце (прижитися; надовго вигідно влаштуватися)

Уленшпігел – завжди юний, не вмере ніколи, увесь світ пройде, але **місця не нагріє** ніде. Він буде й селянином, і дворянином, і малярем, і різьбарем, і всіма разом. І так

він пройде по світу, прославляючи все добре й прекрасне, глузуючи якомога з усього дурного й смішного.

(Ш. де Костер. Легенда про Уленшпігеля; пер. з фр. С. Сакидон, с. 25)

Надавати ваги чому (розглядати щось як важливе, цінне, потрібне)

То не її провина, що вони зійшлися, коли він був уже спустошений. Звідки жінці знати, що твої слова нічого для тебе не важать, що ти говориш їх тільки за звичкою, бо так тобі спокійніше? Відтоді як він перестав **надавати ваги** своїм словам, його брехня була жінкам любіша, аніж колись правда.

(Е. Хемінгуей. Сніги Кіліманджаро; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 131)

Надавати чортів кому (сильно побити кого-небудь)

Таких «сміливців» виявилось зо три десятки, і вони, пришепекки, серед білого дня відкрили по лісовиках безладну стрілянину, тож довелося **надавати чортів**, забрати на тачанки їхню дармову зброю...

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 172)

Надбавити ходу (почати іти швидше)

Раз у раз треба було долати перешкоди – то рівчак, то пагорб. Всю дорогу непокірне, гнучке гілля боляче шмагало його по обличчю, розранюючи закривавлену губу. Помітивши перед гайком високу постать матері, **набавив ходу**.

(А. Центкевич, Ч. Центкевич. Що з тебе виросте Фрїт'офе?; пер. з пол. Йосип Брояк, с. 6)

Надати бігу (побігти скоріше)

Кінь Арцві, який, здавалося, тільки й чекав цього, рвонувся і шалено помчав уперед. Годі було стримати його: він умить обігнав попереднього скакуна. Неначе схаменувшись, той також **наддав бігу**, і вони навзаводи понеслись тихим пасовиськом.

(Деренік Демірчян. Вардананк; пер. з вірмен. Л. Задорожна, с. 7)

Наддати ходи

Наддати ходи (почати йти скоріше)

Ранок був сонячний, місто оповивав легкий серпанок; на площі й під арками вирував натовп, і Дік, низько насунувши капелюх на очі, **наддав ходи**; коротконогі карабінери почали відставати, і нарешті один з них бігцем наздогнав Діка й зажадав, щоб він ішов повільніше. Свонсон, у ролі тлумача, залагодив справу.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 334)

Надто навпростець (прямолінійно; без натяків)

Він підійшов до бару. За стойкою сиділи двоє чоловіків, і він хотів побалакати з ними, але не знав, з чого розпочати. Можна було б розповісти їм про Рим і про жорстоких насильників, що стали засновниками родин Колонна і Гаєтані, але це було б, мабуть, **надто навпростець**.

*(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна;
пер. з англ. М. Пінчевський, с. 319–320)*

Надто як (особливо коли)

Се річ погана, **надто як** робиться зумисне: історики завжди мають бути точними, правдомовними і безсторонніми, щоб ні власний інтерес, ні страх, ні ворожнеча, ні дружба не могли збити їх з путі істини, бо істина – це матір історії, а сама історія – це суперниця часу, хоронителька дій, свідок минувшини, приклад і пересторога для сучасності, наука на майбуття. Я певен, що в сій історії ви знайдете все, чого тільки можна вимагати від цікавої лектури...

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 80)

Нажїтися на світі (прожити довге життя)

Постарів він, постарів і його корабель: якимось уночі судно розламалося перед самим Трапезундом, і капітан Фуртунас, зазнавши аварії, відчув, що вже **нажївся на світі**, і повернувся до свого села, щоб насмоктатись досхочу ракі, а коли

настане смертна година, повернутись обличчям до стінки і розпрощатися з світом.

(Н. Казандзакіс. Христа розпинають знову; пер. з грец. І. Кавваліас, І. Гречанівський, с. 7)

Називати речі їх іменами (говорити прямо, відверто про кого-, що-небудь)

– Навпаки, наша сварка нічого не варта, – відповів Мартін і щиро засміявся: – Признаюся, ви пошили мене в дурні. Те, що я голодний і що ви це помітили – не дивина, і тут немає нічого для мене ганебного. Бачите, я сміюся з забобонної стадної моралі, от ви сказали правдиве слово, **назвали речі їх іменами**, і я вмить став рабом цієї забобонної моралі.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 227)

Найшла коса на камінь (про тих, що не хочуть поступитися один одному)

Не стримуючись більше, знаючи, що плач подіє на нього дужче, ніж слова, вона залилася ревними, гнівними слізьми. – Ви мусите щось зробити! Ваш обов'язок захищати американських громадян, які потрапили в біду.

Але молодик цей походив з Нової Англії, отож **коса найшла на камінь**. Скрушно похитавши головою – як це, мовляв, вона не може зрозуміти його становища, – він щільніше запнувся в перський халат і спустився на кілька сходинок.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 329)

Наїстися страху (настрахатися, дуже злякатися)

Метнулися до весел, до запасних щогол, жердин, до всього, що було в них на плоту довгого й міцного, і вистромили це все за борт, аби не підпустити до себе непроханих гостей. Ті, своєю чергою, **наївшись страху**, наїжачили проти «Марії» довжелезні дрюки.

(П'єр Лоті. Допоки житиму; пер. з фр. С. Пінчук, с. 94)

Накивати п'ятами

Накивати п'ятами *звідки* (утекти звідкись)

Великий цегляний дім з прибудовами був обнесений червоним муром, наче тут зводилося не житло, а фортеця, і хоч господар давно **накивав звідси п'ятами**, саме тепер на вході до садиби біля залізної брами чатувала військова сторожа – два вартові у сірих шинелях і кашкетах з червоними зірками.
(*Василь Шкляр. Маруся, с. 263–264*)

Накидатися по саму зюю (напитися)

Раптом розповідь перервалася; у дверях з'явився хлопець. Він крикнув просто з порога:
– Чортяка Вільсон **накидався по саму зюю** і крутиться десь поблизу, розійшовся – нема спасу.
(*С. Крейн. Наречена їде до Еллоу-Скай; пер. з англ. І. Андрущенко, с. 91*)

Накинути оком *на що* (звернути увагу на щось)

– Я навіть **накинув оком** на одне помешкання, що якраз підійшло б йому. Воно належить маркізові де Ретелю, і той хотів винайняти його, бо одержав призначення в посольство в Мадриді.
(*В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 61*)

Накласти головою *чиєю* (загинути)

– Що ви собі думали? Нащо ви пустили з ними дитину без мого дозволу? Хай би самі їхали та **накладали своїми головами!** Я вас тут усіх почавлю! – кричав він та тупотів ногами.
(*Ольга Рогова. Тиміш Хмельниченко, с. 18*)

Накласти життям (вмерти, загинути, зазвичай передчасно, від нечасного випадку чи в бою)

Як і завжди, він зосередився на об'єкті, який розміщувався на відстані з тисячу метрів – величезна та несподівана в цих краях споруда, що здіймалася над пустельною місцевістю. Відтоді, як було завершено її будівництво, Дельта-Один зі

своєю групою ось уже десять днів спостерігав за нею. Він не сумнівався, що інформація, яку містив цей об'єкт, здатна змінити світ. Задля її захисту кілька людей уже **наклали життям**.

(Ден Браун. Точка обману; пер. з англ. В. Горбатько, с. 19)

Накласти лапу на кого (посягнути на когось)

Джек Вольц сидів з такою міною, ніби йому доводилося вислуховувати дитячі хвастощі. А потім відрубав навмисне вульгарним істсайдським тоном:

– Хочете **накласти на мене лапу**?

(М. П'юзю. Хрещений батько; пер. з англ. В. Батюк, О. Овсюк, с. 49)

Накласти на себе руки (заподіяти собі смерть)

Четверта колія – найдальша колія на цілому двірці. Якби вирішити у касовій залі двірця Берлін-Ліхтенберг **накласти на себе руки**, кинувшись під поїзд, то дорогою на рампу четвертої колії одинадцятого перону можна, хоч ненадовго, але продовжити собі життя. Тому самогубці майже завжди обирають четверту колію на одинадцятому пероні.

(Я.-Л. Вишневський. С@мотність у мережі; пер. з пол. О. Кравець, с. 8)

Накласти руку на що (привласнити що-небудь, заволодіти чим-небудь)

– Але хто ми такі, Франце? У вас за душею тільки ім'я, а в мене – два підручники. Чи вистачить цього, щоб принадити пацієнтів? І потім, я теж не маю таких грошей – навіть десятої частини. – І коли Франц недовіжливо всміхнувся, додав: – Слово честі, не маю. Ніколь і Бебі багаті, як креси, але мені ще не вдалося **накласти руку** на їхнє багатство.

(Ф. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 250)

Наламати дров (допустити багато значних помилок)

В міру того, як минуле оживало в її уяві, вона все більше ніяковіла.

Наливатися кров'ю

– Ви ж тільки не думайте їхати – Гусейн однаково мав відбути цю подорож. Зрештою, ви мої гості, а що ви **наламали дров**, то це ненавмисно...

Але Діка тільки ще більше роз'ярила її нещирість а надто вираз «наламали дров»; він почав збирати свої речі...

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 374)

Наливатися кров'ю (червоніти від злості, напруження)

Обличчя її **наливалося кров'ю**; мені здалося, що навіть Честер не на жарт перелякався. Ох, як я чекала від неї вибуху! Мені було нестерпно боляче дивитися, як цей чоловік преспокійно грається мою бідолашною тітонькою, наче той кіт мишею.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 192)

Налити оливи в голову кому (навчити, зробити розумним когось)

Та що, коли я не звик топтати золото ногами і пускати гроші на вітер. Якщо світ відкрив мені очі, **налив оливи в голову**, а в руку дав гріш, то мушу, видати, я цим послуговуватись до скону. Мушу йому служити.

(Мирослав Дочинець. Криничар, с. 9)

Налягати на ноги (прискорювати ходу)

Своїми розмірами пасовище навіювало втому. І хоча ми добряче **налягали на ноги**, вперед наче й не рухалися. Відчуття відстані зовсім пропало.

(Х. Мураками. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 248)

Нам'яти вуха кому (потягати за вуха когось за провину)

– Господи, ви тільки гляньте на нього, вся моя праця пішла нанівець! Он як чемно стоять Едне й Емлі. Не встигнеш прибрати його, як він уже знов замажеться! Скин'я цю сорочку й одягни іншу, а то що люди подумують? – І вона добре **нам'яла йому вуха**.

(Кетрін Енн Портер. Він; пер. з англ. О. Сенюк, с. 224)

Наминати боки кому (бити, лупцювати когось)

Вони забули про всяку дисципліну. Начальникові довелось погрожувати револьвером, щоб змусити спуститись найменшого й найлегшого з них. А той, як спустився, почав вимагати в них гроші за роботу. А коли він виліз, решта порушили обіцянку й почали **наминати йому боки**. Вони лупцювали його ще й тоді, як я йшов звідти.

(Джек Лондон. Серця трьох; пер. з англ. М. Іванов, с. 88)

Намотати на вус що (взяти до уваги; примітити, запам'ятати)

Мене наче промінь Божий освітив: еге, гадаю, звідтам над'їде владика, хіба ж вони на його повітання їдуть?.. Догадався я чогось недоброго і лише **на вус намотав**. Та, видно, Дух Святий не лише мене освітив, бо ось я йно готовивсь скликати шляхту, як один випередив мене, висказуючи побоювання щодо безпеки вашої милості... і все в пору, в божий час склалося.

(Андрій Чайковський. Сагайдачний, с. 10)

Напали дрижаки на кого (хто-небудь тремтить, трясеться від холоду)

На нього **напали такі дрижаки**, що я чула, як він цокотить зубами. Я була худіша за нього, а проте набагато здоровіша, – ще й раз у раз не застудилась, а він уже двічі перехворів на плеврит.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 26)

Напинати вітрила (діяти рішуче, іти вперед)

– Чує я, жінко, од старих людей, що хто не скористався щастям, як воно само в руки пливло, той нехай на себе наріка, як воно стороною пішло. Негоже нам і тепер перед ним зачинятись, коли само в двері добувається; дме ходовий вітер – **напинаймо ж вітрила!**

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепада, с. 39)

Напитати лиха (азнати чоґось небажаного, неприємного)

– Його не призвали, він пішов добровольцем, – зітхнула донья Асунта. – Ніхто його не силував. Записався в авіацію, бо так йому заблаглося. Сам **напитав собі лиха**.

*(М. В. Льйоса. Хто вбив Паломіно Молеро?;
пер. з ісп. С. Борщевський, Л. Олевський, с. 14)*

Наплести всякої всячини (наговорити усього, що завгодно)

Зауер сплюнув. Immerман зневажливо засміявся:

– Можливо, я повернуся навіть добровільно.

– Авжеж, можливо. Тебе ніхто не розбере. Ти можеш **наплести всякої всячини**. А хто знає, що там у тебе на умі?

(Е. М. Ремарк. Час жити і час помирати; пер. з нім. Ю. Петренко, с. 26)

Наплести сім мішків вовни (наговорити дурниць, нісенітниць)

Як завів торочити йому про те, що, мовляв, я вчинив би точнісінько так само, багато хто взагалі навіть не здогадується, як важко вчителям... Одне слово, **наплів йому сім мішків вовни**. На таке я мастак.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 22)

Направо й наліво (без розбору, не розбираючись)

Типовий день у Карриву. Мсьє Ла Чоа підмітав вулицю біля свого закладу, мадам Клоне мила шибки своєї крамниці капелюхів, а кілька підлітків тинялися містом, копаючи ногами сміття та роздаючи **направо й наліво** цигарки.

(Крістін Генна. Соловей; пер. з англ. Д. Кожедуб, с. 14)

Напускати чари на кого (причаровувати когось)

Може, це все було б терпиміше, якби вона могла **напускати свої чари** на тих, хто вже видужував, бо ж чимало їх і собою були показні, і з добрих родин, але її вдівство виключало таку можливість.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 171)

Напустити туману про кого (говорити що-небудь неправдиве про когось)

Може, я вже й занадто **напускаю туманів** про своїх колеґ-антів, було ж бо серед них чимало люду розважливого, відданого науці, розмовляли між собою і грецькою, і латинською, і єврейською, і французькою, ширмували Арістотелевими словами...

(Юрій Мушкетик. Гетьманський скарб, с. 15)

На́пхом напханий (ущерть заповнений)

Цей лікар Барнікот – палкий шанувальник Наполеона, і вся його оселя **на́пхом напхана** книжками, картинами й сувенірами, пов'язаними з французьким імператором.

(А. К. Дойл. Шість Наполеонів; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 231)

Наробити багато шуму (викликати багато розмов, привернути до чогось загальної уваги)

Доглядач, котрого Том мав замінити на Янусі, Тримбл Докерті, **наробив багато шуму**, повідомивши, що його дружина посилає сигнали мимохідним суднам, використовуючи міжнародні морські сигнальні прапори.

(М. Л. Стедман. Світло між двох океанів; пер. з англ. Н. Хасцька, с. 16)

Наробити дірок в кому, чому (прострелити когось, щось)

Але для чого книжка, коли ловиш грабіжника на гарячому, а він, не думаючи довго, гатить із німецького парабелума. Жодна брошура не навчить, як діяти в подібній ситуації, поки в тобі **дірок не наробили**.

(Андрій Кокотюха. Червоний, с. 30)

Наробити тарарáму (зчинити галас)

А почалося все так. Їхній доberman-пінчер занадився до нас у двір – одно паскудить на газоні, і все. Мати була дуже

Наробити шелесту

люта. Вона подзвонила матері Джейн і **наробила страшного тарарáму**.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 97)

Наробити шелесту (зчинити метушню, гамір; підняти шум і гам)

– Дуже мені любо, що той писака, про мене в історії оповідаючи, зацікавлює людей, а не зануджує, бо якби він на мене, християнина з діда-прадіда, щось негоже блявкнув, я такого **наробив би шелесту**, що й глухі почули б!

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 29)

Наробити шуму (привернути до себе загальну увагу)

Іноді він переглядав журнали й газети, щоб подивитися, як вони перетирають на зубах «Ефемериду». Поема таки **наробила шуму**. Та ще якого! Всі читали її, і всі сперечалися...

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 282)

Насиджене місце (постійне, звикле місце роботи)

– Ади, яка мудра!.. Ніхто! А сама, певно, знову за місяць-два туди ж повернеться. То просто ніхто **насиджене місце** не хоче вказувати...

(Оксана Кузів. Таїнство, с. 8)

Насилу ноги тягнути (ледве йти)

Бо є такі речі, такі безперечні факти життя, яких тобі не забути й до кінця днів своїх. От, скажімо, провалля, прірва – хлопчиськом ти через неї переходив по кладці. А коли тобі тридцять п'ять чи сорок, ти повертаєшся до того місця – весь трусишся, **насилу ноги тягнеш** – і бачиш, кладки вже нема...

(Вільям Фолкнер. Крадії; пер. з англ. Р. Доценко, с. 23)

Наскільки бачило око (скільки можна було побачити)

Ми пробиралися крізь натовп, як човник крізь шторм, без певності, чи потонемо, чи втримаємося на плаву. Понад

усією платформою, **наскільки бачило око**, стояли червоні дерев'яні вагони. Вони були зроблені абияк і брудні: у таких возять худобу. До них рухалися юрмища литовців із речами.
(*Р. Шенетіс. Поміж сірих сутінків; пер. з англ. Г. Яновська, с. 25*)

Наставляти роги кому (зраджувати чоловіка)

Зізнатися своєму чоловікові, що ти **наставила йому роги**, – «гідний» вінець дня, присвяченого замітання слідів убивства, нічого сказати!
(*Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 97*)

Настановляти на добрий розум кого (напучувати когось)

– Здається, мій молодший брат у вас працює. Вибачте, що маєте з ним клопіт.
– Пусте... У цій глушині йому, мабуть, обридло. Жаль хлопця.
– Справді, він зовсім ще дитина. Тож, прошу вас, **настановляйте його на добрий розум**.
(*Ясунарі Кавабата. Країна снігу; пер з япон. І. Дзюб, с. 34*)

Наступати на горло кому (настирливо вимагати чогось у когось)

Коли минув перший шок, мені зразу ж полегшало, я почувся на волі. Мій найближчий родич, материн брат, фермерував у Родезії, тож тепер не було кому **наступати на горло** моєму «я» – як на мене, справжньому. Звичайно ж, моїм слабким місцем була синівська шанобливість, зате я добре орієнтувався в модних інтелектуальних течіях.
(*Джон Фаулз. Маг; пер. з англ. О. Король, с. 17*)

Наступати на п'яти кому (наздоганяти когось)

Побачивши, що бронепотяги один по одному втікають, большевицька піхота запанікувала й теж побігла «на повній парі» у цілковитому безладі. Галичани ледве встигали **наступати червоним на п'яти**.
(*Василь Шкляр. Маруся, с. 69*)

Наступити на корок

Наступити на корок (почати зловживати спиртним)

Тепер він схуд, комір сорочки здавався зашироким, а під почервонілими очима виднілися темні набряки. Кожен, хто читав газети, знав, що відділу поведінкової психології зараз непереливки. Старлінг загадалася, чи не **наступив Кроуфорд на корок**. Хоча насправді це було малоімовірно.
(*Т. Гарріс. Мовчання ягнят; пер. з англ. Анастасія Рогоза, с. 8*)

Наступити на мозоль кому (торкнутися того, що кого-небудь найбільш вражає, хвилює, турбує)

Тепер я розумію, що, напевне, думають про мене мої клієнти, коли я **наступаю їм на мозоль**, радячи більше піклуватися про серце. Ось що вони гадають: заткніться, будь ласка, лікарю! Отож-бо.
(*Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 116*)

Натоптати калитку (розбагатіти)

Хоч 1802 року Жером-Нікола Сешар умів читати й писати не краще, як 1793-го, а проте на той час він добре **натоптав калитку** і вже міг найняти собі фактора. Колишній підмайстер, який раніше не надто замислювався про своє майбутнє, став пострахом для своїх Мавп і Ведмедів. Скарність починається там, де кінчається убогство.
(*О. де Бальзак. Втрачені ілюзії; пер. з фр. Д. Паламарчук, В. Шовкун, с. 22*).

Натрапити на стіну (завести стосунки у безвихідь; зіткнутися з перешкодами у взаєминах)

Ніхто з них не міг сказати, чи можливо це. І вже склалося таке враження, що неможливо, якщо він продовжуватиме поводитись, як божевільний художник, і всюди ходитиме разом із нею. Це не можна було поєднувати. Вона попереджала його про це. А тепер вони **натрапили на стіну**.
(*Даніела Стіл. Неможливо; пер. з англ. Л. Долгополова, с. 167*)

Натягнута струна хто (хтось дуже напружений, нервово збуджений)

Коли він побачив її вперше після довгої розлуки, дівчина була **натягнутою струною**, здавалося, вона стиснулася до розміру, достатнього для того, щоби пройти крізь усі ці жахи. Її тіло розчинилося у війні, як у коханні...

(М. Ондатже. *Англійський пацієнт*; пер. з англ. Єлена Даскал, с. 83)

Наче в рот води набрав хто (про людину, яка постійно мовчить)

Швед **наче в рот води набрав**. Здавалося, він увесь час нишком розглядав своїх сусідів. Певно, його опанували якісь безглузді підозри.

(С. Крейн. *Блакитний готель*; пер. з англ. І. Андрущенко, с. 42)

Наче вдруге на світ народитися (відчувати велику радість, ожити, побадьорішати, розквісти)

І вони обоє пішли на вулицю, де виспівували дівчата. Тепер Нимидорі здалось, що вона пурхнула на якийсь широкий без краю степ, в синє небо і летить на волі, і сама не знає куди. Їй так стало легко, гарно, **наче вона вдруге на світ народилась**, наче її рідна мати встала з домовини й принесла для неї з того світу нове щастя.

(Іван Нечуй-Левицький. *Микола Джеря*, с. 30)

Наче гора з плечей звалилася кому, у кого (комусь значно полегшало)

– Вони... вони всі сказали «ні», – відповів доктор Рімензел невпевнено.

– Тим краще, – сказала Сільвія. – У мене **наче гора з плечей звалилася**.

(Курт Воннегут. *Брехня*; пер. з англ. Ю. Попсуєнко, с. 384)

Наче громом ударити кого (приголомшити когось)

– Капітане, – несподівано пролунав чистий голос лейтенанта Парселла. – Дозвольте мені прочитати молитву над тілом юнги, перш ніж його кинуть у море.

Наче два коти в одному мішку

Усіх **наче громом ударило**, навіть Босуелл перестав бити Ганта.

(Робер Мерль. Острів; пер. з фр. Анатолій Жаловський, с. 16)

Наче два коти в одному мішку (про людей, які не можуть помиритися)

І я вдивлялася у минуле, у цих двох дітей, як у персонажі з лялькового світу (подібні до фігурок у скляній кулі), де відбулося стільки подій, і відповідала:

– Ми були **наче два коти в одному мішку**.

– Я думаю, ти ніколи не любила мене так, як я тебе.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 104)

Наче дивоглядь яка (про дивовижу)

Треба було б ті стьожки розрізати, бо вузлики так позатягалися, що не розплутаєш, але Дон Кіхот не хотів на те жодною мірою пристати: так і просидів цілу ніч у шоломі, **наче дивоглядь яка**.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 41)

Наче з неба впало що, кому (щось несподівано дісталось комусь)

– Чи не схожий цей мустанг на того, про якого ви казали?

– Та щоб я пропав, коли це не він! Уже зловили! Ну й пощастило ж вам, друже, – дві сотні доларів **наче з неба впали!** Алошиця таки варта цих грошей, геть до останнього цента! Прегарна худобинка! Ото зрадіє міс Пойндекстер! Мабуть, аж танцюватиме з радості!

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 50)

Наче з хреста знятий хто (хтось блідий, виснажений від утоми)

У дверях з'явився Гайні. Він був блідий, **наче з хреста знятий**.

– Служба! – проревів він. – Уже пізно! Якраз пора!

(Е. М. Ремарк. Час жити і час помирати; пер. з нім. Ю. Петренко, с. 142)

Наче камінь з серця спав кому (хтось відчув велику полегшу)

– Так, перед тобою відкрилися тепер усі дороги, – сказала я. – Мені дуже радісно, що ти переміг.

Я справді дуже зраділа, мені **наче камінь з серця спав**.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 142)

Наче кийка проковтнув хто (про людину, яка держиться неприродно прямо, виструнчено)

– Салют, – кажу. Я, певна річ, спробував був устати, але в такій тісноті встати – що ви! Ліліан була з морським офіцером, який стояв так, **наче кийка проковтнув**.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 109)

Наче п'яте колесо у возі що (щось зайве, непотрібне комусь)

– А в тій умові було щось і про ваші душі?

– Про що?

– О, може, їх у вас і немає, – квапливо сказав він. – Та це нічого, я знав багатьох людей, що не мали їх, і хай щастить цим людям, бо воно, може, й краще так. Душа – це щось таке, **наче п'яте колесо у возі**.

(Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 123)

Наче під землю провалитися (раптово, безслідно зникнути)

Вже запрягли коней і мали сідати, як Петро кудись пропав, **наче під землю провалився**. За ним шукали і кликали.

Тоді Марко побіг кудись, кажучи:

– Я його зараз знайду.

(Андрій Чайковський. Сагайдачний, с. 19)

Начеб макового цвіту натикав хто (про надто велику кількість когось, чогось)

Народу і не злічиш: у полотняних свитках та в синіх шляхетських капотах, в чоботях або постолах. Жінки повбирані

Нашорошувати вуха

святково, аж мерехтіло в очах од різних кольорів, – **начеб того макового цвіту натикав.**

(Андрій Чайковський. Сагайдачний, с. 5–6)

Нашорошувати вуха (напружено, уважно прислухатися)

Мадемуазель Констан обурилася: вона «не дуже набожна», ніде правди діти, але не хоче, щоб хтось ганив віру й церкву. Тут суперечка перейшла на інше, на превеликий жаль Джека, який **нашорошив вушка**, все ще сподіваючись зрозуміти, чому такий добрий на вигляд священник не захотів прийняти його.

(Альфонс Доде. Джек; пер. з фр. В. Омельченко, с. 19)

Не бачив світ кого, чого (про когось, щось надзвичайне, дивовижне)

Ніхто не сумнівався, що його чекає блискуча університетська кар'єра. Одне слово, як у цьому рано чи пізно переконувався кожний, хто його знав, дурноголовішого інтелектуала ще **не бачив світ.**

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Меццерак, с. 107)

Не бачити світу за ким, чим (важко страждати, мучитися через когось, щось)

Нимидора почала прощатись з дядьком та з дядиною, згадала свою матір, згадала своє сирітство, свій важкий молодий вік у наймах, і так заплакала, що за слізьми й **світу не бачила.**

(Іван Нечуй-Левицький. Микола Джеря, с. 35)

Не без задньої думки (з прихованим задумом, наміром)

– Був і дуже привітно розпитував про тебе, як і його сестри, і всі вони казали, що сподіваються неодмінно побачити тебе на завтрашньому пікніку. Я, звичайно, запевнив їх, – додав він **не без задньої думки**, – що ти приїдеш.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 38)

Не береться сон кого (не спиться, не хочеться спати кому-небудь)

Часом, коли поруч у ліжку Френк незворушно собі хріп, а її ніяк **не брав сон** і вона все крутилася з боку на бік, страхаючись бідності та янкі, сповнена туги за Тарою і жаги до Ешлі, їй здавалося, що тільки бренді й рятує її.

(М. Мітчелл. *Звіяні вітром*, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 184)

Не бліх ловити в кожусі (нелегко)

– А що, діду Метелице, жарко стало? Це тобі **не бліх ловити в кожусі!** Тут треба шабелькою орудувати!

Метелиця змахнув рукавом з носа краплю поту. З його широких грудей вирвався важкий свист.

Зате старі козаки, без сумніву, стояли на боці Метелиці.

(Володимир Малик. *Посол Урус-Шайтана*, с. 8)

Не було відбою від кого (надто багато тих, хто домагається чого-небудь)

– Мені, звісно, доводилося читати про самотніх жінок, яким ввижається чоловік під ліжком і таке інше, але звідки це могло взятись у Ніколь? Від залицяльників у неї **відбою не було**. Ми тоді жили на своїй віллі в Лейк-Форресті – це дачна місцевість під Чикаго. Ніколь цілими днями грала з хлопцями в гольф і в теніс, і багато хто з них був закоханий у неї по вуха.

(Ф. С. Фіцджеральд. *Ніч лагідна*; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 179)

Не в дивовіжу бути кому, для кого (щось не дивує, не є дивиною для когось)

– Небагато ж ти в цьому ділі тямшиш, – одказав Дон Кіхот. – Знай, Санчо: мандровані рицарі за честь собі покладають по місяцю нічого не заживати, або вже їдять, що Бог пошле. Воно було б тобі **не в дивовіжу**, якби ти прочитав стільки книжок, як я.

(М. Сервантес. *Дон Кіхот*, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 85)

Не в тім'я битий

Не в тім'я битий хто, у чому (компетентний, досвідчений)

Я міг би здивуватись, який Еліот знавець з цього предмета, якби давно вже не підозрював, що він, попри всі свої химери, був у цьому ділі **не в тім'я битий**.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 37)

Не варт печеної цибулі хто (нічого не вартий хтось)

Щоправда, корчмар взяв у заставу його сакви, але Санчо того навіть не помітив спохвату. Як він виїхав, корчмар хотів був засунути ворота, але ті бешкетники не дали; там такі були зухи, що для них не то Дон Кіхот, а й правдивий рицар Круглого Стола **не варт був печеної цибулі**.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 133)

Не варте гроша що (щось зовсім нічого не вартує)

– Ви робите посміховище з життя. Невже ви справді вважаєте, що життя людини **не варте гроша?** – запитав я.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 54)

Не варте доброго слова що (не заслуговує на позитивну оцінку)

Я їй сказала: якщо він збирається покидати тебе на два роки, то його кохання **не варте доброго слова**.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 41)

Не вартий й мідного шéляга хто (нікчемний, зовсім поганий, ні на що не здатний)

– Вони **не варті й мідного шéляга**, – буркнув я, – нехай слухають, якщо мають бажання.

(Богомил Райнов. Пан Нікто; пер. з болг., с. 7)

Не вартий і пшика хто (зовсім нічого не вартий, ні на що не здатний)

– Годі, годі, Білдеде, не псуй мені гарпунника! – вигукнув Пелег. – Із побожних людей ніколи не буває добрих китобоїв,

бо з них виходить акулячий дух, а гарпунник без акулячого духу **не вартий і пшика.**

(Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 122)

Не вартий шага (не має ніякої цінності)

– Не забудьте, що я приніс вам цікаву новину сеньйоре. Я мчав цілу дорогу аж дух мені забило, як ви самі бачите...

– Добре, шельмо, добре, не забуду. Але тобі гірше буде, коли я запам'ятаю. Яку ти там новину приніс? Напевно, вона **й шага не варта.** А коли так, ти не радий будеш, що на світ народивсь. І Сан-Хуан здасться тобі раєм проти тої кари, що я вигадаю для тебе!

(Джек Лондон. Серця трьох; пер. з англ. М. Іванов, с. 61–62)

Не вистачає клепки кому, у кого (бути несповна розуму)

– Так. Але, Імоджін, я не можу говорити з вами про це – принаймні тепер. Ви або найбільша в світі артистка й дурисвітка, або у вас **не вистачає клепки.** В усякому разі, я схильний думати, що ви здатні зрозуміти таке: за теперішніх обставин, а особливо беручи до уваги вчорашній випадок, ви навряд чи можете розраховувати сподобатись мені, не кажучи вже про кохання.

(Теодор Драйзер. Пастка; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 95)

Не від світу цього хто (про незвичайну людину)

Він був настільки **не від світу цього** – чи такий норовистий, – що часто відмовляв у допомозі сильним і багатим, якщо їхні проблеми не знаходили в його душі відгуку, і в той же час міг цілими тижнями напружено розслідувати справу якого-небудь незначного клієнта, якщо вона вирізнялася з-поміж інших неординарністю й драматичністю, тобто тими якостями, які завжди припадали до вподоби його багатій уяві й кидали виклик професійній майстерності.

(А. К. Дойл. Чорний Пітер; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 209)

Не віднині

Не віднині (давно, протягом тривалого часу)

– Панове, ми зловили самого ватажка... От будуть мати у Львові радість! Ну, пане Карий, поїдемо до Львова, там на тебе **не віднині** ждуть.

(Андрій Чайковський. Сагайдачний, с. 23)

Не вірити своїм очам (дивуватися, побачивши щось)

А може, й то було привиддя? Він уже **не вірив своїм очам**. Навіть більше – почав думати, що в нього потьмарився розум.

(Т. М. Рід. Вершиник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 303)

Не вкладається в голову кому, що (комусь важко збагнути щось)

Заледве стихнув мій лемент, як наша родина вмить перетворилася на олімпійську гребну команду. Це неймовірно. Фантастично. Це **не вкладається в голову**. Ми починаємо несамовито гребти руками, а наші біль та втому як вітром звіяло. І вони ховаються у найвіддаленішому куточку нашого плоту. Я навіть забуваю про свою ногу.

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 153)

Не все чисто (щось не так)

Коли його колеги, офіцери адмінслужби, висловлювали подив з несподіваного вибору полковника Пескарта, капітан Гадд глухо бурмотів, що тут **не все чисто...**

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 169)

Не всі клепки в голові у кого (комусь бракує здорового глузду, розсудливості)

– Друзяко, – сказав я йому, – не знаю, що ти нам оце намови, та не дуже й хочу знати, бо мені здається, що в тебе **не всі клепки в голові**. Але як ти вже завів мову про капітана Ахава і про «Пеквод», то дозволь мені сказати, що про те, як він позбувся ноги, я знаю все.

(Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 124)

Не встигнути й оком змигнути (про швидке здійснення, настання чого-небудь)

Обвинувач-початківець теж страшенно зацікавився. Він став підозрювати, а вірніше боятися, що досвідчений Карлайл замислив іще якийсь трюк, щоб узяти над ним гору й домогтися призначення потрібних йому присяжних. І **не встигли присутні й оком змигнути**, як обвинувач поспішив приєднатися до приглушеної розмови між Пітером та суддею. (Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатсько, с. 89)

Не втяти ні в зуб (зовсім не зрозуміти чогось)

– Що таке «гра», то я тямлю, – сказав Санчо, – а от уже «матики» **не втяти ні в зуб**. (М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепада, с. 29)

Не годен у слід ступити хто, кому (хтось нічого не вартий порівняно з ким-небудь)

І всі мені казали: «Люсіль, цей чоловік тобі **у слід ступити не годен!**» Та коли б я не зустрілася з Честером, він би мене кінець кінцем укоськав. (Ф. С. Фіцджеральд. Великий Гетсбі; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 43)

Не гурт (небагато)

– Я, правду мовлячи, у сих справах чоловік простий, темний, молитов знаю **не гурт**, живу собі по-старосвітськи, лічу два сольди за двадцять і чотири динари, а проте, в дорозі бувши, звик уранці, з гостинниці виїжджаючи, проказувати Отченаш і Богородицю за упокій отця і матері святого Юліана, а тоді вже молю Бога і святого, щоб послали мені добру ночівлю. (Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 83)

Не густо (небагато)

Хоч той димок і дере горлянку, але мені він проситься в груди, як майський мед на язик. Може тому, що приносить

Не гучно і не бучно

на своїх легких крилах казки мого дитинства. Їх було **не густо**, та все ж були.

(Мирослав Дочинець. Криничар, с. 9)

Не гучно і не бучно (без зайвих церемоній)

Так вони і вчинили: без проводів, **не гучно і не бучно** подалися з Флоренції прямісінько до Англії, найняли собі в Лондоні невеличкий домок і жили страх як ощадно, позичаючи людям гроші на проценти, і так їм пофортунило, що за кілька років залихварювали вони силу-силенну грошей.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 88)

Не давати взнаки чого (не показувати, не виявляти чогось)

Потім усі четверо розплатилися з гладким ресторатором, що потішався з них, але **не давав того взнаки**, вийшли на вулицю і рушили до залізничного вокзалу, намагаючись триматися так, наче нічого й не сталося.

(Майкл Голд. Вільні; пер. з англ. В. Мусієнко, с. 178)

Не давати просвітку кому (дорікати, допикати комусь)

Але вона вперто трималася за похмурі жалобні вбрання, розуміючи, що коли змінить їх на щось світліше до того, як мине належних кілька років, міські кумасі вже й зовсім **не дадуть їй просвітку**. Та й як вона пояснила б це магері?

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 258)

Не давати проходу кому (надокучати чим-небудь комусь)

– Ну, мати й почала за мене, щоб я, мовляв, став за приклад, але від зрізаного волосся в неї почався приступ, їй довелось лягти, а я доголився сам. Після того мені на вулиці **проходу не давали**. Господи, прости й помилуй! Скрізь, куди не поткнуся, тільки й чую: «Агов, лисий Біцеку!» І кожне на мене пальцем тикає, від шмаркатога мокростаника до старого вурки.

(Н. Огрен. Пляшка молока для матері; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 252)

Не дати дмухати собі в кашу (не дозволяти комусь нехтувати себе або безкарно шкодити собі)

Хлюп войовниче виставив уперед нижню щелепу, даючи зрозуміти, що **не дасть нікому дмухати йому в кашу**, а потім зробив усе так, як йому було велено.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 84)

Не дати собі на носі ґрати (не дозволяти комусь нехтувати себе або безкарно шкодити собі)

– Не вповайте на тес, Санчо: люди в Ламанчі все гарячі та гонористі і **не дадуть собі на носі ґрати**. От їй же Богу святому, як присочать вас, то матимете клопіт.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепада, с. 66)

Не до снаги (не під силу)

Так, ти волів ні про що не думати, і тоді все було чудово. Здоров'я мав залізне, через те й не став неврастеніком, як більшість тих людей, і вдавав, ніби тобі начхати на роботу, яку ти робив перед тим і яка тепер стала тобі **не до снаги**. Але сам собі ти казав, що неодмінно напишеш про цих людей, про великих багатіїв, що ти чужий серед них, розвідник у їхньому таборі, що ти покинеш його і змалюєш словом, і то вперше буде розповідь людини, яка знає те, про що пише...

(Е. Хемінґвей. Сніги Кіліманджаро; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 131)

Не до шміґи (не до вподоби щось кому-небудь)

Ну, і знов-таки – домовлялися так, а вийшло інакше – замість Гамалія приїхав його заступник Завірюха. Ні, це Денисові було **не до шміґи**.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 168)

Не доводити до добра (бути причиною неприємних наслідків)

Вони навіть не розмовляли про дітей. Він знав, що у Ліндена стільки ж дітей, як і в нього, але зараз діт Ліндена мешкали з

Не з боязких

батьком лише через тиждень, а обговорення з людьми їхніх збитків, зазвичай, **до добра не доводить**.

(А. Рослунд, С. Тунберг. Брати; пер. з англ. Д. Петрушенко, с. 39)

Не з боязких хто (про сміливу, відважну людину)

Щоразу, відриваючи погляд од хвиль, він дивився на берег, і у виразі його очей у цей момент було щось особливе. Кореспондент, спостерігаючи за іншими, знав, що вони **не з боязких**, але справжнє значення їхніх поглядів було оповите тасмницею.

(С. Крейн. Шлюпка у відкритому морі; пер. з англ. І. Андрущенко, с. 33)

Не з доброго дива (невипадково; зумисне, з певною метою)

Спробуй тоді доведи, що ти ніякий не перекинчик, не виронок, що ти отаман Чорний Ворон, котрий залетів у їхні краї **не з доброго дива**.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 251)

Не з медом (несолодко, нелегко)

– Ти б не написав за мене твір з англійської? Бо мені **буде не з медом**, якщо в понеділок не здам отого проклятого твору. Того ж я й прошу. То як?

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 39)

Не з руки кому (комусь невігдно, незручно робити щось)

Відходити назад було **не з руки**, їх би згори подесяткували з кулеметів, тому Станімір дав команду розсипатися в розстрільну й брати ворога швидким приступом.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 60)

Не за горами (про що-небудь близьке, таке, що скоро настане)

Щоразу, коли взяття таких міст, як Неаполь, Рим чи Флоренція, було, як то кажуть, **не за горами**, майор де Копитляй

лаштував свого речового мішка, реквізовував літака з пілотом і відлітав, не промовивши при цьому жодного зайвого слова.
(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мецєряк, с. 194)

Не завдавати собі клопоту чим (не перейматися, не перетруджуватися чимось)

– Геть звідси! – клацнув зубами Батько Вовк. – Геть! Іди полювати до свого покровителя. Для однієї ночі ти вже накоїв досить лихого.

– Я йду, – спокійно відповів Табакі. – Ви почуєте голос Шер-Хана внизу, у хащах. Я міг би **не завдавати собі клопоту**, щоб принести вам цю новину.

(Редьярд Кіплінг. Мауглі; пер. з англ. В. Прокопчук, с. 9)

Не звівши ліку чому (не рахуючи щось)

На голос тих співів сумних виходить Менандр престарезний, по березі тяжко ступає, розгортає дрібне каміння, все лічить, все тулить до купи, **не звівши ліку** – знов шукає і стогне, і в моря питає:

– Скажи, чи минула навіки жадана година? Чи ще не настала?..
(Дніпрова Чайка. Мара, с. 118)

Не згірш за (не гірше за)

Перша звістка, яку отримав Степан, повернувшись зі шпиталю до казарми ошелешила його, **не згірш за** удар багнетом. У поручика Кеґерляйна на полігоні стріляли гострим набоєм, збивши з голови кашкета. Чи це був жарт влучного стрільця, чи то похибка невлучного – невідомо. Німець, звісно, так справи не залишив і почалося розслідування.

(Брати Капранови. Забудь-річка, с. 306)

Не зімкнути очей (зовсім не заснути)

А очі Джеррі й далі сяяли, він погойдувався на підборах, тоді підійшов до тієї жінки і поцілував її. Я чимдуж кинувся

Не зламати віри

від вікна, вернувся на іподром і ліг спати, хоч до ранку **не зімкнув очей**. Другого дня я вмовив хлопців поїхати додому. Проте жодному я й слова не сказав про те, що бачив. (Ш. Андерсон. Я хочу знати чому; пер. з англ. П. Шарандак, с. 23)

Не зламати віри кому (залишатися вірним, вірно служити комусь)

Всю ту нісенітницю, що сам же й вигадав, мав наш рицар за щирю й несхибну правду і потерпав уже, яка то буде страшна спокуса його честивості. Проте в серці своїм твердо вирішив, що **не зламає віри** володарці своїй Дульсінеї Тобоській, хоч би навіть стала перед ним сама королева Джіневра з вірницею своєю Кінтаньоною.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 123)

Не змигнувши оком (не збагнувши суті чого-небудь; миттєво, блискавично)

Наступного дня о п'ятій вона, **не змигнувши оком**, повінчалася з Томом Б'юкененом і вирушила в тримісячну весільну подорож по південних морях.

(Ф. С. Фіцджеральд. Великий Гетсбі; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 95)

Не знати, на яку ступити (почувати себе дуже незручно)

Скарлет у цьому домі була не одна така, на кого присутність Рета Батлера діяла дивним чином і розслаблювала волю: он і тітонька Туп при його появі щоразу починала розгублено метушитись, **не знаючи, на яку ступити**.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 236)

Не знаходити собі місця (втрачати душевну рівновагу, самовладання, спокій)

Натомість цього вечора вона **не могла знайти собі місця** і навіть не доторкнулася до голок, що лежали біля пальців, а також не розгорнула ниток що їх подарував їй Саже.

(Кейт Мосс. Лабіринт; пер. з англ. Н. Омельчук, с. 96)

Не зосталося й сліду *віг чого* (про безслідне зникнення чого-небудь)

Його слова щиро мене зворушили, та й кого б вони не зворушили? Отож я твердо вирішив покинути думки про від'їзд до чужих країв і залишитися вдома, як того хотів батько. Та, на жаль, через кілька днів од мого рішення **не зосталося й сліду**: коротше кажучи, щоб уникнути нових настирливих умовлянь батька, я через кілька тижнів надумав утекти з дому.

(Даніель Дефо. Робінзон Крузо; пер. з англ. Є. Крижевич, с. 18)

Не зронити ні слова (нічого не сказати)

Тімоті був юнаком доброї вдачі, ще й симпатичний. Ненсі працювала тут віднедавна, а вони вже здружилися. Але сьогодні вона не схильна була балакати з хлопцем, бо повністю зосередилася на своєму дорученні; вона **не зронила майже ні слова** дорогою до станції, а там одразу побігла чекати на потяг.

(Елеонор Портер. Поліанна; пер. з англ. Б. Гора, с. 17-18)

Не з-так давно (недавно)

В однім селі у Ламанчі – а в якому саме, не скажу – жив собі **не з-так давно** гідальго, з тих, що то мають лише списа на ратищі, старосвітського щита, худу шкапину та хорта-бігуна.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 32)

Не йде за словом до сусіди *хто* (хтось меткий, дотепний у розмові)

– Ви, пане стародубський полковнику, знаєте, як воно є, бо чую, що й ваша пані Настя, не в гнів їй кажучи, не іншого кшталту; жінка цнотлива, але **за словом до сусіди не йде**.

(Богдан Лепкий. Мотря, с. 11)

Не йняти віри *кому, чому* (не вірити кому-, чому-небудь)

Джослін стояв, **не ймучи віри**, сторопілий, поки вона не подалася північним нефом наздоганяти свою процесію.

Не іграшки

Стояв під риштованням, і його пекла думка, що жінки всі такі: дев'ять тисяч дев'ятсот дев'яносто дев'ять разів говоритимуть скромно, хоча й забагато, але в десятитисячний раз ляпнуть таке неподобство, так вивернуть на людські очі найпотаємніше, що здається, ніби саме оскаженіле жіноче лоно раптом дістало язик.

(Вільям Голдінг. Шпиль; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 206)

Не іграшки (про щось серйозне)

Ділити намет із божевільним – **не іграшки**, та Кристі було начхати, він і сам був псих і кожного вільного дня біг упрівати на будівництві офіцерського клубу, до якого Йоссар'ян ніколи й рук не приклав.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мецержак, с. 37)

Не лишіться й сліду від чого (зовсім нічого не залишіться від чого-небудь)

Якось увечері йому здалося, що він натрапив на пророцтво щодо майбутнього Макондо. Воно перетвориться на чудове місто з великими будинками з прозорого скла, і в цьому місті **не лишіться й сліду** від роду Буендіа.

(Г. Г. Маркес. Сто років самотності; пер. з ісп. П. Соколовський, с. 63)

Не лізти за словом у кишеню (бути метким, дотепним у розмові, жвавим на язик)

Панас успадкував батькову любов до коней. Орати вмів ще ліпше за pokojного тата. Хлопець був бистрий до роботи, та й **за словом у кишеню не ліз**.

(Володимир Лис. Діва Млинища, с. 13)

Не мати зеленого поняття (не мати уявлення про що-небудь, зовсім не знати чого-небудь)

Та хоч я й **не мала тоді зеленого поняття**, що я таке (як бачите, я й досі цього не знаю), все одно розуміла, що я щас-

лива, бо пам'ятаю свої дитячі радощі у всіх подробицях, а це було б неможливо, якби вони не відкладалися у свідомості як щось надзвичайно радісне.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 181)

Не мати і шеляга за душею (зовсім не мати грошей)

– Коли я **не мав і шеляга за душею**, то не міг навіть підступитися до його сестри, а як у мене в банку завівся рахунок, він сам привів її до мене.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 321)

Не мати кінця-краю (бути безмежним)

Озеро **не мало кінця-краю**. На воді плавало велике-велике листя, а з усіх боків стояли дерева.

(Р. Н. Гюнтекін. Чаликушу; пер. з тур. Г. Халимоненко, с. 5)

Не мати рiски у роті (нічого не їсти)

Вийшов із клуні й швиденько вернувся з полумиском вареників. Вони були холодні, мабуть, лишилися з учорашньої вечері, проте білі й пухкі, приготовлені з доброго питльованого борошна. Я бачив, як у нашого китайця Ході зрадливо ворухнувся борлак, – ми вже добу **не мали рiски у роті**.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 70)

Не мати смальцю в голові (бути нерозумним)

Вони таки **не мають смальцю в голові**, а Бога в череві, її сусіди, бо думають, що вона дурна. А Даруся не дурна – вона солодка.

(Марія Матіос. Солодка Даруся, с. 11)

Не мати собі рівних (бути найкращим з-поміж усіх)

Говорити Бой-Ласун не був мастак, але **не мав собі рівних**, коли ставив ногу на акселератор.

(Р. П. Уоррен. Все королівське військо; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 6)

Не мати тягаря на душі

Не мати тягаря на душі (не зазнавати душевних страждань)

Зазвичай конюший після таких розмов на самоті **не мав жодного тягаря на душі**, і міг із легкістю дивитися в очі своїм жертвам, та й ті, здавалося, не були в образі на нього.
(Тетяна Пахомова. Таємниця галицького Версалю, с. 24).

Не минути без сліду (не бути марним, даремним)

Але денна робота і вчорашній вечір, проведений з «справжніми людьми», **не минули без сліду**; до того ж його й досі ще дратувало те, що він устиг прочитати в трамваї.
(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 261)

Не могли звести зуб на зуб (дрижати від холоду)

Тіло в мене взялося сиротами, я так дрижав, що **не міг звести зуб на зуб**. Господиня принесла чаю, і я признався, що змерз.
(Ясунарі Кавабата. Танцівниця з Ідзу; пер з япон. І. Дзюб, с. 7)

Не можна очей відвести від кого, від чого (не переставати дивитися на кого-, що-небудь)

Голос вона мала прекрасний – оксамитовий, а коли йшла, то ніби ковзала в повітрі так, що **не можна було очей відвести**.
(А. Барікко. Море-океан; пер. з італ. Ю. Григоренко, с. 18)

Не моргнувши вусом (не задумуючись, не соромлячись)

Розповіді та балаканина серед юрби, яка зібралася і ліниво відпочивала на землі, часто були такі смішні й дихали такою силою живого оповідання, що треба було мати всю холоднокровну зовнішність запорожця, щоб зберегти увесь час застиглий вираз обличчя, **не моргнувши навіть вусом...**
(Микола Гоголь. Тарас Бульба; пер. з рос. Невідомо, с. 26)

Не на жарт (навсправжки; цілком серйозно)

Старий моряк розлютився **не на жарт**. Він скочив на ноги, витягнув і розкрив моряцького складаного ножа, та, вима-

хуючи ним, став погрожувати докторові, що припне його до стіни.

(*Р. Л. Стівенсон. Острів скарбів; пер. з англ. О. Гончар, с. 12*)

Не на того наскочити (зустрітися з ким-небудь зовсім іншим, аніж хто-небудь думав)

– Слухай-но, друже, – спинив його я. – Коли ти маєш сказати нам щось важливе, давай кажи. Та якщо хочеш поморочити нам голову, то **не на тих наскочив**, так і знай.

(*Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 125*)

Не обберешся клопоту (хтось матиме багато клопотів, неприємностей)

– Твій хазяїн – я чи не я?

– Аби ж не ти. Спробуй у тебе запізнитись у контору хоч на хвилинку – **клопоту не обберешся**.

Містер Метюрін засміявся.

– Він хоче ославити мене деспотом, – поскаржився він жартома. – Не йміть йому віри.

(*В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 38*)

Не обминати кпіном кого, чого (не втрачати нагоди покепкувати з когось, чогось)

Він і раніше не шанував Академії, **не обминав її кпіном**, а того дня, погомонівши зі мною, почав йойкати і кричати, що та «дурисвітська Академія», вибила з моєї голови останній розум...

(*Юрій Мушкетик. Гетьманський скарб, с. 12*)

Не парафія чия (щось поза межами чиєїсь компетенції)

– Але ж це **не моя парафія**, містере Мак. І ми тут зі своїм ділом ще не впоралися. – Тон був характерний для Чендлера – напівуслесливий, напівхамський.

(*А. Гейлі. Готель; пер. з англ. М. Пінчевський, О. Гординчук, с. 10*)

Не первинá

Не первинá *що, для кого, кому* (не вперше; не нове щось для когось) – Тобі ще, Санчо, нічого, – зауважив Дон Кіхот, – бо для твоєї спини така халепá **не первинá**, а моя ж то делікатніша, звична до батисту й тонкого голландського полотна, то їй ця лиха пригода дужче дошкуляє.
(*М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 117*)

Не першинá (не нове щось для когось)

Лопотіння пташиних крил у пiтьмі відгонило чимось моторошним, бо птахи ж були невидимі й не озивались жодним звуком. Вони верталися до своїх гнізд у незліченних шпаринах печери. Для Гернона чути цей пташиний шум було **не першинá**, тож він і не переймався ним.
(*Лайєм О'Флаєрті. У пастці; пер. з англ. Р. Доценко, с. 193*)

Не першої молодості *хто* (хтось вже не зовсім молодий)

Три леді сиділи поруч у ряд: тітоньки Енн, Гестер (ці дві zostалися неодружені) і Джулі (тобто Джулія), яка вже **не першої молодості** настільки забулася, що вийшла заміж за Септімуса Смолла, чоловіка слабкого здоров'я. Вона пережила його на багато років. Тепер вона мешкала разом з сестрами – старшою і молодшою – на Бейзвотер-род у домі Тімоті, її шостого й наймолодшого брата.
(*Дж. Голсуорсі. Сага про Форсайтів, кн. 1; пер. з англ. О. Терех, с. 33*)

Не під силу (не до снаги)

Джонсон має необережність занадто прямо висловлювати свої думки – в цьому вся його вина. Уже двічі чи тричі вони зчеплювалися з-за того, що Вовк Ларсен перекручував його ім'я. Йогансена він побив якось уночі на палубі, і з того часу помічник почав вимовляти його ім'я як слід. Але провчити Вовка Ларсена Джонсону, звичайно, **не під силу**.
(*Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 80*)

Не по кишені що, кому (надто дорого, недоступно щось комусь)

– Гамбургер. Він тут головна народна страва, на кшталт віденських ковбасок. Стейки простолюду **не по кишені**.

(Еріх Марія Ремарк. Тіні в раю; пер. з нім. Ю. Микитюк, с. 608)

Не подавати знаку про що (не показувати, не виявляти чого-небудь)

Йоко так і знала, що він дивитиметься на неї і заздалегідь надумала, як себе поводити. Вона **й знаку не подала**, що стривожена чи схвильована.

(Такео Арісіма. Жінка; пер. з япон. І. Чирко, с. 7)

Не подобá (не личить)

– Не тікайте од мене, сеньйори, не бійтесь нічого, бо рицарям того закону, до якого я належу, не честь і **не подобá** кривдити будь-кого, а найпаче таких достойних дівиць, що і з виду вашого зразу можна пізнати благородство.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 39)

Не покладаючи рук (не знаючи втоми)

– Ну його к бісу, це мандрування, – нарешті впівголоса про-мимрив той, одкидаючи хутра й сідаючи. – Я перетнув усю країну з кінця в кінець, три зими працював **не покладаючи рук**, пройшов огонь і воду. Та ось прибився у цю Богом забуту землю і виявилось, що я розніжений афінянин і без крихти нужності!

(Джек Лондон. Снага жіноча; пер. з англ. О. Терех, с. 45–46)

Не почути й Божого грому (дуже шумно, галасливо десь)

– Уявіть собі, пане, що, ступивши до зали, найперше, що я там бачу, – три сотні жінок у самих сорочках або майже у них – і все це кричить, галасує, розмахує щосили руками, словом, чинить такий несвітський галас, що через нього чоловік **не почув би й Божого грому!**

(Проспер Меріме. Кармен; пер. з фр. Б. Ткаченко, с. 29–30)

Не при достатках

Не при достатках хто (хтось не має достатньо грошей)

– Отакої! Він зберіг ці гроші, – гукнула вона, зареготавши.
– А втім, це й на краще, бо я якраз **не при достатках** тепер.
Правда мені це байдуже: бродячому псові де хоч маслачок готовий. Ходімо, проїмо твої гроші. Ти пригощаєш мене.
(*Проспер Меріме. Кармен; пер. з фр. Б. Ткаченко, с. 38*)

Не при собі хто (хтось зніяковілий; неурівноважений)

– Так, так, я знаю, він ніколи не був дуже веселий, і знаю, що в останньому рейсі, вже як пливли додому, він якийсь час був трохи **не при собі**, та це через те, що в нього прикро щеміла ще не загоєна кукса, це кожен може зрозуміти.
(*Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 112–113*)

Не при тямі хто (непритомний хтось)

Почувши таку мову, стражник зміркував, що сей чоловік, мабуть, **не при тямі**; та що вже почало на світ займатися, одчинив двері до корчми, гукнув господаря й переказав, чого тому дивакові треба. Корчмар розшукав усі ті знадоби, і Санчо одніс їх Дон Кіхотові, що, вхопивши в руки голову, стогнав од болю, хоч од того каганця йому лише дві здоровенні гулі на лобі набігло, а кров зовсім і не йшла...
(*М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 129*)

Не раз і не два (багато разів, тривалий час)

Від часу «рисових заворушень» рис був уже не той, що колись, – до нього домішували привізний. Однак пан директор Кіітіро **не раз і не два** вихвалявся, мовляв, у його лікарні рис готують краще ніж будь-де в Японії.
(*Моріо Кіта. Родина Ніре; пер. з япон. І. Дзюб, с. 6*)

Не своїм голосом (дуже голосно, істерично)

Кажучи так, він уперся своїм широким коліном у груди супротивникові. Францісканець закричав **не своїм голосом**.

На крик збіглися люди й побачили оглашеного, що душив ченця в ім'я святого Якова-меншого.

(Вольтер. Простак; пер. з фр. Л. Івченкова, с. 241)

Не складати рук (продовжувати діяти, боротися)

Якось ішли аж за Дніпро в слободу відспівувати суддю полкового, й саме тоді рушив лід, і двоє співаків утопилося, а ми бігли по кризі, й раптом стала переді мною дибки крижина, і я закричав з жаху, одначе не зупинився, а побіг убік слідом за іншими хлопцями. Це теж властивість моєї вдачі: жахатися, але **не складати рук**, боротися.

(Юрій Мушкетик. Гетьманський скарб, с. 13)

Не склепіти очей (зовсім не спати)

Хоч комісарова дружина вбереглася від грипу, її мучив зубний біль. Дантист був безсилий полегшити муки пані Мегре, яка цілими ночами **не склепляла очей** і кусала собі губи, щоб не стогнати.

(Ж. Сіменон. Невдача комісара Мегре; пер. з фр. М. Меццержака, с. 278)

Не солодко кому (непереливки комусь)

Мартін не образився на містера Морза і навіть не глянув на нього звисока. Він поблажливо вислухав його, думаючи про те, що йому, певне, **не солодко** зараз. Він не відмовився від запросин, хоч і не обіцяв прийти напевне, і навіть спитав про здоров'я місіс Морз і Рут.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 303)

Не спитавши броду (безбач, наосліп; напропале)

Правда, і в сьому ділі, як скрізь, треба на те зважати, коли, де і з ким говориш, бо трапляється часом, що сунешся, **не спитавши броду**, і, хотівши гострим слівцем когось на слизьке загнати, сам потім раки пекти мусиш.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 74)

Не спускати з ока

Не спускати з ока кого (постійно спостерігати за ким-небудь, тримати в полі зору)

Тоді взяв мою склянку й наповнив її вином, увесь час пильно дивлячись на мене, та разом з тим **не спускаючи з ока** й священика.

(Е. Хемінгуей. Прощавай, зброє; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 28)

Не стане духу кому (забракне сміливості, рішучості, мужності комусь)
– В ньому наче біс сидить, то помилуй мене Боже, він же, сердешна дитина, син моєї покійної сестри, і мені просто **не стає духу** лупцювати його.

(М. Твен. Пригоди Тома Соєра; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 21)

Не сходити з уст чийх (постійно згадуватися в розмовах)

Власне, ім'я лексикографа ніколи **не сходило з уст** цієї величної дами, і саме його відвідинам вона завдячувала свою добру славу і свій успіх.

(Вільям Теккерей. Ярмарок суєти; пер. з англ. О. Сенюк, с. 20)

Не сходити з язика кому (хтось постійно говорить про щось)

Як міг усяк помітити, в її фантастичних розповідях переважало марнославство, пустопорожній гонор балакучого зеленого папуги. Знатне походження, багатство, гроші, титули – все це **не сходило їй з язика**.

(Альфонс Доде. Джек; пер. з фр. В. Омельченко, с. 13)

Не сьогодні на світ народився хто (хтось має чималий життєвий досвід)

– Шістдесят баксів.

Ричер перепитав:

– За тиждень?

– За ніч.

– Я ж **не сьогодні на світ народився**.

– І що б це мало означати?

- Я побував у багатьох мотелях.
- То й що?
- Не бачу тут нічого, за що можна віддати шістдесят баксів. Хіба що двадцять.

(Лі Чайлд. Нездоланний; пер. з англ. О. Постранська, с.12–13)

Не сьогодні-завтра (незабаром, днями)

Світське життя й надзвичайний успіх у жінок відволікали його від серйозної наукової роботи. У світських салонах його називали непереможний Леон. Незважаючи на такий успіх, він не перестав займатись філософією, і всі сподівались, що **не сьогодні-завтра** він опублікує чудову книгу, яка прославить його на всю Європу.

(Герік Сенкевич. Без догмата; пер. з пол. О. Ленік, с. 24)

Не те слово (навіть більше)

Міс Керазерс була чарівна. Ні, **не те слово** – вона була жінка разюча, справжня леді.

(Джек Лондон. Під палубним тентом; пер. з англ. Л. Гончар, с. 134)

Не тим хутром підбитий хто (хтось не такий як усі, відрізняється від інших)

Певно лише одне: вона не парижанка, а приїжджа містечкова провінціалка – це видавала її вимова; Париж вона зовсім не знала і, як вважала її покоївка мадемуазель Констан, була **не тим хутром підбита**.

(Альфонс Доде. Джек; пер. з фр. В. Омельченко, с. 12)

Не то що (і поготів)

– Бодай я довіку щастя не мав, – сказав бакаляр, – коли ти, Санчо, в тій історії не друга персона. Є такі читальники, що їм твої речі любіше слухати, аніж головного героя, **не то що**.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепада, с. 28)

Не торішнього літа чоловік

Не торішнього літа чоловік хто (про досвідчену, бувалу людину)

– Так. Цікавий дядько.

– Еге, **не торішнього літа чоловік**. Наспівав нам і про липове клиннтя, і про білу березу.

(Мирослав Дочинець. Світवान, с. 94)

Не туди гнеться що (щось йде не так, як мало б бути)

– Так ось, їм дають посади куди почесніші, аніж вони за-
слуговують. Але ж **не туди гнеться**, мій пане. Жоден не хоче
їхати за призначенням.

(Р. Н. Гюнтекін. Зелена ніч; пер. з тур. Г. Халимоненко, с. 327)

Не чути ніг (відчувати сильну втому в ногах від надмірного ходіння)

– Бувайте, Роуз. – Гомес енергійно потиснув їй руку. – До
речі, сідайте за кермо авто, яке ми для вас наладали. Його
включено у плату.

– Але як же мені кермувати? **Я ніг не відчуваю...**

(Дебора Леві. Гаряче молоко; пер. з англ. Ю. Григоренко, с. 36)

Не чути під собою ніг (швидко бігти)

До того ж вони побачили великого собаку, і Діас пригадав,
що не раз зустрічав його з ірландцем. Коли вони хотіли на-
пасти на вершника, собака вискочив із темряви й з лютим
гарчанням порвався до них, хоч вони вже й так тікали, **не
чувши під собою ніг**.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 265)

Неблизький світ (дуже далеко)

А наших на трибунах стадіону було обмаль – чоловік кіль-
канадцять: від Кембріджа до Ітаки, що в штаті Нью-Йорк,
світ неблизький, тож навіть на цю зустріч – фінал чемпіо-
нату університетських команд Нової Англії – гарвардців
виралося небагато.

(Е. Сігал. Історія кохання; пер. з англ. М. Пінчевський, О. Терех, с. 26)

Невідь-звідкіля (не знати звідки)

Я впав на землю, але навіть тоді, перевівши подих, глипнув з-під каски на диво, яке **невідь-звідкіля** тут уродилося.

(Василь Шкляр. Чорне Сонце, с. 9)

Недалеко втекти *від кого* (не дуже відрізнятись від когось)

– Пан мій, те я вже з тисячі ознак помітив, таки божевільний, хоч в'яжи його, та й я **недалеко втік**, може, ще й за нього дурніший, бо зв'язався з ним та й служу; недурно ж то мовиться, що з яким пристаєш, сам таким стаєш; хто з псами лягає, той з блохами встає.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 66)

Недаремно хліб їсти (не лінуватися, добре попрацювати)

Хто **недаремно** того дня **їв хліб**, то це Василюк. Напитуючи роботу в монастирі, він вивідав там усе, що міг, і навіть сні рябої кобили.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 325)

Неждано-негадано (несподівано, непередбачувано)

– Се я проти того кажу, що вночі то ми не знайшли палацу чи там замку нашої пані, а вдень я набіжу того **неждано-негадано**. Ну, а вже як набіжу, то дам собі ради.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 65)

Нема діла *кому, до кого* (не цікавиться хтось ким-небудь, не має ніякого відношення до когось)

– Хай собі думають, що хочуть, – відповів Руперт. – Тут я нічого не можу вдіяти, та й, зрештою, мені **нема до них діла**.

(Дж. Олдрідж. Небезпечна гра; пер. з англ. П. Шарандак, с. 15)

Нема й мідяка (зовсім немає грошей)

Коли чоловік працює до шостої, то, йдучи додому, він вип'є якусь чарчину і грошей не розтринькає. А тепер він працює

Нема коли вгору глянути

лише до п'ятої, то напивається щовечора, і вдома ніколи **нема й мідяка**. Кажу вам – те скорочення нам, жінкам, тільки на горе.

(Е. Хемінгуей. Сніги Кіліманджаро; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 139)

Нема коли вгору глянути кому (хтось надто заклопотаний)

– У мене й без того вистачало клопоту. **Ніколи було вгору глянути**. Та й узяв я його на виховання лише тому, що він не мав куди подітись, і батько його був мені другом. Мені з ним нелегко довелося.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 29)

Нема коли й голови підвести кому (про когось дуже зайнятого, заклопотаного)

Ні, про Пітерсів не можна було сказати, що вони нудні й нецікаві люди; просто їм скрутно жилося, **не було коли й голови підвести**. Треба допомогти Лінкольнові знайти кращу роботу, поки цей банк не засмоктав його зовсім, подумав Чарлі.

(Ф. С. Фіцджеральд. Повернення до Вавилона; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 114)

Нема ради на що (не можна зарадити чому-небудь, нічого не вдієш)

Я намагався заперечити і заспокоїти його, але кого я мав заспокоювати – такого самого медика, як і я? Він знав, що помирає, і **не було на те ради**. Однак погодитися на ту авантуру, яку він мені пропонував, я не міг.

(Юрій Винничук. Аптекарь, с. 24)

Нема рації (нема сенсу)

Побачивши мене, пес став, неначе роздумуючи чи гавкати, але потім видно рішив, що **нема рації** і вернувся до свого зайняття.

(Юрій Горліс-Горський. Холодний Яр, с. 27)

Нема рівні кому (хтось найкращий)

– Тобі **нема рівні** ані в нашій околиці, ані в усьому штаті,
– гордо озвався він до коня, виразно засвідчивши своєю вимовою походження з округи Міт у центральній Ірландії: незважаючи на всі тридцять дев'ять років перебування в Америці, Джералд так і не позбувся ірландського акценту.
(*М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 34*)

Нема стриму кому, чому (не можна стримати кого-, що-небудь)

Селянин смердів, як священник, підмайстер – як майстрова дружина, смерділо все дворянство, навіть король – як хижий птах, а королева – як стара коза, і то влітку й узимку. Бо нищівній активності бактерій у вісімнадцятому столітті ще **не було стриму**, отож не було жодної сфери людської діяльності, творчої чи руйнівної, жодного вияву життя – коли воно народжується чи вже занепадає, – що його не супроводжував би сморід.
(*Патрік Зюскінд. Парфуми; пер. з фр. І. Фрідріх, с. 4*)

Нема чого в рот покласти кому (зовсім немає їжі в когось)

– Мені соромно й прикро, що ми не можемо подати на стіл щось смачне хоч тоді, коли до нас приїздять у гості мої родичі, – сказала місіс Віпл. – Не хочу, щоб його дружина потім казала, що в нас **нема чого в рот покласти**. Боже, та це ж краще, ніж купувати м'ясо в місті. А ти завжди розтринькуєш там гроші!
(*Кетрін Енн Портер. Він; пер. з англ. О. Сенюк, с. 223*)

Немає двох думок щодо чого (щось однозначне, цілком очевидне)

Я був у розпачі. Я зразу ж згадав Афендика і **не було двох думок**, що це його робота. Він міг повідомити або моїх батьків, або канцелярію Розумовського, або когось ще вище. Як видно, я став такою собі вертепною лялькою, рухи якої керуються за лаштунками якимись невідомими людськими.
(*Юрій Косач. Володарка Понтиди, с. 50–51*)

Немає кінця-краю

Немає кінця-краю чому (щось дуже довго триває)

Ці тіні споминів невиразно мовлять про якісь високі постаті, що мовчки підняли мене й понесли вниз, вниз, усе вниз, аж доки голова мені затьмарилася на саму лише думку, що цьому огидному спускові **кінця-краю не буде.**

(Е. А. По. Провалля і маятник; пер. з англ. Р. Доценко, с. 141)

Немає клепки в кого (хтось несповна розуму)

Мюкке байдуже дивився на Мюллера. «І в цього **немає клепки**, – промайнуло в нього. – Чомусь нікчеми завжди стають офіцерами. А справжні люди гинуть. Як от Райке».

(Е. М. Ремарк. Час жити і час помирати; пер. з нім. Ю. Петренко, с. 26)

Немає краю чому (про щось безмежне)

Він організував їхню спілку і виробив план страйку, сидячи тут, у Крейса в кімнаті. Він зробив це для розваги і більше не брав ніякої участі в роботі спілки, бо занадто ледачий. А міг далеко піти, якби схотів. Можливостям цього чоловіка **не було б краю**, коли б не його нездоланна лінь.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 251)

Не-минай-корчма (п'яничка)

Одержавши такий дозвіл, Санчо розташувався якнайзручніше на ослі, вийняв із саков харч і заходився підживлятися, трюхикаючи звільна позад пана; час від часу він потягав винце з бурдюга, та так же смачно, що йому позаздрив би найзавзятіший **не-минай-корчма** з Малаги.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 72)

Немов з одного мідла вилито кого (про людей з однаковими рисами, поглядами)

– Поможі їм Боже, – сказав парох, – а нам треба на бачності матися та дивитися, до чого доведуть ті навіжені химороди

рицаря нашого та його зброєносця. От уже, справді, який брив, такого стрів, їх обох **немов з одного мідля вилито**: панове божевілля без джуриної глупоти не варте було б і щербатого шеляга.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 22)

Немов за помахом чарівної палички (раптово, дуже швидко, одночасно)

Того вечора веселощі наростали в темпі балаганного фарсу. Спочатку було дванадцять чоловік, потім шістнадцять, а згодом, по четверо в автомашинах, вони вирушили в блискавичну одісею до Парижа. Все було передбачене заздалегідь.

Немов за помахом чарівної палички, з'являлися нові люди, супроводжували їх майже з професійною вправністю екскурсоводів, а потім зникали, поступаючись місцем іншим.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 109)

Немов зерно в засіці (у великій кількості)

З першого ж погляду, ледве вступивши в кімнату, Торес зрозумів, що то її спальня. Та йому було не до оглядин. Піднявши віко важкої, куткої міддю скрині, вона махнула рукою й звеліла йому підійти й глянути всередину. Скорившись, Торес остовпів з дива. Дівчинка сказала правду. В скрині, **немов зерно в засіці**, лежали незліченні скарби: діаманти, рубіни, смарагди, сапфіри, найкоштовніші, найчистішої води і найбільших розмірів.

(Джек Лондон. Серця трьох; пер. з англ. М. Іванов, с. 171)

Немов мішком із-за рогу прибитий хто (недоумкуватий, чудний або дивний хтось)

До того ж той новий ліфтер був **немов із-за рогу мішком прибитий**. Кажу йому – так недбало, знаєте, – щоб підкинув мене до Дікстайнів. А Дікстайни були наші сусіди на поверсі.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 192)

Немов муха спасівська хто (про уїдливу, дошкульну людину)

– Не пішли з ними на фронт, бо поранені в той час були. Отаке вигадали. Ніби зараз пізно. Уже всіх підібрав військкомат: і молодих, і підстаркуватих, а ці знову вдома отираються, ще й матері їхні бігають біля нового начальника. **Немов мухи спасівські** – ти їх відганяй, а вони знову лізуть. Улізли і до цього, придумали як. Сьогодні вже порядки наводили в хаті, де новий начальник житиме.

(Ганна Ткаченко. Спалені мрії, с. 37)

Немов сніг на голову (зненацька, несподівано, раптово)

А що він попрямував просто до Кренстонів, то це цілком природно, просто признався Клайд: вони були його друзями, і йому дуже хотілося дістатися до такого місця, де він міг би як слід подумати про весь цей жах, що раптом звалився на нього, **немов сніг на голову**.

(Т. Драйзер. Американська трагедія; пер. з англ. Л. Смілянський, Л. Яценко, І. Буше, с. 613)

Неначе грім серед ясного неба (про щось неприємне, вкрай несподіване, раптове)

Зовнішнє життя минало одноманітно і, попри те, що до поселення час від часу приходили біженці, їхні розповіді про напади чи релігійні гоніння були дял Алаїс не більше, ніж пустими балачками. Нападники, що з'являлися нізвідки, **нечаче грім серед ясного неба**, дійсно існували для тих, хто жив поза фортецею. Звістки не відрізнялись одна від одної, не більшою мірою ніж зазвичай.

(Кейт Мосс. Лабіринт; пер. з англ. Н. Омельчук, с. 37)

Неначе клубок у горлі застряг у кого (про болісне стиснення в горлі внаслідок хвилювання, переживань)

Реаніматолог прочитала ім'я, а потім прізвище. Вона зупинилася на прізвищі й лише трохи згодом повернулася

до імені. Її кинуло в жар, їй забракло повітря і стало важко дихати, **неначе клубок у горлі застряг.**

(Margaret Madzantini. Не йди; пер. з італ. В. Степанов, с. 7)

Неозброєним оком (без допомоги оптичних приладів)

На щастя, прибуло нове медичне поповнення, і тоді було вирішено відправити нас назад до Венеції, хоча адмірал і був проти, допоки ми не пообіцяли йому, що як підлікуємося, то повернемося. Однак з мене тієї війни уже було досить, бо видно було й **неозброєним оком**, що кінця їй не буде і краю.

(Юрій Винничук. Аптекарь, с. 19)

Несусвітний дурень хто (хтось позбавлений здорового розуму)

Я сказав приятелю про оте своє почуття, але він не зрозумів мене і попросив пояснень. Я не міг пояснити, і він, мабуть, прийняв мене за **несусвітнього дурня.**

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляра, с. 53)

Нетерплячка бере кого (нетерпеливиться комусь)

Френка **брала нетерплячка** подати Генрі радісну звістку про обручку, яка була вже на пальці в Леонсії, і він рішуче відхилив її пропозицію залишитися на ніч у їхньому гостинному домі й зустрітися з Енріко Солано та його синами.

(Джек Лондон. Серця трьох; пер. з англ. М. Іванов, с. 39)

Нечистий на руку хто (хтось здатний красти, шахрувати)

– Ті шахраї у форті **нечисті на руку.** Мало того, що недоливають, так ще й розводять водою, отож нема в ньому справжньої міцності. Побий мене грім, галона добрячого ірландського віскі нам вистачило б утричі надовше, ніж оцього американського пійла, як називають його самі янки.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 43)

Нитка Аріадни

Нитка Аріадни (дороговказ для розв'язання складного питання, виходу з скрутного становища)

Усе починалося так просто й банально (саме у тій неприємності й губилася **ниточка Аріадни**, за яку я не міг ухопитися), так звично усе виглядало, що тільки згодом я став дошукуватися в кожному слові чи спостереженні якогось таємного знаку і поволі впадав у містику. Бо те, що відбулося, не клалося здорового глузду.

(Василь Шкляр. Ключ, с. 10)

Ні більше, ні менше (однаково, так само)

Він запитусь, чи мали ми проблеми в подружньому житті. Відповідаю, що жили ми разом понад десять років і мали ті самі проблеми, що їх мають усі, – **ні більше, ні менше**.

(Пауло Коельйо. Заїр; пер. з португ. В. Шовкун, с. 19)

Ні біса (нічого)

Того ж вечора він виїхав до Анатолії і тепер пригадав ту подорож: як поїзд цілий день ішов поміж ланами, засіяними маком, що його там вирощують на опіум, і яке то дивне було відчуття наприкінці дороги, коли почало здаватися, ніби змінились усі відстані, і як він дістався туди, де розпочався наступ за участю новоприбулих грецьких офіцерів, що **ні біса** не тямали в цьому ділі, і артилерія лупила по своїх, і англійський військовий спостерігач плакав, як дитина.

(Е. Хемінгуей. Сніги Кіліманджаро; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 136)

Ні в сих ні в тих хто (хтось почуває себе нерішучим, розгубленим)

На сімдесят другому градусі західної довготи літак мав звернути на південь, до американської бази в Туле, і пілот не хотів гаятися через дурниці. Кожного разу, прилетівши в Туле, він почував себе **ні в сих ні в тих**.

(Дж. Олдрідж. Бранець своєї землі; пер. з англ. П. Шарандак, с. 5)

Ні в тин ні в ворота (про щось нікчемне)

І отак я весь час думаю, думаю; завваж, а сам, наче дурний, оббиваю собі пальці на нозі об піраміду – отаке все безглузде в тому сні, що **ні в тин ні в ворота**, а я стусаю й думаю: «Ет, що таке тепер його нога – ціпок, та й годі, ціпок із китової кістки».

(Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 158)

Ні гроша за душею не мати (зовсім не мати грошей)

– Як же мені не гніватися, – бурчав дядько, – коли світ, де я живу, заселений такими дурнями, як ти! «Веселе Різдво!» Не говори мені такого. Різдво для тебе – це час платити борги, **не маючи гроша за душею**; воно показує, що чоловік став на рік старший, але ні на одну годину не став багатший...

(Ч. Діккенс. Різдвяна пісня; пер. з англ. О. Косач-Кривинюк, с. 11)

Ні до чого що (щось зовсім непотрібне, зайве)

– Так, я хотів убити його. І мав на те свої причини. Та про них я не казатиму, тепер це **ні до чого**... Власне, я був певен, що його і вбив. Хіба ж міг я подумати, що цей ірландський собака поміняється плащем і капелюхом з моїм двоюрідним братом?..

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 529)

Ні живий ні мертвий хто (хтось дуже наляканий, вражений, приголомшений)

Джеря просив, благав, але все те нічого не допомогло. Пан сказав, що пустить Нимидору тільки тоді, як з Вербівки яка-небудь дівка вийде заміж у Скрипчинці. Микола вийшов од пана **ні живий ні мертвий**; він пішов додому, не промовивши ні одного слова, ходив цілий день, опустивши голову. Якби міг, він, здається, задушив би пана своїми руками.

(Іван Нечуй-Левицький. Микола Джеря, с. 32–33)

Ні з того ні з сього

Ні з того ні з сього (раптом, несподівано)

Так розповідали в нашому таборі фантастичну історію Місячного каменя. Вона ні на кого з нас не справила серйозного враження. Лише мій кузен Гернкасл, захопившись фантастикою, повірив цій легенді. В ніч перед штурмом Серінгапатама він **ні з того ні з сього** розгнівався на мене й на інших за те, що ми назвали всю цю історію байкою. Виникла безглузда суперечка, і в Гернкаслі виявився його нестримний характер. (У. Коллінз. *Місячний камінь*; пер. з англ. В. Коробко, Л. Суярко, с. 8)

Ні за цапову душу (цілком даремно, намарно)

Тільки-но вїхали до Мурзинського лісу, аж тут на загін Дерези налетіли «будьонівці», оточили з усіх боків, і, треба сказати правду, найдужче злякалися братчики Момоти – семеро круглих облич ураз витяглися й зробилися довгообразими, ці семеро смаглявих облич умить побіліли, а їхні качині носи загострилися, як у мерців; оце так – ще не отримали зброї, а вже мусили полягти **ні за цапову душу**.

(Василь Шкляр. *Залишенець. Чорний ворон*, с. 116)

Ні к бісу (ні до чого)

Через десять хвилин секретарка сказала, що дзвонить Конні Корлеоне й хоче з ним переговорити. Дівчиною Конні була приємна, дуже мила, але як заміжня жінка вона стала **ні к бісу**. (М. П'юзю. *Хрещений батько*; пер. з англ. В. Батюк, О. Овсяк, с. 68)

Ні капельки (ніскільки, нітрохи, зовсім)

Христя теж довго не спала: вона боялася, як то було прошлу і позапрошу ніч, матір розважати. Знав Грицько, коли їй віддячити. А жалості в його – **ні капельки!** Як їй тепер завірити матір, що вона не винувата? Відкрити їй усі таємні розмови з Федором? Яка ж дочка-дівка відкриє може, і таке, за що мати, дознавшись, і косу нам'яла б.

(Панас Мирний. *Повія*, с. 18)

Ні на гріш чого (зовсім немає чогось)

Він твердо вирішив, що скромна спадщина, яка лишилася після дружини, цілком належить синові, і відколи Дік став студентом, регулярно, чотири рази на рік, надсилав йому чек на всю суму дивідендів. Батько був одним із тих, про кого в нашу позолочену добу кажуть із самовдоволеною зверхністю: «Людина порядна, але заповзятливості – **ні на гріш**».

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 291)

Ні на дрібку (анітрішечки)

Скарлет мимохить засміялася, що він, хитрюга, скористався таки нагодою. Тюрма не змінила його **ні на дрібку**.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 61)

Ні на йоту (ніскільки, нітрохи)

Напій приємно пахнув, і старі приятелі не сумнівалися, що він мав зміцнюючі та заспокійливі властивості; і хоч вони **ні на йоту** не вірили у його молодильну силу, усе ж були готові перехилити келихи до дна. Однак доктор Гайдегґер стримав їх.

(Н. Готорн. Експеримент доктора Гайдегґера; пер. з англ. Г. Лелів, с. 9)

Ні на крок (зовсім)

Як любив повторювати підполковник Порк, армія кишить командирами, яких ніхто не помічає, тому що вони **ні на крок** не відступають від інструкції; коли хочеш, щоб тебе помітили, плюнь на всякі інструкції й приписи згори, бо вони тільки обмежують твою ініціативу, і зроби щось незвичайне.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мецєряк, с. 303)

Ні нога звідки (ані руш звідкись)

– Ні, поки Бог не одібрав у мене моїх сім чи п'ять (чи скільки там є) чуттів, ніхто од мене такого страмовища не діжде. Ти собі,

Ні початку, ні краю

чоловіче, губернаторюй чи островуй і пишайся, скільки влізе, а я з дочкою з села **ні нога**, клянусь спасінням моєї матері!
(*М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепада, с. 40*)

Ні початку, ні краю (безконечний, який не має меж)

Дзвінок прошив його свідомість, немов розпечена голка. Йому снився мур, осяяний сонцем. Він простував за своєю тінню уздовж білої огорожі. У того муру не було **ні початку, ні краю**. Мур був цілим усесвітом. Гладеньким, байдужим, сліпучим.

(*Жан-Крістоф Гранже. Пасажир; пер. з фр. Л. Кононович, с. 7*)

Ні пройти, ні пролізти (не можливо пройти де-небудь)

Геть нікудишній столик – маленький, до нього **ні пройти, ні пролізти**, поки за сусіднім усі не повстають і не пропустять тебе.

(*Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 107*)

Ні риба ні м'ясо хто (про безвольну, безхарактерну людину)

А як характеризувати його з погляду громадської думки, то можна сказати так: коли й ого друзі й огудники бували в кепському гуморі, вони казали, що він лихий; коли вони бували напідпитку, то він ставав добрим, а коли вони були ні те, ні те, він ставав чимось середнім, або, як ото кажуть, – **ні риба ні м'ясо**.

(*Т. Гарді. Подалі від шаленої юрми; пер. з англ. Д. Троценко, с. 7–8*)

Ні сіло ні впало (знічев'я, раптом, невідомо чому)

– А я колись був головою братства методистів і вчителював у недільній школі.

Сказавши таке, **ні сіло ні впало**, Мейсон мрійно задивився на свої мокасини, що з них ішла пара, але Рут вивела його з задуми, наливши йому кухлик кави.

(*Джек Лондон. Біла тиша; пер. з англ. О. Косач-Кривинюк, с. 9*)

Ні сліду, ні духу (зовсім пропав хтось)

Слова хрипом рвалися з його грудей, і я ледве схоплював суть бесіди. Челядь переорала дротяними кішками дно Латориці, передерла околишні діброви і пущі, жандарми перетрясли вертепи, варнацькі кучі і жебрацькі ями – голо.
Ні сліду, ні духу.

(Мирослав Дочинець. Мафтей, с. 13)

Ні словечком не обмовитися (не промовити жодного слова)

Потім вертався додому, сповнений невідомого почуття, але знав, що вдома нічого про це не скаже, **ні словечком не обмовиться**, бо... Не міг пояснити, лише відчував, що буде лихо, буде з цього якась біда для всіх, а надто – для нього. Це його таємниця.

(Юрій Покальчук. Озерний вітер, с. 30–31)

Ні слуху ні духу про кого, від кого (нічого невідомо про когось)

А що, може, чули щось про загибель його? – ще дужче витягнув гусячу шию той у шкірянці. Та де ж бо ми чули, як **ні слуху ні духу** від нього, – низала плечима Ганнуса й мимохіть приклала руку до свого лона, де віднедавна почула, що воно вже ворухиться.

Вона справді не знала, що з Веремієм, – докотилася чутка, що загинув під Гунським лісом і там його поховали...

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 22–23)

Ні сном ні духом (зовсім нічого не знати)

– Ти хочеш сказати, що вона тепер не віддасть мені Онорію?

– Не знаю. Твої друзі довели її до нестями. Зателефонуй мені завтра на службу.

– Будь ласка, поясни їй: я **ні сном ні духом** не відав, що вони поткнуться сюди. Я обурений не менше, ніж ви.

(Ф. С. Фіцджеральд. Повернення до Вавилона;

пер. з англ. М. Пінчевський, с. 116)

Ні туди ні сюди

Ні туди ні сюди (перебувати на одному місці; опинитися у безвихідному становищі)

Це мені потрібно більше часу. Джейк спочиває на дні океану, а я – **ні туди ні сюди**. Застрягла межі смертю та життям. І чисто фізично не можу рухатися.

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 146)

Ні чутки, ні вістки про кого (зовсім нічого не знати про когось)

«І знов минув день, вже й вечір настав, а мого сина нема та й нема! – думала Хомиха. – Вже другі москалі давно поприходили, а про мого Василя **ні чутки, ні вістки**».

(Іван Нечуй-Левицький. Дві московки, с. 9)

Ніби вчора народився хто (про безпорадну, недосвідчену людину)

Здебільшого це молоді, міцної статури люди, які вирубували ліси, а тепер хочуть покинути сокиру й узяти в руки гарпун. Більшість із них такі зелені, як зелені гори Вермонту, звідки вони приїхали. В деяких речах вони такі безпорадні, **ніби вчора народилися**.

(Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 67)

Ніби камінь скотився з грудей кому (комусь стало спокійно на душі)

– Краще я булаву свою гетьманську в другі, може, молодші й сильніші руки передам, а сам, як мати моя, у черці пострижуся, ніж на таке нікчемне й непристойне діло піду. – Всі, почувши це, легше відітхнули, **ніби їм камінь важкий скотився з грудей**.

(Богдан Лепкий. Мотря, с. 24)

Ніби комар чхнув (про щось зовсім невідчутне, непомітне)

Постріл був зовсім тихенький, мій Мудей після відра ячменю пахає голосніше, а це так – **ніби комар чхнув**, і слава Богу, бо в наші плани не входила стрілянина.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 27)

Ніби медом намазане що (про щось дуже привабливе)

Отакої! Як тільки я відходжу, наш столик окуповують дедалі ширшим колом, **ніби він медом намазаний**, – присусідилося ще двоє, щоправда, на столі стояла новенька пляшка в росі, видно, принесена недавно знадвору, мабуть, ви-торгувана у Василя Івановича, бо той знов так реготав, що з вусів, потріскуючи, сипались іскри.

(Василь Шкляр. Ключ, с. 14)

Ніби чорний кіт перебіг між ким (погіршилися взаємини між кимось)

Та останнім часом між ними **ніби чорний кіт перебіг**. Три місяці тому Гулд приголомшив своїх приятелів тим, що заручився з молоденькою, років сімнадцяти, служницею з сусідньої ферми, неписьменною, – вона насилу могла поставити підпис, та й то друкованими літерами...

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 127)

Нігтя не вартий хто, чийого (хтось нічого не вартий порівняно з ким-небудь)

– Я вийшла за нього тому, що вважала його джентльменом, – сказала вона нарешті. – Я вважала, що він людина вихована, а виявилось, що він і **нігтя мого не вартий**.

– Ти ж якийсь час кохала його без тями, – зауважила Кетрін.
– Кохала? Без тями? – обурилася Міртіл. – Звідки ти це взяла?
(Ф. С. Фіцджеральд. Великий Гетсбі; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 44)

Ніде правди діти (правду кажучи, по правді кажучи; так воно і є)

Я пручалася щосили, і таке нечуване зухвальство дуже обурило Бессі та міс Еббот, які й так були поганої думки про мене. **Ніде правди діти**, я була таки сама не своя, або, як кажуть французи, сама не при собі: я розуміла, що за одну мить цього бунту заплачу тяжкою покарою, і, як кожний повсталий раб, у розпачі була готова на все.

(Ш. Бронте. Джейн Ейр; пер. з англ. П. Соколовський, с. 8–9)

Нізащо в світі

Нізащо в світі (ні за яких обставин, ніколи)

Це вже була чистісінька брехня, бо моя бабуся майже з дому не виходить, хіба іноді на денну виставу в театр. Та я однаково не поїхав би до того собаки Морроу, **нізащо в світі**, навіть якби іншої ради не було.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 76)

Ні-ні (гляди, коли-не-коли)

Ворон **ні-ні** та й озирався на Коляду: не подобався йому цей козак сьогодні – ще відтоді, як почав себе винуватити, що не туди їх повів, а потім повісив кирпу, піддався лихий волі.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 236)

Ніс у ніс (дуже близько один до одного; упритул)

Чи ж усе це було достовірним? Істина полягає в тому, що образ скелета виник із опису привида старшим машиністом сцени Жозефом Бюке, який його справді бачив. Він зіштовхнувся – сказати «**ніс у ніс**» не можна, бо у привида немає носа, – з таємничим персонажем на вузьких сходах, що ведуть від рампи просто у «низи».

(Г. Леру. Привид опери; пер. з фр. З. Борисюк, П. Таращук, с. 11).

Нічого й казати (нема й мови)

– Боже мій! – зітхає Георг. – Де та чудова спокійна пора тисяча дев'ятсот двадцять другого року? Тоді за рік курс долара піднявся тільки з двохсот п'ятдесяти до десяти тисяч марок. А про двадцять перший рік **нічого й казати** – тоді долар піднявся всього на якихось нещасних триста процентів.

(Еріх Марія Ремарк. Чорний обеліск; пер. з нім. Є. Попович, с. 11)

Ніяк не добере чого, хто (хтось не може зрозуміти, розібрати що-небудь)

По тих словах вона знову щезла у спальні (мабуть, боялась розплакатись), а коли виринула звідти, обурюючись ще

голосніше, то сказала, що **ніяк не добре**, чом я так приліпилась до цієї гадини Честера?

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 190)

Ніяким бубликом не заманиш кого (не привабиш ніякою принадою когось)

Батько теж хоче послати мене до Єля або до Принстона, але мене до тих аристократичних коледжів **ніяким бубликом не заманиш**, слово честі. Краще відразу зашморг на шию, чорт забирай!

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 108)

Ніяким пóбитом (ніяк, жодним чином)

Кинулась ранком Пріська вийти з хати – **ніяким пóбитом** дверей відчинити! Замість сіней Пилип зробив сяку-таку примостку, обкидавши зокола гноєм. Тепер у той захист на-вернуло повно снігу! А тут ще, як на те – все топливо вийшло, приварку не стало: нічим витопити, ні з чого борщу зварити.

(Панас Мирний. Повія, с. 11)

Ніяких «але» (не може бути жодних відмовок)

Мак-Дермотт твердо проказав:

– **Ніяких «але»**. Розслідуйте цю скаргу. – Потім, вирішивши прийняти пропозицію Крістіни, додав: – І пришліть сюди розсильного з універсальним ключем – на нього чекатиме міс Френсіс. – Він поклав трубку, перше ніж Чендлер устиг розтулити рота...

(А. Гейлі. Готель; пер. з англ. М. Пінчевський, О. Гординчук, с. 10–11)

Ноги волочити (ледве йти)

А дівчина стає ще гарніша й привабливіша, і нарешті якийсь ловець, не в силі стримуватись, бере її до себе, щоб вона варила йому їсти, працювала на нього і приводила дітей. Починаються діти – і врода її марніє. **Ноги вона насилу**

Носа вгору

волочить, очі її тьмяніють і гаснуть – тільки малі діти радісно гладять поморщене лице старої баби, що сидить коло вогнища.

(Дж. Лондон. Закон життя; пер. з англ. В. Гладка та К. Корякіна, с. 54)

Носа вгору (не вдавайтесь в розпач, не втрачайте надії)

– **Носа вгору**, пане, а то ви вже його похнюпили до самого долу, мов курчата погубили. Знаєте, як то кажуть: добрий дух і горе боре; на ката бодня, як сала чортма; щастя, як трясця – на кого схоче, на того й нападе; а ще говорять – і гадки не мав, і зайчатко впіймав...

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепада, с. 65)

Носа не вистромлювати (нікуди не показуватися)

Останнім часом розвелось навколо стільки злодіїв, шахраїв, розбійників, що страшно на вулицю вийти. Хочеться замуруватися в хаті і **носа не вистромлювати**. А іноді думаєш: а хто сказав, що вдома безпечно? Хто сказав, що і тут на тебе не чигає розбійник – хтось, кому ти довірливо підставляєш свою незахищену шию.

(Софія Андрухович. Фелікс Австрія, с. 9)

Носа утерти кому (перевершити когось у чому-небудь)

– Мабуть, слово «шон» прийшло до нас від киргизів. Воно часто зустрічається у старовинних піснях, у розповідях про славетних батирів роду Уйсун. Як бачите, Какитай **утер вам носа**. Всі ви незмірно вдоволені собою, серед вас він найскромніший, навіть акином себе не наслідиться називати.

(Мухтар Ауєзов. Шлях Абая; пер. з казах. Д. Гринько, с. 15)

Носитися як курка з яйцем з ким (виявляти надмірну турботу комусь не вартому її)

Ось і вдова **носить** з отим **Мойсеєм, як курка з яйцем**.

А він же їй навіть не родич! Та й взагалі на лихо він потріб-

ний. Його вже давно й на світі немає. А на мене, бачте, он як напускається за те, що мені подобається курити, дарма що то приємна річ.

(М. Твен. Пригоди Гекльберрі Фінна; пер. з англ. І. Стешенко, с. 195)

Носитися, як дурень із ступою з чим (приділяти надмірну увагу тому, що не варте її)

Штакельберг уже підходив до свого низенького коника, як раптом, кинувши оком на денікінський конвой, отетерів – він угледів великий триколор, з яким досі **носився, як дурень із ступою**, їхній прапороносець.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 133–134)

Нудити білим світом (перебувати в стані апатії, бездіяльності)

– Олено, моя Олено... П'яна моя голова, контентували мене курінні, заливали моє горе огневицею й сиджу я тут, от і старший сиджу. Хмельницький, аж посивів у війнах, а над сагою **нуджу білим світом** і горить він мені криваво в страшних очах моїх.

(Юрій Косач. День гніву, с. 5)

Нудьга зелена (дуже нудно комусь)

У вестибюлі – жодної живої душі. А смерділо так, наче там скидали мільйонів п'ятдесят сигарних недокурків. Не брешу. Спати не хотілося, але на душі було паскудно. **Нудьга зелена**. Хоч руки на себе накладай.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 115)

Нуль без палички хто (нічого не вартий хтось)

– Я хочу звернутися до вас сьогодні з одним великим проханням, – сказав він, задоволено ховаючи в кишеню свої сувеніри. – Через те й вирішив розповісти вам трохи про себе. Щоб ви не думали, ніби я якийсь там **нуль без палички**.

(Ф. С. Фіцджеральд. Великий Гетсбі; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 83)

Нюхати миску (не мати що їсти)

А жінки, які годували спочатку чоловіка й дітей і через це замість харчування через раз **нюхали миску**, мали зріст десь 150–155 сантиметрів за ваги, що лише інколи перевищувала 50–60 кілограмів.

(Тетяна Пахомова. Таємниця галицького Версалью, с. 19).

О

Оббивати пороги кому (довго ходити до кого-небудь у якійсь справі)

Вони вже об'їздили всіх лікарів, **пооббивали пороги** знахарям, що зналися на всіякому зіллі, але ні зіллячко, ні порошки, ні уколи не помогли, і Степан сказав: баста. Він взагалі не пішов би далі сільського медпункту, якби не вона, Катерина, якби він не жив її молитвами.

(Василь Шкляр. Тінь сови, с. 13)

Обернути на жарт що (видати що-небудь за жарт у скрутних або неприємних обставинах)

– І надала ж мені нечиста сила бовкнути про дуель. А тут іще Вайолет устряла. Якби вона промовчала, я б усе владнав. Звісно, і зараз не пізно – можна б виїхати звідси чи **обернути все на жарт**... Можна б, тільки боюся, що Вайолет перестане поважати мене.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 65)

Обернутися лицем до кого (уважити когось)

На різдвяних святах усі раділи, серця людей були сповнені вдячності, що військовий талан **обернувся лицем до південців**. Недавні новобранці в сірій формі перетворились

на загартованих вояків, генерали засвідчили свою енергію, і всі були певні, що з розгортанням військових дій навесні північан розі́ють остаточно.

(М. Мітчелл. *Звіяні вітром*, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 268)

Обертати собі на користь що (з добрими наслідками для кого-небудь)

– До того ж серед нафтової верхівки точиться боротьба, яку нам, можливо, вдасться **обернути собі на користь**.

(Дж. Олдрідж. *Небезпечна гра*; пер. з англ. П. Шарандак, с. 43)

Обібрати до нитки кого (забрати у когось все; пограбувати когось)

І ще він казав матері не раз:

– Яюсь я нападу на цих землеробів і **обберу їх до нитки**. Тоді в тебе та дітей буде харчів не на одну зиму. Ти більше не збиратимеш коренів і горіхів, а будеш сидіти у вігвамі, варити, їсти і товстіти.

(Дж. В. Шульц. *Син племені навахів*; пер. з англ. В. Василюк, с. 9)

Обідрати до цурки кого (забрати у когось все; пограбувати когось)

– Янки й ті поганці, що злигалися з ними, можуть зробити зі мною все, що схочуть. Усе життя я тремтітиму зі страху, що так чи інак, а вони мене **обдеруть до цурки**. Усе життя я потерпатиму за кожний гріш, надриватимусь, як каторжна, а наслідок буде один: моя праця йтиме намарно, вони загібатимуть усю мою бавовну...

(М. Мітчелл. *Звіяні вітром*, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 29)

Обірвалася нитка (настав кінець чому-небудь)

Остання **нитка обірвалася**. Десь усередині цього тіла, ніби в домовині, жила ще людська душа. Оточений живою плоттю, цей лютий дух, – якого ми встигли так добре пізнати, – продовжував палати, палати серед мовчання і темряви.

(Джек Лондон. *Морський вовк*; пер. з англ. М. Харенко, с. 264)

Обіцянка-цяцянка (обнадійливе запевнення)

Це було два роки тому, коли Елізабет призначили на посаду головного редактора «Фреп», нового (та добре фінансованого) журналу про життя зірок, тож цими **обіцянками-цяцянками** вона і вмовила Мерібет повернутися на повний робочий день.
(Гейл Форман. *Облиш мене; пер. з англ. В. Бондар, с. 8–9*)

Обкрутити круг пальця кого (спритно обдурити, обхитрувати когось)

– Щоб панів подужати, треба воюватися з ними їхньою ж зброєю, треба бути такими ж розумними, спритними, в'юнкими, як вони. А твого хрещеного татарина і якийсь там пан Кисіль **круг пальця обкрутить**, а про таких спритних, як пан коронний гетьман, то вже й казати нема чого.
(Ольга Рогова. *Тиміш Хмельниченко, с. 16*)

Обливатися сльозами (гірко, невтішно плакати)

Він так енергійно казав про скасування Нантського едикту, він так патетично оплакував долю п'ятдесятьох тисяч родин, що втекли, і п'ятдесятьох тисяч інших, яких повернули до віри драгуни, що Простак і собі **облився сльозами**.
(Вольтер. *Простак; пер. з фр. Л. Івченкова, с. 255*)

Обливатися холодним потом (дуже хвилюватися, переживати)

Вона тицьнула пальцем на сходи, і містер Баттон, **обливаючись холодним потом**, повернувся й, спотикаючись, почвалав на другий поверх. Нагорі він звернувся до другої медсестри, яка підійшла до нього з мискою в руках.
(Ф. С. Фіцджеральд. *Дивовижна історія Бенджаміна Баттона; пер. з англ. Г. Левів, с. 6*)

Обминати стороною кого, що (не зачіпати когось, чогось)

– А втім, – провадив далі плантатор, відкладаючи набік листа й беручись до кави та вафель, – будемо сподіватися, що ми взагалі не побачимо тут червоношкірих – ні семінолів, ні

команчів. Гадаю, зубчасті парапети Каса-дель-Корво приведуть їх до тям, і вони **обминуть наш дім стороною**.
(Т. М. Рід. Вершинок без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 174)

Обоє рябоє (однакові в чомусь)

Серед усієї живності на господарстві єдиним прихильником Ріпа був його пес Вовк, створіння не менш упосліджене, ніж господар, бо пані Вінкль вважала, що вони **обоє рябоє** ледацюги, і навіть лихим оком косувала на Вовка, додачаючи у ньому призвідця частих походеньок свого чоловіка. Хоча, як на правду, то Вовк мав усі риси характеру, що їх належить мати чесному собаці.

(Вашингтон Ірвінг. Ріп Ван Вінкль; пер. з англ. Р. Доценко, с. 10–11)

Обпекти язика (поплатитися за сказане)

Штайнбреннер відкинув рукою чуба назад.

– Є люди, які не можуть заткнути пельку доти, доки добряче не **обпечуть язика**.

(Е. М. Ремарк. Час жити і час помирати; пер. з нім. Ю. Петренко, с. 27)

Обсипає то холодом, то жаром кого (когось лихоманить)

Але ти визнаєш мою таємницю аж тоді, коли я помру, коли тобі вже не доведеться відповідати мені й коли те, що тепер **то холодом, то жаром обсипає** моє тіло, є справді початком кінця.

(Стефан Цвейг. Лист незнайомки; пер. з нім. Г. Яр, с. 5)

Обухом ударити кого (вразити когось неприємною несподіванкою)

– Побачимо! – сказав гетьман і, вдивляючися своїми гарними, але пронизливими очима в очі своїх співбесідників, питався: – Чи чули ви, що мені нині говорив світліший? Питання, ніби **обухом ударило** їх по голові. Воно вже кілька годин висіло над ними.

(Богдан Лепкий. Мотря, с. 24)

Обчистити кишені

Обчистити кишені кому, чії (обікрасти когось)

– Не знаю, – подумавши трохи, сказав Колліс. – Мені особисто більше подобається тут, ніж у Парижі, – там тільки загавився, а тобі вже **обчистили кишені**.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 315)

Ого як (нівроку)

Бавовна у Вілла вдавалась добра. Він зразу виполоував бур'ян, тоді робив борозни. Піхто, крім нього, не виполоував бур'яну на бавовнищах. Але Вілл був дуже тямущий чорношкірий. І кукурудза в нього родила **ого як**.

(Ерскін Колдуелл. В суботу пополудні; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 171)

Оголювати душу перед ким, чим (бути повністю щирим, відвертим з кимось)

– Та тому, що в цьому портреті мимоволі відбилося моє... ну, сказати б, мистецьке обоження образу Доріана. Певна річ, він нічого цього не знає і не знатиме – я зовсім не кваплюся говорити йому про це. Але люди могли б угадати правду, а я не збираюся **оголювати душу** перед їхніми хтивими очима.

(О. Вайльд. Портрет Доріана Грея; пер. з англ. Р. Доценко, с. 20–21)

Од вітру хитається хто (хтось дуже виснажений, змучений, слабкий)

Заскочені, вони обоє – батько і дочка – обернулися. Стоїть, **од вітру хитається**. Очиськами – нічого не скажеш, гарні, майже блакитні, з поволокою – блимає.

(Володимир Лис. Століття Якова, с. 19)

Од м'яківки до п'ят (повністю)

Внутрішній голос підказував, що попереду в нього якась незбагненна, грандіозна й усеосяжна катастрофа. Всім своїм дебелим, громіздким та м'ясистим тілом він затремтів, коли його раптом **од м'яківки до п'ят** пронизала думка, що, може,

саме Йоссар'яна, ким би він кінець кінцем не виявився, обрала своїм знаряддям його, полковникова, Немезіда.
(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 296)

Од рання до смеркання (весь день)

І так наш гідальго у те читання вкинувся, що знай читав, як день, так ніч, **од рання до смеркання**, а од смеркання знов до рання, і з того недосипу та з того перечиту мозок його до решти висох – ізсунувся бідаха з глузду.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 33–34)

Один шанс проти ста (щось видається малоюмовірним)

Та докоряти собі було пізно. Вода дзюрчала просто в нього перед очима, і від того спрага ставала ще нестерпнішою. Дістатися до струмка він міг, тільки пробившись крізь оточення койотів, а це означало неминучу загибель. На те, що повернеться собака й удруге вирятує його, мустангер покладав дуже мало надій, а ще менше – на те, що його записка потрапить до рук людині, котрій її призначено. На це був хіба що **один шанс проти ста**.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 303)

Один як палець (зовсім один)

Юрченко не один місяць потратив, докопуючись, як саме було, – люди, котрі бачили або потім лише почули від інших, розповідали по-різному: той так, той так, але сходилися всі на одному – винищувач наш був **один як палець**, один супроти всієї армади.

(Анатолій Дімаров. Пошук, с. 7)

Один-одніський (лише один; єдиний)

– Завтра вирушаєш. Як я вже казав, у твоєму розпорядженні два місяці, починаючи від сьогодні.

Одна латка спереду, а друга ззаду

– Та це важка робота! Двох місяців може не вистачити. Бо треба відшукати **одну-однісіньку** вівцю на широченній території...

(Х. Муракамі. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 124)

Одна латка спереду, а друга ззаду (про убоге вбрання, чийсь бідність)

– Такі як ви, шляхтичі, мовляв, полупанки, кажуть, що ваша милість високо несеться, «доном» себе величає і в великі пани пнеться, а яке вже там панство, коли винограду штири лозини та поля два упруги, та ще **одна латка спереду, а друга ззаду**.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепада, с. 23)

Одна нога там, а друга тут (дуже швидко сходити, збігати куди-небудь)

– Збігай до місіс Елсінг, поясни їй усе до ладу й попроси прийти. І послухай, що я тобі скажу, Пріссі. Місіс Меллі має ось-ось родити, і будь-якої хвилини буде потрібна твоя поміч. Отож бігом – **одна нога там, а друга тут**.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 372)

Однакової закваски хто (про людей зі схожим характером, рисами, вдачею, поведінкою)

– Мені не місце в теперішньому житті, де панує пристрасть убивати, і боюся, що я не зможу знайти собі місця і в майбутньому, хоч би й як намагався. Та й ти, моя любя, також, бо ми з тобою **однакової закваски**. Я не знаю, що готує нам майбутнє, але воно не може бути таким гарним і таким духовно близьким нам, як минуле.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 227)

Одне слово (коротко кажучи)

Грошей по десяти роках мандрівного життя на руках у чоловіка лишилося негусто. Він став до справи. Незабаром

у міських магазинах з'явилися його іграшки – майстерно зроблені маленькі моделі човнів, катерів, однопалубних і двопалубних вітрильників, крейсерів, пароплавів – **одне слово**, того, що він близько знав, що, з огляду на характер праці, почасти заміняло йому гуркіт портового життя й мальовничий труд плавань.

(Олександр Грін. Пурпурові вітрила; пер. з рос. І. Андрущенко, с. 7)

Одним духом (вмить, одразу)

Я побіг до колодязя, набрав у кухоль холодної води і подав старому. Він випив увесь кухоль **одним духом**. Потім окинув поглядом обрїй, глянув на небо і на вулицю Сан-Беніто, над якою вже заходило сонце.

(Уільям Сароян. Моє серце у горах; пер. з англ. О. Ленік, с. 209)

Одним махом (відразу, дуже швидко)

Молодий – він був високий, худорлявий, з вигорілим білявим волоссям, з обвітраним засмаглим обличчям, у злинялій фланелевій сорочці, в селянських штаних і сандалях на мотузяній підшві – нахилився, узявся за ремінну лямку й **одним махом** закинув важкий рюкзак за плечі.

(Е. Хемінгуей. По кому подзвін; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 153)

Одним пальцем (дуже легко зробити щось)

Патсі був віком трохи старший за мене і тому ставився до мене по-опікунському – комедія, та й годі, бо ж я був на добрих шість дюймів вищий за нього, і коли б дійшлося до кулаків, мені було б за іграшку впоратись з ним **одним пальцем**.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 54)

Одного гнізда птиці (люди, схожі, однакові своїми якостями, походженням, становищем)

– От і небіж! – сказав він. – Куди дядьки, туди й він. Так і слід. Усі ми **одного гнізда птиці**. Полетимо далеко, аж на

Одного пір'я птах

Дон. Дон нас кличе! Кличе, щоб землі рідної боронити і прадідної слави.

(Богдан Лепкий. Каяла, с. 161)

Одного пір'я птах хто (хтось має спільні риси з кимось)

Страшенно вражений, незнайомиць розтулив був рота сказати щось, але передумав і лише промимрив до самого себе: «**Одного пір'я птах**. Не дивно, що ми такі схожі».

(Джек Лондон. Серця трьох; пер. з англ. М. Іванов, с. 25)

Озброїти до зубів кого (дуже добре озброїти когось)

Дивувала обізнаність полковника Стесселя, котрий запитав, чи то правда, що французи **озброїли до зубів** армію Галлера для боротьби з большевиками, а він, сучий син, обвів Антанту кругом пальця і всі сили кинув проти галичан?

(Василь Шкляр. Маруся, с. 153)

Ой леле (вживається для вираження жалю, нарікання)

– А чому це було для вашого сина питанням життя або смерті?
– Не знаю, – вчетверте чи вп'яте перехрестилася донья Асунта. – Він не хотів казати мені й забрав таємницю з собою. **Ой леле!** Що ти наробив, Паломіно?

*(М. В. Льйоса. Хто вбив Паломіно Молеро?;
пер. з ісп. С. Борщевський, Л. Олевський, с. 15)*

Окидати оком (оглядати, обдивлятися)

За гарної погоди – а в цьому сонячному краю вона завжди гарна – асотеї віддають перевагу перед вітальною, а надто в пообідні години, коли сонце забарвлює в рожевий колір укриті снігом вершини гір Орісаба, Попокатепетль, Толука та «Сестер-близнят», коли п'янки херес і мадера збуджують уяву синів та дочок Андалусії, нащадків конкістадорів, і вони піднімаються на дахи своїх осель **окинути оком** уславлені землі, завойовані їхніми предками.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 80)

Оминати десятою дорогою кого (уникати зустрічі, не зустрічатися з кимось)

Дівчина розуміла, що ці люди належать до великосвітського товариства, але, всупереч пересторогам матері, вони не видавалися їй трутнями, яких треба **оминати десятою дорогою**.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 27)

Омити душу (очиститися)

Якщо не винуватий, то нехай буде знято з нього, і з неї, і з усіх, хто дорогий їм обом, тягар жагучих страждань; коли ж винуватий, то нехай наставить її Господь, що робити, як стерпіти все це, а Клайда – як навіки **омити свою душу** від учиненого ним жадливого гріха, як – коли це можливо – знову очиститися перед Всевишнім.

(Т. Драйзер. Американська трагедія; пер. з англ. Л. Смілянський, Л. Яценко, І. Буше, с. 653)

Опановувати себе (справлятися з своїми почуттями, настроєм, відновлювати душевну рівновагу)

Ці слова пронизали Простакові серце, але він навчився вже **опановувати себе**; він не домагався з'ясувати значення цих слів, боячись стривожити кохану перед її братом, але зблід, як і вона.

(Вольтер. Простак; пер. з фр. Л. Івченкова, с. 288-289)

Опинитися в шбрах (стати підневільним комусь, узалежненим від когось; бути позбавленим свободи дій)

Газети **опинилися в таких шбрах**, що будь-які публікації громадських протестів проти свавілля та грабунків з боку військових були унеможливлені, а якщо хтось пробував сам протестувати, йому затикали рота ув'язненням.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 149)

Опинитися на краю загибелі

Опинитися на краю загибелі (бути близьким до смерті)

На самому початку свого королювання Людовіка трохи не скинув з престолу союз, укладений проти нього великими васалами Франції, на чолі яких стояв герцог Бургундський, або, точніше, його син, граф де Шарале. Вони зібрали велике військо, обложили Париж, під самими його мурами зустрілись з королем у бою, і французька монархія **опинилася на краю загибелі**.

(В. Скотт. Квентін Дорвард; пер. з англ. А. Білецький, с. 12)

Опинитися однією ногою в могилі (бути близьким до смерті)

Лазарети переповнені, на хворих там ніхто насправді не звертає уваги, і потрапити на таке ліжко означає **опинитися однією ногою в могилі**. Коли навкруги помирають люди й ти серед них один – це заражає: не встигнеш озирнутися, як і ти стаєш одним із мерців.

(Е. М. Ремарк. Повернення; пер. з нім. Н. Сняданко, с. 203-204)

Опинитися під п'ятою у кого, чиєю (підкоритися кому-небудь; бути поневоленим кимось)

Коли на нас погляне з небес правічна справедливість, вона, певне, бачить, як жахливо ми всліджені, і навіть більше: що ми – тлін і порох, мальовані гробниці. Заради щоденних потреб ми підкорились наймерзеннішим зрадникам і через них мусимо **опинитись під п'ятою** володарки світу – Іспанії.

(Г. Манн. Літа зрілості короля Генріха IV; пер. з нім. Ю. Лісняк, с. 25)

Опускати руки (стати бездіяльним, байдужим до всього; збайдужіти)

Прагнення, яким горіли всі козаки, більшість із них воно й привело до лісу. Тож потрібно було поквитатися з ворогом, нагадати про себе й разом показати хлопцям, що **опускати руки** ще рано.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 222)

Осáнну співати кому (славити, хвалити кого-небудь)

Дисертація вийшла блискучою, я про це знав і очікував на схвальну оцінку; і все ж був приємно здивований «одноголосним схваленням журі», зокрема коли розгорнув відгук, де мені мало не **осáнну співали**, – адже відтоді я мав усі шанси (за бажання) отримати кваліфікацію старшого викладача.
(Мішель Уельбек. *Покора*; пер. з фр. І. Рябчій, с. 11)

Останній спочи́нок (смерть)

Запорожці, розгнівавшись, що спершу довелося відступати, тепер косили ординців з кулеметів, шаткували шаблями, «радіміє» не знали, в яку нору забитися. Дехто кидався в річку, знаходячи там свій **останній спочи́нок**, а більшість полягли на березі, – кому судилося висіти, той не втопиться.
(Василь Шкляр. *Маруся*, с. 102)

Остання крапля (межа чийогось терпіння)

Саме тоді й прокинувся містер Джонс. За мить він і ще четверо наймитів уже щосили шмагали корів, розганяючи їх. Це виявилось **останньою краплею**. Без зайвих слів, усі як один, кинулися на своїх катів.
(Джордж Орвелл. *Колгосп тварин*; пер. з англ. Ю. Шевчук, с. 25)

Ось де собака заритий (саме в цьому суть справи, справжня причина чогось)

Якби ворон умів розмовляти по-людському, він би їм показав, де треба копати, залюбки показав би, **де собака заритий**, позаяк анітрішечки не боявся лісовиків.
(Василь Шкляр. *Залишенець. Чорний ворон*, с. 335)

Ось у чому штука (ось у чому головне, суть)

З цієї ради і рішення хтозна чи не найбільше радів Тарас. Та ж то він таке видумав, громада його за це похвалила, і все пішло за його думкою. А на уходах то він уже покаже,

Ось-ось

що вміє. Хоч він там не бував, та з того, що чув від батька й інших людей, з'ясував собі, як там треба жити, щоб татарам не датися, – а **в цьому найбільша штука.**

(Андрій Чайковський. На уходах, с. 135)

Ось-ось (скоро, незабаром)

Я зовсім розгубився і якусь хвилю не знав, що робити. Спочатку я спробував приспати пацієнта, але з цього нічого не вийшло за цілковитим браком волі. Тоді я спрямував зусилля в протилежний бік і щосили заходився будити його. Видно було, що **ось-ось** я досягну успіху, – чи принаймні так мені здавалося, і я певен: усі присутні в кімнаті готові були побачити, як він прокидається.

(Е. А. По. Правда про історію з містером Вальдемаром; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 21)

Ото й тільки (більш нічого)

А хто ж тебе переміг? – запитав старий сам себе.
– Ніхто, – сказав він. – Я заплив надто далеко в море, **ото й тільки.**

(Е. Хемінгуей. Старий і море; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 335)

Ото й усе (більш нічого)

Ця справа сама, так би мовити, постукала в мої двері. Трапилось це після того, як я оселився в своєму будиночку в графстві Суссекс і поринув у спокійне життя на лоні природи, за яким так часто сумував протягом довгих років, проведених у похмурому Лондоні. У цей період добряга Вотсон рідко коли з'являвся на моєму обрії. Вряди-годи він приїжджав до мене на суботу й неділю – **ото й усе.**

(А. К. Доїл. Лев'яча грива; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 303)

Отож-то й воно (отож-то й є; отож-бо й є; отож-бо й воно)

– Але ж ми всі пішли воювати, – заперечив Данбар.

– **Отож-то й воно**, – провадив далі малярійний прапорщик.
– Чому саме він? Де тут, питаю, логіка нагород і покарань?
(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мецержак, с. 246)

От-от (ось, зараз, у цю мить)

Інші сиділи на лавках, розглядали публіку, деякі дами були в діамантах, декольтировані, мов на бал, з неймовірними куафюрами і капелюхами, вони робили жести, усміхались, але чогось здавалось, що то не живі люди, але воскові штучні фігури. Над усім панував якийсь примус, немов сон, так і здавалось, що **от-от** сі люди позіхнуть, протруть очі, здивовано глянуть один на одного і розійдуться.

(Леся Українка. Над морем, с. 87)

Очима пожирати кого, що (пильно, невідривно, з захопленням дивитися на що-небудь)

Панна, зворушено поглянувши на них, вирішила так само; обох охопило здивування й радість, змішана з журбою; обоє зворушилися, обоє плакали, серця в них трепетали, вони кричали, видирали одне в одного портрети, кожен з них брав їх і віддавав разів двадцять на секунду. Вони **пожирали очима** портрети й гуронця...

(Вольтер. Простак; пер. з фр. Л. Івченкова, с. 237)

Очі на лоб полізуть кому, у кого (очі широко розкриються від здивування у когось)

Джонні надіслав донові такий різдвяний подарунок, що в дона **очі полізуть на лоб**. Він би й сам приїхав, але залишилися ще деякі дрібнички у фільмі,

(М. П'юзо. Хрещений батько; пер. з англ. В. Батюк, О. Овсюк, с. 67)

Очі позапливали жиром у кого, кому (про гладке обличчя)

Нарешті в тому і в другому кінці стало чути: «От пропадає марно козацька сила: нема війни!.. От старшини забайба-

Очі рогом лізуть

чилися зовсім, **позапливали жиром очі!** Немає, видно, правди на світі!»

(Микола Гоголь. Тарас Бульба; пер. з рос. Невідомо, с. 34)

Очі рогом лізуть кому, у кого (про надзвичайно сильне відчуття фізичної переваги)

– Оце так піднімають якір на торговельних суднах? – загорлав Пелег. – Ворушись, бовдуряко, ворушись, хоч і в'язи собі скрути! Квіквегу, ворушись, і ти, з рудими баками, і ти, в шотландському береті, і ти, в зелених штанах, ворушіться! Ворушіться, кажу, щоб вам і **очі рогом лізли!**

(Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 133)

П

П'ядь за п'яддю (крок за кроком; неухильно, методично)

Кілька місяців він уперто намагався справдити свою обіцянку. **П'ядь за п'яддю** обстежував усі околиці, ба навіть річкове дно, носячи з собою оті два залізні бруски й знай голосно вигукуючи закляття, що його навчив Мелькіадес.

(Г. Г. Маркес. Сто років самотності; пер. з ісп. П. Соколовський, с. 4)

П'яте колесо до воза хто (про когось зайвого, непотрібного)

І от виходить, що мій дядько з доцентом запанібрата, виходить, і він тут у місті не **п'яте колесо до воза**. Аж не вірилося, що це той самий дядько Яків, з яким ми колись гасали бричкою по селі, і якби не та бричка, то хтозна, чи й спізнався б він з отим-то доцентом.

(Василь Шкляр. Танець під чортову дудку, с. 119)

П'яти сверблять кому, у кого (комусь дуже хочеться йти)

І вже готові були містечани крикнути коротко: «Смерть переверту!» І вже **свербіли їм п'яти**, щоб потолочити змію.
(Роман Федорів. *Отчий світильник*, с. 203)

Падати в очах чий (втрачати свій авторитет, чию-небудь повагу до себе)

Десь у цей час Мартін помітно **упав в очах Марії**. Якось уранці, зайшовши на кухню, він побачив, що знеможена жінка, стогнучи і мало не плачучи, прасує білизну, якої лежала ціла купа.

(Джек Лондон. *Мартін Іден*; пер. з англ. М. Рябова, с. 242)

Падати ниць перед ким, чим (поклонятися комусь, чомусь)

Бідні, темні раби, думав він, слухаючи сестру. Не диво, що світ належить дужим. Рабів гублять їхні рабські прагнення. Робота для них – золотий фетиш, перед яким вони **падають ниць**.

(Джек Лондон. *Мартін Іден*; пер. з англ. М. Рябова, с. 274)

Падь пала на кого (кого-небудь охопив якийсь настрій)

Всю тую розмову чули Дон Кіхот і селянин, що збагнув тепер цілком, яка **падь на його сусіда пала**, і загукав зичним голосом:

– Одчиняйте, панове, двері сеньйорові Балдуїну та тяжко пораненому маркізові Мантуанському, а також маврові Абіндарраесу, що його веде в неволю антекерський кастелян, одважний Родріго де Нарваес!

(М. Сервантес. *Дон Кіхот*, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 57)

Палець об палець не вдарити (нічого не зробити для досягнення чогось)

– Він повинен зрозуміти, – впала в річ місіс Бредлі, – що в сучасному світі людині необхідно працювати. Він зараз вже цілком одужав і здоровий. Ми всі знаємо, як після війни між Штатами були люди, які, повернувшись з війська, **палець**

Палити за собою мости

об палець не вдарили. Вони стали в тягар своїм рідним і ніякої користі не давали для загалу.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 30)

Палити за собою мости (рішуче поривати з ким-, чим-небудь)

Саме цим він і викликав найбільшу довіру: Несміян **спалив за собою мости**. Півтори тисячі багнетів і п'ятсот шабель промовляли самі за себе – для агентурних каверз чи диверсійних рейдів такого численного війська у вільне плавання не виряджають.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 240)

Палицею кинути до чого (щось зовсім близько)

І знову три десятки козаків замаскувалися у грабовому лісі, а троє отаманів рушили до просіки. До неї було вже **палицею кинути**, коли гніда Загороднього ні сіло ні впало спіткнулася.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 173)

Палиця на два кінці (якийсь захід може повернутися злом і проти того, хто його починає)

Його хитрість виявилася **палицею на два кінці**: уряд справді майже десять місяців не наслідювався послати військо на штурм неприступного міста, та коли врешті-решт наважився, то кинув туди такі непомірно великі сили, що опір було зламано за півгодини.

(Г. Г. Маркес. Сто років самотності; пер. з ісп. П. Соколовський, с. 121)

Пальцем кивнути (зробити хоч що-небудь, докласти найменшого зусилля)

– Яке це має значення? Головне те, що з тебе вийде путній літератор, – нарешті дядько розкрив усі карти. – Думаєш, аби в тебе не варило в голові, то хтось хоч **пальцем кивнув би?** Чорта лисого!

(Василь Шкляр. Танець під чортову дудку, с. 123)

Пальцем у небо (невлад, неточно, неправильно)

Осипу по цей бік Збруча вже не раз доводилося чути, що він гуцул, – це, звичайно, ближче, ніж австріяка, але теж **пальцем у небо**.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 117)

Пальці знати (про що-небудь невдало приховане, погано зроблене)

А в зв'язку з розповіддю Клайда, нібито з нього вітром зірвало капелюх, Мейсон виявив готовість довести з до допомогою свідків, а також і урядових метеорологічних бюлетенів, що в цей тихий день не було ні найменшого натяку на вітер. Отже, очевидно, Клайд брехав. Уся ця його історія була вигадана так, що й **пальці знати**.

(Т. Драйзер. Американська трагедія; пер. з англ. Л. Смілянський, Л. Яценко, І. Буше, с. 507)

Пальця в рот не клади кому (про людину, яка легко може використати у своїх інтересах промах іншої людини)

Сьогодні він баламутить училище, а завтра, дивися, збаламутить увесь світ. Мудрєнджер багато думав, а таким, як уже встиг переконатися Шайскопф, **пальця в рот не клади**.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 111)

Пан чи пропав (або здобути все, або все втратити)

Я й справді не переспав, а тільки перележав на тій солом'яній постелі, бо який міг бути сон, коли наближалася вирішальна хвилинка – **пан чи пропав?**

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 274)

Пасти задніх (бути позаду, відставати, поступатися в чомусь)

Мене трохи розчарувало Єгереве припущення, хоча, швидше за все, так воно і було. Нині музейні реліквії часто перекочують до приватних осель. Ось і цей фермер не **пас задніх**.

(Василь Шкляр. Чорне Сонце, с. 16)

Пахне смаженим (коли небезпека поруч)

– Чи не хочете ви сказати, що містер Хепгуд дурний? – спитала вона холодним тоном.

– Не більше, ніж пересічний республіканець, – відповів Мартін. – Чи, зрештою, і демократ. Усі вони або дурні, або хитрі, але хитрих менше. Серед республіканців розумні лише мільйонери та їхні свідомі прислужники. Ці добре знають, де і чому **пахне смаженим**.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 207)

Пахне смаленим (коли небезпека поруч)

Ворон тихенько реготне, затуливши дзьоба крилом, щоб не каркнути, щоб його не почули, бо тоді рогаті, зганяючи злість, стрельнуть ще й по ньому. Ворон не боявся смерті, але він не любив, коли **пахне смаленим**, а на старості літ ще й не терпів запаху горілого порошу. Досі не можу собі пояснити, що то за радість така була перед кожним боєм, яка тремтіла в усьому тілі, мовби жива істота.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 9–10)

Пашіти рум'янцем (набути червоного забарвлення)

Мотря не виходила в його з думки, неначе стояла тут на току недалеко од його, під зеленою яблунею, і дивилась на його своїми темними маленькими, як терен, очима. Він неначе бачив, як **пашіло її лице з рум'янцем** на всю щоку, як білили її дрібні зуби між тонкими червоними губами.

(Іван Нечуй-Левицький. Кайдашева сім'я, с. 136)

Певен-певнісінький хто (хтось цілком певний чогось, переконаний у чомусь)

У такій ото притузі дуже мені пособив один приятель веселими своїми розмовами та любовою потіхою; я **певен-певнісінький**, що тільки се й не дало мені вмерти.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 28)

Певна річ (само собою зрозуміло, звичайно, без сумніву)

Це могло би стати сюжетом для картини: він на одному березі, вони – на другому. **Певна річ**, об'єktiv не міг би охопити такий простір. Так само неможливо зазирнути в душу людини і створити справжній її портрет. Це його трохи смутило: прикро, коли тобі вказують на твоє місце, твою недосконалість. Зрештою, завжди можна знайти щось непомітне й виставити його перед людські очі, щоб чиєсь серце зраділо або засмутилось.

(Галина Пагутяк. Урізька готика, с. 102).

Пеком пекти (надзвичайно сильно пекти)

Моє горло **пеком запекло**. Неймовірно! Невже то в мене сталось ураження мозку, супроводжуване галюцинаціями?! Я намагаюсь урятувати цього йолопа, а він на знак подяки хоче задушити мене просто тут – на дні річки Потомак. Пол і справді був божевільний.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 246)

Пекти раків (червоніти від сорому, ніяковості)

Тепер уже Честерові довелося **пекти раків**, він спалахнув і неабияк розсердився:

– Вибач, – процідив він, – я ж не міг знати, що в тебе завелися секрети від мене.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 165)

Перебиватися з хліба на воду (бідувати, терпіти нестатки)

– Вийшовши з психлікарні у віці вісімнадцяти років, наш хлопчик зайнявся тим, що убивав або грабував. Навіть якимось поцупив «феррарі». Про інші його «звитяги» мені невідомо. Та коли чотири роки тому він зустрів Джину, йому більше не довелося **перебиватися з хліба на воду**.

(Дж. Паттерсон, М. Паетро. Бікіні; пер. з англ. В. Горбатько, с. 239)

Перебирати у пам'яті

Перебирати у пам'яті (згадувати)

Підійшовши до оббитих шкірою й прикрашених золотими геральдичними ліліями дверей, Пітер Макдермот натиснув на перламутровий гудзик і почув приглушений дзвінок, до якого зразу ж приєднався багатоголосий гавкіт. Чекаючи, він **перебирав у пам'яті** все, що читав і чув про знатне подружжя.
(А. Гейлі. *Готель*; пер. з англ. М. Пінчевський, О. Гординчук, с. 15)

Перебирати язиком кого (детально обговорювати, обмовляти когось)

Молодиці **перебрали язиком** усіх дівчат на селі, пересудили й багатих, і бідних, та й спинились на одній; то була Варка, дочка одного вербівського багатирия, молода й моторна дівчина.
(Іван Нечуй-Левицький. *Микола Джеря*, с. 21)

Перебрати міру (випити забагато хмільного)

– Ти ж знаєш, що я не **перебирав міри**, поки працював, – поки ми не приїхали сюди розважатись. А тут ми з Гелен пристали до компанії...
(Ф. С. Фіцджеральд. *Повернення до Вавилона*;
пер. з англ. М. Пінчевський, с. 109)

Переваги-ваги (перевалюючись, перевальцем)

Переваги-ваги ми втрачаємо власну вагу у степах. Поволі-волі ми увіходимо в велику волю степів. По твоїй напруженій спині, по твоїх палючих очах, по твоєму хисткому хвостові я бачу, рудий друже Родольфо, що ти вступив достеменно в степ.
(Майк Йогансен. *Подорож ученого доктора Леонардо...*, с. 9)

Перевернутися у домовині (про обурення, гнів із згадкою про померлого, причетного до предмета розмови)

– Що ви хочете цим сказати? – спокійно спитав Френк.
– Та оце ж і хочу, – глузливо відказав Ріган. – Я чекав і хотів цей наступ. І нарешті настав мій день. Принаймні

його щеня в мене в руках. – Він зловтішно скинув оком на портрет. – І якщо старий добродій не **перевернеться тепер у домовині...**

(Джек Лондон. Серця трьох; пер. з англ. М. Іванов, с. 244)

Перевертати на всі боки (аналізувати)

Крутив мізком туди й сюди, перебирав сотні ймень, вигадував і відкладавав, подовжував і скорочував, **перевертав на всі боки** – і назвав нарешті Росинантом, себто Перешкапою.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 35)

Перевести дух (зробити коротку перерву, перепочинок)

Ось він заглибився вже на піддержака, копати стало незручно, проте Карпусь навіть не **переводив духу**.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 333)

Перевестися ні на що (втратити попереднє значення, вагу)

– Боже правий, Боже правий! – сказав Василь Невольник. – **Переведеться** ж, видно, **ні на що** славне Запорожжє, коли такі гетьмани настали!

(Пантелеймон Куліш. Чорна рада, с. 16)

Перед самісіньким носом (поруч, близько від кого-небудь)

– Пригощайтесь.

Простягаю їй відкриту пачку своїх цигарок.

– Я такі не курю. – Бабця міцно стискає сухі, потріскані губи. Знизую плечима й грюкаю дверима **перед самісіньким її носом**.

(Юлія Гук. Німа, с. 11)

Перед світом (на світанку)

Зараз вони, окрім вартових, спали в бараку тим найміцнішим сном, який приходить лише **перед світом**.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 286)

Перейти до кращого світу

Перейти до кращого світу (потрапити в рай)

Стоячи вже на помості, Френк відмовився висповідатись, сказавши по-іспанському священникові, що безневинна людина, яку мають повісити, не потребує посередництва, щоб **перейти до кращого світу**, та що посередники потрібні більше тим, хто вішає.

(Джек Лондон. Серця трьох; пер. з англ. М. Іванов, с. 44)

Перейти дорогу кому (бути перешкодою комусь)

У неї тьохнуло серце, коли вона згадала, як повільно оберталася та біла фарфорова ручка. Їм більше не можна так ризикувати. Краще вже ходити в крамничку антиквара. Якщо хтось і побачить, як вона туди увійде, то нічого не запідозрить, там вони будуть у повній безпеці. Власник крамнички знає, яку посаду обіймає Чарлі, і йому стає розуму не **переходити дорогу** заступнику губернатора. Та й важить лиш те, що Чарлі її кохає.

(В. С. Моем. Розмальована вуаль; пер. з англ. О. Гординчук, с. 15)

Перекидатися словом (вести коротку розмову; час від часу говорити)

З ними разом снідали механік, садівник з помічником і троє конюхів. Всі їли похмуро й похапцем, лише зрідка **перекидаючись словом**. Прислухаючись до цієї розмови, Мартін відчув, як далеко од них він одійшов. Їхня духовна обмеженість гнітила його, і йому хотілося якнайшвидше вибратися звідси.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 117)

Перекинутися словом-другим з ким (коротко поговорити з ким-небудь)

За обідом вона сиділа за іншим столом, і я не мав змоги з нею поговорити, але згодом, коли чоловіки після нескінченного зволікання над кавою, лікерами й сигаретами по-

вернулись до вітальні, мені випала нагода **перекинутися з нею словом-другим**.

(В. С. Моем. *На жалі бритви*; пер. з англ. А. Муляр, с. 44)

Переливатися через вінця (бути надмірним; переходити будь-які межі)

Ліам дав їй те, чого їй так не вистачало останні п'ятнадцять місяців: компанію, рідну душу, з якою можна поговорити. Він заповнив її самотність, як принистий напій, що шумує і **переливається через вінця**.

(Даніела Стіл. *Неможливо*; пер. з англ. Л. Долгополова, с. 132)

Перемивати кісточки кому, чиї (займатися пересудами, обмовляти кого-небудь)

Скарлет знала, як у місті **перемивають їй кісточки**, але пропускала це повз увагу: вона не могла дозволити собі такої розкоші. Ненавиділа вона янкі й досі не менш запекло, як тоді, коли вони мало не спалили Тари, тільки тепер навчилася приховувати свою ненависть.

(М. Мітчелл. *Звіяні вітром*, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 165)

Переминатися з ноги на ногу (тупцюючи на одному місці внаслідок нерішучості, ніяковості)

– Так, сер, – кивнув Арні. Здається, жодного слова з того, що сказав Лебей, він не чув. Тільки **переминався з ноги на ногу**, наче йому припекло в туалет.

(Стівен Кінг. *Крістіна*; пер. з англ. О. Любенко, с. 21)

Перепаде на горіхи кому (хто-небудь одержить покарання, когось покарають)

Він, мабуть, вирішив, що після такої відповіді йому **перепаде на горіхи**. Рука його, що затягувала ремінь на валізі, затремтіла, лікоть засіпався, мов аркуш паперу.

(С. Крейн. *Блакитний готель*; пер. з англ. І. Андрущенко, с. 51)

Переповнити чашу терпіння

Переповнити чашу терпіння (позбавити сил терпіти, зносити щонебудь)

У себе в номері Мартін застав Джо, який цілий день метушився, налагоджуючи роботу в пральні, і не міг прийти раніше. Це **переповнило чашу його терпіння**, але, міцно вчепившись в бильця крісла, Мартін змусив себе аж півгодини слухати приятеля.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 327)

Перепустити по чарці (випити трохи спиртного)

Йому пощастило: Обердоффер був уже в барі, обслуговував ранніх гостей – купку солдатів, що потайки прийшли з форту **перепустити по чарці** після сну.

(Т. М. Рід. Вершиник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 226)

Переступати з однієї ноги на другу (виявляти ніяковість, нерішучість, збентеження, розгубленість)

Джериха розказувала десятий раз, як її син тієї неділі перший раз читав апостола в церкві, як розгортав книжку, і як вийшов серед церкви, і як став, і як **переступав з однієї ноги на другу**, як засоромився і почервонів. Вона, очевидно, була така рада, що в неї невеличкі темні й ясні очі так і крутилися на всі боки.

(Іван Нечуй-Левицький. Микола Джеря, с. 21)

Перетворитися на соляний стовп (завмерти від несподіванки, подиву, обурення)

Якби завідувач якоїсь ресторації опинився на кухні в Зільберманів, з ним би стався інфаркт... нервовий зрив... нескінченна гикавка... **перетворення на соляний стовп**... або ще якась неприємна хвороба, спровокована страхеними й невимовними заздросами: посуду, та ще й якого! – тут було принаймні на три заклади екстракласу.

(Т. Пахомова. Я, ти і наш мальований і немальований Бог, с. 13)

Перетирати на зубах кого (обмовляти когось)

– Так, що вже є, те є, я сама знаю це не згірше за інших. Але він моя дитина, і я не хочу давати людям приводу до балачок. Вони вже й так весь час **перетирають нас на зубах**, аж мене лють бере.

(Кетрін Енн Портер. Він; пер. з англ. О. Сенюк, с. 223)

Перехлюпуватися через вінця (проявлятися надміру)

Особливо її вразило його обличчя. Від Мартіна просто пашіло здоров'ям, і сила ця, **перехлюпуючи через вінця**, сягала аж до неї. Рут знову відчула бажання пригорнутись до цього юнака і знову здивувалась, що він так на неї впливає. А в нього так само – аж замлоїлось у голові від розкішного почуття, коли вона, вітаючись, тисла йому руку.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 49)

Перехопити чарчину (скуштувати алкогольний напій)

Я сидів у пивниці навпроти Плезент-клубу в Філадельфії і дожидав, поки Маккенна порухає гроші й вернеться до мене, коли раптом заходить цей волоцюга і пробує **перехопити чарчину** на дурничку.

(Рінг Ларднер. Чемпіон; пер. з англ. О. Хатунцева, с. 34)

Перехоплювати подих кому (сильно вражати когось)

Іноді, як наприклад, зараз, Клер дивилася на свого чоловіка і пригадувала часи, коли від самої його присутності їй **перехоплювало подих**.

(Гарлан Кобен. Пообіцяй мені; пер. з англ. А. Герасименко, с. 69)

Перша ластівка (про перші ознаки появи кого, чого-небудь)

Невдовзі від товариша Наума прилетіла до них **перша ластівка** – цидулка, яку хтось укинув у торбу «жебрака», що ходив по Радомишлю з катеринкою.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 254)

Перша проба пера

Перша проба пера (перший письменницький досвід)

Про її несподівану смерть мені повідомив по телефону товариш, який дізнався про це з ранкової газети. Він повільно прочитав мені в телефонну трубку коротеньку, на один абзац, замітку. Звичайнісінька стаття, написана за дорученням, **перша проба пера** молодого журналіста, який щойно закінчив університет.

(Х. Мураками. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 3)

Перший-ліпший (який завгодно, будь-який)

Залишайся вдома, чекай на мої вказівки. Відтепер я можу подзвонити в **першу-ліпшу** хвилину, а не лише о дванадцятій, як було досі.

(А. М. Родрігес. Крах; пер. з ісп. Ж. Конєва та В. Олевський, с. 107)

Перші півні прокричали (про спів півнів о першій годині ночі)

Коли **прокричали перші півні**, породілля вже марила, крутила головою на мокрій від поту подушці, поривалася вставати, після чого безсило падала назад. Усе частіше Горпина ловила себе на думці, що і Надя божеволіє. «Дві труни може бути за одну ніч... Не доведи Господи!» – молилася й за Уляну до самісінького ранку.

(Ганна Ткаченко. Спалені мрії, с. 25)

Печеного льоду шукати (шукати те, що не існує)

– Тільки нащо вам, дядю, здалися ті бої та двобої? Чи не краще тихо-мирно домонтарювати, аніж світами з доброго дива блукати та якогось **печеного льоду шукати**? Не один-бо, знаєте, по вовну їде, а сам вертається стрижений.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 67)

Пиляти у дві пилки кого (допикати комусь, діймати когось)

Часом до них приїздила Шарлева мати. Невістка за кілька днів управила свій розум свекрусі, і вони разом заходжувалися

пиляти його у дві пилки, допікаючи різними повчаннями та зауваженнями...

(Гюстав Флобер. Пані Боварі; пер. з фр. М. Лукаш, с. 37)

Пити нахильці (просто з посудини, без склянки)

Гребер узяв пляшку, оббив сургуч і двічі вдарив дном об своє стегно. Корок вискочив.

– Ось так це роблять солдати, – резюмував він. – Чарки в тебе є? Чи **питимемо нахильці**?

– У моїй кімнаті є чарки. Ходімо.

(Е.М.Ремарк. Часжити і часпомирати; пер. з нім. Ю.Петренко, с. 111)

Під голим небом (просто неба)

Невже таки будете тої присяги додержувати, всякі шкоди й нещастя від неї терплячи? Це ж доведеться ночувати **під голим небом**, спати не роздягавшись і ще всяку таку покуту нести, що понавигадував той дурноголовий дід, маркіз Мантуанський, а ви оце тепер його робом ходити надумали. Та по сій же дорозі, пане, збройні люди зовсім і не їздять...
(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 84–85)

Під корінь (цілком, повністю)

Йому ж, старому, любилося більше непоказне, ледаєка зіллячко, зате пахливе. Щоразу шкода було його – готове в цвіті – скошувати **під корінь**, але не залишиш для сміху бур'янець на гладенькому дворі. Того й стара не схвалила б.
(Мирослав Дочинець. Горянин, с. 341–342)

Під крильцем чийм (під чиєюсь опікою, захистом)

У вітальні було тепло – якось по-родинному тепло й затишно. Діти почували себе добре в цьому гнізді – й не знали **під крильцем** у батьків ні тривоги, ні страху.

(Ф. С. Фіцджеральд. Повернення до Вавилону; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 114)

Під маскою

Під маскою (під виглядом; прикриваючись)

Що ж саме? Ніхто її про це не спитав. Батько взагалі не помітив нічого дивного в її погляді, а тим менше Колхаун, що й сам намагався приховати якийсь неспокій **під маскою** вдаваної байдужості.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 208)

Під мухою (у нетверезому стані)

Частини чоловічого й жіночого гардеробу валялися впереміж навколо ліжка. З цього хаосу було видно, що швейцар нічної кав'ярні повернувся зі своєю дамою **під мухою**.

(Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка; пер. з чеськ. С. Масляк, с. 63)

Під носом у кого (поруч, біля когось)

– Якщо крутитиме хвостом, то краще роззброїти, – сказав Шум. На його щоці, нижче вилиці, синів глибокий навскісний шрам.

– Роззброїти? – здивувалася Маруся. – І хай далі гуляють у нас **під носом?**

(Василь Шкляр. Маруся, с. 172)

Під одним дахом (у спільному помешканні)

Бувають, звісно, добрі, дружні родини, та як подумаєш, скільки в нас подружжів, де чоловік і жінка мордують одне одного, огидні одне одному, а проте їдять за одним столом, миються з одного умивальника, сплять під одною ковдрою, – дивно стає, як мало у нас розлучень! Ненавидять одне одного, а розійтися не зважуються: так і живуть **під одним дахом...**

(Франсуа Моріак. Гадючник; пер. з фр. Д. Паламарчук, с. 24)

Під п'ятою бути у кого, чиею (підкорятися кому-небудь)

Хейген здогадувався, що скаже Сонні, – той задихався **під батьковою п'ятою** і прагнув мати власний великий бізнес. Пропозиція Солоццо його б улаштувала якнайкраще.

– Цей білий порошок може дати великі гроші, – сказав він. – Але й небезпека чимала. В разі чого світить років двадцять тюрюги. Думаю, що нам краще не встрявати до операцій безпосередньо, а просто забезпечити їм захист від влади та фінансову підтримку. Це було б саме те, що нам треба.
(*М. П'юзю. Хрещений батько; пер. з англ. В. Батюк, О. Овсяк, с. 63*)

Під прикриттям ночі (вночі)

На початку війни він з'явився невідомо звідки, маючи досить грошей, щоб придбати невелике швидкохідне суденце, а тепер, коли доставка товарів крізь блокаду давала прибуток у дві тисячі відсотків, став власником уже чотирьох суден. Він мав досвідчених лоцманів, платив їм добре, і вони, **під прикриттям ночі** вивівши судна з Чарлстона й Вілмінгтона, везли бавовну до Нассау, до Англії чи Канади.
(*М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 241*)

Під сердиту руч (коли хтось сердиться; під гарячу руку)

– Воно то лепсько було б нашу Маріку за якогось грапчука або там лицарчука віддати, та гляди, щоб він потім **під сердиту руч** мугиркою її не взивав, що в тебе, скаже, батько гречкосій, а мати товстопряха.
(*М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 38*)

Під слово честі (на віру)

Отаке зараз становище, і, зрозуміла річ, з нього є лише один вихід. Чи не міг би я провести її в те місце? Адже я лікар Айзи Вітні і тому маю на нього вплив. Я впораюся з усім краще, якщо буду сам. І я **під слово честі** пообіцяв, що за дві години відправлю Айзу Вітні додому в кебі, якщо він справді перебуває за тією адресою, яку вона мені дала.
(*А. К. Дойл. Людина з вивернутою губою; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 325*)

Під стіл пішки ходити

Під стіл пішки ходити (бути дуже малим)

Її, звісно ж, назвали на честь бідолоашної покійної матері, і навіть коли те дитя ще **пішки під стіл ходило**, доктор кликав її не інакше, як Кетрін.

(Генрі Джеймс. Площа Вашингтона; пер. з англ. Г. Лелів, с. 7)

Під три вітри (куди завгодно, куди хто бажає; на всі чотири сторони)

Таких я навчився розпізнавати здалеку. Зажуриться чоловік, ходить, як припутень, не їсть, не п'є, світ йому не милий. Я силоміць не тримав нікого, відпускав заломлених та зневірених **під три вітри**.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 30)

Під три чорти (вислів виражає почуття невдоволення)

– Та киньте Ви **під три чорти** ці закони! Злочину не розв'яжеш, як арифметичну задачу, хоча б уже через те, що ми ніколи не знаємо всіх конче потрібних нам подробиць, а знаємо тільки якісь побіжні, другорядні.

(Фрідріх Дюрренматт. Обіцянка; пер. з нім., К. Гловацька, с. 242)

Під усіма вітрилами (що є сили)

Нарешті, після трьох днів перемінного вітру, ми піймали північно-східний пасат. Добре відпочивши за ніч, я вийшов на палубу, хоч і боліло коліно, і побачив, що «Привид» летить **під усіма вітрилами**, за винятком кліверів. З корми віяв свіжий вітер.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 56)

Під чаркою бути (бути в стані незначного сп'яніння)

Товариство зареготало ще гучніше, але незабаром забуло про цей дотеп пана д'Армона, кинутий ніби між іншим. До того ж усі **були вже трохи під чаркою**.

(Мірко Пашек. Земля за обрієм; пер. з чеськ. Д. Андрухів, с. 4)

Підбивати клинці до кого (залицятися до кого-небудь)

– Чув новину? Жандарм Ружічка збещестив столярову Терку.
– Як?!

– А так. **Підбивав до неї клини**, та нічого не виходило. Тоді привартував біля річки і поглулумився над дівчиною. Військові урядники судили-рядили і наказали Ружічці женитися на Терці. Той і не відмовляється...

(Мирослав Дочинець. Бранець Чорного лісу, с. 112)

Підбити під свою руку (отримати контроль над чимось)

Але всі ці підприємства були дрібні порівняно з головним – «Темпіко петролеум». Тут, якщо не говорити про якісь мізерні двадцять тисяч акцій, що їх Ріган придбав на вільному ринку, він не важив нічого й не мав ніякого впливу, хоч, на його думку, настав уже час **підбити під свою руку** й це підприємство.

(Джек Лондон. Серця трьох; пер. з англ. М. Іванов, с. 239)

Підбити під свою руч кого (підкорити собі когось)

Йому було вже за тридцять, і перед ним, старшим від усіх інших її кавалерів, вона почувала себе дитиною, бо ніяк не могла **підбити його під свою руч**, як то робила з рештою залицяльників, ближчих їй віком.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 235)

Підвернутися під руку кому (випадково опинитися поблизу, біля когось)

– Ох-хох-хох! Сю ніч нашого Товкачика блохи кусатимуть! З досади не засне до ранку!.. Не журись, парубче, ще **підвернеться тобі під руку** якийсь татарський мурза – і знову матимеш таку ж гарненьку цяцьку! – Арсенові ж сказав: – А від мене, синку, маєш люльку і кисет! Пали на здоров'ячко!
(Володимир Малик. Посол Урус-Шайтана, с. 13)

Підвести під монастир

Підвести під монастир кого (поставити когось у скрутне становище; обдурити когось)

У Марусі було його прізвище. Оксана теж після одруження поміняла дівоче. Коли зусиллями Романенка забрали чоловіка, вона стрималася, не побігла по допомогу до сестри, не підключала Максима, аби не **підводити родичів під монастир**. Чудово розуміла небезпеку. Тому передала Оксані листа з okazjiєю, попросила знищити й тепер триматися від неї подалі.

(Андрій Кокотюха. Чорний ліс, с. 15)

Підвести ризику (завершити щось)

Звичайно спокійний і стриманий, не схильний до жестикуляції, він дозволив собі закінчити цю відповідь порухом руки – так наче невидимим пером **підвів ризику** в кінці сторінки.

(Н. Льюїс. Сіцилійський фахівець; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 11)

Підгинаються коліна у кого, кому (хтось знесилений, валиться з ніг від втоми)

Скарлет прочинила двері й побачила у шпарку, як Френк поїв до возівні коня, що надсадно сапав і насилу переставляв ноги. Тоді зачинила двері й присіла, відчуваючи, що в неї **підгинаються коліна**.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 143)

Підібгати хвоста (втратити пиху, самовпевненість; знітитися)

Ту ж мить його могутні щелепи зімкнулись на одному з хижаків, підняли його, труснули, мов пацюка, і в наступну мить пожбурили на землю з переламаним хребтом. Така сама доля спіткала ще одного, та, перш ніж дійшлося до третього, нажахані вцілілі койоти, **підібгавши хвости**, із скавучанням дременули геть і за хвилину всі до одного зникли там, звідки й з'явилися, – в безмовній похмурій хащі.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 288)

Підкладати дров у багаття (підсилювати, розпалювати які-небудь почуття, переживання)

І він таки переконав Честера, ніби справжня мета Джіма як офіцера – поповнити армію солдатами, а у такий спосіб – збільшити й свої шанси на підвищення в чині. Мені здавалося, такі люди, як Гулд, тільки те й робили, що **підкладали дров у багаття**; Честер і без того вбачав у всьому самі лише інтриги.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 71)

Підкладати свиню кому (завдавати прикрощів комусь, діяти підступно проти когось)

Я хочу дати моему братові скуштувати його власного варива. Коротше, я сам хочу **підкласти йому свиню** і якщо пощастить, то зіпсувати йому не один день, а всю решту сезону.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 169)

Підлатати ніс кому (побити кого-небудь, пошкодивши обличчя)

– Ох, нелегко ж було стерпіти! – голосив Скаллі. – Ох і не легко! Бо він, мерзотник, глумився, знущався над нами. Бодай один раз **підлатати йому ніс**. Я б за це сорока доларів не пошкодував!

(С. Крейн. Блакитний готель; пер. з англ. І. Андрущенко, с. 73)

Підливати масла у вогонь (посилювати певні почуття, переживання, суперечки)

Сама того не бажаючи, вона тільки **підлила масла у вогонь**, тому що не міг же я показати себе боягузом перед нею!

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 212)

Піднести гарбуза кому (відмовити кому-небудь у сватанні)

Князь Мал одружитися з нею хотів. А хто тоді не одружився б з нею? Кращої жінки не було і мудрішої теж. Дешевою ціною гадав Мал відвернути лихо від своєї держави!.. Не пішла.

Піднести добру повну

Піднесла йому гарбуза, а город із димом пустила. Ще й тепер, як збудиться іноді серед ночі, то ввижається океан і вчуваються людські голосіння, як шуми в морських глибинах.
(Богдан Лепкий. *Вадим*, с. 23)

Піднести добру повну кому (покарати, провчити когось)

– А вас, голодранці, вас, підлі гультіпаки, – кричав ізнов на погоничів, – я за невіщо маю. Кидайтесь на мене, бийтесь, лайтесь, що хочете робіть! За дурощі ваші й зухвальство **піднесу я вам добру повну!**

(М. Сервантес. *Дон Кіхот*, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 46)

Підвестися духом (побадьорішати)

Але згодом, прочитавши промову Белнепа і свідчення Клайда, маленька сім'я, яка так довго жила одним почуттям і однією думкою, **піднеслася духом** і на якийсь час повірила в свого сина і брата, всупереч усьому, що доти довелося прочитати про нього в газетах.

(Т. Драйзер. *Американська трагедія*; пер. з англ. Л. Смілянський, Л. Яценко, І. Буше, с. 652)

Піднімати на глум кого (насміхатися, глузувати, кепкувати з когось)

Всі усміхнулися, навіть Вовк Ларсен, і обід закінчився спокійно – і це завдяки мені, бо Вовк Ларсен взявся мені дошкуляти: він то **піднімав мене на глум**, то ставився поблажливо до мене, а я весь тремтів від страшного гніву.

(Джек Лондон. *Морський вовк*; пер. з англ. М. Харенко, с. 163)

Підносити на душі кого (додавати впевненості, оптимізму, життєвих сил)

Вони дуже самотні, і вночі їм буває страшно у цьому великому будинку, а Скарлет така хоробра, і з нею вони нічого не боятимуться. Вона така чарівна, що самим виглядом своїм **підносить їх на душі**.

(М. Мітчелл. *Звіяні вітром*, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 165)

Підняти білий прапор (капітулювати)

І лише тоді Док Дайлік **підняв білий прапор.**

– Ну, гаразд, я дам відповідні вказівки Гасу та Весу, – пообіцяв він.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 173)

Підняти на сміх кого (покепкувати з когось)

Первий запорожець був здоровенний козарлюга. Пика широка, засмалена на сонці; сам опасистий; довга, густа чуприна, піднявшись перше вгору, спадала за ухо, як кінська грива; уси довгі, униз позакручені, аж на жупан ізвисали; очі так і грають, а чорні густі брови аж геть піднялись над тими очима, і – враг його знає – глянеш раз: здається, супиться; глянеш удруге: моргне довгим усом так, наче зараз і **підніме тебе на сміх.**

(Пантелеймон Куліш. Чорна рада, с. 38)

Підписатися під кожним словом (підтвердити)

Мешканці квартир, звичайно, **підпишуться під кожним словом** моєї заяви про те, що в усьому світі лише ці двоє по-справжньому щасливі. Якщо у домі панує щастя, він не може бути надто тісним.

(О. Генрі. Жертви любові; пер. з англ. О. Гончар, с. 21)

Підпускати шпильки (говорити ущипливі слова)

Джонстонові ветерани, на відміну від інших, ішли, не показуючи втоми й виснаження, за три роки війни привчившись ніколи не втрачати бадьорості, – у них ще ставало духу підморгувати й махати рукою гарненьким дівчатам або **підпускати шпильки** на адресу чоловіків, які досі були не у військовій формі. Вони прямували до шанців, що оперізували місто – не до мілких нашвидку викопаних канав, а до справжніх земляних укріплень...

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 340)

Підскакувати до неба

Підскакувати до неба (різко збільшуватися, зростати в ціні)

Вага нафти – двадцять два, а осаду в ній дві десятих відсотка. Там є джерело, треба тільки підвести до нього шістдесят миль нафтопроводу й трохи полагодити башту, і воно затопить усі околиці, викидаючи на день по сімдесят тисяч бочок нафти. Звичайно, я розкажу вам усе це секретно. Все йде гаразд, і я не хочу, щоб акції «Темпіко петролеум» **підскочили до неба.**

(Джек Лондон. Серця трьох; пер. з англ. М. Іванов, с. 15)

Підсолодити пігулку (присмачити погану звістку солодкими словами)

Можливо, Той, що над нами, вирішив, що мені не досить випробувань, а може, якраз навпаки, **підсолодив пігулку.**

(Алла Серова. Подвійне дно, с. 37)

Підставляти другу щоку (піддати ударам репутацію, гонор, честь; не бути мстивим)

Слово «переконуй» звучить багато краще по-італійськи – «раджуна» – дослівно «єднай». Це мистецтво полягає в тому, щоб не зважати ні на які образи, ні на які погрози, **підставляти другу щоку.**

(М. П'юзю. Хрещений батько; пер. з англ. В. Батюк, О. Овсюк, с. 49)

Підставляти карк (ризикувати життям)

– Ти ж підставив їм власний карк.

– Я ж мусив! Я не міг допомагати їм руйнувати завод, правда? Як довго я міг не **підставляти власний карк?** До моменту, поки вони не зламують карк вам? І що б я тоді робив з власним карком, якби зберіг його в такий спосіб? Ви... ви ж розумієте, правда, містере Ріарден?

– Так, розумію.

(А. Ренд. Атлант розправив плечі, ч. 3. А є А; пер. з англ. С. Андрухович, с. 393–394)

Підтинати крила кому (обмежувати поле чиєїсь діяльності; змушувати скоритися когось)

– Ти кажеш мені, як поводитися в твоїй галереї, що робити, аби не образити клієнтів. Я повинен ходити навшпиньках довкола, не цілувати тебе, не наливати випити. А якщо я хочу піти з тобою на ділову вечерю, я мушу вдягнутися, як маленький лорд Фаунтлерой, і поводитися, як Малькольм Форбс. Я художник, Сашо. Я не дресирована мавпа чи банкір, я не дозволю, щоб ти **підтинала мені крила**.

(Даніела Стіл. Неможливо; пер. з англ. Л. Долгополова, с. 167)

Підтяти під корінь що (повністю знищити щось; підірвати основу існування чого-небудь)

Багато хто (і я теж) був просто приголомшений тим, з якою безоглядністю Честер, потрапивши в парламент, почав тринькати гроші, так би мовити, на «розширення» своїх володінь. Дехто вважав, що в нього від успіху запаморочилась голова, і він може невдовзі **підтяти все під корінь**.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 148)

Підупасти на силі (втратити силу, ослабнути, знесилитися)

У березні лікар Мур Едер із Харлі-стріт, який познайомився з Холмсом за досить драматичних обставин, – про це я, можливо, колись іще розповім, – категорично заявив, що знаменитому детективу необхідно відкласти всі справи і робити тільки одне – відпочивати, якщо він не хоче **підупасти на силі** остаточно.

(А. К. Дойл. Дияволова нога; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 279)

Пізнати почім фунт лиха (зазнати багато горя, страждань, клопоту)

– Як можна скаржитися, коли йде війна? Бо на те вона й війна, щоб людство **дізналося, по чім фунт лиха**, якщо ми хочемо перемагати.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 55)

Піймати на гарячому

Піймати на гарячому кого (підстерегти кого-небудь на місці злочину)

Того вечора, перевіряючи склад із пальним, він геть заплутався в цифрах, і той самий комірник, котрого він хотів **піймати на гарячому**, змилювався над ним і закінчив за нього підрахунки.

(А. де Сент-Екзюпері. Нічний політ; пер. з фр. А. Перепадя, с. 38)

Піл-напіл (наполовину)

Щоб ви знали, батько лишив мені багатий спадок; як помер він, більшу половину добра роздав я Христа ради, а потім, щоб було з чого і самому жити і жебраків-нищунів запомагати, почав я потроху крамарювати і що, було, зароблю, то ділю прибуток **піл-напіл**: половину собі беру про свою потребу, а половину старцям Божим наділяю; тим-то Сотворитель небесний щедрив мені в ділах моїх.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 49)

Піррова перемога (перемога, яка дістається дуже великою ціною, або перемога, рівносильна поразці)

– Битва як битва, – вона вдумалася в значення цих слів. – Або перемагаєш слабшого, або здобуваєш **піррову перемогу**, або ж виходиш зламаний і скалічений – і від тебе лишається тільки примарне відлуння між зруйнованих стін.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 262)

Піти в ріст (почати інтенсивно рости)

– З половиною простирадла багато що можна зробити, – запевнив його Майло. – А чвертку простирадла я беру собі як плату за мою ініціативу, вигадку й пророблену роботу. Звичайно, не для власного збагачення, а на потреби синдикату. От і ви могли б укласти вашу половину простирадла в нашу фірму. Ви навіть не помітите, як ваш початковий капітал **підє в ріст**.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 105)

Піти вгору (покращати, зрости)

Вас може зацікавити, яким чином Честерові вдалося сплатити, – принаймні частково, – Джімові борги, та ще й купити мені у Крійона діамантову діадему. Ще до цього наші фінансові справи круто **пішли вгору**.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 173)

Піти годувати раків (потонути)

Олекса вдовольнився тим, що пустив під лід кількох кадюків у річечку Черч. **Пішов годувати раків** й один із тих живоїдів, котрий разом із «дурним паном» підняв на Олексу нагайку.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 27)

Піти з козиря (похвалитися, козирнути)

Пізніше, коли місто затихло, коли спорожнів кінотеатр і аптеки одна за одною позачинялися, люди з його загону також почали розходитись. Грімм їх не спиняв, тільки стежив за ними холодним поглядом. Вони трохи злякалися і зайняли вичікувальну позицію. Знов, не усвідомлюючи цього, Грімм **пішов з козиря**. Злякавшись, вони відчули, що їм далеко ще до його холодного завзяття, і завтра вони вернуться хоча б тому, щоб показатися йому.

(Уільям Фолкнер. Персі Грімм; пер. з англ. О. Сенюк, с. 163)

Піти за вітром (пропасти)

Він знав, що Катерина карається своїми словами, треба сказати їй щось дуже хороше, щось веселе, може, пожартувати, аби вона думала, що нічого не сталося, усе те **пішло за вітром**.

(Василь Шкляр. Тінь сови, с. 11)

Піти за димом (згоріти)

Вогонь перекинувся зі стріхи на повітку, на хлів, саж, пасіку. Обійстя вигоріло дотла, всеньке добро **пішло за димом**,

Піти коту під хвіст

тільки стодола, що стояла ближче до поля, вціліла. Але ходив поголос, що старий Лящ не згорів, то знайшли обвуглене тіло котрогось із лісовиків...

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 148)

Піти коту під хвіст (пропасти намарно)

Це несправедливо. Так не має бути. Одне хибне рішення, один хибний учинок – і життя трьох людей **пішло коту під хвіст**. Нарешті я витерла сльози, вибралася з авта й рушила до свого будинку. І до Пола. Утім, спочатку я пішла в обхід.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка;

пер. з англ. В. Горбатько, с. 51)

Піти на дно (збанкрутувати)

– Крім того, виникає питання про майбутні замовлення. Наше становище і так хистке, тож досить одного-однісінького промаху, щоб клієнти відвернулися від нас. Із цим страховим агентством у нас річний договір на випуск їхньої реклами. Отож якщо внаслідок теперішнього скандалу нам доведеться його розірвати – наша фірма по суті **підє на дно**.

(Х. Мураками. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 105)

Піти на пожіток кому (на користь, на благо, для блага кого-небудь)

Король засміявся.

– Не розумію, – сказав він, – чим саме так до смаку припали вам, європейцям, оті наші жовті грудки, але беріть їх, скільки знаєте, і хай вони **підуть вам на пожіток**.

(Вольтер. Кандід, або Оптимізм; пер. з фр. В. Підмогильний, с. 180)

Піти навкулачки (почати битися кулаками)

Декотрі з тверезих куренів хотіли, як здавалося, опиратись; та курені, і п'яні і тверезі, **пішли навкулачки**. Крик і галас став загальним.

(Микола Гоголь. Тарас Бульба; пер. з рос. Невідомо, с. 29)

Піти намárне (виявитися марним, даремним, безрезультатним)

Йому страшенно кортіло прочитати свої оповідання Рут, але він не наважувався. Треба почекати, поки щось надрукують, тоді вона побачить, що його робота не **пішла намárне**. А поки що він учився. Ніколи ще невідоме не вабило його з такою силою, як під час цих дивних мандрів по світові розуму.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 79)

Піти по нішпорках (почати нишпорити)

– Ось виїдьмо краще з міста: ваша милість перебуде тут десь поблизу в лісі абощо, а я по-видному вже вернуся до міста і **піду по нішпорках**, вилажу скрізь до останньої загогулини, шукаючи моєї пані дому, чи замку там, чи палацу.
(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 63)

Піти прóпадом (пропасти)

А в Атланті, крім того, почав ширитись поголос про конфіскацію власності тих, хто порушив закони військового стану, і Скарлет побоювалася, чи не втратять вони з Френком разом з волею ще й будинок, крамницю і тартак. І навіть якщо їхнього майна й не заберуть військові, воно все одно **підє прóпадом**, якщо її і Френка арештують, бо хто ж вестиме за них справи, поки їх не буде?

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 147)

Піти рибам на їжу (загинути)

Ларсен – це звір, великий звір, що про нього згадується в Апокаліпсисі, і прийде йому колись поганий кінець. Але пам'ятайте, я нічого вам не казав. Я вам не сказав жодного слова, бо старий огрядний Луїс хоче вернутися з цього плавання живим навіть тоді, коли останній з вас **підє рибам на їжу**.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 46)

Піти у вогонь і воду

Піти у вогонь і воду *за ким* (піти на все заради кого-небудь)

Карло вождь, якого світ давно не бачив. Більший від Валенштайна, справжній герой. І генерали у нього які, а які вірні, військо за ним **в огонь і воду піде...**

(Богдан Лепкий. Мотря, с. 32)

Піти чортам кози пасти (померти, загинути)

Заглядаю у знайомий двір, чи не видно «бісової віри дитини». Чорнота це зауважує.

– Чи ти не Ганю тут бачив? – Гляди, бо **підеш за Компанійцем чортам кози пасти...**

Все село залите народом, що зійшовся з околиці на похорон Компанійця.

(Юрій Горліс-Горський. Холодний Яр, с. 33)

Пішло з іншої бочки *що* (щось докорінно змінилося)

– Напевно, тоді було важко вирішувати, що саме вибрати, і я, панове, думаю, не один би з нас у таку хвилину розгубився. Та що тут багато говорити, світ не той став, **пішло з іншої бочки** і, що не кажіть, на нашу користь.

(Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка; пер. з чеськ. С. Масляк, с. 40)

Плávом плисти (рухатися натовпом, безперервним потоком)

Колись я до бару частенько навідувався, але тепер ні, не ходжу. Помалу я забув туди дорогу. Вважається, що то досить шикарна забігайлівка, і всяка шушваль туди **плávом пливе**.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 174)

Плávом плазувати (лізти не відриваючи тіла від поверхні)

Стіна тим часом знову майже опустилась, і жерцеві довелося **плávом проплазувати** під нею, а за якусь хвилюк вона стояла вже знов на давньому місці.

(Джек Лондон. Серця трьох; пер. з англ. М. Іванов, с. 140)

Плазувати в ногах *чийх, у кого* (ставати на коліна, прохаючи, благаючи кого-небудь про щось)

І той панічний страх, що знову з'явився на обличчях усіх його недругів в ескадрильї з самого початку жакливої, як один нескінченний кошмар, Славної Великої Облоги Болоньї, лоскотав душу капітана Гадда журливим ностальгічним спомином про добрі старі часи Великого Походу за Присягу на Вірність, коли він ходив у великих цабе і навіть такі зухи, як Майло Майдербайдер, Док Дайлік та Бобкінс із Добкінсом, ледь угледівши його, хапали дрижаки і мало не **плазували у нього біля ніг**.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мецерак, с. 176)

План «Б» (запасний план дій)

Злегка торкнувшись рота квитком, я взяла й картинно порвала його. Після чого залпом допила коктейль. А потім витерла сльози скатертиною, що нею було накрито стіл. Треба приступати до **плану «Б»**.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 14)

Плентатися позаду (йти останнім, позаду всіх)

Волочилися ми, звичайно, цілою п'яткою по місту, шукаючи пригод, чи радніше, нагоди посміятися. Ця звичка лишилася в нас ще з реальної школи. Звичайно, спереду йшли Терпиловськй та Козуб, я з Андричем за ними; Слободенко, що приглядався пильно до крамничних вікон, **плентався позаду**.

(Галина Журба. Доктор Качіоні, с. 17)

Плентатися як хвіст *за ким* (ходити назирці за кимось)

Елен осміхнулася. Вона перетворила живого адвоката на ходячий пристрій Аоджек. От і чудово. Тепер їй не доведеться цілодобово **плентатися за ним як хвіст**. А робити це лише тоді, коли дійсно треба. Як, наприклад, зараз.

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 221)

Плескати язиком

Плескати язиком (говорити дурниці, поширювати плітки, вигадувати що-небудь)

Хоч би як там було, Томмі – один із тих, хто через Діка зблизився й з Ніколь, і коли місіс Маккіско почала **плескати язиком**, він її присадив, сказавши: «Місіс Маккіско, прошу вас припинити цю розмову».

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 62)

Плести інтриги (підступно діяти, прагнучи досягти якоїсь мети)

Він зовсім не розумів нашого кола. Тому попри всі Честерові жарти про парасольку тітоньки Леттер йому повсякчас увижалося, що за його спиною всі **плетуть проти нього інтриги...**

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 164)

Плести небилиці (говорити нісенітниці)

Переконана, що це входило в їхню домовленість (а може, й було її першим та головним пунктом), бо того ж вечора Честер попросив мене більше не ходити з Дейзі по крамниці: це, мовляв, псує Тедові настрої, йому щоразу надсилають величезні рахунки, а Дейзі, аби виправдатись, **плете йому дедалі безглуздіші небилиці**.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 156)

Плести нісенітницю (говорити нерозумні, беззмістовні речі)

Мене вразила його дурість. Напевно, страх потьмарив Гальперовичу мізки, бо він **плів нісенітницю**.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 27)

Плести плітки (вигадувати й поширювати про кого-небудь неправдиві чутки)

На бульварі де ля Сомм живуть відкрито: сусіди знали всі таємниці містера Муоя, але поліція не могла підібрати ключа, щоб завоювати їх довір'я. Люди живуть тут так, що всім усе відомо, але в їх життя не можна ввійти так просто, як

входиш на бульвар. Я згадав старих жінок, які **плели** щодня якісь **плітки** у нас на сходах поруч з загальною вбиральнею; адже ж вони теж усе чують, але я не знаю, що їм відомо.
(Грехем Грін. *Тихий американець*; пер. з англ. І. Коваленко, с. 127)

Плести таке, що й на вуха не налізе (хтось говорить нісенітницю, дурниці, що-небудь неправдоподібне)

А я розходився – **плету таке, що й на вуха не налізе**.
– Він розказував вам про вибори? – питаю. – Про вибори в класі?
Вона похитала головою. Бачу, я вже геть забив їй баки. Не брешу.
(Дж. Д. Селінджер. *Ловець у житті*; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 73)

Пливти за течією (пасивно підкорятися обставинам, не вміючи обрати свого шляху в житті)

– Інакше кажучи, ти, як завше, не хочеш нічого робити, волієш **пливти за течією**.
(Джойс Кері. *Улюбленець слави*; пер. з англ. Л. Танюк, с. 35)

Плисти плином (тривати, іти)

Тоді вона дозволить собі бути доброю і зичливою, як була Еллен, і вважатиме на інших людей та на добрі манери. Її не шпигатиме страх удень і вночі, і життя **попливе собі неквапним рівним плином**.
(М. Мітчелл. *Звіяні вітром*, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 173)

Пліч-о-пліч (поруч)

Я ставлю свого начальника станції поряд з підмінним. Вони стоять **пліч-о-пліч**. Дивне, але гарне видовище: начальники-близнюки. Але вони, можливо, й не близнюки; вони можуть бути братами, чи друзями. Чи просто двома дуже схожими людьми. Або вони можуть бути однією і тією ж людиною.
(М. Дж. Гайленд. *Угамуйте мене*; пер. з англ. В. Дмитрук, с. 243)

Плутати карти

Плутати карти кому (розладнувати чії-небудь плани, наміри, сподівання)

– Може, й так. А про Веремія... то я хотів у тебе спитатися. Ти ж, мабуть, пробувала щось розгадати?

– Пробувала, та не виходить. Не скрізь я можу заглянути. Раз випадає на життя, а раз... Щось **плутає карти**. Кидала й на зерно – те саме. Усе тут покрите великою тайною.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 248)

Плутатися під ногами у кого (заважати комусь)

Скромна оселя, споруджена при заснуванні Макондо, наповнилась інструментами, будівельними матеріалами й робітниками, котрі, обливаючись потом, раз у раз просили не **плутатися у них під ногами**, не замислюючись над тим, що плуталися під ногами вони самі.

(Г. Г. Маркес. Сто років самотності; пер. з ісп. П. Соколовський, с. 64–65)

Плювати в криницю, з якої п'є хто (обдурювати самого себе; собі ж шкодити)

– Але ж крім нас нікого й немає! – вигукнула Мері. – Якщо вам не до вподоби порядні люди, зв'яжіться з непорядними – і я подивлюсь, якої ви заспіваєте! Всі люди хочуть, одного – втішатися життям, і, заважаючи їм, ви самого себе обкрадаєте, **плюєте в криницю, з якої пили**.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 444)

Плюнути в душу кому, чию (образити кого-небудь, торкнувшись найдорожчого)

Такий віроломний удар у спину, та ще й згори, від начальника, на підтримку якого він покладав такі надії, був для капітана Гада як грім серед ясного неба. Так в його патріотичну **душу ще зроду ніхто не плював!**

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 175)

По вінця (до самого краю, повністю)

У кутку кімнати стоять два поцинковані відра, у яких **по вінця** води. «Наповний їх, – казав їй двоюрідний дідусь, – коли можеш. І ванну на третьому поверсі. Хіба знаєш, коли знову вимкнуть воду».

(Е. Дорр. Все те незрима світло; пер. з англ. О. Гординчук, с. 8)

По всіх усядах (скрізь; в усіх напрямках)

Утопивши очі в темряву, він думав про себе, про своє безпритульне життя за цей останній тиждень, коли він блукав **по всіх усядах**, шукаючи роботи.

(Еміль Золя. Жерміналь; пер. з фр. В. Черняхівська, с. 288)

По всьому світу пошукати кого (про когось особливого, непересічного)

У тім замкові та жила собі вдовиця, гарна з себе, що **по всьому світу такої пошукати**; і любив її маркіз Аццо, як свою душу, і держав її тута про свою потребу; мешкала ж вона якраз у тому домі, де ото під виступом притулився наш Рінальдо.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 84)

По вуха (повністю)

– Справді, в четвер мені довелось прогулятися за місто, і я повернувся додому забрьоханий **по вуха**. Але одяг я змінив, і зараз, хоч убий, не уявляю, на підставі чого ви зробили такі правильні висновки.

(А. Конан. Дойл. Скандал у Богемії; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 17)

По довгому часі (через тривалий відрізок часу)

Нарешті **по довгому часі** спитав у кляшниці, як пройти до книгозбірні, а та вже добре знала, що має казати.

– Якої се ви, паночку, книгозбірні шукаєте? – спитала вона. – Немає вже в нас ні кімнати тієї, ні книжок – усе забрав сам диявол.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 66–67)

По дорозі

По дорозі з ким (в одному напрямку з ким-небудь)

– Це вже щось та значить. Він натуркає вам повні вуха про розбрат у родині. Все викладе, а тоді й вирішуйте, з ким вам **по дорозі**.

(Дж. Олдрідж. Небезпечна гра; пер. з англ. П. Шарандак, с. 27)

По дрібочках (маленькими частинками)

Упродовж наступних кількох місяців Моллі **по дрібочках** складала для себе уявлення про Джекове життя. Його батько, робітник-мігрант із Домініканської Республіки, познайомився з його матір'ю на плантації чорниці в Черріфілді, а коли вона завагітніла, повернувся додому й став зустрічатися з місцевою дівчиною, забувши про минуле.

(К. Б. Клайн. Сирітський потяг; пер. з англ. О. Гординчук, с. 12)

По малій часині (невдовзі)

По малій часині встав другий погонич, не знаючи, що сталося з його товаришем (бо той іще лежав та чмелів слухав), і теж хотів своїх в'ючаків напоїти.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 45-46)

По п'ятах за ким (слідом за кимось)

Парковою доріжкою, біля якої сиділа дівчина, крокував високий юнак. За ним **по п'ятах** дріботів хлопчик з валізою. Коли юнак побачив дівчину, то спершу почервонів, а тоді побілів, як полотно.

(О. Генрі. Через кур'єра; пер. з англ. О. Гончар, с. 51)

По перше число всипати кому (суворо покарати, провчити)

Голос Джонні відразу зміцнів. Він заговорив грубо, нетерпляче.

– Я питаю, йому перепало?

– Авжеж, авжеж, Джонні, – поквапився заспокоїти його ковбой. – **По перше число!**

(С. Крейн. Блакитний готель; пер. з англ. І. Андрущенко, с. 70)

По саме годі (по самісіньку зав'язку)

– Все це дурниці, – бадьоро запевняв він усіх, хто приходив до нього висловити своє співчуття. – Ми своє діло зробили. Треба було нагнати страху нашим недругам, і ми їм його нагнали **по саме годі!**

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 176)

По самі пучки пальців (цілковито, повністю)

Про Ретову поведінку й свій власний сором буде час подумати завтра, тоді вона зможе знову віддатися гніву. Тоді ж і поміркує над тим, чи справила вона бажане враження на зранену й збентежену душу Френка. Але не сьогодні. Сьогодні в ній **по самі пучки пальців** нуртувало життя, всю її переповнювала надія, очі іскрилися.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 97)

По самісінькі вуха (цілковито, повністю)

Пітера вразили не самі слова, а те, як їх було сказано. Він одразу ж збагнув, що закохався у Бейлі **по самісінькі вуха**. Його підкорила її самовпевненість та вміння повернути ситуацію на свою користь.

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 70)

По сім слові (сказавши це)

По сім слові стиснув коня острогами, не слухаючи криків свого зброєноші, який усе остерігав його, щоб не кидався битись, бо то не велетні, а вітряки.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 70)

По той бік барикад бути (займати протилежну позицію супроти когось, чогось)

Проте коли я обурено заявила, що ніхто не давав йому права говорити такі речі, Честер ізнову неабияк розхвилювався і сказав, що він мені не дорікає, але – «звичайно ж!» – я зав-

По хвилі

жди **була по той бік барикад**, – моє життя і моє виховання були зовсім інакші.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 50)

По хвилі (за якусь хвилину)

– Де ж ти з нею був, коли не їздив до Нью-Йорка? – питаю **по хвилі**. А голос ось-ось затремтить, я вже ледве стримуюсь. Слухайте, ох і розгулялися ж у мене нерви! Мабуть, чула душа щось недобре.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 56)

По чім попадає (по чому попало)

З першого ж маху наш рицар розрубав кажанка на одному погоничеві, та, мабуть, і плеча йому втяв. Та тут схаменились янгуасці, що їх же багато, а напасників лишень двоє; тоді всі похапали киї, обскочили обох ізвідусіль та й ну **по чім попадає** молотити. І молотили так щиро й завзято, що вже за другим заходом Санчо беркицьнув додолу...

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 115)

По шию (повністю)

– Я добре передбачив, – сказав Мартен Кандідові, – що ваші піастри будуть швидко розтринькані і зроблять їх тільки нещаснішими. Ви з Какамбо **по шию** сиділи в пістрах, а ви не щасливіші за брата Жірофле та Пакету.

(Вольтер. Кандід, або Оптимізм; пер. з фр. В. Підмогильний, с. 225)

По щирій правді (щиро, правдиво)

– Але ти скажи мені **по щирій правді**: чи бачив ти де рицаря понад мене на всьому земному крузі, що людям відомий? Чи читав у якомусь романі, щоб хто коли сміливіше нападав, стійкіше захищався, завзятіше рубався, спритніше ворога з сідла скидав?

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 83)

По щирості кажучи (кладучи руку на серце; висловлюючись відверто; не приховуючи нічого)

– **По щирості кажучи**, я не міг зрозуміти, куди він гне. Спочатку я гадав, що причина в мені, в убозстві мого розуму, але потім я зрозумів, що мені просто бракувало підготовки. Я не мав відповідної бази. Тільки Спенсер та я знаємо, чого він мені коштував.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 63)

Побачити світ багряним (у густо-червоних барвах; у крові)

Як я ненавидів його! Протягом цих жахливих хвилин моя ненависть до нього зросла до неймовірних розмірів. Вперше в житті я відчував бажання вбити когось – «**побачити світ багряним**», як це образно висловлюються деякі з наших поетів. Життя взагалі, може, і священне, життя ж Томаса.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 52)

Побачити світу (побувати в багатьох місцях; багато чого побачити)

Мак мав понад шість футів зросту – не людина, а звір, – і своїм нахабством молодості міг захопити хоч кого. Йому сповнилося всього двадцять п'ять років, однак він уже **побачив світу** і багато чого перепробував: був десятником на залізниці, наглядачем на плантаціях у Джорджії, старшим механіком на шахті в Мексиці, ковбоєм, помічником шерифа в Техасі.

(Джон Рід. Мак-Американець; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 55–56)

Побий мене хрест (вживається як запевнення в чому-небудь)

– **Побий мене хрест**, якщо я таке вже колись бачив. Нісенітниця якась. Ніяк не второпаю. Звідки ви таке взяли. – Потім він скинув очі на шведа і запитав: – Ви і справді подумали, що вони вирішили вас убити?

(С. Крейн. Блакитний готель; пер. з англ. І. Андрущенко, с. 50)

Побити горшки

Побити горшки між ким (пересваритися між собою)

...усі знали, що післяжнивна пора найкраща для широкого виступу, та як його бути – кожен трактував по-своєму, отамани вагалися, яка тут тактика ліпша. У тій суперечці **побили горшки** Гупало і Загородній: Денис казав, що треба тимчасово зачаїтися і не чіпати червоних, аби не підставляти селян під розправу, а Ларіон, навпаки, вважав, що саме настала пора духопелити продзагони та іншу червону сволоту. *(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 165)*

Побрехеньками морочити (розповідати про щось несерйозне)

– Продати свою голову? Що це ви мене **побрехеньками морочите?** – В мені вже закипала злість. – Невже ви хочете сказати, що той ваш гарпунник у цю благословенну суботню ніч – чи, власне, вже в недільний ранок – справді ходить по місту й продає свою голову?

(Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 54)

Побувати у шкурі кого, чийї (побувати в чиєму-небудь стані)

Протягом багатьох років Китай потерпав від голоду та вторгнень чужинців. Усякий, хто **побував у шкурі** мого татуся, розумів, що виконувати накази імператора з відновлення порядку у сільській місцевості було просто неможливо.

(А. Мін. Остання імператриця Китаю; пер. з англ. П. Шалиганов, с. 16)

Повернутися на старе (стати таким, як було раніше)

Ну, а далі **все повернулося на старе**. Вдова бемкала в дзвона до вечері, і боронь Боже, спізнитися. Та ще й таке: хоч і сів до столу, а відразу не смій братися до їжі, мусиш чекати, поки вдова, нахиливши голову, побуркотить трохи над стравами, хоча страви були як страви, нічого поганого про них не скажеш, хіба те, що кожну зварено окремо.

(М. Твен. Пригоди Гекльберрі Фінна; пер. з англ. І. Стешенко, с. 195)

Повзти, як черепаха (дуже повільно йти, просуватися вперед)

Наступна операція мала б викликати в нього захват, б хвилини чекання **повзти, як черепахи**, а кожна година здавалася століттям. А він тим часом не знаходив собі місця від кошмарного передчуття, що його вб'ють.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 166)

Повилізувати кожен куточок (ретельно прибирати в оселі)

Хіба я дозволила б собі таке перед гостями? Нізащо. Та я б **повилізувала кожен куточок**, хоча не люблю прибирати до дзеркального блиску. Лінуюся.

(Людмила Таран. Колекція коханців, с. 328)

Повиступали сіроти у кого (шкіра від холоду вкрилася пухирцями)

Все це страшенно пригнічувало, і часом, хтозна навіть чому, на тілі в мене аж **сіроти виступали**. Зовсім не відчувалося, що скоро буде Різдво. Не відчувалося, що взагалі що-небудь буде.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 147)

Повік-віки (завжди, вічно, на всі часи)

«Дурниці! – обурено вигукнув Хосе Аркадіо Буендіа. – Не зі скла, а з льоду, як я бачив уві сні, і в ньому завжди буде хтось із Буендіа **повік-віки**». Урсула відчайдушно силкувалася внести бодай трохи здорового глузду в цю оселю диваків.

(Г. Г. Маркес. Сто років самотності; пер. з ісп. П. Соколовський, с. 63)

Повні сліз очі у кого (геть заплаканий хтось)

Мерилін узяла з плити чайник, повернулася – і побачила Лідію. Вона стояла в дверях. Мати здригнулася й доторкнулася рукою до гарячої конфорки. На пальці з'явився червонний рубець у формі спіралі – вона піднесла пальця до губ і глянула на дочку **повними сліз очима**.

(Селесте Інґ. Несказане; пер. з англ. А. Дудченко, с. 7)

Подавати на ложечці

Подавати на ложечці *що, кому* (давати готовим)

Репортери без заперечень проковтнули сказане. І завжди проковтували, якщо інформацію їм **подавали на ложечці** – як-от зараз, наприклад. До того ж, день видався до біса спекотний. Просто нестерпно спекотний. І представникам преси кортіло якомога швидше оформити свої репортажі та вшитися з-під палючих променів сонця.

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 207)

Подалі від гріха (як можна далі від кого-, чого-небудь, щоб уникнути неприємностей)

На Романенка дивилися скоса. Та, звісно ж, ніхто не збирався перевіряти, чи правду каже Коломієць. Не може чоловік брехати про те, що жінка зраджує йому з іншим, до того ж поважним та небезпечним, з ким мудрі люди прагнуть тримати дистанцію, **подалі від гріха**.

(Андрій Кокотюха. Чорний ліс, с. 17)

Податися в світі (почати блукати, мандрувати світом)

– А що, якби кинути все це, – сказав Джо. – Плюнути й **податися в світі**. Я ніколи не пробував блукати, але це, мабуть, дуже легко. І нічого не треба робити. Лишень подумай – нічого не робити!

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 126)

Подиву гідний (вражаючий, неймовірний)

Як я вже писав, султан Ібрагім був неабияким шаленцем, і те, що турецька фльота ніяк не могла пробитися крізь нас, вивело його з рівноваги. Він наказав негайно відрубати своєму адміралові голову. Наступний адмірал, добре розуміючи, яка його доля чекає, виявив **подиву гідну** рішучість і врешті-решт пробився крізь лінію наших кораблів.

(Юрій Винничук. Аптекарь, с. 18)

Позбавлене глузду що (щось немає сенсу)

Можливо, існує щось інше, тривкіше, і саме воно потребує спасіння? Можливо, в ім'я цієї сторони людського життя і працює Рів'єр? Інакше його діяльність **позбавлена глузду**.
(*А. де Сент-Екзюпері. Нічний політ; пер. з фр. А. Перепада, с. 74*)

Позіхи беруть кого (непереборно хочеться позіхати кому-небудь)

Я розсівся в кріслі і став мовчки стежити за Еклі, що почував себе тут, каналія, як удома. Від поїздки до Нью-Йорка я досить-таки зморився, і мене **взяли позіхи**. Потім мені скортіло трохи поклеїти дурня. Люблю часом поклеїти дурня – просто так, з нудьги. Я повернув мисливську шапку козирком наперед і натяг її на самі вуха. Сиджу і ніякісінького дідька, звісно, не бачу.
(*Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 32*)

Пойняло жахом кого (що-небудь викликало у когось страх)

А коли Джім почав писати мені шалені листи, де нарікав, що мене до нього не пускають, і він сам приїде одверто поговорити про все з Честером, це **пойняло мене жахом**.
(*Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 138*)

Поїдати очима кого (невідривно, пильно дивитися на кого-небудь)

– Ми слухаємо вас, професоре, – мовила Джеймсон вишукано й пустотливо, ніби знайшла власну форму ввічливості. Вона сиділа спиною до членів «Клубу» і не **поїдала більше їх сірими очима**.
(*Р. Мерль. Тварина, обдарована розумом; пер. з фр. Г. Філіпчук, с. 12*)

Показати на двері кому (прогнати когось)

Згасла надія побачити Івану ще раз цього вечора; а те, що йому **показали на двері**, розбивало всі сподіванки на майбутнє.
(*Альба де Чеспедес. Лялечка; пер. з італ. Ю. Покальчук, с. 11*)

Показати спину

Показати спину кому (біжачи, їдучи, скачучи, відірватись від когось)

Цей гайдамака також **показав би їм спину**, та підвів перетомлений кінь – упав на передні ноги вже під самісіньким лісом.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 373)

Показати, де раки зимують кому (провчити, поставити на місце)

Незабаром вони зібрали на майора Майора стільки компрометуючих матеріалів, що могли запросто **показати йому, де раки зимують**.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 132)

Показати, почім фунт свинцю кому (добре провчити когось)

Хай він буде червоний чи білий, сірий чи жовтий, а якщо попер на твою землю, то не питай у нього, що він думає робити далі, а **покажи заброді, почім фунт свинцю** на українському ярмарку.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 95)

Поки віку чийого (доки житиме хтось)

Страждаючи від душевних мук, я вкотре вирішував і присягався, що коли бог цього разу врятує мені життя і нога моя знову ступить на суходіл, я зараз же повернусь до батька і, **поки мого віку**, не сяду на корабель, що послухаюсь батькових порад і ніколи більше не наражатимусь на таку небезпеку.

(Данієль Дефо. Робінзон Крузо; пер. з англ. Є. Крижевич, с. 20)

Поки ніч не облягла (поки не стемніло, не спочіло)

– Добуті в бою рани честі нікому не уймають, а радше додають, тим-то, друже Санчо, не змагайся словами, а встань краще, як я вже тобі казав, і вмости мене, як знаєш, на осла. Нам треба з цього безлюддя швидше вибратись, **поки ніч не облягла**.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 119)

Поки світу й сонця (довіку, вічно, скільки заманеться)

Як на нього, той Крюгер міг би **поки світу й сонця** залишатися помічником директора державних музеїв. Особисто він, Кленк, нічого не мав проти Крюгера.

(Ліон Фейхтвангер. Успіх; пер. з нім. О. Синиченко, с. 26)

Поки стане духу у кого, кому (скільки вистачить сили комусь)

Та майже ніхто з них не почував справжньої тривоги. Всі знали: Луїза Пойндекстер чудово їздить верхи, перед нею широка рівнина, гладенька, як доріжка іподрому, і нехай собі її мус-танг жене, **поки стане духу**, скинути її з сідла він не скине, – отож навряд чи загрожує дівчині якась серйозна небезпека.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 99)

Покинути на загін кого (приректи когось на загибель, смерть)

Добрий Жак побіг йому на допомогу, пособив йому вилізти, але із зусилля сам шубовснув у воду на очах у матроса, що **покинув його на загін** і навіть не глянув на нього. Кандід наблизився і побачив свого благодійника, що на хвилину виринув і зник навіки.

(Вольтер. Кандід, або Оптимізм; пер. з фр. В. Підмогильний, с. 142)

Покинути напризволяще кого (залишити когось без допомоги, без будь-яких засобів).

Ось про що думав він, силкуючись іти вперед. Але чим дужче він напружував тіло, то більше мусив напружувати розум, переконуючи себе, що Білл не **кинув його напризволяще**, що Білл неодмінно чекатиме біля схованки. Він мусив так думати, інакше для чого тоді силкуватися – лягай і вмирай одразу!

(Джек Лондон. Любов до життя; пер. з англ. П. Соколовський, с. 70)

Покласти голову (загинути)

– Ти, пане-брате, бувалий чоловік...

Покласти карб

– Бував по божому світу, з козаками волочився, два сини там **поклали голови**, – ми татарву шарпали, – а я таки на старості літ вернув у рідне село, свої кості тут зложити, коли мене господь покличе.

(Андрій Чайковський. Сагайдачний, с. 10)

Покласти карб *на що* (відбитися на чомусь, суттєво вплинути на щось)

Ця епоха великою мірою відбилася на формуванні особистості Шопена, **поклала карб** на його характер, обдарувала його також тим єдиним звучанням – звучанням могутності й печалі, за яким так легко пізнати будь-який його твір.

(Ярослав Івашкевич. Шопен; пер. з пол. Й. Брояк, с. 6)

Покласти край *чому* (припинити що-небудь)

Мешканці аристократичного кварталу стурбовані й бояться, щоб не повторилися такі напади, тому що це вже не вперше «капітани піску» припускаються отаких вчинків. Потрібні рішучі заходи, які б **поклали край** подібним злочинам і забезпечили спокій нашим поважаним родинам.

(Жоржі Амаду. Капітани піску; пер. з португ. Ю. Покальчук, с. 7)

Покласти собі (намітити, визначити що-небудь для здійснення)

Мене ця ідея страшенно захопила, їй-богу. Я знав, що отой план прикинутися глухонімим і т. ін. – просто маячня, і все ж мені подобалося мріяти про це. Але поїхати на Захід я **поклав собі** твердо.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 238)

Покласти собі рішенець (вирішити)

Він **поклав собі рішенець**, що як тільки зможе переставляти ногами, то хай там яка недуга в ньому сидітиме, а він утече з цієї нори: ліпше помре по дорозі до своїх під голим небом, ніж здохне отут, як пес.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 271–272)

Покотитися від реготу (голосно, нестримно розсміятися)

Мисливці так і **покотилися від реготу**. Грубі голоси цих людей, галас і рев у тісному приміщенні створювали якесь дике враження. Дикі були люди, які сиділи навкруги; і дивлячись на цю жінку, таку не схожу на всіх нас, я зрозумів, до якої міри я сам зжився з цими людьми.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 145)

Покрите порохом що (щось залежане, ніким не торкане тривалий час)

...нікчемний і нечесний шукач рукописів, на жаль, мій співвітчизник, у присутності якого я, піддавшись пориву ширості, кинув необдумане слово про можливість знайти таку визначну річ, випередив мене і, – невдаха! – не доставши будь-якими засобами класика, збудив у абатиси монастиря, де він лежав **покритий порохом**, недовіру і звернув її увагу на скарб, яким вона володіла, сама того не відаючи.

*(К.-Ф. Мейєр. Плавт у жіночому монастирі;
пер з нім. Б. Антоненко-Давидович, с. 140)*

Покритися холодним потом (похолонути від страху)

– Краще ходіть зі мною за стійку.

– Ні, уклінно дякую, – зауважив той, **покрившись холодним потом**, я вже краще стоятиму там, звідки можна утекти через затильні двері.

(С. Крейн. Наречена їде до Єллоу-Скай; пер. з англ. І. Андрущенко, с. 94)

Поледе-ледве (насилу, дуже помало)

А тепер ми покинули велосипеда в хуторі й покинули шлях. Ми сунемось зовсім поволі, зникли всі пляни і сталося саме тілесне, тілисте життя. Уже не колеса, а самі мої ноги топчуть пил і траву, і зір мій і слух і нюх до того повні живим життям, що годі мені його перелічити. Ми **поледе-ледве** сунемо степами.

(Майк Йогансен. Подорож ученого доктора Леонардо..., с. 8)

Полічити ребра

Полічити ребра кому (сильно побити когось)

Тут один погонич, не дуже, бачиться, добромисний, почувши, як шпетить їх простягнений долі рицар, не стерпів і надумав замість відповіді **полічити йому ребра**.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 54)

Полонити серце чиє (дуже сподобатися кому-небудь)

Мексиканець не назвав імені дівчини, та Колхаун, слухаючи його розповідь, нишком сподівався, що тій сеньйориті пощастить **полонити серце** його суперника, мустангера.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 154)

Полохлива душа у кого (хтось боягуз)

Загалом я великий боягуз. Намагаюся, звичайно, цього не показувати, і все ж **душа в мене полохлива**. Якби мені, скажімо, пощастило дізнатись у Пенсі, хто вкрав мої рукавиці, я б, мабуть, пішов до того злодюжки в кімнату й сказав: «Слухай, ти б не віддав мої рукавиці?»

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 112)

Полохливий заєць (боягуз)

Та якби ж він не такий сором'язливий! Він здався схожим на **полохливого старого зайця**. Якби йому додати галантності й запалу, як у Тарлтонів, чи бодай грубуватої нецеремонності, як у Рета Батлера! Але якби все це було йому властиве, то, мабуть, він уловив би розпач за її тремкими віями.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 104)

Полягти головою (загинути)

Спасівчани жили безпечно, орали землю, годували товар і кохали пасіки, славні на цілу Задніпрянщину, та позаводили гарні сади. У Спасівці жив славний козацький рід Судаків. Вони славились тим, що не було між ними ні одного, який би не бував на Січі між низовим товариством. З цього ви-

ходило, що їх було мало. Багато з них **полягло головами** в битвах, багато пішло в неволю, а жіноцтво переходило до інших родів.

(Андрій Чайковський. За сестрою, с. 285)

Помалу-малу (помалу)

Помалу-малу книжки та мрії про життя принців так сильно вплинули на нього, що зрештою він, сам не помічаючи того, почав удавати з себе принца. Його поведження й мова зробились на диво церемонні та вишукані – на превелику втіху та сміх його товаришам.

(Марк Твен. Принц і злидар; пер. з англ. М. Рябова, с. 459)

Поманити пальцем (робити певні жести зігнутих пальцем, підзиваючи до себе кого-небудь)

Вольц аж здригнувся. Подумав про свої успіхи в житті – він багатий, може мати найвродливіших жінок світу, досить лише **поманити пальцем** і пообіцяти контракт. Його приймали королі й королеви. У нього гроші й влада – яке життя може бути краще?

(М. П'юзо. Хрещений батько; пер. з англ. В. Батюк, О. Овсюк, с. 61)

Поперек дороги стати кому (бути перешкодою у досягненні чогось)

– Але чи подумали ви про інші живі істоти? Вони також мають м'язи, щоб хапати, рвати, нищити, і коли вони **стають мені поперек дороги**, я їх хапаю, роздираю, знищую. Мети тут ніякої нема. Є тільки певна користь.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 109)

Поплескувати по плечі кого (підбадьорювати когось)

Ти бився й вів перед між них не тому, що це було тобі до душі, – сам знаєш, що ти цим погорджував, – а тому, що твої товариші заохочувально **поплескували тебе по плечі**.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 211)

Попогріти чуба

Попогріти чуба (докласти чималих зусиль для досягнення чогось)

Він немало **попогрів чуба**, аби засвоїти британську манеру англійської мови, і хіба б, дуже пильне вухо могло подеколи вловити в його вимові американську інтонацію.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 13)

Попускати віжки (послаблювати контроль, догляд за ким-, чим-небудь)

– Бачите, для Ларі я ніколи не був авторитетом, – одникувався доктор Нельсон. – Навіть хлопчаком він усе робив по-своєму. – Це відомо. Ви йому **попускали віжечки**. Дивно, що з нього ще вийшов такий хвацький хлопець.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 29)

Попустити себе на глум кому (дозволити насміхатися, кепкувати)

Перевелися лицарі-отамани: не буде вже на Січі другого Тараса, або Наливайка. І яка ж то Січ стала, що **попустила себе на глум** якимсь там французам!..

(Ольга Рогова. Тиміш Хмельниченко, с. 12)

Порахувати кістки кому (сильно потовкти когось)

– А ти **порахував кістки** тому типові, що вдарив тебе? – спитала вона.

– Авжеж. Усі до одної. Я з нього котлету зробив.

(Е. Сігал. Історія кохання; пер. з англ. М. Пінчевський, О. Терех, с. 37)

Порожнє місце хто (нічого не вартий хтось)

– Ти привезеш тітку – я за цим простежу – і проживемо так цілий місяць. Діти тебе люблять, а ми з Джей для них **порожнє місце**.

(Джером К. Джером. Троє на бумелі; пер. з англ. О. Негребецький, с. 6)

Пороху нюхати (брати участь у воєнних діях)

Коли він, попрощавшись з усіма за руку, підійшов до коня, то не тупцював біля нього, цілячись ногою в стремено, а

скочив так легко і спритно, що сумніву не було: по штабах таку кавалерійську виправку не висидиш. Цей чоловік, видно з усього, і **пороху нюхав**, і шаблю шербив об ворожі черепи.
(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 178)

Посідати кружкома (сісти колом)

Було їх при тій отарі шестеро: всі **посідали кружкома** на шкурі, та перш підсунули Дон Кіхотіві перевернуте корито і з незграбною чемністю попрохали гостя сісти.
(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 86)

Посміхатися на всі тридцять два (з широкою посмішкою; на весь рот усміхатися)

Ну, а коли ти велика птиця або знаменитість, тоді він поводитиметься з тобою ще гидотніше. Підійде, **повсміхається на всі тридцять два** – мовляв, бач, який я в дошку свій! – і кине: «То як там у вас у Коннектикуті?» або: «Як ся має Флоріда?» Паскудна була забігайлівка, правду кажу. Я туди помалу й дорогогу забув.
(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 175)

Поспіти з козами на торг (нема причини, потреби поспішати куди-небудь або з чим-небудь)

На тім і застряло сватаннє. Старі вже більш і не згадували, бо і в Череваня, і в Шрама була така думка, що ще **поспіють з козами на торг**. Не так думав Петро: він зараз догадавсь, що Череваниха б'є на якогось іншого зятя, да й сама Леся їм гордує.
(Пантелеймон Куліш. Чорна рада, с. 24)

Поставати з попелу (повертатися до життя, відроджуватися)

– Колись, у давнину, жив на світі дурний птах на ймення Фенікс. Кожні кілька сотень років спалював себе на вогнищі. Мабуть, той птах був кровним родичем людини. Але, зго-

Поставити всі крапки над «і»

рівши, він щоразу відроджувався, **поставав з попелу**. І ми, люди, схожі на цього птаха, але маємо одну перевагу – ми знаємо, яку дурницю робимо.

(Р. Д. Бредбері. 451° за Фаренгейтом; пер. з англ. Є. Крижевич, с. 322)

Поставити всі крапки над «і» (усе остаточно з'ясувати)

Я лишилася в неї на вечерю, але їй і на мислі не було втішати мене, і додому я пішла в поганому настрої, твердо поклавши собі поговорити з Честером про все відверто, **поставити всі крапки над «і»**.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 63)

Поставити з ніг на голову що (докорінно змінити усе)

Гонор у таборі він показувати не збирався. Не для того сідав, аби привертати до себе увагу. Засудили взимку сорок першого, до війни, і була надія звільнитися достроково, за гарну поведінку. Тим більше, усі, хто займався його справою, включно з суддею, ставилися до злочинця з неприхованим розумінням. Тож натяки на можливість вийти раніше звучали досить прозоро. І він налаштував себе на кращий фінал. Але війна **поставила все з ніг на голову**.

(Андрій Кокотюха. Чорний ліс, с. 10)

Поставити на коліна кого (примусити підкоритися когось)

Янкі **поставили Південь на коліна** й збиралися утримувати його в такому стані. Неначе рукою лихочинця-велетня все в цьому краю було перевернуто догори дном, і той, хто раніше тут господарював, зробився безправнішим навіть за своїх колишніх рабів.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 148)

Поставити на місце кого (збити пиху з кого-небудь)

– Пихатий, зарозумілий, – як його можна витримати? Іде туди, іде сюди, вважає, що він такий величний! Не досить

вродлива, щоб із ним танцювати! Шкода, що вас там не було, любий мій, ви б зуміли **поставити його на місце**. Як я ненавиджу цього молодика!

(Джейн Остін. Гідність і гонор; пер. з англ. Т. Некряч, с. 16)

Поставити на ноги кого (зробити когось самостійним, самодостатнім)

– Я певний був, що у мене більше снаги **поставити Україну на власні ноги**, ніж у тебе, Іване Самойловичу, і більше, ніж у кого другого на світі, і тому я прийнявся за це діло. Воно важке, може, більше важке, ніж у Сибірі віку доживати, але я його не кину. А коли собі хто гадає, що в нього більше кебети, ніж у мене, нехай пробує, але я не вірю. Не вірю і не дозволю!

(Богдан Лепкий. Мотря, с. 35)

Поставити не на ту карту (прорахуватися)

Запала зловісна мовчанка, потім хтось із Нортів не витримав і захихотів. Розмері, не зводячи очей з рухливого ірландського обличчя Діка, бачила, як зміст її слів поступово проникає в його свідомість, і водночас їй самій ставало ясно, що головний козир розіграно невдало, – хоч вона ще й не розуміла, що просто **поставила не на ту карту**.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 99)

Поставити себе на одну дошку із ким (стати рівнею комусь)

Наполеон, позаяк уже наважився проголосити себе імператором (подумати тільки – **поставити себе на одну дошку** із домами Романових, Гогенцолернів і Габсбургів), на цьому не зупиниться. Йому мало Франції – територіальні претензії до Австрії і Пруссії, союзників Росії, неминучі.

(Володимир Лис. Діва Млиница, с. 9)

Поставити хрест на кому (не покладати надії на когось; зневіритися)

Отож мені не залишалося нічого іншого, як чекати, поки він повернеться – може в червні, а може, в липні. Чекати,

Постріл навмання

вряди-годи (або й частіше – як буде за що) напиватися і писати – тільки й роботи тепер для адвоката, що на ньому **поставили хрест.**

(Ф. Дюрренматт. Правосуддя; пер. з нім., О. Логвиненко, с. 329)

Постріл навмання (хід навгад, без певності у чомусь)

Це був **постріл навмання**, а проте репортерський інстинкт не підвів. Протягом літа сотні людей, що бували на прийомах у Гетсбі й на цій підставі вважали себе втаємниченими в його справи, ширили про нього всілякі чутки, і йому вже й справді було недалеко до того, щоб стати героєм газетної сенсації.

(Ф. С. Фіцджеральд. Великий Гетсбі; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 120)

Потерпати за свою шкуру (переживати за власне життя)

Казали, що купувати в нас коней – то надто великий ризик, за це можна поплатитися життям. Але вони чомусь не дуже **потерпали за свою шкуру**, коли вимінювали коня за мішок-другий ячменю чи стару кожушанку. Люди перевелися, що тут казати.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 351)

Потикати свого носа куди (втручатися не в свою справу)

Бо саме так найзручніше маневрувати і нападати зненацька на советських активістів та іншу більшовицьку мерзоту, на-самперед ту, що наважується **потикати свого паскудного носа** до лісу...

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 258)

Потирати руки (виражати задоволення)

Надвечір людина-вексель ставала звичайною людиною, а злиток металу в її грудях – людським серцем. Якщо цей чоловік був задоволений з минулого дня, він **потирав руки**, а з глибоких зморщок його обличчя неначе випромінювався димок веселості, справді-бо неможливо інакше передати

німу гру його мускулів обличчя, що нагадувала беззвучний сміх Шкіряної панчохи.

(Оноре де Бальзак. Гобсек; пер. з фр. А. Кашпер, с. 267)

Потрапити в неласку кому (втратити чийсь прихильність, любов)

Була й причина – я так часто **потрапляла в неласку**. Я й справді боялася тітоньчиних ляпанців; коли вона вже давала мені березової каші, то від щирого серця.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 181)

Потрапити з вогню у полум'я (опинитися між двох небезпек)

Але ворог зрозумів, що тут щось нечисте, здійняв стрілянину й почав їх переслідувати, поки загін Чорного Ворона не **потрапив з вогню у полум'я**.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 53–54)

Потрапити за ґрати (опинитися у в'язниці)

Одначе замість ордена я дістав викрадення сина, адвокати дружини обідрали мене до нитки під час розлучення, а у фіналі цієї історії жахів я ще й **потрапив за ґрати** після спроби повернути собі найкращу з моїх робіт, яку оголосили «власністю, набутою під час спільного подружнього життя».

(Пітер Кері. Крадіжка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 9)

Потрапити на гачок (дати себе ошукати, обманути)

– Чому ж ти щодня не ходиш ловити рибу? – запитала дружина. Клаас відповів:

– Щоб самому не **потрапити на гачок** до громадських стражників.

(Ш. де Костер. Легенда про Уленшпігеля; пер. з фр. С. Сакидон, с. 23)

Потрібний, як собаці п'ята нога (абсолютно непотрібний; зайвий)

Катерина не дуже любила ті посиденьки, хоча й помічала, що дехто приходиться заради неї, але боялася сердити дівчат,

Потрошки-трошки

збиралася і йшла в кіно чи так десь, бо бачила, що дівчата вже дивляться на неї скося, наче вона когось відбиває у них абощо. А їй якраз ніхто й не потрібен був, ті залищання їй, **як собаці п'ята нога...**

(Василь Шкляр. Тінь сови, с. 15)

Потрошки-трошки (помалу, поступово)

Пригнічений стан Клайда не випав з ока Мак-Міллана, який прийшов через два дні, і він захотів дізнатись причину. В їхній останній зустрічі Клайд своєю поведінкою дав йому право думати, що хоч не всі його повчання сприймаються з таким запалом, як хотілося б, та все ж Клайд **потрошки-трошки** починає проймається тими релігійними ідеями, які він намагався передати йому.

(Т. Драйзер. Американська трагедія; пер. з англ. Л. Смілянський, Л. Яценко, І. Буше, с. 697)

Похнюпити носа (вдатися в розпач, втратити надію)

Аж ось надвечір другого таки дня побачили вони здаля преславне місто Тобосо; од того виду збадьорився наш Дон Кіхот, а Санчо **похнюпив носа**, бо він же сном-духом не знав, де живе та Дульсінея і зроду не бачив її в образ, як, зрештою, і його пан.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 60)

Походеньки справляти (вчашати за випивкою)

– Я тебе розумію, Санчо, – сказав Дон Кіхот. – Ти все до бурдюга **походеньки справляв**, а після того дужче до сну тягне, аніж до музики.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 91)

Похололо під серцем у кого (хтось завмер від несподіванки)

У Арсена **похололо під серцем**. Ця несподівана тяжка звістка ударила його, ніби обухом.

– Кепські справи, – прошепотів він. – Сьогодні татари можуть бути в Дубовій Балці...

(Володимир Малик. Чорний вершиник, с. 19)

Почастувати березовою кашею кого (побити кого-небудь)

– А хіба я що кажу? – здивувався дядько. – Ясно, що ти не хочеш, так то ж ти, ти ж нашого роду! А з іншими що робити, питається? Та моя б воля, то взяв би лозину... – Він сікнув «лозиною» повітря і, підсмикнувши на колінах холоші, сів. Довго мовчав і лиш посапував так, мовби оце не говорив, а **почастував березовою кашею** вісімнадцять «штук».

(Василь Шкляр. Танець під чортовою дудку, с. 118)

Почати з нової сторінки що (почати все спочатку)

Зізнаватись у подружній зраді буде неймовірно боляче, але для того щоб усе це пережити і **почати життя з нової сторінки**, ми з Полом мали закрити сторінку попередню. Я мушу сказати своєму чоловікові, що бачила, як він ходив із білявкою в «Сент-Реджис», і що я йому це пробачила.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 138)

Початком кінця статі (приводити до загибелі, до знищення чого-небудь)

А після того – тяжке похмілля: чудом уникнувши запалення легенів, вона впала, однак, у найчорнішу депресію. Вони «помирилися», але то **був уже початок кінця**, а Меріон, свідок усього того, вирішила, що сестра її мучиться за недолужком-чоловіком, – і зненавиділа його.

*(Ф. С. Фіцджеральд. Повернення до Вавилону;
пер. з англ. М. Пінчевський, с. 111)*

Почесати язики (обговорювати поза очі чийсь поведінку)

– Сусіди завжди раді **почесати язики**. Їм більше ні про що говорити от вони й плетуть плітку про Дженні. Ти сам знаєш,

Почувати себе на своєму місці

вона хороша дівчина. Навіщо вони говорять такі речі? – очі доброї матері наповнились сльозами.

(Т. Драйзер. Джентлі Герхардт; пер. з англ. невідомо, с. 50)

Почувати себе на своєму місці (почувати себе добре, зручно)

Кінець кінцем, Мартін ніде не **почував себе на своєму місці**. Просто він умів пристосуватися до будь-яких обставин, через те його й любили скрізь; він ніколи не пас задніх ані в роботі, ані в гульні, вмів повсюди відстояти свої права й належну до себе пошану.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 192)

Почуватися порожнім місцем (вважати себе нічого не вартим)

Він стояв, дивлячись на неї. Вона знала, що він її не бачить. «Тобто, – подумала жінка, – не те щоб не бачить». Він завжди пильно дивився на людей, і від цих його бісових очей ніколи нічого не вислизало, проте його погляд змушував людей **почуватися порожнім місцем**.

(Айн Ренд. Джерело; пер. з англ. О. Замойська, с. 11)

Почухати боки кому (побити кого-небудь)

– Іч, сатана, який завзятий! – лагідно басив той: видно, любив козака. – Ну, ну, давай, синку! **Почухай боки** старому ведмедеві! Але й сам бережись! Хоч ти й молодий, та Метелицю не так легко подолати!

(Володимир Малік. Посол Урус-Шайтана, с. 7)

Пошити у дурні кого (хитрістю, обманом поставити кого-небудь у незручне, смішне становище)

Але я людина ошадлива. Я ніколи не тринькав грошей, не губив, тож і зараз **пошию їх у дурні**. Я їх аніскілечки не боюся. Відчалою з цього рифу, друзяко, і знов обведу їх усіх довкола пальця.

(Р. Л. Стівенсон. Острів скарбів; пер. з англ. О. Гончар, с. 22–23)

Пошитися в дурні (поставити себе в незручне, смішне становище)

Однак їхні довгообрази обличчя поволі стали округлюватися, загострені, як у мерців, носи потроху знову кирпатіли, а коли я сказав, що їм нічого не буде, вони просто **пошилися в дурні** й можуть хоч зараз вертати додому, братчики Момоти геть ожили, їхні очі знов заблищали.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 117)

Права рука кого (перший помічник, довірена особа у кого-небудь)

– Мій предок, сер Ральф Масгрейв, відомий як завзятий рояліст, він був **правою рукою** Карла Другого під час його мандрувань, – зауважив Масгрейв.

(А. К. Дойл. Обряд родини Масгрейвів; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 21)

Правдами й неправдами (будь-якими засобами)

Ці невдахи – розчаровані романтики і мрійники з утраченими ілюзіями, відчайдушні авантюристи й злодії – з'їжджаються сюди з усіх кінців світу. Вони блукають тісними вуличками старого міста або цілими юрбами очікують у порту чергового пароплава і облягають його, немов фортецю, сподіваючись дістати роботу. І якщо їм пощастить заробити трохи грошей і **правдами чи неправдами** набити шлунок, щасливіших за них немає на світі.

(М. Марчевський. Острів Тамбукту; пер. з болг. І. Білик, Д. Білоус, с. 7)

Правити своїй (настійливо дотримуватися тієї самої думки в розмові)

– Не лізьте ви в це діло, – обізвався кухар Сем. – Краще сидить собі тихенько.

– Коли не хочеш, не ходи, – сказав Джордж.

– Встрянете в цю халепу, то добра не ждїть, – **правив своїй** кухар. – Сиділи б собі тихенько.

– Я піду до нього, – сказав Нік Джорджеві. – Де він живе? Кухар відвернувся.

(Е. Хемінгуей. Убивці; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 123)

Правити теревені

Правити теревені (говорити щось незначне, несерйозне, пусте)

Біля стійки бару «Стомлений джентльмен» сиділо шестеро. Один із них – приїжджий комівояжер – про щось без угаву базикав, троє інших – техасці – мабуть, не схильні були **правити теревені**, а два мексиканці-пастухи мовчали.

*(С. Крейн. Наречена їде до Єллоу-Скай;
пер. з англ. І. Андрущенко, с. 90–91)*

Прахом піти (зруйнуватися, зійти нанівець)

Убитий, з тупим болем у серці брів Грегорі вулицею, чітко усвідомлюючи, що через один вияв його безглуздої доброти **пішла прахом** вся його кількамісячна робота і що тепер – оскільки політична опозиція надто полохлива – він ніколи не зможе потрапити до обітованої землі свого кращого майбутнього, у всякому разі в цьому місті, – того майбутнього, до якого він поривався з такими надіями; не потрапить ні він, ні його дружина, ні син.

(Теодор Драйзер. Пастка; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 98)

Працювати на свою кишеню (думати виключно про власні інтереси)

Вона не могла розмовляти з ним інакше. Небезталанний хлопець, уїдливі і досить дотепний у своїх статтях, він, як шахтар-стахановець, старанно **працював на свою кишеню** й очі його запалювалися лише тоді, коли йшлося про гроші. У своїх писаннях він міг довести до абсурду будь-яку ситуацію.

(Ірен Роздобудько. Мерці, с. 10)

При тілі хто (про вагітну жінку)

– Швидше про Томмі. Ніщо так не прикрашає жінку, як дитина.

– Певна річ, я тепер **при тілі**.

– Я не про це.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 103)

Прибитий горем хто (хтось пригнічений, має великий смуток)

Мабуть, вона й приїхала сюди саме тому, що так мало знала про це місто. Після трагедії у Вісконсіні, **прибита горем**, вона інстинктивно шукала забуття десь там, де її ніхто не знає й де їй самій усе чуже. Знайомі речі, знайомі звуки озивалися в серці нестерпним болем, який не втихав ні вдень ні вночі.
(А. Гейлі. *Готель*; пер. з англ. М. Пінчевський, О. Гординчук, с. 23)

Прибрати до рук кого (підкорити собі кого-небудь)

А втім, на той час він мав уже інший клопіт: його **прибрала до рук** одна жіночка, яка сподівалась уславитися разом із журналом. Жіночка та була вельми заповзятлива, і лагідний Кон просто не міг уникнути її рук. До того ж він узяв собі в голову, що кохає її.

(Ернест Хемінгуей. *Фієста*; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 4)

Прибрати з дороги кого (відсторонити, усунути того, хто заважає)

Я ще можу зрозуміти, чому цього прагне Тілні. Він вважає, що я маю факти, які можуть йому дуже зашкодити, – до речі, так воно й є, – а оскільки я не виступив з ними публічно, то, виходить, вони ще в мене в руках, і якщо **прибрати мене з дороги** або якось скомпрометувати, то всі мої матеріали підуть прахом і з ним нічого не трапиться.

(Теодор Драйзер. *Пастка*; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 78)

Прибрати способу на що (зарадити чомусь)

Ніякі поради доктора не помагали од сього помору, ніякі ліки не ставали в пригоді: чи то вже така була натура хвороби, чи неуки-гоїтелі (а тоді, крім учених медиків, порозводилось було багато лікарів та лікарок, що зроду й не нюхали медицини), не мігши знати, в чім сила недуги, не вміли **прибрати на неї способу**.

(Джованні Боккаччо. *Декамерон*; пер. з італ. М. Лукаш, с. 31)

Привернути на свій бік

Привернути на свій бік кого (зробити кого-небудь своїм прибічником, прихильником)

Він повів за собою третину ангелів, підбив людину на те, щоб вона повстала проти бога; і цілі покоління людей **привернув на свій бік** і прирік на пекельні муки.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 185)

Привести на світ (народити дитину)

Коли розваги їй почали набридати, вона повернулася в Америку, зустріла Стівена Блейна й вийшла за нього заміж – тільки тому, напевно, що трохи втомилася, трохи засумувала. Своє елине дитя вона виношувала цілу надокучливу осінь та зиму і **привела на світ** у весняний день 1896 року.

(Ф. С. Фіцджеральд. По цей бік раю; пер. з англ. О. Негребецький, О. Ломакіна, с. 4)

Придбати на дурняк (купити за безцінь)

– Дещо я заробив, вклавши власні скромні кошти у бавовну на початку війни – я **придбав її майже на дурняк**, а згодом, коли англійські фабрики стали криком кричати: бавовни! – спродав по долару за фунт.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 118)

Придержати язика (утриматися від висловлювань про когось, про щось)

Знову він образив когось – невже не можна було трохи **придержати язика**? Коли ж це скінчиться? Чи так воно вже й буде довіку?

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 385)

Придуреники корчити (сленг. видурюватися)

– Принаймні тут мені подобається, – веду далі. – Я хочу сказати, саме тепер. Просто сидіти з тобою, баляндрасити, **корчити придуреники...**

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 208)

Призволятися досочу́ (надмірно частуватися їжею, напоями)

Бахкали корки від шампанського, на столах, покритих мереживними скатертинами, виставляли обіди з семи страв. Шинка у вині, фарширована качка, паштет з гусячої печінки, рідкісна садовина будь-якої пори року – всім цим **досочу́ призволялися** гості.

(*М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 155*)

Приймати на віру що (вірити в що-небудь без доказів)

– Я нічого не **прийму на віру**, поки не ознайомлюся з усіма обставинами. Зараз я в кількох словах, наскільки мені самому пощастило в ній зорієнтуватися, змалюю вам ситуацію.

(*А. К. Дойл. Таємниця Боскомської долини; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 64*)

Прийти до тям (опритомніти)

Коли він згодом **пришов до тям**, то виявив, що лежить у кузові якоїсь машини, котра, наскільки він міг здогадатися, підстрибуючи на вибоях, бралася вгору покрученим провулком, що вів від узбережжя до села.

(*Аґата Крісті. Зливки золота; пер. з англ. В. Шовкун, с. 50*)

Прийти на світ (народитися)

Колись старий лікар ладен був дякувати Богові за кожне дитя, якому допомагав **приходити на світ**. Але тепер він уже не думав, що життя – це велике добро. Непривітним був цей світ для немовлят, і багато їх помирало вже в перші місяці життя.

(*М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 155*)

Пришов край чому (настав кінець чомусь)

Коли я вибрався на палубу, мені здавалося, що всьому **пришов край**. З усіх боків було чути, як ламалося дерево,

Прикипіти до місця

бряжчало залізо, рвалась парусина. Буря шпурляла шхуну, намагаючись розбити її вщент.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 124)

Прикипіти до місця (завмерти, бути непорушним)

Потім притиснувся до дівчини. Та спробувала відхилитись, але Хосе Аркадіо ще дужче притиснувся. І тоді вона відчула його. **Прикипіла до місця**, затремтівши з подиву й переляку, не ймучи собі віри, і врешті-решт озирнулася на нього з боязкою усмішкою.

(Г. Г. Маркес. Сто років самотності; пер. з ісп. П. Соколовський, с. 39)

Прикипіти очима до кого, чого (пильно дивитися на кого-, що-небудь)

Минуло багато років, і я здогадався, що не міг відвести від неї погляду не тому, що мене вабила її постать, а тому, що **прикипів очима** до її постави та рухів.

(Бернгард Шлінк. Читець; пер з нім. П. Таращук, с. 18)

Прикладатися до чарки (вживати надміру алкогольні напої, зловживати ними)

Доктор Мід не попереджував Скарлет, що в її стані не можна **прикладатись до чарки**: він і уявити собі не міг, що пристойна жінка взагалі могла пити що-небудь, міцніше за виноградне вино.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 184)

Прикласти свою руку до чого (спричинитися до здійснення чогось)

Скільки разів доводилося ледь не дослівно переписувати той чи інший твір, який потім виходив під прізвищем іншої людини, без жодних навіть натяків, що і я там **приклав свою руку**, хоча я виразно бачу усі свої сліди, усі ті вістові стовпчики, забиті на окремих ділянках твору.

(Юрій Винничук. Цензор снів, с. 4)

Прикусити язика (замовкнути)

– Тихіше! – прошепотів йому Луїс. – Якщо вам життя дороге, то **прикусіть язика**. – Але Джонсон, дивлячись угору, продовжував бубоніти.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 51)

Припадати носом до землі (падати комусь у ноги; вклонятися комусь)

Дехто навіть називає його Обіцяним, що звільнить нас від прокляття, яке наслав наш Ворог, Змій, у саду Едему. І ще гірше те, що Німр-Рада дозволяє їм казати це. Вони навіть **припадають носом до землі** і трохи не поклоняються йому!

(К. Барнет-Гремсков. Той, хто підносить небеса; пер. з англ. О. Гладкий, с. 12)

Припасти до вподоби кому (сподобатися комусь)

...сер Бругем лишив у спадщину Джімові лише дві тисячі фунтів і дещо з меблів, у написаному перед смертю листі він просив Боба дати братові притулок у Бакфілді, принаймні доки той одружиться. Тітоньці Леттер цей план дуже **припав до вподоби**, і вона зразу ж запропонувала: хай Джім спершу попрацює у конторі Бінга, треба ж йому набити руку.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 87)

Припасти до душі кому (сподобатися комусь)

Гарний молодий друг Хорста, що **припав їй до душі**, був веселий і любив розваги, як і вона, а також походив із відповідної банківської родини.

(Даніела Стіл. Відлуння; пер. з англ. Є. Кононенко, с. 13)

Припасти до смаку (сподобатися)

– Запримітивши цікаву річ, не купуйте одразу. Тільки моргніть – і я сам упораюсь. Він радів, як дитина, придбавши за півціни якусь річ, що **припала мені до смаку**.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 13)

Приперти до стінки

Приперти до стінки *кого* (поставити когось у безвихідне становище)

– Що я не бачив, як з розумно-нахабного обличчя Джефа Бусліка вмить зсезла ота його сліпуча й самовпевнена по-смішка на мільйон ват, коли ти **приперла його до стінки** тим записом. Я завжди знав, що ти нікого не боїшся, але щоб так!
(Дж. Паттерсон, *М. Ледвідж. Помилка*; пер. з англ. В. Горбатько, с. 196)

Пристати до берега (знайти свій життєвий шлях, своє місце у житті)

– Я знаю тільки одне: я твердо вирішив **пристати до берега**, як ото кажуть моряки, і хочу, щоб господинею Каса-дель-Корво була Лу, а не котрась інша жінка з цього селища чи, зрештою, з цілого Техасу.
(Т. М. Рід. *Вершник без голови*; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 461)

Прихилитися серцем *до кого* (відчувати приязнь, симпатію до когось)

Коли доти в поганиновому серці ще таївся якийсь лід байдужості до мене, то ця по-дружньому, з насолодою викурена люлечка розтопила його, і ми стали щирими приятелями. Квіквег, здавалось, **прихилився до мене серцем** так само природно й невимушено, як я до нього...
(Герман Мелвілл. *Мобі Дік*; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 84)

Пришивати гаплік *кому* (відливо, дошкульно зауважувати комусь)

– Нема чого мені **гаплік пришивати**, – холодно відказала Скарлет, не побачивши нічого смішного у словах Томмі. – Звісно, мене не на те виховувано, щоб заправляти тартаком.
(М. Мітчелл. *Звіяні вітром*, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 161)

Про б́удень (на будній день)

Решта йшла на камізелю з дорогої саети, оксамитні штани й пантофлі про свято; **про б́удень** малась одежа з сукна домашнього роблива – і то незгірша.
(М. Сервантес. *Дон Кіхот*, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 32)

Про вовка помівка (поява людини, про яку шойно згадували)

– **Про вовка помівка**, – сказав Генрі. – А ось і сам Торес!
– Я перший! – вигукнув Френк, стуляючи кулаки й промо-
висто натужуючи м’язи.

(Джек Лондон. Серця трьох; пер. з англ. М. Иванов, с. 197)

Про запас (про всяк випадок)

Половина її місячних прибутків ішла Віллові до Тари, час-
тина на покриття боргу Ретові, решту вона відкладала **про**
запас. Жоден скнара так часто не перелічував своє золото,
як вона, і жоден так не боявся його втратити. Вона остеріга-
лася класти гроші в банк, бо він міг збанкрутувати або янкі
могли конфіскувати її рахунок.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 164)

Про людське око (для вигляду, для годиться)

Він подивився на Ендрю, який зняв капелюха, і запитав:

– Все ще зав’язаний ходиш?

– Так, – відповів Ендрю, помацавши бинт. – Але тільки **про**
людське око.

(Філіп Боноскі. Дорога додому; пер. з англ. Ю. Попсуєнко, с. 370)

Про мене (вираження згоди з відтінком байдужості)

– А кого ж ти думаєш сватать? Може, яку убогу? **Про мене**,
бери й убогу; але тим не здобрієш, бо й ми убогі.

(Іван Нечуй-Левицький. Микола Джеря, с. 23)

Про се, про те (про всяке, різне)

Відтоді він уже вітався з нею щодня. Навколо громадили-
ся купи трісок та стружки, стоси дерев’яних рам і дощок,
лежали бочки з цементом. Він незграбно вклонявся, вона
байдужо позирала на нього. Згодом почала розпитувати
про се, про те.

(Ярослав Івашкевич. Біля мосту; пер. з пол. О. Медуценко, с. 18)

Пробивати собі дорогу

Пробивати собі дорогу (докладати всіх зусиль для досягнення мети)

Мартін прийшов на обід і силкувався бути люб'язним з гладким м'ясоторговцем-оптовиком та з його ще гладшою дружиною – людьми поважними, що могли стати в пригоді молодому комерсантові, який тільки **пробивав собі дорогу**.
(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 307)

Пробиватися назовні (ставати явним, очевидним)

Трохи ближче познайомившись з їхньою сім'єю, я почав підозрювати, що між Ліллом та матір'ю Руперта колись щось було і що в Руперта тепер **пробивалася назовні** чи то давня дитяча неприязнь (недарма ж він завжди так рішуче відкидав Ліллові намагання бути йому «другим батьком»), чи то якась довго тамована незгода в ч.омусь важливому, – що тільки тепер знайшла свій вихід.
(Дж. Олдрідж. Небезпечна гра; пер. з англ. П. Шарандак, с. 58)

Пробитися нагору (забезпечити собі помітне становище в суспільстві, благополуччя)

– Ну, Імоджін, не будемо говорити тепер про це, – скептично відповів Грегорі, – в усякому разі, доки не покінчимо справу з письмовим зізнанням. Принаймні стільки ви повинні для мене зробити. Адже ви теж не знаєте, яке в мене було життя – безперервна боротьба за те, щоб **пробитися нагору**.
(Теодор Драйзер. Пастка; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 95)

Пробігти оком (обдивитися)

Не гаючись, виїхали вони з лісу й побачили неподалік тих трьох селянок. Дон Кіхот **пробіг оком** по всьому тобоському шляху і, не постерігши ніде нікого, крім цих дівок, збентежився непомалу й спитав у Санча, де ж він тих дам покинув – у місті чи за містом.
(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 68)

Провалитися з тріском (зазнати в чомусь ганебної поразки)

Не диво, що з такою підготовкою Шарль з **тріском провалився** під час випускних екзаменів на звання санітарного лікаря. А дома ждали вже сина на вечір, щоб відсвяткувати його успіх!

(Гюстав Флобер. Пані Боварі; пер. з фр. М. Лукаш, с. 30)

Провідна нитка (основне, головне у чомусь)

Близькі вибори стали для Ноґери **провідною ниткою**, що допомогла йому віднайти клубок підривної діяльності. Він налагодив зв'язки з міською молоддю, малодосвідченою в політиці, й розгорнув потаємну й уперту підбурювальну кампанію.

(Г.Г. Маркес. Сто років самотності; пер. з ісп. П. Соколовський, с. 115)

Продажна душа (запроданець)

Як тільки щось йому не до вподоби, він починає бурчати, а на судні завжди знайдеться **продажна душа**, яка донесе його слова Вовкові.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 47)

Прожити день до вечора (безрадісно, без будь-яких перспектив на майбутнє)

Вони, як і раніш, виявляли ніжність, навіть щось наче любов, але та ніжність походила тепер лише від бажання зберегти звичний плин життя, **прожити день до вечора**, не заглядаючи далі.

(Дж. Олдрідж. Небезпечна гра; пер. з англ. П. Шарандак, с. 61)

Пройти вогонь і воду (зазнати багато поневірянь у житті, загартуватися)

А той, хто **пройшов вогонь і воду**, прекрасно розуміє, що для деяких завдань докладний попередній план виявляється на практиці зовсім непридатним.

(Богомил Райнов. Велика нудьґа; пер. з болг., с. 355)

Пройтися по́топтом

Пройтися по́топтом *по кому, чому* (грубо зневажити когось, щось)

З її уст ладні були зірватись найдошкульніші слова. Після всіх цих образ, коли він змусив її розкритися з найдорожчим, що в неї є, і **пройшовся по ньому по́топтом**, він ще гадає, що вона візьме від нього гроші!

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 130)

Прокловтнути язика (замовкнути або мовчати)

– Що, **язики прокловтнули?** – кинув нарешті Скаллі, звертаючись до всіх трьох – до сина, ковбоя і східняка, і з цим уїдлигим зауваженням вийшов з кімнати.

(С. Крейн. Блакитний готель; пер. з англ. Г. Лелів, с. 50)

Пролити світло *на що* (пояснити що-небудь, зробити щось зрозумілим)

Не зашкодить розповісти про всі факти ще й тому, щоб **пролити на них справжнє світло**, бо маю підстави вважати, що сила-силенна чуток про смерть доктора Грімсбі Ройлотта зображує справу ще жахливішою, ніж вона була насправді.

(А. К. Дойл. Пістрява стрічка; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 107)

Промерзнати до кісток (дуже змерзнати)

До готелю я добрався після сьомої, коли навколо вже зовсім стемніло. **Я промерз до кісток**. Цуценя вівчарки висунуло морду з конури і заскавуліло.

(Х. Муракамі. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 232)

Промокнути до останньої нитки (наскрізь промокнути)

Вечір був надивовижу теплим, небо – як і раніше, похмурим. З півдня мляво подував вологий вітер. Як завжди, запах моря перемішаний з передчуттям дощу. Пейзаж, сповнений легкої ностальгії. Комашиний скрекїт у травах над річкою. Здавалось, що от-от випаде дощ. Дрібна мжичка, про яку не скажеш, що це дощ, але від якої **промокаєш до останньої нитки**.

(Х. Муракамі. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 89)

Пронизати до самого серця кого (сильно вразити, зворушити когось)

Грюк і одчайний крик **пронизали присутніх до самого серця**. Столи, стільці, апарати підскочили на своєму місці, а мертвий телеграфіст боком звалився на підлогу.

(Гео Шкурупій. Провокатор, с. 47)

Пронизувати до кісток кого (проймати холодом когось)

– Та до Січі ще добрих п'ять верст! Попомахаєш костуром! Попохукаєш у закоцюблі руки, най їх мамі!.. Хоч би рукавиці які-небудь, то якось би терпів! А то хоч плач! У пучки зашפורи зайшли: болять, мов поодрубувані... А навкруги – голий степ. Вітрець невеликий, а **пронизує до кісток!**

(Володимир Малик. Посол Урус-Шайтана, с. 5)

Пропаша душа хто (про бездолену людину)

– А я взагалі від них не в захваті, а тим паче – від їхньої компанії. Що вони знайшли хоч би в містерові Норті, який ніколи не просихає?

– Авжеж, то **пропаша душа**, – погодилась перша. – Та ніде правди діти: той, про кого ми говоримо, буває, коли хоче, найчарівнішою людиною в світі!

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 104)

Прописна істина (те, що не вносить нічого свіжого, оригінального)

Французи розбурхують світ не парадоксами, а очевидними речами. Вони втілюють **прописні істини** – як під час Французької революції.

(Г. К. Честертон. Хрест із сафірами; пер. з англ. А. Пехник, с. 7)

Просиджувати дні й ночі (повністю присвятити себе, свій час чомусь)

А найкраще в людині те, чим вона цікавиться, що дає їй заробіток, на чому вона спеціалізується, над чим **просиджує дні й ночі**, що бачить навіть у сні.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 189)

Просити руки

Просити руки кого, чиєї (просити дівчину дати згоду на шлюб)

Алджернон: Якщо я на десять хвилин відверну її увагу, щоб ти скористався нагодою і **попросив у Гвендоліни руки**, ти запросиш мене у «Вілліс»?

(О. Вайльд. Як важливо бути серйозним; пер. з англ. О. Негребецький, с. 129)

Прослизнути як пісок крізь пальці (пропасти, зникнути)

«Зараз над усім нависла загроза», – нагадав він собі. Усе, заради чого він так старанно працював, могло тепер **прослизнути як пісок крізь пальці**.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 27)

Простий смертний (звичайна людина)

Річ у тому, що він зовсім не боявся диявола. З усіх відомих мені християн лише про нього я міг сказати таке напевне. Через це люди побоювалися отця Адольфа. Всі розуміли, що **простий смертний** не міг би бути таким сміливим і самовпевненим.

(М. Твен. Тасмничий незнайомиць; пер. з англ. Є. Крижевич, с. 280)

Простіше простого (дуже легко)

Скарлет виявила, що заприятелювати з офіцерами-янкі було **простіше простого**. Вони почували себе самотніми шанцями у ворожому краю, і багато хто з них скучив за порядним жіночим товариством у цьому місті, де респектабельні жінки, проминаючи їх вулицею, підсмикували спідниці й так позирали в їхній бік...

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 165–166)

Просто з-під вінця (одразу після вінчання)

У Сан-Антоніо до вагона зайшла пара молодят, **просто з-під вінця**.

(С. Крейн. Наречена їде до Еллоу-Скай; пер. з англ. І. Андрущенко, с. 84)

Просто неба (надворі)

Ніколи не забути Уормолдові того вечора. В день сімнадцятиліття Міллі він повів її в «Тропікану». То був трохи пристойніший заклад, ніж «Насьйональ», хоча й тут доводилось іти через зали, де грали в рулетку. Естрада й майданчик для танців містилися **просто неба**.

(Г. Грін. Наш резидент у Гавані; пер. з англ. П. Шарандак, с. 228)

Простягнути ноги (померти)

– У мене сім'я!

– До чого тут сім'я! Ти сам собі сім'я. Як **простягнеш ноги**, то яка це буде сім'я? Що від твоєї сім'ї залишиться?

Ендрю промовчав.

(Філіп Боноскі. Дорога додому; пер. з англ. Ю. Попсуєнко, с. 370)

Протерто до дір що (усе давно добре відомо про щось)

– Ну-ну, і далі?.. – у тому питанні для пані було все відомо й **протерто до дір**.

– Але є одна цікава таємниця...

Анна Ельжбета, як і всі жінки, любила таємниці, однак з одним «але»: вона любила їх до безумства...

(Тетяна Пахомова. Таємниця галицького Версалю, с. 16).

Проти вітру плювати (собі ж шкодити)

– От бачите, пане: зласкавилось небо на сльози мої і благання та й судило так, щоб Росинант із місця не рушався. Тож нема чого впіратися і стискати його острогами, бо то значило б нещастя на свою голову накликати; негоже, як той казав, **проти вітру плювати**.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 152)

Проти ночі (пізно ввечері, перед настанням ночі)

Троє добрих людей почали дружню розмову. Лицар кілька разів запитував про ліс, але старий чоловік, звісно, не хотів

Протирати штани

про нього багато говорити, бо такі розмови не ведуться **проти ночі...**

(Фрідріх де Ла Мотт Фуке. Ундіна; пер. з нім. О. Пилипчук, с. 9)

Протирати штани (якнайдовше перебувати на якомусь місці)

Пустир св. Мітра став місцем забав, де вже чверть віку **протирають штанці** всі шибеники з передмістя.

(Еміль Золя. Кар'єра Руґонів; пер. з фр. К. Рубинський, с. 27)

Протоптати стежку для когось (посприяти комусь)

– Ще б пак! – вигукнув Фредді. – Оце ж і є їхній незмінний аргумент. Ну що ж, спробую все-таки **протоптати для вас стежечку**. В кінці тижня запрошу пообідати когось із міністрів – Хаурта чи ще кого.

(Дж. Олдрідж. Небезпечна гра; пер. з англ. П. Шарандак, с. 43)

Протуркати вуха кому, про кого, що (обріднути комусь довгими, постійними розмовами про кого-, що-небудь)

Подорож! Ви бачили таке! Чи бодай раз у житті він і відчув безглузде бажання подорожувати, про яке вона **протуркала йому вуха?** Звісно ні!

(Р. Андре. Погляд єгиптянки; пер. з фр. Г. Філіпчук с. 7)

Проходити червоною ниткою через що (бути основним, провідним у чому-небудь)

А коли Москва першим же ділом ввела в Київ сильний свій гарнізон і поставила там свого воїводу, побачила біду й старшина козацька – і от з того часу нема вже союзу України й Москви, з того часу – тільки боротьба: Москва хоче наложити руку на всі права і свободи українського народу, а народ в лиці кращих своїх людей бореться против того. І ся боротьба **червоною ниткою проходить** через всю дальшу історію України.

(Гнат Хоткевич. Два гетьмани, с. 65)

Прохопитися словом (проговоритися; видати, зрадити таємницю)

Десь, мов, **прохопився словом** його ад'ютант на прізвисько Чорт, що начебто отримав чудернацьку записку від Веремія...
(*Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 23*)

Процідити крізь зуби що (вимовити щось з презирством)

– Чоловіче, як я благав його нікому не доповідати! Але все марно, він був невмолимий, мов сатана. Мовляв, моральні принципи і таке інше. Батько тоді мене мало не вбив. Бурмайстер! – Альфонс **процідив це ім'я крізь зуби**. – Я поквитався з ним, Ернсте! Потурбувався, щоб йому дали півроку концтаборів.

(*Е.М.Ремарк. Часжити і часпомирати; пер.з нім.Ю.Петренко, с. 101*)

Прясти на тонку (бути тяжко хворим, при смерті)

Ні, ці поранені нічим їй не приваблювали. Та ще й те сказати, що багато хто з них **пряв на тонку** – вони помирили швидко й мовчки, занадто виснажені, щоб протистояти зараженню крові, гангрені, тифу й пневмонії, які звалювали їх ще до того, як вони опинялися в Атланті й потрапляли на очі лікареві.

(*М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 317*)

Псові під хвіст що (даремно, марно)

Якщо зараз Мирон зацідить одному-другому поміж роги, майнула Станімірові думка, тоді **псові під хвіст** усі переговори й демаркаційні лінії. Тоді почнеться війна. А як воювати неповному курунені проти такої навали?

(*Василь Шкляр. Маруся, с. 153*)

Пудрити мізки кому (крутити комусь голову)

Ох і дока ж був у своєму ділі Стредлейтер! Клеїти дівчину він починав з того, що спершу **запудрював їй мізки** таким щиросердим, ангельським голосочком, ніби він не тільки

Пуп землі

найвродливіший хлопець у світі, а й страх який милий та щирий.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 64–65)

Пуп землі (про людину, яка вважає себе центром усього)

В такому темно-сірому фланелевому костюмі й картатій жилеточці. Типовий студентик з аристократичного коледжу.

Пуп землі. Стоїть під стіною, тягне ту сигарету, аж очі на лоба лізуть, і вигляд такий знудьгований – кінець світу.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 156)

Пускати бісики кому (кокетувати очима, загравати з кимось; залізати до когось)

Кілька разів під час таких зібрань Оксана **пускала Романенкові бісики**, загравала, намагаючись подавати все так, ніби робить це нишком. Звичайно, той відповідав, як чинив би всякий нормальний дорослий мужчина, не підозрюючи гри.

(Андрій Кокотюха. Чорний ліс, с. 20)

Пускати на вітер що (недоцільно витратити щось)

Всупереч звичаям заможних падуанців, він не користувався срібним посудом, а задовольнявся, як усі прості люди, олов'яними мисками і кухлями, та й ті звелів зробити такими маленькими, що вони вміщали лише трохи вина та м'яса. А чинив він так для того, щоб менше витратитись на їжу. Хоч дрова в Падуї були дешеві, Нікколо топив свій камін усяким мотлохом і проводив усю зиму майже без вогню, бо вважав, що топити дровами – це все одно що **пускати своє майно на вітер**.

(А. Франс. Чудо зі скнарою; пер. з фр. О. Тараненко, с. 162)

Пускати на чотири вітри кого (відпускати, не затримувати кого-небудь)

– Усіх на гілляку! – Він вказав на якогось кремезного татарина і приказав: – Повішай усіх, а тебе **пустять на чотири вітри**.

Ти, Прокопе, тут останешся, – каже до свого внука. – Останешся тут з кількома шляхтичами і допильнуєш, щоби так було зроблено, як я присудив, я, Грицько Жмайло-Кульчицький!
(Андрій Чайковський. Сагайдачний, с. 9)

Пустий звук (те, що позбавлене будь-якого значення, ваги)

Наперед знаючи, що його слова будуть для неї **пустим звуком**, Дік сказав їй тільки:
– Гелен, будь ласка, не роби більше нічого, не порадившись з медсестрою. Обіцяєш?
Але чого варта обіцянка душевнохворої людини?
(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 265)

Пустити в непáм'ять кого, що (забути кого-, що-небудь)

Вони знали: незабаром обід скінчиться, а невдовзі по тому скінчиться й вечір, і його можна буде недбало **пустити в непáм'ять**. Усе це було зовсім не так, як на Заході, де вечір минає в гарячковій напрузі, в постійному невситимому сподіванні чогось чи в нервовому побоюванні, що він от-от дійде кінця.

*(Ф. С. Фіцджеральд. Великий Гетсбі;
пер. з англ. М. Пінчевський, с. 17–18)*

Пустити з душею кого (відпустити когось, обібравши перед цим)

– Не спустить, – заперечив Дон Кіхот, – раз я йому наказав, то мусить чинити мою волю. Хай тільки заприсягнеться тим лицарським законом, до якого належить, то **пущу його з душею**, і він тобі напевне всю заслуженину заплатить.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 50)

Пустити з тóрбами кого (зробити когось жебраком)

– Або спробуйте не догодити йому в чомусь – він не тільки **пустить вас із тóрбами**, а ще й від душі посміється вам услід.

(В. С. Моєм. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 39)

Пустити за димом

Пустити за димом що (спалити щось)

Вони одружилися, взялися будувати нову хату, вже й верх викинули, та прийшли денікінці й усе **пустили за димом**. Тоді Ярко подався до лісу. «Я недалеко, не плач, – сказав він Ганнусі. – Буду навідуватись».

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 46)

Пустити коріння в що, в чому (міцно, надовго закріпитися де-небудь)

Він **пустив коріння** в промисловості, якій йому належало відтепер служити і яку йому судилося прославити, а що був хлопцем без роду й племені, всього лише бідним сином бідного мельника-кустаря, то почав з найнижчого щабля – простого посильного...

(Р. Андре. Погляд єгиптянки; пер. з фр. Г. Філіпчук с. 12)

Пустити лисицю під лавку (себе ж обманути)

Еге, подумав Станімір, **пусти лисицю під лавку**, та вголос сказав, що не годиться від самого початку ламати домовленості, бо навіщо ж тоді ці чесні слова, якщо постановили одне, а робитимемо інше?

(Василь Шкляр. Маруся, с. 152)

Пустити на жеври кого (перетворити когось на жеврака)

– Така записочка, – у відчаї пробелькотів Майло, – може **пустити на жеври** будь-якого шефа офіцерської їдальні.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Меццерак, с. 97)

Пустити півня (підпалити що-небудь; влаштовувати пожежу заради помсти)

Реквізували касу, знищили телефонно-телеграфне начиння і, **пустивши півня**, побігли до берега Шполки, де нас піджидали Фершал із Ладимом, тримаючи напоготові коней.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 311)

Пустити повз вуха що (не звернути ніякої уваги на те, що говорять)

Нараз у Гомерову музику увірвався стугін – в небі з'явилися три дивовижні штуkenції. Розсильний глянув угору й хутко з'їхав у суху канаву. «Літаки», – сказав собі Гомер. До нього підбіг фермерський пес й почав квапливо гавкати, наче переказуючи щось важливе. Гомер **пустив усе повз вуха** й лише раз обернувся й сказав: «Гав» Гав!» Просто так, аби спантеличити собаку. Знову сівши на велосипед, він поїхав далі.

(В. Сароян. Людська комедія; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 6–7)

Пустити старцями попідвікonnéю кого (змусити жебракувати когось через крайню бідність)

– Землі ти, Іване, позбувся і хату продав, – для чогось говорять йому, начеб він сам не знає цього.

– Що ж мав робити? Замучити на півшнурку дітей і **старцями попідвікonnéю пустити**? Чи як? – з'єдналися колоски брів і нависли на очі.

(Михайло Стельмах. Хліб і сіль, с. 8)

Пустити шпильку (зробити ущипливе, ехидне зауваження кому-небудь)

Голдінг допоміг йому спуститися в шлюпку; леді Керолайн, яка спустилася першою, відразу ж демонстративно пересіла на інше місце. Вийшовши на причал, Дік по-блязнівському церемонно вклонився їй і, видно, хотів на прощання **пустити якусь шпильку**, але Томмі боляче штрикнув його ліктем у руку й повернув до машини, що чекала неподалік.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 389)

Пуститися берега (занедбати себе; розпуститися)

Його батько, торговець залізними виробами, не розумів його. Він вважав, що хлопчисько просто ледачий і схоже на те, що скоро взагалі **пуститься берега**.

(Уільям Фолкнер. Персі Грімм; пер. з англ. О. Сенюк, с. 159)

Пуститися в мандри

Пуститися в мандри (мандрувати, розпочати подорож)

Того самого дня юнак **пустився в мандри** з трьома батьковими подарунками: п'ятнадцятьма екю, конем та листом до пана де Тревіля.

(Александр Дюма. Три мушкетери; пер. з фр. Р. Терещенко, с. 10)

Пуститися духу (умерти)

Ще два кола не дали ніяких наслідків.

«Не знаю, що й діяти – думав старий. За кожною новою невдачею йому здавалося, що він от-от **пуститься духу**. – Просто не знаю. Але спробую ще раз».

(Е. Хемінгуей. Старий і море; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 320)

Пуття не буде з кого (нічого не вийде; хтось нічого не досягне у житті)

Ми завели з ним розмову, він сказав, як його звати і що кілька разів брав участь у попередніх змаганнях у Мілуокі. «Ну, хлопче, – кажу я йому, – не знаю, чи добрий із тебе боксер, чи поганий, але поки та заливатимеш очі горілкою, **пуття з тебе не буде**».

(Рінг Ларднер. Чемпіон; пер. з англ. О. Хатунцева, с. 34)

Р

Рад не рад (мимоволі, хочеш не хочеш)

Воїстину, коли б міг я достойно повести вас до назнаменованої мети іншою якою дорогою, а не такою крутою стежкою, то я так би був з дорогою душею і вчинив; отже ж, неможливо було без сієї згадки з'ясувати причину, з якої постали події, що про них ви читатимете; **рад не рад**, мушу про се писати.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 30)

Радити раду (радитися)

І так непорушно він стояв і чинив такий рішучий опір намірам Шермана пробитися в долину, звідки відкривався шлях на Атланту, що кінець кінцем янкі відійшли назад і почали **радити раду**.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 312)

Раз і назавжди (остаточно, безповоротно)

Протягом багатьох місяців він обмірковував цю макабричну сцену, цей символічний ритуал, який допоміг би йому покласти край усьому, вирватися за межі лабіринту, **раз і назавжди**.

(Мішель Бюссі. Літак без неї; пер. з фр. О. Абраменко, с. 18)

Раз по раз (весь час повторюючись)

Я уявив себе на тій далекій яхті, серед ревища хвиль, які **раз по раз** накочуються на невеличке суденце. На моїх губах з'явився солоний присмак морської води.

(Володимир Лис. Графиня, с. 25)

Раз у раз (весь час)

Сонце тим часом підбилося ген високо, і навіть скорий рух автомашини нездатний був перемогти його палючих променів. Робилося гаряче. Та й дорога погіршала. Тут, у степу, не було вибитих колій – їздили не часто, і шлях ледве позначався по прибитій витолоченій тирсі. **Раз у раз** тверді стеблини пирію потрапляли між спиці коліс, заплутувалися там, і це дещо гальмувало розвинений біг. Постійне, невгавне шарудіння отих ламаних стеблин оберталося на монотонний свист...

(Юрій Смолич. Господарство доктора Гальванеску, с. 77)

Раз-два та й усе (дуже мало когось, чогось)

Упродовж одного сеансу ми побачили кримінальний бойовик й окультний фільм жахів. Глядачів було **раз-два та**

Раннім ранком

й усе. Я вже не пам'ятаю, коли сидів у такому порожньому кінотеатрі. Знічев'я я перерахував усіх присутніх. Разом з нами восьмеро. А от персонажів фільму набагато більше.
(*Х. Муракамі. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 162*)

Раннім ранком (на досвітку)

– Не перебивай, слухай. Сулимів Петро зі свого двора конем у город **раннім ранком** їздить у справах... Ось які то квіти.
(*Богдан Лепкий. Орли, с. 355*)

Рання пташка хто (людина, що прокидається рано)

Відчуття тривоги знов опанувало мене. Два попередні ранки Ньюмен дещо запізнювався до сніданку; і в мене не було жодних підстав уважати його **ранньою пташкою**.
(*Агата Крісті. Зливки золота; пер. з англ. В. Шовкун, с. 48*)

Ранок біліє (світає)

Стій і мучся мовчки, а дома рідні ждуть; і **ранок біліє** за тинками, в саду, як люстро – ранок; павутинки обсіпані росою і світяться від чистого неба.
(*Василь Барка. Жовтий князь, с. 10*)

Рахубу давати кому, чому (рахувати, лічити когось, щось)

– Ви, ваша милость, **давайте вже самі рахубу** тим козам, що рибалка перевозить, бо як не долічитесь хоть одної, то вже й казці кінець, далі не встигну ані словечка.
(*М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 155*)

Рвати боки від сміху (сміятися до знемоги)

Насамкінець усі там сидять за довжелезним столом, вечеряють і **рвуть боки від сміху**, бо отой здоровенний данський дог прибігає з виводком цуценят!
(*Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 171*)

Рвонути з копита (миттю помчати)

Скоро Санчо уздрів тих селянок, зараз же **рвонув з копита** до пана свого Дон Кіхота, а той собі все зітхав та розливався незлічними жалями любовними.

(*М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 67*)

Ребра аж світяться у кого (хтось надто худий)

Росинанта маляр удав знаменито: така собі невірна шкапа, худа й незграбна, суха й довготелеса, ще до того й драбинчаста, **ребра аж світяться**; недарма ж і названо його так, сказано – Перешкапа.

(*М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 80*)

Ребрами світити (бути дуже худим, виснаженим)

Ми так обносилися, що після вилазки з лісу не мали в що перевдягнутися. Була ще «святкова одіж», але ми її берегли на особливий вихід. Сутужно було з харчами. Коні **світили ребрами**.

(*Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 361*)

Ревма ревти (дуже сильно ридати)

Він позичив у когось костюм, щоб надягти на весілля, а мені навіть не сказав про це, і за кілька днів – його саме не було вдома – якийсь тип прийшов по той костюм. – Вона озирнулася, перевіряючи, чи всі її слухають. – «Як? – кажу. – Це ваш костюм? Уперше чую». Але костюм я все ж таки віддала, а потім упала на ліжку і **ревма проревла** аж до вечора.

(*Ф. С. Фіцджеральд. Великий Гетсбі; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 44*)

Ридати гіркими потоками (сильно плакати)

Петро не трунар. Він робить статуї на могили і гробівці. І всі ці панюсі **ридають гіркими потоками**, аж їм синіють носи, коли бачать на кладовищі Петрових скорботних янголів чи мармурових дів із розвіяними косами, що похололи навіки.

(*Софія Андрухович. Фелікс Австрія, с. 8*)

Ридма ридати

Ридма ридати (дуже голосно плакати, схлипуючи й захлинаючись сльозами)

– Ось хоч би вчора. Дама з вищих кіл, руде волосся, чудові груди, вуаль, хутряне пальто. Тут, на цьому килимі, вона **ридала ридма** і була згодна на все. Хотіла, щоб я допоміг їй визволити чоловіка з концентраційного табору.

(Е.М.Ремарк. Часжити і часпомирати; пер. з нім. Ю.Петренко, с. 100)

Рівний серед рівних хто (хтось рівня комусь, нічим не поступається)

Чи то між своїми товаришами-тухольцями, чи між боярами, чи між їх слугами, Максим Беркут усюди був однаковий, спокійний, свобідний в рухах і словах, мов **рівний серед рівних**.

(Іван Франко. Захар Беркут, с. 337)

Рівно стілечки чого (якраз стільки, скільки потрібно для чогось)

Масивний стіл займав майже увесь простір. Він був зроблений так, що точнісінько повторював контури каюти. Між столом і стінами залишалося **рівно стілечки** місця, щоб можна було просунутись і розсістися навколо нього на вузьких лавчинах, прикручених до дубової обшивки.

(Г'єр Лоті. Допоки житиму; пер. з фр. С. Пінчук, с. 5)

Ріг достатку (символ невичерпного багатства)

Нарешті кожен солдат отримав те, що замовляв – склянку кави, і кожен пробурмотів щось схвальне на адресу подаючого разом з кавою мікроскопічного паперового кульочка, що нагадував формою **ріг достатку** – в ньому було кілька грудочок цукру. Потім солдати розговорились.

(Дороті Паркер. Солдати республіки; пер. з англ. Ж. Конєва, с. 206)

Різати правду в очі (говорити все відверто кому-небудь)

Помітивши, що таке трохи дивне визнання знітило мене ще дужче, він додав (і тут мені раптом здалося, що він справді глузує):

– Ось бачиш, коли б я був джентльмен, я б цього не сказав, але така вже у мене вдача – **різати правду в очі**, яка вона не є прикра.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 51)

Різати серце кому (завдавати муки, душевного болю кому-небудь)

Жанна, зовсім знеможена, лежачи горілиць з розплющеними очима та безсилими руками, сумно віддавалася своїм думкам. Одна фраза Розалії, що спала їй на думку, ранила їй душу, ножем **різала їй серце**: «Що ж до мене, то я не перечила, бо він мені здавався таким милим».

(Гі де Мопассан. Життя; пер. з фр. Б. Козловський, с. 87)

Різати слух (неприємно, різко, грубо звучати)

Перші звуки ще **ріжуть слух**, а потім звичайний міський гомін заповнює вулиці, будинки. Чути вигуки продавців газет, асенізаторів, молочників. Зразу місто змінюється: у відчинених вікнах біліють постелі, рютьються кольорові вишивки.

(Ф. Мунтяну. Статуї ніколи не сміються; пер. з румун. А. М'ястківський, с. 6)

Рік у рік (постійно, протягом тривалого часу)

«Ми по-різному опанували географію цього готелю, – подумала вона. – Він – **рік у рік** тягаючи валізи з вестибюля до номерів, а я – вивчаючи напам'ять друковані плани поверхів...»

(А. Гейлі. Готель; пер. з англ. М. Пінчевський, О. Гординчук, с. 23)

Рік-річно (рік за роком)

Дністер, від Пишнівців почавши, стає крутий. Береги його з того боку, що від Пишнівців, стрімкі й такі крихкі, що вода **рік-річно** вириває по куску берега, а через те ріка наближається чимраз більше до села.

(Андрій Чайковський. Олюнька, с. 11)

Робити аванси кому (загравати з кимось)

У теніс вона грала, як виявилось згодом, чудово, і коли Грегорі з нею грав, йому щоразу доводилося добряче пострибати й попотіти. Він усе ще намагався зрозуміти, чи не **робить вона йому авансів**, але нічого такого не помічав. Вона нікому не віддавала переваги, і коли в Східній вітальні починалися танці, обирала спочатку котрогось із маклерів, а потім Блаунта.
(Теодор Драйзер. Пастка; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 66)

Робити великі очі (виявляти подив, здивування)

– Невже? – здивовано вигукнула вона, звівши брови й **зробивши великі очі**. – Це цікаво. І до якого ж типу, по-вашому, я належу?
(Теодор Драйзер. Пастка; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 69)

Рожева мрія (щось нереальне, нездійсненне)

– Я хотів сказати, що завтра знов почну писати. – Вона враз спохмурніла, а він поспішив додати: – Зрозумій мене. Цим разом я не захоплююся **рожевими мріями**. В мене є холодний, прозаїчний, суто діловий план.
(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 151)

Розбивати серце кому (завдавати кому-небудь болю, страждань)

І я вперше зрозуміла (точніше, відчула), – якщо жорстоко кидати людину й **розбивати їй серце** в годину поразки, то набагато жорстокіше робити це, коли вона нарешті здобула успіх, якого «чекала двадцять п'ять років».
(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 143)

Розв'язати язика кому (змусити когось говорити)

На той час коктейлі й вино **розв'язали всім язикам**, і міністр почав піддражнювати Руперта щодо його славнозвісної полярної мандрівки.
(Дж. Олдрідж. Небезпечна гра; пер. з англ. П. Шарандак, с. 65)

Розв'язувати руки кому, чії (давати можливість комусь діяти вільно, жити за власним розсудом)

Він був здивований і трохи розчарований. Але так чи інакше, це **розв'язувало йому руки**.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 204)

Розважити душу (розвіятися)

Він натякнув, – не сам, а через тітоньку Леттер, – що мені варто було б якось **розважити душу**.

– Поїхала б на кілька тижнів до Лондона, спинилась би у Джонсона, побувала б у театрі, походила б по крамницях...

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 125)

Розвісити вуха (слухати кого-, що-небудь із захопленням, цікавістю)

А коли в землянку знов напхалося повно людей, Птіцин зарядив таку проповідь, що всі **розвісили вуха**.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 77)

Розвіятися з димом (пропасти)

Та й сам Честер вважав, що електрика – благо, бо вона полегшує працю слугам. Втім, не критимусь: найдужче переконав його той звичайнісінький факт, що коли не зуміє будь-як роздобути грошей, то збанкрутує, а тоді прощавай політична кар'єра, не кажучи вже про радикальну Лігу Свободи, а також про Раду Миру й Свободи; одне слово, геть усе, що він устиг зробити, **розвіється з димом**.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 176)

Розвіятися як дим (безслідно зникнути)

А проте, показавши своє мистецтво і вдосконаливши Маріїну кухонну пральню, сам він багато втратив у її очах. Весь романтичний ореол, що оточував його, **розвіявся як дим**, коли Марія дізналася, що він колись працював у пральні.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 243)

Розводити жалі

Розводити жалі (скиглити, нидіти, жалітися)

– Та певно, що скаже, – підхопив Санчо. – Воно на те показує, що **розводитиме жалі** свої цілий Божий місяць.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 81)

Розводити руками (вказувати на важке або безвихідне становище; виражати розгубленість)

Так минуло кілька тижнів. Мама зачинялася в кімнаті, примушуючи дочку спати на дерев'яній лаві в кухні, відмовлятися від їжі, і Марія зрозуміла, що самотужки з нею не впорається. Лікар, якого найняла за останні гроші, **розвів руками**.

(Ольга Яворська. На чужих вітрах, с. 11–12)

Розводити теревені (говорити-балакати про ніщо)

– Проте, Бог свідок, у нас нема часу **розводити тут теревені**. Ми мусимо швиденько вернутись до манежу – треба оздоблювати залу.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 176)

Розворушити зміїне кубло (спричинити великі проблеми)

«Якщо в Брук виникне бажання **розворушити це зміїне кубло**, то так тому й бути, – подумала я, закриваючи шафку. – Нехай вона над цим питанням мучиться, а я не хочу». Прання чиєсь брудної білизни на очах у публіки вочевидь не входило до моїх службових обов'язків.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка;

пер. з англ. В. Горбатько, с. 148–149)

Розгорнути нову сторінку (розпочати щось нове)

Потім він згадав давно минулий вчорашній день. Здавалося, ціле життя пройшло відтоді, як він одержав листа з «Трансконтинентального місячника». З усім колишнім покінчено і в житті **розгорнуто нову сторінку**.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 176)

Роздзвонити на цілий світ про що (розголосити скрізь якусь новину)

Він, Кленк, хотів облагодити справу Крюгера тихо, елегантно. Зрештою, було просто некультурно брати людину з крісла заступника директора державних музеїв і садовити її у в'язницю лише за те, що вона під присягою заперечувала свої інтимні зв'язки з якоюсь жінкою. Але Флаухер, **роздзвонив про цю справу на цілий світ**, примусив усі газети галасувати про Крюгерів процес.

(Ліон Фейхтвангер. Успіх; пер. з нім. О. Синиченко, с. 27)

Роздмухувати полум'я (здіймати навколо чогось галас)

– Маєш певну рацію, Левоне. Але навіть якщо я – такий, як ти гадаєш, ця історія з Кім може вийти з-під контролю і зжерти вас живцем. Згадай про Джон-Бенет Ремсі. Про Наталі Головей. Про Чандру Леві. Сподіваюся, що Кім жива й що її невдовзі знайдуть. Але що б не сталося, я буду вам потрібен. Бо я не збираюся **роздмухувати полум'я**, перекручувати й перебільшувати. Я розповім цю історію так, як слід.

(Дж. Паттерсон, М. Паетро. Бікіні; пер. з англ. В. Горбат'яко, с. 75)

Роздувати вогонь (підсилювати щось)

– Але, – продовжував я, – міс Брустер має рацію, доводячи, що спокуса є спокуса, незалежно від того, піддалася людина чи устояла. Вітер **роздуває вогонь**, поки той не перетвориться на грізне полум'я. Бажання – як той вогонь.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 182)

Розжитися на гроші (розбагатіти)

Все, чого вона прагнула – це здаватися такою в людських очах. Проте плетиво її думок було занадто хаотичне, занадто примітивне, щоб уловити невеличку різницю між «бути» й «здаватися». Її задовольняли думки про те, що колись, **розжившись на гроші**, вона дістане загальне схвалення.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 174)

Розігнати хмари

Розігнати хмари (розвіяти сумніви)

– Якщо не пощастить? – Він хвилину дивився на Рут, наче вона сказала щось неймовірне, але раптом очі його заблищали. – Якщо не пощастить, я стану редактором, а ти редакторовою дружиною.

Вона нахмурила брови так мило, так чарівно, що він обняв її і поцілунками **розігнав хмарки**.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 215)

Розіграти по нотах (дуже легко, вільно, без труднощів зробити щось)

Розіграли по нотах, виконуючи кожен наперед прописану за кілька ночей роль. Колективні застілля для міліції були звичним явищем, збиралися родинами, Матвій Гнатович поки парубкував.

(Андрій Кокотюха. Чорний ліс, с. 20)

Розійтися блискавкою (миттєво розповсюдитися)

Таке відзначення для кульчичан **розійшлося блискавкою** між народом. Люде товпилися під вікнами школи, ставали на пальці, щоби понад голови других побачити таке чудо-диво, щоби побачити тих хлопців, яких бачили щодня.

(Андрій Чайковський. Сагайдачний, с. 13–14)

Розійтися, як порожні жорна (дуже запалитися, говорячи, роблячи щось)

– Так, я знаю, – поквапився сказати я, щоб старий, каналія, не здумав читати вголос ще й приписку. Та хіба ж його спиниш! **Розходився, як порожні жорна**.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 21)

Розірвати зачароване коло (виплутатися з безвихідного становища)

Гордість не дозволяла йому зв'язатися з повстанськими загонами всередині країни доти, доки вожді ліберальної партії не відмовляться привселюдно від своєї заяви, що

полковник Ауреліано Буендіа – розбійник. Бо він знав: варто лише поступитися себелюбством, як **зачароване коло війни** буде розірвано.

(Г.Г. Маркес. Сто років самотності; пер. з ісп. П. Соколовський, с. 159)

Розкидатися грошима (марнотратити)

Батьки його були неймовірно багаті – ще в університеті йому дорікали за звичку **розкидатися грошима**, – і тепер він перебрався з Чикаго на Схід з розмахом просто-таки разючим.

(Ф. С. Фіцджеральд. Великий Гетсбі; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 9)

Розкладати до кісточок (детально обговорювати кого-, що-небудь)

Я тоді просто-таки мусив утекти – мені більше до вподоби самому розгадувати, хто є хто. А леді Брендон рекламує гостей точнісінько, як аукціонер товари. Вона або **розкладе їх тобі до кісточок**, або повідомить усе, крім того, що ти хотів би знати.

(О. Вайльд. Портрет Доріана Грея; пер. з англ. Р. Доценко, с. 16)

Розкладати по полицях що (аналізувати щось)

Батько довго **розкладав по полицях** аргументи, але все зводилось до того, що Лідин дід – людина, на яку рівняються всі в районі, чоловік, який усе своє життя віддав для того, аби молоде покоління краще жило, аби над головами сяяло мирне небо, аби лани й поля колосились... і так далі і таке саме по колу.

(Наталка Доляк. Чорна дошка, с. 16–17)

Розкряти серце надвоє кому (завдати муки, душевного болю кому-небудь)

– Ні. Неправда. Я се ліпше знаю. Не жрицею, рабинєю почувала я себе з того часу. Мені здавалось, мов якісь кайдани оплутали мене, я забувала, що се ж я сама закувала себе, і

Розкрити серце

я кляла якусь невідому силу... А втім, може, й справді се якась невідома сила **розкряяла мені серце** і душу **надвоє...**
(*Леся Українка. Розмова, с. 99*)

Розкрити серце кому (чистосердечно розповісти про свої думки, почуття)

Після перших привітань Гордон, не силкуючись дізнатися про причину його лиха, своєю любою розмовою й тим зацікавленням, яке знедолені мають один до одного, навів йому бажання **розкрити своє серце** й зняти тягар, що гнітив його.
(*Вольтер. Простак; пер. з фр. Л. Івченкова, с. 260*)

Розлетітися на друзки (розпастися на дрібні шматки)

Може, він думав, що й тоді, коли імперія **розлетиться на друзки**, коли все тут упаде й покриється порохом, горбулівський лабрадорит все одно залишиться цілим і його й далі можна буде возити на продаж у Європу.
(*Василь Шкляр. Маруся, с. 179*)

Розлетітися на тріски (розпастися на дрібні шматки)

Того бідолаху, з котрим так нечемно повівся Квіквег, скинуло за борт; матросів охопила паніка, і будь-яка спроба затримати й зупинити грота-гіка здавалася безумством. Щосекунди він пролітав туди й сюди, наче маятник, і здавалося, що він ось-ось **розлетиться на тріски**.
(*Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 93*)

Розм'якнути на віск (стати дуже м'яким)

День ясним дзвоном повис над його двором. І двір набував подоби доглянутого затишку. А на дім, спалюваний деревами, можна поки що не дивитися. На якусь хвилюк здалося, що в грудях під ямкою твердість **розм'якла на віск**. Але тільки на хвилюк. Тим цінніша полегша.
(*Мирослав Дочинець. Горянин, с. 342*)

Розмінна монета (об'єкт розміну між кимось)

З аргументами дружини Максим тоді погодився: знав, як працює силова машина, не збирався за просто так сідати в тюрму, ставши черговою **розмінною монетою** в чиїхось апаратних ігрищах.

(Андрій Кокотюха. Чорний ліс, с. 19)

Розмінюватися на дрібниці (витрачати сили на щось незначне)

– Спочатку скажи, що пообіцяєш.

– Це не зовсім чесно. Але... гаразд, обіцяю. А тепер кажи, що саме.

– Коли ви – хоч так, хоч сяк – виберетеся з цього острова, ти більше ніколи не будеш **розмінюватися на дрібниці**. Ніколи, чуєш?

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 179)

Розплутати клубок (з'ясувати суть якоїсь складної, заплутаної справи)

Старий мисливець «мізкував» уже добрих півгодини, та так і не спромігся **розплутати той клубок** начебто й однорідних, але не пов'язаних між собою обставин. Незважаючи на свій гострий розум і неабияке вміння міркувати, він не міг знайти вірогідної розгадки цієї таємничої багатоактно́ї драми.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 298)

Розплутувати павутиння (розв'язувати складне питання)

А потім Мейсон, палко переконаний, що Клайд наймерзенніший і найхолоднокрівніший убивця, витратив цілий день на те, щоб **розплутати павутиння** брехні і безпідставних тверджень, якими оборона сподівалась відвернути увагу присяжних від нерозривного, невідхильного ряду переконливих та обґрунтованих доказів, які доводили, що цей «цілком дорослий мужчина» воістину «негідник і убивця».

(Т. Драйзер. Американська трагедія; пер. з англ. Л. Смілянський, Л. Яценко, І. Буше, с. 646)

Розповідати про химині кури

Розповідати про химині кури (говорити про що-небудь малоймовірне, пусте, не варте уваги)

– Взагалі то наша головна база не тут, а в Хасав Юрті, це на кордоні між Дагестаном і Чечнею, – **розповідав він про химині кури**. – Там ми зосереджуємо всі гуманітарні надходження, а потім відправляємо їх за призначенням... Та ви пийте, пийте, мосьє Дюшан!

(Василь Шкляр. Елементал, с. 31)

Розпускати язика (говорити багато зайвого)

– Оце тільки Вам признаюся, вірю: ви не проговоритесь. Я ж бо все життя не любила пліток.

– Кажіть, кажіть, апа. Ви ж знаєте, нема в мене такої моди, щоб **язика розпускати**, – Мехрініса підійшла ближче до Ікбал-сатанг.

(Р. Файзі. Її величність людина; пер. з узбецьк. Т. Іваненко, с. 8)

Розрубати гордіїв вузол (швидко і просто розв'язати складне, запутане питання)

У вирішенні філософських питань відчував себе на коні і впевнено **розрубав гордієві вузли**, на яких спотикалася догма. Коли йшлося про царину мистецтва – йому не було рівних. Він гостро відчував не тільки тілесну красу, а й прояви гармонії в малярстві.

(Юрій Николишин. Бота-Фікс. Невидима нитка життя, с. 127)

Розсипатися на порох (зникнути, пропасти без сліду)

Тут доля звела його з доглядальницею, яка була йому безмежно відданою, і Рені, хоч який він був загартований, так розчулився від її самопожертви, що раптом аж похитнувся. Панцир байдужості, мужності й наполегливості, всі ті високі якості, що мали забезпечити йому перемогу, раптом **розсипалися на порох**.

(Р. Андре. Погляд єгиптянки; пер. з фр. Г. Філіпчук с. 13)

Розуміти, що до чого (розуміти суть речей)

– Такі вибрики – діло житейське, тут нема нічого дивного, і коли Джералда О’Гару доля вберегла від них, то й слава Богу. І я зовсім не думаю, що Ешли, одружившись з тобою, став би тебе зраджувати чи бити. Хоча, може, так було б і краще – ти бодай би **розуміла, що до чого**.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 40)

Розуму жменями не загібає хто (хтось не надто розумний)

Але те «я» мало ще й однокашника, на ймення Бруно Тіхес. А цей, як любив казати один їхній учитель, «**розуму жменями не загібає**». Та вже що спритний був, то спритний.

(Гуго Гартунг. Ми, Майзегайєрц; пер. з нім. О. Логвиненко, с. 7)

Розуму не позичати кому (хто-небудь дуже розумний, тямущий)

Ворон знав, що Мудеєві **розуму не позичати**, кінь рятував його вже не раз, але як те в нього виходило – важко сказати. Останнє, що Ворон пригадував із минулого бою, – це те, що лежав на землі геть розчавлений, не міг навіть звестися на ноги, і тоді Мудей також ліг біля нього, тихенько заіржав, припрошуючи в сідло.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 15)

Розуму, як у курки у кого (хтось не надто розумний)

– Ет, Меллі! – озвалась вона і з жалем докинула: – Мені мало втіхи в тому, що Меллі – єдина жінка, яка схвально до мене ставиться, бо в неї **розуму, як у курки**. Якби вона була трохи кмітливіша... – Збентежившись раптом, Скарлет урвала мову.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 178)

Рости мов на дріжджах (дуже швидко розростатися)

Опинившись на перехресті шляхів на всі чотири сторони світу, селище **росло мов на дріжджах**.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 152)

Рубати з плеча

Рубати з плеча (діяти рішуче)

Маріус приніс диню й відерце з льодом. Ніколь мовчала – слова про «шахраюватий погляд» не йшли їй з думок; цей Томмі, видно, звик **рубати з плеча**.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 415)

Рук не стає у кого (за іншими справами ніколи зробити що-небудь)

– Я полишаю все в страшному безладі! – гукнув він звідти.

– Не знаю, як Вайолет повернеться в Америку. Я навіть не застрахований – збирався, та все якось **рук не ставало**.

– Не меліть дурниць, через годину ви будете спокійнісінько снідати тут, у готелі.

– Авжеж, авжеж.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 65)

Рук не чути (важко працювати)

Клаас працює, **рук не чує**, живе – гарує, закон шанує, замість плакати – співає пісень рік у рік, день у день. Ось тому він зразком працюovitості буде як у Фландрії, так і всюди.

(Ш. де Костер. Легенда про Уленшпігеля; пер. з фр. С. Сакидон, с. 25)

Рука в руку (разом)

І тоді ми, **рука в руку**, виходили на вулицю, продовжуючи обговорювати теми дня, або безцільно блукали до пізньої години, шукаючи серед химерних ліхтарів та тіней багатолюдного міста – ту безкінечність розумового збудження і піднесення, яку дарує спокійне споглядання.

(Е. А. По. Вбивства на вулиці Морґ; пер. з англ. В. Горбатько, с. 51)

Рука об руку (пліч-о-пліч, поруч)

Завдяки червневим дощам річка наповнилася водою, що стікала аж до моря. Пахло молодим листям дерев, висаджених уздовж берега. Здавалося, ніби й повітря просякло зеленим кольором. На траві **рука об руку** сиділо кілька парочок, ста-

рий чоловік вигулював собаку. Старшокласник, зупинивши мотоцикл, курив сигарету. Звичайнісінький літній вечір.
(Х. Мураками. *Погоня за вівцею*; пер. з япон. І. Дзюб, с. 89)

Рука руку миє (про взаємні послуги)

А потім докладно пояснив, як належить учинити. Треба надіслати петицію членові конгресу від їхньої округи. Той винесе на розгляд спеціальну постанову про надання Енцо американського громадянства. Конгрес напевне схвалить таку постанову. Там же **рука руку миє**. Звісно, уточнив дон Корлеоне, це робиться не задарма. На сьогодні середня ціна такої справи – дві тисячі доларів.

(М. П'юзо. *Хрещений батько*; пер. з англ. В. Батюк, О. Овсюк, с. 15)

Руки відвалюються у кого, кому (хто-небудь дуже стомився)

Нову лазню старий Данило Когут поставив сажнів за сто від берега, значно вище, ніж стояла хата. Невістки скаржилися: доки наносиш води – **руки відвалюються**.

(В. Короткевич. *Колосся під серпом твоїм*;
пер. з білорус. Б. Чайковський, К. Скрипченко, с. 7)

Руки сверблять у кого, кому (комусь дуже хочеться зробити що-небудь)

Я тоді ще тільки-но перейшов до другого класу, а дядько Яків саме прийшов з армії і ще не надумав, до чого докласти **рук**, хоча **свербіли** вони йому дуже.

(Василь Шкляр. *Танець під чортову дудку*, с. 119)

Рукою кинути до чого (зовсім близько до чогось)

Він здолав довгу путь до цих блакитних газонів, і йому, мабуть, здавалося, що тепер, коли до його мрії **рукою кинути**, ніщо вже не завадить йому впіймати її. Він не знав, що вона вже залишилася позаду, деś у темному безмежжі за цим міс- том, там, де під нічним небом розстелилися землі Америки.
(Ф. С. Фіцджеральд. *Великий Гетсбі*; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 222)

Рукою сягнути

Рукою сягнути *до чого* (щось дуже близько)

Ніч була така, які бувають тільки на півдні, коли ясний повний місяць тихо пливе на сапфіровому небесному склепінні, коли далекі гори не оповиті серпанком і, здається, до них **рукою сягнути**; коли стихає вітрець і лапате листя тропічних дерев непорушно завмирає, ніби дослухаючись до дивовижного нічного хору, в якому злилися голоси всіх живих істот, що є в природі, – звірів, птахів, плазунів і комах.

(Т. М. Рід. Вершиник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 184)

Руку тягнути *за кого, за ким* (підтримувати когось, поділяючи його погляди)

Поки троє братів жили отак широко та все боргували, як готових грошей не ставало, на Англію тверду надію покладавши, аж тут неждано-негадано завелась у тій Англії усобиця між королем та його сином, і весь острів надвоє розколовся – той за одного **руку тягне**, а той за другого.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 89)

Руч об руч (пліч-о-пліч; поруч)

«Так он кого нагадав мені Скотт», – подумала я, вдивляючись у його очі, що світилися пристрасно: він нагадав мені Майка, хлопця з Джерсі-Шор; він наче повернув мене на отой океанський пляж, де не було ні важкої роботи, ні біохімічної біопсії, ні зрадливих чоловіків із білявками **руч об руч**.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 23)

Рятівна гавань (безпечне місце)

Вона бачила його лице крізь поволоку сліз на очах, і грудка стояла їй у горлі: це ж він уже від'їжджає від неї, і буде далеко від її турбот про нього, від **рятівної гавані** цього дому, зникає з її життя, можливо, назавжди, так і не сказавши тих слів, що їх вона так палко жадала почути.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 294)

С

Сам дідько позаздрив би чому (щось гідне заздрощів)

Тоді вони робили трус на Лебединській цукроварні – вийшов такий водевіль, що **сам дідько позаздрив би**. Ще за тиждень вістовий приніс поголоску: наступної суботи у клубі цукрового заводу збереться чи не вся повітова верхівка...
(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 55)

Сам не свій хто (хтось втратив душевну рівновагу, самовладання)

Пелетьє повернувся до неї.

– Досить, ані слова більше, – закричав він.

Алаїс відступила назад, так, ніби він її вдарив.

– Прости мені, доню – одразу схаменувся він. – **Я сам не свій**.

(Кейт Мосс. Лабіринт; пер. з англ. Надія Омельчук, с. 56)

Сам собі пан хто (господар свого життя)

Я не потребував жодних сторонніх впливів у своєму житті. Ти добре знаєш, Гаррі, яка незалежна вдача у мене. Я завжди був **сам собі пан**, принаймні аж доки не зустрівся з Доріаном Греєм...

(О. Вайльд. Портрет Доріана Грея; пер. з англ. Р. Доценко, с. 15)

Сам чорт запанібрата кому (хтось, щось рівня комусь, чомусь)

Між Бостоном та Ітакою, в штаті Нью-Йорк, існує повітряне сполучення, але Олівер Берретт III воліє долати цю відстань машиною. І не думайте, будь ласка, що його приїзд – це вияв батьківської любові. Зовсім ні. Просто мій батько любить автомобільну їзду. Шалену швидкість. А нічної пори водієві лімузина «Астон-Мартін» **сам чорт запанібрата**: хочеш – їдь, хочеш – лети.

(Е. Сігал. Історія кохання; пер. з англ. М. Пінчевський, О. Терех, с. 36)

Сама доброта

Сама доброта хто (хтось чутливий, дружній до людей)

Він був **сама доброта**, чарівна доброта – голос його обіцяв дружбу й заступництво, навіть більше – подорож у нові, незвідані світи, в нескінченну плетеницю казкових розваг і принад.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 23)

Сама шкіра та кості у кого (хтось дуже худий)

Худючий – **сама шкіра та кості** – Варфоломій улітку і взимку ходив у довгій чорній хламиді з накинутим на голову клобуком.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 79)

Самі кістки та шкура у кого (хтось дуже худий)

– А в тебе непоганий вигляд, – бадьоро сказав Мартін. – Ти навіть погладшав.

– Ще б пак! – просяяв Джо. – Я тільки тепер і зрозумів, що таке життя. Нагуляв тридцять фунтів і почуваю себе чудово. А то ж був так допрацювався, що лишилися **самі кістки та шкура**. Бурлакування, бач, мені на користь.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 321–322)

Світ закрутився кому (про стан запаморочення, коли здається, що все навколо хитається)

Діти бігають довкола тісного подвір'я поміж двома хатами, побравшись за руки, і верещать щосили, – бігають, доки їм **світ закрутиться**, а тоді покотом падуть на землю.

(Іван Франко. Воа Constrictor, с. 10)

Сваритися наче кішка з собакою (про людей, які постійно сваряться, живуть немирно)

З усіх нас Агнес засмутилася найбільше, коли Франс торік покинув дім. Вони завжди **сварились наче кішка з собакою**, але коли він пішов, Агнес весь час була понура. Десятирічна

дівчинка, наймолодша з нас трьох, ще ніколи не залишалась без мене чи брата.

*(Трейсі Шевальє. Дівчина з перловою сережкою;
пер. з англ. О. Гординчук, с. 11)*

Світ за очі (дуже далеко; невідомо куди)

Отака у них розмова після любощів. Даремно він пропонує їхати **світ за очі**, в якесь місто, люди скрізь потрібні. Влаштується десь прислугою, підуть в найми, зрештою, він сам піде, вона може не робити нічого, він сам заробить на них обох. Улянку явно тішить така мова, вона кладе йому пальця на уста. Тихо, любий, тихо, промовляють її очі.

(Володимир Лис. Століття Якова, с. 28)

Світами блудити (блукати різними місцями)

– Се ж якби я казав, щоб дочка наша з башти коміть головою кинулась чи **світами** пішла **блудити**, як тая королівна донья Уррака, тоді ти мала б причину мені суперечити.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 40)

Світити голим задом (не мати у що вбратися)

Щоб чоловік хоч трошки пришанувався, найняли до роботи бідного, але здорового, як віл, парубка на ім'я Філько. Допомогли йому звести сяку-таку халабуду неподалік потоку, дали стару одягу, бо **світив голим задом**, і виділили платню за кожен рік роботи.

(Ольга Яворська. На чужих вітрах, с. 30–31)

Світити дірками (бути дір'явим)

Біля канапи стояло крісло, і на краю його бильця висів виношений, заяложений капелюх, який до того ж у кількох місцях **світив дірками**. Лупа й пінцет на кріслі засвідчували, що Холмс ретельно вивчав цей капелюх.

(А. К. Дойл. Голубий карбункул; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 48)

Світити зубами

Світити зубами (широко посміхатися)

Попадинихи досі не було видно, тепер вона вихилила нагло з-поміж лахміття над печею своє допитливе обличчя з впадинками на матових щоках, **засвітила білими зубами** в півсміхові, з вагою пішла очима по напасниках...

(Катря Гриневичева. Окропиши мя іссопом, с. 156)

Світити латками (носити старий полатаний одяг)

Уже цього останнього вистачало, щоб його вирізняти, бо на той час уніформи військових були добряче-таки приношені й обстріпані, та й цивільний одяг, не виключаючи святкового, мав сліди лагодження, хоч і як непомітно намагалися це робити, і **світив латками**.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 241)

Світу Божого не видно (зовсім темно десь)

Надворі ставало щораз ясніше, хоч землю присіла густа мряка, що **світу Божого не було видно**.

(Андрій Чайковський. Сагайдачний, с. 22)

Свічки в очах засвітилися у кого (зорове відчуття мерехтіння, ряботіння від сильного удару)

Отож, сказав я, шомполів нам належиться порівну, і так ми обоє лягли на лави, а хлопці – вся чота – по черзі проходили повз нас і били, кому як дозволяла совість. Хто легенько, хто дужче, Сіроманець, земляк мій, той, можна сказати, тільки погладив, а нарваний Фриц так урізав, що **в очах засвітили свічки**.

(Василь Шкляр. Чорне Сонце, с. 12)

Свого не прогавити (скористатися слушною для чого-небудь нагодою)

Джейн така дівчина, що їй узагалі не дуже хочеться допікати. Сказати правду, я страх як люблю допекти котрійсь до живо-

го, тут я **свого не прогавлю**. Та найсмішніше ось що: коли дівчина подобається мені по-справжньому, дражнитися з нею мені зовсім не хочеться.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 99)

Свого носа сунути куди (втручатися у чужі справи)

– Не подумайте, що я **суну носа** у ваші справи, – вів далі політичний діяч. – Я просто пояснюю вам становище. Якщо потребуватимете якоїсь поради чи грошей, приходьте до мене. Та хоч би що ви робили – пильнуйте.

(Теодор Драйзер. Пастка; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 60)

Своєю чергою (у відповідь, із свого боку; як і інші)

Кандід, Мартен і Пангос сперечалися іноді на теми з метафізики і моралі. Часто бачили вони, як під вікнами їхньої господи пропливали кораблі з ефенді, пашами й кадіями, яких виряджали на заслання до Лемносу, Мітілени та Ерзерума; бачили, як приходять інші кадії, інші ефенді, інші паші, які заступали місце вигнаних і йшли на вигнання **своєю чергою...**

(Вольтер. Кандід, або Оптимізм; пер. з фр. В. Підмогильний, с. 224)

Своїм звичаєм (як звичайно, як завжди)

Міркуючи про своє, Чендлер **своїм звичаєм** стежив за відвідувачами. Ось у двері з Карандель-стрит увалилася галаслива п'яна компанія – троє чоловіків і дві жінки, в руках вони тримали склянки, що їх продають туристам по долару штука в барі Пета О'Брасна у Французькому кварталі.

(А. Гейлі. Готель; пер. з англ. М. Пінчевський, О. Гординчук, с. 11)

Своїм трибом (своїм ходом, порядком)

Завдяки цим заходам пошесть було ізольовано в межах міста. Карантину дотримувалися дуже суворо, і з бігом часу надзвичайний стан почав сприйматись, як звичайна річ:

Святая святих

життя йшло своїм плином, робота йшла **своїм трибом**, і ніхто не журився тим, що втратив непотрібну звичку спати.
(Г. Г. Маркес. *Сто років самотності*; пер. з ісп. П. Соколовський, с. 54)

Святая святих (найсакральніше місце, найбільша святиня)

Він відчув, що наче закрадається в **святую святих**, і повільно й обережно відхилив голову, намагаючись уникнути дотику, що проймав його, мовби електричним струмом. Рут нічого цього не помітила.

(Джек Лондон. *Мартін Іден*; пер. з англ. М. Рябова, с. 54–55)

Серце впало у кого (про сильне зворушення, викликане раптовим переляком)

У мене **серце впало**, коли я побачила, як він простяг руку й клацнув, застібаючи ремінь безпеки. А в мене ж не було жодного!

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. *Помилка*;
пер. з англ. В. Горбатько, с. 188)

Серце кров'ю обливається чиє (хтось дуже сильно переживає, мучиться, страждає)

Як же його сказати їй, та ще тепер, коли **серце материне** і без того **обливається кров'ю**, коли, може, вона тільки й бачила, тільки й чула голос батьків, як виряджала у ярмарок? Журба та досада гніздилася в душі, ножем поверталась у серці.
(Панас Мирний. *Повія*, с. 18)

Серце ось-ось вискочить з грудей у кого (зачасто, сильно б'ється серце від переляку, напруження у когось)

– Жени гроші, шефе!

– За що? – питаю. Господи, а **серце, чую, ось-ось вискочить, бідолашне, з грудей**. Ще хоч би я був одягнений абощо. Це просто жах – тут таке діється, а ти в самій клятій піжамі!

(Дж. Д. Селінджер. *Ловець у житті*; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 127)

Серце рветься надвоє у кого, чиє (дуже мучиться, страждає хто-небудь)

Пріська не знала, чому вірити, кого слухати. Думки у її голові плуталися, роздвоювалися: то учувалася їй страшна буря, увижалася завірюха, крик людський, замирання; вона чує голос Пилипів, вона баче його безпомощного, як він ховає одубілу голову в сніг... **серце її рветься надвоє**; то – перед очима недавня спірка з Грицьком, його натякання про Христю.
(Панас Мирний. *Повія*, с. 17)

Серце розривається кому (хтось сильно страждає, переживає, мучиться)

Їй здавалося, що він звинувачує її в чомусь. Може, він згадав, як вона м'яла йому вуха, може, був ображений за той день з бугаєм, може, колись застудився і не міг сказати їй, що хворий, а може, знав, що вони відвозять його, бо надто убогі й не годні тримати його вдома. Хоч би як там було, а в місіс Віпл **розривалося серце**. Вона й сама гірко заплакала, пригорнувши його до себе.

(Кетрін Енн Портер. *Він*; пер. з англ. О. Сенюк, с. 229)

Серце співає у кого (комусь надзвичайно радісно)

По правді сказати, я лише тут, у переліску, дізнався, хто потрапив у наші сіті. Коли переглянув їхні документи, **серце моє заспівало**.

(Василь Шкляр. *Залишенець. Чорний ворон*, с. 27)

Серцем і душею (повністю)

Коли фургон опинявся в сутіні між рідкими вуличними ліхтарями, Розмері, яка сиділа на самому вершечку, насилу розрізняла своїх супутників. Їхні голоси долинали здалеку, наче вони їхали не з нею, а окремо, і їм не дано було відчувати того, що відчуває вона, бо ж вона **серцем і душею** була з Діком...

(Ф. С. Фіцджеральд. *Ніч лагідна*; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 113)

Сидіти в печінках

Сидіти в печінках кому (набридати, ставати неприємним, нестерпним)

– Привикай, Пилипе, до царських ласощів, привикай! Ще, мабуть, довго доведеться тобі їсти ці марципани.

– Не хочу.

– Ого! Що ж то ваша милість, може, гадають покинути мене старого?

– Пана гетьмана ні, але їх. Ніхто не знає, як вони мені у **печінках сидять**.

Гетьман пильно подивився на свого молодого писаря.

(Богдан Лепкий. Мотря, с. 39)

Сидіти згорнувши руки (нічого не робити)

– Перші листи справляли гнітюче враження, – погодився Дік.

– Так-так. І при тому були такі типові. Я навіть вагався, чи відсилати перший лист. Та потім вирішив: нехай Дік знає, що ми тут робимо – що ми не **сидимо згорнувши руки**. Я вдячний вам за те, що ви відповідали їй: це справжня великодушність.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 184)

Сидіти на карку чиєму, у кого (бути на чиємусь утриманні)

– Він мене зовсім не обтяжує. Він допомагає...

– Та ради Бога, – нетерпляче кинув він. – Облиште. Нічим він вам не допомагає. Він **сидить у вас на карку** і сидітиме так довіку, а як не на вашому карку, то на чиємусь іншому. Але ну його, мені вже набридло балакати на цю тему... То скільки грошей вам треба?

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 130)

Сидіти на шії чий, у кого (бути на чиємусь утриманні)

Мені не хотілося починати свою кар'єру з того, що буду **сидіти в когось на шії**, але ради не було, і вирушили ми в дорогу в листопаді 1646 року. Альпи вже були вкриті снігом, і велетенські сосни обабіч гористого шляху вітали нас, наче

вартові до пекла, бо хурдига снігова замітала обличчя, а коні налякано форкали і ледве чвалали.

(Юрій Винничук. Аптекарь, с. 21)

Сидіти пнем (сидіти не рухаючись, бездумно, нічого не розуміючи)

Тіна вийшла туди з дитиною, а я зостався наодинці з цим мовчазним чоловіком, біля якого і сам мусив мовчати. Але й **сидіти пнем** було ніяково, через те я зрадив, коли до хати нарешті зайшла метка, привітна з лиця молодиця і ще з порога сказала, що її вже попередили про наш прихід.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 274)

Сиднем сидіти (сидіти довгий час, не встаючи)

Добрий десяток чоловіків схотіли б вийти з нею у танку й наввипередки пропонували б щораз більші й більші суми. А тут мусиш **сиднем сидіти** під стіною й дивитись, як першу кадриль поведе Фенні чи Мейбел, наче вони найбільші красуні Атланти!

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 205)

Сила-силенна (дуже багато)

– А де ж тепер Сулима?

– У степу, зараз за порогами. Та тільки пани козаки не подужають їх, бо там їх **сила-силенна**.

(Ольга Рогова. Тиміш Хмельниченко, с. 15)

Синя панчоха (суха жінка, що цілком віддалася науковим інтересам, книгам)

– Знання, розум і відвага. Хоч ви і справжня **синя панчоха**, але ви могли б бути дружиною ватажка піратів... Але про це ми поговоримо пізніше, – посміхнувся він, коли куля влучила в стіну рубки.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 173)

Сипати грізьби та прокляття

Сипати грізьби та прокляття (погрожувати комусь, лаяти, проклинати когось)

Джералд зловісно мовчав, хоч і поцілував Скарлет, вітаючись, а Мелані прихильно ущипнув за щічку, назвавши при цьому «кузина Меллі». Скарлет було б легше, якби він почав **сипати** на весь дім **грізьби та прокляття**. Вірна своїй обіцянці, Мелані й на крок не відступала від Скарлет і снувала за нею, мов ледь чутна тінь, а Джералд усе ж був досить вихований і не став сварити дочки на людях.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 216)

Сипати жартами (часто вставляти в мову багато жартівливих слів)

Він був нині дуже веселий, говіркий і дотепний, **сипав жартами** і забавляв, видимо, ціле товариство, бо всі громадилися і тиснулися круг нього.

(Іван Франко. Борислав сміється, с. 91)

Сипати сіль на рану (роз'ятрювати душевний біль)

Уголос він цього, звісно, нізащо б не сказав, бо вважав, що душевна мука – річ суто, особиста, і терпіти її треба мовчки навіть тоді, коли тобі ненароком **сиплють на рану сіль**.

(А. Гейлі. Готель; пер. з англ. М. Пінчевський, О. Гординчук, с. 20)

Сипатися дощем (падати комусь у великій кількості)

– Чого тобі треба? – запитав він.

– Сам знаєш, – відповів Лу Герш. – Твоя жінка голодує, дитина твоя голодує, і я голодую. А на тебе гроші **сиплються дощем**.

(Рінг Ларднер. Чемпіон; пер. з англ. О. Хатунцева, с. 40)

Сипонутися врозтіч (розбігтися)

Онде зебри – тепер він бачить лише їх невеличкі округлі спини, а онде антилопи гну – оті довгі низки головатих плямок, що розтяглися по долині, й здається, ніби вони по-взуть догори; ось на них упала тінь літака, і вони **сипонули**

врбзтіч – їх уже ледь видно, і важко навіть повірити, що вони скачуть чвалом; уся долина, скільки око сягає, тепер сіро-жовта, а попереду просто нього – твідова спина й коричневий фетровий капелюх друзяки Компі.

(Е. Хемінгуей. Сніги Кіліманджаро; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 143)

Сичем сидіти (бути похмурим, мати понурий вигляд)

– Наторочено дітям, що нові книжки церкву переросли. А ті книжки мертві!

– Отак з моїми племінниками. Їм очі прив'язано до нових книжок, хоч бачу: нудно. Стару книжку попадуть, то цілу ніч коло прикрученого світла **сичиками сидять**.

(Василь Барка. Жовтий князь, с. 9–10)

Сікти на капусту кого (рубати шаблю на шматки)

Боронить подвір'я Патрокл, **січе ворогів на капусту**, а Зоя, біла, мов крейда, зброю йому подає. І не витримав бравий – упав, наче дуб під грозою, і хижа згряя в ту ж мить поскакала у двір.

(Дніпрова Чайка. Мара, с. 115)

Сіль землі (кращі люди свого часу)

І відразу Мак-Міллан вирішив, що він, як духовний наставник Клайда, мусить повністю зберегти в його очах свою духовну перевагу. «Ви **сіль землі**; коли ж сіль втратить силу, то чим зробиш її солоною?»

(Т. Драйзер. Американська трагедія; пер. з англ. Л. Смілянський, Л. Яценко, І. Буше, с. 707)

Сім п'ятниць на тиждень у кого (у когось часто змінюються плани)

Худий, як драбина, Мефодій Голик-Залізник вилаявся:

– У наших урядників, костиль їм у гузно, **сім п'ятниць на тиждень!**

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 143)

Сім раз подумати

Сім раз подумати (дуже добре, ретельно зважити щось)

Як на сімдесят років Франц Салезій був ще міцним і жилавим чолов'ягою, який добре тримав удари і ворогів, і долі; навіть його девіз «Щит протиставляй щитам» змушував усіх недоброзичливців **сім раз подумати**, перш ніж вступати в політичне чи економічне протистояння з ним. Чи був він вродливим? На такі оцінки, узагалі-то, страждають недосвідчені жінки, бо бути вродливим не перше і навіть не друге призначення чоловіка...

(Тетяна Пахомова. Таємниця галицького Версалю, с. 19).

Сіпати за ниточки кого (маніпулювати кимось)

І тільки задля того, щоб війна була схожа на війну, жертвують без чіткої мети екіпажами літаків. Ніхто не признається, що ця війна ні на що не схожа, що все в ній безглуздо, що вона не вкладається ні в яку схему, що люди **сіпають за ниточки**, вже не з'єднані з маріонетками. Штаби впевнено розсилають накази, які нікуди не дійдуть.

(А. де Сент-Екзюпері. Військовий льотчик; пер. з фр. А. Жаловський, с. 193)

Сіра миша хто (непоказна людина)

Яке життя я прожив? Нелегко це пояснити. Воно не стало аж таким яскравим і незабутнім, як я сподівався, проте й **сірою мишею** в забитій норі мене не назвеш. Моє життя найбільше нагадує вдало придбану акцію: досить стабільне, вигода помітно більша за втрати, а вартість із часом неухильно зростає.

(Ніколас Спарк. Записник; пер. з англ. О. Постранська, с. 9–10)

Сіра мишка хто (нічим не примітна, невиразна, непоказна людина)

Бригіта була така гарна – просто як ангел. Беата завжди відчувала себе поруч із нею **сірою мишкою** й ненавиділа своє чорне волосся.

(Даніела Стіл. Відлуння; пер. з англ. Є. Кононенко, с. 35)

Сісти в калошу (потрапити в дуже незручне становище)

– І я його пам'ятаю, – сказав Ретерер. – Він звелів мені принести всі чикагські газети за понеділок і теж дав тільки десять центів. Він мені ще тоді здавався пройдисвітом.

– Справді, **сіли вони з ним у калошу**, – сказав Хегланд.

(Т. Драйзер. Американська трагедія; пер. з англ. Л. Смілянський, Л. Яценко, І. Буше, с. 49)

Сісти кружка (розташуватися колом)

– Ні, – перебила Леонсія, – він знаменитий брехун. Ми всі переконалися в цьому. Візьмімо його на жарт. Він тепер саме лазить з коня. Давайте заховаймось усі четверо. Тату! – вона махнула рукою Енріко й його сином. – **Сідайте кружка** і вдавайте, ніби журитесь за мною. Як увійде цей шахрай, ви спитайте, що з нами сталося. І він набреше вам такого, що й уявити собі важко. А ми тим часом шмигнемо за ширму... Ну, ходімо!

(Джек Лондон. Серця трьох; пер. з англ. М. Іванов, с. 198)

Сісти маком (опинитися в скрутному становищі)

Я навіть подумав, що вона пуститься батькового берега – удасться до пиятики та перетвориться на овоч: такі ж бо плани були, аж тут вона **сіла маком**. Проте оговталася вона досить швидко – натура взяла своє.

(Л. Гунель. Бог завжди подорожує інкогніто; пер. з фр. А. Роговченко, с. 12)

Сісти на обмілину (потерпіти невдачу)

Заразом побачив і великі прогалини у власній освіті – цілі галузі знань були йому невідомі. Проте завдяки Спенсерові він знав загальні основи сукупності знань. Потрібен тільки час, щоб до тих основ додати конкретного змісту. І тоді – побачимо, хто **сяде на обмілину!** – подумав Мартін.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 192)

Сісти на шию

Сісти на шию кому (бути на чиємусь утриманні, обтяжувати когось)

Тоді Маруся спитала, як вони, таким числом, збираються забезпечувати себе харчами й фуражем. **Сядуть на шию** селянам?

(Василь Шкляр. Маруся, с. 241)

Січку робити з кого (нешадно винищувати, шматуючи кого-небудь)

А капітан ходить довкола нас і горлає: «Ви падлюки, волоцюги, нікчеми, плямисті гієни! За цього пса вас усіх треба в карцер запхати, **січки з вас наробити**, постріляти, живцем поварити. Я з вами церемонитись не буду: чотирнадцять днів ніхто ані кроку з казарми».

(Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка; пер. з чеськ. С. Масляк, с. 37)

Сіяти грішми напропа́ще (марнотратити)

Тоді вернулись один по одному до Флоренції, повикупляли майже всі свої маєтки, надто ще й нових прикупили, поже-нились і, не кидаючи свого лихварювання в Англії, послали туди справуватися небожа свого, на ймення Алессандро, а самі, дарма що були вже одружені, забули вже, до чого були дорозкошувались, і знов почали **сіяти грішми напропа́ще**, бо мали у всіх купців кредит на будь-яку суму.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 88)

Сказати напрямéць (сказати так, як є)

Одне слово, я мусив урешті **сказати йому напрямéць**: мені, мовляв, треба писати за Стредлейтера твір, забирайся до бісового батька, а то я не можу зібрати докупи думок.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 50)

Скарати на горло (стратити)

Святий Августин дуже похваляє її великодушну покірність обставинам. Правда, старий багатій ошукав її, і чоловіка її однаково **скарали на горло**, але вона зробила все від неї

залежне, щоб урятувати його життя. Будьте певні, дочко моя, що коли езуїт цитує вам зі святого Августина, значить цей святий має цілковиту рацію.

(Вольтер. Простак; пер. з фр. Л. Івченкова, с. 281)

Скелет у шафі (особиста таємниця, секрет)

– Так, ви образились, – підтвердив Брісенден.

– Хвилину тому я справді відчув себе ображеним. Знаєте, це забобони ще з дитинства. Хоч я багато чого встиг навчитись, а все-таки іноді зриваюсь. У кожного, як то кажуть, свій **скелет у шафі**.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 227)

Скидати капелюх *перед ким* (виражати свою повагу до кого-небудь, складати шану комусь)

...Багато хто міг його впізнати, адже перед ним, скульптором, Вашку Роша, **скидала капелюх** половина Лісабона...

(Ф. Намора. Життя потайки; пер. з португ. В. Шовкун, с. 4)

Скидати оком (швидко глянути на кого-небудь, не затримуючи довго погляду)

Своїм бучком-мечем поцоркав об руці плитняки, один, другий, третій. «Це теплі камені», – засипів радісно. Ніхто **й око не скинув**, подумали, що сплив розумом мечоносець. А він тішився: «Тепла постіль буде. Тепла ніч буде».

(Мирослав Дочинець. Криничар, с. 11)

Скинути з себе маску (виявити свою справжню сутність; перестати вдавати з себе когось, щось)

Милій зачинив двері і подивився на князя. Його вразила та зміна, що відбулася із Данилом; здавалося, він **скинув з себе маску** величі і сили й перетворився на немолоду стомлену людину, змучену обов'язками, що на неї звалилися.

(Петро Лущик. Тамплієри короля Данила, с. 15)

Скинути і віддати останню сорочку з себе

Скинути і віддати останню сорочку з себе (віддати кому-небудь усе, поділитися усім)

Так часто буває серед людей: одне світить до тебе очима, сюсюкає, лижеться, та як прийдеться до діла, нічого доброго й на ніготь не зробить, а друге бурчить, свариться, стогне, тоді, дивись, **останню сорочку скине із себе й віддасть**.
(*Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 265*)

Скинути камінь з душі (відчуті велику полегшу)

Це набагато б спростило ситуацію та розрядило напругу. Він би **скинув камінь з душі**, а я б заспокоїла його, сказавши, що йому не слід турбуватися, бо про все подбаю я.
(*Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 98*)

Скільки віку чийого (допоки житиме хтось)

Ти знаєш, Господи, що я народився впертим, бо сам створив мене таким. І сам ти завше напучував мене, казав: не треба бути таким упертим, Яні Хвальку. Отож я й не розумію тебе: кожного ти створюєш інакшим, кого гонористим, кого тупоголовим чи ще якимось, а тоді **скільки нашого віку** не пере-стаєш втовкмачувати нам, що саме такими нам треба бути...
(*Торгні Ліндгрєн. Слід змія на скелі; пер. зі швед. О. Сенюк, с. 8*)

Скільки влізе (донесхочу)

Дон Кіхот посміявся з простоти свого зброєноші і сказав, що він може собі стогнати й жалітися **скільки влізе**, чи є чого, чи нема, бо в лицарських законах про те нічого не написано.
(*М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 72*)

Скільки води сплигло з того часу (минуло багато часу відколи)

– Ох, Біллі, Біллі, **скільки води сплигло з того часу**, як я втратив ті два пазури, – додав він, піднявши свою покалічену руку.

(*Р. Л. Стівенсон. Острів скарбів; пер. з англ. О. Гончар, с. 17*)

Скільки душа забажає (досхочу)

– Зима насувається, а й полінця дров у господарстві нема, – тільки проказали вуста, як скорбота знову почала її хитати. – Ось виростеш і козаком станеш, тоді все в матері буде – тепла черінь, на якій усі кісточки, застуджені за життя, вигріються, смачний борщ із м'ясом, вареники зі сметаною – їж **скільки душа забажає**, валянки биті й кожушок легенький, хустка тепла, будинок просторий, щоб усі діти та онуки в ньому помістилися.

(Ганна Ткаченко. Спалені мрії, с. 7)

Скільки око сягає (скільки видно, доступно зорові; як далеко можна побачити)

На темному тлі неба, **скільки око сягало**, не вирізувалося силуету дерева або будівлі, а шосе, мов загата, простяглося рівне-рівне вперед у сліпий морок ночі.

(Еміль Золя. Жерміналь; пер. з фр. В. Черняхівська, с. 286)

Скільки оком кинь (настільки, наскільки можна побачити)

Гребер прийшов до будинку батьків. Не знайшовши ніяких повідомлень, уже вирішив був рушити далі, коли раптом почув якийсь дивний голосний звук. Він нагадував звучання арфи. Гребер роззирнувся. Вулиця була безлюдна **скільки оком кинь**.

(Е. М. Ремарк. Час жити і час помирати; пер. з нім. Ю. Петренко, с. 127–128)

Скільки сили (щосили)

Люди біля шлюпки, скориставшись із набіглої хвилі, штовхнули свою посудину на воду. Забігши, хто по коліна, хто по пояс, у воду, хапалися за борти. Хвиля відкотилася, одкинувши шлюпку в море. Гребці **скільки сили** вдарили веслами, рятуючись від могутнього прибою.

(Микола Трублаїні. Лахтак, с. 23)

Скільки сягнеш оком (скільки видно; як далеко можна побачити)

Скільки сягнеш оком, рівнина, вкрита ніжною, оксамитною весняною зеленню. Небо зтягнуте сірими хмарами, такими низькими, що, здається сідають на плечі.

(П'єр Лоті. Допоки житиму; пер. з фр. С. Пінчук, с. 72)

Складати зброю (припиняти збройні дії, переставати воювати)

Всі німецькі війська в північно-західній Німеччині, в Голландії, Данії, на Гельголанді, Фрізійських та інших островах, разом з військовими кораблями, що перебувають у цьому районі, **складають зброю** і беззастережно капітулюють. Воєнні дії припиняються в суботу о восьмій годині ранку.

(Є. Анджеєвський. Попіл і діамант; пер. з пол. О. Стаєцький, с. 8)

Складати ціну кому, чому (оцінювати кого-, що-небудь об'єктивно)

– Звичайно, життя нічого не варте, але само для себе – воно цінність. І я можу сказати вам, що якраз тепер моє життя дуже дороге – але лише для мене. Я не можу **скласти йому ціни**. Ви скажете, що я занадто переоцінюю, але я нічого не можу вдіяти, бо моє життя саме себе так оцінює.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 58)

Скласти зброю (здатися)

Мало хто з дам міг протистояти його чарам, коли він до них вдавався, і кінець кінцем навіть місіс Мерривезер **склала зброю** і запросила Рета Батлера на обід у неділю.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 241)

Скорчити кислу міну (показати своє невдоволення чимось)

Криміналрат раптом рвучко встав; обличчя його всіяли великі краплі поту. **Скорчив свою звичайну кислу міну** і почав ходити вперед і назад біля свого стола.

(В. Шрайєр. Гараж пана Якобса;

пер. з нім. Ю. Лісняк, З. Кундіренко, с. 5)

Скоса поглядати на кого (ставитися до кого-небудь з підозрою)

Мартін боровся в темряві, без поради й підтримки перед лицем одчаю. Навіть Гертруда почала **поглядати на нього скоса**. Спочатку вона, як добра сестра, дивилася крізь пальці на оті його, мовляв, дуріння, але, будши до того ж сестрою дбайливою, згодом занепокоїлась.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 98)

Скринька Пандори (вмістище зла)

Усе зводилось просто до питання про походження добра й зла, і тоді довелося бідному Гордонові перейти до огляду **скриньки Пандори**, яйця Оназда, яке розбив Аріман, ворожнечі між Тіфоном й Озірісом і, нарешті, первісного гріха.

(Вольтер. Простак; пер. з фр. Л. Івченкова, с. 263)

Скрізь і мови (говорять лише про когось або про щось)

І тільки **скрізь і мови**, що такі й такі померли, а отакі доходять, і тільки скрізь і чути, що жалібні плачі, як є ще кому плакати.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 37)

Скрутити в баранячий ріг кого (примусити кого-небудь бути сумирним, покірним)

Гемп віднині буде господарем на камбузі і **скрутить кока в баранячий ріг**.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 73)

Скубти чуприну кому (побити, покарати кого-небудь, тягаючи за волосся)

А от наш майор уже побував у Каса-дель-Корво й повернувся в такому захваті від краси міс Пойндекстер, що пані майорша мало не **наскубла йому чуприну**.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 66)

Скуштувати пороху

Скуштувати пороху (взяти участь у воєнних діях)

– Такі чутки ходять. Вони поширились, коли сьогодні вранці прибув поїзд з Мілледжвілла. Міліцію і внутрішніх гвардійців мають послати на підмогу генералові Джонстону. «Браунові пестуни», гадаю, **скуштують** нарешті **пороху**, і для багатьох з них це буде чимала несподіванка.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 320)

Слід загув чий, за ким (не стало когось видно; безслідно зник хто-небудь)

За Раджею і Мунною **слід загув**, щойно Діпак влетів у чужу кімнату, а Дінеш, почувши чужу розмову, обережно заглянув у двері.

(С. Сінха. Зниклі мініатюри; пер. з англ. С. Наливайко, с. 261)

Слід простиг кого, чий (не стало когось видно; безслідно хтось зник)

Творець «лукуллівського бенкету» відчув небезпеку й почав оглядатися на всі боки, шукаючи поглядом Дамфі. Але того вже й **слід простиг**.

(Френсіс Брет Гарт. Габрієл Конрой; пер. з англ. Д. Грицюк, с. 21)

Слідком послідкувати за ким (піти слідом за кимось)

Як зачула теє Торральва, **слідком за милим послідкувала**, босим-босісінька шляхи-дороги міряла, в руках костур, а за плечима торба, а в тій торбі дзеркала оскалець та гребінець, та ще якесь красило чи білило, що вже там не було – менше з тим.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 154)

Сліпий кут (безвихідь)

«Любити, тільки любити – який **сліпий кут**». Рів'єр невиразно відчув, що є якийсь інший обов'язок, вищий за обов'язок кохання. Точніше, і тут ішлося про ніжність, але сама ця ніжність була зовсім іншого гатунку.

(А. де Сент-Екзюпері. Нічний політ; пер. з фр. А. Перепадя, с. 74)

Слово у слово (вичерпно, докладно)

Версія, зареєстрована в історичних джерелах, не збігається з істиною, проте це справжні факти, бо вони передавалися **слово у слово** з вуст до вуст роками, і кожен мейкомець їх знає.
(*Гарпер Лі. Иди, вартового постав; пер. з англ. Т. Некряч, с. 12*)

Слушна година (найзручніший час)

Тії, побачивши, що він купець і, мабуть, не без грошей, надумали пограбувати його, як тільки **слушна година** випаде, а щоб не мав він на них ніякої призри, вели з ним, як люди смирні та статечні, все пристойні та чесні речі і такі вже були до нього поштиві та люб'язні, що покладав собі купець за велике щастя таких подорожників зустрінути...
(*Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 82*)

Сльози душать кого (ледь стримуватися від сильного плачу)

І хоч дочку **душили сльози**, незабутня магія материного доторку, легенький аромат парфумів з лимонної вербени, шелест її шовкової сукні – все це пройняло Скарлет солодким трепетом.
(*М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 44*)

Сльози набігають на очі кому (хтось починає плакати)

Я намагався поводитися, як зрілий, незворушний воїн. Хотів зберегти спокій, байдужий погляд, байдуже обличчя. Але ж тільки вчора попрощався з матір'ю, ще вчора чув її голос – і **сльози набігли мені на очі**.
(*Сат-Ок. Земля солоних скель; пер. з пол. Ю. Стадниченко, с. 16*)

Смажене й варене (різні страви)

Напередодні їхнього приїзду всю ніч не зімкнула очей. А з раннього ранку хата пускала веселий димок під самісіньке небо, готуючи **смажене й варене**.
(*Анатолій Дімаров. Тринда, с. 25*)

Смалити халявки

Смалити халявки *до кого* (залицятися до кого-небудь, загравати з кимось)

По дорозі змушена була проходити повз оселю свого колишнього жениха, вісімдесятирічного дідугана, що колись **смалив до неї халявки** – столяра з власною майстернею, який тепер весь час сидів перед дверима хижі, тоді як його сини фугували рубанками в майстерні.

(Пер Лоті. Допоки житиму; пер. з фр. С. Пінчук, с. 18)

Смальцю мало в голові (бракує розуму, кмітливості комусь)

– Ким би тобі хотілося бути? Вченим, чи там адвокатом, чи ще кимось?

– Вченого з мене не вийде. **Смальцю мало в голові.**

– Тоді адвокатом – як тато.

– Бути адвокатом, мабуть, непогано, але така перспектива мене не приваблює, – кажу.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 208)

Смарагдовий острів (поетична назва Ірландії)

– Ваш молочний брат?

– Атож. Його звать Фелім О'Нїл – він, як і я, родом із **Смарагдового острова**, з графства Голуей, тільки його ірландська вимова ще помітніша.

– Ірландська вимова... Хотіла б я почути, як говорить уродженець графства Голуей. Кажуть, там вона найвиразніша.

(Т. М. Рїд. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 117)

Смертний гріх (найтяжчий за релігійними уявленнями гріх)

У шостому будинку колись жив містер Гарольд Гарден – власник невеличкої компанії «Чай і кава Гардена», яка збанкрутувала під час рецесії. Неплатоспроможність була для чоловіка **смертним гріхом**, тому кончина стала єдиним виходом, який залишився у Гардена.

(Кен Фолетт. Вушко голки; пер. з англ. Т. Івченко, с. 13).

Смерть під язиком тримати (наражати себе на смертельну небезпеку)

Мені здавалося, що то страшний гріх, переймати на себе чуже життя і жити ним, жити цим не своїм життям замість того, хто відійшов, і весь час усвідомлювати, що це не твоє життя, не твоя доля і не твоє щастя, а просто жити і **смерть під язиком тримати**.

(Юрій Винничук. *Аптекарь*, с. 24)

Смирне ягня (про покірну, лагідну людину)

Мартін сушив собі голову тим, як поводитися далі. Він зовсім не був **смирним ягням**, і не в його натурі, сильній і владній, було грати другу скрипку.

(Джек Лондон. *Мартін Іден*; пер. з англ. М. Рябова, с. 17)

Смітити грошима (розтринькувати гроші; витратити гроші намарно)

Її автомобіль – вона і його мала – був якнайкращої марки. Жінка вміла грати у віст, до того ж любила ризикувати, і завдяки цьому зажила доброї слави. Висловлюючись мовою готельних службовців і завсідників тераси «Тритона», вона **«смітила грошима весело й щедро»**.

(Теодор Драйзер. *Пастка*; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 60)

Сміх, та й годі (про щось кумедне, смішне)

Ми приїхали до «Едмонта», і я взяв номер. У таксі я натяг свою червону мисливську шапку – просто так, задля хохми, – але у вестибюлі скинув її. Ще, майнуло в голові, люди подумують, ніби я псих абощо. **Сміх, та й годі!**

(Дж. Д. Селінджер. *Ловець у житті*; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 79)

Смішки справляти (сміятися, реготати)

Андрес пішов із важким серцем, присягнувшись одшукати завзятого Дон Кіхота з Ламанчі й розповісти йому геть-чисто все; доведеться тоді господарю всемеро заплатити. Тим

Сміятися на кутні

часом мусив, сердега, сльози ковтати, а господар **справляв собі смішки**.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 51)

Сміятися на кутні (плакати)

Наче всі дороги там сходяться. Ото й він туди поїхав, бідолашний хлопчина, якому вже нема вороття. Ну що ж, коли не можна його воскресити, то можна хоч поквитатися з мерзотником, що вкоротив йому віку. Недарма ж бо сказано в Святому Письмі: «Зуб за зуб і око за око». Цей ще **посміється в мене на кутні**, і світ в очах йому потемніє.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 451)

Сноб снобом хто (хтось вважає себе винятковими і ставиться зневажливо до людей з іншими смаками, манерами)

Бармен теж був добра штучка. **Сноб снобом**. І не забалакає до тебе, якщо ти не велика птиця чи не знаменитість абощо.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі;

пер. з англ. О. Логвиненко, с. 174–175)

Сновигати по кутках (тинятися туди-сюди)

Мартін по-королівському пригощав усіх – робітників з ферми, конюха й садівника з готелю, самого буфетника і навіть якогось волоцюгу, що, мов тінь, прослизнув до шинку і **сновигав тут по кутках**.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 126)

Собаче життя (жалюгідне існування, животіння)

Джонсон і Ліч постійно мали сутички з капітаном і, як завжди, були биті; вони напевно знали, що кінець полювання буде для них кінцем життя. Всі інші жили **собачим життям** в рабстві у свого безжалісного господаря.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 130)

Собачий холод (дуже холодно)

Я пробився крізь натовп уболівальників, напружено вдвляючись у темряву. І тут вона визирнула з-за куца – обличчя закутане в шарф, тільки очі видно.

– Ну, знаєте, Шпаргалето, **холод тут у вас собачий**.

(Е. Сігал. Історія кохання; пер. з англ. М. Пінчевський, О. Терех, с. 21)

Сон рябої кобили (нісенітниця)

– Отож. Почула нюхом і хотіла вислідити, куди я піду. А як попалася, то вже нікуди було діватися, придурилася, що любить мене.

– От тобі й **сон рябої кобили**, – вишкірився Вовкулака, а Василя заграв двома ямочками на рожевих щоках.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 328)

Сорока на хвості принесла що (кому-небудь стало відомо про щось)

Це кочове плем'я вряди-годи заїжджало сюди на кибитках кувати денікінцям коней – буна дзівала! – і розповідало полоненим, що діється в світі. Та ні цигани, ні **сорока на хвості добрих чуток не приносили**.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 159)

Спалити на попіл (знищити доценту)

– Вони доконали неможливого, – відповів Іден. – Вони написали такі блискучі огнеметні твори, що **спалили на попіл** усіх своїх ворогів. Успіх їхній – це чудо, що випадає на долю одного з тисячі. Вони мов загартовані в боях велетні, які не дали побороти себе. І я теж повинен це зробити: доклати неможливого.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 214–215)

Спасти з лиця (змарніти)

Політ відклали, і нам довелося просидіти ще цілу годину. Я глянув на матінку: вона раптом **спала з лиця** і постаріла.

Спати без прóсипу

Через півгодини їй стало важко дихати. Приклавши до грудей руку з розчепіреними пальцями, вона час від часу поривчасто хапала повітря, ніби їй було дуже боляче. Обличчя в неї почервоніло і взялося плямами.

(Джон Чівер. Ангел на мосту; пер. з англ. І. Лещенко, с. 401)

Спати без прóсипу (безпробудно, міцно спати)

– Я теж так гадаю. Йому байдуже, де він, раз **без прóсипу спить**. Цього не розуміє лише кретин.

(Е. М. Ремарк. Часжити і час помирати; пер. з нім. Ю. Петренко, с. 125)

Спати сном праведника (міцно спати)

Скрадаючись навшпиньки по хаті, я дістався дверей і переступив через постіль дона Хосе, що **спав сном праведника**; мені дуже пощастило, що я вибрався з хати, не збудивши його.

(Проспер Меріме. Кармен; пер. з фр. Б. Ткаченко, с. 12)

Спитися дощóнту (зовсім, цілком, повністю спитися)

В одинадцять років Том був товаришем свого однолітка Со-
нні Корлеоне. Мати Хейгенова якраз тоді осліпла і невдовзі
померла, а батько безбожно пив і врешті **спився дощóнту**.

(М. П'юзо. Хрещений батько; пер. з англ. В. Батюк, О. Овсяк, с. 44)

Співати тієї самої (повторювати те, що було сказане раніше)

Коли «завішення» зброї завершилося, слово взяв Птіцин. Він **співав тієї самої**, що й під час агітації в землянці, тільки цього разу довго не говорив – агітувати вже не було кого.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 80)

Спідня думка (прихований задум, намір)

Хоча й тут, у своєму найщирішому бажанні допомогти Тіні вибратися за кордон, я повівся так, ніби робив це зі **спід-
ньою думкою**.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 222)

Спізнати, почім ківш лиха (зазнати багато поневірянь, злигоднів, біди)

Минулого разу я проїжджав цією дорогою ранньої весни, ще й «зеленка» не поповзла горами, і світ видавався мені зовсім інакшим, і сам я тоді був не таким, як тепер, хоча вже й **спізнав, почім ківш лиха**.

(Василь Шкляр. Елементал, с. 37)

Спійманий на гарячому в гречці хто (хтось спійманий під час подружньої зради)

– Я не можу зійтися знову з Джині, бо ніколи не стану таким, як вона хоче. Я хочу грати, пити, гуляти з товариством. Гарні дівчата чіпляються до мене, і я ніколи не зможу опиратися їм. А потім, коли я повертався знову до Джині, то почував себе як останній волоцюга, **спійманий на гарячому в гречці**. Йй-богу, я не можу розпочинати знову всю цю комедію.

(М. П'юзю. Хрещений батько; пер. з англ. В. Батюк, О. Овсюк, с. 30)

Спіймати в шлюбні сильця кого (змусити когось одружитися на собі)

Якщо вона, навіть будши у всеозброєнні своєї вроди, маючи на собі найгарніше вбрання, не **спіймала його в шлюбні сильця**, то хіба можна на це сподіватись тепер, коли вона така змарніла й одягнена в дрантя? Адже якщо вірити листам тітоньки Туп, у нього грошей більше, ніж у будь-кого в Атланті, і він може вибрати собі хоч яку красуню, доброчесну чи й ні.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 33)

Спійматися на гарячому (бути викритим на місці злочину)

Юнак дивився не на неї, а на її вуха, що ніжно рожевіли та просвічувались у скісному промінні надвечірнього сонця. Зчудована й зачарована, заглянула вона йому в вічі, і він зрозумів, що **спіймався на гарячому**. Він зашарівся й буркнув щось невиразне. Юнак зніяковів, і вона теж відчула себе ніяково.

(Дж. Лондон. Алога Ое; пер. з англ. І. Рильський, М. Грей, с. 122)

Спопеляти очима

Спопеляти очима кого (дуже презирливо, гнівно дивитися на когонебудь)

Джімовий вираз був точніший. У такі хвилини (коли Честера мучили жакливі підозри) він не тільки намагався **спопелити вас очима**; йому мінялося все обличчя – ніс випинався вперед, стискалися щелепи, на щоках виступали жовна, і навіть тіло напружувалось і завмирало, ніби скуте почуттями, які нуртували в ньому.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 159)

Спочити в Бозі (померти)

Незважаючи на те, що йому так гостро вичитали, Фелім повернувся до хатини видимо задоволений. «Як не рахувати індіанців, – не раз казав він, – то найгірше в Техасі – це всяке отруйне гаддя. Відколи тут живу, я ще жодної ночі не спав як годиться: з думки не йдуть ці клятві плазуни, а тільки-но заснеш – і вві сні їх побачиш. Ото шкода, що святий Патрік не навідав Техасу перед тим, як **спочити в Бозі**».

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 53)

Спочити вічним сном (бути похованим; померти)

На зміну зусиллям піонерів, перших тутешніх поселенців, прийшла праця фермерів, які дедалі краще освоювали ці землі, маючи надію **спочити тут вічним сном**, та їхніх синів, що трималися батьківських заповітів. А ще ж тільки сорок років тому тут була сама дика пуща.

(Джеймс Фенімор Купер. Піонери; пер. з англ. Є. Крижевич, с. 5)

Справа вартá за́ходу (варто спробувати щось, піти на ризик у чомусь)

І коли мати поглядом показала їй, що схвалює Діка Дайвера, то це й означало: **справа вартá за́ходу**; то був дозвіл іти вперед, не спиняючись ні перед чим.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 45)

Справді-таки (дійсно)

В її словах **справді-таки** була логіка.

– Не знаю, – відповів я щиро.

– І я нічого не розумію. Все вже скінчилося? Чи ще ні?

І я цього не знав. Тож так і сказав їй: «Не знаю». Тримавши в руці телефонну трубку, я лежав у готельному ліжку і дивився на стелю.

(Х. Муракамі. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 93)

Справити одéжину (придбати одяг)

– Тобі, бідачко, 'го вже не треба, а моїм дітям буде за що **одéжину справити**... Ти вже прости... А я тебе за те файно поховаю... Хоча яка тобі вже різниця – просто поховаю... Бо що із землі вийшло, у землю має піти... А душа твоя й ангелятка твого тепер до Бога можуть спокійно летіти...

(Тетяна Пахомова. Таємниця галицького Версалю, с. 6).

Справляти хіхи (сміятися)

Не встиг я це доказати, як каналія Еклі підхопився, мов ужалений.

– Слухай, – каже, – мені начхати, що ти патякаєш про мене самого й узагалі, але коли ти починаєш **справляти хіхи** з моєї клятої релігії, дідько твоєї матері...

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 66)

Сприймати за чисту монету що (сприймати щось як істину, вважати за щирі правду)

Я людина не релігійна, та, як кожен з нас, хотів би вірити, що смерть – дещо більше, ніж просто забуття. І все ж мені важко, якщо взагалі можливо, **сприймати цю історію за чисту монету**. Я тримаюся думки, що все це і є не більш як історія.

(Р. Метисон. Куди приводять мрії; пер. з англ. Д. Петрушенко, с. 10)

Спробувати щастя

Спробувати щастя (намагатися щось зробити, розраховуючи на успіх)

– Можливо, той тип зволікає, щоб подивитись, яку ціну буде запропоновано за лист тут, перш ніж **спробувати щастя** по другий бік кордону.

(А. К. Доїл. Друга пляма; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 258)

Спуску не дати кому (не пробачити комусь провини, не залишати безкарним чийогось проступку)

Вона виключно дивилася на мене своїми карими очима. Ну гаразд, оте «багатий» я б іще проковтнув, але за «дурного» **спуску не дам**, і гарні очі тебе не виручать.

(Е. Сігал. Історія кохання; пер. з англ. М. Пінчевський, О. Терех, с. 6)

Ставати на дорозі кому (бути перешкодою комусь у досягненні чого-небудь)

Що діло тим часом доведеться закрити – це його не бентежило, перерва довго не триватиме: він викрутиться з халепи так само швидко і вміло, як викрутився років із п'ять тому, коли один конкурент спробував **стати йому на дорозі** й приплатився за це...

(В. Фолкнер. Домашнє вогнище; пер. з англ. В. Корнієнко, с. 35–36)

Ставати навшпіньки (зводитися на кінчики пальців ніг)

Крім мене, вільного столика ждали ще пар зо три, і всі пхаються, аж **навшпіньки стають**, аби лиш поглянути на того Ерні. У нього біля рояля стояло величезне дзеркало, а з нього на Ерні світив потужний прожектор – це щоб усі бачили його обличчя, коли він грав.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 106)

Ставати у пригоді кому (допомагати комусь)

Степан казав, що Щедрик (це він його так називав) завжди веселий, такий собі жвавий бешкетун, скрізь устигає, все

бачить і чує, скрізь свого носа стромляє, але добрим людям ніколи не робить зла, навпаки, добрим він завжди **стає у пригоді**, хоч вони й не знають, хто то їм помагає.

(Василь Шкляр. Тінь сови, с. 12)

Ставити на банк що (ризикувати чимось)

Фаб'єн жертвував висотою: так гравець **ставити на банк** усі свої статки. Літак попав у завихорення, провалився вниз і затремтів ще дужче. Фаб'єн відчув, що йому загрожує невидимий обвал. Йому уявилось: машина повертає назад і вертається у світ ста тисяч зірок... Але Фаб'єн не змінює курсу ні на один градус.

(А. де Сент-Екзюпері. Нічний політ; пер. з фр. А. Перепадя, с. 63)

Ставити на карб кому, що (звинувачувати кого-небудь у чомусь, закидати комусь щось)

– Це вже **на карб** профспілкам: всі оті їхні безглузді обмеження щодо суднобудівної промисловості призвели до того, що будувати судна в нашій країні стало надто дороге.

(Дж. Олдрідж. Небезпечна гра; пер. з англ. П. Шарандак, с. 25)

Ставити на карту що (іти на небезпеку, ризик; важити чимось)

Він **поставив своє життя на карту** – на цей брудний і пожмаканий папірець, що його він розгортає й читає втисячне, намагаючись почерпнути в ньому надію: «Трілю: небо закрито на три чверті, вітер західний, слабкий».

(А. де Сент-Екзюпері. Нічний політ; пер. з фр. А. Перепадя, с. 64)

Ставити на кін що (вносити свою ставку в спільну гру; ризикувати чим-небудь)

Вона думала про Ліама, про те, як весело вона провела з ним вихідні, та про ту абсолютну дурість. Через яку вона взагалі дозволила собі бути з ним. Якщо вона продовжить це робити – без сумніву, хтось може постраждати від цього.

Ставити на шальку терезів

Та більш ніж імовірно, цим «хтось» може виявитись саме вона. Або він. Та все одно у Саші **поставлено більше на кін.**
(Даніела Стіл. Неможливо; пер. з англ. Л. Долгополова, с. 137)

Ставити на шальку терезів (зрівнювати, зіставляти)

Порівняйте їх: його дружина, незрадлива, самовіддана жінка, єдина турбота якої – благополуччя тих, кого вона вірно любить, і **поставте на другу шальку терезів** оце дівчисько – брехливу, безсоромну, позбавлену докорів сумління й порядності артистку, мета життя якої, очевидно, полягає в тому, щоб усіма можливими засобами за рахунок усіх і всього пробитись нагору!

(Теодор Драйзер. Пастка; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 91)

Ставити питання руба (заявляти щось категорично, рішуче)

Такої освіти було Шарлю замало. Мати **поставила питання руба.** Батько не заперечував – чи йому совісно стало, чи просто набридло сперечатися. Вирішили тільки почекаати ще рік – нехай хлопець сходить до першого причастя.

(Гюстав Флобер. Пані Боварі; пер. з фр. М. Лукаш, с. 28)

Стара з косою (смерть)

Марк Дан, шістнадцяти років, десятикласник школи «Академія Дірфілд», утім, хронічний невдаха та порушник. Амбіцій – нуль, ентузіазму – як кіт наплакав. «Чому я мушу надриватись, як мій предок, коли будь-якої миті може прийти **стара з косою** і все це одним махом у мене забрати?»

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 8)

Старе й молоде (усі, незалежно від віку)

Замикано браму, на мурах утрое поставлено варту, **старе й молоде** виряджається хутко до бою. Байдуже Менандрові: так же ж сидить, як сидів, у робітні.

(Дніпрова Чайка. Мара, с. 114)

Старе луб'я (зневажливо про стару людину)

– У цій глушині люди роблять, що хочуть. До Папами неблизький світ, та й губернатор цього штату, чи округи, чи як там вони його називають, **старе сонливе луб'я**. А начальник поліції в Сан-Антоніо така людина, що з ним треба матися на бачності.

(Джек Лондон. Серця трьох; пер. з англ. М. Іванов, с. 33)

Старий лис хто (хитра, досвідчена людина)

Ви не помилилися, – озвався Френк. – Ріган навіть гірший, ніж ви казали. Робіть і далі, як ми домовилися. Ми загнали його, куди хотіли, хоч **старий лис** поки що не вірить цьому. Він гадає, ніби знищив мене.

(Джек Лондон. Серця трьох; пер. з англ. М. Іванов, с. 245)

Старий пеньок (зневажливо про пристарілу людину)

А тим часом до слова дорвався молодий поет, що спершу сидів зовсім тихо, а тепер голосно й збуджено просторікував. Він безперервно розмахував руками, обзивав Гете філістером, а його життєву мудрість – п'ятяканням **старого пенька**.

(Е. М. Ремарк. Мансарда мрії; пер. з нім. Юлія Микитюк, с. 262)

Старий цап (зневажливо про літню людину)

Фібі не встала, а сплигнула з ліжка й зачекала, поки я скинув черевики. Потім ми пішли танцювати. Танцює вона справді так, що сказитися можна. Взагалі я не люблю, коли дорослі танцюють з дітьми, – видовище, звичайно, жахливе! Скажімо, коли в ресторані який-небудь **старий цап** виходить на середину з малою дочкою.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 212)

Старий, як світ (дуже старий)

Коли вона запрягала коня, їй було бридко навіть доторкатись до його шкіри. А накладаючи вудила, вона побачила, що він

Стати в великій пригоді

майже зовсім беззубий. Та він **старий, як світ!** Коли вже Рет наважився красти коня, чом не вкрав чогось путнішого? (М. Мітчелл. *Звіяні вітром*, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 415)

Стати в великій пригоді кому (дуже пригодиться, знадобиться комусь)

Правда, возитися з саквами не вельми-то мандрованому рицареві пристало, тим і радить він Дон Кіхотіві (хоч міг би й наказати, яко хрещеникові своєму прийшлому), хай ніколи більше не рушає в дорогу без грошей та іншої такої потребизни: той припас зовсім несподівано може **стати в великій пригоді**.

(М. Сервантес. *Дон Кіхот*, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 44)

Стати в чималі копієчку кому (надто дорого обійтися комусь)

Судове засідання тривало майже цілий день, і Сара погодилася прийняти мене увечері, щоб, як вона сама сказала, «поскаржитися та пожерти». На зрозумілу мову це перекладається таким чином: спочатку я заходжу до неї десь на годину, а потім ми йдемо разом до ресторану – на її розсуд. Я пригощаю, і моя щедрість **стане мені в чималі копієчку**. (Дж. Паттерсон, Г. Рафен. *Виклик*; пер. з англ. В. Горбатько, с. 244)

Стати грудьми (мужньо битися, захищати кого-, що-небудь)

Однак Шерман, ізнов обійшовши конфедератів з флангу, перебрався через річку вище за течією, і знеможеним оборонцям довелося в поспіху кинутись у каламутні жовті води, щоб **стати грудьми** перед загарбниками, які рвалися до Атланти. Вони нашвидкуруч окопалися в долині Персікового струмка на північ від міста. Атланту опосіли паніка й розпач. (М. Мітчелл. *Звіяні вітром*, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 335)

Стати на герць з ким, чим (протистояти комусь, чомусь)

Але то були живі люди, що прийшли сюди, в цей край самоти, глуму й мовчання, то були маленькі сміливці, що

шукали великих пригод, що відважилися **стати на герць** із могутнім світом, далеким, чужим і мертвим, як безмежний простір космосу.

(Дж. Лондон. Білий Зуб; пер. з англ. В. Гладка та К. Корякіна, с. 155)

Стати на ноги (поправити своє матеріальне становище)

– Таж лікар казав тобі не раз і не два, що йому не стане краще, і годі про це балакати, – мовив містер Віпл.

– Лікарі не все знають, – майже радісно сказала місіс Віпл. – І хай там як, а влітку Емлі отримає відпустку, Едне також приїздитиме на неділю, ми всі разом працюватимемо, знов **станемо на ноги**, діти відчують, що вони мають куди приїхати.

(Кетрін Енн Портер. Він; пер. з англ. О. Сенюк, с. 228)

Стати на свої місця (налагодитися)

Нам треба здобути свободу, лише тоді все **стане на свої місця**. Але як це зробити? Що ми можемо вдіяти за цих жахливих обставин?

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 109)

Стати на чолі чого (очолити щось)

Розпалившись, я сам **став на чолі** останньої атаки. Їхні рушниці, забиті від невпинної стрілянини, вже не працювали, але солдати стали шістьма лавами, багнетами проти коней, так ніби мур який.

(Простер Меріме. Коломба; пер. з фр. В. Підмогильний, с. 86)

Стати на якір (повністю зупинитися де-небудь)

Наближався вечір і, мабуть, тому дорога до Сіндзюку була страшно переповнена. В якийсь момент автомобіль майже перестав рухатися – здавалося, **став на якір**, мов судно. І лише іноді він пересувався на декілька сантиметрів, наче підхоплений якоюсь хвилею.

(Х. Муракамі. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 125)

Стати перед Божим судом (померти)

– Тут, мабуть, турки рук доклали. Та що там казати: не треба було відбирати в них тієї Боснії та Герцеговини. Ось воно як, пані Мюллерова. То кажете, пан ерцгерцог уже **став перед Божим судом**. А довго мучився?

(Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка; пер. з чеськ. С. Масляк, с. 26)

Стелитися до ніг кому (догоджати комусь, підлещуватися, плазувати)

Цей волоцюга Маріані знався з довготелесим і в кількох інших місцях, бувало, потурав його ницим звичкам; от і тепер Маріані **стелився йому до ніг** і, забезпечивши достатньою кількістю пляшок, зачинив у горішній кімнаті свого розпусного кишля.

(Джозеф Конрад. Лорд Джім; пер. з англ. Л. Гончар, с. 35)

Стерти з лиця землі що (повністю знищити щось)

– Світ, в якому немає місця для волі. А втім, може, ти вважаєш, що це правильно – розділити спадщину Шефа. Однак поміркуй: хіба є резон у тому, щоб у Японії **стерти з лиця землі** гори, морські узбережжя, озера – і віддати всю її територію під одноманітну забудову?

(Х. Муракамі. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 118)

Стерти на порох кого, що (цілком знищити кого-, що небудь)

На подив Рут, Мартіна не було одразу **стерто на порох**. Відповідь професора, яка так вразила її, дівчина пояснила його поблажливістю до молодості співбесідника. Професор Колдуелл хвилину сидів мовчки, перебираючи пальцями ланцюжок від годинника.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 193)

Стіною стати (виступити згуртовано на захист кого-, чого-небудь)

Бо всім їм, як до того Денисові Гупалу, здавалося (та воно ж так і було), що це вони самі промовляють його вустами:

про розтерзаний край, про несвідомих хохлів, які сунуть шиї в московське ярмо, про благання матері України всім об'єднатися і **стіною стати** проти чуми.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 175)

Сто років не бачитися з ким (не зустрічати когось тривалий час)
Річард глянув на матір і не зрушив з місця. Лоррейн низчала плечима і обернулася до Чарлі:
– Ходім обідати. Твої родичі не образяться. Адже ми з тобою **сто років не бачилися**. Згадаємо давнину. Чи пак дивину.
(Ф. С. Фіцджеральд. Повернення до Вавилона; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 115)

Сто сот разів (дуже багато разів)
– Ох, Санчо, ти таки доведеш мене до розпачу! – сказав Дон Кіхот. – Чи не говорив же я тобі, еретичний сину, **сто сот разів**, що сам я зроду не бачив незрівнянної Дульсінеї і ніколи в житті не переступав порогу її палацу, а закохався в неї з чутки, з людської слави про красу її та розум?
(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепада, с. 62)

Стонáдцять громів (вживається як вияв гніву, обурення)
– Ти мене ображаєш, Білдеде, так ображаєш, що годі стерпіти! Це ж несвітська образа – сказати людині, що їй судилося пекло! **Стонáдцять громів!** Як ти мені ще раз таке скажеш, Білдеде, терпець мені урветься, і я... і я... я проковтну живого цапа з шерстю й з рогами.
(Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 110)

Стонáдцять чортів (вживається як вияв гніву, обурення)
– Ех, **стонáдцять чортів**, – були його останні слова. І впав мертвий. У двадцять два роки. А в Ірландії на нього чекала дівчина: він збирався одружитись після війни.
(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 55)

Стороннє око

Стороннє око (погляд когось чужого, непричетного до чогось)

У куцах щось стиха зашелестіло; Батько Вовк присів на задні ноги і весь підібрався, готуючись до стрибка. І тут **стороннє око** могло б побачити найдивовижніше в світі видовище – вовка, що зупинився посеред стрибка!

(Редьярд Кіплінг. Мауглі; пер. з англ. В. Прокопчук, с. 10)

Сторч головою (униз головою)

Анабаптист теж трохи допомагав керувати; він був на палубі; якийсь несамовитий матрос сильно ударив його і повалив на поміст, але сам від того втратив рівновагу і полетів за корабель **сторч головою**. Там він і повис, зачепившись за уламок щогли.

(Вольтер. Кандід, або Оптимізм; пер. з фр. В. Підмогильний, с. 141)

Стояти каменем (стояти безрухо)

Полковник Ніс торкнувся долонею плеча отця Єпіфанія, але той **стояв каменем**, очі його були скляні, немов у мертвого, він дивився неблимно на полковника, ніби побачив його вперше.

(Роман Іваничук. Орда, с. 15)

Стояти міцно на ногах (бути утвердженим, самодостатнім у житті)

Меріон раптом пройняв дрож. Розум підказував їй, що Чарлі вже **міцно стоїть на ногах**, і, як мати, вона не могла не зрозуміти його бажання; але вона з самого початку ставилася до нього з упередженням – їй чомусь не вірилося, що сестра буде щаслива за таким чоловіком, а після тієї жахливої ночі упередження переросло в ненависть.

(Ф. С. Фіцджеральд. Повернення до Вавилона; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 110)

Стояти на власних ногах (бути самодостатнім, незалежним)

Служити для нього – було те саме, що задихатися. Він вибрав страждання на волі, а не щастя комфортабельного рабства.

Він не хотів служити богові. Вій не хотів служити нікому. Він не був попихачем. Він **стояв на власних ногах**. Це був індивідуум!

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 185)

Стояти на краю безодні (бути під загрозою загибелі)

Більшість відомих йому прикладів поведінки учнів і нарешті самогубство товариша підтверджували ці висновки й переконували, що життя чорне, брудне, огидне. Іноді йому здавалося, що він сам уже **стоїть на краю безодні**.

*(В. Міколайтіс-Путінас. В тіні вітарів;
пер. з лит. Н. Непорожня, с. 19)*

Стояти на краю прірви (бути під загрозою загибелі)

Вранці Голодний Джо виходив з намету вимучений, поймаючи страхом та відчуттям провини. Він був як виїдене яйце, а може, як підточена спустошена будівля, що **стоїть на краю прірви** і от-от звалиться туди.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 87)

Стояти на ногах (бути самостійним, незалежним, самодостатнім)

«Господи, я вже майже повноцінна людина, – думала вона. – Я вже можу **стояти на ногах** сама, без його допомоги». І, дитячим щасливим нетерпінням, прагнучи якнайшвидше спізнати всю повноту незалежності, а водночас і туманно здогадуючись, що саме цього чекав від неї Дік, – вона, повернувшись додому, зразу ж кинулася в ліжку й написала Томмі Барбану в Ніццу коротенького листа з цілком одвертим натяком.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 410)

Стояти на порозі чого (бути близьким, наближатися до чогось)

Гадаю, нема такої людини, що не брала б колись участі у виборах, але той, хто стинався у двобої з противником

Стояти на своєму

на «революційних» виборах початку цього сторіччя, коли ми справді вірили, що **стоїмо на порозі** нового життя, де пануватимуть мир та спокій і де всі будуть щасливі, той і близько не може уявити собі, які тоді бушували пристрасті, як виборці обожнювали свого кандидата і як ненавиділи й зневажали його конкурента.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 138)

Стояти на своєму (дотримуючись певних поглядів, думок, уперто відстоювати їх)

Я вирішив **стояти на своєму** і похитав головою. Вона все ще чекала і дивилася на мене. Я підшукував слова, щоб відмовити вдруге, але потрібних слів не знаходив. Я бачив, як радісний вогник блиснув в її очах, і тоді зрозумів, що я програв. Я вже не міг сказати «ні».

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 207)

Стояти на твердому ґрунті (мати стійке становище, бути впевненим у собі, у своїх можливостях)

Я напишу ще чимало таких, а то й кращих речей, але робитиму це у вільні години. Тепер я вже **стою на твердому ґрунті** – спочатку чорна робота для заробітку, а тоді вже художня творчість. Щоб показати тобі свої спроби, я вчора ввечері написав півдесятка віршів для гумористичних тижневиків. А коли вже лягав спати, мені раптом спало на думку скласти гумористичний тріолет...

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 152)

Стояти на чатах (бути напоготові до захисту; вартувати)

Причаївся – увесь перевтілювався в заряддя смерті. Нудьга, що могла б спустошити не одне життя, осіла в його очах і змінила їх на два заряди. Серце голосно калатало в грудях і кожним ударом своїм, здавалося, також **стояло на чатах**.

(Стефан Жеромський. Попіл; пер. з пол. В. Струтинський, с. 26)

Стояти на́встіж (бути повністю розчиненим)

Якусь мить Гребер придивлявся до нього, потім пішов через міст назад і вузьенькою вуличкою дістався до шкільного двору. Величезні металеві ворота, мокрі від туману, **стояли на́встіж**. Він зайшов у них. Шкільний двір був порожній.

(Е.М.Ремарк. Часжити і часпомирати; пер. з нім. Ю.Петренко, с. 126)

Стояти однією ногою в могилі (бути на порозі смерті)

І нефорсайтівська філософія, що давно вже заволоділа його душею, навіяла думку: «Людині завжди всього мало! Не дивно, що, вже **стоячи однією ногою в могилі**, вона усе чогось бажає!» Тепер, коли він позбувся своїх надокучливих справ і оселився тут, за містом, – внуки, квіти, дерева, птахи його невеликих володінь, а особливо сонце, місяць і зорі в небесній високості говорили йому вдень і вночі...

(Дж. Голсуорсі. Сага про Форсайтів, кн. 2; пер. з англ. О. Терех, с. 7)

Стояти порожнім (пустувати)

– Внизу кімнати по сорок доларів.

– Двадцять. У Вас половина номерів **порожнім стоять**. Ваш бізнес майже на межі. Краще заробити двадцять доларів, аніж нічого.

(Лі Чайлд. Нездоланний; пер. з англ. О. Постранська, с.13)

Стояти пустою (бути пустим, безлюдним)

Отець Тарасій задлявся трохи, але згадав про свої гроші й сорок за проценти й пішов до Копронідоса. Увійшов він у його квартиру, вона **стояла пустою**. Хазяйка, простенька, але багатенька міщанка, мила шибки, а наймичка мила підлогу.

(Іван Нечуй-Левицький. Афонський пройдисвіт, с. 415)

Страх як (дуже)

Старий Грицько **страх як** зрадів. Він давно мріяв про те, що би хтось з його численної родини вийшов у світ між

Страх як кортить

людей, став вченим чоловіком... славним. Старий дивився в Марка, як в образок.

(Андрій Чайковський. Сагайдачний, с. 13)

Страх як кортить кому, що (комусь дуже хочеться зробити щось)

Я не психіатр, але мені **страх як кортить** опинитися на місці моєї подружки Сари. Якби Джейк сказав їй усе це, сидючи у неї в кабінеті на Мангеттені, то як би вона відреагувала? Якщо чесно, не знаю. Але, гадаю, це було б щось креативніше, аніж примітивне: «Привидів не існує в природі, Джейку».

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 56)

Стрибати в гречку (зраджувати дружину, чоловіка)

Чоловіки без надмірного трепету, але на повні горлянки щосезону підтримували ексклюзивні ноги свого незмінного футбольного кумира Блохіна, смачно спорожняючи бочки несмачного, бо розведеного водою, пива місцевого розливу; чи мовчки й не надто осудливо, хіба що з прихованою долею заздрості похитували головами на чергову новину про чергове **стрибання в гречку** котрогось зі своїх земляків.

(М. Матіос. Мама Маріца – дружина Христофора Колумба, с. 5)

Стрибнути вище голови (зробити що-небудь понад свої сили)

Вона скинула на Тома стривожений погляд, але він наполягав з великодушною зневагою:

– Ідь з ним. Він більше не докучатиме тобі. Гадаю, він зрозумів, що хотів **стрибнути вище голови** й що ці фіглі-міглі скінчилися.

(Ф. С. Фіцджеральд. Великий Гетсбі; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 167)

Стрибнути вище себе (здійснити що-небудь понад свої сили)

За винятком цих кількох днів, решта його існування була змарнована у мріях, розчаруваннях та реалізаціях, у бажанні **стрибнути вище себе** самого, вибратися за власні межі;

він точно не знав, до чого саме він поривався, проте не випадало сумніватися, що він прожив своє життя, постійно намагаючись щось довести.

(П. Коельйо. Одинадцять хвилин; пер. з португ. В. Шовкун, с. 198)

Стригти купони (жити на ренту, на відсотки з цінних паперів)

– Тобто я мав на думці, що хочу зайнятися практичною діяльністю. Мені вже за сорок, а в такому віці людині слід мати якесь розумне діло. Тільки **стригти купони** не годиться, просто не годиться.

(Дж. Олдрідж. Небезпечна гра; пер. з англ. П. Шарандак, с. 55)

Стріляний горобець (досвідчена людина, яку важко обдурити)

– **Стріляний горобець**, стріляний, – зауважив він, кривлячись від розчарування. – Прикривається третім прізвиськом, щоб видати себе за когось іншого. І мені здається... так-так, я, певний, що знаю його третє прізвисько.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 143)

Стріляний і меляний (досвідчений, битий, гартований життям)

– Оце джура, так джура, – прихвалював Лісового, – вірний і щирий, **стріляний і меляний**, пишний і щедрий, то вже і з сієї учти знати, що ніби чарами якими вродилась.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепада, с. 87)

Стріляти з гармати в горобців (про невідповідність витрачених коштів, зусиль меті та бажаним наслідкам)

Проте навіть ранні його твори не можна було назвати сірятиною. Єдине, що було в них незграбного, це властива новакові надмірна сила – наче він **стріляв з гармати в горобців**. І все-таки Мартін був радий продати свої ранні твори хоч і за безцінь.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 185)

Стріляти очима

Стріляти очима (кидати короткі швидкі погляди комусь)

Я сподівався й дедалі виводити незнайомця на відверті зізнання, і хоч як **стріляв очима** мій провідник, я завів таку мову про дорожніх злодіїв.

(Проспер Меріме. Кармен; пер. з фр. Б. Ткаченко, с. 9)

Стріха поїхала у кого (хтось позбувся хдорового глузду, розсудливості)

Він не повірив своїм очам. Йому захотілося спитати водія: «Вам видно отой ресторан? Скажіть, а то дійсно Бен Гокінс та Аманда Діас? Бо мені здається, що в мене **поїхала стріха**».

(Дж. Паттерсон, М. Паетро. Бікіні; пер. з англ. В. Горбатько, с. 219)

Стромляти палиці в колеса кому (перешкоджати, заважати комусь)

Матуся Костадо **стромляє палиці в колеса** й розносить якісь темні поголоски про нотаріальну контору Револу, найкращу контору на все місто, вартнішу за мільйони; саме такі, як вона, і винні в отих усіх плітках...

(Франсуа Моріак. Дорога в нікуди; пер. з фр. Д. Паламарчук, с. 165)

Студити на холодну воду (бути у край обачним, надто обережним)

Гупало погодився, але сам призначив день, годину і місце зустрічі – становище вимагало **студити й на холодну воду**, бо невідомо ще, хто там, звідки і з чим приїхав.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 167)

Стукати в двері (настійливо добиватися чогось)

Але «Пригода» й усі інші оповідання, які він вважав найкращими своїми творами, все ще марно **стукали в двері** редакцій.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 186)

Стулити кінці з кінцями (ледве справитися з нестатками)

– Братчик Генрі каже, що не знає, як **стулить кінці з кінцями**, такий тягар на нього звалився, та й податки височезні,

хоча він, мабуть, прибріхує: грошей у нього тьма-тьменна, він просто мені не дуже хоче давати.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 47)

Ступити на слизьке (опинитися в скрутному, незручному становищі)

Вона **ступила на слизьке**. Отець О. був якраз родом із Амбуаза, отож чудово знав усе тамтешнє панство.

(Альфонс Доде. Джек; пер. з фр. В. Омельченко, с. 7)

Ступити на стезю війни (розпочати боротьбу проти когось, чогось)

Ще до нашого повернення додому Честер здивував усіх тим, що **ступив на стезю війни**. Він написав листа до газети «Кур'єр», органу радикалів, де назвав муніципалітет «товариством взаємного захвалювання», виставив свою кандидатуру на виборах і вже прицінювався до одного з «шикарних» особняків, що бовванів саме над Палм Коттеджем і звався Орчардом.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 46)

Ступити на тонку кригу (піддати своє життя небезпеці, ризикувати)

Вій цілком заспокоївся і тепер почував себе людиною, котра випадково наважилася **ступити на тонку кригу** і раптом, на превеликий свій подив, побачила, що не провалюється. Він знав, що ця крига тонка і, мабуть, не протримає його довго, але поки що вона тримала, і цього було досить.

(Е. М. Ремарк. Час жити і час помирати; пер. з нім. Ю. Петренко, с. 135)

Стягнути чималий капіталець (заробити великі гроші)

Батько мого зятя, Честер Бредлі, дібрав, що на Чикаго чекає велике майбутнє, і вступив тут до адвокатської контори. В усякому разі, він **стягнув чималий капіталець**, аби його син міг дуже пристойно існувати.

(В. С. Моєм. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 16)

Сума-суменна (велика сума)

Тим часом у Хризостома помер батько, лишивши в спадок синові неабияке багатство: і всякі статки-мастки, і худоби чимало, що великої, а що і дрібної, і грошей готових **суму-суменну**.

(*М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 94*)

Сухий закон (заборона на торгівлю та споживання алкогольних напоїв)

– Я не знайшла штопора, – сказала дівчина і засунула шухляду. – Фрау Лізер, мабуть, дотримується **сухого закону**.

– Вона на таку не схожа. Але навіщо нам штопор?

(*Е. М. Ремарк. Час жити і час помирати; пер. з нім. Ю. Петренко, с. 111*)

Сухого дуба везти (говорити нісенітницю; вигадувати щось)

– І не думай, Санчо, що се я **сухого дуба везу**, мені є чийм слідом іти: адже так достоту було з Мамбріновим шоломом, що так дорого став Сакріпантові.

(*М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 84*)

Сухої нитки не лишилися на кому (хтось повністю промок)

– Вона, певно, дуже вдячна вам за турботу, – кисло мовила третя дама. – Але на ній **сухої нитки не лишилися** після того, як ви запхнули її головою у воду.

(*Ф. С. Фіцджеральд. Великий Гетсбі; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 132*)

Сушити мізки над чим (намагатися зрозуміти що-небудь)

Грінхорн так незграбно пхає ножа за пояс, що той при кожному русі впирається йому в стегно. Полум'я розкладного ним багаття здіймається вище за верхівки дерев, а потім **сушить мізки**, як це індіанцям вдалося натрапити на його слід.

(*Карл Май. Віннету; пер з нім. Н. Сняданко, с. 9*)

Схиляти голову *перед ким, чим* (визнавати себе переможеним, примирятися з кимось, чимось)

Але рішучість її різнилася від їхньої рішучості, хоча їй важко було б сказати, в усякому разі, зараз, у чому полягала ця відмінність. Може, в тому, що вона ладна піти на будь-що, тоді як ці люди на багато що не пішли б навіть під загрозою смерті. А може, в тому, що вони вже втратили всяку надію, але ще з усмішкою споглядали життя й манірно **схиляли перед ним голову**, коли воно пропливало повз них. А вона, Скарлет, на це не згодна була.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 101)

Сховати в кишеню *що* (не виставляти, не висловлювати чогось прилюдно)

І Апхем, в якого був непоганий аптекарський магазин у Північному Менсфілді, визнав за краще **сховати в кишеню** свою незгоду з Мейсоном і приєднатися до загальної думки.

(Т. Драйзер. Американська трагедія; пер. з англ. Л. Смілянський, Л. Яценко, І. Буше, с. 648)

Сховати гордість у кишеню (тимчасово утриматися від виявлення власної гордості, затаїти образу)

Френк знав, що до вагітних жінок треба бути поблажливим, отож **сховав гордість у кишеню** і вже не дорікав, коли Скарлет гасала по тартаках і з'являлась у місті в такому вигляді, в якому дамі не личить взагалі виставляти себе на людські очі.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 164)

Сходити на манівці (поводитися, діяти неправильно)

– Бідний красунчик, – сказав Мартін. – Він і гадки не має, що **зійшов на манівці**. Оббрівувати ближнього, як це він зробив, нечесно, неблагородно, не личить мужчині, а він того не розуміє.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 270)

Сходити нінащо

Сходити нінащо (втрачати все, зубожіти)

З кожним роком Віпли все біднішали. Здавалося, господарство їхнє занепадало саме собою, хоч як тяжко вони працювали.

– Ми **сходимо нінащо**, – казала місіс Віпл. – Чого ми не використовуємо своїх найкращих можливостей, як інші люди? Скоро нас зватимуть білою шушваллю.

(Кетрін Енн Портер. Він; пер. з англ. О. Сенюк, с. 227)

Схрещувати шаблі з ким (воювати з кимось)

– Оце – лист мурзі Кучук-бею, – протягнув сувій. – Хоч ми з ним не раз зустрічалися в полі і **схрещували шаблі**, за мирного часу він привітна і гостинна людина. Він пропустить тебе через орду і виведе до Дунаю. А в Волощині і в Болгарії ти вже сам даси собі раду.

(Володимир Малік. Посол Урус-Шайтана, с. 18)

Сюди й туди (у різних напрямках)

Признаюся, що коли вони бігали по моему тілі **сюди й туди**, мені не раз кортіло схопити в жменю сорок чи п'ятдесят з тих, котрі навернуться під руку, і скинути їх на землю.

(Дж. Свіфт. Мандри Лемюеля Гуллівера; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 9)

Сяк чи так (у той чи інший спосіб)

І хоч би якою ціною, а гроші вона роздобуде, і матиме їх не тільки на сплату податків за Тару. **Сяк чи так**, рано чи пізно, але в неї буде багато грошей, навіть якщо задля цього доведеться вчинити й убивство.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 47)

Сякий-такий (який-небудь, поганенький)

Щойно розвиднілось, розбудив Стир Горину. Вона вийшла з куреня, роздяглась догола і сім разів обійшла довкола

куреня, звівши руки догори і благаючи небо допомогти родині, здоров'я і захисту від лиха. Потім вдяглася і викликала з куреня Стира. Зготували **сяку-таку** їжу, підняли дітей і – до роботи. Узялися будувати хатку-землянку.

(Юрій Покальчук. Озерний вітер, с. 20)

Сяк-так (абияк; погано; як-небудь)

Я допоміг йому перенести білизну до канапи. Удвох ми заходилися стелити постіль. Робив він усе **сяк-так**. Там простирадло не розгладить, там не заправить край. Та мені було байдуже. Я був такий зморений, що міг уже заснути й навстоячки.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 229)

Сяк-так перебиватися (жити дуже бідно, перемагаючи нестатки; ледь животіти)

– Ну як вам живеться, куме? – спитав Гальярдо. – Просвіток якийсь є? Шанувальник скривився.

– **Сяк-так перебивається**, працюючи маклером на ринку, на площі Себада: заробляє на шматок хліба – і то добре. Гальярдо співчутливо подивився на скромне вбрання бідняка, який причепурився по-святковому.

(Вісенте Бласко Ібаньес. Кров і пісок; пер з ісп. В. Шовкун, с. 281)

Сьорбнути ківш лиха (азнати багато горя, страждань, клопоту, неприємностей)

– Я два літа провів під Чигирином у війську гетьмана Самойловича... Навіть останні дні був у самому Чигирині. Якраз перед падінням його наш полк вивели звідти. Мабуть, це і врятувало мене від загибелі...

– О, то ми були десь поряд! – вигукнув Арсен. – Отже, **лиха сьорбнули з одного ковша!..**

(Володимир Малік. Чорний вершник, с. 14)

Т

Та вже ж не як (мабуть, що так; так воно і є)

– Але жодна з цих гробниць, як і багато інших, споруджених за поганства, не оздоблювалась покривалами чи іншими такими приносами й пам'ятками, які свідчили б, що тут покояться святі.

– **Та вже ж не як**, – мовив Санчо. – А тепер скажіть іще, яке діло славніше: мертвого воскресити чи велетня якого вбити? (М. Сервантес. *Дон Кіхот*, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 59)

Та де там (якби ж то; зовсім ні)

Руки безсило опустилися, чоло густо зросив піт – у кухні було гаряче натоплено. У плиті потріскували дрова, хрипко виспівував самотній горщик з овочевим супом. «Ет, Джонні міг би послати й когось іншого бігати в такий дощ. Може, знайшовся б і кращий за нього. **Та де там!** Він нікому, крім себе, не довіряє. Все звик робити сам...»

(Р. Райт. *Яскрава вранішня зоря*; пер. з англ. П. Шарандак, с. 179)

Та й годі (і все, і більше нічого)

Відтоді Францль щодня бігав у майстерню до столярчука Йозефа і тихого старого. Вони дозволяли хлопцеві бренькати, гадаючи, мабуть, що то собі дітячі забавки **та й годі**. Вони й не здогадувались, що в малому Франці Шуберті, синові вчителя з передмістя, народжувався цілий світ.

(К. Давід. *Музикант із Гіммельфортгрунда*;
пер. з нім. М. Настека, с. 13)

Та й по всьому (ото й усе)

– З вами все буде добре. Це дуже безпечні авіалінії. Усього години дві-три з вашого життя – **та й по всьому**.

(Джоджо Мойєс. *Після тебе*; пер. з англ. Т. Івченко, с. 9)

Та й тільки (і все, більше нічого)

Як це чудово, подумав він, дивлячись на неї. Вона спокутувала всі свої провини, стала справжньою жінкою, зірвала з себе залізні пута міщанських умовностей. Все це чудово, велично, сміливо! Але що це з ним? її вчинок не зворушив, не збентежив його. Він визнавав, що все це чудово й велично, **та й тільки**.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 320)

Та нехай там уже що (що б не сталося; у будь-якому разі)

– **Та нехай там уже що**, тільки мерщій несить, бо як живота не вгнобиш, то ані труду ніякого, ані зброї не підіймеш.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 42)

Та хоч би як там було (у будь-якому разі)

Його праця та її хвороба віддалили їх в останні роки від світського життя, створивши їм навіть репутацію відлюдників. Нове поповнення на Рів'єрі вже схильне було пояснювати їхню самоізоляцію браком популярності. **Та хоч би як там було**, Ніколь вважала, що звичаєм, якого дотримуєшся не один рік, не можна поступатися заради хвилинної втіхи.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 380)

Так діло не піде (справа не матиме успіху)

Лиш потім, опинившись сам на сам із Майлом, майор Майор уперше відкрито збунтувався й заявив, що хотів би приймати їжу вкупі з іншими офіцерами. Та Майло сказав, що **так діло не піде**.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 137)

Так то воно так (так і є)

– **Так то воно так**, – сказав Дон Кіхот, – але я волів би оце зараз хліба окрасець, хоч би й не питльованого, та оселедчиків

Так чи інак

пару, аніж усі оті трави, що їх описав Діоскорід і прокоментував доктор Лагуна.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 141)

Так чи інак (у той чи інший спосіб)

– Вона поживніша за будь-яку іншу рибу, – думав він. – **Так чи інак**, а вона дасть мені саме те, чого я потребую.

Отже, я зробив усе, що міг. Нехай тепер велика риба починає кружляти, і ми з нею позмагаємось.

(Е. Хемінгуей. Старий і море; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 316)

Так чи ні (невідомо, не знати)

Так чи ні, але, поки вони були на Смарагдовому острові, Луї-за Пойндекстер, – або ж, як її належить тепер називати, леді Джеральд, – не мала жодного приводу до ревнощів. Та й у подальшому житті це прикре почуття прокинулося в ній тільки раз, але й тоді лише промайнуло темною тінню – і зникло.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 532)

Так чи так (у той чи інший спосіб)

– Я був би божевільний, кузене Касе, коли б послухався твоєї поради. На щастя, до цього не дійшло. Але дечого накоїти я встиг і цілком заслуговую, щоб назвати мене й гірше, ніж дурнем. Та оскільки це сталося за особливих обставин, я все-таки можу сподіватись на пробачення. **Так чи так**, але спробую його дістати і їду зараз же, не гаючи часу.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 199)

Таким робом (отак, таким чином)

Народ нужденний, прибитий, понурий, супроти чужих не-смілий і недотепний. Кождий дбає тільки про себе, не розуміючи того, що **таким робом** роздроблюються їх сили, ослаблюється громада. Не так тут колись було!

(Іван Франко. Захар Беркут, с. 334)

Такого самого крою хто (хтось схожий на інших за рисами поведінки, вдачею, характером)

Вона сиділа й приглядалася до них, і відчувала себе чужою поміж ними... Потім їй пригадалося, що подібне відчуття у неї було при спілкуванні з Ешлі. З ним і з людьми **такого самого крою** – а вони ж становили більшість її оточення – вона відчувала себе наче поза обводом того, що спроможна була зрозуміти.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 99–100)

Так-таки (справді)

– Ох! – сказав Кандід. – Добрий Панглос часто доводив мені, що добро на землі спільне і всі мають на нього рівні права. Цей кордельєр мусив був, згідно з тими принципами, лишити нам щось на подорож. У вас **так-таки** нічоґісінько не лишилось, моя прекрасна Кунігундо?

– Жодного мараведіса, – відповіла вона.

(Вольтер. Кандід, або Оптимізм; пер. з фр. В. Підмогильний, с. 152)

Так-то так (справді)

– Цікаво, який Бог ховається в автомобілях американського виробництва, експортованих до Саудівської Аравії? – запитала подружка.

Запитання було нелегким.

– **Так-то так**, але треба вам про kota все пояснити!.. – прийшов я на допомогу водію.

– Який гарний котик! – відгукнувся той з полегшенням.

(Х. Муракамі. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 152)

Там і сям (повсюди)

Вдень словак виглядав доволі сумирно, та щойно западала ніч, як він підводився зі свого лежача і час від часу тужливо зиркав на Карлову валізку. Карлові це було дуже добре видно, бо **там і сям** хтось, охоплений переселенським не-

Там і там

спокоем, попри сувору заборону, постійно запалював світелко, намагаючись розшифрувати незрозумілі перспективи еміграційних агенцій.

(Франц Кафка. Зниклий безвісти; пер. з нім. Ю. Прохасько, с. 13)

Там і там (всюди)

Комісар машинально глянув на свій кишеньковий годинник і почав складати до купи теки з паперами, що лежали **там і там** на письмовому, з червоного дерева столі. Оббиті шкірою двері зачинилися за ним, і він перейшов приймальною з червоними кріслами для відвідувачів.

(Ж. Сіменон. Комісарова люлька; пер. з фр. М. Мещеряка, с. 205)

Там, де козам роги правлять (у в'язницю, на заслання)

А оскільки він двадцять років незмінно ходив у почесних суддях, і до поділу і опісля, у губернському міському суді, то намірився упекти злочинця, **де козам роги правлять**, тим паче, що простори тепер були неміряні і навіть Сибір своїм став.

(В. Короткевич. Колосся під серпом твоїм;

пер. з білорус. Б. Чайковський, К. Скрипченко, с. 8)

Танути на очах (швидко втрачати сили, здоров'я від хвороби, горя)

Наслідки були просто згубні: це відкриття, власне, й спричинилося до смерті його матінки – вона тут же втратила всяку волю до життя, почала **танути на очах** і скоро віддала Богові душу.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 130)

Танцювати під дудку чию (незаперечно коритися в усьому комусь)

...Одне, що почувався ще поганенько, а друге – хай не думають, що всі ми відразу **затанцюємо під їхню дудку**. Треба ще придивитися.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 186)

Тверда рука (про людину, яка має вольовий, сильний характер)

І за столом, і над усією прислугою панувала **тверда рука** тітоньки Фло. То була справжня леді часів доброї старої Англії, спокійна й витримана, у строгому вовняному вбранні. Вона здавалася неприступною ніяким життєвим злигодням. Я помітив, що хоч тітонька Фло й чемно слухала Рендолфа, свого чоловіка, проте тримала його в руках.

(Дж. Олдрідж. Небезпечна гра; пер. з англ. П. Шарандак, с. 47–48)

Твердий горішок хто (зі складним характером хтось)

– Дами й панове! – провадив майор, обернувшись до товариства. – Це видовище варте вашої уваги, особливо тих із вас, хто ще ніколи його не бачив... Ану, Морісе, сідайте верхи й покажіть нам своє мистецтво. Як видно, ця лошиця – **твердий горішок**.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 87)

Те й діло (тільки й)

Одого дня навесні у нас з'явилося оголошення, що відбудеться турнір з пінг-понгу і переможець поїде на загальноармійські змагання до Вашингтона. Я записався і легко виграв турнір, адже мій єдиний гідний суперник **те й діло** впускав ракетку, бо йому відірвало пальці на війні.

(В. Грум. Форрест Гамп; пер. з англ. Наталя Вишнеvsька, с. 86)

Телепень царя небесного (дурень, недотепа)

Невже ж отой перуанець, чи хто він там такий, гадає, що впорається з цим і сам? «Чого тобі?» Так звертаються до нього дівки з простолоду, і цей **телепень царя небесного** – та він-бо на телепня й схожий! – просто у захваті від такої манери цікавитись, чого він бажає. І тут, і там до нього давно вже ставляться, як до заплішеного дурня, а він цьому ще й раденький.

(Роберт Вальзер. Розбійник; пер. з нім. О. Логвиненко, с. 5)

Темні хмари зависають

Темні хмари зависають над ким, чим (хтось, щось у непевному становищі, небезпеці)

Її чорні брови враз гострокутно сходилися над переніссям, і Френк просто на очах зіщулювався. Вона ставала фурією і лютувала, мов дика кицька, в таку хвилину їй наче було зовсім байдуже, що злітає у неї з язика і як боляче він ранить.

Темні хмари зависали тоді над домом.

(М. Мітчелл. *Звіяні вітром*, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 136)

Теревенити казна-що (говорити нісенітниці)

– Знайшов що казати при дітях, – мовила Ненсі. – Чому ти не йдеш до роботи? Сидиш тут і **теревениш казна-що**. Хочеш, щоб тебе застукав на кухні містер Джейсон і почув, що ти плещеш при дітях?

(Уільям Фолкнер. *Після заходу сонця*; пер. з англ. О. Сенюк, с. 147)

Терпець урвався у кого (хтось втратив спокій, рівновагу)

– Шкода, що так вийшло з тими жінками. Я хотів би перепросити у тієї, що заходила сюди.

– Якби ж ви слухали мене тоді, біля рояля!

– Ви стали страшенно нудною, Мері. Я слухав вас, доки мені не **урвався терпець**.

– Хіба так можна, Діку! – спробувала заспокоїти його Ніколь.

(Ф. С. Фіцджеральд. *Ніч лагідна*;

пер. з англ. М. Пінчевський, с. 374–375)

Тертий калач хто (бувалий, досвідчений хтось)

Цей Ахав весь напханий загадками; цікаво, чого він ходить зоночі в кормовий трюм? Пундик хвалився, ніби підгледів. Навіщо він туди ходить, хотів би я знати?.. З ким це в нього там побачення бувають? Хіба й це не чудне діло? Та що там балакати, **тертий калач**...

(Герман Мелвілл. *Мобі Дік*; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 156)

Ти ба (ти диви, дивись)

Пол лежав на дивані, підтягнувши ковдру аж до підборіддя. Побачивши мене, він вимкнув телевізор.

– Привіт, – сказав він і посміхнувся. Такі скрутні та недоречні обставини, і **ти ба** – така мила посмішка.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатсько, с. 97)

Тим-то (тому)

Все здавалося настільки реальним, я й припустити не міг, що це могло статися раніше. Проте кожна подія була чимось передбачуваним, а не новим витком у логічній послідовності подій. Так жартує з нами пам'ять – добре це чи погано, приємно чи болісно, радісно чи сумно. **Тим-то** й життя наше кисло-солодке, а те, що сталося колись, обертається вічністю.

(Брем Стокер. Самоцвіт семи зірок; пер. з англ. Олеся Білик, с. 4)

Тим-то й ба (у тім-то й справа)

– Про дона Галаора, брата Амадіса Гальського, подекують, що був великий бешкетник, а на брата кажуть плаксії. Коли вже на таких славетних мужів, о Санчо, злоріки клевету пускали, то нехай і про мене буде оте все, коли ти не приховав чогось іншого.

– **Тим-то й ба!** – вигукнув Санчо.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 24)

Тинятися без діла (байдикувати)

У місті нічого не може відбутися, щоб не зібралися цікаві – ті, хто **тиняється без діла**, та дітлахи. Так було й тепер, але невдовзі всі розійшлися, лишилось тільки троє.

(Р. Л. Стівенсон. Катріона; пер. з англ. І. Коваленко, с. 226)

Тиха гавань (місце безпеки та спокою)

З війни Рені вийшов здоровим, але таким утомленим, таким морально розбитим, що відчув потребу в **тихій гавані**, на-

Тихо як у вусі

дійному прихистку, йому хотілося створити родину, міцну. З добрими традиціями родину, якої давно ні в кого не було.
(*Р. Андре. Погляд єгиптянки; пер. з фр. Г. Філіпчук с. 11*)

Тихо як у вусі *de* (дуже тихо десь)

«Липовий цвіт», – здогадалася нарешті. То, може, вона лежить під липою? Але ж над розквітлим деревом обов'язково роїлися б і гули бджоли, а тут **тихо як у вусі**. Та й запах якийсь надто тонкий, уже добряче вистояний. Отже, це сухий цвіт. І бджоли апріорі не можуть гудіти, бо зараз осінь. Звідки вона знає, що осінь? Звідкись...

(*Надія Гуменюк. Танець білої тополі, с. 5*)

Тихо-мирно (спокійно)

Сонні відразу насторожився.

– Як часто залишався він удома за останні два місяці?

– Разів три-чотири, – відповів Клеменца. – Я весь час запитував Фредді, чи не підшукати іншого хлопця, але він відмовлявся. Та й не було причин непокоїтися. Ти ж знаєш, що останні десять років усе йшло **тихо-мирно**.

(*М. П'юзо. Хрещений батько; пер. з англ. В. Батюк, О. Овсяк, с. 76*)

Тицяти чайові (давати на чай)

Ото роботу знайшов! Скоро вже сімдесят стукне, а він тягає чужі чемодани та жде, що йому **тицьнуть чайові!** Мабуть, на розум він не багатий, що правда, то правда, але взагалі це жахливо.

(*Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 79–80*)

Тішком-нішком (потай, непомітно, крадькома)

– А втім, це його справа, мені нічого туди носати. Казав мовчати, отже, напевне, була якась причина. В усякому разі, відтоді сидить там у горах. Харчі і гас **тішком-нішком**

купую йому я і потроху доставляю джипом. З такими запасами він цілий рік протримається!..

(Х. Муракамі. *Погоня за вівцею*; пер. з япон. І. Дзюб, с. 231)

Тільки глянь та й зомлій (про неймовірну красу)

– Чи там на свиноходах, чи на виноходах, то невелика одміна, – сказав Санчо. – На чому вже їдуть, то їдуть, і все ж такі хорошулі, що ну, а найпаче пані моя, принцизна Дульсінея, що **тільки глянь та й зомлій**.

(М. Сервантес. *Дон Кіхот*, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 68)

Тільки й мови про кого, що (говорять лише про когось або про щось)

По всій Англії **тільки й мови** було, що про новонародженого хлопчика, Едуарда Тюдора, принца Уельського. А він лежав собі, повитий у шовк і атлас, байдужий до всього, не відаючи, якої метушні наробив він своєю появою на світ, не знаючи, що його глядять, про нього піклуються вельможні лорди й леді.

(Марк Твен. *Принц і злидар*; пер. з англ. М. Рябова, с. 457)

Тільки й розмов у кого, про кого, що (хто-небудь говорить виключно про когось або щось)

Коли у грудні 1940 року, дорогою до Сполучених Штатів, переїздив я Португалію, Ліссабон мені вдався за якийсь рай, світлий і смутний. Ті дні тут було **тільки й розмов**, що про неминучий напад німців, і Португалія з усієї сили чіплялася за оману власного гаразду.

(А. де Сент-Екзюпері. *Лист до заручника*; пер. з фр. А. Перепадя, с. 240)

Тільки й того (і все, більше нічого)

– Диви! Що воно таке? – вигукнув він.

– Мабуть, шматок скелі, що його акула проковтнула, аби напхати собі черево, – сказав один матрос.

Тільки і їхнього

– Та ні, – заперечив інший. – То гарматне ядро, яке влучило їй просто в шлунок, але не встигло перетравитися, **ТІЛЬКИ Й ТОГО!**

(Ж. Верн. Діти капітана Гранта; пер. з фр. Тамара Воронович, с. 6)

Тільки і їхнього (усе, що випало на чийсь долю)

Їсти не було вже чого, села більшовики взяли в такі шори, що якби хто й хотів допомгти, то куди там. Ото що силою десь урвуть, то **ТІЛЬКИ І ЇХНЬОГО.**

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 332)

Тільки простягти руку до чого (щось зовсім близько, поруч)

Отак, віддаючися спогадам, вони топили свій голод у поганому кислому вині. Але майбутнє малювалося Мартінові не таким уже безпросвітним. Успіх, здавалося, вже ось-ось – **ТІЛЬКИ ПРОСТЯГТИ РУКУ.**

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 169)

Тіні нема від кого (хтось неживий)

Отож я, єдиний живий, розповідаю про них, мертвих. І, якщо чесно признатися, мені приємно, що сталося саме так, а не інакше, що не вони, живі, розповідають про мене, мертвого, бо й не знаю, що б вони сказали про мене, як і вони не знають, що я говоритиму про них. Вони своє відробили, і від них навіть **ТІНІ НЕМА.** Залишиться тільки те, що я – правдиво чи неправдиво – розповім про них.

(Меша Селімович. Фортеця; пер. з сербсько-хорват. І. Ющук, с. 5–6)

Тіпає, як у трясці кого (лихоманить когось)

Зрештою я сів на лавку – там, де було не дуже темно. Слухайте, **тіпало мене, як у трясці,** а чуб на брехусі взявся дрібними бурульками, хоч на мені й була ота мисливська шапка. Я аж злякався.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 189)

Ткнути куку в руку (підплатити комусь)

– Може, там треба буде зложити який окуп, не можемо дати себе засоромити перед князем, що ми діди. Треба буде і вчителям **ткнути куку в руку**, щоб краще з хлопцями поводитися. Хто мастить, той і їде. А з князем як будеш говорити, то пам'ятай, говори достойно. Ми така сама шляхта, як і він, князь, але все ж то вельможа, а ми худоба. За тебе буде вправді говорити владичий лист, та все ж не треба показувати себе дурнем.

(Андрій Чайковський. Сагайдачний, с. 19)

То й поготів (тим більше, тим паче)

Повсюди в нього якісь свої подруги, але вони не мають до цього жодного стосунку, а вже до отих, сказати б, славнозвісних ста франків – **то й поготів**.

(Роберт Вальзер. Розбійник; пер. з нім. О. Логвиненко, с. 5)

То й хай (так і бути, гаразд, добре)

– Будьмо відвертими, любий, зараз у твоєму житті немає місця для мене.

– Виходить, ти не хочеш бути зарученою зі мною?

Вона через силу усміхнулась тремтячими вустами.

– Дурниці, просто я ладна почекаю.

– Це може вилитись у рік, а то й у два.

– **То й хай**. Буде видно.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 51)

То ліворуч, то праворуч (то в один, то в інший бік)

Я здивувався з того, як покvapливо звільнили нам хлопці місця в самій середині рядів. Поки пан Серель, затримуючи на кілька секунд початок уроків, озирає книжки та зошити Великого Мольна, я з цікавістю крутив головою **то ліворуч, то праворуч**, роздивляючись обличчя наших учорашніх ворогів.

(Ален-Фурньє. Великий Мольн; пер. з фр. Г. Філіпчук, с. 67)

То се, то те (що-небудь різне; будь-що)

Я тихенько, не човгаючи ногами, пішов по кімнаті, розглядаючи **то се, то те**. На душі раптом стало тепло, затишно. Навіть передчуття того, що я захворію на запалення легенів, зникло. Просто мені стало хороше-хороше.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 194)

Товкти воду у ступі (робити що-небудь марно)

«Перш за все треба опуститися на землю, а не літати десь там, – вже вкотре **товк** Богдан Мстиславович **воду у ступці**. – Жодних сентиментів. Життя жорстке, навіть жорстоке. Людина повинна керуватися лише тим, що підказує їй здоровий глузд, а театри – це плід хворого розуму, і нема чого ними захоплюватися...»

(Юрій Николишин. Бота-Фікс. Невидима нитка життя, с. 61)

Товпитися натовпом (скупчуватися в одному місці)

Другого дня, в понеділок, не було й панщини. Все село гуляло на весіллях. На Нимидору наділи Миколину шапку, шапку оповили довгою червоною двойчастою стрічкою, повели молодих до священика скривать. За молодими йшли музики, за музиками **товпились натовпом** чоловіки та молодичі. Всесь батющин двір був сповнений народом, бо в той час разом привели скривать усіх молодих з села.

(Іван Нечуй-Левицький. Микола Джеря, с. 35)

Товчєники та духопєлики (побої)

– Ми ще ні разу не виграли бою, хіба що тоді з біскайцем, та й там ви півуха й півшолома загубили, а після того мали все лише **товчєники та духопєлики**, а я в додачу ще й гойданників скуштував – і то ж від кого? Від якихось зачарованих істот, що я над ними й помститися не можу, і ніколи не дізнаюсь, чи справді, як ви кажете, так солодко ворога подужати.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 135)

Топтати ряст (жити)

Це були засмучені старигані, яким не пощастило у життї й – на лихо – недовго вже лишилося **топтати ряст**.

(Н. Готорн. Експеримент доктора Гайдергера; пер. з англ. Г. Лелів, с. 3)

Торохтіти, наче кістяки в пеклі (утворювати різкі, гуркітливі звуки)

Я вже хотів був роздягтись і повісити пальто в шафу у передпокої, але ж там повно плічок, і коли відчиниєш дверцята, вони **торохтять, наче кістяки в пеклі**. Тож я лишився в пальті.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 193)

Торувати собі стежку (добиватися певних успіхів у житті; здобувати визнання у кого-небудь)

Що ж, Діку, іди далі сам. Тільки далі ти йтимеш уже не так, любий, дихати тобі буде важче, доведеться **торувати собі стежку** через тіні шезлонгів, крізь мокрий дим із димаря. Ти побачиш, як твоє відображення рухається в очах тих, хто дивиться на тебе. .

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 227)

Точна копія кого (дзеркальне відображення чісьь)

Старший син Лев – **точна копія** Данила, яким воевода пам'ятав його у битві на річці Калці: такий же коренастий, світло-русявий; йому передалася від батька навіть спадкова риса – меч він тримав у лівій руці. Не дивно, що Лев був улюбленцем князя, його наступником.

(Петро Луцик. Тамплієри короля Данила, с. 7)

Точно, як в аптеці (дуже точно)

Том ще хвилини із п'ять правив своєї, аж поки батько спитав:

– А скільки ягід ти зібрав сьогодні, Томе?

– Двісті п'ятдесят шість, **точно, як в аптеці!** – миттю випалив Том.

(Р. Д. Бредбері. Кульбабове вино; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 331)

Тремтіти за свою шкіру

Тремтіти за свою шкіру (дбати лише про себе, про особисті інтереси, нехтуючи іншими)

– Я взагалі не знаю, що то страх! – зятято торочив механік. – Я не боюся чорної роботи на цій трухлявій руїні, бачить Бог! Вам збіса пощастило, що зрідка трапляються на світі люди, які не **тремтять за свою шкіру**, а то де б ви вже були... ви й ваша гнила руїна, обшита обгортковим папером, чуєте? Ви-то прекрасно влаштувались, вибиваєте з неї грошики... А я, що мені перепадає? Нікчемні сто п'ятдесят доларів на місяць, та й по всьому!

(Джозеф Конрад. Лорд Джім; пер. з англ. Л. Гончар, с. 20)

Третє око (символ провидіння, вищої свідомості)

Щоб з них могли вони черпати живодайні ідеї та натхнення, без яких їм важко сіятися і світитися надалі, аби передавати естафету життя до заповітної мрії та мети, яка, хоч ніяк не піддається збагненню, але цілком реальна на дотик шостим чуттям і видима **третім оком**, як неказанне сяєво.

(Юрій Николишин. Там, де живе душа. Ель-сільбо Канар, с.26)

Три чісниці лишилося кому (хтось дуже близький до смерті)

Тітонька щодня розповідала мені про події в Бетвелі (нинішнього члена парламенту розбив параліч, і тітонька не мала сумніву, що йому вже **лишилося три чісниці**), налякаючи мені, як це важливо, щоб у кандидата від такого патріархального містечка, як Бетвел, у родині була злагода.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 125)

Тримати в руках кого (утримувати кого-небудь у залежності, в покорі)

Я помітив, що хоч тітонька Фло й чемно слухала Рендолфа, свого чоловіка, проте **тримала його в руках**. Я їй видимо сподобався, і вона сподобалась мені. Тут відіграла певну роль і моя добре продумана невимушеність...

(Дж. Олдрідж. Небезпечна гра; пер. з англ. П. Шарандак, с. 48)

Тримати віжки в руках (мати владу, керівництво в своїх руках)

– Тому я хочу, щоб усі справи фірми ти перебрав на себе. А я виходжу з гри. Не вистачало, щоб через мене ти мав якісь клопоти. Свою роботу я закінчив, а що стосується так званого спільного керівництва, то його **віжки були у твоїх руках**, я ж часто байдики бив...

(Х. Муракамі. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 148)

Тримати за порогом кого (не впускати додому когось; уникати зустрічей з кимось)

Інакше кажучи, з якоїсь невідомої причини Пацюк не захотів зі мною зустрічатися. Однак він не відмовлявся від мене. Бо якби не хотів, щоб я сюди приходив, то мав чимало способів **тримати мене за порогом**. Як-не-як, цей будинок належав йому.

(Х. Муракамі. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 274)

Тримати кулаки за кого, що (вболівати за когось, щось)

– Я віддала окуляри до лабораторії для негайного дослідження стосовно наявності часткових відбитків на оправі, але, на жаль, там нічого не знайшли. Утім, **тримаймо кулаки**: можливо, вдасться розшукати рецепт лікаря на придбання тих окулярів.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 91)

Тримати на відстані кого (не надто зближуватися з кимось у стосунках; бути на віддалі з кимось)

Насправді, припускала Кітті, її не цікавило нічого, крім дітей: двоє її синів вчать в школі в Англії... Її обличчя наче приховувала маска. Вона всміхалася і люб'язно, виховано казала те, що від неї очікували, але при всій своїй привітності **тримала людей на відстані**.

(В. С. Моем. Розмальована вуаль; пер. з англ. О. Гординчук, с. 13)

Тримати на хлібі та воді

Тримати на хлібі та воді *кого* (обмежувати когось у їжі та питті)

Аркадіо наказав розстріляти його за неповагу до властей. Тих, що насміли протестувати, він звелів забити в колодки й **тримати** в одній із класних кімнат **на хлібі та воді**.

(Г. Г. Маркес. Сто років самотності; пер. з ісп. П. Соколовський, с. 122)

Тримати носа за вітром (діяти відповідно до обставин)

Тож **тримаймо носа за вітром**, моя ясна пані, бо ще невідомо, хто нам вийде назустріч ген за тим поворотом, пагорбом чи лісочком.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 251)

Тримати хвоста бубликом (бути бадьорим, життєрадісним)

Джім у таких випадках мало не шаленів і починав допитуватись, який мене гедзь укусив. Потім він раптово лагіднішав і казав: «Ну ж бо, Трусику, **тримай хвоста бубликом!** Чого ти насупилась?» Обіймав мене і навіть (щоправда, дуже рідко) цілував.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 27)

Тримати щастя у жмені (мати все)

– Кажу тобі, що я вже **тримав щастя у жмені**. Я загірбав по п'ятдесят тисяч на рік і майже не платив податку, бо брав у пацієнтів просто з рук. А за моєю спиною стояла наймогутніша фахова асоціація у світі. І поглянь-но, що з тим усім тепер!

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мецєряк, с. 83)

Тримати язика за зубами (не розголошувати таємниці)

Ні, не міг це бути Волтер. Напевно, хтось зі слуг, а це, власне, не мало значення. Слуги-китайці однаково все знають. Але **тримають язика за зубами**.

(В. С. Моем. Розмальована вуаль; пер. з англ. О. Гординчук, с. 15)

Тримати язика на припоні (мовчати, утримуватися від висловлювань)

«І чого він не **тримає язика на припоні!** – роздратовано подумала Скарлет. – Псує усім вечір».

(*М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 246*)

Триматися за життя (дуже хотіти жити)

На другий день ми не працювали. Ми спали до третьої години дня, принаймні я. Коли я прокинувся, то побачив, що Мод готує обід. Було просто дивно, що до неї так швидко вернулася сила. У цьому тендітному, як лілея, тілі була незвичайна витривалість. Вона міцно **трималася за життя**, дарма що здавалася такою кволою.

(*Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 247*)

Триматися купи (бути разом, помагати одне одному)

– Гарзд, Ернсте, – промовив Біндінг з полегшенням. – Завтра посидимо довше. Ми давні шкільні друзі і повинні **триматися купи**. Ти навіть не уявляєш, як самотньо почуває себе людина на такій посаді, як моя. Кожний від тебе щось хоче... – Я теж просив тебе...

– Це зовсім інша справа. Я маю на увазі тих, хто канючить для себе всілякі привілеї.

(*Е. М. Ремарк. Часжити і часпомирати; пер. з нім. Ю. Петренко, с. 102*)

Триматися на висоті (задовольняти високі вимоги)

І все ж... у чім річ? То він гадав, що вона мимоволі підпала під вплив місіс Скелтон або когось іншого, то вважав її цілковито безпринципною політичною авантюристкою. Хоч вона й намагалася, як він казав, **триматися на висоті**, але водночас траплялася йому на шляху за таких дивних обставин, що він, незважаючи на її запевнення – раніше й тепер, – починав сумніватися, чи справді вона відмовилася від спроб скомпрометувати його.

(*Теодор Драйзер. Пастка; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 82*)

Триматися стороною

Триматися стороною (бути осторонь від інших)

Цих «ветеранів» ми здибали в ресторації, вони були насуплені, **трималися стороною**, й поблажливо давали нам поради.
(*А. де Сент-Екзюпері. Планета людей; пер. з фр. А. Перепадя, с. 97*)

Тріщати від грошей (бути наповненим грішми)

Доводилось мені зустрічати й підлих білих, від яких віяло свіжістю затишних домівок і чиї гаманці **тріщали від грошей**, однак самі вони звання джентльмена не були варті.
(*Г. Р. Гаґард. Соломонові копальні; пер. з англ. М. Лисиченко, М. Гловко, с. 8*)

Тріщати по швах (бути під загрозою краху)

– Коли ми дізналися, що дітей у нас не буде, наше подружнє життя зійшло з рейок і почало **тріщати по швах**. Ми обоє почувалися скривдженими й обдуреними.
(*Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 235*)

Тріщина пробігла між ким (про погіршення стосунків між близькими, рідними людьми)

– Ви не знаєте Вайолет. Вона не дасть мені спокою, коли матиме привід. Ми одружені дванадцять років, мали дочку, вона померла у сім років, а потім – знаєте, як воно буває в таких випадках, загуляли – і я, і вона. Не те, щоб насправж-ки, та все-таки **тріщина пробігла...** А вчора вона мене там назвала боягузом.
(*Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 66*)

Троянда всіх вітрів (вітри різних напрямків у певній місцевості)

Усе післяобіддя того сірого дня вони їхали в старому потрісканому диліжансі, відкритому перед **трояндою всіх вітрів**, минаючи сумні села під примарами дерев, набряклих туманом і дрібними краплинами дощу.
(*П'єр Лоті. Допоки житиму; пер. з фр. С. Пінчук, с. 21*)

Трусити капшúком (щедро витрачати гроші; марнотратити)

Честер, якщо вже пішло на правду, й сам був не від того, щоб часом широко розмахнутись. Він хоч і не кидав грошей на вітер, як Джим, котрий ніколи про них не думав, але таки любив, щоб кишеня в нього роздimalася від банкнот і можна було при нагоді **трусонути капшúком**, почувавочи себе такої миті королем.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 131–132)

Тряця трясе кого (хтось відчуває сильне тремтіння, дрож)

Наліво від входових дверей, на майдані, стояв почетний відділ сердюків, хлоп в хлопа вибраний і вимуштруваний, – стояли, як витесані з мармору. Старшина підняв шаблю вгору, і роздалась команда: честь!

Цар глянув і нахмурич брови; нараз, ніби ним **тряця за-трясла**, заперечив рукою: не треба!

(Богдан Лепкий. Мотря, с. 16)

Туди-сюди (то в один, то в інший бік; взад і вперед)

Месьє Одинак навшпиньках снував **туди-сюди** між своєю та її квартирами. Він знав, яким підступним може бути цей помпезний старий будинок, де жадливо скрипів паркет, де були не стіни, а нещодавно встановлені тоненькі перегородки, у яких ховалися вентиляційні канали, які радше слугували мегафонами.

(Н. Джордж. Маленька паризька книгарня; пер. з англ. О. Захарченко, с. 13–14)

Туж-туж (ось-ось)

Не доїхавши трохи до корчми (чи то пак до замку), він натягнув коневі поводи й пристав, сподіваючись, що між зубцями муру **туж-туж** з'явиться якийсь карлик і задме в рiг, ознаймуючи прибуття рицаря.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 39)

Тулитися у тісняві

Тулитися у тісняві (не мати достатньо простору)

Сільські негри потяглися до міст, і на селі не стало кому працювати на полі. Вони переповнили Атланту й далі прибували сотнями, зледачілі й небезпечні для всіх через ті нові погляди, якими задурманювано їм голови. **Тулились вони у великій тісняві** в убогих халупах, серед них почали ширитись епідемії віспи, тифу й туберкульозу.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 150)

Тут і там (всюди, у різних місцях)

Дженні з цікавістю оглядала кімнату. Ніколи ще вона не бачила так багато прикрас і чудових речей, як тут – на каміні й на туалетному столику. М'яке крісло й поруч – лампа під зеленим абажуром, на підлозі товстий пухнастий килим, кілька маленьких килимків, розкиданих **тут і там** – в усьому таке багатство, така розкіш!

(Т. Драйзер. Дженні Герхардт; пер. з англ. невідомо, с. 13)

Тут-таки (безпосередньо тут, на цьому ж місці)

Я відповів, що його величність може заспокоїтись і що я ладен роздягтись **тут-таки** перед ним і повивертати всі мої кишень.

(Дж. Свіфт. Мандри Лемюеля Гуллівера; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 19)

Тягар ліг на душу кому (комусь стало неспокійно, гнітюче на душі)

За вікном у саду він побачив Ніколь, подумав, що зараз доведеться зустрітись з нею, і свинцевий **тягар ліг йому на душу**. При ній він мусив поводитись так, ніби нічого не сталося, і сьогодні, і завтра, і через тиждень, і через рік.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 236)

Тягнути в різні боки (не сходитися з кимось щодо чогось)

– Я б хотів трохи наставити тебе на розум, хлопчику, допомогти тобі. Я всім серцем хотів би тобі допомогти.

Він казав правду. Це було й видно. Але ми з ним **тягли в різні боки**, і край.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 24)

Тягти kota за хвіст (не поспішати, зволікати з чим-небудь)

– Вам не варто було приїжджати сюди, містере Карлайл, – почав Татем через кілька секунд по тому, як вони виїхали з аеропорту. Він явно не збирався **тягти kota за хвіст** і хутко перейшов до справи.

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 209)

Тягти лямку (жити у важких умовах)

А далі... о, це було найжахливіше, найтяжче для Клайда, – здавалося навіть, що після цього у нього не вистачить сил **тягнути далі гнітючу лямку** тюремного існування, – на-стала черга Міллера Ніколсона.

(Т. Драйзер. Американська трагедія; пер. з англ. Л. Смілянський, Л. Яценко, І. Буше, с. 682)

Тяжко грошовитий хто (багатій)

Чи так воно було, чи інак, менше з тим; тільки був той Тедальдо **тяжко грошовитий** і мав трьох синів: першого звали Ламберто, другого Тедальдо, а третього Аголанте; се були гарні, уродливі юнаки, хоч найстаршому ще не минуло й вісімнадцяти, коли помер мессер Тедальдо і лишив їм, яко законним спадкоємцям, усі свої статки-маетки.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 88)

Тямити діло (виявляти кмітливість, тямущість у чомусь)

Хейген занотував, що треба буде сказати Клеменці, щоб той якось відзначив Полі Гатто. Здається, хлопець **тямить діло**. Наступні три години він швидко й вправно зводив дані про прибутки від фірми по торгівлі нерухомим майном...

(М. П'юзю. Хрещений батько; пер. з англ. В. Батюк, О. Овсюк, с. 59)

Тьма-тьменна (величезна кількість, безліч когось, чогось)

– Не треба тобі хвалити ні своїх дружинників, – зауважив Ігор, – ні чернігівських ковуїв. Їх хоробрість усім добре відома. Але чи не замало сил буде. Ворогів **тьма-тьменна**, як та сарана плодяться у своїх вежах.

(Богдан Лепкий. Каяла, с. 159)

У

У великого дзвона дзвонити (розповідати про що-небудь всім)

– Він повинен бути ... ввічливим, чемним і люб'язним, негордовитим, нечванливим, незлостивим, а найпаче милостивим, бо, подавши од щирого серця убогому шажка, більшу проявить щедротність, аніж той, що про добродійність свою та милостинність **у великого дзвона дзвонить**.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 46)

У вигідному світлі *для кого* (з позитивного боку)

Запитання, яке щойно прозвучало, на жаргоні журналістів мало назву «грейпфрут». Тобто воно мало виглядати як несподіванка, хоча насправді було заздалегідь зрежисованою «домашньою заготовкою» для прояснення декотрих моментів **у вигідному для сенатора світлі** – така собі зручна подача у баскетболі: тільки хапай м'яча і забивай його у кошик.

(Ден Браун. Точка обману; пер. з англ. В. Горбатько, с. 16)

У всіх на устах *хто, що* (усі говорять про когось, щось)

Чи вона сама сюди приїхала, зі своєї доброї волі? Це запитання **у всіх на устах**, і по натовпу знов перебігає гомін.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 478)

У живі очі брехати (безсоромно брехати)

– Добродію, всі вони **брешуть у живі очі**, а що я правду мовлю, ось тому доказ: бодай мені довіку не вступати в сей город, коли моя нога була тут раніше; я отес допіру тільки прибув сюди і зразу ж, собі на лихо, пішов подивитися на мощі святії; там мені й дали чосу, оттак як бачите.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 81)

У кліп ока (миттєво)

Я торгав його за плече, аби пересвідчитись, чи ще живий. І він виширяв ріденькі мишачі зуби й розтуляв шпари слезавих очиць. Був живий, ще й який живий! Як той здихлявий кіт, що й позіхнути лінується, а пожбур його з даху – впаде на чотири лапи й **у кліп ока** вихопиться на дерево, в безпечне місце.

(Мирослав Дочинець. Криничар, с. 10)

У мент ока (миттєво)

Отож теперішнє природне право було миттєве й жорстоке: 1927 року нагла нічна повінь **у мент ока** запечатала велику драму невинної Катрінчиної душі, понісши у світ за водою кілька маєтків із Панської Долини, а разом із ними – й Катрінчине біле тіло з убогою хатою, з Божими образами й нечинними тепер шістьма австрійськими кронами поза образом Катерини-Великомучениці.

(Марія Матіос. Москалиця, с. 8)

У мороз і в спеку (за будь-якої температури, погоди)

Там двос дверей: перші для одного світу, другі – для іншого. Малесеньке віконечко у Воротах, радше очко, затулене металевою заслінкою, яку важко відсувати **і в мороз і в спеку**. Бо спершу треба подивитися, хто за дверима. Може, вітер, може, птах всівся на дзвінок чистити дзьобом пір'я. Кожне відчиняння віконечка і дверей болісне, наче

У носі закрутить

по серці черкає сліпуче лезо. Хоча наперед знаєш, що це місце не для щасливих і суди приходять не за щастям, а шукають забуття.

(Галина Пагутяк. Писар Східних Воріт Притулку, с. 8)

У носі закрутить кому, у кого (хтось буде незадоволеним чимось)

Скарлет не дуже розуміла, чому їй треба допікати близнюкам — хіба тому, що в них такі в'їдливі сестри. – Ото їм **закрутить у носі**, коли я стану власницею особняка й приїжджати сюди в гості у розкішній кареті з купою нових туалетів. І більше вже ніколи-ніколи ніхто не насміхатиметься з мене.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 137–138)

У поті чола (важкою працею)

– Чи берете, чи думаєте брати – це однаково. Ви тратите те, чого ви не здобували; до того ж, витративши те, чого вам і не доводилося здобувати, ви виграєте більше, ніж я, бо я витрачаю те, що здобув **у поті чола** свого.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 167)

У пса очі позичити (не мати совісті, сорому)

– Моя провина, – сказав Марко. – Моя рука вчинила, мені й відповідати.

– То чого ж ти тоді святим прикидаєшся?! – скипів пан. –

У пса очі позичив?!

(В. Короткевич. Колосся під серпом твоїм;

пер. з білорус. Б. Чайковський, К. Скрипченко, с. 9)

У рот не лізе що, кому (зовсім не хочеться їсти комусь)

Зайшов до дешевого на вигляд ресторанчика й замовив каву з пончиками. Тільки пончиків не їв, не міг проковтнути ні шматочка. Коли на серці так тяжко, **в рот ніщо не лізе**.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 235)

У самісіньке око вцілити (влучно сказати щось)

– Отут уже ти, Санчо, **у самісіньке око вцілив**, – сказав Дон Кіхот. – Ся околичність може і мусить одвернути мене од повзятого наміру. Не раз-бо казав я вже тобі, що негоже й невільно мені на тих меча виймати, хто не єсть зуповним рицарем.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 76)

У сльози вдаритися (розплакатися)

– Цими днями заходила одна стара панна і хотіла вкласти тисячу доларів у безнадійну аферу, що нарадив їй священик, то він відмовився прийняти чек, а коли вона почала наполягати на своєму, він завдав їй такого чосу, що вона аж **у сльози вдарилася**. А потім ще й тому священикові добре перепало.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 38)

У три миги (дуже швидко, в одну мить; миттю)

У Франції, врешті, єдиній цивілізованій країні в світі, Ізабелла **у три миги** вискочила б заміж за Грея, а потім через рік-два, була б охота, взяла б Ларі в коханці, а Греї поселив би в свої покої гарненьку актрису, і кожен зажив би собі на втіху.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 32)

У цьому і все лихо (у цьому і біда, клопіт)

Взагалі це суперечило моїм принципам тощо, але настроїв був дуже гнітючий, і я вже ні про що не думав. **У цьому ж і все лихо**: коли настроїв такий гнітючий, то навіть не думається.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 115)

У чому мати народила (зовсім голий хтось)

Стоїш **у чому мати народила**, по кісточки у крижаній воді в рівчаку обабіч невідомої сільської дороги. Чекаєш хви-

У чорта на болоті

линку, сподіваючись, що, можливо, просто кліпнеш і знову повернешся до своєї книжки у власній квартирі, *et cetera*.

(*О. Ніффенгер. Дружина мандрівника в часі;*

пер. з англ. Н. Хасцька, с. 15–16)

У чорта на болоті (десь дуже далеко)

Черниці відповіли, що обидві вони вчительки, щойно приїхали з Чикаго й мають намір працювати в якійсь монастирській школі – чи то на Сто шістдесят восьмій вулиці, чи то на Сто вісімдесят шостій. Одне слово, **у чорта на болоті**.

(*Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 137*)

Удаватися до панібратства (надмірно невимушений, безцеремонний)

– Лад... правосуддя... нехай люди бачать, що ми носимо форму Сполучених Штатів... І ще одне. – На мить він **удався до панібратства**, як той командир полку, що знає своїх солдатів на ім'я.

(*Уільям Фолкнер. Персі Грімм; пер. з англ. О. Сенюк, с. 161*)

Узад і вперед (туди-сюди)

Він не міг більше спати. Переситився сном і хоч-не-хоч мусив терпіти сліпучий блиск життя. Снував по пароплаву, не знаючи собі місця. Повітря було гаряче й вогке, і навіть зливи не могли його освіжити. Життя завдавало Мартінові болю. Він ходив **узад і вперед** по палубі, аж поки в знеможі падав у крісло, а тоді знов схоплювався на ноги.

(*Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 330*)

Узяти на гачок кого (ввести кого-небудь в оману)

Дикими були ті лови. Чекісти дісталися навіть до його дружини з маленькою донькою, які жили на краю Росії, і привезли їх до Києва. Вони запроторили жінку з дитиною до Лук'янівської тюрми, щоб **узяти на гачок** отамана.

(*Василь Шкляр. Маруся, с. 169*)

Узятися за перо (почати писати)

Гленарван, не гаючись, **узявся за перо** й за кілька хвилин подав своїм друзям папір, де було написано...

(Ж. Верн. Діти капітана Гранта; пер. з фр. Т. Воронович, с. 13)

Узятися за розум (починати діяти розумно, розсудливо)

Дивна річ: з певної відстані ми здебільшого бачимо значення подій краще, ніж зблизька. Король здобув перемогу на узбережжі Північного моря; здається, тим, хто живе в околі двох-трьох днів дороги, слід би замислитися. А надто отим парижанам варто б озирнутись на себе й **узятися нарешті за розум**, не держатись більше так уперто за свої давні хибні погляди.

(Г. Манн. Літа зрілості короля Генріха IV; пер. з нім. Ю. Лісняк, с. 26)

Умивати руки (ухилятися від участі в якій-небудь справі, знімати з себе відповідальність за щось)

– То вас засмутило не це?

– Ой, та не це, не це, – голос його затремтів. – Коли ми повернулися до готелю, сталося ще щось... Але тепер мені вже однаково – я **вмиваю руки!**

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 69)

Умитися юшкою (залитися кров'ю, будучи побитим, пораненим)

Як же побачив, що дівчина пручається, а Дон Кіхот живо-силом її не пускає, то й зовсім не вподобав того жарту: розмахнувся і так щиро закоханого рицаря по костявій щелепі навідлі вдарив, що бідолаха зразу **юшкою вмився**.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 125)

Упасти стóрчголов (упасти вниз головою)

Сам він поринає на дно серед такого розбурханого вирування, що навіть не вловлює тієї миті, коли він **стóрчголов упав** до роззявленої пащеки, що чигає на нього.

(Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 79)

Упіймати гаву

Упіймати гаву (пропустити що-небудь через неуважність, неспритність)

Так «радіміє» воювали між собою хвилин зо п'ять, поки на-
решті дотумкали, що тут щось не те. Порозумівшись, вони
з потрібною люттю кинулися наздоганяти козаків, які тим
часом теж **упіймали гаву**.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 54)

Упіймати облизня (залишитися ні з чим; зазнати невдачі)

А довкола Варфоломія палало так, що близько і не підйдеш,
пекло в лице, тому ті двоє, що вкинули його у вогонь, від-
бігли назад, стали й, одвісивши щелепи, дивилися, що буде
далі. Біля них зібрався гурт невдах, які, доганяючи черниць,
упіймали облизня, тож тепер мусили ждати.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 84)

Упрівати сьомим потом (докладати багато зусиль)

Почував себе якимсь дикуном, **упривав сьомим потом**,
усього побоюючись, приголомшено дивився на безліч но-
жів і виделок, потерпав перед величним лакеєм і марно
силкувався одним стрибком знестися на цю запаморочливу
соціальну височінь, аж кінець кінцем поклав бути самим
собою і не вдавати ні освіченості, ані витонченості манер,
яких не мав.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 258)

Уривати на півслові кого (перебивати когось)

Тепер в її пам'яті ожило багато різних деталей з недавнього
часу, що проходили раніш непоміченими, – розмови, які
вона чула, але не слухала, речення, якими обмінювалися
чоловіки, **уриваючи їх на півслові** при її появі, дрібні епі-
зоди, яким вона в ту хвилину не надавала значення, марні
Френкові перестороги, щоб вона не їздила до тартака під
опікою самого лише німецького дядька Пітера.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 143)

Усе до останнього дріб'язку (усі гроші)

Коли вони пішли, витрусивши з кишень **усе до останнього дріб'язку**, Грундт стомлено побрів у свою контору, що містилась одразу за баром.

(Джеральд Гордон. Хай згине день; пер. з англ. Л. Солонько, с. 6–7)

Усі клепки на місці у кого (хтось адекватний, сповна розуму)

Подібний до злочинця пан заскреготів зубами.

– Те, в чому вас звинувачують, і всі ваші вчинки свідчать, що в вас **усі клепки на місці**.

І він нарахував Швейкові цілу низку різних злочинів, починаючи з державної зради й кінчаючи образою його величності і членів цісарського дому.

(Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка;

пер. з чеськ. С. Масляк, с. 39)

Ускочити в халепу (потрапити в неприємну ситуацію)

– Авжеж, – гірко, але й не без задоволення мовив Блаунт, – ця на все піде. Хитрого коника викинула, що й казати. А яка витримка! Слухай, а вона ж з нами про це жартувала! Я знав, що ти ризикуєш **ускочити в халепу**, але ж не в таку! Я вже почав Луп схилятися до думки, що з нею все гаразд, і ось маєш! Згоден, тобі час їхати. Не схоже на те, що ти коли-небудь зможеш перетягти її на свій бік. Дівка надто підступна.

(Теодор Драйзер. Пастка; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 91)

Устромляти голову в за́шморґ (ставити себе у несприятливі умови; дуже ризикувати)

– Важити отак своїм життям я не збираюся. Я ненавиджу того ірландця не менше за вас, але не стану сам **устромляти голову в за́шморґ**. Треба перечекати, доки настане час і випаде нагода. Еге ж, чорт забирай, час і нагода!

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 178)

Усувати з дороги

Усувати з дороги кого (позбуватися когось)

– О, він завжди кудись їздив. У цьому теж винні Ройси. Вони всі без кінця гризлися між собою, хотіли **усунути його з дороги**, отож і посилали то в Пернамбуко, то в Ліму – це десь аж у Перу, то ще хтозна-куди. Так було на початку, а далі вже він сам мандрував. Бо ненавидів Англію.

(Дж. Олдрідж. Небезпечна гра; пер. з англ. П. Шарандак, с. 34)

Уся штука в тому (головне, уся суть у чомусь)

– Я вже зовсім здоровий, – сказав Ендрю.

– Зовсім здоровою людина не буває, – буркнув буфетник. Ендрю усміхнувся. «Мабуть, віскі», – подумав він, а вголос промовив:

– А хто зна. Тут **уся штука в тому**, щоб не врізати дуба. А тоді все гаразд.

(Філіп Боноскі. Дорога додому; пер. з англ. Ю. Попсученко, с. 369)

Усякий охочий (кожен, хто виявляє бажання)

Коли про те сказали абатові, він став собі так міркувати: «Що се сьогодні на мене ніби наслано? Де взялася та скупість, та погорда – і до кого? Скільки років годував я в себе за столом **усякого охочого** – чи то був пан, чи мужик, бідний чи багатий купець чи шахрай; скільки раз убачав я на власні очі, як добро моє тлумила всяка ледар, і ніколи мені не насувалася така думка, як про сього чоловіка?»

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 69)

Усього-на-всього (лише)

– А, он ви про кого! Про Моріса-мустангера, еге ж? Ну, то ви не дуже помилилися, назвавши його джентльменом, хоч далеко не кожного мустангера можна так назвати і далеко не кожен на це заслуговує. Але цей таки справді джентльмен від голови до п'ят – і родом, і вихованням,

і поводженням, – дарма що він **усього-на-всього** ловець коней та ще й ірландець.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 78)

Утерти носа кому (провчити когось)

– Нічого, ми тобі ще **втремо носа**, так закрутить у тому носі, що ти доскубеш останні дві волосини на голові у свого Оприщенка.

(Василь Шкляр. Тінь сови, с. 141)

Утнути штуку (зробити щось незвичайне)

– В останньому рейсі ви **утнули штуку**. Пішли в обхід. А метеозведення було прекрасне, ви могли вільно пройти навпростець. Злякалися?

(А. де Сент-Екзюпері. Нічний політ; пер. з фр. А. Перепадя, с. 59)

Ухопити за хвоста що (раптово, несподівано добитися чогось бажаного)

А це ж мусить відбутися, бо ж відбувалось із кожною героїнею її улюблених книжок. Та по сьогодні чомусь так виходило, що справжні розваги, гучні карнавали – це великопанське щастя – відбувалися завше деінде або дізнавалася вона про них надто пізно. Але вперто й постійно будувала плани, як **ухопити за хвоста** свою пташину щастя, не проґавити миті, коли життя, як уві сні, перетвориться на казку.

(Юрій Кирик. Яблуневі квіти, с. 8)

Ф

Фиглі-миглі (витівки, штуки, хитрощі для досягнення чого-небудь)

– Як хрестили мене, то назвали просто Терезою без ніяких витребеньок та **фиглів-миглів**, без того дурного панькання та донькання.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 39)

Фільчина грамота (документ, що не має юридичної сили)

Після мене цю **фільчину грамоту** перечитав сотник Бойко, потім козак Чикирда, і я вже геть здивувався, коли до неї потягся рукою і Ходя. Він довго вглядався в незрозумілі для нього, примітивно мальовані ієрогліфи, потім голосно гикнув і передав мені папір...

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 126)

Фімііа́м курити кому (облесливо звеличувати, вихваляти когось)

– Еге ж, еге ж! За тебе, ясновельможний пане, гетьмане Степановичу Іване. Ти нині Петра гостив, йому годив, **фімііа́м**, як перед ідолом, **курив**, а він? Ти не знаєш, хто він. Не сват, не брат, він – кат! Бачив його очі? З’їсти нас хоче. Свого рідного сина покладе на лаву за державу, за свою, за Петрову державу, не то тебе, мене і їх, вас усіх.

(Богдан Лепкий. Мотря, с. 27)

Фортуна підморгнула кому (комусь пощастило)

22 серпня галичани масованим ударом з південного заходу зламали опір ворога і, змівши його позиції, взяли Фастів.

Фортуна підморгнула їм і з Білої Церкви – там большевиків розтрощив Запорозький корпус разом із Дніпровською дивізією отамана Зеленого.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 59)

Х

Хай би що (щоб не)

Джейк замовк, скривившись від болю. Йому важко говорити, тому я наказую йому мовчати. Але він усе одно веде своє. Джейк залишається Джейком, **хай би що** відбувалося довкола нього. Навіть така біда, як оця.

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 143)

Хай йому всячина (хай пропаде, згине хтось)

– Та **хай йому всячина**, яке тепер це має знаення! – сказав він. – Ваша правда. Пікерінг помер. І з цією історією все вже покінчено.

(Дж. Олдрідж. Не хочу, щоб він помирав; пер. з англ. Л. Солонько, с. 36)

Хай їм грець (виражає сильне незадоволення, несхвалення)

Мишей знаходили навіть на опорному пункті лейтенанта Сарпі, викопаному в гіпсі. Коли ми лягали спати, вони заповзали спати разом з нами, аби зігрітися. **Хай їм грець**, тим мишам!

(М. Піроні-Стерн. Сержант у снігах; пер. з італ. А. Омелянюк, с. 125)

Хай там що (за будь-яких умов і обставин; неодмінно)

Поїзд відправлявся рівно о дванадцятій. На пероні не було ні душі, в поїзді, разом зі мною, сиділо четверо пасажирів. Однак відчуття того, що я знову бачу живих людей, принесило невимовне полегшення. **Хай там що**, а я повернувся у живий світ. Хоч нудний і повний посередностей, але все-таки мій світ.

Я жував шоколад, коли пролунав гудок про відправлення. Гудок затих, поїзд з брязкотом рушив...

(Х. Мураками. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 310)

Хай там як (у будь-якому разі; як би не було)

Хай там як, а про мене багато й не скажеш. Я народився та виріс у Брукліні, ніколи не був одружений і не мав дітей, почасти, гадаю, тому що я насправді ніколи не забував Лору. У мене є брат, Едді, який живе у Філадельфії та з яким ми дуже рідко бачимося. Моя кар'єра в рекламі не багата ні на події, ні на видатні досягнення, ні на неприємні інциденти...
(Ю. О. Кіровіц. *Книга дзеркал*; пер. з англ. Н. Хасцька, с. 10)

Хай тобі абіщо (вживається для вираження незадоволення ким-небудь)

Коли все було готове й зосталось тільки підписати умову, Пелег обернувся до мене й сказав:

– Мабуть же, твій Квікквак неписьменний, правда? Чуєш, Квіккваку, **хай тобі абіщо**, ти підпишешся чи поставиш свій знак?

Та це запитання анітрохи не збентежило Квіквега, бо він уже двічі, а то й тричі проходив крізь таку церемонію.

(Герман Мелвілл. *Мобі Дік*; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 121)

Хапатися за голову (бути у відчаї, розпачі; дуже переживати)

Одному віршеві надали й зовсім довільної назви: Мартін назвав його «Світло медузи», а в журналі стояло: «Зворотна течія». Самі поезії вкрай були понівечені. Мартін у розпачі стогнав і **хапався за голову**. Цілі речення, рядки, а то й строфи повикидали, попереплутували й так переробили, що годі було щось зрозуміти.

(Джек Лондон. *Мартін Іден*; пер. з англ. М. Рябова, с. 203)

Хапатися за соломину (намагатися використати єдину можливість вийти із скрутного становища)

Струве, в якого обличчя спохмурніло, замість того, щоб засяяти від такої полум'яної хвали, **вхопився за ці слова, як за рятівну соломину...**

(А. Стріндберг. *Червона кімната*; пер. зі швед. О. Сенюк, с. 19)

Хекати у спину кому (наздоганяти когось)

– Спробуємо відірватися, – вирішив Загородній. – Стріляти, коли вже **хекатимуть у спину**.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 209)

Хилити на своє (настійливо відстоювати свою думку, переконувати когось у чомусь)

Я злякалась, – сама не знаю чого, – може, того, що на мене заявили якісь права, – і, наче мала дитина, я хотіла відборонитися словом. Але позбутись Німмо було не так просто, на мій превеликий подив і жах (я ж бо знала, який він несміливий), він **хилив на своє**, і одного разу вибухнув жагучою і патетичною промовою.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 33)

Хилить на сон кого (хочеться спати кому-небудь)

Позіхав я всю дорогу. Воно й не дивно – адже в кімнаті було жарко, мов у пеклі, й мене **хилило на сон**. У тій Пенсі взагалі можна було або закоцюбнути від холоду, або спектися на смерть.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 34)

Хильнути натщєсерце (випити спиртного на порожній шлунок)

– Як ото ми розлучилися, я тільки раз був п'яний, та й то тільки тому, що здуру **хильнув натщєсерце**. Коли я працював, як тварюка, то й пив, як тварюка. А як став жити по-людському, то й п'ю по-людському. Часом перехилию чарчину, та й годі.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 322)

Хімороди гнати (вигадувати, говорити щось неприйнятне, незрозуміле)

Цілих два тижні по тому сидів наш гідальго тихо дома – не було й знаку, щоб він ізнову ті **хімороди гнати** збирався.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 67–68)

Хитатися од вітру

Хитатися од вітру (бути дуже виснаженим, змученим, слабим)

Кажу про охлялих коней, а про нас і мовчу. З голоду ми **хитались од вітру**. Варили жменю-друту якоїсь крупи, часом пекли замішані на воді підпалки та тим і жили.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 371)

Хитрий лис хто (про хитру людину)

Я заплющила очі та скреготнула зубами. Яка ж я була дурепа! – Так, Скотт був **хитрий лис**, – вів далі Ордонес. – Та тільки він сильно прорахувався, зустрівшись із тобою тієї ночі, і доля відмовила йому в праві жити далі.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатсько, с. 185)

Хіба горобцям лишити чого (дуже мало чогось)

– То хіба нам покинути уходи і сидіти дома...

– Та як? А ту пшеницю, що ми восени посіяли під зиму, **хіба горобцям лишити**? Ні, панове, нам щось би краще придумати, – каже Журавель.

(Андрій Чайковський. На уходах, с. 133)

Хіть-не-хіть (хоч-не-хоч)

Та оскільки шпиталь призначався для недужих, Йоссар'ян не завжди міг сподіватись на приємне й цікаве сусідство, і з розвагами тут було не густо. **Хіть-не-хіть**, а Йоссар'янові довелося визнати, що, скільки точиться ця війна, шпиталі дедалі підупадають, а наближення їх до лінії фронту зовсім уже негативно позначається на добірності товариства.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 241–242)

Хмара-хмарою (великим числом)

Скоро вона так на люди показала і вроду свою всім навіч появилася, як юнацтво навколишнє, і з панів, і з хліборобів заможних, удягшись, взором Хризостома, **хмара-хмарою**

почали за нею по полях та лугах уганяти – в тім числі був і сам наш небіжчик, що, казали, не просто любив її, а молився на неї.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 96)

Хмарою стати (про велике скупчення чогось)

Їдуть вони отак удвох, розмовляють, аж бачать – попереду на шляху курява **хмарою встає**, велика та густа.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 135)

Ховати голову в пісок (уникати небезпеки або удавати, ніби її немає)

– То ви й справді гадаєте, що ми зазнаємо поразки?

– Звичайно! Який сенс немов страус **ховати голову в пісок?**

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 208)

Ховатися попід лавки (поміщатися де-небудь так, щоб інші не змогли помітити або знайти)

Тоді Богдан став «свататися» трохи оригінальним способом... Проїжджаючи щодня коло хати своєї коханої, кожний раз випускав по вікнах півстрічки з кулемета. Більшість селян держала сторону Богдана. Нарешті батькові надоїло **ховатися попід лавки** і він згодився на шлюб.

(Юрій Горліс-Горський. Холодний Яр, с. 22)

Ховатися у свою шкаралупу (замикатися в собі)

– Цього разу, – запевнив Бен, терпляче переборюючи спробу Деві **заховатись у свою шкаралупу**, – не буде ніяких пригод. Обіцяю тобі...

(Дж. Олдрідж. Акуляча клітка; пер. з англ. В. Гнатовський, с. 233)

Ходити в мазунчиках у кого (бути чиїмось улюбленцем)

Ед Бенкі тренував у Пенсі баскетбольну команду. Каналія Стредлейтер **ходив у нього в мазунчиках** – він грав у них

Ходити коло та навколо

центра, і Бенкі щоразу, коли Стредлейтер хотів, давав йому свою машину.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 56)

Ходити коло та навколо (не доходити до суті справи)

Хвилин п'ять вони **ходили коло та навколо**, аж поки з'ясувалося, що молодик почув прізвище Гетсбі в себе в редакції у зв'язку з чимось таким, чого він або не до кінця зрозумів, або не хотів розголошувати. А тому у свій вільний день він з похвальною заповзятливістю вирушив «подивитися, що й до чого».

(Ф. С. Фіцджеральд. Великий Гетсбі; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 120)

Ходити на вівідки (розвідувати)

Цього разу насамперед постановив не робити ближчими днями ніяких випадів, зачатися у Лебединському лісі аж до суботи. Тільки нічні звідуни **ходили на вівідки**, серед них, певна річ, і Вовкулака, який, крім важливих вістей, десь роздобув ще й книжечку Квітки-Основ'яненка.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 56)

Ходити на́зирці за ким (іти услід за ким-небудь, не відстаючи)

– Побий мене грім! – вигукнув мисливець, звівши очі й помітивши, що співрозмовник безцеремонно зник. – Не треба великого розуму, щоб здогадатися, з якого дива такий поспіх! Може, я й не вельми кмітливий, та, мабуть, не помилюся, коли скажу, що це справжнісінькі ревності, і вони **ходять на́зирці!**

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 125)

Ходити по лезу ножа (здійснювати небезпечну справу дуже вправно, вміло, тонко)

Через цей погляд гра могла скінчитися за одну мить, але Гокінс його не впізнав, хоча кілька годин просидів поруч

із ним в авто. Безкарно **ходити по лезу ножа** – ось де справжнє задоволення!

(Дж. Паттерсон, М. Паетро. Бікіні; пер. з англ. В. Горбатько, с. 77)

Ходити у лахах (бути бідно одягненим)

Красномовний жест у бік Товкачевої дорогої шаблі, що мерехтіла проти сонця дорогоцінним камінням, і прозорий натяк, щоб той цю шаблю подарував другові, викликали серед козаків смішок, бо всі знали Товкачеву пристрась до коштовної зброї. Він був, мабуть, найбідніший серед товариства, **ходив у лахах**, зате мав найкращу шаблю. Такої навіть у кошового не було.

(Володимир Малик. Посол Урус-Шайтана, с. 13)

Ходити ходором (сильно здригатися, двигіти)

Згори миготіло світло каганця, і все в цій хатці, досі нерухомій і спокійній, мов кубло в скелі, здавалося, **заходило ходором**: скеля схитнулася в своїй основі, кубло ось-ось зірветься.

(Трація Деледда. Мати; пер. з італ. В. Шовкун, с. 173)

Ходити як по струнці (бути слухняним, виконувати все чітко та безвідмовно)

Йонька ніби погодився, але ганьби забути не міг, вона вічно смоктала його за серце, як чорна п'явка, і часто він вибухав таким гнівом, що всі домашні **ходили як по струнці**, чекаючи, доки переїде буря.

(Григір Тютюнник. Вир, с. 6)

Ходить слава про кого (хтось має репутацію певної особи)

Про гера Шиндлера **ходила слава**, що він не скупився на добрі напої, роблячи різдвяні подарунки, тож його машині було дозволено без особливої затримки проїхати через Подгуже. Можна не сумніватися, що на цьому історичному етапі гер Шиндлер, хоч як любив смачно поїсти й випити,

Ходіння по колу

відчував скоріше гидливість, ніж радість, передчуваючи гостину в коменданта Ѓота.

(Томас Кініллі. Список Шиндлера; пер. з англ. Г. Яновська, с. 13)

Ходіння по колу (про марну трату часу, сил)

«Може, він випробує мене». Вона була сповнена рішучості довести свою пригоду до кінця й хотіла показати йому: усе, що з нею відбувається, навіть **ходіння по колу**, вона сприймає як щось цілком нормальне.

(Пауло Коельйо. Брида; пер. з португ. В. Шовкун, с. 20)

Ходіння по муках (низка важких випробувань)

Кошмари навідували Голодного Джо з астрономічною регулярністю кожної ночі, коли він, виконавши чергову норму бойових вильотів, не літав більше на бомбардування, а вкотре вже чекав довгожданого наказу, який так і не надходив. Ніяке **ходіння по муках** не могло зрівнятися з тими тортурами.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Меццерак, с. 87)

Ходяча енциклопедія хто (про людину, що має різнобічні знання)

Є ще один, Перрі – австралієць. З фаху статистик, а взагалі – **ходяча енциклопедія**. Спитайте його, скільки зерна зібрано в Парагваї 1903 року, скільки 1890 року вивезено до Китаю англійського полотна, скільки важив Джіммі Бріт, коли переміг Бетлінга Нельсона, хто у Сполучених Штатах був 1868 року чемпіоном у середній вазі – і на всі запитання він дасть точну відповідь з швидкістю автомата.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 251)

Ходяча руїна (втомлена, розбита людина)

Напружене чекання доконало Голодного Джо: тепер, щойно виконавши чергову норму бойових завдань, він перетворювався на **ходячу руїну**.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Меццерак, с. 86)

Холодити душу (сильно вражати, понизувати)

Судна зіткнулися раніше, ніж я встиг послухати його поради. Нас, мабуть, ударило посередині. Я нічого не бачив. Чуже судно зникло з очей. «Мартінес» накренився, почувся тріск обшивки. Мене кинуло лежма на мокру палубу, і раніш, ніж я встиг підвестися, я почув крики жінок... Це був страшенний крик, що **холодив душу**.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 9)

Холодно, як у відьми за пазухою (дуже холодно)

Одне слово, стояв грудень і було **холодно, як у відьми за пазухою**, а надто на вершечку отої триклятущої гірки. Я вибрався в самій курточці, і ні рукавиць тобі, ніякого біса.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 10)

Холодок пробіг поза спиною кому, в кого (про неприємне відчуття холоду від сильного переживання)

– Тепер питання до свідка від сторони захисту, – оголошує суддя Барнет. Мені відразу ж **холодок поза спиною пробіг**.

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 252)

Хоч би бровою моргнув хто (байдуже комусь, не звертає ніякої уваги хтось)

– Ну! – нахабно крикнув він господареві.

– Тепер, сподіваюся, ви скажете, скільки я вам винен?

Старий, **хоч би тобі бровою моргнув**.

– Нічого ви мені не винні.

(С. Крейн. Блакитний готель; пер. з англ. І. Андрущенко, с. 72)

Хоч би там що (що б там не було, не сталося)

– Може, вона відійде на сонці, – подумав старий, – А може, коли я перетравлю поживного сирого тунця. Ну, а як не буде іншої ради, я таки розтисну її **хоч би там що**.

(Е. Хемінгуей. Старий і море; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 302)

Хоч би там як (у будь-якому разі; як би там не було)

Але **хоч би там як**, перейдемо до фактів. Дві жінки фігурують у цій справі. Одна мертва. Ім'я другої (він обернувся в бік Клайда і вказав на Белнепа та Джефсона, що сиділи поруч нього) за згодою між обвинуваченням і обороною не буде тут назване, бо ми не повинні завдавати марних страждань.
(Т. Драйзер. *Американська трагедія*; пер. з англ. Л. Смілянський, Л. Яценко, І. Буше, с. 557)

Хоч би тобі слово (зовсім нічого не говорить хтось про когось, щось)

Бачу, Стредлейтер уже роздягається. І **хоч би тобі слово** про Джейн, каналія! А то ж ні слова. Я теж мовчу. Тільки краєм ока стежу за ним. Добре, що хоч за куртку подякував. Почепив на плічка й сховав у шафу.
(Дж. Д. Селінджер. *Ловець у житі*; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 54)

Хоч би тобі що (ніщо не діє, не впливає на когось)

– Я цих оглядів зовсім не боюся, – заявив Швейк. – Коли я був на військовій службі, мене оглядав один ветеринар, і **хоч би тобі що**.
(Я. Гашек. *Пригоди бравого вояка Швейка*; пер. з чеськ. С. Масляк, с. 44)

Хоч би що кому (комусь однаково, байдуже до чогось)

Їм усе байдуже, – подумав він. – Акції дорожчають і знецінюються, люди, що вчора не мали клопоту, сьогодні никають без роботи, а цим – **хоч би що**.
(Ф. С. Фіцджеральд. *Повернення до Вавилона*; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 101)

Хоч би що там було (що б не було, що б не сталося)

Та **хоч би що там було**, з Сен-Мало запросили наймайстернішого кравця, щоб з голови й до ніг одягнути Простака. Товариство розійшлося; суддя пішов запитувати в іншому місці. М-ль де Сент-Ів, виходячи, багато разів оберталася,

щоб поглянути на Простака, що вклонився їй нижче, ніж вклонявся кому-небудь у своєму житті.

(Вольтер. Простак; пер. з фр. Л. Івченкова, с. 239)

Хоч в око стрель (дуже темно)

У листі, припечатаному синьою сургучевою печаткою, лікаря просили негайно приїхати на ферму Берто – вправити зламану ногу. Але ж від Тоста до Берто – через Лонгвіль і Сен-Віктор – буде добрих шість льє, а ніч стояла темна, **хоч в око стрель.**

(Гюстав Флобер. Пані Боварі; пер. з фр. М. Лукаш, с. 32)

Хоч відбавляй чого (дуже багато чогось)

– Ну от. Яка ж тут, у біса, справедливість?

– Скоро три тижні, як загинув мій приятель, на прізвище Мудренджер... Так-от, він запевняв, що тут справедливості **хоч відбавляй!**

— ...Та це ж і є найвища справедливість, — потираючи від задоволення руки, весело зареготав тоді Мудренджер.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 247)

Хоч вір, хоч не вір (незалежно, повірять хтось чи ні)

– А мені, гадаєш, не тяжко було? **Хоч вір, хоч не вір**, а коли я пішов відмовлятися від квартири й побачив на буфеті оту клятву бляшанку із собачими галетами, я сів і заплакав, як мала дитина. Господи, й досі, як згадаю...

(Ф. С. Фіцджеральд. Великий Гетсбі; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 220)

Хоч головою в стіну бийся (коли хтось у безвиході)

Але я відповів, що тільки пожартував, а тоді взяв і ліг на Елове ліжко. Слухайте, як же гидотно було в мене на душі! Тоскно, самотньо, **хоч головою в стіну бийся.**

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 63)

Хоч греблю гати

Хоч греблю гати (дуже багато кого-, чого-небудь)

Далеко ходити не треба, ось хоч до найближчого лісу. Туди, де йшли бої. Там навіть тепер можна знайти людські кістки. А тоді зотлілі трупи хоч наших бійців та командирів, хоч німецьких, хоч розстріляних мирних жителів таки дуже лякали, брехати не буду. Але не надто дивували – факт. Ось там, на місцях боїв, трофеїв – **хоч греблю гати** – і пістолети, і кулемети.

(Андрій Кокотюха. Червоний, с. 30)

Хоч до рани клади кого (про людину добру, з лагідною вдачею)

Він, цей отець Тимофій, і так був дивакуватий, а тут чимдалі ставав ще чудніший, такий добрий та лагідний, **хоч до рани клади**.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 267)

Хоч із гармати стріляй (тут у значенні роби що хочеш)

Я й не сподівалася, що він зробить над собою зусилля настільки велике, щоб відірватися від розмови й цьомкнути мене на прощання. Коли мій чоловік розмовляє про справи своїм тихим, «бізнесовим» голосом, то **хоч із гармати стріляй** – однаково він не зупиниться.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 13)

Хоч кілок на голові теши кому (неможливо переконати вперту людину)

І тут хоч пий, хоч виливай. Вже вони з Крапоном (назвала влучне прізвисько старого Вергуна), Ігорем, про теє говорили, чула, а як мій Федот на чім затнеється, то **хоч кілка на голові теши**, то його не перепреш і возом не об'їдеш, віддасть і все.

(Володимир Лис. Століття Якова, с. 22)

Хоч коники ліпи (про дуже глевкий хліб)

Петро: Згляньтесь, пані і панно! Хіба це хліб? Це потембос! Пополам з половою, поки свіжий, то такий глевкий, **що**

тільки коники ліпить, в горло не лізе, заліпляє пельку; а зачерствіє, тоді такий твердий, як цегла, – і собака не вкусе.
(Іван Карпенко-Карий. *Хазяїн*, с. 76)

Хоч косою коси що (дуже багато чогось)

У квітні Холодний Яр щільно вкривався заростями барвінку і ведмежої цибулі – **хоч косою коси**.

(Василь Шкляр. *Залишенець. Чорний ворон*, с. 315)

Хоч крайчиком ока (хоча б трішки)

Рут говоритиме з ним як щира, чутлива людина, з властивою їй жвавистю та ясністю, а головне, **хоч крайчиком ока** побачить справжнього Мартіна Ідена. З його творів вона пізнає його душу й серце, зрозуміє дещо з його мрій, відчує силу, що криється в ньому.

(Джек Лондон. *Мартін Іден*; пер. з англ. М. Рябова, с. 98)

Хоч кричи пробі (коли дуже скрутно, нестерпно комусь)

Може б, зголосилося більше охотників, якби було їх у що зодягнути, взути та виплатити хоч який-небудь **льон**, а то ж злидота така, **хоч кричи пробі**.

(Василь Шкляр. *Маруся*, с. 230)

Хоч крути, хоч верти (так чи інак, у будь-якому разі)

– **Хоч крути, хоч верти**, – а чекають нас повні руки роботи. Якраз одімкнулася на тепло земля... Затям: ніщо так не пахне чоловіку, як садовина, посаджена ним власноручно.

(Мирослав Дочинець. *Світован*, с. 181)

Хоч куди (прекрасний, чудовий)

Він втупився у мене зневажливим поглядом, ладний спопелити мене.

– Ну от, – сказав він. – А якби я глянув, то побачив би. В мене зір **хоч куди!**

Хоч купайся

Знову він уп'явся мені в плече і притяг до себе з палким бажанням повідомити мені щось по секрету.

(Джозеф Конрад. Лорд Джім; пер. з англ. Л. Гончар, с. 38)

Хоч купайся чого (дуже багато чогось)

Отут, брате Санчо, обіззався Дон Кіхот, – буде нам з тобою тих пригод, **хоч купайся**. Тільки гляди: хоч до якого великого скруту мені дійде, не поривайся до меча, аби мене оборонити; хіба що нападуть на мене якісь лайдаки, посполиті люди, тоді можеш мені пособляти.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 73)

Хоч лікті собі гризи (про скрутне становище, безвихідь)

О, які то промовисти ініціали! Не один з тих, що дивляться на них тепер, пам'ятає, як уперше почув про цю позначку на кулях. Вони можуть посвідчити, хто хвалився нею, коли зайшла суперечка за вбитого ягуара. А самому тому хвалькові тепер **хоч лікті собі гризи**. Але де ж він?

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 514)

Хоч на дрібку (хоч трішки)

– Взавтра раненько ти принесеш мені напилка й їдла. Он туди принесеш, де та стара батарея. Ти зробиш це і нікому не скажеш ні словечка й навіть не натякнеш, що бачив когось такого, як я, чи кого-небудь іншого, і тоді тобі дарується життя. А як ти цього не зробиш або **хоч на дрібку** відступиш від моїх слів, у тебе видеруть серце й печінку, підсмажать і з'їдять.

(Чарльз Діккенс. Великі сподівання; пер. з англ. Р. Доценко, с. 16)

Хоч на крок (трішки)

Та коли у вершника немає не тільки пустої голови, а взагалі ніякої, – тут уже доводиться пускатись у здогади, жоден з яких навряд чи **хоч на крок** наблизить вас до істини.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 416)

Хоч огрій по голові *кого, чим* (навіть, якщо сильно вдарити когось)
З батьком легше – його **хоч стільцем огрій по голові**, однаково не прокинеться, зате мати... Ви тільки кашляніть, хай навіть у Сибіру, – все одно почує. І така нервова – кошмар. Цілими ночами не спить, тільки курить, курить.
(*Дж. Д. Селінджер. Ловець ужиті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 193–194*)

Хоч підлогу мости *чим* (про велику кількість чогось)
Але Хосе Аркадіо Буендіа тоді ще не вірив у чесність циган, тож віддав за магнітні бруски мула й кількох козенят. Урсула Ігуаран, його дружина, яка розраховувала на цю худібку, щоб хоч трохи підняти занепалий добробут родини, марно намагалася відрадити його. «Невдовзі у нас буде стільки золота – **хоч підлогу мости**», – відповідав їй чоловік.
(*Г. Г. Маркес. Сто років самотності; пер. з ісп. П. Соколовський, с. 4*)

Хоч смійся, хоч плач (сміх та й годі)
– А в неї є молодша сестричка, зовсім іще дитя – тільки-но вони в ліжко, а вона шусть за ними, **хоч смійся, хоч плач!**
(*Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 99*)

Хоч сокиру вішай *де* (про важке, задушливе повітря у приміщенні)
Однак повернімося до «Трьох поросят», де стоїть крута пахощ підсмаженої кави і хмільний туман, де в тютюновому диму **висить сокира** і тирлюються люди, сновигають від столів до бару, від бару до інших столів, перегукуються завсідники...
(*Василь Шкляр. Ключ, с. 10*)

Хоч стій, хоч падай (про щось незбагненне)
Я вже бачив: зараз старий заведе таку проповідь, що **хоч стій, хоч падай**. Взагалі я не маю нічого проти, нехай собі балакають, тільки ж слухати, як тебе вчитують, і разом нюхати патентовані краплі Вікса й терпіти перед собою

Хоч так, хоч сяк

старого Спенсера в піжамах та халаті я особливого бажання не мав. Не мав, і край.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 18)

Хоч так, хоч сяк (у будь-якому разі)

– Ні, таки справді, Богдане. Який враг шуткуватиме, як увіп'ються чорні брови, наче п'явки, у душу? **Хоч так, хоч сяк**, а дівчина буде моя!

(Пантелеймон Куліш. Чорна рада, с. 40)

Хоч там як (хай там що, хоч там що, хай там як; за будь-яких обставин; у будь-якому разі)

Хоч там як, та все ж агент Елен Пірс проявила ініціативу й хоробрість. І йому це сподобалося. Так, вона була з тих людей, що завдають клопоту, але то був клопіт, у якому він почувався як риба у воді. До того ж Елен Пірс була дуже привабливою, навіть коли лежала тут, у ліжку, вся в бинтах.

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 230)

Хоч хрестися, хоч падай кому (хтось повністю зняковівий)

– Більше, мамо, не буду. Ну її... – і таке припечатана, що Варварі **хоч хрестися, хоч падай**.

(Анатолій Дімаров. Тринда, с. 28)

Хоч як крути (що не роби)

Але в деяких випадках закон і досі, **хоч як крути**, зостається найнятим слугою товстого гаманця, тож і ця історія буде вперше розказана тільки тут. Десь так, як раніше її міг почувти суддя, зараз її почує читач.

(У. Коллінз. Жінка в білому; пер. з англ. О. Мокровольський, с. 18)

Хоч-не-хоч (мимоволі, мимохіть)

Хто б сумнівався! Ленгдонові книжки про картини на біблійні теми й культову символіку **хоч-не-хоч** зробили його

знаменитістю в мистецькому світі, а торік його слава й узагалі зросла стократ після того, як він став причетним до однієї гучної історії у Ватикані. Відтоді паломництво до нього зарозумілих істориків й аматорів від мистецтва не вщухало ні на мить.

(Ден Браун. Код да Вінчі; пер. з англ. А. Кам'янець, с. 13)

Хто б міг подумати (висловлення подиву)

– Джоне! Дівчина, яку ти знайшов, жива. Лець дихає, але жива! – чоловік засяяв променистою усмішкою й знов обняв його. – Так, ти – Збирач, Джоне! – вигукнув Холер, виходячи з намету. – **Хто б міг подумати?!**

(Вільям Пол Янг. Єва; пер. з англ. О. Лавриненко, с. 13)

Хтозна з яких часів (невідомо звідколи, дуже давно)

Але Індже ще не давав знаку нападати на якесь село. Він мовчки їхав на білому коні трохи попереду своєї ватаги. Немовби тільки тепер у нього відкрилися очі, і він побачив, яка це нещасна земля, якою він їхав. Порожньо в полі; ні отари, ні дзвіночків. Ниви **хтозна з яких часів** не бачили рала, поросли ожиною і бур'яном, шляхи – травою. Не чути навіть, щоб пташки співали де-небудь.

(Йордан Йовков. Індже; пер з болг. О. Кетков, Тараненко, с. 176)

Хтозна-коли (невідомо, в який час; давно)

Загублені **хтозна-коли** речі з'являлися раптом саме там, де їх доти найбільше шукали, і безладним гуртом волоклися за чарівними брусками Мелькіадеса.

(Г. Г. Маркес. Сто років самотності; пер. з ісп. П. Соколовський, с. 4)

Хухати і дмухати на кого (ревню когось доглядати)

І коли настав той день, що тато вивів зі стайні коня, на якого **хухав і дмухав**, не даючи його до жодного запрягу, а волюючи всюди трюхикати на своїй старій шкапині, а мама

Царство вічного сну

з мокрим від сліз обличчям обцілувала мене, я з жахом усвідомив, що можу більше їх уже не побачити, адже я був доволі пізньою дитиною.

(Юрій Винничук. Аптекарь, с. 7)

Ц

Царство вічного сну (потойбічний світ)

Це були напружені хвилини, сповнені важкого чекання, коли вже нічого не чуєш, нічого не бачиш, нічого не робиш, лише чекаєш – коли ж то зенітні батареї впіймають літак у приціл, відкриють вогонь і, якщо зуміють, відправлять тебе у **царство вічного сну**.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Меццерак, с. 79)

Цві́ндрити без міри й без ліку (витрачати напропаше)

Ставши таким чином багатіями з грішми та маєтностями, заходились вони теє добро **цві́ндрити без міри й без ліку**, як їм тільки бажалось: тримали силу челяді, позаводили собі добрих коней, та хортів, та птахів, справляли раз у раз бенкети, витрачались на дарунки та турніри, – не тільки те чинили, що шляхетним людям пристало, а й те витворяли, що їм на молодечий ум спливало.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 88)

Цві́кати в очі кому (дорікати комусь)

– Слухайте, з цим Еклі хоч кому терпець урветься. Так і жде нагоди **цві́кнути в очі**, що тобі тільки шістнадцять, а йому – вже вісімнадцять.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 36)

Це було б іще півлиха (про щось стерпне, поправне)

Мабуть, я б не витримав, якби довелося йти на війну. Серйозно кажу. Коли б тебе просто послали куди-небудь і відразу вбили абощо, то **це було б іще півлиха**, але щоб нидіти в армії цілі роки... Ні, це вже справжня трагедія.

*(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті;
пер. з англ. О. Логвиненко, с. 171–172)*

Цеглина за цеглиною (поступово, крок за кроком)

Якщо свобода – процес поступальний, то те ж саме можна сказати і про вторгнення зла. Невеличкі корективи правди та незначні виправдання **цеглина за цеглиною** зводять таку споруду, яку не можна було б увявити навіть у страшному сні.

(Вільям Пол Янг. Перехрестя; пер. з англ. Юрій Шпак, с. 9)

Цей номер не пройде (так не буде, не вийде, не вдасться що-небудь)

– Е, ні, **цей номер у неї не пройде!** З солдатами це вважається патріотичним вчинком. Але я все-таки вийду. Зачекаю тебе на вулиці, не в передпокої.

*(Е. М. Ремарк. Час жити і час помирати;
пер. з нім. Ю. Петренко, с. 130)*

Циганський піт проймає кого (хто-небудь дрижить від страху)

Скажу вам по правді, що й мене **циганський піт проймав**, ще й морозом всипало, коли я слухав його балаканину, бо раптом збагнув, що він-таки буде скоро вільний, – а хто в тому винен? Звісно, що я.

(М. Твен. Пригоди Гекльберрі Фінна; пер. з англ. І. Стешенко, с. 271)

Цирк, та й годі (про щось кумедне, дивовижне)

Власна кімната її, бачте, не влаштовує – там дуже тісно! Каже, ніде розкластися. **Цирк, та й годі.** Що їй там розкладати? А нічого.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 194)

Ціни не скласти

Ціни не скласти кому (хтось дуже цінний, значний, достойний)

Один тільки Бергаміно, дотепний і проречистий на красне слово оповідач (хто його не чув, той і **ціни не складе**), лишився в Вероні, не діставши ні дарунків, ні одпустки, і сподівався все-таки, що перепаде йому дещиця не тепер, то в четвер.
(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 67)

Ціни немає чому (про щось безцінне)

Древній мистець аж воскрес: і дноє й ноче в робітні, працює, немов молодий, забув за снагу, і за голод, забув за літа свої древні: одне лиш працює, працює. І дивна постать виходить з-під рук майстерних! Слонової кості розкішнее тіло, в руках блискавки золоті, з золота ж куті, із срібла розкішнії шати, камінням оздоблені рясно ті шати, і очі горять самоцвітом, якому **ціни вже немає**.

(Дніпрова Чайка. Мара, с. 116)

Цуцик на задніх лапках (послужлива, прислужлива, улеслива людина)

Осінь 18-го року... Київ... Український клуб... Красуня Льоля, що перед нею всі чоловіки, аж до визначних «діячів», оберталися на **цуциків на задніх лапках**.

(Дмитро Бузько. Льоля, с. 23)

Ч

Ча́сто-гу́сто (дуже часто)

Я непокоюсь, коли ваш брат, вигадуючи для нас роботу, **ча́сто-гу́сто** забуває про головне. Нехай мене обстріляють наші літаки – але тоді, коли в цьому ми винні самі.

(Дж. Олдрідж. Не хочу, щоб він помирав; пер. з англ. Л. Солонько, с. 25)

Чаша терпіння переповнилася (немає більше сил терпіти, зносити що-небудь)

На тлі тих подій і внаслідок надмірних утисків від польської шляхти **чаша терпіння простого українського люду переповнилася** – виник національно-визвольний гайдамацький рух, відомий як Коліївщина.

(Тетяна Пахомова. Таємниця галицького Версалю, с. 22).

Через край (безмежно, надмірно)

Якби треба було висловити їхні почуття, вона б не знайшла слів, бо немає слів легеньких, як тінь, прудких, як світло, гарних, як зорі, – для почуття ласки, почуття правди, почуття волі, що **через край** наповняли їх душі цієї ночі...

(Олександра Судовщикова-Косач. Одна ніч, с. 123)

Через пень-колоду (абияк, недбало)

У класі увірвався гамірець. Відмінники дивилися на свого вчорашнього побратима співчутливо, а ті, хто вчився **через пень-колоду**, з радістю чекали на те, що їхнього полку прибуде. Олесь зібрав книжки, виліз з-за парти і рушив до дверей.

(Григор Тютюнник. Дивак, с. 12)

Через силу (насилу, ледве-ледве)

Він знову пошкандибав стежкою і невдовзі поминув те місце, де натрапив на неї. Тільки нестерпна спрага змушувала його **через силу** тягтися вперед. А вона ставала щомить нестерпніша.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 233)

Черепашачою ходою (дуже повільно)

Вітер був попутний, і я хотів, скориставшись з цієї нагоди, притягти все це під вітрилами на буксирі, але вітер підвів нас: він стих, і ми посувалися на веслах **черепашачою ходою**.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 244)

Чи десь так

Чи десь так (приблизно)

Кінець кінцем я взагалі нікому не подзвонив, простовбичивши біля телефону хвилини двадцять **чи десь так**, вийшов з будки.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 78)

Чи там куди (будь-де інде)

А Джейн була не така. Прийдемо з нею в кіно **чи там куди**, візьмемось одразу за руки й так сидимо, поки той клятий фільм і закінчиться.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 100–101)

Чи то пак (тобто; точніше)

Захопивши судно, ескадра причалила на острів Кандію **чи то пак**, як прозвали його греки, Крит, де лицарі висадили рабів і коней та запаслися водою. Але недовго ми перебували на Кандії, небавом з'явився венеційський чиновник, вилаяв нас і наполіг, аби лицарі покинули острів, бо він не мав жодного бажання наражатися на гнів турків.

(Юрій Винничук. Аптекарь, с. 14–15)

Чиє буде зверху (хто переможе)

Залежно від кількості ворога, від того, чи він кінний, чи піший, вона безпомилково вгадувала ту межу, той поріг, на якому під лобовим прицільним вогнем москалі завжди кидалися врозтіч. ... А підпусти впритул, ближче за ту межу – чого доброго, згарячу кинуться врукопаш і тоді ще не вгадано, **чиє буде зверху**.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 291)

Чий чорт старший (хто сильніший, хто переможе, чия перевага)

– Як він не повірить, то я забожусь, а як сам божитиметься, що ні, то я перебожусь, що таки так; як він затнеться, то я за-

тнусь іще дужче, аби тільки **мій чорт старший був** – а там уже дійся Божа воля.

(*М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 67*)

Чіслити, як на чотири тузи на кого, що (дуже розраховувати на когось, щось)

– Спасибі вам, князю Олександрі Даниловичу, у прихильність вашу мені нема що й сумніватися. Я **чіслю на неї, як на чотири тузи**. Але скажіть же ви мені, будь ласка, якими способами можу я ще більше задокументувати свою вірність цареві?

(*Богдан Лепкий. Мотря, с. 12*)

Чистої води хто (справжній, справжнісінький)

Так ось, Хрікрос був **чистісінької води** язичником і ревно поклонявся священним зміям, котрі водилися у священному саду на пагорбі поблизу королівського палацу.

(*Сакі. Житіє святого Веспалуса; пер. з англ. А. Пехник, с. 4*)

Читати між рядками (догадуватися про прихований зміст написаного, сказаного)

Вона кивнула – і для всіх це був просто кивок. Звичайний кивок. Але Джейк побачив у ньому дещо більше. Він умів **читати поміж рядків**. Кетрін боролася не лише зі страхом, їй довелося боротися і з почуттям провини. Морська подорож – це була її ідея. І її помилка.

(*Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 94–95*)

Читати мов розгорнуту книгу кого, що (надто добре знати когось, щось)

Соломон пильно розглядає свою дівчину. Два роки романтичних, п'ять років професійних стосунків – він її **читає мов розгорнуту книгу**.

(*Сесілія Агерн. Співуча пташка; пер. з англ. Н. Третьякова, с. 14*)

Чіпляти локшину на вуха

Чіпляти локшину на вуха кому (говорити нісенітниці, що-небудь неправдоподібне)

– Ернест просто в захваті від школи!

– Так, я знаю, – кажу. Ну, тут я й почав **чіпляти їй локшину на вуха**: – Він у вас швидко звекає до людей. Серйозно. Я хочу сказати, йому завжди дуже легко з людьми.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 71)

Чіплятися до кожної пилиночки (бути надто прискіпливим)

– Та я хотів би, щоб оті критикани були все-таки милосердніші й не такі уїдливі, щоб не **чіплялись до кожної пилиночки** в творі, який вони судять, бо за тою пилиночкою вони й пресвітлого сонця не бачать.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 31)

Чіплятися за життя (намагатися вижити)

Тим часом він узяв стерно, а я пішов до матроського кубрика, де лежало двоє покалічених: Нільсон і Томас Магрідж. Нільсон тримався більш-менш бадьоро, як і треба було сподіватися, бо його зламана нога добре зросталася, але у кока була безнадійна меланхолія, і мені стало шкода цього бідолаха. Якимось дивом він був ще живий і **чіплявся за життя**. Злиденні роки виснажили його хирляве тіло, але іскри життя, що були в ньому, як завжди, яскраво жевріли.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 169–170)

Чіплятися за минуле (згадувати, пригадувати, викликати в пам'яті)

Мене примусили покинути пекарню. Я знаю, з мого боку було дурним **чіплятися за минуле**, але я не міг так просто розлучитися з цією будівлею, цегляні стіни якої були завжди притрушені білим борошном і розпечені жаром... Це був мій дім.

(Деніел Кіз. Квіти для Елджернона; пер. з англ. В. Шовкун, с. 107)

Чого доброго (не дай Боже)

Сім з половиною пенсів на тиждень – це чималі гроші на утримання дитини; за сім з половиною пенсів можна купити стільки харчів, що вони, **чого доброго**, переобтяжать дитячий шлунок.

(Ч. Діккенс. Пригоди Олівера Твіста; пер. з англ. М. Пінчевський, Г. Пінчевська-Черкаль, О. Терех, с. 23)

Чорна година (час труднощів та незгод)

Тоді я ще не знав, що настане та **чорна година**, коли я залишуся в лісі тільки з оцим китайцем, і ми з'їмо з ним першу сиру ворону без солі.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 11)

Чорна коса (смерть)

Украй знекровлені боями – роззуті, роздягнені, без амуніції, ліків – стрільці з настанням холодів почали масово хворіти на тиф. Прийшов четвертий ворог, спершу невидимий, а тепер набагато страшніший за всіх разом узятих, – він докінчував війну **чорною косою**.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 257)

Чорне діло (підступна, брудна справа, що викликає загальний осуд)

Вони прийшли вбити його!

Призвідником цього **чорного діла** виступає ватажок, решта трое – лише помічники, слухняні знаряддя в його руках. Для нього це діло першорядної ваги, йому не до жартів.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 246)

Чорний день (найгірший час)

Той день, коли Луїза Пойндекстер звільнила дона Мігеля Діаса від зашморгу ласо, став для неї **чорним днем**, чи не найчорнішим у всьому її житті.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 339)

Чорний ринок (місце, де спекулюють товарами)

Всі ці довгі роки, чи добре велися справи, чи погано, Назоріне акуратно сплачував внески до створеної доном ще замолоду профспілки пекарів і ніколи не просив про жодну послугу, за винятком хіба купівлі під час війни на **чорному ринку** цукрових карточок. Аж ось настав час для нього заявити про свої права відданого друга, і дон Корлеоне радо виконає його прохання.

(М. П'юзю. Хрещений батько; пер. з англ. В. Батюк, О. Овсюк, с. 14)

Чорний хід (прохід у будівлі, призначений для господарських потреб)

Минула якась хвилина, поки я це збагнув. Бо мені й на думку не спадало, що хтось може постукати у двері цього будинку. Пацюк зайшов би без стуку – це ж його власна оселя. Вівчар стукнув би один раз і, не чекаючи відповіді, відчинив би двері. А подружка?.. Ні, вона цього не робила б, а нишком пробралася б у кухню з **чорного ходу** і пила б там каву. Вона не з тих, що стукають у парадні двері.

(Х. Мураками. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 262)

Чорнильна душа хто (канцелярський чиновник, бюрократ)

Розманіжившись, **чорнильна душа** розказала їй усе:

– Ваш коханець у Бастилії, й без вас він, може, буде там усе своє життя.

Ніжна Сент-Ів знепритомніла. Коли вона отямилася, урядовець сказав їй:

– Я не в силі зробити щось добре людям, уся моя сила обмежується тим, щоб інколи зробити їм зле.

(Вольтер. Простак; пер. з фр. Л. Івченкова, с. 273)

Чорним по білому (абсолютно виразно, чітко)

Йоссар'янові важко було зрозуміти й те, чого це Майло так прискіпується до записки Дока Дайліка, де все сказано гранично ясно: «Оскільки Йоссар'ян вважає, що в нього хвора

печінка, – **чорним по білому** писав Док Дайлік, – видавайте йому стільки фруктів та фруктових соків, скільки він захоче». (Дж. Хеллер. *Пастка на дурнів*; пер. з англ. М. Мецєряк, с. 97)

Чорно на душі у кого (комусь морально важко)

– Нехай ще поміркують до осені, а там воно покаже, кому за границю, а кому під спідницю.

Я полегшено зітхнув. **На душі було чорно**, але одностайність отаманів зігріла і підбадьорила.

(Василь Шкляр. *Залишенець. Чорний ворон*, с. 144)

Чорнова робота (найважча робота)

І мій настрашений мозок відразу ж узявся до роботи. Скотт працював у відділі з боротьби з наркотиками, що належав до міністерства юстиції. Усю ж **чорнову роботу** для цього міністерства виконувало ФБР. Цього мені лише бракувало – візиту хлопців із ФБР!

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. *Помилка*; пер. з англ. В. Горбатько, с. 129)

Чорта з два (вульг. не вийде, так не буде)

Спускався я вже іншими сходами, проте й там побачив на стіні ті самі слова. Я знову спробував стерти їх рукою, але тут вони були надряпані ножом або чимось гострим. **Чорта з два** зітреш. Шкода й пробувати.

(Дж. Д. Селінджер. *Ловець у житті*; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 241)

Чортам стало б нудно (дуже сильно)

– Якби це була моя Альма, – спокійно і впевнено пояснив Бетхер, – вона спершу заїхала б мені в пику першою-ліпшою пляшкою з-під пива, а потім уже всім, що попало б під руку. А після того, як я оклигав би, вона віддубасила б мене так, що **чортам стало б нудно**. Ось що було б, йолопе!

(Е. М. Ремарк. *Часжити і часпомирати*; пер. з нім. Ю. Петренко, с. 124)

Чорти візьмуть

Чорти візьмуть *кого, що* (комусь, чомусь настане кінець)

– А може, й здобуде... Поставки для армії – прибуткова річ, – зауважив торговельний агент Шпрот, який випадково зайшов у ресторацію.

– Нічого він не здобуде, – заперечив пан Деклевський, – а тим часом солідний заклад **чорти візьмуть**. На поставках для армії багатіють тільки євреї та німці; наші в таких справах нічого не тямлять.

(Болеслав Прус. Лялька; пер. з пол. С. Ковганюк, с. 24)

Чортибатьказна-що (невідомо що, бозна-що)

Вона так мене рознервувала, що я молів уже **чортибатьказна-що**.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 121)

Чортові в зуби (туди, де небезпечно)

Усі як один стояли саме на цьому – винуватили отаманову кобилу Зірку (вона мала білу зірку на лобі), яка, мовляв, знатурилася, зірвалася за жеребцем, і коли Василь утікав від червоного ескадрону, його хтива англо-арабка зачула позаду іржання коня, розвернулася й понесла вершника на ворожу кінноту, понесла прямисінько **чортові в зуби**.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 16)

Чортові душу запродати (зрадити кого-, що-небудь з корисливою метою)

– В кого совість чиста, в того й сон здоровий... Наш гетьман, кажуть, **чортові душу запродав**... Або я знаю?.. Так говорять.

(Богдан Лепкий. Мотря, с. 30)

Чуб став дибом *у кого* (комусь стало моторошно)

– Раптом я нашоросив вуха, і **чуб у мене став дибом**. То були собаки – згряг гончаків, що мчали за кимось у темря-

ві. Не знаю, чи ви чули, як гавкає гончак, коли женеться за людиною... Нема нічого моторошнішого й жахливішого, як собачий гвалт уночі. Але то було ще гірше. Повірите, наче стоїш у темряві і ждеш, що тебе ось-ось задушать, а тобі нікуди втекти!

(Джон Рід. Мак-Американець; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 57)

Чудо в решеті (про щось незбагненне)

Дивіться, люди, я, Олівер Берретт III, власник банків і т. д. і т. п., якому нема коли вгору глянути за справами, знайшов усе-таки час на те, щоб приїхати до Корнелла на якийсь нікчемний хокейний матч. Чи не чудо це? Авжеж, чудо! Чудо-юдо! **Чудо в решеті!**

(E. Сігал. Історія кохання; пер. з англ. М. Пінчевський, О. Терех, с. 28)

Чути носом (інтуїтивно відчувати)

– Ще до того, як вони заволоділи Америкою, їхній несхибний нюх гончаків привів їх у це божевільне місце, де вони **носом відчували** скарби. Щоправда, вони не могли забрати їх з собою, та все ж бодай знайшли їхнє сховище. Низенько вклоняюся вам, пірати й конквістадори! Вітаю вас, давні лицарі-розбійники! Ваші носи чули дух золота, а ваші серця не злякалися боротьби за нього.

(Джек Лондон. Серця трьох; пер. з англ. М. Іванов, с. 127)

Чути, як у небі млинці печуть (мати гострий нюх)

– Коли в Химки очі, як у сови, а своїм кирпатим носом вона **чує, як у небі млинці печуть**. А як ходить, то неначе решетом горох точить, такі викрутаси виробляє...

(Іван Нечуй-Левицький. Кайдашева сім'я, с. 134)

Ш

Широка натура хто (про людину щедрої, широї вдачі)

А тепер ходімо до хазяїна. Я багато разів говорив йому про тебе, він прийме тебе добре. Це справжній бергамець старого гарту, **широка натура**. Широ кажучи, зараз йому не до тебе, та коли послухає твою історію... Та й потім, вмiлими робітниками він дорожить, бо ж голод мине, а діло залишиться.
(А. Мандзоні. Заручені; пер. з італ. П. Соколовський, с. 287)

Шитися в дурні (потрапляти в незручне, смішне становище)

Маси інстинктивно розуміють, що пиятика, глупота, неморальність мають бути властиві саме їм, і якщо хто-небудь із нас **шиється в дурні**, він зазіхає на їхній привілей.
(О. Вайльд. Портрет Доріана Грея; пер. з англ. Р. Доценко, с. 18)

Шкіра береться морозом кому (хтось холоне зі страху)

Я чув. І **шкіра мені бралася морозом**. Та враз Шугай звернув на інший тон:
– Маю для тебе роботу. Треба мені написати гарного листа. До самого губернатора, а може, й до президента в Прагу. Добрі гроші голосять за мою голову – 3000 корун. Але я більше можу дати за свою свободу.
(Мирослав Дочинець. Бранець Чорного лісу, с. 129)

Шкіра прилипла до кісток кому, у кого (про надзвичайно худу людину)

Ентоні зручно влаштувався в шкіряному кріслі. Високий, зграбний, зараз уже дещо змарнілий. Коли був молодший, його вага відповідала зросту, тож мав гарне тіло, але з роками почав усе більше худнути, тепер **шкіра зовсім прилипла до кісток**.
(Р. Хоган. Хранитель забутих речей; пер. з англ. В. Зенгва, с. 12)

Шкода й казати (не варто й слів)

Шкода й казати, що один городянин сахався другого, сусіди сливе не дбали одне про одного, родичі або зовсім не родичалися, або бачились у рідку стежку, та й то оддалеки; лихо такого жаху нагнало в серця людські, що брат цурався брата, дядько небожа, сестра брата, а часто-густо й жінка чоловіка, ба й гірше ще од того, що й віри не йметься, – батьки та матері гидували за дітьми рідними ходити, ніби вони не їхні були.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 33)

Шкребти на душі у кого (викликати в когось почуття гіркоти, суму, прикрості, незадоволення)

Осипові **шкребло на душі**. Довкола все захлиналися радістю, а йому чогось не раділося. «*Обсадити, але не стріляти*», – в голові кілочком засіло химерне напучення. Щось тут було від лукавого.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 117)

Шкурний інтерес чий (чийсь амбіції, особисті інтереси)

Він сказав, що в нього багато клопотів з отаманщиною. Деякі селянські ватажки більше дбають про свій **шкурний інтерес**, ніж про загальну справу. Вони вимагають грошей на організацію повстанських загонів, а діставши підмогу, діють на власний розсуд і часом завдають більше шкоди, ніж користі.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 79)

Шкуру злупити з кого (сильно побити когось)

– Нічого? А ти поглянь на свої руки. І на свій рот. Це що таке?

– Не знаю, тігонько.

– Зате я знаю. Це варення – ось що це таке. Сто разів тобі казала: не чіпай варення, бо **шкуру злуплю!** Ану дай мені оту лозину!..

(М. Твен. Пригоди Тома Сойєра; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 20)

Шкуру спустити

Шкуру спустити з кого (нещадно побити, відшмагати або суворо покарати кого-небудь)

– Щоб я оце та пішов до нього? – закричав хлопець. – Ніколи в світі! Нехай йому абищо! Ні, паночку, ані за які гроші! Як піду, то він же з мене всю **шкуру спустить**, як із святого Бартоломея!

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 50)

Шматок у горло не лізе (у кого-небудь зовсім не було, немає, не буде бажання їсти)

Тюремники знали, що коли мешканців цих кліток охоплює туга, вони не можуть їсти. А траплялося, що навіть самим тюремникам **не ліз шматок у горло**.

(Т. Драйзер. Американська трагедія; пер. з англ. Л. Смілянський, Л. Яценко, І. Буше, с. 697)

Шовком стелитися (бути бездоганим)

– Отже, ви хочете позичити грошей. Ну, коли ви по-діловому, то і я так само. Під яке забезпечення дам я гроші?

– Яке таке забезпечення?

– Забезпечення, яке гарантує, що мої гроші не пропадуть. Я ж не хочу викидати їх на вітер. – Голос його звучав підозріло рівно, ніби **шовком стелився**, але вона цього не помічала, думаючи лиш одне: що, може, врешті-решт і незле все обернеться.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 71)

Шолудівий пес (нікчемна, огидна людина)

– Я міг би задушити вас своїми руками за п'ять хвилин. Ви – не вовк. Ви – звичайнісінький **шолудівий пес**, смердючий тхір, не більше. Мене застерігали, що від вас треба всього сподіватися. Я не йняв віри й прийшов подивитися сам. Вони мали рацію. Ви такий, як мені казали.

(Джек Лондон. Серця трьох; пер. з англ. М. Іванов, с. 244)

Шосте чуття (інтуїція)

У таких випадках, як сьогодні, Гербі Чендлер вистоював на своєму посту довше, ніж звичайно. Він нікому не довіряв і подумки сам вів свою бухгалтерію, якимсь **шостим чуттям**, на диво, точно визначаючи, на скільки розщедриться той чи той постоялець.

(А. Гейлі. *Готель*; пер. з англ. М. Пінчевський, О. Гординчук, с. 12)

Шпарко і звинно (швидко і прудко)

Добравшись до муру, не з-так і високого, яким було обведене подвір'я, він побачив, як над його джурою збиткуються: Санчо літав у повітрі то вгору, то вниз так **шпарко і звинно**, що якби наш рицар не був такий лютий, то сам би розреготався.

(М. Сервантес. *Дон Кіхот*, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 133)

Шпетити на всі заставки кого (сильно проклинати когось)

Отож, навіть чуючи, як вони на своїх «асамблеях» **на всі заставки шпетять** «шовіністів», які, мовляв, збивають людей з пуття, я не сміла навіть тишком подумати: «Боже милий, ну й наклепники!»

(Джойс Кері. *Улюбленець слави*; пер. з англ. Л. Танюк, с. 82)

Шпигати очима кого (недоброзичливо, зло дивитися на кого-небудь)

– І не треба так **шпигати мене очима**, – дорікнув їй Джералд. – Коли б ти мала трохи тям, давно б уже одружилася з котримсь із Тарлтонів. Подумай над цим, доню. Виходь заміж за одного з близнюків, і ми з Джімом Тарлтоном об'єднаємо нашу плантації, а тобі збудуємо гарний дім якраз на межі між ними, там, де густий сосняк, і...

(М. Мітчелл. *Звіяні вітром*, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 39)

Штука не хитра (немає нічого особливого у чомусь)

– То **штука не хитра** та й не яка нова, – зауважив Дон Кіхот. – Таке саме приключилося було й Сакріпантові, як він

Шукай-біда

під Альбракою стояв; тоді таким же самим робом викрав йому з-поміж ніг коня і цілосвітний злодій Брунель.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепада, с. 32)

Шукай-біда хто (шукач пригод)

Нашому **шукай-біді** здавалося, ніби все, що йому думалось, бачилось чи уявлялось, має неодмінно з тим збігатися, що він у книгах вичитав, тож йому зразу й примарилось, що се не корчма, а пишний замок о чотирьох вежах та шпильях щирорібних, що коло замку того і міст звідний, і рів кругойдучий...

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 39)

Шукати забуття (сильно напиватися)

Минув ще один тиждень безперестанної праці, що затягалася щодня до пізньої ночі, а в суботу кінчалася о третій годині дня. Дж, без будь-якої радості зустрівши довгожданний відпочинок, знову подався на село **шукати забуття**.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 124)

Шуліка у людській подобі (негідник)

Але є інші – негідники, що під машкарою борців проти блокади приховують свої корисливі цілі, і я закликаю весь наш народ, який бореться за найблагороднішу в світі Справу, обернути свій праведний гнів і помсту на цих **шулік у людській подобі**, що доставляють едваби й мережива, тоді як наші воїни помирають від нестачі хініну, що завантажують свої кораблі чаєм та винами, тоді як наші герої корчаться в муках через брак морфії.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 252–253)

Шум і гам (галас)

На Бродвеї стояв **шум і гам**. Була неділя, всього лише дванадцять година, однак людей – тьма-тьмуща.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 144)

Шури-мури (любовні справи, пригоди)

Дон замислено кивнув головою, а потім сказав синові по-блажливо:

– Сантіно, ніколи не виказуй чужим людям своїх думок. Навіщо їм знати, що там у тебе за пазухою. Видно, **шури-мури** з тією дівчиною так захопили тебе, що твоя голова пішла обертом. Облиш цю комедію й приділи увагу «ділові». А тепер геть з-перед моїх очей.

(М. П'юзю. Хрещений батько; пер. з англ. В. Батюк, О. Овсюк, с. 67)

Щ

Щасливим випадком (на щастя)

В таких розмовах доїхали вони нарешті до села, де **щасливим випадком** знайшовся костоправ один: у нього ж то й курувався невдаха Самсон. Томе Сесьяль поїхав додому, а він лишився тут, обмірковуючи плани помсти; слушного часу історія ще повернеться до нього, а ми тим часом повеселимося з Дон Кіхотом.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 99)

Ще б пак (інакше й бути не може)

– **Ще б пак!** – підтвердив Грег. – Такого віскі ніде не купите. Я хочу сказати, що кращого не знайдеш. Наливайте собі ще, як хочете.

(Рінг Ларднер. Любовне гніздечко; пер. з англ. О. Хатунцева, с. 47)

Ще й вус не сіється кому, у кого (дуже молодий, юний хтось)

Рауль – русявий юнак із круглим обличчям, ясними очима, пухкими рожевими щічками. Здається, на цій ніжній шкірі

Ще й на світ не зазоріло

ще й вус не сіється. Аж хочеться вщипнути. Так я прошепотіла Аделі, коли він вийшов до публіки на перший уклін – а вона закотила очі і боляче штовхнула мене в ребра своїм гострим дошкульним ліктем.

(Софія Андрухович. Фелікс Австрія, с. 11)

Ще й на світ не зазоріло (до схід сонця, перед світанком)

І він додав, що там, на самому краю землі, стоїть Місто Невмирущих – місто бастионів, амфітеатрів і храмів. **Ще й на світ не зазоріло**, як він помер, а я вирішив відшукати те місто й ту річку.

(Хорхе Луїс Борхес. Невмирущий; пер. з ісп. В. Шовкун, с. 5)

Ще й не стало чого (було замало чогось)

В Джериній хаті цілий день грали музики, цілий день пили та закушували. Випили всю горілку, та **ще й не стало**; виїли цілу діжечку солоних огірків, цілу діжечку кислої капусти, поїли ввесь хліб, всі паляниці. Старий Джеря витрусив усі кишені, ще й у шинок на заставу одніс свій кожух.

(Іван Нечуй-Левицький. Микола Джеря, с. 35)

Ще молоко на губах не обсохло у кого, кому (про дуже молодого, недосвідченого)

– Кого ж ви оберете тепер за кошового? – сказали старшини.
– Кукубенка вибрати! – кричала частина.
– Не хочемо Кукубенка! – кричала інша. – Рано йому, **ще молоко на губах не обсохло!**

(Микола Гоголь. Тарас Бульба; пер. з рос. Невідомо, с. 29)

Ще не вечір (усе ще попереду)

– **Ще не вечір**, – заперечив Дон Кіхот. – Нехай лиш Санчо в літа уб'ється та досвіду більше набереться, то він до того губернаторства ще краще придасться, аніж тепер.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 29)

Що було духу (з усієї сили)

– В чому справа? Якась неприємність? – закричали з «Леді Майн».

– Так! – закричав я **що було духу**. – Рятуйте! Тисячу доларів, якщо візьмете мене на берег!

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 27)

Що з торішнього снігу чого (зовсім мало, нічого)

– Тобі, може, й не жалко. Однак потіхи з тебе батькові, **що з торішнього снігу** пожитку. Ти як не на музиці, то в дівки...

– Ей, пане Федорій. Молодий! – боронив Зварич. – Хто там зна, як з вами було?!

(Роман Купчинський. Заметіль, с. 8)

Що й казати (певна річ; звичайно)

Скарлет мовчала, тільки серце її шеміло ще дужче. Батько мав рацію, **що й казати**. Душею Ешлі був далекий від цих простацьких розваг, в яких він перевершував багатьох своїх земляків. Він цікавився цими речами ніби з чемності, тоді як інші тільки й жили ними.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 41)

Що й не сказати (не вистачає слів, несила висловити, передати якісь почуття, описати що-небудь)

Однак ми добре усвідомлювали, що опинились далі на південь, ніж будь-хто з попередніх мореплавців, тим-то нас брав неабиякий подив, чому ми досі не натрапили на звичайну для цих широт кригу. А тим часом кожна хвилина загрожувала стати останньою в нашому житті, бо кожен черговий вал міг перевернути наше судно. Ці вали були такі височезні, **що й не сказати**, і лишалося тільки дивуватись, як це нас ще не поглинуло море.

(Е. А. По. Рукопис, знайдений у пляшці; пер. з англ. Р. Доценко, с. 29)

Що лиш душа забagne

Що лиш душа забagne (все, що захочеться)

– І нове вікно у цій кімнаті, де спимо... Ото таке, як у Влодка поставимо, аби не дуло взимі... Що скажеш? Га?

– І вікно... Кажу ж вам, **що лиш душа собі забagne** – усе зробимо...

(Оксана Кузів. Таїнство, с. 9)

Що не день (з кожним днем)

– Так дивитися на донью Адріану, то можна й очі зіпсувати, лейтенанте. Хоч окуляри начепить.

– Вона **що не день** гарнішає, – проказав лейтенант, не відриваючи погляду від віника донї Адріани.

*(М. В. Льюїса. Хто вбив Паломіно Молеро?;
пер. з ісп. С. Борщевський, Л. Олевський, с. 21)*

Що ого! (нівроку)

Вона глянула на мене і засміялась. Засміявся і я.

– Саме цього він і боїться, – підморгнула їй Луїза. – Бо в нас є такі вислови, **що ого!** Хто сказав, що в Америці немає культури? Наша культура густа, як сметана.

*(Дж. Болдуїн. Лише ранок та вечір і скоро;
пер. з англ. І. Леценко, с. 331)*

Щоб аж гуло (вираження інтенсивності якоїсь дії)

У цій кімнаті можна було б щільно позачиняти вікна й двері, затопити грубу, **щоб аж гуло**, навіть надіти пантофлі й домашній халат, а все одно здавалося б, що тебе трясє на величезних колесах вантажних машин.

(Паскаль Лене. Мережниця; пер. з фр. Петро Федосенко, с. 242)

Щоб в носі закрутило кому (хтось буде незадоволеним чимось; щось видається неприємним комусь)

Та позаяк писаніє глаголить, що паленого не воскресиш, то поїдемо, ваше високоблагородіє, на фаетоні. Хтось, будучи

верхи, поїде, а ми, кілька душ, із кучером покотимо на фаетоні, **щоб декому в носі закрутило.**

У них справді була припасена для такого діла ресорна бричка з відкидним верхом, на якій їздив покійний смілянський начміл Косовороткін.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 56)

Щоб десь чорти не занесли кого (висловлення побоювання з приводу чиєїсь пропажі, відсутності)

– Маріуцо, – здалася мати, але бабу назвала так, як називала завжди, коли сердилася, – загубиться він або втопиться у болоті, не тобі люди в очі лізтимуть – не догледіла, а мені. Сама ти все добре знаєш. Данила вчити треба – скільки разів ми його тут шукали. Наче накупився. Тільки й думай, **щоб десь чорти не занесли.** Сказано – через міст не ходити, то нехай слухається.

(Валентина Мастєрова. Смарагд, с. 10)

Щоб з води й з роси йшло кому (побажання легкої удачі, успіху в чому-небудь)

– Хай тобі, дитинко, буде все і з землі, **і з води, і з роси**, щоб ти був, мов золото, ясний, наче весна, красний, мов хліб, добрий, – аж застогнала стара Чайчиха, крізь прийдешні роки розгадуючи і не знати в кого вимолюючи долю для онука.

(Михайло Стельмах. Хліб і сіль, с. 9–10)

Щоб і комар не влетів (ретельно пильнувати за ким-, чим-небудь)

За активістами і всякою босотою сиділи в останніх рядах, тримаючи між колін гвинтівки, три десятки червоноармійців, – цих нагнали сюди охороняти поважне зібрання. Їм до одного місця і це свято, й вистава, але мусять сидіти на чатах, **щоб і комар не влетів** до зали. Сеня цих не стрілятиме, такі, як вони, самі стрілятимуть, виконуючи його накази.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 58)

Щоб і ноги тут більш не було

Щоб і ноги тут більш не було *чиєї* (настійна вимога до кого-небудь піти, перестати бувати десь)

– Він у Парижі, але сюди більше не заходить. Поль сказав, **щоб і ноги його тут більш не було**. Містер Фессенден понад рік пив, снідав та й мало не щодня обідав у нас – і все в кредит. Коли набігло тридцять тисяч франків, Поль зажадав, щоб містер Фессенден розрахувався, а той виписав недійсний чек.

*(Ф. С. Фіцджеральд. Повернення до Вавилону;
пер. з англ. М. Пінчевський, с. 101)*

Щоб і порошинки не лишилося з *кого, чого* (повністю знищити когось, щось)

– А все ж годиться спробувати, – ніби трохи невпевнено сказав Ганжа. – Оця французька озія не дає мені спокою, хочеться мені її розтягти так, **щоб і порошинки з неї не лишилося**.

(Ольга Рогова. Тиміш Хмельниченко, с. 16)

Щось велике здохло в лісі (сталось щось незвичайне)

Далі я ні кроку не міг ступити без дядечка Толі і, на свій превеликий подив, застав його в офісі, де він бував тільки тоді, коли **щось велике здихало в лісі**.

(Василь Шкляр. Елементал, с. 41)

Що-що, а... (вживається при виділенні, підкресленні винятковості предмета, явища)

Що-що, а посміятися Еклі любив. Хай вам цеглина летить на голову абощо – Еклі регоче, аж падає.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 34)

Я

Я йому про варене, він мені про печене (коли говорять про різне)

— Є люди, яким довірено вести нас до перемоги, і їм видніше, які цілі й кому треба бомбардувати.

— **Я йому про варене, він мені про печене**, – втомлено промовив Йоссар'ян, украй зморений тупістю Мудренджера. – Ти говориш про взаємодію повітряних та наземних військ, а я – про мої стосунки з полковником Пескартом. Тобі головне – це виграти війну, мені – не програти життя.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 184)

Я йому про цибулю, а він мені про часник (коли кожен говорить про різне)

За вечерею між нами відбувся черговий діалог із серії «**я йому про цибулю, а він мені про часник**». Починаються вони із запитання: «Ну, як тобі ведеться?» й завершуються словами: «Якщо маєш якісь бажання...»

– Ну, як тобі ведеться, сину?

(Е. Сігал. Історія кохання; пер. з англ. М. Пінчевський, О. Терех, с. 31)

Яблуку ніде впасти (надзвичайно тісно від великого скупчення людей)

П'ятнадцять-двадцять хвилин по тому номер Макденіелсів був ущертъ заповнений так, що **яблуку ніде було впасти**.

(Дж. Паттерсон, М. Паетро. Бікіні; пер. з англ. В. Горбатько, с. 44)

Язык кілком став у кого, кому (щось остогиділо комусь)

– О Аллах, невже ти створив оцих випускників учительського інституту тільки на те, щоб я здурів серед них! Скільки ж їх уже було?... З учорашнього дня, мабуть, десятків зо три. Мені вже **язык кілком став**.

(Р. Н. Гюнтекін. Зелена ніч; пер. з тур. Г. Халимоненко, с. 326)

Язык не відсох би

Язык не відсох би кому (нічого б не сталося комусь)

Та слід було принаймні – запитати, чи Джейн уже приїхала на канікули. **Язык мені не відсох би.** Але ж не хотілося, хоч умри. Для таких розмов потрібен настрої.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 145)

Язык не повертається сказати щось (хто-небудь не наважується, боїться сказати щось)

Раніше **не повертався язык сказати** правду, яку партизани в село принесли, – відчувала, як почало трястися тіло Ульяни, бачила, як забігали її очі, затремтіли руки. – Кріпися, дороженька, мені теж важко повідомити тобі... – язык не слухався, потім і зовсім затерп. – Немає твоєї Валі, – коли проказала, здалося, що з її губ злетіла сама смерть.

(Ганна Ткаченко. Спалені мрії, с. 18)

Язики полум'я (вогонь)

На сторожових вежах фортеці до неба здіймалися довгі **язики полум'я**: горіли бочки з смолою. З усіх усюд: з фортеці, з дзвіниці міського собору, з Мгарського монастиря і навколишніх сіл линули тривожні звуки сполоху. На фортечних стінах метушилися козаки, у відблисках вогненних язиків вони здавалися невеличкими рухливими привидами.

(Володимир Малик. Чорний вершник, с. 18)

Як барило що (великого розміру щось)

Він мав добрих шість футів зросту, гарні широкі плечі й огруддя – **як барило**. Нечасто я зустрічав таких крем'язнів.

(Герман Мелвілл. Мобі Дік; пер. з англ. Ю. Лісняк, с. 51)

Як викапаний хто (дуже схожий на кого-небудь)

Поруч із сотником їхав дужим татарським конем хлопець років восьми; він скидався на сотника, **як викапаний**.

(Ольга Рогова. Тиміш Хмельниченко, с. 10)

Як вітром здуло (нічого не залишилось від чогось)

Тітоньчині погляди на кохання не справили на мене ніякого враження (їй надто не поталанило у цьому, щоб вона могла щось тут тямити), але пристрасть, з якою це було сказано, вразила мене так, що мій власний гнів **як вітром здуло** – наче хвиля збила хвилю.

(Джойс Кері. Улюбленець слави; пер. з англ. Л. Танюк, с. 137)

Як вогню боятися кого, чого (дуже боятися когось, чогось)

Через півмісяця після весілля Френк захворів на грип, і доктор Мід звелів йому лежати. У перший рік війни Френк два місяці провалявся у шпиталі з запаленням легенів, і відтоді **як вогню боявся** повороту хвороби, тож тепер покірно лежав і впрівав під трьома ковдрами, щогодини п'ючи гарячі відвари, які приносили йому Мамка й тітонька Туп.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 111)

Як води в рот набрати (вперто мовчати, нічого не говорити)

Пітер Карлайл, знаменитий адвокат, у якого після красномовних виступів у натоптом натоптаних залах завжди знаходилося кілька слів (а інколи і цілий монолог) для преси, цього разу **як води у рот набрав**.

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 99)

Як годиться (як належить, як личить)

Ворон крізь сльозу дивився на сани, що везли в сусіднє село неживого, проте знайомого йому партизана, і думав: ці доїздяться, що лісовики вкрадуть у них свого товариша і поховають його **як годиться**.

(Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 110)

Як голка в копиці сіна (про щось непримітне, те, що важко знайти)

То тут, то там військовий табір, захований серед нетрів, **як голка в копиці сіна...** Холод, туман, грози, хвороби, ви-

Як голка в сіно

гнання і смерть... смерть таїлася у повітрі, у воді, в кущах, на дорозі, скрізь...

(Джозеф Конрад. Серце темряви; пер. з англ. М. Головка, с. 10–11)

Як голка в сіно хто (хтось безслідно зник, пропав)

Прятий день як запропала їх донька-одиначка, побігла до кушніра приміряти новий лайбик – і **як голка в сіно**. Числом восьма зникла безвісти.

(Мирослав Дочинець. Мафтей, с. 13)

Як грибів після дощу кого, чого (дуже багато когось, чогось)

– Кумедно, що в наш героїчний час розвелось так багато донощиків, **як грибів після дощу**. Є над чим задуматись, правда ж?

(Е. М. Ремарк. Час жити і час помирати; пер. з нім. Ю. Петренко, с. 18)

Як грім з ясного неба (про щось неприємне, вкрай несподіване, раптове)

– Ти Олеся? – вимовила жінка з питально-ствердною інтонацією.

– Так.

– А я твоя бабуся. Дозволиш зайти?

Бабуся? То було **як грім з ясного неба** серед сонячного весняного ранку. Бабуся? Певно, якась родичка...

(Володимир Лис. Країна гіркої ніжності, с. 12)

Як громом прибитий хто (хтось вражений яким-небудь несподіваним повідомленням)

– Не кричіть, татку, бо в корчмі почують, – спиняв батька хлопець. – Краще слухайте, що я казатиму: не хочу я їхати з вами до панів, а краще пустіть мене з дідом Ганжею та з Смольчуком. А як не пустите, то все одно на Січ утечу. Богдан стояв, **як громом прибитий**.

(Ольга Рогова. Тиміш Хмельниченко, с. 17)

Як два рази по два – чотири (про щось дуже просте, легке у виконанні)

– А мені здається, що тут нема нічого складного, відповім я. – Це просто, **як два рази по два – чотири**. Компас вказує нам напрямок, ми знаємо віддаль і швидкість. Я сказав би, що це звичайнісінька математика – не більше.

(Джек Лондон. Морський вовк; пер. з англ. М. Харенко, с. 6)

Як дві горошиночки (про абсолютну схожість між кимось)

– Ясно, як день! – промурмотів Френк. – Немає нічого дивного, що її батько та брати хотіли прострелити мене. Що довше я дивлюсь на тебе, то більше бачу, що ми схожі, **як дві горошиночки**, за винятком моїх вусів...

(Джек Лондон. Серця трьох; пер. з англ. М. Іванов, с. 32)

Як дві краплі води (про абсолютну схожість між кимось)

Споглядання немічної дитини, **як дві краплі води** схожої на мертвого батька, вливало в душу молоді породілі непояснюваний спротив, а може, навіть відразу – і жінка на силу знову й знову тамувала в собі жалість і одночасні сльози, боячись показати персоналу пологового будинку своє незрозуміле сум'яття.

(М. Матіос. Мама Маріца – дружина Христофора Колумба, с. 14)

Як дідько з пекла (зненацька, цілком несподівано, раптово)

Ісаак Босуелл, огрядний, присадкуватий, червонолиций, вискочив на палубу, **як дідько з пекла**, загарчав по-собачому й кинувся на матросів із уривком каната. З хвилину він горлав і лаявся, та раптом помітив біля своїх ніг тіло Джіммі і замовк.

(Робер Мерль. Острів; пер. з фр. Анаталій Жаловський, с. 15)

Як до стовпа прикутий хто (знетямлений, безтямний, нестямний хто)

Мирон Данилович стояв, **як до стовпа прикутий**. З вигляду – середовий чоловік; і в прізвищі сільська звичайність: Катранник. Враження буденності підсилено, бо небритий:

Як звикле

в неділю схопили нагло. Череп вимірівся в височину, з записками, що коло русавої чуприни білили над обпаленістю чола і видовженого обличчя.

(Василь Барка. Жовтий князь, с. 12)

Як звикле (як звичайно)

Ніколь почекала, доки луна цієї похвальби затихне в його свідомості, – вона здогадувалася, що він ніколи ще нікому не говорив так про себе. Потім вона оглянула незнайомі обличчя довкола і, **як звикле**, побачила під масками вдаваного спокою безнадійних невротів, які тікають на природу з жаху перед містом, перед звуками власних голосів, що задають там ритм і тон...

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 383)

Як здебільше буває (зазвичай)

Припарковані «гарлеї» свідчать, що робітників заводу замінила банда байкерів. Жахаюча зовнішність власників мотоциклів: скуйовджене волосся, густі бороди, сережки у вухах пузатих чоловіків, чорні шкіряні куртки, далеко не повний комплект зубів – здавалось, іще більше доводила це припущення, але, **як здебільше буває**, вона відображала дійсність лише наполовину.

(Стівен Кінг, Пітер Страуб. Чорний дім; пер. з англ. З. Дюг, с. 14)

Як землі до неба (дуже далеко комусь до чогось)

Відколи я знайомий із вами, я все мав вас за чоловіка розумного і у всіх своїх учинках розважного. А тепер я бачу, що вам до того розуму та розважності – **як землі до неба**.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 16)

Як земля носить кого (про недостойну, погану людину)

– Оце так йому віддячили за добрі справи, – не міг промовчати і дід Сава, душили і його чийсь руки. – Ще подивимося,

куди поїхали ті троє. Не вірю, що на фронт. Багато лиха вони наробили ще під час колективізації, здавалося, **що й земля таких носити** не зможе. А вони, бач, вивчилися, керувати стали, та коли довелося захищати свою землю – до німця побігли, але й тому до кінця служити побоялися.

(Ганна Ткаченко. Спалені мрії, с. 15)

Як із рукава (у великій кількості)

Отже й тепер, перед Шрамом да Череванем, висипали вони з улиці, **як із рукава**, танцюючи. Чуприндирі такі, що любо глянути. Ідучи мимо церкви, покладали хрести, били поклони, да знов, схопившись, навприсядки, да через голову, да колесом! А бурсаки, повибігавши за ограду, дивляться на їх да й плачуть.

(Пантелеймон Куліш. Чорна рада, с. 36)

Як із собачого хвоста сито (про когось нікчемного)

Марк та Ерні підібралися до борта. Все, що вони можуть зараз, – це безпорадно, як і я, спостерігати за тим, що відбувається. Плавці з нас – **як із собачого хвоста сито**, і раптом мені стає дуже соромно за це. І не лише за це, а й за чимало іншого.

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 36)

Як кіт на сало (ласо, пожадливо, заздрісно)

Я не вперше вже заставав її такою. Матильда щоранку приходила на дві години прибирати в майстерні, і можна було лишити на столі скільки завгодно грошей – вона до них навіть не торкалася, – але на горілку кидалась, **як кіт на сало**.

(Е. М. Ремарк. Три товариші; пер. з нім. М. Дятленко, А. Плюто, с. 464)

Як кіт наплакав (дуже мало)

Відкинувшись із буцегарні Лонг-Бей похмурої весни 1980 року, я довідався, що мене терміново збираються відправи-

Як лялечка

ти на північ штату Новий Південний Уельс, де я, згодом (якщо припиню зазирати у пляшку), мав дбати про свого брата, непутящого та нетямущого здорованя Г'ю, і принагідно малювати якісь дрібнички. І це при тому, що грошей у мене було **як кіт наплакав**.

(Пітер Кері. Крадіжка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 9)

Як лялечка хто (гарна дівчина)

Тож виглядала Скарлет **як лялечка**, коли отак сиділа в товаристві Стюарта й Брента Тарлтонів у холодку на широкій веранді Тари, як звався батьків маєток. Діялося це ясної надвечірньої пори квітня місяця 1861 року.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 6)

Як мальована хто (казково чарівна дівчина)

– А ви, паничу, оженились би в нашого отця духовного. Дівчина **як мальована**, і посаг буде. Одиначка!

– Де мені ще до женячки, пане Федорій, – відповів швидко Зварич і, щоб затерти враження, зівнув.

– Я навіть і не думаю. Д о того тепер війна. Бог знає, де чоловік опиниться.

(Роман Купчинський. Заметіль, с. 9)

Як мати спородила (повністю голий хтось)

Колліс повернувся до готелю п'яний і заснув на ліжку **як мати спородила**. Розбуджений, він не зразу второпав, у якому він вигляді, а второпавши, схопив одяг і майнув до ванної.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 331)

Як муха в сметані хто (хтось абсолютно зайвий)

Деву рушив уперед. Спочатку кроком, потім – підтюпцем. Час було прикінчити її... Він мусив це зробити. Вона була як п'яте колесо до воза, **як муха в сметані**, вона являла собою фактор ризику, а він не міг дозволити собі ризикувати. Поки

ця сука житиме, вона обов'язково намагатиметься накопати щось на Пітера Карлайла, і не виключено, що одного дня таки накопає.

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 227)

Як на голках (неспокійно, нетерпляче)

Старшини нічого не казали стрільцям, які жили в окремих бараках. Вирішили не загадувати поготівля до втечі, поки не повернуться посланці від отамана Зеленого й не скажуть, як діяти далі. Виглядали їх, **як на голках**, бо всяке могло підстергти гінців у дорозі.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 162)

Як на голові волосся чого (дуже багато чогось)

– Може, вороги таке придумали, бо в нього ворогів, **як на голові волосся...** Кажуть, хованця собі тримає, той його якимись мастями смарує, і від того його тіло не старіється.

(Богдан Лепкий. Мотря, с. 30)

Як на гріх (як навмисне, як на нещастя)

А тут, як на зло, ще й розболілися очі. Ріже, наче в них піску хтось насипав, – я ж бо не виспався. А тоді, бачу, вже й нежить почався, а носовичка, **як на гріх**, я з собою не мав. Усі мої носовички лежали в саквояжі, тільки ж неохота було тягти його з камери й на очах у людей розкривати.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 234)

Як на долоні (абсолютно ясно, чітко, зрозуміло)

– Чи принаймні міг би сподобатися, – вів далі Блаунт, – і в тебе була б можливість бачити їхні заміри **як на долоні**. Та ти тільки поглянь, як вона весь час дивиться на тебе! І не забувай: кожен день наближає вибори, а ти їх водиш за носа і не даєш їм довести справу до фатального кінця.

(Теодор Драйзер. Пастка; пер. з англ. М. Дмитренко, с. 75)

Як на жару

Як на жару (неспокійно, тривожно)

Кете Грегоровіус мліла від його компліментів, переймаючись вірою у власні чари, а він сидів, **як на жару**: його дратував цей пропахлий капустою дім, і водночас він лютився на себе за нетерпимість, якої раніше в собі не помічав.

(Ф. С. Фіцджеральд. Ніч лагідна; пер. з англ. М. Пінчевський, с. 188)

Як на пню стати (упертися, затятися)

Отаким шаленим алюром заскочили вони Рицаря Свічад, що даремно всаджував своєму коневі остроги аж по самі кнопки – той **як на пні став**, ані руш із місця, де його на бігу зупинено. І з конем вершник борюкався, і зі списом ніяк не міг собі дати ради, бо й не вмів, либонь, його до бою зважити.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 95)

Як на те (у такому разі)

Діло, **як на те**, діялося в п'ятницю, і в усій корчмі не знайшлося ніякого їства, опріч риби (та й тієї було обмаль), що в Кастілії називають тріска, в Андалузії дорш, в інших краях кабліон, а в інших знов форелька.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 41)

Як на правду сказати (правду кажучи)

– **Як на правду сказати**, – признався Санчо Панса, – то я зроду не читав ані однісінької книжки, бо таки й неписьменний; та не гріх і побожитися, що, скільки живу, не служив їще такому, як ваша милость, хвабренному пану; дай тільки, Господи, щоб за ту вашу хвабрість не попали ви туди, що я оце казав.

(М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 1; пер. з ісп. М. Лукаш, с. 83)

Як не крути (що не роби, як не хитруй, нічого не вдієш)

Як не крути, поки він не напивався до чортиків, був набагато нормальнішим за мене. Набагато добрішим, чеснішим і роз-

судливішим. Проте рано чи пізно він остаточно зіп'ється. Від такої думки мені ставало гірко. Чимало людей, порядніших за мене, раніше від мене сходили нанівець.

(Х. Муракамі. Погоня за вівцею; пер. з япон. І. Дзюб, с. 59)

Як ніс на лиці хто (сам-один, один-однісінький хтось)

Живу я в Заріках сам, **як ніс на лиці**. Згори хаща, збоку – монастирські мури, здолу – кривуля ріки з протоками, лайдами, заострівцями, висками, рукавцями, підводними каргами, закрутами, заломами, колінцями...

(Мирослав Дочинець. Мафтей, с. 10)

Як нова копійка хто (зовсім новий, свіжий, чистий, гарний)

Виглядаючи **як нова копійка** у білій та акуратно напрасованій уніформі Берегової охорони, Ендрю Татем підступив до гнітюче-великого букету мікрофонів на стоянці поруч із базою. За мікрофонами розмістилися представники преси, які не зводили з капітана об'єктивів своїх камер.

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 161)

Як оком сягнути (на всьому видимому просторі; скрізь, до самого обрію)

Довкола, **як оком сягнути**, простяглися поля. Перед ким хвастатись голосом, кому показувати безжурність?! Хіба тим полукіпкам, що, надувшись мов сичі, порозсідалися на стернях...

(Роман Купчинський. Заметіль, с. 6)

Як пак (вживається в розмові, щоб пригадати забуте, або нагадати щось)

– Не треба, голубонько, осуджувати Фенні. Не всі ж так шанують пам'ять загиблих, як ви пам'ять бідного Чарлі. Але дайте-но я згадаю. **Як пак** його звать? Ніколи не запам'ятовую прізвищ... Том якийсь там. Я добре знала його матір, ми разом навчались у дівочому пансіоні в Лагрейнджі.

(М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 2; пер. з англ. Р. Доценко, с. 50)

Як пальцем у небо

Як пальцем у небо (сказати чи зробити що-небудь невлад)

– Ти його зловиш, Саша? Ха-ха-ха! От ткнув, **як пальцем у небо**. Карло авантюрист, він шведів веде у загибель, але все-таки він герой, як не лев він, то тигр, а ти тільки лисиця. Лисиця тигрові не пара.

(Богдан Лепкий. Мотря, с. 7)

Як по писаному (злагоджено, чітко, не збиваючись)

Даруйте, пане отамане, сказали крамарі, і прийміть від нас коровай, десять мішків борошна, п'ять мішків цукру та солі трохи, ще й сім пудів гороху, примовляли крамарі, **як по писаному**, віддаючи отаманові свій пошанівок.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 262)

Як полови чого (дуже багато чогось)

Недавно Д. Б. купив собі «ягуара». Одну з отих невеличких англійських автомашин, що дають миль двісті на годину. Вготив у неї, клятву, мало не всі чотири тисячі. Тепер грошей у нього **як полови**. Не те що колись. Поки Д. Б. сидів удома, то був письменник як письменник.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 8)

Як раз плюнути (дуже легко, просто)

– Досить було вам чи вашій дружині хоч слівцем натякнути генералу Черчу, і він порушив би все, що завгодно. Для нього це, **як раз плюнути**.

(Дж. Олдрідж. Не хочу, щоб він помирав; пер. з англ. Л. Солонько, с. 48)

Як риба у воді (невимушено, добре, вільно)

Матяша опинилася на багатолюдному сімейному зборищі і почувала себе там **як риба у воді**, благодушно плаваючи в океані гостей, яких усіх знала з часів власної, або ж їхньої появи на світ...

(Магда Сабо. Старомодна історія; пер. з угор. К. Бібіков, с. 5)

Як рукою зніме кому, що (що-небудь раптово і безслідно зникне)

– А впаде йому в вічі, що хтось занудьгував від самоти, або скучив за домом, чи духом підупав, – таке й зі мною подеколи траплялось, – враз на його незугарному видові зчиниться така комедія, та ще, було, прикаже він при цьому влучне слівце – і сум **як рукою тобі зніме**.

(В. С. Моем. На жалі бритви; пер. з англ. А. Муляр, с. 54)

Як рукою зняло що (що-небудь раптово і безслідно зникло)

Девід пригнічено зітхнув:

– Саме з цього приводу я й телефоную. Маю на увазі нашу подорож. Її доведеться відкласти.

У Сюзанні сон **як рукою зняло**.

(Ден Браун. Цифрова фортеця; пер. з англ. В. Горбатько, с. 10)

Як світ світом (від початку часів)

Коли се буде вам до смаку, подумайте ось про що: **як світ світом**, зазнають люди всіляких пригод од своєї фортуни, та й будуть зазнавати, тож нехай кожне розкаже про таких, що, всякого лиха набравшись, негадано знаходять добру долю.

(Джованні Боккаччо. Декамерон; пер. з італ. М. Лукаш, с. 76)

Як свої п'ять пучок знати що (добре розумітися у чому-небудь)

– Ченці звали мене у монастир, бо я таки й письменний собі трошки; низове товариство заклиало мене до коша, бо я всі гирла, **як свої п'ять пучок, знаю**.

(Пантелеймон Куліш. Чорна рада, с. 13)

Як сидів, так і вкляк хто (хтось дуже вражений, зворушений чимось)

Місіс Морроу слухала мене й мовчала. Та побачили б ви її обличчя! Вона, каналія, **як сиділа, так і вклякла**. Матері всі такі – їм нічого не треба, тільки розповідай, яка цяця в них синочок.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 73)

Як слід

Як слід (до пуття, доладно)

У хатині стояв присмерк, світло пробивалося тільки в маленьке віконце, заліплене аркушем промашеного паперу. Джон Меснер не міг **як слід** розгледіти жінчине обличчя. Та він і не пробував. Здавалося, вона його не цікавила. Зате жінка раз у раз поглядала в темний закуток, де він сидів.
(Джек Лондон. *На деннім постойі*; пер. з англ. О. Сенюк, с. 82)

Як сніг на голову (зненацька, цілком несподівано)

Як сніг на голову їй звалилася новина, що, виявляється, в Америці навчання в університеті платне – і ціна величенька. Тоді я вперше побачив її приголомшеною.
(Л. Гунель. *Бог завжди подорожує інкогніто*;
пер. з фр. А. Роговченко, с. 12)

Як стій (тієї ж миті, негайно)

І Всеволод зісунув перстень із пальця і подав вартівникові. Вартівник **як стій** із перснем ускочив до вартівні, де горіла ватра, та вмить і повернувся і з низьким поклоном віддав перстень князеві.
(Богдан Лепкий. *Каяла*, с. 151)

Як той казав (як то кажуть)

– Коли хочете знати, пане, то вчора чи позавчора, одне слово, **як той казав**, цими днями, вписано й заведено між святих двох ченичків-босоножців, і кожне тепер за велике собі щастя має припасти губами чи рукою торкнутись до тих вериг залізних, що ними вони, плоть свою усмиряючи, підперезувались...
(М. Сервантес. *Дон Кіхот*, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепадя, с. 59)

Як тріска хто (хтось дуже худий)

Ідець я взагалі нікудишній. Серйозно кажу. Тож-бо й худючий такий – **як тріска**. Мені навіть діету приписали: якомога

більше крохмалистих продуктів та іншої такої мури, щоб нагнати вагу і т. ін.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житі; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 135)

Як у батька-матері в зіпичку кому (дуже добре живеться комусь)
Троє дітей живуть у цій хижі – я, Дух лугу і Час. І нам тут притульно, **як у батька-матері в зіпичку**.

(Мирослав Дочинець. Мафтей, с. 16)

Як у Бога за дверима (безтурботно, дуже добре, привільно, в найкращих умовах)

Загалом же, як пояснив підполковник Порк майорові Денбі, вилупатому й метушливому начальникові оперативного відділу, капелан у них живе **як у Бога за дверима**: вислуховувати розповіді про чужі біди, ховати загиблих, одвідувати прикутих до ліжка та регулярно служити відправи – от і все, що від нього вимагається.

(Дж. Хеллер. Пастка на дурнів; пер. з англ. М. Мещеряк, с. 286)

Як у воду впасти (безслідно зникнути, пропасти)

– Брати Ордонеси **як у воду впали**. Той, що служить пілотом, вихідний аж до наступної середи, але вдома його немає. Молодший і бридкіший, Віктор, кудись ізник, і ми ніде не можемо його знайти.

(Дж. Паттерсон, М. Ледвідж. Помилка; пер. з англ. В. Горбатько, с. 82–83)

Як у воду дивитися (ніби знати наперед, задалегідь)

Не так, як усім, терпілося Миронові Гірняку. Станімір **як у воду дивився**, коли казав, що той «бик» захоче помститися. Мирона зачинили окремо від усіх у якомусь хлівчику з маленьким, як долоня, віконцем і зодягли на нього старезні іржаві пута, що їх, мабуть, носив ще Кармелюк.

(Василь Шкляр. Маруся, с. 158)

Як у попіл торохнути

Як у попіл торохнути (сказати щось не до ладу, недоречно)

...Дідок затнувся, блимнув на міліціонерів і виправився:
– А бандитів... – тут він уже геть прикусив язика, бо знав же,
хто перед ним стоїть, а таке, **як у попіл торохнув**.
(*Василь Шкляр. Залишенець. Чорний ворон, с. 98–99*)

Як у раю (дуже добре)

Взагалі жилося там **як у раю**. Можете собі галасувати, верещати, співати, ридати, мекати, стогнати, плигати, молитися, перекидатися, лазити рачки, стрибати на одній нозі, бігати кружком, танцювати, тупцювати, сидіти цілими днями навпочіпки і дряпатися на стіни.
(*Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка; пер. з чеськ. С. Масляк, с. 48*)

Як у сливах бути (ніяково почувати себе)

– Е, ні, – Санчо, не треба, – заперечила Тереза, – оддай її за рівню, то воно лучче буде. А то перебереться з дерев'яних черевиків у дорогі пантофлі, з сірої десятичаної спідниці в ребронти та едвабні кунтуші, з Маріки, що всяке їй «ти» каже, зробиться ясною панею чи' там вельможною – і **буде дівка, як у сливах**, що не ступне, то все не так, що не скаже, то все клепається; сказано, до хлопської основи панське поткання не пристане.
(*М. Сервантес. Дон Кіхот, ч. 2; пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепада, с. 38*)

Як удар грому (цілком несподівано)

Та й родина Робійярів, для яких ця новина була **як удар грому**, лише почасти знала, чим це було викликане. Всю правду знали тільки Еллен та її Мамка – як вона, Еллен, усю ніч до ранку проплакала, мов дитя, в якого серце розривається від горя, а вранці підвелася вже дорослою і по-жіночому твердо заявила про свою волю.
(*М. Мітчелл. Звіяні вітром, кн. 1; пер. з англ. Р. Доценко, с. 61*)

Як удар ножа (про щось пронизливе, глибоко вражаюче)

Йому, болісно вразливому й надзвичайно самолюбному, крадькома кинутий з-понад листа лукавий Артурів погляд був як ніж у серце. Він перейняв той погляд, та не дав ознаки, бо багато чого вже встиг навчитись, і насамперед дисципліни. Однак цей погляд, **як удар ножа**, поранив його гордість.

(Джек Лондон. Мартін Іден; пер. з англ. М. Рябова, с. 6)

Як укопаний (без жодного руху; нерухомо)

Зникнення табуна подіяло на плямисту лошицю, мов якісь чари. Неначе за наказом, вона раптом побігла повільніше і за хвилю стала **як укопана**.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 102)

Як чортів у пеклі кого (велика кількість, багато людей)

– А що нас тут, **як чортів у пеклі**, то тим краще, буде веселіше. Коли я ще служив у війську, під замком не один раз сиділа половина роти.

(Я. Гашек. Пригоди бравого вояка Швейка; пер. з чеськ. С. Масляк, с. 37)

Яка муха вкусила кого (хтось надто нервує)

Тим часом як Джейк намагався тримати її носа та рота над водою, Керрі почала несамовито брикатися й верещати, вириваючись із його рук. **Яка муха її вкусила?**

– Керрі, я тримаю тебе. Розслабся-но, і все, – наказав Джейк, намагаючись говорити спокійно та вгамувати її паніку.

(Дж. Паттерсон, Г. Рафен. Виклик; пер. з англ. В. Горбатько, с. 38)

Якби знаття́ (якби знати)

– Допоможете знайти його? – запитав Літума.

– Куди дінешся, – пробурчав таксист, перехрестився, а тоді сплюнув у бік дерева. – **Якби знаття́** для чого придасться

Як-не-як

мій «Форд», нізащо б не купив його. Ви з лейтенантом просто зловживаєте моєю безвідмовністю.

(М. В. Льюїса. Хто вбив Паломіно Молеро?; пер. з ісп. С. Борщевський, Л. Олевський, с. 6)

Як-не-як (хай там що)

Коли на кладовищі все скінчилось, Шарль повернувся додому. Внизу нікого не було; він пішов у спальню й побачив жінчину сукню, що висіла над ліжком. І тоді, спершись на письмовий стіл, він просидів у журливій задумі до пізнього вечора. Вона ж його любила, **як-не-як**.

(Гюстав Флобер. Пані Боварі; пер. з фр. М. Лукаш, с. 38)

Якщо казати щиро (щиро кажучи; висловлюючись відверто; не приховуючи нічого)

Дивна вона дівчина, каналія Джейн. **Якщо казати щиро**, то великою красунею її не назвеш. А проте голову мені закрутила.

(Дж. Д. Селінджер. Ловець у житті; пер. з англ. О. Логвиненко, с. 98)

Ясно як Божий день (цілком очевидно, зрозуміло)

– Ну хіба не чортівня? – пробурмотів він, виходячи з-під кипариса й здивовано розводячи руками. – Чиста чортівня, побий мене грім! Що ж би все воно мало означати? Чого було треба тут тим червоношкірим дияволам? І хто їх так наполохав? Бо хтось таки нагнав на них добрячого страху, це ж **ясно як Божий день**.

(Т. М. Рід. Вершник без голови; пер. з англ. В. Митрофанов, с. 291)

Перелік опрацьованих джерел

Українська добірка:

1. Андрухович С. Фелікс Австрія: роман / Софія Андрухович. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2015. – 288 с.
2. Андрухович Ю. Дванадцять обручів: роман / Юрій Андрухович. – К. : Критика, 2003. – 320 с.
3. Барка В. Жовтий князь: роман / Василь Барка. – К. : Київ, 2016. – 288 с.
4. Бондарук І. Це коротке довге життя: роман / Ірина Бондарук. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 384 с.
5. Брати Капранови. Забудь-річка: роман / Дмитро та Віталій Капранови. – К. : Нора-Друк, 2016. – 544 с.
6. Винничук Ю. Аптекарь: роман / Юрій Винничук. – Харків : Фоліо, 2015. – 443 с.
7. Винничук Ю. Місце для дракона: зб. / Юрій Винничук. – Львів : Піраміда, 2002. – 256 с.
8. Винничук Ю. Цензор снів: роман / Юрій Винничук. – Харків : Фоліо, 2016. – 319 с.
9. Вільде І. Сестри Річинські: роман / Ірина Вільде. – Львів : Книжково-журнальне видавництво, 1958. – 588 с.
10. Вовк Ю. Пам'ять крові: роман / Юрій Вовк. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 192 с.
11. Герасим А. Борги нашого життя: роман / Андрій Герасим. – К. : Нора-Друк, 2016. – 208 с.
12. Гоголь М. Тарас Бульба: повість / Микола Гоголь ; пер. з рос. – К. : Веселка, 1971. – 124 с.
13. Горліс-Горський Ю. Холодний Яр: роман / Юрій Горліс-Горський. – Львів : Апріорі, 2016. – 464 с.

14. Гук Ю. Німа: роман / Юлія Гук. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 240 с.
15. Гуменюк Н. Танець білої тополі: роман / Надія Гуменюк. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 304 с.
16. Гурницька Н. Мелодія кави у тональності кардамону: роман / Наталія Гурницька. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. – 400 с.
17. Дзюба М. Укриті небом: роман / Марія Дзюба. – Львів : Априорі, 2014. – 300 с.
18. Дімаров А. Душа жіноча: повісті, оповідання, етюди / Анатолій Дімаров. – К. : Український пріоритет, 2013. – 360 с.
19. Дімаров А. Три наречені для нашого тата: містечкові історії / Анатолій Дімаров. – К. : Дніпро, 1982. – 184 с.
20. Доляк Н. Чорна дошка: роман / Наталка Доляк. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2014. – 368 с.
21. Дочинець М. Бранець Чорного лісу. Версія роману «Вічник» для юнацтва: роман / Мирослав Дочинець. – Львів : Априорі, 2012. – 292 с.
22. Дочинець М. Криничар. Діяріюш найбагатшого чоловіка Мукачівської домінії: роман; Горянин. Води Господніх русел: роман / Мирослав Дочинець. – Мукачево : Карпатська вежа, 2014. – 612 с.
23. Дочинець М. Мафтей. Книга написана сухим пером: роман / Мирослав Дочинець. – Мукачево : Карпатська вежа, 2016. – 352 с.
24. Дочинець М. Світован. Штудії під небесним шатром: роман / Мирослав Дочинець. – Мукачево : Карпатська вежа, 2014. – 232 с.
25. Журба Г. Доктор Качіоні: роман / Галина Журба. – Львів : Априорі, 2017. – 248 с.
26. З непокритою головою. Українська жіноча проза: зб. / упоряд. Віра Агеєва. – К. : КОМОРА, 2013. – 416 с.
27. Йогансен М. Подорож ученого доктора Леонардо і його майбутньої коханки прекрасної Альчести у Слобожанську Швейцарію: вибрані твори / Майк Йогансен. – К. : Знання, 2016. – 190 с.
28. Іваничук Р. Орда: роман / Роман Іваничук. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2016. – 272 с.
29. Іваничук Р. Сьоме небо: повісті / Роман Іваничук. – Львів : Каменяр, 1985. – 144 с.
30. Карпенко-Карий І. Сто тисяч; Хазяїн: комедії / Іван Карпенко-Карий. – Харків : Фоліо, 2014. – 141 с.

31. Кирик Ю. Яблунові квіти: роман / Юрій Кирик. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 192 с.
32. Кобилянська О. Земля: роман / Ольга Кобилянська. – Ужгород : Карпати, 1975, – 312 с.
33. Кокотюха А. Багряний рейд: роман / Андрій Кокотюха. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 288 с.
34. Кокотюха А. Різник із Городоцької: роман / Андрій Кокотюха. – Харків : Фоліо, 2016. – 250 с.
35. Кокотюха А. Червоний: роман / Андрій Кокотюха. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 320 с.
36. Кокотюха А. Чорний ліс: роман / Андрій Кокотюха. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 304 с.
37. Корній Д. Гонимарник: роман / Дара Корній. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 336 с.
38. Косач Ю. Володарка Понтиди: роман / Юрій Косач. – К. : А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га, 2015. – 528 с.
39. Косач Ю. День гніву: роман / Юрій Косач. – К. : А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га, 2016. – 512 с.
40. Коцюбинський М. Тіні забутих предків: повість, оповідання / Михайло Коцюбинський. – Харків : Фоліо, 2013. – 156 с.
41. Криштальський А. Десять гріхів: роман / Андрій Криштальський. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 272 с.
42. Криштальський А. Чорноморець, матінко: роман / Андрій Криштальський. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 320 с.
43. Кузів О. Назови мене своєю: роман / Оксана Кузів. – Львів : Апріорі, 2016. – 328 с.
44. Куліш П. Чорна рада: роман, оповідання, вірші / Пантелеймон Куліш. – Харків : Фоліо, 2009. – 287 с.
45. Купчинський Р. Заметіль. II. Перед навалюю: повість / Роман Купчинський. – Львів : Каменяр, 1991. – 151 с.
46. Лепкий Б. Крутіж: повісті / Богдан Лепкий. – К. : Веселка, 1992. – 390 с.
47. Лепкий Б. Мазепа: трилогія. I. Мотря: повість : у 2-х т. / Богдан Лепкий. – Львів : Каменяр, 1991. – 424 с.
48. Лепкий Б. Не вбивай; Батурин: повісті / Богдан Лепкий. – Львів : Червона Калина, 1991. – 452 с.

49. Лис В. Графиня: роман / Володимир Лис. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 224 с.
50. Лис В. Діва Млинища: роман / Володимир Лис. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 368 с.
51. Лис В. Країна гіркої ніжності: роман / Володимир Лис. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 368 с.
52. Лис В. Століття Якова: роман / Володимир Лис. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 240 с.
53. Лущик П. Тампліери короля Данила: роман / Петро Лущик. – Харків : Фоліо, 2014. – 286 с.
54. Малик В. Таємний посол: роман : у 2-х т., Т. 1 / Володимир Малик. – Харків : Євроекспрес, 2000. – 464 с.
55. Малик В. Таємний посол: роман : у 2-х т., Т. 2 / Володимир Малик. – Харків : Євроекспрес, 2000. – 542 с.
56. Марко Р. Танець гріховних тіней: роман / Рената Марко. – Львів : Априорі, 2015. – 184 с.
57. Мастерова В. Смарагд: роман / Валентина Мастерова. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 288 с.
58. Матіос М. Москалиця; Мама Маріца – дружина Христофора Колумба: оповідання / Марія Матіос. – Львів : Піраміда, 2008. – 64+48 с.
59. Матіос М. Нація. Одкровення: зб. / Марія Матіос. – Львів : Піраміда, 2006. – 204 с.
60. Матіос М. Солодка Даруся: роман / Марія Матіос. – Львів : Піраміда, 2005. – 176 с.
61. Мирний П. Повія: роман / Панас Мирний. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 416 с.
62. Мисник П. Ціцеронові лаври: повість; оповідання / Прокіп Мисник. – К. : Дніпро, 1987. – 354 с.
63. Мушкетик Ю. Гетьманський скарб: роман / Юрій Мушкетик. – К. : Спалах ЛТД, 1993. – 432 с.
64. Назарук О. Роксоляна: повість / Осип Назарук. – Львів : Нова зоря, 1930. – 302 с.
65. Нечуй-Левицький І. Кайдашева сім'я: зб. / Іван Нечуй-Левицький. – К. : Радянська школа, 1990. – 416 с.
66. Нечуй-Левицький І. Микола Джеря; Кайдашева сім'я: повісті / Іван Нечуй-Левицький. – К. : Дніпро, 1982. – 275 с.

67. Николишин Ю. Бота-Фікс. Невидима нитка життя: філософський роман / Юрій Николишин. – Львів : Апріорі, 2013. – 360 с.
68. Николишин Ю. Там, де живе душа. Ель-сільбо Канар: філософський роман / Юрій Николишин. – Львів : Апріорі, 2016. – 328 с.
69. Пагутяк Г. Писар Східних Воріт Притулку: роман / Галина Пагутяк. – Львів : Піраміда, 2003. – 176 с.
70. Пагутяк Г. Урізька готика: роман / Галина Пагутяк. – К. : Дуліби, 2009. – 352 с.
71. Пахомова Т. Таємниця галицького Версалю: роман / Тетяна Пахомова. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 352 с.
72. Пахомова Т. Я, ти і наш мальований і немальований Бог: роман / Тетяна Пахомова. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 192 с.
73. Печорна О. Кола на воді: роман / Олена Печорна. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2013. – 288 с.
74. Підмогильний В. Місто: роман / Валер'ян Підмогильний. – Харків : Ранок, 2009. – 256 с.
75. Покальчук Ю. Озерний вітер: роман / Юрій Покальчук. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2008. – 240 с.
76. Полтава Л. Тисяча сімсот дев'ять: роман / Леонід Полтава. – Нью-Йорк : Книгоспілка, 1961. – 224 с.
77. Постріл на сходах: антологія детективної прози 20–30-х років ХХ століття / упоряд. Ярина Цимбал. – К. : Темпора, 2016. – 528 с.
78. Рогова О. Тиміш Хмельниченко: повість / Ольга Рогова. – К. : Дніпро, 1991. – 141 с.
79. Роздобудько І. Мерці: роман / Ірен Роздобудько. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2006. – 176 с.
80. Роздобудько І. Останній діамант міледі: роман / Ірен Роздобудько. – Харків : Фоліо, 2006. – 222 с.
81. Серова А. Подвійне дно: роман / Алла Серова. – Львів : Кальварія, 2007. – 192 с.
82. Соколян М. Балада для Кривої Варги: повість, оповідання / Марина Соколян. – К. : Нора-Друк, 2005. – 160 с.
83. Соколян М. Ковдра сновиди: повість / Марина Соколян. – К. : Факт, 2005. – 236 с.
84. Стельмах М. Хліб і сіль: роман / Михайло Стельмах. – К. : Дніпро, 1987. – 635 с.

85. Талан С. Повернутися дощем: роман / Світлана Талан. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 448 с.
86. Ткаченко Г. Спалені мрії: роман / Ганна Ткаченко. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 320 с.
87. Трублаїні М. Крила рожевої чайки: вибрані твори / Микола Трублаїні. – К. : Веселка, 1972. – 274 с.
88. Тулуб З. В степу безкраїм за Уралом: роман / Зінаїда Тулуб. – К. : Дніпро, 1984. – 509 с.
89. Тулуб З. Людолови: роман / Зінаїда Тулуб. – Сімферополь : Таврія, 1973. – 600 с.
90. Тютюнник Г. Вир: роман / Григор Тютюнник. – К. : Радянська школа, 1990. – 512 с.
91. Тютюнник Г. Дикий: вибрані твори / Григор Тютюнник. – К. : Знання, 2014. – 223 с.
92. Федорів Р. Ворожба людська: роман / Роман Федорів. – Львів : Каменяр, 1987. – 407 с.
93. Федорів Р. Кам'яне Поле: роман / Роман Федорів. – К. : Радянський письменник, 1978. – 272 с.
94. Федорів Р. Отчий світильник: роман / Роман Федорів. – Львів : Каменяр, 1976. – 504 с.
95. Франко І. Повісті / Іван Франко. – Львів : Книжково-журнальне видавництво, 1964. – 500 с.
96. Хоткевич Г. Два гетьмани: зб. / Гнат Хоткевич. – К. : Дніпро, 1991. – 107 с.
97. Циганчук К. Коли приходять темрява: роман / Ксенія Циганчук. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 256 с.
98. Цінцірук А. Коло Елу: роман / Андрій Цінцірук. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 192 с.
99. Чайковський А. Олексій Корнієнко: повість / Андрій Чайковський. – К. : Веселка, 1992. – 413 с.
100. Чайковський А. Повісті / Андрій Чайковський. – Львів : Каменяр, 1989. – 336 с.
101. Чайковський А. Сагайдачний: роман / Андрій Чайковський. – К. : Знання, 2016. – 462 с.
102. Шкляр В. Елементал: роман / Василь Шкляр. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2014. – 224 с.

103. Шкляр В. Залишенець. Чорний ворон: роман / Василь Шкляр. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2011. – 384 с.
104. Шкляр В. Ключ: роман / Василь Шкляр. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. – 256 с.
105. Шкляр В. Маруся: роман / Василь Шкляр. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 320 с.
106. Шкляр В. Тінь сови: роман / Василь Шкляр. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2014. – 304 с.
107. Шкляр В. Чорне Сонце: зб. / Василь Шкляр. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 304 с.
108. Яворська О. На чужих вітрах: роман / Ольга Яворська. – Львів : Априорі, 2015. – 260 с.
109. Яворський М. Поцілунок лева: роман / Михайло Яворський. – Львів : Піраміда, 2006. – 264 с.

Світова добірка:

1. Агерн С. Співуча пташка: роман / Сесілія Агерн ; пер. з англ. Н. Третькової. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 368 с.
2. Адамс П. Небезпечні мандри: казкова оповідь / Річард Адамс ; пер. з англ. О. Мокровольського. – К. : Молодь, 1990. – 352 с.
3. Аларкон П. Трикутний капелюх: повість та оповідання / Педро Антоніо де Аларкон ; пер. з ісп. Ж. Конєвої. – К. : Дніпро, 1983. – 175 с.
4. Алегрія С. Світ великий та чужий: роман / Сіро Алегрія ; пер. з ісп. М. Жердинівської. – К. : Дніпро, 1976. – 368 с.
5. Ален-Фурньє. Великий Мольн: роман / Ален-Фурньє. пер. з фр. Г. Філіпчука. – К. : Веселка, 1988. – 176 с.
6. Амаду Ж. Капітани піску; Габрієла: романи / Жоржі Амаду ; пер. з португ. Ю. Покальчука; Ю. Петренка, Л. Олевського. – К. : Вища школа, 1989. – 640 с.
7. Американська новела: зб. / пер. з англ. – упоряд. В. Оленєва. – К. : Дніпро, 1978. – 415 с.
8. Анджеевський Є. Попіл і діамант: роман / Єжи Анджеевський ; пер. з пол. О. Стаєцького. – К. : Дніпро, 1967. – 280 с.
9. Арісіма Т. Жінка: роман / Такео Арісіма ; пер. з япон. І. Чирка. – К. : Дніпро, 1970. – 312 с.

10. Ауезов М. Шлях Абая: роман / Мухтар Ауезов ; пер. з казах. Д. Гринька. – К. : Дніпро, 1985. – 639 с.
11. Бальзак О. Батько Горіо; Гобсек; Жені Гранде: твори / Оноре де Бальзак ; пер. з фр. – К. : Молодь, 1971. – 500 с.
12. Бальзак О. Втрачені ілюзії: роман / Оноре де Бальзак ; пер. з фр. Д. Паламарчука, В. Шовкуна. – К. : Дніпро, 1986. – 632 с.
13. Бальзак О. Сцени паризького життя. Історія тринадцятьох: роман / Оноре де Бальзак ; пер. з фр. В. Шовкуна. – Львів : Априорі, 2013. – 576 с.
14. Барікко А. Море-океан: роман / Алессандро Барікко ; пер. з італ. Ю. Григоренка. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 320 с.
15. Барікко А. Шовк: роман / Алессандро Барікко ; пер. з італ. А. Немирової. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 112 с.
16. Барнет-Гремсков К. Втрачені небеса: роман / Кейсі Барнет-Гремсков ; пер. з англ. О. Гладкого. – Львів : Свічадо, 2012. – 288 с.
17. Барнет-Гремсков К. Той, хто підносить небеса: роман / Кейсі Барнет-Гремсков ; пер. з англ. О. Гладкого. – Львів : Свічадо, 2015. – 312 с.
18. Баррі Дж. М. Пітер Пен : казкова повість / Дж. М. Баррі ; пер. з англ. О. Гончара. – К. : Знання, 2014. – 190 с.
19. Бейкер Д. Зваблення Єви Фольк: роман / Девід Бейкер ; пер. з англ. О. Спис. – К. : Книгоноша, 2016. – 480 с.
20. Белл Д. Проста послуга: роман / Дарсі Белл ; пер. з англ. Ю. Максимейко. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 320 с.
21. Бічер-Стоу Г. Хатина дядька Тома: роман / Гарріет Бічер-Стоу ; пер. з англ. Невідомо. – К. : Країна мрій, КМ-БУКС, 2016. – 464 с.
22. Боккаччо Д. Декамерон / Джованні Боккаччо ; пер. з італ. М. Лукаша. – К. : Дніпро, 1985. – 661 с.
23. Борхес Х. Л. Алеф: зб. оповідань / Хорхе Луїс Борхес ; пер. з ісп. В. Шовкуна. – К. : КМ-БУКС, 2016. – 192 с.
24. Браун Д. Втрачений символ: роман / Ден Браун ; пер. з англ. В. Горбатька. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 608 с.
25. Браун Д. Дж. Диво в Берліні: роман / Деніел Джеймс Браун ; пер. з англ. Л. Пилаєвої. – К. : Наш Формат, 2016. – 448 с.
26. Браун Д. Інферно: роман / Ден Браун ; пер. з англ. В. Горбатька. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 608 с.
27. Браун Д. Код да Вінчі: роман / Ден Браун ; пер. з англ. А. Кам'янець. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 480 с.

28. Браун Д. Точка обману: роман / Ден Браун ; пер. з англ. В. Горбатька. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. – 528 с.
29. Браун Д. Цифрова фортеця: роман / Ден Браун ; пер. з англ. В. Горбатька. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 416 с.
30. Браун Д. Янголи і демони: роман / Ден Браун ; пер. з англ. А. Кам'янець. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 544 с.
31. Бредбері Р. Д. Марсіанські хроніки: повісті, оповідання / Рей Дуглас Бредбері ; пер. з англ. – К. : Дніпро, 1988. – 590 с.
32. Бронте Ш. Джейн Ейр: роман / Шарлотта Бронте ; пер. з англ. П. Соколовського. – К. : Вища школа, 1984. – 352 с.
33. Бюссі М. Літак без неї: роман / Мішель Бюссі ; пер. з фр. О. Абраменка. – Харків : Віват, 2017. – 544 с.
34. Вайзмен Н. П. Фабіола: повість про перших християн / Ніколас Патрик Вайзмен ; пер. з англ. О. Думанської. – Львів : Свічадо, 2011. – 184 с.
35. Вайльд О. Ідеальний чоловік; Як важливо бути серйозним: п'єси / Оскар Вайльд ; пер. з англ. О. Негребецького. – К. : Знання, 2014. – 222 с.
36. Вайльд О. Портрет Доріана Грея: роман / Оскар Вайльд ; пер. з англ. Р. Доценка. – К. : А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га, 2012. – 320 с.
37. Вайсман Е. М. Сливове дерево: роман / Еллен Марі Вайсман ; пер. з англ. О. Тільної. – Харків : Ранок : «Фабула», 2017. – 512 с.
38. Вальзер Р. Розбійник: роман / Роберт Вальзер ; пер. з нім., О. Логвиненка. – К. : Видавництво Жупанського, 2016. – 152 с.
39. Веллс Г. Дж. Невидимець: роман / Герберт Джордж Веллс ; пер. з англ. О. Дідик. – К. : КМ-БУКС, 2016. – 192 с.
40. Вельс Б. На межі самотності: роман / Бенедикт Вельс ; пер. з нім. М. Запорожець. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 272 с.
41. Верн Ж. Діти капітана Гранта: роман / Жюль Верн ; пер. з фр. Т. Воронович. – К. : Веселка, 1989. – 558 с.
42. Верн Ж. П'ятнадцятирічний капітан: роман / Жюль Верн ; пер. з фр. П. Соколовського. – Донецьк : Донбас : 1994. – 279 с.
43. Верн Ж. Плавучий острів: роман / Жюль Верн ; пер. з фр. Т. Воронович. – К. : Веселка, 1964. – 318 с.
44. Верфель Ф. Верді: роман / Франц Верфель ; пер. з нім. П. Соколовського. – К. : Дніпро, 1989. – 479 с.
45. Вишневський Я.-Л. С@мотність у мережі: роман / Януш-Леон Вишневський ; пер. з пол. О. Кравець. – К. : Рідна мова, 2016. – 424 с.

46. Во І. Жменя праху: роман / а Во ; пер. з англ. О. Хатунцевої. – К. : Дніпро, 1979. – 207 с.
47. Волес Л. Бен-Гур : Розповідь про Христа: роман / Люїс Волес ; пер. з англ. О. Гладкого. – Львів : Свічадо, 2008. – 488 с.
48. Воллер Р.-Дж. Мости округу Медісон: роман / Роберт Джеймс Воллер ; пер з англ. Д. Петрушенко. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 192 с.
49. Вольтер (Марі Франсуа Аруе) Кандід: філософські повісті / (Марі Франсуа Аруе) Вольтер ; пер. з фр. – Харків : Фоліо, 2011. – 411 с.
50. Воннегут К. Колиска для кішки: роман / Курт Воннегут ; пер з англ. А. Немирової. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 240 с.
51. Гагард Г. Р. Перлина Сходу: роман / Генрі Райдер Гагард ; пер. з англ. О. Гладкого. – Львів : Свічадо, 2016. – 232 с.
52. Гагард Г. Р. Соломонові копальні: роман / Генрі Райдер Гагард ; пер. з англ. М. Лисиченко, М. Гловко. – К. : Знання, 2016. – 271 с.
53. Гайленд М. Дж. Угамуйте мене: роман / М. Дж. Гайленд ; пер. з англ. В. Дмитрука. – Львів : Кальварія, 2008. – 248 с.
54. Гайсміт П. Талановитий містер Ріплі: роман / Патриція Гайсміт ; пер з англ. Н. Гоїн. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 320 с.
55. Гакслі О. Прекрасний новий світ: роман / Олдос Гакслі ; пер. з англ. С. Маренка // Всесвіт, 1994. – № 5-7.
56. Гальдос Б. П. Донья Перфекта; Сарагоса: романи / Беніто Перес Гальдос ; пер. з ісп. Ж. Конєва. – К. : Дніпро, 1978. – 350 с.
57. Гарді Т. Під деревом зеленим або Меллстокський хор: сільські етюди в душі голландської школи: роман / Томас Гарді ; пер. з англ. М. Головка. – К. : Знання, 2015. – 206 с.
58. Гарді Т. Подалі від шаленої юрми: роман / Томас Гарді ; пер. з англ. Д. Троценка. – К. : КМ Publishing, 2015. – 448 с.
59. Гарріс Т. Мовчання ягнят: роман / Томас Гарріс ; пер з англ. А. Рогози. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 224 с.
60. Гарт Ф. Б. Габрієл Конрой: роман; Вигнанці Покер-Флета й інші оповідання / Френсіс Брет Гарт ; пер. з англ. – К. : Дніпро, 1989. – 607 с.
61. Гартт Д. Щиголь: роман / Донна Гартт ; пер з англ. В. Шовкуна. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 816 с.
62. Гартунг Г. Ми, Майзегайери: роман / Гуго Гартунг ; пер. з нім. О. Логвиненка. – К. : Молодь, 1980. – 240 с.

63. Гаскелл Е. Зникнення та інші оповідання / Елізабет Гаскелл ; пер. з англ. І. Андрущенко. – К. : Знання, 2014. – 158 с.
64. Гашек Я. Пригоди бравого вояка Швейка: роман / Ярослав Гашек ; пер. з чеськ. С. Масляка. – Харків : Фоліо, 2006. – 685 с.
65. Гейлі А. Готель: роман / Артур Гейлі ; пер. з англ. М. Пінчевського, О. Гординчук. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 528 с.
66. Генна К. Соловей: роман / Крістін Генна ; пер. з англ. Д. Кожедуба. – К. : Наш Формат, 2016. – 456 с.
67. Гойтісоло Х. Прибій; Острів: романи / Хуан Гойтісоло; пер. з ісп. Р. Естрели, К. Антоненко. – К. : Дніпро, 1971. – 254 с.
68. Голдінг В. Володар мух; Шпиль: повісті / Вільям Голдінг ; пер. з англ. С. Павличко; Ю. Лісняка. – К. : Молодь, 1988. – 328 с.
69. Голсуорсі Дж. Сага про Форсайтів: трилогія: Кн. 1 / Джон Голсуорсі ; пер. з англ. О. Тереха. – Харків : Фоліо, 2006. – 335 с.
70. Голсуорсі Дж. Сага про Форсайтів: трилогія: Кн. 2 / Джон Голсуорсі ; пер. з англ. О. Тереха. – Харків : Фоліо, 2006. – 607 с.
71. Гордон Дж. Хай згине день: роман / Джеральд Гордон ; пер. з англ. Л. Солонька. – К. : Молодь, 1960. – 275 с.
72. Готорн Н. Експеримент доктора Гайдеггера та інші оповідання: зб. / Натаніель Готорн ; пер. з англ. Г. Лелів. – К. : Знання, 2014. – 182 с.
73. Гоукінз П. Дівчина у потягу: роман / Пола Гоукінз ; пер. з англ. І. Паненко. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 320 с.
74. Грін Г. Тихий американець; Наш резидент у Гавані: романи / Гре-хем Грін ; пер. з англ. І. Коваленка; П. Шарандака. – Харків : Вища школа, 1985. – 352 с.
75. Грін О. Пурпурові вітрила: повість; Та, що біжить по хвилях: роман / Олександр Грін ; пер. з рос. І. Андрущенко. – К. : ВЕЛМАЙТ, 2015. – 384 с.
76. Грум В. Форрест Гамп: роман / Вінстон Грум ; пер. з англ. Н. Вишневської. – К. : КМ-БУКС, 2016. – 256 с.
77. Гунель Л. Бог завжди подорожує інкогніто: роман / Лоран Гунель ; пер. з фр. А. Роговченко. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 416 с.
78. Гюго В. Знедолені: роман / Віктор Гюго ; пер. з фр. В. Шовкуна. – К. : Веселка, 1985. – 734 с.
79. Гюго В. Собор Паризької Богоматері: роман / Віктор Гюго ; пер. з фр. П. Тернюка. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2016. – 544 с.

80. Гюнтекін Р. Н. Чаликушу; Зелена ніч: романи / Решат Нурі Гюнтекін ; пер. з тур. Г. Халимоненка. – К. : Дніпро, 1986. – 509 с.
81. Гарі Р. Життя попереду: роман / Ромен Гарі ; пер. з фр. М. Марчен-ко. – К. : К.І.С., 2009. – 168 с.
82. Гію Л. Чорна кров: роман / Луї Гію ; пер. з фр. Л. Кононовича. – К. : Видавництво Жупанського, 2014. – 496 с.
83. Гомбрович В. Транс-Атлантик: роман / Вітольд Гомбрович ; пер. з пол. А. Бондара. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2015. – 160 с.
84. Гранже Ж.-К. Пасажир: роман / Жан-Крістоф Гранже ; пер. з фр. Л. Кононовича. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 608 с.
85. Грін С. Неживий: роман / Саллі Грін ; пер. з англ. Віктора Морозова. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2015. – 384 с.
86. Давід К. Музикант із Гіммельпортгунда: повість / Курт Давід ; пер. з нім. М. Настеки. – К. : Веселка, 1981. – 176 с.
87. Даррелл Дж. Гончаки Бафуту: роман / Джеральд Даррелл ; пер. з англ. О. Леська. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 208 с.
88. Девідсон Б. Бистрина: роман / Безіл Девідсон ; пер. з англ. М. Дмитренка. – К. : Дніпро, 1970. – 264 с.
89. Деледда Г. Тростини на вітрі; Мати: романи / Грація Деледда ; пер. з італ. В. Шовкуна. – К. : Дніпро, 1975. – 264 с.
90. Демірчян Д. Вардананк: роман / Деренік Демірчян ; пер. з вірмен. Л. Задорожної. – К. : Дніпро, 1984. – 349 с.
91. Дефо Д. Робінзон Крузо: роман / Даніель Дефо ; пер. з англ. Є. Крижевича. – К. : Дніпро, 1985. – 263 с.
92. Джеймс Г. Площа Вашингтона: роман / Генрі Джеймс ; пер. з англ. Г. Лелів. – К. : Знання, 2015. – 221 с.
93. Джером К. Джером Троє на бумелі: роман / Джером Клапка Джером ; пер. з англ. О. Негребецького. – К. : Знання, 2015. – 223 с.
94. Джером К. Джером Троє у човні (не кажучи про пса!): роман / Джером Клапка Джером ; пер. з англ. О. Негребецького. – К. : Знання, 2014. – 238 с.
95. Джованьйолі Р. Спартак: роман / Раффаелло Джованьйолі ; пер. з італ. А. Іллічевського. – К. : Школа, 2006. – 432 с.
96. Джордано П. Самотність простих чисел: роман / Паоло Джордано ; пер. з італ. А. Маслюха. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2016. – 320 с.

97. Джордано П. Чорне і сріблясте: роман / Паоло Джордано ; пер. з італ. А. Маслюха. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2016. – 128 с.
98. Джордж Н. Маленька паризька книгарня: роман / Ніна Джордж ; пер. з англ. О. Захарченко. – К. : Наш Формат, 2016. – 312 с.
99. Діккенс Ч. Великі сподівання: роман / Чарльз Діккенс ; пер. з англ. Р. Доценка. – К. : Веселка, 1986. – 477 с.
100. Діккенс Ч. Пригоди Олівера Твіста: роман / Чарльз Діккенс ; пер. з англ. М. Пінчевського, Г. Пінчевської-Черкаль, О. Тереха. – К. : Дніпро, 1987. – 423 с.
101. Діккенс Ч. Різдвяна пісня в прозі або Різдвяне оповідання з привидами / Чарльз Діккенс ; пер. з англ. О. Косач-Кривинюк. – К. : Знання, 2016. – 175 с.
102. Доде А. Джек: роман / Альфонс Доде ; пер. з фр. В. Омельченка. – К. : Молодь, 1990. – 432 с.
103. Дойл А. К. Оповідання про Шерлока Холмса: зб. / Артур Конан Дойл ; пер. з англ. М. Дмитренка. – К. : Веселка, 1973. – 112 с.
104. Дойл А. К. Оповідання про Шерлока Холмса : зб., 2-ге вид., доп. / Артур Конан Дойл ; пер. з англ. М. Дмитренка. – К. : Веселка, 1990. – 348 с.
105. Доленга-Мостович Т. Кар'єра Нікодема Дизми: роман / Тадеуш Доленга-Мостович ; пер. з пол. А. Павлишина. – К. : Знання, 2015. – 383 с.
106. Дорр Е. Все те незриме світло: роман / Ентоні Дорр ; пер. з англ. О. Гординчук. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 352 с.
107. Драйзер Т. Американська трагедія: роман / Теодор Драйзер ; пер. з англ. Л. Смілянського, Л. Ященко, І. Буше. – К. : Радянський письменник, 1953. – 720 с.
108. Драйзер Т. Дженні Герхардт: роман / Теодор Драйзер ; пер. з англ. – К. : Радянський письменник, 1954. – 320 с.
109. Драйзер Т. Сестра Керрі: роман / Теодор Драйзер ; пер. з англ. Е. Ржевуцької. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1955. – 448 с.
110. Дуглас Л. К. Прекрасна одержимість: роман / Лойд К. Дуглас ; пер. з англ. О. Гладкого. – Львів : Свічадо, 2012. – 280 с.
111. Дюма А. Три мушкетери: роман / Александр Дюма ; пер. з фр. Р. Терещенка. – К. : Дніпро, 1992. – 622 с.
112. Дюрренматт Ф. Суддя та його кат: роман; повісті / Фрідріх Дюрренматт / пер з нім. – К. : Дніпро, 1989. – 591 с.

113. Еко У. Маятник Фуко: роман / Умберто Еко ; пер. з італ. М. Прокопович. – Львів : Літопис, 2004. – 652 с.
114. Жеромський С. Попіл : роман / Стефан Жеромський ; пер. з пол. В. Стругинського. – К. : Дніпро, 1982. – 751 с.
115. Зарубіжний детектив: зб. / пер. з болг., ісп., та румун. – К. : Молодь. – 1982. – 336 с.
116. Зарубіжний детектив: зб. / пер. з італ., англ., та ісп. – К. : Молодь, 1991. – 384 с.
117. Збих А. Ставка більша за життя: роман / Анджей Збих ; пер з пол. М. Дуркевича. – К. : Радянський письменник, 1973. – 240 с.
118. Золя Е. Твори : у 2-х т., Т. 1: Кар'єра Ругонів; Черевко Парижа: романи / Еміль Золя ; пер. з фр. – К. : Дніпро, 1988. – 572 с.
119. Золя Е. Твори : у 2-х т., Т. 2: Завоювання Плассана; Жерміналь: романи / Еміль Золя ; пер. з фр. – К. : Дніпро, 1988. – 725 с.
120. Зузак М. Крадійка книжок: роман / Маркус Зузак ; пер з англ. Н. Гоїн. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 416 с.
121. Зюскінд П. Парфуми: Історія одного вбивці: роман / Патрік Зюскінд ; пер. з фр. І. Фрідріх. – Харків : Фоліо, 2016. – 287 с.
122. Ібаньєс В. Б. Маха гола; Кров і пісок: романи / Вісенте Бласко Ібаньєс ; пер. з ісп. В. Шовкуна. – К. : Дніпро, 1980. – 574 с.
123. Івашкевич Я. Новели / Ярослав Івашкевич ; пер. з пол. О. Медущенко. – К. : Дніпро, 1974. – 337 с.
124. Івашкевич Я. Шопен: роман / Ярослав Івашкевич ; пер. з пол. Й. Брояка. – К. : Муз. Україна, 1989. – 208 с.
125. Інґ С. Несказане: роман / Селесте Інґ ; пер. з англ. А. Дудченко. – К. : Наш Формат, 2016. – 248 с.
126. Ішіґуро К. Не відпускай мене: роман / Кадзуо Ішіґуро ; пер. з англ. С. Андрухович. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2016. – 336 с.
127. Кавабата Я. Країна снігу : оповідання, повісті / Ясунарі Кавабата ; пер з япон. І. Дзюба. – К. : Дніпро, 1976. – 224 с.
128. Казандзакіс Н. Христа розпинають знову: роман / Нікос Казандзакіс ; пер. з грец. І. Кавваліаса, І. Гречанівського. – К. : Радянський письменник, 1958. – 448 с.
129. Карр Дж. Д. Безтілесна людина: роман / Джон Діксон Карр ; пер. з англ. А. Євси. – К. : Всесвіт, 1991. – 190 с.

130. Кафка Ф. Зниклий безвісти: роман / Франц Кафка ; пер. з нім. Ю. Прохаська. – К. : Критика, 2009. – 280 с.
131. Кафка Ф. Процес: роман; оповідання / Франц Кафка ; пер. з нім. П. Тарашука ; Н. Сняданко. – Харків : Фоліо, 2014. – 341 с.
132. Келлерман Б. Танець смерті: роман / Бернгард Келлерман ; пер. з нім. К. Гловацької. – К. : Дніпро, 1990. – 507 с.
133. Кері Дж. Улюбленець слави: роман / Джойс Кері ; пер. з англ. Л. Таянюка. – К. : Дніпро, 1989. – 488 с.
134. Кері П. Крадіжка: роман / Пітер Кері ; пер. з англ. В. Горбатька. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2008. – 352 с.
135. Кіз Д. Квіти для Елджернона: роман / Деніел Кіз ; пер. з англ. В. Шовкуна. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 304 с.
136. Кіз Д. Таємнича історія Біллі Міллігана: роман / Деніел Кіз ; пер. з англ. О. Стусенко. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 512 с.
137. Кінг С. Крістіна: роман / Стівен Кінг ; пер. з англ. О. Любенко. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 576 с.
138. Кінг С., Страуб П. Талісман: роман / Стівен Кінг, Пітер Страуб ; пер. з англ. А. Пітика, К. Грицайчук. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 800 с.
139. Кінг С., Страуб П. Чорний дім: роман / Стівен Кінг, Пітер Страуб ; пер. з англ. З. Дюг. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 800 с.
140. Кінлілі Т. Список Шиндлера: роман / Томас Кінлілі ; пер. з англ. Г. Яновської. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 432 с.
141. Кіплінг Р. Мауглі: оповідання, казки / Редьярд Кіплінг ; пер. з англ. В. Прокопчука. – К. : Веселка, 1979. – 272 с.
142. Кіровіц Ю. О. Книга дзеркал: роман / Юджин Овідіу Кіровіц ; пер. з англ. Н. Хаєцької. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 256 с.
143. Кіта М. Родина Ніре: роман / Морію Кіта ; пер. з япон. І Дзюба. – К. : Дніпро, 1977. – 376 с.
144. Клайн К. Б. Сирітський потяг: роман / Крістіна Бейкер Клайн ; пер. з англ. О. Гординчук. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 304 с.
145. Кларк А. 2001: Космічна одісея: роман / Артур Кларк ; пер. з англ. В. Зенгви. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 224 с.
146. Книга пригод : оповідання й повісті / упоряд. О. Терех. – К. : Веселка, 1989. – 292 с.

147. Книга пригод: повісті та оповідання / упоряд. А. Баканов. – К. : Веселка, 1991. – 259 с.
148. Кобен Г. Пообіцяй мені: роман / Гарлан Кобен ; пер. з англ. А. Герасименко. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2007. – 352 с.
149. Кобен Г. Твоя перша остання брехня: роман / Гарлан Кобен ; пер. з англ. О. Оксенич. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 320 с.
150. Коельйо П. Алхімік: роман / Пауло Коельйо ; пер. з португ. В. Морозова. – Львів : ВНТЛ-Класика, 2002. – 128 с.
151. Коельйо П. Брида: роман / Пауло Коельйо ; пер. з португ. В. Шовкуна. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 288 с.
152. Коельйо П. Вероніка вирішує померти: роман / Пауло Коельйо ; пер. з португ. В. Шовкуна. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 288 с.
153. Коельйо П. Заір: роман / Пауло Коельйо ; пер. з португ. В. Шовкуна. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. – 352 с.
154. Коельйо П. Одинадцять хвилин: роман / Пауло Коельйо ; пер. з португ. В. Шовкуна. – К. : Софія, 2004. – 336 с.
155. Коельйо П. Переможець завжди самотній: роман / Пауло Коельйо ; пер. з португ. В. Шовкуна. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 448 с.
156. Коельйо П. Шпигунка: роман / Пауло Коельйо ; пер. з португ. І. Палій. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 192 с.
157. Коллінз У. Твори : у 2-х т., Т. 1. Жінка в білому: роман / Уїлкі Коллінз ; пер. з англ. О. Мокровольського. – К. : Дніпро, 1989. – 586 с.
158. Коллінз У. Твори : у 2-х т., Т. 2. Місячний камінь: роман / Уїлкі Коллінз ; пер. з англ. В. Коробка; Л. Суярка. – К. : Дніпро, 1989. – 461 с.
159. Конрад Дж. Лорд Джім: роман / Джозеф Конрад ; пер. з англ. Л. Гончар. – К. : Молодь, 1985. – 240 с.
160. Конрад Дж. Олмейрова примха: історія східної річки: роман / Джозеф Конрад ; пер. з англ. М. Лисиченко. – К. : Знання, 2017. – 223 с.
161. Конрад Дж. Серце темряви: роман / Джозеф Конрад ; пер. з англ. М. Головка. – К. : Знання, 2015. – 175 с.
162. Короткевич В. Твори : у 2-х т., Т. 1. Христос приземлився в Городні; Чорний замок Ольшанський: романи / Володимир Короткевич ; пер. з білорус. К. Скрипченка. – К. : Дніпро, 1991. – 720 с.
163. Короткевич В. Твори : у 2-х т., Т. 2. Колосся під серпом твоїм: роман / Володимир Короткевич ; пер. з білорус. Б. Чайковського, К. Скрипченка. – К. : Дніпро, 1991. – 668 с.

164. Кортасар Х. Поза часом: зб. оповідань / Хуліо Кортасар ; пер. з ісп. С. Борщевського. – Львів : Кальварія, 2014. – 280 с.
165. Костер Шарль де. Легенда про Уленшпігеля: роман / Шарль де Костер ; пер. з фр. С. Сакидона. – К. : Вища школа, 1984. – 480 с.
166. Крейн С. Шлюпка у відкритому морі та інші оповідання: зб. / Стівен Крейн ; пер. з англ. І. Андрущенко. – К. : Знання, 2014. – 199 с.
167. Крісті А. Тринадцять загадкових випадків: зб. оповідань / Агата Крісті ; пер. з англ. В. Шовкуна. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2008. – 240 с.
168. Крюгер В. К. Звичайна вдячність: роман / Вільям Кент Крюгер ; пер. з англ. О. Дятел. – К. : Наш Формат, 2016. – 312 с.
169. Кунцевич М. Чужоземка; Трістан 1946: романи / Марія Кунцевич ; пер. з пол. О. Медущенко. – К. : Дніпро, 1989. – 527 с.
170. Купер Дж. Ф. Звіробій: роман / Дж. Ф. Купер ; пер. з англ. Л. Солонька; О. Тереха. – К. : Веселка, 1968. – 740 с.
171. Купер Дж. Ф. Останній із Могікан: роман / Джеймс Фенімор Купер ; пер. з англ. І. Мурашик. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан; К. : Веселка, 2004. – 304 с.
172. Купер Дж. Ф. Піонери, або Біля витоків Саскуехани: роман / Джеймс Фенімор Купер ; пер. з англ. Є. Крижевича. – К. : Веселка, 1980. – 356 с.
173. Купер Дж. Ф. Слідопит, або Суходільне море: роман / Джеймс Фенімор Купер ; пер. з англ. І. Корунця. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан; К. : Веселка, 2006. – 464 с.
174. Кутзее Дж. М. Безчестя: роман / Джон Максвелл Кутзее ; пер. з англ. Є. Даскал. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 224 с.
175. Ла Мотт Фуке Ф. Ундіна: роман / Фрідріх де ла Мотт Фуке ; пер. з нім. О. Пилипчук. – К. : Знання, 2016. – 158 с.
176. Ларсон Е. Диявол у білому місті: роман / Ерік Ларсон ; пер. з англ. Г. Яновської. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 528 с.
177. Ларсон Е. Постріл із глибин. Останній рейс «Лузитанії»: роман / Ерік Ларсон ; пер. з англ. Т. Івченко. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 480 с.
178. Леві Д. Гаряче молоко: роман / Дебора Леві ; пер. з англ. Ю. Григоренко. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 224 с.
179. Леру Г. Привид опери: роман / Гастон Леру ; пер. з фр. З. Борисюк, П. Тарашука. – К. : Знання, 2015. – 335 с.

180. Лі Г. Вбити пересмішника: роман / Гарпер Лі ; пер з англ. Т. Некряч. – К. : КМ-БУКС, 2016. – 384 с.
181. Лі Г. Іди, вартового постав: роман / Гарпер Лі ; пер з англ. Т. Некряч. – К. : КМ-БУКС, 2016. – 288 с.
182. Лігейн Д. Містична річка: роман / Денніс Лігейн ; пер з англ. В. Шовкуна. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 448 с.
183. Ліндгрєн Т. Слід змія на скелі / Торґні Ліндгрєн ; пер. зі швед. О. Сењук. – Львів : Кальварія, 2002. – 104 с.
184. Локґарт Е. Ми були брехунами: роман / Емілі Локґарт ; пер з англ. Ю. Максимейко. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 224 с.
185. Лондон Дж. Любов до життя: зб. оповідань, повість / Джек Лондон ; пер. з англ. – К. : Дніпро, 1976. – 255 с.
186. Лондон Дж. Мартін Іден: роман / Джек Лондон ; пер. з англ. М. Рябової. – К. : Молодь, 1968. – 342 с.
187. Лондон Дж. Морський вовк: роман / Джек Лондон ; пер. з англ. М. Харенка. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1958. – 276 с.
188. Лондон Дж. Серця трьох: роман / Джек Лондон ; пер. з англ. М. Іванова. – Львів : Каменяр, 1993. – 254 с.
189. Лоті П. Допоки житиму: роман / П'єр Лоті ; пер. з фр. С. Пінчука. – К. : Молодь, 1991. – 160 с.
190. Люїс К. С. За межі мовчазної планети; Переландра: Космічна трилогія / Клайв Стейплз Люїс ; пер. з англ. А. Маслюха. – Львів : Свічадо, 2010. – 380 с.
191. Люїс К. С. Мерзенна сила: Космічна трилогія / Клайв Стейплз Люїс ; пер. з англ. А. Маслюха. – Львів : Свічадо, 2010. – 432 с.
192. Льюїса М. В. Хто вбив Паломіно Молеро? Повість / Маріо Варґас Льюїса ; пер. з ісп. С. Борщевського, Л. Олевського. – Львів : Видавництво Анетти Антоненко, 2016. – 144 с.
193. Льюїс Н. Сіцилійський фахівець; Німецька компанія: романи / Норман Льюїс ; пер. з англ. В. Митрофанова; М. Пінчевського. – К. : Дніпро, 1984. – 532 с.
194. Мадзантіні М. Не йди: роман / Марґарет Мадзантіні ; пер. з італ. В. Степанова. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 304 с.
195. Май К. Віннету; На Дикому Заході: повісті / Карл Май ; пер з нім. Н. Сняданко. – К. : Школа, 2006. – 512 с.

196. Мак-Каллоу К. Ті, що співають у терні: роман / Коллін Мак-Каллоу ; пер. з англ. В. Горбатька. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 688 с.
197. Мандзоні А. Заручені: роман / Алессандро Мандзоні ; пер. з італ. П. Соколовського. – К. : Дніпро, 1985. – 606 с.
198. Манн Г. Літа зрілості короля Генріха IV: роман / Генріх Манн; пер. з нім. Ю. Лісняка. – К. : Дніпро, 1985. – 748 с.
199. Манн Т. Будденброки: роман / Томас Манн ; пер. з нім. Є. Поповича. – К. : Дніпро, 1973. – 592 с.
200. Маркес Г. Г. Сто років самотності: роман / Габріель Гарсія Маркес ; пер. з ісп. П. Соколовський. – Харків : Фоліо, 2015. – 476 с.
201. Мартель Я. Життя Пі: роман / Янн Мартель ; пер. з англ. І. Шувалової. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2016. – 400 с.
202. Мартен-Люган, А. Щасливі люди читають книжки і п'ють каву: роман / Аньєс Мартен-Люган ; пер. з фр. Л. Кононовича. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2016. – 160 с.
203. Мартін Ч. Коли плачуть цвіркуни: роман про серце / Чарльз Мартін ; пер. з англ. О. Гладкого. – Львів : Свічадо, 2012. – 336 с.
204. Марчевський М. Острів Тамбукту: роман / Марко Марчевський ; пер. з болг. І. Білика, Д. Білоуса. – К. : Молодь, 1960. – 452 с.
205. Мелвілл Г. Мобі Дік, або Білий Кит: роман / Герман Мелвілл ; пер. з англ. Ю. Лісняка. – К. : Дніпро, 1984. – 580 с.
206. Меріме П. Кармен: новела; Коломба: повість / Проспер Меріме ; пер. з фр. Б. Ткаченка; В. Підмогильного. – К. : Знання, 2015. – 223 с.
207. Мерль Р. Острів: роман / Робер Мерль ; пер. з фр. А. Жаловського. – К. : Дніпро, 1976. – 472 с.
208. Мерль Р. Тварина, обдарована розумом: роман / Робер Мерль ; пер. з фр. Г. Філіпчука. – К. : Радянський письменник, 1971. – 332 с.
209. Метисон Р. Куди приводять мрії: роман / Ричард Метисон ; пер. з англ. Д. Петрушенко. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 288 с.
210. Міколайтіс-Путінас В. В тіні вівтарів: роман / Вінцас Міколайтіс-Путінас ; пер. з лит. Н. Непорожньої. – К. : Дніпро, 1985. – 683 с.
211. Мін А. Остання імператриця Китаю: роман / Анчі Мін ; пер. з англ. П. Шалиганова. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2007. – 448 с.
212. Мірвіліс С. Життя в могилі: роман / Стратіс Мірвіліс ; пер. з новогрец. О. Пономаріва. – К. : Дніпро, 1991. – 302 с.

213. Мітчелл М. Звіяні вітром: роман. Кн. 1. / Маргарет Мітчелл ; пер. з англ. Р. Доценка. – К. : Дніпро, 1992. – 542 с.
214. Мітчелл М. Звіяні вітром: роман. Кн. 2. / Маргарет Мітчелл ; пер. з англ. Р. Доценка. – К. : Дніпро, 1992. – 559 с.
215. Моем В.-С. На жалі бритви: роман / Вільям Сомерсет Моем ; пер. з англ. А. Муляра. – К. : Дніпро, 1970. – 310 с.
216. Моем В.-С. Розмальована вуаль: роман / Вільям Сомерсет Моем ; пер. з англ. О. Гординчук. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 224 с.
217. Мойес Дж. До зустрічі з тобою: роман / Джордж Мойес ; пер. з англ. Н. Хаєцької. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 384 с.
218. Мойес Дж. Останній лист від твого коханого: роман / Джордж Мойес ; пер. з англ. Т. Заволоко. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 400 с.
219. Мойес Дж. Після тебе: роман / Джордж Мойес ; пер. з англ. Т. Івченко. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 352 с.
220. Мопассан Гі де. Життя: роман / Гі де Мопассан ; пер. з фр. Б. Козловського. – Львів : Каменяр, 1993. – 183 с.
221. Мопассан Гі де. Наше серце: роман / Гі де Мопассан ; пер. з фр. О. Косач-Кривинюк. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1958. – 162 с.
222. Мопассан Гі де. П'єр і Жан: роман / Гі де Мопассан ; пер. з фр. Н. Кравченка. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1958. – 124 с.
223. Моріак Ф. Гадючник: роман; Дорога в нікуди: роман / Франсуа Моріак ; пер. з фр. Д. Паламарчука. – 1980. – 320 с.
224. Мосс К. Лабіринт: роман / Кейт Мосс ; пер. з англ. Н. Омельчук. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2007. – 640 с.
225. Мунтяну Ф. Статуї ніколи не сміються: роман / Франціск Мунтяну ; пер. з румун. А. М'ястківський. – К. : Радянський письменник, 1962. – 322 с.
226. Мураками Х. Безбарвний Цкуру Тадзакі та роки його прощі: роман / Харукі Мураками ; пер. з япон. О. Забуранної. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 304 с.
227. Мураками Х. Погоня за вівцею: роман / Харукі Мураками ; пер. з япон. І. Дзюба. – Харків : Фоліо, 2004. – 318 с.

228. Намора Ф. Життя потайки: роман / Фернанду Намора ; пер. з португ. В. Шовкуна. – К. : Молодь, 1975. – 193 с.
229. Нараян Р. К. Гід; Продавець солодоців: романи / Р. К. Нараян ; пер. з англ. О. Хагунцевої; С. Наливайка. – К. : Дніпро, 1974. – 368 с.
230. Нгуєн В.-Т. Симпатик: роман / В'єт Тан Нгуєн ; пер. з англ. О. Оксеніч. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 464 с.
231. Нефф В. Королеви не мають ніг: роман / Владімір Нефф ; пер. з чеськ. Д. Андрухова. – К. : Дніпро, 1989. – 495 с.
232. Ніффенеггер О. Дружина мандрівника в часі: роман / Одрі Ніффенеггер ; пер. з англ. Н. Хасцької. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 592 с.
233. О. Генрі (Вільям Сідні Портер) Вкуп за Вождя Червоношкірих: зб. оповідань / (Вільям Сідні Портер) О. Генрі ; пер з англ. – К. : Знання, 2016. – 254 с.
234. О. Генрі (Вільям Сідні Портер) Дороги, які ми вибираємо: зб. оповідань / (Вільям Сідні Портер) О. Генрі ; пер з англ. О. Гончара. – К. : Знання, 2014. – 206 с.
235. Ожешко Е. Над Німаном: роман / Еліза Ожешко ; пер. з пол. О. Стаєцького. – К. : Дніпро, 1981. – 501 с.
236. Олдрідж Дж. Бранець своєї землі; Підступна гра: романи / Джеймс Олдрідж ; пер. з англ. П. Шарандака. – К. : Дніпро, 1971. – 496 с.
237. Олдрідж Дж. Не хочу, щоб він помирав: роман; пер. з англ. Л. Солонька; Останній дюйм; Акуляча клітка: оповідання. – пер. з англ. В. Гнатовського. – К. : Дніпро, 1978. – 252 с.
238. Олдрідж Дж. Небезпечна гра: роман / Джеймс Олдрідж ; пер. з англ. П. Шарандака. – К. : Дніпро, 1977. – 248 с.
239. Ондатже М. Англійський пацієнт: роман / Майкл Ондатже ; пер з англ. Є. Даскал. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 304 с.
240. Орвелл Дж. 1984: роман / Джордж Орвелл ; пер з англ. В. Шовкуна. – К. : Видавництво Жупанського, 2015. – 312 с.
241. Орвелл Дж. Колгосп тварин: роман / Джордж Орвелл ; пер з англ. Ю. Шевчука. – К. : Видавництво Жупанського, 2015. – 120 с.
242. Остін Дж. Гідність і гонор: роман / Джейн Остін ; пер з англ. Т. Некряч. – К. : Ексмо, 2015. – 416 с.
243. Оутс Д. К. Після аварії: новели / Джойс Керол Оутс. – пер. з англ. – К. : Дніпро, 1979. – 339 с.

244. П'юзю М. Хрещений батько: роман / Маріо П'юзю ; пер. з англ. В. Батюк; О. Овсюк. – К. : Радянський письменник, 1991. – 447 с.
245. Паттерсон Дж., Ледвідж М. Помилка: роман / Джеймс Паттерсон, Майкл Ледвідж ; пер. з англ. В. Горбатька. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2008. – 256 с.
246. Паттерсон Дж., Паетро М. Бікіні: роман / Джеймс Паттерсон, Максін Паетро ; пер. з англ. В. Горбатька. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2010. – 256 с.
247. Паттерсон Дж., Рафен Г. Виклик: роман / Джеймс Паттерсон, Говард Рафен ; пер. з англ. В. Горбатька. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2009. – 288 с.
248. Пашек М. Земля за обрієм: роман / Мірко Пашек. – пер. з чеськ. Д. Андрухова. – К. : Веселка, 1985. – 351 с.
249. Перес-Реверте А. Шкіра для барабана: роман / Артуро Перес-Реверте ; пер. з ісп. О. Леська. – Харків. : Фоліо, 2012. – 606 с.
250. По Е. А. Викрадений лист: зб. оповідань / Едгар Аллан По ; пер. з англ. Ю. Лісняка; Р. Доценка; В. Горбатька. – Харків : Фоліо, 2008. – 191 с.
251. Портер Е. Поліанна: повість / Елеонор Портер ; пер з англ. Б. Гори. – К. : Час Майстрів, 2016. – 240 с.
252. Прічард К. С. Буремні дев'яності: роман / Катаріна Сусанна Прічард ; пер. з англ. Л. Солонька. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1963. – 540 с.
253. Прічард К. С. Дитя урагану: роман / Катаріна Сусанна Прічард. – пер. з англ. Д. Стельмаха. – К. : Дніпро, 1984. – 295 с.
254. Прус Б. Лялька: роман / Болеслав Прус ; пер. з пол. С. Ковганюка. – К. : Дніпро, 1970. – 842 с.
255. Райнов Б. Пан Нікто; Нема нічого ліпшого за негоду; Тайфуни з ніжними іменами; Велика нудьга: романи / Богомил Райнов ; пер. з болг. – К. : Дніпро, 1988. – 765 с.
256. Рансмайр К. Хвороба Кітахари: роман / Крістоф Рансмайр ; пер. з нім. М. Солодовника. – К. : Видавництво Жупанського, 2016. – 328 с.
257. Ремарк Е. М. Життя у позику; Мансарда мрій; Іскра життя: романи / Еріх Марія Ремарк ; пер. з нім. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 736 с.
258. Ремарк Е. М. На Західному фронті без змін; Повернення; Три товариші: романи / Еріх Марія Ремарк ; пер. з нім. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. – 912 с.

259. Ремарк Е. М. Час жити і час помирати: роман / Еріх Марія Ремарк ; пер. з нім. Ю. Петренка. – К. : Дніпро, 1974. – 328 с.
260. Ремарк Е. М. Час жити і час помирати; Люби ближнього твого; Тіні в раю: романи / Еріх Марія Ремарк ; пер. з нім. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. – 960 с.
261. Ремарк Е. М. Чорний обеліск; Триумфальна арка; Ніч у Лісабоні: романи / Еріх Марія Ремарк ; пер. з нім. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 912 с.
262. Ренд А. Атлант розправив плечі, ч. 1, Несуперечність: роман / Айн Ренд ; пер. з англ. А. Переверзева, В. Стах. – К. : Наш Формат, 2016. – 432 с.
263. Ренд А. Атлант розправив плечі, ч. 2, Або – Або: роман / Айн Ренд ; пер. з англ. С. Андрухович. – К. : Наш Формат, 2016. – 472 с.
264. Ренд А. Атлант розправив плечі, ч. 3, А є А: роман / Айн Ренд ; пер. з англ. С. Андрухович. – К. : Наш Формат, 2016. – 624 с.
265. Ренд А. Джерело: роман / Айн Ренд ; пер. з англ. О. Замойської. – К. : Наш Формат, 2017. – 752 с.
266. Рігоні-Стерн М. Сержант у снігах: роман / Маріо Рігоні-Стерн ; пер. з італ. А. Омелянюка. – К. : КЛЮ, 2016. – 256 с.
267. Рід Т. М. Вершник без голови. Дивовижна техаська історія: роман / Томас Майн Рід ; пер. з англ. В. Митрофанова. – К. : Веселка, 1983. – 550 с.
268. Рід Т. М. Квартеронка: роман / Томас Майн Рід ; пер. з англ. О. Ганзюк. – К. : Знання, 2016. – 383 с.
269. Рослунд А., Тунберг С. Брати: роман / Андерс Рослунд, Стефан Тунберг ; пер. з англ. Д. Петрушенко. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 512 с.
270. Сабатіні Р. Одиссея капітана Блада; Хроніка капітана Блада: романи / Рафаель Сабатіні ; пер. з англ. П. Мовчана; М. Дмитренко. – К. : Молодь, 1981. – 528 с.
271. Сабо М. Старомодна історія: роман / Магда Сабо ; пер. з угор. К. Бібікова. – К. : Дніпро, 1984. – 421 с.
272. Сакі (Гектор Г'ю Манро) Галеон скарбів: зб. оповідань / (Гектор Г'ю Манро) Сакі ; пер. з англ. А. Пехника. – К. : Знання, 2014. – 175 с.
273. Сарамга Ж. Сліпота: роман / Жозе Сарамга ; пер. з португ. В. Шовкуна. – Харків. : Фоліо, 2013. – 442 с.

274. Сароян В. Людська комедія; Сумна історія: романи / Вільям Сароян ; пер. з англ. М. Пінчевського; Ф. Соломатіна, Ю. Райського, С. Нікіташенка. – К. : Дніпро, 1971. – 320 с.
275. Сат-Ок. Білий мустанг: повісті, легенди / Сат-Ок : пер. з пол. Ю. Стадниченка. – К. : Веселка, 1985. – 333 с.
276. Свіфт Дж. Мандри до різних далеких країн світу Лемюеля Гуллівера, спершу лікаря, а потім капітана кількох кораблів: роман / Джонатан Свіфт ; пер. з англ. Ю. Лісняка. – К. : Веселка, 1976. – 232 с.
277. Селімович М. Фортеця: роман / Меша Селімович ; пер. з сербсько-хорват. І. Ющука. – К. : Дніпро, 1985. – 330 с.
278. Селін Л.-Ф. Смерть у кредит: роман / Луї-Фердінан Селін ; пер. з фр. Р. Осадчука. – К. : Видавництво Жупанського, 2015. – 560 с.
279. Селінджер Дж. Д. Ловець у житті: роман / Дж. Д. Селінджер ; пер. з англ. О. Логвиненка. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. – 256 с.
280. Сенкевич Г. Без догмата: роман / Генрік Сенкевич ; пер. з пол. О. Ленік. – К. : Дніпро, 1986. – 382 с.
281. Сент-Екзюпері Антуан де. Планета людей та інші твори : зб./ Антуан де Сент-Екзюпері ; пер. з фр. А. Перепаді. – К. : Дніпро, 1968. – 320 с.
282. Сент-Екзюпері Антуан де. Твори / Антуан де Сент-Екзюпері ; пер. з фр. А. Жаловського. – К. : Молодь, 1973. – 356 с.
283. Сервантес Сааведра Мігель, де. Премудрий гідальго Дон Кіхот з Ламанчі: роман : у 2-х ч., ч. 1 / Мігель де Сервантес Сааведра ; пер. з ісп. М. Лукаша. – Харків. : Фоліо, 2008. – 479 с.
284. Сервантес Сааведра Мігель, де. Премудрий гідальго Дон Кіхот з Ламанчі: роман : у 2-х ч., ч. 2 / Мігель де Сервантес Сааведра ; пер. з ісп. М. Лукаша та А. Перепаді. – Харків. : Фоліо, 2008. – 478 с.
285. Сеттерфілд Д. Тринадцята легенда: роман / Діана Сеттерфілд ; пер. з англ. В. Горбатька. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2007. – 432 с.
286. Сігал Е. Історія кохання: роман / Ерік Сігал ; пер. з англ. М. Пінчевського, О. Тереха. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2016. – 176 с.
287. Сіменон Ж. Замах на бродягу: романи та повісті / Жорж Сіменон ; пер. з фр. М. Мещеряка. – К. : Дніпро, 1968. – 384 с.
288. Скотт В. Квентін Дорвард: роман / Вальтер Скотт ; пер. з англ. А. Білецького. – К. : Наш Формат, 2015. – 504 с.
289. Спаркс Н. Записник. Сторінки нашого кохання: роман / Ніколас Спаркс ; пер. з англ. О. Постранської. – Харків : Віват, 2016. – 224 с.

290. Стасюк А. Схід: роман / Анджей Стасюк ; пер. з пол. Т. Прохаська. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2015. – 272 с.
291. Стедман М. Л. Світло між двох океанів: роман / Марго Л. Стедман ; пер. з англ. Н. Хаєцької. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 304 с.
292. Стейнбек Дж. В сумнівній битві: роман / Джон Стейнбек ; пер. з англ. О. Смольницької. – К. : КМ-БУКС, 2017. – 352 с.
293. Стівенсон Р. Л. Викрадений; Катріона: романи / Роберт Луїс Стівенсон ; пер. з англ. І. Коваленка. – К. : Наш Формат, 2015. – 488 с.
294. Стівенсон Р. Л. Острів скарбів: роман / Роберт Луїс Стівенсон ; пер. з англ. О. Гончара. – К. : Знання, 2015. – 253 с.
295. Стіл Д. Відлуння: роман / Даніела Стіл ; пер. з англ. Є. Кононенко. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2007. – 352 с.
296. Стіл Д. Диво: роман / Даніела Стіл ; пер. з англ. Є. Кононенко. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2007. – 176 с.
297. Стіл Д. Неможливо: роман / Даніела Стіл ; пер. з англ. Л. Долгополової. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2006. – 352 с.
298. Стіл Д. Чари: роман / Даніела Стіл ; пер. з англ. Д. Петрушенко. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 336 с.
299. Стокер Б. Самоцвіт семи зірок: роман / Брем Стокер ; пер. з англ. О. Білик. – К. : ВЕЛМАЙТ, 2015. – 384 с.
300. Стріндберг А. Червона кімната: роман, оповідання / Август Стріндберг ; пер. зі швед. О. Сенюк. – К. : Дніпро, 1983. – 424 с.
301. Таким було наше кохання: сучасна французька повість: зб. / пер. з фр. ; упоряд. В. Пашенко. – К. : Дніпро, 1985. – 463 с.
302. Твен М. Твори : у 2-х т., Т. 1. Пригоди Тома Соєра: повість; Пригоди Гекльберрі Фінна: роман; Принц і злидар: повість / Марк Твен ; пер. з англ. – К. : Дніпро, 1985. – 623 с.
303. Твен М. Твори : у 2-х т., Т. 2. Янкі з Коннектикуту при дворі короля Артура: роман ; Таємничий незнайомиць: повість; оповідання; памфлети / Марк Твен ; пер. з англ. – К. : Дніпро, 1985. – 575 с.
304. Теккерей В. М. Ярмарок суєти: роман / Вільям М. Теккерей ; пер. з англ. О. Сенюк. – К. : Вища школа, 1983. – 624 с.
305. Тоґіас М., Шерман К. Проти шторму: роман / Майкл Тоґіас, Кейсі Шерман ; пер. з англ. А. Дудченко. – К. : Наш Формат, 2016. – 280 с.
306. Томан Й. Дон-Жуан. Життя і смерть дона Міґеля де Маньяра: роман / Йозеф Томан ; пер. з чеськ. Д. Андрухова. – К. : Дніпро, 1968. – 386 с.

307. Уейн Дж. Зима у горах: роман / Джон Уейн ; пер. з англ. М. Дмитренка. – К. : Дніпро, 1983. – 423 с.
308. Уельбек М. Покора: роман / Мішель Уельбек ; пер. з фр. І. Рябчія. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. – 256 с.
309. Уоррен Р. П. Все королівське військо: роман / Роберт Пенн Уоррен ; пер. з англ. В. Митрофанова. – К. : Дніпро, 1986, – 536 с.
310. Упіт А. Новели / Андрій Упіт ; пер. з лат. – К. : Дніпро, 1980, – 255 с.
311. Файзі Р. Ї величність людина: роман / Рахмат Файзі ; пер. з узбецьк. Т. Іваненко. – К. : Дніпро, 1980. – 383 с.
312. Фаулз Дж. Колекціонер: роман / Джон Фаулз ; пер з англ. Г. Яновської. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 304 с.
313. Фаулз Дж. Маг: роман / Джон Фаулз ; пер з англ. О. Короля. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 528 с.
314. Фейхтвангер Л. Успіх: роман / Ліон Фейхтвангер ; пер. з нім. О. Синиченка. – К. : Вища школа, 1980. – 742 с.
315. Фіцджеральд Ф. С. Великий Гетсбі: роман / Френсіс Скотт Фіцджеральд ; пер. з англ. М. Пінчевського. – К. : ВЕЛМАЙТ, 2014. – 224 с.
316. Фіцджеральд Ф. С. Дивовижна історія Бенджаміна Баттона та інші оповідання / Френсіс Скотт Фіцджеральд ; пер. з англ. Г. Левів. – К. : Знання, 2016. – 254 с.
317. Фіцджеральд Ф. С. Ніч лагідна: роман / Френсіс Скотт Фіцджеральд ; пер. з англ. М. Пінчевського. – К. : ВЕЛМАЙТ, 2014. – 448 с.
318. Фіцджеральд Ф. С. По цей бік раю: роман / Френсіс Скотт Фіцджеральд ; пер. з англ. О. Негребецького, О. Ломакіної. – К. : Знання, 2016. – 302 с.
319. Флобер Г. Твори : у 2-х т., Т. 1. Пані Боварі; Саламбо: романи / Гюстав Флобер ; пер. з фр. М Лукаша; Д. Паламарчука. – К. : Дніпро, 1987. – 587 с.
320. Фолетт К. Вушко голки: роман / Кен Фолетт ; пер. з англ. Т. Івченко. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 352 с.
321. Фолкнер В. Домашнє вогнище: роман у новелах / Вільям Фолкнер ; пер. з англ. Р. Доценка; В. Корнієнка. – К. : Молодь, 1983. – 288 с.
322. Фолкнер В. Крадії: роман / Вільям Фолкнер ; пер. з англ. Р. Доценка. – К. : КМ-БУКС, 2016. – 352 с.
323. Фолкнер В. Червоне листя: новели / Вільям Фолкнер ; пер. з англ. – К. : Дніпро, 1978. – 368 с.

324. Форман Г. Облиш мене: роман / Гейл Форман ; пер з англ. В. Бондар. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 256 с.
325. Франк Л. Зліва, де серце: роман; Карл і Анна: повість; Оповідання / Леонгард Франк ; пер. з нім. О. Логвиненка. – К. : Дніпро, 1975. – 368 с.
326. Франс А. П'єр Нозьєр: роман / Анатоль Франс ; пер. з фр. С. Пінчука. – К. : Веселка, 1987. – 223 с.
327. Хеллер Д. Пастка на дурнів: роман / Джозеф Хеллер ; пер. з англ. М. Мещеряка. – К. : Дніпро, 1988. – 629 с.
328. Хемінгуей Е. Прощавай, зброє; Старий і море: оповідання / Ернест Хемінгуей ; пер. з англ. В. Митрофанова. – К. : Дніпро, 1974. – 576 с.
329. Хемінгуей Е. Твори : у 4-х т., Т. 1: романи та цикли оповідань / Ернест Хемінгуей ; пер. з англ. – К. : Дніпро, 1979. – 717 с.
330. Хемінгуей Е. Фієста; По кому подзвін: романи / Ернест Хемінгуей ; пер. з англ. М. Пінчевського. – К. : Дніпро, 1984. – 520 с.
331. Хоган Р. Хранитель забутих речей: роман / Рут Хоган ; пер. з англ. В. Зенгви. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 352 с.
332. Хосе Ф. С. Облудники: роман / Франсіско Сіоніл Хосе ; пер. з англ. І. Подберезького, Ю. Попсуєнка. – К. : Дніпро, 1971. – 232 с.
333. Цвейг С. Лист незнайомки: новели / Стефан Цвейг ; пер. з нім. – К. : Знання, 2016. – 222 с.
334. Центкевич А., Центкевич Ч. Що з тебе виросте Фрітьофе? ; Людина, яку покликало море: повісті / Аліна Центкевич, Чеслав Центкевич ; пер. з пол. Й. Брояка. – К. : Дніпро, 1982. – 502 с.
335. Чайлд Лі. Нездоланний: роман / Лі Чайлд ; пер. з англ. О. Постранської. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 384 с.
336. Чаплін С. День Сардини: роман / Сід Чаплін ; пер. з англ. П. Шарандака. – К. : Дніпро, 1973. – 248 с.
337. Чеспедес Альба де. Лялечка: роман / Альба де Чеспедес ; пер. з італ. Ю. Покальчука. – К. : Радянський письменник, 1975. – 240 с.
338. Честертон Г. К. Смиренність отця Брауна: зб. оповідань / Гілберт Кіт Честертон ; пер з англ. А. Пехника, О. Шалати. – К. : Знання, 2015, – 271 с.
339. Чівер Дж. Буллет-Парк: роман / Джон Чівер ; пер. з англ. І. Лещенка. – К. : Радянський письменник, 1973. – 268 с.
340. Чопич Б. Прорив: роман / Бранко Чопич ; пер. з сербсько-хорват. А. Лисенка. – К. : Дніпро, 1986. – 571 с.

341. Шевальє Т. Дівчина з перловою сережкою: роман / Трейсі Шевальє. пер. з англ. О. Гординчук. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2016. – 256 с.
342. Шепетіс Р. Поміж сірих сутінок: роман / Рута Шепетіс ; пер. з англ. Г. Яновської. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 224 с.
343. Шлінк Б. Читець: роман / Бернгард Шлінк ; пер з нім. П. Тарашука – К. : Основи, 2005. – 197 с.
344. Шоу І. Хліб по воді: роман / Ірвін Шоу ; пер. з англ. В. Мусієнка; О. Логвиненка. – К. : Дніпро, 1987. – 399 с.
345. Шрайєр В. Гараж пана Якобса: роман / Вольфганг Шрайєр ; пер. з нім. Ю Лісняка, З. Кундіренко. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1962. – 256 с.
346. Шрайєр В. Операція Сандерсторм: роман / Вольфганг Шрайєр ; пер. з нім. Н. Андріанової, О. Словенко, та М. Дятленка. – К. : Дніпро, 1974. – 640 с.
347. Шульц Дж. В. Ловець орлів: повісті / Джеймс Віллард Шульц ; пер. з англ. В. Василюка. – К. : Веселка, 1990. – 428 с.
348. Янг В. П. Сва: роман / Вільям Пол Янг ; пер. з англ. О. Лавриненка. – К. : Книгоноша, 2016. – 320 с.
349. Янг В. П. Перехрестя: роман / Вільям Пол Янг ; пер. з англ. Ю. Шпака. – К. : Книгоноша, 2014. – 320 с.
350. Янг В. П. Хижа: роман / Вільям Пол Янг ; пер. з англ. О. Лавриненка. – К. : Книгоноша, 2017. – 288 с.

Гніздовий покажчик

А

абетка

За абеткою.

аванс

Робити аванси.

авантюра

Кинутися в авантюру.

адвокат

Адвокат диявола.

айсберг

Верхівка айсберга.

аптека

Точно, як в аптеці.

арфа

Еолова арфа.

атмосфера

Вдатися до атмосфери.

Б

багатство

Доскочити багатства.

багаття

Підкладати дров у багаття.

багно

Втоптати в багно.

байдики

Байдики бити.

байка

Байки плести.

баки

Забивати баки.

бал

Заправляти балом.

балачка

Заводити панібратські балачки;
Заходить в довгі балачки.

баляндраси

Баляндраси точити.

банк

Йти ва-банк; Ставити на банк.

баньки

Вилупляти банькі;
Витріщити банькі.

баран

Баран бараном.

барва

В найпохмуріших барвах; Мі-
нятися всіма барвами веселки.

барикада

По той бік барикад бути.

барило

Як барило.

батько

Здерти як за батька; Лізти по-
перед батька в пекло; Чорти-

батьказна-що; Як у батька-матері в запічку.

бачність

Мати себе на бачності.

безліч

Безліченна безліч.

безодня

Летіти у безодню; Стояти на краю безодні.

бенкет

Лукуллів бенкет.

берег

Пристати до берега; Пуститися берега.

бик

Бик в посудній крамниці; Брати бика за роги.

біг

Надати бігу.

біда

Шукай-біда.

бій

Дати бій.

бік

Біч-о-біч; Боки облежувати; Боки полатати; Вилізти боком; Заходити з другого боку; Зири-ти на всі боки; На всі боки; На обидва боки; Наминати боки; Перевертати на всі боки; По той бік барикад бути; Почухати боки; Привернути на свій бік; Рвати боки від сміху; Тягнути в різні боки.

біль

Болем боліти.

більмо

Мов більмо́ на оці;

біс

До біса; З біса; Ні біса; Ні к бісу.

бісик

Пускати бісики.

блискавка

Блискавкою мчати ; Вергати блискавиці; Зі швидкістю блискавки; Кидати очима блискавки; Розійтися блискавкою.

блоха

Й блосі ніде втопитись; Не бліх ловити в кожусі.

бляхман

Бляхмана пустити.

бовдур

Бовдур бовдуром.

Бог

Богом забутий; Божа робота; Виплисти на світ Божий; Витягти на світ Божий; Віддати Богові душу; Дай Боже гараздів; Жити як у Бога за пазухою; Іскра Божа; Кланятися скляному богу; Мати Бога в животі; Мати Бога в серці; Не почути й Божого грому; Світу Божого не видно; Спочити в Бозі; Стати перед Божим судом; Як у Бога за дверима; Ясно як Божий день.

болото

Втоптаний в болото; Змішати з болотом; У чорта на болоті.

болячка

Братися болячками; Годити, як болячці.

борг

Залазити у борги.

бочка

Мов оселедці в бочці; Пішло з іншої бочки.

брат

Молочний брат.

брід

Без броду; Не спитавши броду.

брова

І бровою не повести; Хоч би бровою моргнув.

бублик

Ніяким бубликом не заманиш; Тримати хвоста бубликом.

бувалець

З виглядом бувальця.

будень

Про будень.

бульбашка

Мильна бульбашка.

булька

Луснути, як мильна булька.

буря

Зчиняти бурю.

буча

Збити бучу; Здійняти бучу.

В**вага**

На вагу золота; Надавати ваги.

вал

Валом валити; Дев'ятий вал.

вежа

Вавилонська вежа.

веремія

Закрутилася веремія; Зчинити веремію; Крутити веремія.

верх

Взяти верх.

верхівка

Верхівка айсберга.

вершина

Вершина вершин.

веселка

Мінятися всіма барвами веселки.

вечір

Дівич-вечір; Прожити день до вечора; Ще не вечір.

взір

На взір.

вивідка

Ходити на вивідки.

виднота

На видноті.

випадок

Щасливим випадком.

виплат

На виплат.

висота

На висоті лету орла; Триматися на висоті.

витрішки

Витрішки ловити.

вихор

Вихором увірватися.

вівця

Заблудла вівця.

відбій

Не було відбою.

відкоша

Дати відкоша.

відкуп

Віддати на відкуп.

відро

Лле як з відра.

відсіч

Дати відсіч.

відстань

На відстані подиху; На відстані простягнутої руки; На відстані руки; Тримати на відстані.

відьма

Холодно, як у відьми за пазухою.

віжки

Попускати віжки; Тримати віжки в руках.

віз

Наче п'яте колесо у возі; П'яте колесо до воза.

війна

Ступити на стезю війни.

вік

Віджити свій вік; Віку доживати; Вкоротити собі віку; З правіку; Зрόδу-віку; На вічні віки; На своєму віку; Повік-віки; Поки віку; Скільки віку.

вінець

Просто з-під вінця.

віник

До нових віників пам'ятати.

вінця

Переливатися через вінця; Перехлюпуватися через вінця; По вінця.

віра

Не зламати віри; Не йняти віри; Приймати на віру.

віск

Розм'якнути на віск.

вістка

Ні чутки, ні вістки.

вістря

Йти по вістрі.

вітер

В кишені вітер свище; Відкриватися всім вітрам; Відкритий всім вітрам; Жбурляти гроші на вітер; За вітром полетіти; Знайти вітра в полі; Кидати на вітер гроші; Легким вітром підшитий; На вітер кидати слова; Од вітру хитається; Під три вітри; Піти за вітром; Проти вітру плювати; Пускати на вітер; Пускати на чотири вітри; Тримати носа за вітром; Троянда всіх вітрів; Хитатися од вітру; Як вітром здуло.

вітрило

Без керма і без вітрил; Напина-ти вітрила; Під усіма вітрилами.

вічі

Віч-на-віч; Впадати у вічі; Глянути життю в вічі; Глянути правді у вічі; Заглядати смерті в вічі.

вовк

Викликати вовка з лісу; Вовк в овечій шкурі; Вовком глянути; Вовчий апетит; Морський вовк; Про вовка помівка.

вогонь

Гратися з вогнем; Дихати вогнем; Із сковорідки та в огонь;

Підливати масла у вогонь; Піти у вогонь і воду; Потрапити з вогню у полум'я; Пройти вогонь і воду; Роздувати вогонь; Як вогню боятися.

вода

Варити воду; Вивести на чисту воду; Вийти сухим із води; Вогняна вода; Водою не розлити; Долити до окропу холодної води; Друзі-нерозмийвода; Забагато води; І за холодну воду не братися; Кінці у воду ховати; Мов у воду піти; Море води скло; Наче в рот води набрав; Перебиватися з хліба на воду; Піти у вогонь і воду; Пройти вогонь і воду; Скільки води сплигло з того часу; Студити на холодну воду; Товкти воду у ступі; Тримати на хлібі та воді; Чистої води; Щоб з води й з роси йшло; Як води в рот набрати; Як дві краплі води; Як риба у воді; Як у воду впасти; Як у воду дивитися.

волосся

Аж волосся ворухиться на голові; Висіти на волосинці; Волос з голови не впаде; Волосся піднялося сторч; Волосся рвати на собі; І на волосину; На волосинці від смерті; На волосок од смерті; Як на голові волосся.

воля

Віддатися на волю; Волити волю; Давати волю кулакам; Да-

вати волю рукам; Дати волю почуттям; Дати волю сльозам; Дати волю язику.

ворота

Ні в тин ні в ворота.

воша

Годувати вошей.

всячина

Всяка всячина; Напести всякої всячини; Хай йому всячина.

вузол

Розрубати гордіїв вузол.

вулиця

Зелена вулиця.

вус

Й у вус не дме; Мотати на вус; Намотати на вус; Не моргнувши вусом; Ще й вус не сіється.

вуста/уста

Бути у всіх на вустах; З перших уст; З уст в уста; Не сходити з уст; У всіх на устах.

вухо

Аж вуха пухнуть; Аж у вухах лящить; В одне вухо впускати, а у друге випускати; Вклепатися по самі вуха; Вуха в'януть; Вуха ріже; Затуркувати вуха; І вухом не повести; І стіни мають вуха; Краєм вуха слухати; Навішати на вуха локшини; Нам'яти вуха; Нашорошувати вуха; Плести таке, що й на вуха не налізе; По вуха; По самісінькі вуха; Протуркати вуха; Пустити повз вуха; Розвісити вуха; Тихо як у вусі; Чіпляти локшину на вуха.

вчора

Ніби вчора народився.

Г

гавань

Рятівна гавань; Тиха гавань.

гадка

Гадки не мати; Двох гадок нема;
І в гадці не мати; І гадки не мати.

гай

Аж гай гуде.

гак

З гаком; Зробити гак.

гальма

Здали гальма.

гам

Шум і гам.

гаманець

Набити гаманця.

гамуз

На гамуз.

гаплик

Пришивати гаплік.

гарбуз

Піднести гарбуза.

гармата

Гарматою не розбудиш; Стріляти з гармати в горобців; Хоч із гармати стріляй.

гармидер

Зняти гармидер.

гарт

Дати гарту.

гачок

На гачок підчепити; Потрапити на гачок; Узяти на гачок.

геєна

Геєна вогненна.

геній

Злий геній.

герць

Стати на герць.

гличик

Збивати масло, мов жаба в гличу

глиб/глибина

Аж до глибу серця; В глибині душі.

глина

Виліплені з однакової глини.

глуз

На глузи брати.

глузд

З глузду з'їхати; Позбавлене глузду.

глум

Брати на глум; Глум та дивина́; Піднімати на глум; Попустити себе на глум.

гніздо

Звити гніздечко; Одного гнізда птиці.

година

Бий його лиха година; В добру годину; Година пік; Зоряна година; Каліф на годину; Лиха година; Слушна година; Чорна година.

годіна

В добру годину.

годинник

Дідівський годинник; З точністю швейцарського годинника.

голка

Відшукати голку в копиці сіна; Голки заганяти; Голки ніде встромити; З голочки; Знайти голку в копиці сіна; Як голка в копиці сіна; Як голка в сіно; Як на голках.

голова

Аж волосся ворухиться на голові; Без царя в голові; В голову не кладеться; Вбити в голову; Вдарити в голову; Вибити мухи з голови; Видавати з головою; Викинути з голови; Вилетіти з голови; Волос з голови не впаде; Втратити голову; Гаряча голова; Гладити по голівці; Голова йде обертом; Голова на в'язях; Голову гризти; Голову давати на відруб; Голову ламати; Голову мити; Голову сушити; Гризти голову; Давати голову відрубати; Дати собі на голову сісти; Дах над головою; Джмелі гудуть у голові; З високо піднятою головою; З голови до ніг; З голови до п'ят; З головою пірнути; З головою поринутися; З ніг до голови; З холодною головою; Забрати собі у голову; Зав'язати голову; Задурити голову; Засісти в голові; Засмічувати голову; Зміряти з голови до ніг; Макітритися у голові; Марудити голову; Мати голову на плечах; Мати олію в голові; Мати смалець у голові; Мов окріп на голову вилити; На голову вищий; Навісна голова; Накласти головою; Налити

оливи в голову; Не вкладається в голові; Не всі клепки в голові; Не мати смальцю в голові; Нема коли й голови підвести; Немов сніг на голову; Покласти голову; Полягти головою; Поставити з ніг на голову; Смальцю мало в голові; Сторч головою; Сстрибнути вище голови; Схилити голову; Устромляти голову в зашморг; Хапатися за голову; Ховати голову в пісок; Хоч кілок на голові теши; Хоч огрій по голові; Як на голові волосся; Як сніг на голову.

голос

Виводити на всі голоси; Не своїм голосом.

гора

Взяти гору; Видертися нагору; Горою стати; Догори ногами; Наче гора з плечей звалилася; Не за горами; Нема коли вгору глянути; Носа вгору; Піти вгору.

горб

Гнути горба.

горе

Прибитий горем.

горіх

Міцний горішок; Перепаде на горіхи; Твердий горішок.

горло

Кісткою в горлі стояти; Клубком підкочуватися до горла; Клубок наростає у горлі; Клубок наростає у горлі; Наступати на горло; Неначе клубок у горлі застряг;

Скарати на горло; Шматок у горло не лізе.

горобець

Стріляний горобець; Стріляти з гармати в горобців; Хіба горобцям лишити.

горошина

Як дві горошиночки.

горщик

Побити горшки.

господар

Господар становища.

гра

Вести свою гру; Вийти з гри; Гра в котика-мишки; Гра в цюцю-баби; Грати подвійну гру; Левова гра.

грамота

Китайська грамота; Фільчина грамота.

гребінець

Без гребінця чесати.

гребля

Хоч греблю гати.

грець

Бодай грець трапив; Вхопить грець; Хай їм грець.

гречка

Наговорити сім мішків гречаної вовни; Спійманий на гарячому в гречці; Стрибати в гречку.

гриб

Мов гриби рости; Як грибів після дощу.

гривеник

Вставити свого гривеника.

грізьба

Сипати грізьби та прокляття.

грім

Грім би його побив; Грім прогрімів; Мов грім з ясного неба; Мов громом уражений; Наче грім серед ясного неба; Наче громом ударити; Не почути й Божого грому; Неначе грім серед ясного неба; Стонáдцять громів; Як грім з ясного неба; Як громом прибитий; Як удар грому.

гріх

Впасти в гріх; Подалі від гріха; Смертний гріх; Як на гріх.

гробак

Книжковий гробáк.

гроші

Без гроша за душею; Без шéляга грошей; Бути при грошах; Гúрма грошві; Жбурляти гроші на вітер; Загрібати гроші лопатою; Збити добрий гріш; Збити досить грошенят; Збити силу грошви; Знову за рибу гроші; І на гріш не мати; Кидати на вітер гроші; Купатися у грошах; Ламаний гріш; Ламаного гроша не вартий; Лупити добрі грошки; На гріш; Не варте гроша; Ні гроша за душею не мати; Ні на гріш; Розжитися на гроші; Розкидатися грошима; Сіяти грішми напропаче; Смітити грошима; Тріщати від грошей.

груди

Бити себе в груди; Дихати на повні груди; Ніби камінь скотив-

ся з грудей; Серце ось-ось вискочить з грудей; Стати грудьми.

грядка

Впускати козу до капустиної грядки.

губа

Відкопирити губу; Губу дути; З піною на устах; Замок держати на губі; Копирити губи; На всю губу; Ще молоко на губах не обсохло.

гурт

Не гурт.

гуща

В гущі.

Г**гава**

Гав ловити; Упіймати гаву.

гвалт

Зчинити гвалт.

гедзь

Гедзь вкусив.

ґрати

За ґратами; Запроторити за ґрати; Потрапити за ґрати.

грунт

Вибити грунт із-під ніг; Мати під ногами грунт; На непевному ґрунті; Стояти на твердому ґрунті.

Д**давнина**

Давня давнина; Дідизна давнина; Із сивою давнини.

дама

Дама до закохання; Дама серця.

дах

Від підвалу до даху; Дах над головою; Під одним дахом.

двері

Викинути за двері; Виставити за двері; За дев'ятьма дверима; Злідні під дверима; Показати на двері; Стукати в двері; Як у Бога за дверима.

день

Вдень зі свічкою не знайти; Відкладати про чорний день; Відчувати щастя сьомого дня; День при дні; День у день; До кінця днів; Кілька день; На злобу дня; На схилі днів; Прожити день до вечора; Чорний день; Що не день; Ясно як Божий день.

десяток

З хороброго десятка

дещиця

Ані дещиці

дзвін

Дзвоном піти; У великого дзвона дзвонити.

дїбки

На дїбки ставати.

дивина

Глум та дивина; Дивина та й годі.

диво

Диво дивне; Диво з див; Дивом дивуватися; Диву гідне; Дивувати великим дивом; З якого дива?; Із дива не виходити; На диво; Не з доброго дива.

дивовижа

Не в дивовіжу бути.

дивоглядь

Наче дивоглядь яка.

дим

Димом розвіятись; З димом пішло; Піти за димом; Пустити за димом; Розвіятися з димом; Розвіятися як дим.

дитина

Від дитини.

диявол

Адвокат диявола.

дід

З діда-прадіда.

дідько

В самого дідька в зубах; Дідька лисого; Дідька лисого тямити; Лисого дідька; Сам дідько позаздрив би; Як дідько з пекла.

діло

Всіляких діл майстер; Діло не стоїть; Закріпити слово ділом; Куди твое діло; Нема діла; Так діло не піде; Те й діло; Тинятися без діла; Тямити діло; Чорне діло.

діра/дірка

Дірка на дірці; Наробити дірок; Протерто до дір; Світити дірками.

діяння

Каїнове діяння.

дно

Золоте дно; Піти на дно.

добро/доброта

Добра не жди; Не доводити до добра; Сама доброта.

долоня

Аж до мурашок у долонях; Долоні сверблять; Як на долоні.

доля

Випадати на долю; Доля всміхнулась; Доля щербата; За іронією долі.

домовина

Звести у домовину; Перевернутися у домовині.

дорога

Вибитися на широку дорогу; Дорога закріплена; Оминати десятою дорогою; Перейти дорогу; По дорозі; Поперек дороги стати; Прибрати з дороги; Пробивати собі дорогу; Ставати на дорозі; Усувати з дороги.

достаток

В достатки вбитися; Не при достатках; Ріг достатку.

дошка

Поставити себе на одну дошку.

дощ

Дощ за шию не капає; Сипатися дощем; Як грибів після дощу.

драговина

Виплутатися з драговини.

драпак

Давати драпак.

дрижаки

Дрижаки беруть; Ловити дрижаки; Напали дрижаки.

дріб

Вибивати барабанний дріб.

дріб'язок

Усе до останнього дріб'язку.

дрібка

Ні на дрібку; По дрібочках; Хоч на дрібку.

дрібниця

Розмінюватися на дрібниці.

дріжджі

Рости мов на дріжджах.

дрова

Наламати дров; Підкладати дров у багаття.

дрож

Аж дрож пройняв; Дрож проймає.

друг

Друзі-нерозмійвода.

дружки

На друзки; Розлетітися на друзки.

дуб

Врізати дуба; Дати дуба; Сухого дуба везти.

дуга

Вигнутися дугою.

дудка

Танцювати під дудку.

думка

Думкою багатіти; Дурень думкою радіє; Заглибитися в думки; Збиратися з думками; І в думці собі не кладучи; І думка не зринала; Не без задньої думки; Немає двох думок; Спідня думка

дурень

Дурень думкою радіє; Дурня клеїти; Дурня корчити; Завести під дурного хату; І дурною ясно; Несусвітний дурень;

Носитися, як дурень із ступою; Пошити у дурні; Пошитися в дурні; Шитися в дурні.

дурниця

Втнути дурницю; Молоти дурницю; На дурничку.

дурняк

На дурняк; Придбати на дурняк.

дух

Аж дух перехопило; Важким духом дихати; Вибити дух; Визівнути духа; Дух в п'яти заліз; Духу бракує; Забили дух; Занепадати духом; Запирати дух; Звести дух; Зібратися з духом; І духу нема; Набратися духу; Не стане духу; Ні слуху ні духу; Ні сном ні духом; Одним духом; Перевести дух; Піднести духом; Підносити на дусі; Поки стане духу; Пуститися духу; Що було духу.

духопелик

Духопеліків надавати; Товчєники та духопеліки.

душа

Аж за душу бере; Без гроша за душею; Бути у своїй тарілці; В глибині душі; Виливати душу; Витрусити душу; Від усієї душі; Віддати Богові душу; Відкривати душу; Вкласти душу; Гризти душу; До душі припасати; Добра душа; Докласти рук і душі; Душа в душу жити; Душа в п'яти втекла; Душа в п'яти лізе; Душа йде в п'яти; Душа ледве тримається в тілі; Душа

навстіж; Душа не лежить; Душа не на місці; Душа опинилася в п'ятах; Душа холоне; Душі не чути; Душі пуститися; Душу віддати; Душу облягає; Душу перевернути; Душу продати; 3 важкою душею; 3 дорогою душею; 3 душею зостатися; За милу душу; Западати в душу; Каменем лежати на душі; Колисати душу; Кривити душею; Крига тане в душі; Лізти в душу; Макоцвітна душа; Мати за душею; Мов бальзам на душу; Мўлько на душі; На відчай душі; На душі накипіло; На душу налягти; На одчай душі; Не мати і шеляга за душею; Не мати тягара на душі; Ні гроша за душею не мати; Ні за цапову душу; Оголювати душу; Омити душу; Плюнути в душу; Полохлива душа; Припасти до душі; Продажна душа; Пропаща душа; Пустити з душею; Розважити душу; Серцем і душею; Скинути камінь з душі; Скільки душа забажає; Тягар ліг на душу; Холодити душу; Чорнильна душа; Чорно на душі; Чортові душу запродаати; Шкребти на душі; Що лиш душа забagne.

дядько

Дядько Сем.

дяка

Зажити дяки.

дьюготь

Досить однієї краплини дьюгтю

Е**енциклопедія**

Ходяча енциклопедія.

Ж**жаба**

Де жаба цицьки дає; Збивати масло, мов жаба в глечику; Набратися, як жаба мулу.

жак

Битий жак.

жаль

Розводити жалі.

жар

Аж жаром обсипати; Кидає то в жар, то в холод; Обсипає то холодом, то жаром; Як на жару.

жарт

На жарт взяти; Не на жарт; Обернути на жарт; Сипати жартами.

жах

Аж жах шибáє; Пойняло жахом.

жебри

Пустити на жebри.

живіт

Аж живота надривáти зо сміху; Аж у животі похололо; Животи затягати; Затягти живіт; Мати Бога в животі.

жижки

Жіжкі дрижать; Затремтіло під жіжкáми; Затрусилися жіжкí.

жила

Аж кров застигає в жилах; Золота жила; Кров захолола в жилах.

життя

Битий життям; Брати життя за роги; Важити життям; Глянути життю в вічі; Дарувати життя; Накласти життям; Собаче життя; Триматися за життя; Чіплятися за життя.

жменя

Мов синиця в жмені; Розуму жменями не загібає; Тримати щастя у жмені.

жорна

Розійтися, як порожні жорна.

З**забуття**

Впасти у забуття; Шукати забуття.

зав'язка

Аж по саму зав'язку.

завидки

Завидки беруть.

завіса

Відхилити завісу.

загин

Покинути на загін.

зад

Плентатися позаду; Світити голим задом.

заєць

Далеко куцому до зайця; Куди куцому до зайця; Полохливий заєць.

заздрощі

Зеленіти від заздрощів.

закаблук

Вистукувати закаблúками.

закваска

Однакової закваски.

закид

Зробити за́кид.

заклад

Битися об заклáд; Їти в заклáд.

закон

Закон не писаний; Мертва буква закону; Сухий закон.

закутень

Глухий за́кутень.

замок

Будувати повітряні за́мки; За сімома замками тримати;

замóк

Замóк держати на губі; Зламати замóк.

запас

Про запас.

заробіток/заробок

Давати зарóбок; Лівий заробіток.

заставка

Клясти на всі за́ставки; На всі за́ставки; Шпетити на всі за́ставки.

затінок

Залишатися у за́тінку.

захід

За одним заходом; Справа варта за́ходу.

зашморг

Устромляти голову в зашморг.

зброя

Складати зброю; Скласти зброю.

звичай

Своїм звичаєм.

звук

Пустий звук.

здогад

Давати на здогад; Давати на-здогад; Закидати на здогад.

земля

Аж земля стугонить; Вдарити лихом об землю; Відходити в землю; За тридев'ять земель; За тридев'ятьма землями; Закопати талант у землю; Земля обітована; Земля пече підошви; Земля тікає з-під ніг; Зникнути з лица землі; Зрівняти з землею; Зрушити небо й землю; Лежати у сирій землі; Наче під землею провалитися; Припадати носом до землі; Пуп землі; Сіль землі; Як землі до неба; Як земля носить.

зерно/зерня

Відділяти зерно від полови; На макове зерня; Немов зерно в засіці.

зіниця

Берегти як зіницю ока.

зір

Куди сягав зір.

зірка/зоря

Вкрасти зірку з неба; Зірки з неба хапати; Й зоринки не видно.

злігодні

Злігодні обсіли; Зносити злігодні.

злідні

Загризають злідні; Злідні під дверима; Злідні посіли.

знадоба

В знадобі стати.

знак

Впасти на́взнак; Даватися визна-кі; Не подавати знаку.

золото

Блищати золотом і сріблом; За ціною золота; Кози у золоті показувати; На вагу золота.

зуб

Брати на зуби; В самого дідька в зубах; Вибивати зубами чечітку; Вишкірювати зуби; З останнього зубовного скреготу; Зуб гострити; Зубами дзвеніти; Зуби з'їсти; Зуби показувати; Не втяти ні в зуб; Не могли звести зуб на зуб; Озброїти до зубів; Перетирати на зубах; Процідити крізь зуби; Світити зубами; Тримати язика за зубами; Чортові в зуби.

Й

йота

Ні на йоту.

І

іграшка

Бути заіграшку; За іграшку; Не іграшки.

ідея

Ідея фікс.

ім'я

Здобути добре ім'я; Здобути собі ім'я; Зробити собі ім'я; Називати речі їх іменами.

інтерес

Шкурний інтерес.

інтрига

Плести інтриги.

іронія

За іронією долі.

іскра

Аж іскри полетять; Іскра Божа.

істина

Прописна істина.

історія

Вклепатися в історію.

К**казанок**

Казанок варить.

калач

Й калачем не виманиш; Третий калач.

калитка

Калиткою брязнути; Натоптати калитку.

калоша

Сісти в калошу.

камінь

Знати кожен камінчик; Каменем лежати на душі; Каменем у повітрі застрягти; Каменя на камені не лишилось; Камінцем докинути; Камінь лежить на серці; Летіти каменем; Найшла коса на камінь; Наче камінь з серця спав; Ніби камінь скотився з грудей; Скинути камінь з душі; Стояти каменем.

капельюх

З'їсти капельюха; Скидати капельюх.

капітал

Стягнути чималий капіталець.

капля

Ані капелини; Ні капельки.

капота

Здерти капоту.

капуста

Сікти на капусту.

капшук

Трусити капшúком.

карб

Залишати карби; Покласти карб; Ставити на карб.

карк

Підставляти карк; Сидіти на карку.

карта

Викладати карти; Випала карта; Карта бита; Карти в руки; Козирна карта; Плутати карти; Поставити не на ту карту; Ставити на карту.

каша

Заварилася каша; Заварити кашу; Не дати дмухати собі в кашу; Почастувати березовою кашею.

квит

І квит

квиток

Витягнути щасливого квитка.

кебета

Мати кебéту.

кийок

Наче кийка проковтнув.

кирпа

Вішати кірпу; Водити за кірпу;
Гнути кірпу; Дерти кірпу.

кишеня

Без копійки в кишені; В кишені вітер свище; Мати порожні кишені; Набивати кишені; Не лізти за словом у кишеню; Не по кишені; Обчистити кишені; Працювати на свою кишеню; Сховати в кишеню; Сховати гордість у кишеню.

кишло

Завести кішло.

кін

Ставити на кін.

кінець

Без кінця й краю; Виводити кінці; Віддавати кінці; Дійти кінця; До кінця днів; Добігати кінця; Доходити кінця-краю; Зводити кінці з кінцями; Кінець кінцем; Кінці віддати; Кінці у воду ховати; Кінця дійти; Кінця немає; Ловити кінець нитки; Не мати кінця-краю; Немає кінця-краю; Палиця на два кінці; Початком кінця стати; Стулити кінці з кінцями.

кінь

Викидати коники; Коники витинати; На коні бути; На коня сісти; Хоч коники ліпи.

кістка

Все до кісток; До самих кісток; Задубілий на кістку; Змерзну-

ти на кістку; Кістки тріщать; Кісткою в горлі стояти; Масна кістка; Перемивати кісточки; Порахувати кістки; Промерзнути до кісток; Пронизувати до кісток; Розкладати до кісточок; Сама шкіра та кості; Самі кістки та шкіра; Торохтїти, наче кістяки в пеклі; Шкіра прилипла до кісток.

кіт

В kota й мишку гратися; Гра в котика-мишки; На серці коти шкребують; Наче два коти в одному мішку; Ніби чорний кіт перебіг; Піти коту під хвіст; Тягти kota за хвіст; Як кіт на сало; Як кіт наплакав.

кляпка

Кляпки бракує; Не вистачає кляпки; Не всі кляпки в голові; Немає кляпки; Усі кляпки на місці.

клин

Клином втесатися; Підбивати клинці.

кліп

У кліп ока.

клопіт

І ніякого тобі клопоту; Не завдавати собі клопоту; Не обберешся клопоту.

клоччя

Жувати клоччя; На клоччя.

клубок

Клубком підкочуватися до горла; Клубок наростає у горлі;

Неначе клубок у горлі застряг;
Розплутати клубок.

книга/книжка

Книга за сімома печатями;
Ковтати книжки; Читати мов
розгорнуту книгу.

ковадло

Між молотом і кова́длом.

кожух

Не бліх ловити в кожусі.

коза

Впускати козу до капустяної
грядки; Поспіти з козами на
торг; Там, де козам роги прав-
лять.

козир

Викладати на стіл свої козири;
Витягнути головний козир; Ди-
витися козирем; Піти з козиря.

колесо

Колесо фортуни; Наче п'яте ко-
лесо у возі; П'яте колесо до воза;
Стромляти палиці в колеса.

колиска

Від колиски до могили; 3 ко-
лиски.

коліно

Високого коліна; Підгинаються
коліна; Поставити на коліна.

колія

Вибити з колії.

коло

Замкнене коло; Зачароване ко-
ло; Кружляти по замкнутому
колу; Розірвати зачароване
коло; Ходити коло та навколо;
Ходіння по колу.

колючка

Випустити колючки.

комар

Впіймати комарика за хвіст;
Ніби комар чхнув; Щоб і комар
не влетів.

комедія

Грати комедію.

копил

Всі на один копійл.

копито

Рвонуті з копита.

копиця

Відшукати голку в копиці сіна;
Знайти голку в копиці сіна; Як
голка в копиці сіна.

копійка

Без копійки в кишені; Бряжчить
добра копійчина; Вставити свої
п'ять копійок; За копійки; Із
копійками; Мати свою копійку;
Стати в чималу копієчку; Як
нова копійка.

копія

Точна копія.

користь

Обертати собі на користь.

корито

Біля порожнього корита .

корінь

Із коренем вирвати; Коріння
пускати ; Корінням сягати; Під
корінь; Підтяти під корінь; Пус-
тити коріння.

корок

Наступити на корок.

корова

Дійна грошова корова; Корова язиком злизала.

корона

Корона не спаде.

корчма

Не-минай-корчма.

коса

Найшла коса на камінь; Стара з косою; Хоч косою коси; Чорна коса.

кошмар

Кошмар серед кошмарів

кпин

Брати на кпїни; Не обминати кпїном.

край

Аж на край світу; Аж через край б'є; Без кінця й краю; Від краю до краю; До краю; Доходить кінця-краю; З краю до краю; І край; Не мати кінця-краю; Немає кінця-краю; Немає краю; Ні початку, ні краю; Опинитися на краю загибелі; Покласти край; Прийшов край; Стояти на краю безодні; Стояти на краю прірви; Хоч крайчиком ока; Через край.

крайність

До крайності.

крамниця

Бик в посудній крамниці.

крапка

Крапку поставити; Поставити всі крапки над «і».

крапля

До останньої краплі; Досить однієї краплини дьогтю; Й краплі

в роті не мав; Крапля в морі; Остання крапля; Як дві краплі води.

крейда

Взятися крейдою

крига

Крига скресла; Крига тане в душі; Крига тане в душі; Кригою братися; Ступити на тонку кригу.

крило

Брати під своє крило; За спиною вирости крила; Мов на крилах; Під крильцем; Підтинати крила.

криниця

Плювати в криницю, з якої п'є.

крихта

Ані крихти; Ані на крихту; До крихти; Й крихти до рота не покласти.

крій

Такого самого крою

кров

Аж кров застигає в жилах; Аж серце кров'ю обкип'ає; Голуба кров; Каламутити кров; Кров з молоком; Кров з носа; Кров захолола в жилах; Наливатися кров'ю; Серце кров'ю обливається

крок

Вповільнити крок; Крок за кроком; На кожному кроці; Ні на крок; Хоч на крок.

крутько

Дати крутька.

кубло

Розворушити зміне кубло

кулак

Битися навкула́чки; Затиснути серце в кулак; Зібратися в кулак; Кулаччям навсі́біч гатити; Піти навкула́чки; Тримати кулаки.

куля

Мов кулею втяло

купа

Купи в'язатися; Купи не держитися; Триматися купи.

купон

Стригти купони.

курка

Курям на сміх; Мокра курка; Носитися як курка з яйцем; Розповідати про химині кури; Розуму, як у курки.

курава

Вляжеться курава.

кут

Загнаний в глухий кут; Загнаний у куток; Загнати в глухий кут; Запертий у глухий кут; На всі кутки; Повилизувати кожен куточок; Сліпий кут; Сміятися на кутні; Сновигати по кутках

кшталт

На кшталт.

Л**лавка**

Пустити лисицю під лавку; Ховатися попід лавки.

лагода

Миром та ла́годою.

лад

Виходити з ладу; Давати лад; До ладу; Добрати ладу; Ити на

лад; На всі лади; На всякі лади; На свій лад.

ладан

На ладан дихати.

лампа

До лампочки.

лапа

Кинути на лапу; Накласти лапу; Цуцик на задніх лапках.

ластівка

Перша ластівка.

лата/латка

Лата на латі; Лати латати; Одна латка спереду, а друга ззаду; Світити латками.

лаштунки

За лаштунками; З-за лаштунків.

лезо

Ходити по лезу ножа.

лемент

Зчинити ле́мент.

лет

З пташиного лету; На висоті лету орла.

лико

Дерти лі́ко.

лис/лисиця

Дивитися лисицею; Пустити лисицю під лавку; Старий лис; Хитрий лис.

лихва

З лихвою.

лихо

Вдарити лихом об землю; До лиха; Ковтнути не один фунт лиха; Кувати лихо; На лихо; Набратися лиха; Напитати лиха;

Пізнати почім фунт лиха; Спізнати, почім ківш лиха; Сьорбнути ківш лиха; У цьому і все лихо; Це було б іще півлиха.

лице

Змінитися на лиці; Зникнути з лица землі; Обернутися лицем; Спасти з лица; Стерти з лица землі; Як ніс на лиці.

лишок

З лишком.

лід

Битися як риба об лід; Печеного льоду шукати.

лік

Без ліку; Без міри й без ліку; Вести лік; Лік загубити; Не звівши ліку; Цвindrити без міри й без ліку.

лікоть

Хоч лікті собі гризи

ліньки

Всі, кому не ліньки.

ліс

Викликати вовка з лісу; Щось велике здохло в лісі.

літа

В літах; Вбитиися у літа; З малих літ.

літера

З великої літери.

літо

Бабине літо; Не торішнього літа чоловік.

лоб

Аж очі під лоб підпустити; На лобі написано; Очі на лоб позінуть.

ложка

Занити під ложечкою; Подавати на ложечці.

локшина

Навішати на вуха локшини; Чіпляти локшину на вуха.

лопата

Загрібати гроші лопатою.

лопатка

Класти на обидві лопатки.

луб'я

Старе луб'я.

лупень

Дати доброго лупня.

людина

Вибитися в люди; Людина двох облич.

люлька

Люлька миру.

ляк

Нагнати доброго ляку.

лялька

Як лялечка.

лямка

Тягти лямку.

ляпанець

Дати ляпанця.

ляпас

Відважити ляпаса.

ляси

Ляси підпускати; Ляси точити

М

м'ясо

Гарматне м'ясо; Ні риба ні м'ясо.

мазунчик

Мамин мазунчик; Ходити в мазунчиках.

мак

Дістати дулю з маком; Зайнятися як маків цвіт; На макове зерня; Начеб макового цвіту натикав; Сісти маком.

маківка

Од маківки до п'ят.

мама/мати

Всмоктувати з молоком матері; У чому мати народила; Як мати спородила; Як у батька-матері в запічку.

мандри

Пуститися в мандри.

манівці

Без манівців; Блукати манівцями; Виминути манівцями; Збочувати на манівці; Зводити на манівці; Їхати манівцями; Кружляти манівцями; Сходити на манівці.

манір

На манір.

манна

Манна небесна.

марципан

З марципану зроблений.

маска

Підмаскою; Скиннути з себе маску.

масло

Збивати масло, мов жаба в глечику; Іти як по маслу; Масло тоне в роті; Підливати масла у вогонь.

мах

Вихилити одним махом; Дати маху; З маху; З одного маху; За одним махом-пахом; Одним махом.

мед

Липнути, як мухи до меду; Медом по серцю; Не з медом; Ніби медом намазане.

мент

В один мент; У мент ока.

метушня

Зняти метушню.

меч

Дамоклів меч.

миг

В три мига; У три миги.

минуле

Ворушити минуле; Чіплятися за минуле.

мир

Люлька миру; Миром та лядою.

миска

Нюхати миску.

мить

В одну мить.

миша

В kota й мишку гратися; Гра в котика-мишки; Ї миша не пересунеться; Ї миші не зачепить; Навіть миша не має права зашарудіти; Сіра миша; Сіра мишка.

мідяк

Ї мідяка не заплатити; Нема й мідяка.

мізки

Пудрити мізки; Сушити мізки.

мілина

На міліні.

міна

Скорчити кислу міну.

міра/мірка

Без міри й без ліку; Золота міра; Міряти своєю міркою; Перебрати міру; Цвїндрити без міри й без ліку.

міст

Наводити мости; Палити за собою мости.

місто

Місто Лева.

місце

Все на своїх місцях; Все поставити на свої місця; Душа не на місці; Заклякнути на місці; Зрушити з місця; Мати за пусте місце; Місця живого не лишилося; Нагріти місце; Насиджене місце; Не знаходити собі місця; Порожнє місце; Поставити на місце; Почувати себе на своєму місці; Почуватися порожнім місцем; Прикипіти до місця; Стати на свої місця; Усі клепки на місці.

місяць

Медовий місяць; Місяць-молодїк.

мітла

Навіть мітла стріляє.

мішок

Грошовий мішок; Наговорити сїм мішків; Наговорити сїм міш-

ків гречаної вовни; Напнути сїм мішків вовни; Наче два коти в одному мішку; Немов мішком із-за рогу прибитий.

мова

Відібрало мову; Знайти спільну мову; І мови не може бути; Мова мовиться; Скрїзь і мови; Тільки й мови.

могила

Від коліски до могили; Заганяти себе у могилу; Копати собі могилу; Стояти однією ногою в могилі.

мозоль

Наступити на мозоль.

молодість

Не першої молодості.

молоко

Аж молоко кисне; Всмоктувати з молоком матері; Кров з молоком; Ще молоко на губах не обсохло.

молот

Між молотом і кова́длом.

монастир

Підвести під монастир.

монета

Брати за шири монету; Відплатити тією ж монетою; Дві сторони однієї монети; Розмінна монета; Сприймати за чисту монету.

море

Крапля в морі; Море води стекло.

мороз

Аж мороз іде поза шкірою; Аж морозом обсіпало; Мороз пробирає поза шкірою; Мороз пробігає по тілі; У мороз і в спеку; Шкіра береться морозом.

мох

Мохом обрости.

мрець

Живий мрець.

мрія

Рожева мрія.

музика

Заводити музику.

мука

Ходіння по муках.

мул

Набратися, як жаба мулу.

мумія

На мумію зсохнутися.

мур

Будувати високий мур.

мурашка

Аж до мурашок у долонях; Мурахи біжать по спині; Мурашки побігли по спині.

мус

З мусу.

муха

Вибити мухи з голови; Й мухи не скривдить; І мухи мізинцем не зачепить; Крутитися мов муха в окропі; Липнути, як мухи до меду; Немов муха спасівська; Під мухою; Як муха в сметані; Яка муха вкусила.

Н**нагінка**

Давати нагінку.

надія

Бути при надії.

налигач

Брати на налигача; Водити як собаку на налигачі.

натовп

Товпитися натовпом

натура

Друга натура; Широка натура.

небилиця

Плести небилиці.

небо

Відчувати себе на сьомому небі; Вкрасти зірку з неба; Зірки з неба хапати; Зрушити небо й землю; Коптити небо; Мов грім з ясного неба; На сьомому небі бути; Наче грім серед ясного неба; Наче з неба впало; Неначе грім серед ясного неба; Пальцем у небо; Під голим небом; Підскакувати до неба; Просто неба; Чути, як у небі млинці печуть; Як грім з ясного неба; Як землі до неба.

небуття

Канути у небуття.

невинність

Вдавати святу невинність.

негода

За всякої погоди й негоди; І в погоду, і в негоду.

недопалок

До останнього недопалка.

неласка

Потрапити в неласку.

непам'ять

Пустити в непам'ять.

нерви

Лоскотати нерви.

нестяма

До нестями.

нетерплячка

Нетерплячка бере .

нитка

Білими нитками шитий; Витончитися на нитку; Витягтися в нитку; До нитки; Згубити нитку; Ловити кінець нитки; На живу нитку; Нитка Аріадни; Обібрали до нитки; Обірвалася нитка; Провідна нитка; Промокнути до останньої нитки; Проходити червоною ниткою; Сіпати за ниточки; Сухої нитки не лишилося.

нишпорка

Піти по нишпорках.

ніготь

Гризти собі нігті; Нігтя не вартий; На якийсь ніготь.

ніж

Без ножа різати; Гострити ножа; Ходити по лезу ножа; Як удар ножа.

ніс

Бубоніти під ніс; Вернути носа; Високо тримати ніс; Водити за носа; Встромляти свого носа; Дерти носа; Задирати носа; Закарбувати собі на носі; З-під

носа; Й носа не показувати; Клювати носом; Кров з носа; Крутити носом; Мугікати під ніс; Мурмотіти собі під ніс; На носі; Не дати собі на носі грати; Ніс у ніс; Носа вгору; Носа не вистромлювати; Носа утерти; Перед самісіньким носом; Під носом; Підлатати ніс; Потикати свого носа; Похнюпити носа; Припадати носом до землі; Свого носа сунути; Тримати носа за вітром; У носі закрутить; Утерти носа; Чути носом; Щоб в носі закрутило; Як ніс на лиці.

нісенітниця

Городити нісенітниці; Пласти нісенітницю.

ніч

Вальпургієва ніч; Глупа ніч; Під прикриттям ночі; Поки ніч не облягла; Просиджувати дні й ночі; Проти ночі.

нога

Аж ноги підгинаються; В ноги упасти; Валили з ніг; Вибити ґрунт із-під ніг; Відкинути ноги; Встати не на ту ногу; Дати ногам знати; До ноги; Догори ногами; Жити на широку ногу; З голови до ніг; З ніг до голови; З ніг падати; Зв'язати по руках і ногах; Звестися на непевні ноги; Звестися на ноги; Земля тікає з-під ніг; Зірватися на рівні ноги; Зміряти з голови до ніг; Крокувати у ногу з часом; Легкий на ногу; Ледве тягнути ноги; Мати під ногами ґрунт; На дружній

нозі; Налягати на ноги; Насилу ноги тягнути; Не чути ніг; Не чути під собою ніг; Ні нога; Ноги волочити; Одна нога там, а друга тут; Опинитися однією ногою в могилі; Переминатися з ноги на ногу; Переступати з однієї ноги на другу; Плазувати в ногах; Плутатися під ногами; Поставити з ніг на голову; Поставити на ноги; Потрібний, як собаці п'ята нога; Простягнути ноги; Стати на ноги; Стелитися до ніг; Стояти міцно на ногах; Стояти на власних ногах; Стояти на ногах; Стояти однією ногою в могилі; Щоб і ноги тут більш не було.

номер

Цей номер не пройде.

нота

На веселій ноті; На високій ноті; Розіграти по нотах.

нудьга

Нудьга зелена.

О**обійми**

Зустрічати з розкритими обіймами.

обітниця

Ламати обітницю.

обіцянка

Обіцянка-цяцянка.

облизень

З'їсти облизня; Упіймати облизня.

обличчя

З кам'яним обличчям; Зберегти обличчя; Людина двох облич; Набігає тінь на обличчя.

обмілина

Сісти на обмілину.

обух

Обухом ударити.

оглядка

Без оглядки.

одяг

Справити одяжину.

око

Аж в очах зароботіло; Аж очі загорілися; Аж очі під лоб підпустити; Аж піт очі заливає; Берегти як зіницю ока; Брати очі; Брати очі в руки; В чотири ока пильнувати; Свічки в очах засвітилися; Вабити око; Вибирати очі; Виплакувати очі; Вирости у власних очах; Виставляти на людські очі; Відкривати очі; Вліпити у самісіньке око; Впадати в око; Встромитися очима; Голим оком; Дивитися широко розплющеними очима; Жбурнути правду в очі; Забільміти очі; Завіятися світ за очі; Заливати очі; Замилювати очі; Заплющувати очі; Зміряти холодним оком; Зняти полуду з очей; І оком не скинути; Їсти очима; Кидати очима блискавки; Кидатися в очі; Колоти очі; Куди не кинь оком; Куди очі світять; Лізти в очі; Лупати очима; Мати на оці; Мов більмо на оці; Мов полуда з

очей спала; Муляти око; На око;
 На перше око; На що б око не
 впало; Наводити на очі пол'їду;
 Накинути оком; Наскільки ба-
 чило око; Не вірити своїм очам;
 Не встигнути й оком змигнути;
 Не зімкнути очей; Не змигнув-
 ши оком; Не можна очей від-
 вести; Не склепіти очей; Не
 спускати з ока; Неозброєним
 оком; Окидати оком; Очима по-
 жирати; Очі на лоб полізуть; Очі
 позапливали жиром; Очі рогом
 лізуть; Падати в очах; Повні сліз
 очі; Поїдати очима; Прикипіти
 очима; Про людське око; Про-
 бігти оком; Різати правду в очі;
 Робити великі очі; Світ за очі;
 Скидати оком; Скільки око ся-
 гає; Скільки оком кинь; Скільки
 сягнеш оком; Сльози набіга-
 ють на очі; Спояляти очима;
 Сторонне око; Стріляти очи-
 ма; Танути на очах; Трете око;
 У живі очі брехати; У кліп ока;
 У мент ока; У пса очі позичити;
 У самісіньке око вцілити; Хоч
 в око стрель; Хоч крайчиком ока;
 Цвікати в очі; Шпигати очима;
 Як оком сягнути.

омана

Вести в омáну.

опука

Впасти опу́кою.

осанна

Осáну співати.

оселедець

Мов оселедці в бочці.

оскома

Зганяти оскóму; Набити собі
 оскóму.

особа

Власною особою.

осоння

На осонні.

острів

Смарагдовий острів.

охота

Власною охотою.

П

п'ядь

П'ядь за п'яддю.

п'ята

Ахіллесова п'ята; Блискати
 п'ятами; Гнат безп'ятий; Дух
 в п'яти заліз; Душа в п'яти вте-
 кла; Душа в п'яти лізе; Душа
 йде в п'яти; Душа опинилася в
 п'ятах; З голови до п'ят; Кусати
 за п'яти; Лизати п'яти; Накива-
 ти п'ятами; Наступати на п'яти;
 Од мáківки до п'ят; Опинитися
 під п'ятою; П'яти сверблять; Під
 п'ятою бути; По п'ятах.

п'ятниця

Сім п'ятниць на тиждень.

павутиння

Розплутувати павутиння.

пайка

Лев'яча пайка.

палець

Ані пальцем не рушити; Ди-
 витися крізь пальці; Знати як

свої п'ять пальців; Й пальцем не воружнути; Й пальцем не зачепити; І пальцем не кивнути; Лиш пальці лизати; На палець; Обкрутити круг пальця; Один як палець; Одним пальцем; Палець об палець не вдарити; Пальцем кивнути; Пальцем у небо; Пальці знати; Пальця в рот не клади; По самі пучки пальців; Поманити пальцем; Прослизнути як пісок крізь пальці; Як пальцем у небо.

палиця/паличка

Немов за помахом чарівної палички; Нуль без палички; Палицею кинути; Палиця на два кінці; Стромляти палиці в колеса.

пальма

Віддати пальму першості.

пам'ятка

Дістати пам'ятку; Мати пам'ятку.

пам'ять

Без пам'яті бути; Вивітритися з пам'яті; Виринати у пам'яті; Вкарбуватися в пам'ять; Воскрешати в пам'яті; Закарбувати в пам'яті; Закарбуватися у пам'ять; Запасти в пам'ять; Із замарків пам'яті; Куряча пам'ять; Перебирати у пам'яті.

памороки

Забити памороки.

пан

Пан чи пропав; Сам собі пан.

панібрат

Вести себе запанібрата; Сам чорт запанібрата.

пантелик

Збивати з пантелику; Збитися з пантелику.

панчоха

Синя панчоха.

пара

На повну пару.

парафія

Не парафія.

партія

Зробити добру партію.

пас

Дерти паси

пек

Пеком пекти.

пекло

Дантове пекло; Лізти поперед батька в пекло; Торохтіти, наче кістяки в пеклі; Як дідько з пекла; Як чортів у пеклі.

пень

До пня; Сидіти пнем; Старий пеньок; Через пень-колоду; Як на пню стати.

первина

Не первина.

перед

Вести перед; Держати перед.

перемога

Піррова перемога.

перепона

Зводити перепону.

перець

Дати перцю; Задати перцю;
Мати серце з перцем.

перо

Вийти з-під пера; Перша проба
пера; Узятися за перо.

першина

Не першинá.

першість

Віддати пальму першості.

пес

На пси сходити; Псові під хвіст;
У пса очі позичити; Шолудівий
пес.

печінка

Аж за печінкі взяло; В'їстися
в печінкі; Взяти за печінкі;
Сидіти в печінка́х.

пил

Вкриватися пилом.

пилинка

Чіплятися до кожної пилиночки.

пилка

Пиляти у дві пилки.

питання

Ставити питання руба.

пиха

Збити пиху.

півень

До третіх півнів; Другі півні
прокричали; Перші півні про-
кричали; Пустити півня.

пігулка

Підсолодити пігулку.

підлога

Хоч підлогу мости.

підмурки

Гратися в підмурки.

пілюля

Золотити гірку пілюлю.

піна

З піною на устах.

пир'я

Аж пир'я летітиме; Вбиватися в
пир'я; Одного пир'я птах.

пісня

Лебедина пісня.

пісок

Прослизнути як пісок крізь
пальці; Ховати голову в пісок.

піт

Аж піт очі заливає; Аж холодний
піт проймає; Вмиватися потом;
Обливатися потом; Обливатися
холодним потом; Покритися
холодним потом; У поті чола;
Упрівати сьомим потом; Ци-
ганський піт проймає.

пiтьма

Кромiшня пiтьма.

плав

Плавом плисти.

плаз

Плазом плазувати.

план

Відходити на другий план; План
«Б».

плач

Залитися плачем.

плече

Брати холодом з-за плечей;
Взяти на свої плечі; За плечи-

ма мати; Звалитися на плечі; Знизати плечима; Знизувати плечима; Кинути ноги на плечі; Лягти на плечі; Мати голову на плечах; Наче гора з плечей звалилася; Пліч-о-пліч; Поплескувати по плечі; Рубати з плеча.

плиг

Збити з плигу.

плин

Плисти плином.

плітка

Плести плітки.

пляма

Кинути брудну пляму.

пляшка

Випустити джина із пляшки; Лізти в пляшку.

побит

Ніяким побітом.

побігеньки

Бути на побігеньках.

побрехенька

Побрехеньками морочити.

поверхня

Виплисти на поверхню.

повідок

Йти на повідку.

повітря

Висадити в повітря; Каменем у повітрі застрягти.

погибель

Зігнутися у три погібелі.

погода

За всякої погоди й негоди; І в погоду, і в негоду.

подих

До останнього подиху; На відстані подиху; Перехоплювати подих.

пожиток

Піти на пожиток.

позір

На позір.

позіхи

Позіхи беруть.

полиця

Розкладати по полицях.

полова

Відділяти зерно від полови; Як полови.

полуда

Зняти полуду з очей; Мов полуда з очей спала; Наводити на очі полуду.

полум'я

Потрапити з вогню у полум'я; Роздмухувати полум'я; Язики полум'я.

помовка

Про вовка помовка.

помпа

Заради помпи.

поняття

Не мати зеленого поняття.

попіл

Поставати з попелу; Спалити на попіл; Як у попіл торохнути.

пора

На порі стати.

порахунок

Зводити порохунки.

поріг

Оббивати пороги; Стояти на порозі; Тримати за порогом.

порох

Аж порохня сиплеться; Зберігати порох; Покрити порохом; Пороху нюхати; Розсипатися на порох; Скуштувати пороху; Стерти на порох.

порошина

Щоб і порошинки не лишилися.

послідок

До послідку.

посміх/посміховище

Брати на посміх; Виставляти на посміховище.

постріл

На віддалі гарматного пострілу; Постріл навмання.

потала

Віддати на поталу.

потилиця

Дихати в потилицю.

потиличник/запотиличник

Годувати запотиличниками; Годувати потіличниками.

потік

Ридати гіркими потоками.

походеньки

Походеньки справляти.

початок

Від початку часів; Класти початок; Ні початку, ні краю; Початком кінця стати.

почин

Брати на себе почін.

почуття/чуття

Дати волю почуттям; Шосте чуття.

пояс

За пояс заткнути.

правда

Брати за щиру правду; Глянути правді у вічі; Жбурнути правду в очі; Коли вже казати правду; Ніде правди діти; По щирій правді; Пrawdami й неправдами; Різати правду в очі; Як на правду сказати.

право

Вступати в свої права.

прапор

Підняти білий прапор.

прах

Прахом піти.

праця

Герakлоva праця.

преса

Жовта преса.

пригода

Ставати у пригоді; Стати в великій пригоді.

примха

З якої примхи?

приплата

З приплатою.

припона

На припоні держати; Тримати язика на припоні.

приступ

На пріступ іти.

притулок

Знайти собі притулок.

прірва

Загачувати прірву; Стояти на краю прірви.

проба

На пробу ставити; Перша проба пера.

провалля

Котитися в провалля.

прокид

Без про́киду.

прокляття

Сипати гризби та прокляття.

просвіток

Не давати просвітку.

просип

Спати без про́сипу.

протяг

Гуляють про́тяги.

прохід

Не давати проходу.

прочухан

Всипати добрячого прочухана; Дати прочухана.

птах

Жвотороте пташеня; Одного пір'я птах; Рання пташка.

птиця

Велика птиця.

пустка

Стояти пустокою.

пуття

Без пуття; До пуття; Збивати з пуття; Пуття не буде.

пучка

І пучкою не кинути; По самі пучки пальців; Як свої п'ять пучок знати.

пшик

Вийшов пшик; Звестися на пшик; Не вартий і пшика.

Р**рада**

Дати ради; Дати собі раду; Іншої ради немає; Моя вам рада; Нема ради; Радити раду.

раз

Не раз і не два; Раз і назавжди; Раз по раз; Раз у раз; Раз-два та й усе; Сім раз подумати; Сто сот разів; Як два рази по два – чотири; Як раз плюнути.

рай

Як у раю.

рак

Пекти раків; Піти годувати раків; Показати, де раки зимують.

рана

Бальзамом на рану; Зализувати рани; Сипати сіль на рану; Хоч до рани клади.

ранок

З раннього ранку; Раннім ранком; Ранок біліє.

рахуба

Рахубу давати.

рахунок

Мати на своєму рахунку.

рація

Мати рацію; Нема рації.

ребро

Випинаються ребра; Полічити ребра; Ребра аж світяться; Ребрами світити.

регіт

Заливатися реготом; Заходитися реготом; Покотитися від реготу.

решето

Чудо в решеті.

решта

До решти.

риба

Битися як риба об лід; Велика рибіна; Знову за рибу гроші; Піти риbam на їжу; Як риба у воді.

ринок

Чорний ринок.

риска

Підвести риску.

рівня

Нема рівні.

ріг

Брати бика за роги; Брати життя за роги; В чорта на рогах; Давати поміж роги; За кожним рогом; Наставляти роги; Немов мішком із-за рогу прибитий; Очі рогом лізуть; Ріг достатку; Скрутити в баранячий ріг; Там, де козам роги правлять.

рід

Без роду-племені; Зроду-віку; На роду написано.

рік

Вбиватися в роки; 3 року в рік; На безрік; Рік у рік; Рік-річно; Сто років не бачитися.

ріка

Литися рікою; Молочні ріки; Молочні ріки потечуть.

ріска

Й ріски не було в роті; Не мати ріски у роті.

ріст

Піти в ріст.

річ

Звісна річ; Називати речі їх іменами; Певна річ.

рішенець

Покласти собі рішенець.

робота

Божа робота; Взяти в добру роботу; Мокра робота; Чорнова робота.

рожен

Лізти на рожен.

розкіш

Купатися в розкошах.

розмова

Набиватися на розмову; Тільки й розмов.

розум

Всі розуми поїсти; Наводити на розум; Наставляти на добрий розум; Розуму жменями не загібає; Розуму не позичати; Розуму, як у курки; Узятися за розум.

роман

Крутити роман.

рот

Й краплі в роті не мав; Й крихти до рота не покласти; Й ріски не було в роті; Масло тане в роті; Наче в рот води набрав; Не мати ріски у роті; Нема чого в рот покласти; Пальця в рот не кла-

ди; У рот не лізе; Як води в рот набрати.

руб

Ставити питання руба.

руб'я

До руб'я.

рубець

До рубця; До рубчика.

руїна

Ходяча руїна.

рука

Брати очі в руки; Бути на́руч; В'язати собі руки; Валитися з рук; Випустити з рук; Вислизнути з рук; Гріти руки; Давати волю рукам; Докласти рук; Докласти рук і душі; З довгою рукою; З легкої руки; З перших рук; Заламувати руки; Залитися з порожніми руками; Зв'язати по руках і ногах; Зійти з рук; Золоті руки; Із других рук; Карти в руки; Кипить в руках; Махнути рукою; На відстані простягнутої руки; На відстані руки; На всі руки майстер; На всі руки умілець; На досяг руки; На руку; На руку ковінька; На свою руку; На швидку руку; Набивати руку; Накласти на себе руки; Накласти руку; Не з руки; Не покладаючи рук; Не складати рук; Нечистий на руку; Опускати руки; Під сердиту руч; Підбити під свою руку; Підбити під свою руч; Підвернутися під руку; Потирати руки; Права рука; Прибрати

до рук; Прикласти свою руку; Просити руки; Розв'язувати руки; Розводити руками; Рук не стає; Рук не чути; Рука в руку; Рука об руку; Рука руку мие; Руки відвалюються; Руки сверблять; Рукою кинути; Рукою сягнути; Руку тягнути; Руч об руч; Сидіти згорнувши руки; Тверда рука; Тільки простягти руку; Ткнути куку в руку; Тримати в руках; Тримати віжки в руках; Умивати руки; Як рукою зніме; Як рукою зняло.

рукав

Засука́вши рукави; Як із рукава.

рум'янець

Грати рум'янцем; Залитися рум'янцем; Пашіти рум'янцем.

ручка

Довести до ручки.

рядно

Мокрим рядно́м накрити.

рядок

Читати між рядками.

ряст

Топтати ряст.

С**сало**

Залити за шкуру сала; Як кіт на сало.

самота

Жити самото́ю.

свашка

Кістлява свашка.

свинець

Показати, почім фунт свинцю.

свиня

Підкладати свиню.

світ

Аж на край світу; Анікомусінько на світі; Благословлятися на світ; Вийти в світ; Виплисти на світ Божий; Витягти на світ Божий; Віхोдець з того світу; Вищий світ; Від світу до світу; Віятися світами; Всьому світові напроди́во; З'явитися на світ; Зав'язати світ; Завіятися світ за очі; Загнати на той світ; Займатися на світ; Із світу зглядити; Клясти на чім світ стоїть; На світ важко дивитися; На світ заноситься; На чім світ стоїть; Набачитися світу; Нажитися на світі; Наче вдруге на світ народитися; Не бачив світ; Не бачити світу; Не від світу цього; Не сьогодні на світ народився; Неблизький світ; Нізашчо в світі; Нудити білим світом; Перед світом; Перейти до кращого світу; По всьому світу пошукати; Побачити світ багряним; Побачити світу; Податися в світі; Поки світу й сонця; Привести на світ; Прийти на світ; Роздзвонити на цілий світ; Світ закрутився; Світ за очі; Світами блудити; Світу Божого не видно; Старий, як світ; Ще й на світ не зазоріло; Як світ світом.

світанок

Від світанку до смеркю́.

світло

Бачити у чорному світлі; Виставити в найгіршому світлі; Витягти на денне світло; Дати зелене світло; Зі швидкістю світла; Кинути світло; Пролити світло; У вигідному світлі.

свічка

Свічки в очах засвітилися.

середина

Золота середина.

серце

Аж в серці похолонуло; Аж до глибу серця; Аж серце кров'ю обкипає; Аж серце тіпається; Без серця; Брати близько до серця; Віддати серце; Відлягло від серця; Всім серцем; Встромляти кинджал у серце; Дама серця; З важким серцем; З легким серцем; З прикрим серцем; З серцем; З холодним серцем; З чистим серцем; За серце брати; Затиснути серце в кулак; Кам'яне серце; Камінь лежить на серці; Крається серце; Краяти серце; Лев'яче серце; Лежати на серці; М'якнути серцем; Мати Бога в серці; Мати серце; Мати серце з перцем; Медом по серцю; Мліти серцем; На серці важко; На серці коти шкребуть; Наче камінь з серця спав; Полонити серце; Похололо під серцем; Прихилитися серцем; Пронизати до самого серця; Різати серце; Роз-

бивати серце; Розкряти серце надвоє; Розкрити серце; Серце впало; Серце кров'ю обливається; Серце ось-ось вискочить з грудей; Серце рветься надвоє; Серце розривається; Серце співає; Серцем і душею; Хильнути натщесерце.

сила

Вбитися в силу; Велика сила; Вибиватися з сил; Збити силу грошви; Зібратися на силі; На велику силу; Насилу ноги тягнути; Не під силу; Підупасти на силі; Сила-силенна; Скільки сили; Через силу.

сильце

Спіймати в шлюбні сильця.

син

Блудний син.

сироти

Повиступали сироти.

сич

Сичем сидіти.

сідло

Вибити з сідла.

сік

Вичавлювати всі соки; Живими соками наливатися.

сінь

Ділити хліб і сіль; Сипати сіль на рану; Сіль землі.

сіно

Відшукати голку в копиці сіна; Знайти голку в копиці сіна; Як голка в копиці сіна.

січка

Січку робити.

скелет

Скелет у шафі.

скік

На заячий скік.

скін

До самого скону.

скіпка

Висохнути на скіпку.

сковорідка

Із сковорідки та в огонь.

скрегіт

З останнього зубовного скреготу.

скриня

Відкрити скриньку Пандори; Скринька Пандори.

скрипка

Грати першу скрипку.

скуток

Дійти до скютку.

слава

Ходить слава.

слива

Як у сливах бути.

слимак

Зі швидкістю слимака.

слина

Ковтати слину.

слід

Замітати сліди; І слід захолов; І слід пропав; І слід прохолов; І сліду немає; Не годе у слід ступити; Не зосталося й сліду; Не лишиться й сліду; Не мину-

ти без сліду; Слід загув; Слід простиг; Слідком послідкувати; Як слід.

слово

Ані слова більш, ані слова менш; Блудити словами; Брати свої слова назад; Витягти слово; Вміти зв'язати два слова до купи; Вставити слівце; Дати слово; Двох слів не стулить; Дотримати слова; Жувати слова; Закинути добре слівце; Закріпити слово ділом; Замовити слівце; Здобутися на слово; І словом не прохопитися; Ламати слово; На вітер кидати слова; На слово скупий; Не варте доброго слова; Не зронити ні слова; Не йде за словом до сусіди; Не лізти за словом у кишеню; Не те слово; Ні словечком не обмовитися; Одне слово; Перекидатися словом; Перекинутися словом-другим; Під слово честі; Підписатися під кожним словом; По сім слові; Прохопитися словом; Слово у слово; Уривати на півслові; Хоч би тобі слово.

слух

Краєм вуха слухати; Ні слуху ні духу; Різати слух.

слухність

Мати слухність.

сльоза

Вмиватися сльозами; Заливатися слізьми; Зросіти слізьми; І сльози не зронити; Обливатися сльозами; Повні сліз очі; Сльози

душать; Сльози набігають на очі; У сльози вдаритися.

смак

Припасти до смаку.

смалець

Мати смалець у голові; Не мати смальцю в голові; Смальцю мало в голові.

смерк/смеркання

Від світанку до смерку; Од рання до смеркання.

смерть

Заглядати смерті в вічі; На волосинці від смерті; На волосок од смерті; Смерть під язиком тримати.

смiтник

Викинути на смітник.

сміх

Аж сміх бере; Брати на сміх; Залитися сміхом; Курям на сміх; Підняти на сміх; Посміхатися на всі тридцять два; Доля всміхнулась; Рвати боки від сміху; Сміх, та й годі; Смішки справляти.

снага

Не до снаги.

сніг

Немов сніг на голову; Що з торішнього снігу; Як сніг на голову.

сноб

Сноб снобом.

собака

Вішати всіх собак; Водити як собаку на налігачі; Де ніякий собака не знає; Ось де собака

заритий; Потрібний, як соба-
ці п'ята нога; Сваритися наче
кішка з собакою; Собаче життя;
Собачий холод; Як із собачого
хвоста сито.

сокира

Хоч сокиру вішай.

соломина

Вхопитися за останню соломін-
ку; Хапатися за соломину.

сон

Не береться сон; Ні сном ні ду-
хом; Сон рябої кобили; Спати
сном праведника; Спочити ві-
чним сном; Хилить на сон.

сонце

До схід сонця; З останніми
променями сонця; З першими
променями сонця; Поки світу
й сонця.

сорочка

Аж до останньої сорочки; Ски-
нути і віддати останню сорочку.

спека

У мороз і в спеку.

спина

Гнути спину; За спиною; За спи-
ною вирости крила; Мурашки
побігли по спині; Показати спи-
ну; Хекати у спину; Холодок
пробіг поза спиною.

сполох

Бити на сполох.

спосіб

Прибрати способу.

спочинок

Останній спочинок.

справа

Марна справа; Мокра справа;
Справа варта заходу.

спробунок

Взяти на спробунок.

спуск

Спуску не дати.

становище

Господар становища.

старець

Пустити старцями попідві-
конню.

стежка

Протоптати стежку; Ступити
на стезю війни; Торувати собі
стежку.

стихія

Бути у своїй стихії.

стіл

Викладати на стіл свої козирі;
Загнати під стіл; Під стіл пішки
ходити.

стілець

Мало зі стільця не падає.

стіна

В чотирьох стінах; Відчувати
стіну; І стіни мають вуха; Лізти
на стіну; Натрапити на стіну;
Приперти до стінки; Стіною ста-
ти; Хоч головою в стіну бийся.

стовп

Перетворитися на соляний
стовп; Як до стовпа прикутий.

сторінка

Почати з нової сторінки; Роз-
горнути нову сторінку.

сторона

Дві сторони однієї монети; Обминати стороною; Триматися стороною.

сторчак

Дати сторчакá.

страх

Нагнати страху; Наїстися страху; Страх як; Страх як кортить.

стрим

Нема стриму.

стріха

Стріха поїхала.

струна

Витягнути у струну; Натягнута струна; Ходити як по струнці.

ступа

Носитися, як дурень із ступою; Товкти воду у ступі.

сума

Сума-суменна.

суточки

Загнати у суточкі.

сцена

Влаштовувати сцени.

сьогодні

Не сьогодні на світ народився; Не сьогодні-завтра.

Т

тарарам

Наробити тарарáму.

тарілка

Бути у своїй тарілці.

телепень

Телепень царя небесного.

тенета

Впійматись у тенета; Заманювати у тенета; Затягувати у тенета.

теревені

Молоти теревені; Правити теревені; Розводити теревені.

терези

Класти на терези; Ставити на шальку терезів.

терпець/терпіння

Набратися терпцю; Переповнити чашу терпіння; Терпець урвався; Чаша терпіння переповнилася.

течія

Пливти за течією.

тиждень

Сім п'ятниць на тиждень.

тин

Ні в тин ні в ворота.

тиснява

Тулитися у тисняві.

тиша

Могильна тиша.

тіло

До живого тіла; Душа ледве тримається в тілі; Мороз пробігає по тілі; Набрати тіла; При тілі.

тім'я

Не в тім'я битий.

тінь

Ані тіні; Відійти в тінь; Долина Тіней; Залишатися в тіні; Кидати тінь; Лишилася бліда тінь; Набігає тінь на обличчя; Наводити тінь; Тіні нема.

тісто

З одного тіста; З іншого тіста.

товченик

Товченіки та духопéлики.

томагавк

Закопати томагавки.

тон

Задавати тон.

тор

Звичним тором.

торба

Пустити з тóрбами.

торг

Поспіти з козами на торг.

триб

На свій триб; Своім трибом.

тріск

Провалитися з тріском.

тріскаІ тріски не прогавити; Розлеті-
тися на тріски; Як тріска.**тріщина**

Дати тріщину; Тріщина пробігла.

троп

Збити з тропу.

труба

Вилетіти у трубу.

трясця

Тіпає, як у трясці; Трясця трясє.

тузВеликий туз; Чіслити, як на
чотири тузи.**туман**

Напустити туману.

тяг

Дати тягу.

тямаДобрести до тями; Не при тямі;
Прийти до тямі.**тямка**Вбитися в тямку; Взяти в тямки;
Датися в тямки; І невтямкі;
Класти в тямку.**тьма**

ТЬма-тьменна.

У**угав**

Без угаву

удар

Як удар грому; Як удар ножа.

упин

Без упину.

упсіх

Доскочити успіху.

Ф**фіміам**

Фіміа́м курити.

фортуна

Фортуна підморгнула.

фунтКовтнути не один фунт лиха;
Пізнати почім фунт лиха; По-
казати, почім фунт свинцю.**Х****халепа**Вискочити з халепи; Висмик-
нути із халепи; Вшелéпатися в
халепу; Завдати халепи; Уско-
чити в халепу.

халявка

Смалити халявки.

харч

Жити на чужих харчах

хата

Завести під дурного хату.

хвилина

З хвилини на хвилину; За хвилину-другу; По хвилі.

хвиля

Мов хвиля змила.

хвіст

Вияти хвостом; Висіти на хвості; Впіймати комарика за хвіст; Десь у чорта під хвостом; З хвостиком; Крутити хвостом; Підібгати хвоста; Піти коту під хвіст; Плентатися як хвіст; Псові під хвіст; Сорока на хвості принесла; Тримати хвоста бубликом; Тягти kota за хвіст; Ухопити за хвоста; Як із собачого хвоста сито.

химера

Ганяти химери.

химорода

Хімороди гнати.

хід

За одним ходом; Знати всі ходи і виходи; Надбавити ходу; Чорний хід.

хліб

Відбивати хліб; Дармовий хліб; Ділити хліб і сіль; Добувати хліб насущний; Добувати шматок хліба; Жити на ласкавому хлібі; Залишити без шматка хліба;

Заробляти на хліб; Легкий хліб; На безхліб'ї й на безвідді; Неда-ремно хліб їсти; Перебиватися з хліба на воду; Тримати на хлібі та воді.

хльост

Завдавати хльобсту.

хмара

Високо в хмари не літати; Ви-тати за хмарами; Здійматися в хмари; Нависла чорна хмара; Розігнати хмари; Темні хма-ри зависають; Хмара-хмарою; Хмарою стати.

хода

Наддати ходи; Черепащачою ходою.

холод

Аж холодом обняло; Брати хо-лодом з-за плечей; Кидає то в жар, то в холод; Обсипає то хо-лодом, то жаром; Собачий холод; Холодок пробіг поза спиною.

хосен

Мати хосен.

хрест

Наче з хреста знятий; Побий мене хрест; Поставити хрест.

хропак

Давати хропака; Затинати хро-пака.

хутро

Не тим хутром підбитий.

Ц

цабе

Велике цабе.

цап

Ні за цапову душу; Старий цап.

цар

Без царя в голові; За царя Панька; Телепень царя небесного.

царство

Відпливати до царства Морфея; Царство вічного сну.

цвіт

Зайнятися як маків цвіт; Начеб макового цвіту натикав.

цеглина

Цеглина за цеглиною.

цибуля

Не варт печеної цибулі; Я йому про цибулю, а він мені про часник.

цирк

Цирк, та й годі.

цицька

Де жаба цицьки дає.

ціна

Дорогою ціною; За безцінок; За безцінь; За ціною золота; Знати собі ціну; Знати ціну; Набивати собі ціну; Складати ціну; Ціни не скласти; Ціни немає.

цурка

До цурки; До цурочки; Обідрати до цурки.

цуцик

Цуцик на задніх лапках.

цята

Влучити в саму цяту; До останньої цяти.

цяця

Велика цяця.

Ч**чад**

Дати чаду.

чайові

Тицяти чайові.

чари

Напускати чари

чарка

Втопити в чарці; Допастися до чарки; Зазирати до чарки; Перепустити по чарці; Перехопити чарчину; Під чаркою бути; Прикладатися до чарки.

час

Витримати іспит часом; Від початку часів; За якусь часину; Крокувати у ногу з часом; На часінку; По довгому часі; По малій часіні; Скільки води сплигло з того часу; Хтозна з яких часів.

часник

Я йому про цибулю, а він мені про часник.

частка

Левава частка.

чати

Стояти на чатах.

чаша

Переповнити чашу терпіння; Чаша терпіння переповнилася.

черга

Своєю чергою.

черев

Набивати чéрево.

черепаха

Повзти, як черепаха.

черес

Набити черес.

число

Заднім числом; По перше число
всипати.

чисниця

Три чісниці лишилося.

чоло

Стати на чолі; У поті чола.

чоловік

Не торішнього літа чоловік.

чорт

В чорта на рогах; Десь у чорта під хвостом; Доводити до чортиків; Допитися до чортиків; Забиратися під тридцять три чорти; Надавати чортів; Під три чорти; Піти чортам кози пасти; Сам чорт запанібрата; Стонáдцять чортів; У чорта на болоті; Чий чорт старший; Чорта з два; Чортам стало б нудно; Чорти візьмуть; Чортибатьказна-що; Чортові в зуби; Чортові душу запродати; Щоб десь чорти не занесли; Як чортів у пеклі.

чос

Дати чосу; Давати чосу.

чуб

Попогріти чуба; Чуб став дибом.

чудниця

Воно й не чудниця.

чудо

Чудо в решеті

чуприна

Скубти чуприну.

чутка

Ні чутки, ні вістки.

Ш

шабля

Схрещувати шаблі.

шаг

Не вартий шага.

шанс

Один шанс проти ста.

шапка

Застати шапкобránня; Знімати шапку.

шарварок

Зняти шарврок.

шафа

Скелет у шафі.

шелест

Наробити шелесту.

шеляг

Без шéляга грошей; І ламаного шéляга нема; Не вартий й мідного шéляга; Не мати і шéляга за душею.

шибка

Аж шибки дзеленькотять.

шия

Гнути шию; Дощ за шию не капає; По шию; Сидіти на шиї; Сісти на шию.

шкаралупа

Ховатися у свою шкаралупу.

шкіра/шкура

Аж мороз іде поза шкірою; Вовк в овечій шкурі; Залити за шкуру сала; Зі шкури лізти; Зі шкури пнутися; Лупити шкуру; Мороз пробирає поза шкірою; На власній шкурі; Побувати у шкурі; Потерпати за свою шкуру; Сама шкіра та кісті; Самі кістки та шкура; Тремтіти за свою шкуру; Шкіра береться морозом; Шкіра прилипла до кісток; Шкуру злупити; Шкуру спустити.

шкода

Мудрий по шкоді; Шкода й казати.

шлях

Битий шлях; Збитися з шляху; Кружний шлях.

шматок

Добувати шматок хліба; Залишити без шматка хліба; Ласий шматочок; Шматок у горло не лізе.

шмига

Не до шмиги.

шнурок

За шнурочком; Мов по шнурочку.

шов

Тріщати по швах.

шовк

Шовком стелитися.

шори

Брати в шóри; Взяти в шóри; Держати в шóрах; Опинитися в шóрах.

шпилька

Кинути шпильку; Підпускати шпильки; Пустити шпильку.

штани

Вирости із коротких штанців; Протирати штани.

штука

Добра штучка; Ось у чому штука; Уся штука в тому; Утнути штуку; Штука не хитра.

шуліка

Шуліка у людській подобі.

шум

Наробити багато шуму; Наробити шуму; Шум і гам.

Щ**щастя**

Відчувати щастя сьомого дня; Спробувати щастя; Тримати щастя у жмені.

щирець

До щирця.

щирість

По щирості кажучи.

щіпка

Висохнути на щіпку.

щока

Підставляти другу щоку.

щур

Канцелярський щур

Ю**юшка**

Умитися юшкою.

Я

яблуко

Влучити як у яблучко; Яблуку ніде впасти.

яв

Вийти на яв.

ягня

Заблукане ягня; Смирне ягня.

язик

Гострий на язик; Дати волю язичку; Добре підвішений язик; Є за що язиком зачепитись; Заговорити гарячими язиками; Корова язиком злизала; Крутитися на язичці; Ляпати язиком; Має ще той язичок; Молоти язиком; На язиках; На язикі брати; Не сходити з язика; Обпекти язика; Перебирати язиком; Плес-

кати язиком; Почесати язики; Придержати язика; Прикусити язика; Проковтнути язика; Розв'язати язика; Розпускати язика; Смерть під язиком тримати; Тримати язика за зубами; Тримати язика на припоні; Язык кілком став; Язык не відсох би; Язык не повертається сказати; Язики полум'я.

яйце

Колумбове яйце; Носитися як курка з яйцем.

якір

Кинути якір; Стати на якір.

яма

Копати яму.

янгол

Добрий янгол.

Показчик

А	
А радше.....	9
Абічим перебуватись.....	9
Ага пак.....	9
Адвокат диявола.....	9
Аж в очах заряботіло.....	10
Аж в серці похолóнуло.....	10
Аж волосся ворухиться на голові.....	10
Аж вуха пухнуть.....	10
Аж гай гуде.....	10
Аж гульк.....	11
Аж до глибу серця.....	11
Аж до мурашок у долонях.....	11
Аж до останньої сорочки.....	11
Аж дроз пройняв.....	12
Аж дух перехопило.....	12
Аж жаром обсипати.....	12
Аж жаж шибáє.....	12
Аж живота надривáти зо сміху.....	12
Аж за душу бере.....	13
Аж за печінкі взяло.....	13
Аж загуло.....	13
Аж земля стугоніть.....	13
Аж іскри полетять.....	14
Аж кишить.....	14
Аж кров застигає в жилах.....	14
Аж молоко кисне.....	14
Аж мороз іде поза шкірою.....	14
Аж морозом обсипало.....	15
Аж на край світу.....	15
Аж надто.....	15
Аж ні.....	15
Аж ніяк.....	15
Аж ноги підгинаються.....	16
Аж очі загорілися.....	16
Аж очі під лоб підпустити.....	16
Аж пір'я летітиме.....	16
Аж піт очі заливає.....	17
Аж по саму зав'язку.....	17
Аж порохні сиплеться.....	17
Аж роїться.....	17
Аж серце кров'ю обкипáє.....	17
Аж серце тіпається.....	18
Аж сміх бере.....	18
Аж сяє.....	18
Аж у вухах лящить.....	18
Аж у животі похолóло.....	19
Аж холодний піт проймає.....	19
Аж холодом обняло.....	19

Аж через край б'є	19	Без керма і без вітрил	26
Аж шибки дзеленькотять	20	Без кінця й краю	26
Але й тільки	20	Без копійки в кишені	26
Ані в чому	20	Без ліку	27
Ані дешиці	20	Без манівців	27
Ані капелини	20	Без міри й без ліку	27
Ані крихти	21	Без ножа різати	27
Ані на крихту	21	Без оглядки	27
Ані пальцем не рушити	21	Без пам'яті бути	28
Ані руш	21	Без прокиду	28
Ані слова більш, ані слова менш	22	Без пуття	28
Ані тіні	22	Без роду-племени	29
Ані шелесь	22	Без серця	29
Аніжé не розуміючи	22	Без угаву	29
Анікомусінко на світі	22	Без упину	29
Ахіллесова п'ята	23	Без царя в голові	30
		Без шéляга грошей	30
		Безліченна бéзліч	30
		Берегти як зіницю ока	30
		Бий його лиха година	30
		Бик в посудній крамниці	31
		Бити на спóлох	31
		Бити себе в груди	31
		Битий жак	31
		Битий життям	32
		Битий шлях	32
		Битися навкулáчки	32
		Битися об заклáд	32
		Битися як риба об лід	33
		Білими нитками шитий	33
		Біля порожнього корита	33
		Біч-о-біч	33
		Благословлятися на світ	34

Б

Блискавкою мчати.....	34	Брати під своє крило.....	41
Блискати п'ятами.....	34	Брати свої слова назад.....	42
Блищати золотом і сріблом.....	34	Брати холодом з-за плечей.....	42
Блудити словами.....	35	Братися болячками.....	42
Блудний син.....	35	Братися за старе.....	42
Блукати манівцями.....	35	Бряжчить добра копійчина.....	43
Бляхмана пустити.....	35	Бубоніти під ніс.....	43
Бовдур бовдуром.....	36	Бувалий у бувальцях.....	43
Богом забутий.....	36	Будувати високий мур.....	43
Бодай грець трапив.....	36	Будувати повітряні замки.....	44
Божа робота.....	36	Будь-будь.....	44
Бóзна-де.....	36	Будь-що.....	44
Бóзна-скільки.....	37	Будь-що-бúдь.....	44
Боки облежувати.....	37	Було й було.....	45
Боки полатати.....	37	Було й загуло.....	45
Болем боліти.....	37	Бути заіграшку.....	45
Брати бика за роги.....	38	Бути на побігеньках.....	45
Брати близько до серця.....	38	Бути напóхвати.....	45
Брати в шóри.....	38	Бути на́руч.....	46
Брати вище.....	38	Бути при грошах.....	46
Брати життя за роги.....	39	Бути при надії.....	46
Брати за зле.....	39	Бути у всіх на вустах.....	46
Брати за щиру монету.....	39	Бути у своїй стихії.....	47
Брати за щиру правду.....	39	Бути у своїй тарілці.....	47
Брати на глум.....	39		
Брати на зуби.....	40	В	
Брати на кпíни.....	40	В глибині душі.....	47
Брати на налігача.....	40	В голову не кладеться.....	48
Брати на по́сміх.....	40	В гúщі.....	48
Брати на себе почíн.....	41	В добру годину.....	48
Брати на сміх.....	41	В достáтки вбитися.....	48
Брати очі.....	41	В знáдобі стати.....	48
Брати очі в руки.....	41	В кишені вітер свище.....	49

В kota й мишку гратися.....	49	Вдарити в голову.....	56
В літах	49	Вдарити лихом об землю	56
В найпохмуріших барвах	49	Вдатися до атмосфери.....	57
В ноги упасти	49	Вдень зі свічкою не знайти	57
В один мент	50	Велика птиця.....	57
В одне вухо впускати, а у друге випускати	50	Велика рибіна	57
В одну мить	50	Велика сила	57
В самого дідька в зубах.....	50	Велика цяця.....	58
В три мига.....	51	Велике цабе	58
В чорта на рогах	51	Великий туз	58
В чотири ока пильнувати	51	Вéргати блискавиці.....	58
В чотирьох стінах.....	51	Верзти кáзна-що	58
В'їстися в печінкі	51	Вернути носа	59
В'язати собі руки	52	Вертатися пустопаш	59
В'язатися докупи.....	52	Верхівка айсберга	59
Вабити око.....	52	Вершина вершин	59
Вавилонська вежа	53	Вести лік	60
Важити життям	53	Вести перед	60
Важким духом дихати	53	Вести своє.....	60
Валити з ніг	53	Вести свою гру.....	60
Валитися з рук.....	53	Вести себе запанібрата	60
Вáлом валити	54	Весь аж горить.....	61
Вальпургієва ніч.....	54	Вже не тут і ще не там.....	61
Варити воду.....	54	Вздовж і впоперек міряти	61
Вбиватися в пір'я	54	Взяти в добру роботу	61
Вбиватися в роки	54	Взяти в т'ямки	62
Вбити в голову.....	55	Взяти в шóри	62
Вбитиися у літа	55	Взяти верх	62
Вбитися в силу	55	Взяти гору.....	62
Вбитися в т'ямку	55	Взяти за печінкі	63
Ввести в омáну.....	56	Взяти на свої плечі	63
Вдавати святу невинність	56	Взяти на спробунок	63
		Взятися крейдою.....	63

Вибивати барабанний дріб	63	Викликати вовка з лісу	71
Вибивати зубами чечітку	64	Вилетіти з голови	72
Вибиватися з сил	64	Вилетіти у трубу	72
Вибирати очі	64	Виливати душу	72
Вибити ґрунт із-під ніг	64	Вилізти боком	72
Вибити дух	65	Виліплени з однакової глини	73
Вибити з колії	65	Вилупляти банькі	73
Вибити з сідла	65	Вияти хвостом	73
Вибити мухи з голови	65	Віминуту манівцями	73
Вибитися в люди	66	Випадати на долю	73
Вибитися на широку дорогу	66	Випала карта	74
Вивести на чисту воду	66	Випинаються ребра	74
Вивітритися з пам'яті	66	Виплакувати очі	74
Виводити кінці	67	Виплисти на поверхню	74
Виводити на всі голоси	67	Виплисти на світ Божий	74
Вивчити як облупленого	67	Виплутатися з драговини	75
Вигнутися дугою	67	Випустити джина із пляшки	75
Видавати з головою	68	Випустити з рук	75
Видертися нагору	68	Випустити колючки	75
Визівнути духа	68	Виринати у пам'яті	76
Вийти в світ	68	Вирости із коротких штанців	76
Вийти з гри	69	Вирости у власних очах	76
Вийти з-під пера	69	Висадити в повітря	76
Вийти на зле	69	Висіти на волосинці	77
Вийти на яв	69	Висіти на хвості	77
Вийти сухим із води	70	Вискочити з халепи	77
Вийшов пшик	70	Вислизнути з рук	77
Викидати коники	70	Висмикнути із халепи	77
Викинути з голови	70	Високо в хмари не літати	78
Викинути за двері	70	Високо нести себе	78
Викинути на смітник	71	Високо тримати ніс	78
Викладати карти	71	Високого коліна	79
Викладати на стіл свої козири ...	71	Висохнути на скіпку	79

Висохнути на щіпку	79	Від краю до краю	87
Виставити в найгіршому світлі	79	Від підвалу до даху	87
Виставити в невідгідному світлі	79	Від початку часів	87
Виставити за двері	80	Від світанку до смерку	87
Виставляти на людські очі	80	Від світу до світу	88
Виставляти на посміховище	80	Від усієї душі	88
Вистукувати закаблúками	80	Відбивати хлб	88
Витати за хмарами	81	Відважити ляпаса	88
Вйтворки витворяти	81	Віддавати кінці	88
Витончитися на нитку	81	Віддавати належне	89
Витримати íспит часом	81	Віддати Богові душу	89
Вйтрішки ловити	82	Віддати на відкуп	89
Витріщити банькі	82	Віддати на поталу	89
Витрусити душу	82	Віддати пальму першості	90
Витягнути головний козир	82	Віддати серце	90
Витягнути щасливого квитка ...	83	Віддатися на волю	90
Витягнутися у струну	83	Відділяти зерно від полови	90
Витягти на денне світло	83	Віджити свій вік	91
Витягти на світ Божий	83	Відібрало мову	91
Витягти слово	84	Відійти в тнь	91
Витягтися в нитку	84	Відкинути ноги	91
Вихилити одним махом	84	Відкладати про чорний день ...	92
Виходець з того світу	84	Відкопíлити губу	92
Виходити з ладу	85	Відкривати душу	92
Вихором увíрватися	85	Відкривати очі	92
Вичавлювати всі соки	85	Відкриватися всім вітрам	93
Вишкірювати зуби	86	Відкрити скриньку Пандори	93
Вищий світ	86	Відкритий всім вітрам	93
Від давніх-давен	86	Відлягло від серця	93
Від дитини	86	Відплатити тією ж монетою	94
Від коліски до могили	86	Відпливати до царства Морфея	94
		Відхилити завісу	94

Відходити в землю.....	94	Вовком глянути.....	101
Відходити на другий план.....	94	Вовчий апетит.....	101
Відчувати себе на сьомому небі.....	95	Вогняна́ вода.....	102
Відчувати стіну.....	95	Водити за кірпу.....	102
Відчувати щастя сьомого дня.....	95	Водити за носа.....	102
Відшукати голку в копиці сіна.....	95	Водити як собаку на налігачі.....	102
Віку доживати.....	96	Водою не розлити.....	102
Віч-на-віч.....	96	Волити волю.....	103
Вішати всіх собак.....	96	Волос з голови не впаде.....	103
Вішати кірпу.....	96	Волосся піднялося сторч.....	103
Віятися світами.....	96	Волосся рвати на собі.....	103
Вкарбуватися в пам'ять.....	97	Воно й не чудниця.....	104
Вкласти душу.....	97	Ворушити минуле.....	104
Вклепатися в історію.....	97	Воскрешати в пам'яті.....	104
Вклепатися по самі вуха.....	97	Впадати в око.....	104
Вкоротити собі віку.....	98	Впадати у вічі.....	104
Вкрасти зірку з неба.....	98	Впасти в гріх.....	105
Вкриватися пилом.....	98	Впасти на́вznak.....	105
Власною особою.....	98	Впасти ниць.....	105
Власною охотою.....	99	Впасти опу́кою.....	105
Влаштовувати сцени.....	99	Впасти у забуття.....	106
Вліпити у самісіньке око.....	99	Впіймати комарика за хвіст... ..	106
Влучити в саму цятку.....	99	Впійматись у тенета.....	106
Влучити як у яблучко.....	100	Вповільнити крок.....	106
Вляжеться курява.....	100	Впоперек іти.....	106
Вмиватися потом.....	100	Впускати козу до капустаної грядки.....	107
Вмиватися сльозами.....	100	Врешті-решт.....	107
Вміти зв'язати два слова докупи.....	101	Врізати дуба.....	107
Вовк в овечій шкурі.....	101	Вряди-годі.....	107
		Все до кісток.....	108
		Все на своїх місцях.....	108

Все поставити на свої місяця.....	108	Г	Гадки не мати.....	114	
Всипати добрячого прочухана.....	108	Гай-гай.....	115	Ганяти химери.....	115
Всі на один копійл.....	109	Гаразд знатися.....	115	Гарма-дάρма.....	115
Всі розуми поїсти.....	109	Гарматне м'ясо.....	116	Гарматою не розбудиш.....	116
Всі, кому не ліньки.....	109	Гарний-прегарний.....	116	Гаряча голова.....	116
Всіляких діл майстер.....	109	Гасати галасвіта.....	116	Геєна вогненна.....	117
Всім серцем.....	109	Ген-ген.....	117	Гераклова праця.....	117
Всмоктувати з молоком матері.....	110	Геть-геть.....	117	Геть-чисто.....	118
Вставити свого грівеника.....	110	Гіркої піднести.....	118	Гладити по голівці.....	118
Вставити свої п'ять копійок.....	110	Глибоко копати.....	118	Глум та дивинá.....	119
Вставити слівце.....	110	Глупа ніч.....	119	Глухий за́кутень.....	119
Встати не на ту ногу.....	111	Глянути життю в вічі.....	119	Глянути правді у вічі.....	120
Встромитися очима.....	111	Гнат безп'ятий.....	120	Гнути горба.....	120
Встромляти кинджал у серце.....	111	Гнути кірпу.....	120	Гнути спину.....	120
Встромляти свого носа.....	111	Гнути спину.....	121	Гнути шию.....	121
Вступати в свої права.....	111	Гнути шию.....	121	Година пік.....	121
Всяка всячина.....	112	Годити, як боля́щі.....	121	Годі й думати.....	121
Всьому світові напроди́во.....	112				
Втнути дурницю.....	112				
Втопити в чарці.....	112				
Втоптаний в болото.....	112				
Втоптати в bagno.....	113				
Втратити голову.....	113				
Вуха в'януть.....	113				
Вуха ріже.....	113				
Вхопитися за останню солонинку.....	113				
Вхопить грець.....	114				
Вшелéпатися в халепу.....	114				

Дама серця	136	Датися в тямки.....	143
Дамоклів меч.....	136	Дах над головою.....	143
Дантове пекло.....	136	Дві сторони однієї монети.....	144
Дармовий хліб.....	137	Двох гадок нема.....	144
Дарувати життя.....	137	Двох слів не стулить.....	144
Дати бій.....	137	Де б пак.....	144
Дати відкоша.....	137	Де ж пак.....	144
Дати відсіч.....	138	Де жаба цицьки дає.....	145
Дати волю почуттям.....	138	Де не глянь.....	145
Дати волю слюзам.....	138	Де ніякий собака не знає.....	145
Дати волю язичу.....	138	Де попало.....	145
Дати втікача.....	139	Дев'ятий вал.....	146
Дати гарту.....	139	Де-де.....	146
Дати доброго лупня.....	139	Де-не-де.....	146
Дати драла.....	139	День при дні.....	146
Дати дуба.....	139	День у день.....	146
Дати дьору.....	140	Держати в шóрах.....	147
Дати зелене світло.....	140	Держати перед.....	147
Дати крутька.....	140	Дерти кірпу.....	147
Дати ляпанця.....	140	Дерти лико.....	147
Дати маху.....	140	Дерти носа.....	148
Дати ногам знати.....	141	Дерти паси.....	148
Дати перцю.....	141	Десятому заказати.....	148
Дати прочухана.....	141	Десь у чорта під хвостом.....	148
Дати радí.....	141	Дешево відбутися.....	148
Дати слово.....	141	Джмелі гудуть у голові.....	149
Дати собі на голову сісти.....	142	Дзвоном піти.....	149
Дати собі раду.....	142	Дивина та й годі.....	149
Дати сторчакá.....	142	Дивитися козирем.....	149
Дати тріщину.....	142	Дивитися крізь пальці.....	150
Дати тягу.....	142	Дивитися лисицею.....	150
Дати чаду.....	143	Дивитися широко розплю-	
Дати чосу.....	143	щеними очима.....	150

Диво дивне	150	До кінця днів	157
Диво з див	150	До крайності	158
Дивом дивуватися	151	До краю	158
Диву гідне	151	До крихти	158
Дивувати великим дивом	151	До ладу	158
Димом розвіятись	151	До лампочки	158
Дихати в потилицю	152	До лиха	159
Дихати вогнем	152	До нестями	159
Дихати на повні груди	152	До нитки	159
Дівич-вечір	152	До нових віників пам'ятати ...	159
Дідізна давнина	152	До ноги	159
Дідівський годинник	153	До останнього недópалка	160
Дідька лисого	153	До останнього подиху	160
Дідька лисого тямити	153	До останньої краплі	160
Дійна грошова корова	153	До останньої цяти	160
Дійняти до живого	154	До пня	160
Дійти до скúтку	154	До послідку	161
Дійти кінця	154	До пуття	161
Ділити хліб і сіль	154	До решти	161
Діло не стоїть	154	До руб'я	161
Дірка на дірці	155	До рубця	162
Дістати дулю з маком	155	До рубчика	162
Дістати пам'ятку	155	До самих кісток	162
Длубатися в собі	155	До самого скону	162
Для годиться	155	До схід сонця	162
Днювати й ночувати	156	До третіх півнів	163
До біса	156	До цурки	163
До вподоби припасти	156	До цурочки	163
До душі припасти	156	До щирця	163
До жаги	156	Добігати кінця	164
До живого тіла	157	Добра душа	164
До зарізу	157	Добра не жди	164
До зрóбу довести	157	Добра штучка	164

Добрати ладу.....	164	Доходити кінця-краю.....	171
Добре насолити.....	165	Дощ за шию не капає.....	171
Добре підвішений язик.....	165	Дременути геть.....	171
Добрести до тями.....	165	Дрижакі беруть.....	172
Добрий янгол.....	165	Дрож проймає.....	172
Добувати хліб насущний.....	165	Друга натура.....	172
Добувати шматок хліба.....	166	Другі півні прокричали.....	172
Довести до ручки.....	166	Друзі-нерозмійвода.....	172
Доводити до чортиків.....	166	Думкою багатіти.....	173
Догори дном.....	166	Дурень думкою радіє.....	173
Догори дригом.....	166	Дурня клеїти.....	173
Догори ногами.....	167	Дурня корчити.....	173
Докладно й доладно.....	167	Дух в п'яти заліз.....	174
Докласти рук.....	167	Духопéликів надавати.....	174
Докласти рук і душі.....	167	Духу бракує.....	174
Долина Тіней.....	167	Душа в душу жити.....	174
Долити до окропу холодної води.....	168	Душа в п'яти втекла.....	175
Долоні сверблять.....	168	Душа в п'яти лізе.....	175
Доля всміхнулась.....	168	Душа йде в п'яти.....	175
Доля щербата.....	168	Душа ледве тримається в тілі.....	175
Допастися до чарки.....	169	Душа навстіж.....	175
Допекти до живого.....	169	Душа не лежить.....	176
Допити до дна гіркої.....	169	Душа не на місці.....	176
Допитися до чортиків.....	169	Душа опинилася в п'ятах.....	176
Дорога за́казана.....	169	Душа холоне у.....	176
Дорогою ціною.....	170	Душі не чути.....	177
Досвідчити на собі.....	170	Душі пуститися.....	177
Досить однієї краплини дъогтю.....	170	Душу віддати.....	177
Доскочити багатства.....	170	Душу облягає.....	177
Доскочити успіху.....	170	Душу перевернути.....	177
Дотримати слова.....	171	Душу продати.....	178
		Дядько Сем.....	178

Е		З виглядом бувальця..... 184
Еге ж..... 178		З високо піднятою головою ... 184
Еолова арфа..... 178		З гаком..... 184
Є		З глузду з'їхати..... 185
Є за що язиком зачепитись.... 179		З голови до ніг
		З голови до п'ят 185
		З головою пірнути 185
		З головою поринуту 186
Ж		З голочки 186
Жарко стане 179		З димом пішло 186
Жбурляти гроші на вітер 179		З діда-прадіда 186
Жбурнути правду в очі 180		З довгою рукою 186
Живий мрець 180		З дорогою душею 187
Живими соками		З душею зостатися 187
наливатися..... 180		З живим вирвати..... 187
Животи затягати 181		З іншого тіста 187
Жійжкі дрижать 181		З кам'яним обличчям 188
Жити на ласкавому хлібі 181		З колиски 188
Жити на чужих харчах..... 181		З краю до краю..... 188
Жити на широку ногу..... 181		З легким серцем..... 188
Жити на́дголодь 182		З легкої руки..... 189
Жити самотою..... 182		З лихвою 189
Жити як у Бога за пазухою..... 182		З лишком 189
Жовта преса 182		З малих літ..... 189
Жовтороте пташеня..... 183		З марципа́ну зроблений 190
Жувати клоччя 183		З маху..... 190
Жувати слова..... 183		З мусу..... 190
З		З ніг до голови..... 190
З біса 183		З ніг падати 191
З важким серцем..... 183		З одного маху 191
З важкою душею 184		З одного тіста 191
З великої літери 184		З останніми променями сонця 191

З останнього зубовного скреготу.....	192	За всякої погоди й негоди	198
З першими променями сонця	192	За ґратами	198
З перших рук.....	192	За дев'ятьма дверима	199
З перших уст.....	192	За дякую	199
З піною на устах.....	192	За живе зачепити.....	199
З правіку	193	За іграшку.....	199
З прикрим серцем.....	193	За іронією долі	200
З приплатою.....	193	За кожним рогом	200
З пташиного лету	193	За копійки	200
З раннього ранку.....	194	За лаштунками.....	200
З року в рік	194	За милу душу.....	201
З серцем.....	194	За одним заходом	201
З точністю швейцарського годинника	194	За одним махом-пахом	201
З усіх усюд	194	За одним ходом.....	201
З уст в уста	195	За півдάρма	201
З хвилини на хвилину	195	За плечима мати	202
З хвостиком.....	195	За пояс заткнути	202
З холодним серцем	195	За серце брати.....	202
З холодною головою	196	За сімома замками тримати.....	202
З хороброго десятка.....	196	За спиною.....	202
З чистим серцем	196	За спиною.....	203
З якого дива?.....	196	За спиною вирости крила	203
З якої примхи?.....	196	За так	203
З'їсти капелюха	197	За тридев'ять земель.....	203
З'їсти облизня	197	За тридев'ятьма землями	204
З'явитися на світ	197	За хвилину-другу	204
За абеткою	197	За царя Панька.....	204
За б́езцінок	197	За ціною золота.....	204
За б́езцінь	198	За шнурочком	205
За вітром полетіти.....	198	За якусь часіну	205
		Забагато води	205
		Забивати баки	205

Забилу дух	206	Загнати у суточки	213
Забиратися під тридцять три чорти	206	Заговорити гарячими язиками	213
Забити пámороки	206	Загризають злідні	213
Забігати наперед	206	Загрібати гроші лопатою	213
Забільмити очі	207	Задавати тон	214
Заблúдла вівця	207	Задати перцю	214
Заблúкане ягня	207	Задирати носа	214
Забрати собі у голову	207	Заднім числом	214
Зав'язати голову	208	Задніх не пасти	215
Зав'язати світ	208	Задубілий на кістку	215
Заварилася каша	208	Задурити голову	215
Заварити кашу	208	Зажити дяки	215
Завдавати хльóбсту	208	Зазирати до чарки	216
Завдати халепи	209	Зайве говорити	216
Завести кішло	209	Займатися на світ	216
Завести під дурного хату	209	Зайнятися як маків цвіт	216
Зáвидки беруть	209	Зайти надто далеко	217
Завіятися світ за очі	210	Закарбувати в пам'яті	217
Заводити музику	210	Закарбувати собі на носі	217
Заводити на слизьке	210	Закарбуватися у пам'ять	217
Заводити панібратські балачкі	210	Закидати на здóгад	217
Заганяти себе у могилу	210	Закинути добре слівце	218
Загáчувати прірву	211	Заключнути на місці	218
Заглибитися в думки	211	Закон не писаний	218
Заглядати смерті в вічі	211	Закопати талант у землю	218
Загнаний в глухий кут	211	Закопати томагавки	219
Загнаний у куток	212	Закріпити слово ділом	219
Загнати в глухий кут	212	Закрутилася веремія	219
Загнати на слизьке	212	Залазити у борги	219
Загнати на той світ	212	Заламувати руки	220
Загнати під стіл	212	Заливати очі	220
		Заливатися реготом	220

Заливатися слізьми.....	220	Засмічувати голову.....	228
Зализувати рани.....	221	Застати шапкобрáння.....	228
Залити за шкуру сала.....	221	Застукати на гарячому.....	228
Залитися плачем.....	221	Засукáвши рукави.....	228
Залитися рум'янцем.....	221	Затинати хропáка.....	229
Залитися сміхом.....	222	Затиснути серце в кулак.....	229
Залишати карби.....	222	Затремтіло під жіжкáми.....	229
Залишатися в тіні.....	222	Затрусилися жіжкí.....	229
Залишатися у зátінку.....	222	Затуркувати вуха.....	229
Залишити без шматка хліба... 223		Затягти живіт.....	230
Залишитися з порожніми руками.....	223	Затягувати у тенета.....	230
Заманювати у тенета.....	223	Затягтися на своєму.....	230
Замилювати очі.....	223	Заходити в довгі балачкí.....	230
Замітати сліди.....	223	Заходити з другого боку.....	230
Замкнене коло.....	224	Заходитися реготом.....	231
Замовити слівце.....	224	Зачароване коло.....	231
Замóк держати на губі.....	224	Зберегти обличчя.....	231
Занепадати духом.....	224	Зберігати порох.....	231
Занити під ложечкою.....	224	Збивати з пантеліку.....	232
Западати в душу.....	225	Збивати з пуття.....	232
Запанувати над собою.....	225	Збивати масло, мов жаба в глечику.....	232
Запасти в пам'ять.....	225	Збиратися з думками.....	232
Запертий у глухий кут.....	225	Збити бучу.....	233
Запирати дух.....	226	Збити добрий гріш.....	233
Запитати напрямкí.....	226	Збити досить грошенят.....	233
Заплющувати очі.....	226	Збити з плигу.....	233
Заправляти балом.....	226	Збити з тропу.....	234
Запроторити за ґрати.....	226	Збити пиху.....	234
Заради помпи.....	227	Збити силу грошви.....	234
Заробляти на хліб.....	227	Збитися з пантеліку.....	234
Засісти в голові.....	227	Збитися з шляху.....	234
Заскочити зненацькá.....	227	Збочувати на манівці.....	235

Зв'язати по руках і ногах	235	Зирити на всі боки	242
Звалитися на плечі	235	Зі швидкістю блискавки	243
Звести дух	235	Зі швидкістю світла	243
Звести у домовіну	236	Зі швидкістю слимака	243
Звестися на непевні ноги	236	Зі шкури лізти	243
Звестися на ноги	236	Зі шкури пнутися	244
Звестися на пшик	236	Зібратися в кулак	244
Звити гніздечко	236	Зібратися з духом	244
Звичним тором	237	Зібратися на силі	244
Звісна річ	237	Зігнути у три погібелі	245
Зводити кінці з кінцями	237	Зійти з рук	245
Зводити на манівці	237	Зірватися на рівні ноги	245
Зводити нанівець	238	Зірки з неба хапати	245
Зводити перепону	238	Злагодили всю потребузіню	246
Зводити порухунки	238	Зламати замок	246
Зводитися на нінащо	238	Злігодні обсіли	246
Зганяти оскому	239	Злідні під дверима	246
Згубити нитку	239	Злідні посіли	246
Здавén-давна	239	Злий геній	247
Здали гальма	239	Змерзнути на кістку	247
Здерти капóту	239	Змінитися на лиці	247
Здерти як за батька	240	Зміряти з голови до ніг	247
Здійматися в хмари	240	Зміряти холодним оком	248
Здійняти бучу	240	Змішати з болотом	248
Здобути добре ім'я	240	Знай тільки	248
Здобути собі ім'я	241	Знайти вітра в полі	248
Здобути на слово	241	Знайти голку в копиці сіна	248
Зелена вулиця	241	Знайти собі притулок	249
Зеленіти від заздросців	241	Знайти спільну мову	249
Земля обітовána	242	Знати всі ходи і виходи	249
Земля пече підшви	242	Знати кожен камінчик	249
Земля тікає з-під ніг	242	Знати напевно	249
З-за лаштунків	242	Знати нічого не знав	250

І	
І бровою не повести.....	264
І в гадці не мати.....	264
І в думці собі не кладучи.....	265
І в погоду, і в негоду.....	265
І вздовж і впоперек.....	265
І вухом не повести.....	265
І гадки не мати.....	266
І думка не зринала.....	266
І дурному ясно.....	266
І духу нема.....	266
І за холодну воду не братися.....	266
І квіт.....	267
І край.....	267
І ламаного шéляга нема.....	267
І мови не може бути.....	267
І мухи мізинцем не зачепить.....	268
І на волосину.....	268
І на гріш не мати.....	268
І навзнакі не подати.....	268
І не снилося.....	269
І невтямки.....	269
І ніякого тобі клопоту.....	269
І оком не скинути.....	269
І пальцем не кивнути.....	269
І пучкою не кинути.....	270
І слід захолов.....	270
І слід пропав.....	270
І слід прохолов.....	270
І сліду немає.....	271
І словом не прохопитися.....	271
І сльози не зронити.....	271
І стіни мають вуха.....	271
І тріски не прогавити.....	272
Ідея фікс.....	272
Із дива не виходити.....	272
Із других рук.....	272
Із закама́рків пам'яті.....	273
Із копійками.....	273
Із коренем вирвати.....	273
Із світу згла́дити.....	273
Із сивої давнини.....	273
Із сковорідки та в огонь.....	274
Іншої заспівати.....	274
Іншої ради немає.....	274
Іскра Божа.....	274
Іти в закла́д.....	275
Іти на лад.....	275
Іти на́зірці.....	275
Іти назустріч.....	275
Іти пішака́.....	276
Іти шкеребе́рть.....	276
Іти як по маслу.....	276
Ї	
Їй-бó.....	276
Їсти очима.....	277
Їхати манівця́ми.....	277
К	
Казанок варить.....	277
Ка́зна-що.....	277
Каїнове дія́ння.....	278

Каламутити кров.....	278	Китайська грамота.....	286
Калиткою брязнути	278	Кишма́ кишіти.....	286
Каліф на годину	278	Кілька день	286
Кам'яне серце.....	279	Кінець кінцем	286
Каменем лежати на душі.....	279	Кінці віддати.....	287
Каменем у повітрі застрягти.....	279	Кінці у воду ховати	287
Каменя на камені не лишилось.....	279	Кінця дійти.....	287
Камінцем докинути	280	Кінця немає.....	287
Камінь лежить на серці	280	Кісткі тріщать.....	287
Канути у небуття.....	280	Кісткою в горлі стояти.....	288
Канцелярський шур.....	281	Кістлява свашка	288
Кап-у-кап.....	281	Кланятися скляному богу.....	288
Карта бита	281	Класти в тямку	288
Карти в руки.....	281	Класти на обидві лопатки	288
Кидає то в жар, то в холод	281	Класти на терези	289
Кидати на вітер гроші	282	Класти початок	289
Кидати очима блискавки	282	Клепки бракує	289
Кидати тінь.....	282	Клином втесатися.....	289
Кидатися в очі	283	Клубком підкочуватися до горла	289
Кидатися врзтіч	283	Клубок наростає у горлі.....	290
Кинути брудну пляму	283	Клювати носом.....	290
Кинути на лапу.....	283	Клясти на всі заставки.....	290
Кинути ноги на плечі.....	283	Клясти на чім світ стоїть	290
Кинути світло	284	Книга за сімома печатями	290
Кинути шпильку	284	Книжковий гробак	291
Кинути якір	284	Кови кувати	291
Кинутися в авантюру.....	284	Ковтати книжки	291
Кинутися навперейми.....	285	Ковтати слину	291
Кинутися навітки.....	285	Ковтнути не один фунт лиха	292
Кинутися прожогом.....	285	Кого попадя.....	292
Кипить в руках	285	Кози у золоті показувати.....	292

Козирна карта	292	Кров захолола в жилах.....	300
Колесо фортуни.....	292	Крок за кроком.....	300
Коли вже казати правду	293	Крокувати у ногу з часом	300
Коли на те пішло	293	Кромішня п'їтьма	301
Колї-не-колї	293	Кружляти манївцїями.....	301
Колисати душу	293	Кружляти по замкнутому	
Колоти очі.....	293	колу.....	301
Колумбове яйце	294	Кружний шлях.....	301
Коники витинати.....	294	Крутити веремїя	301
Копати собі могилу.....	294	Крутити носом	302
Копати яму	295	Крутити роман	302
Копилити губи.....	295	Крутити фіглї-міглї.....	302
Коптити небо	295	Крутити хвостом.....	302
Корїння пускати.....	295	Крутитися мов муха	
Корїнням сягати.....	296	в окропї	302
Корова язиком злизала.....	296	Крутитися на язичї	303
Корона не спаде	296	Кувати лихо	303
Коротко кажучи.....	296	Куди куцому до зайця.....	303
Косо-киво	296	Куди не глянь.....	303
Котитися в провалля.....	297	Куди не кинь оком	304
Котрий кращий	297	Куди очї свїтять.....	304
Кошмар серед кошмарів.....	297	Куди сягав зїр	304
Краєм вуха слухати.....	297	Куди твоє дїло	304
Краєтьса серце	298	Куди-їнде.....	305
Крапку поставити	298	Куди-хотя.....	305
Крапля в морї	298	Кулаччям навсїбїч гатити.....	305
Краяти серце	298	Купатися в рїзкошах	305
Кривити душею.....	299	Купатися у грошах	305
Крига скресла	299	Купи в'язатися.....	306
Крига тане в душї.....	299	Купи не держиться	306
Кригою братися	299	Курям на смїх	306
Кров з молоком	299	Куряча пам'ять	306
Кров з носа	300	Кусати за п'яти	306

Л			
Ламаний гріш	307	Лихий поплутає	314
Ламаного гроша не вартий	307	Лиш пальці лизати.....	314
Ламати обітницю	307	Лишатися вірним собі	314
Ламати слово	307	Лишилася біда тінь	314
Ласий шматочок	308	Лівий заробіток.....	314
Лата на латі.....	308	Лізти в душу	315
Латаний-перелатаний	308	Лізти в очі.....	315
Лати латати	308	Лізти в пляшку	315
Лебедина пісня.....	308	Лізти на рожён	315
Лев'яча пайка	309	Лізти на стіну	316
Лев'яче серце.....	309	Лізти поперед батька в пекло	316
Лєвова гра.....	309	Лік загубити	316
Лєвова частка	309	Лле як з відра.....	316
Лєгий на ногу	309	Ловити дрижаки.....	317
Лєгий хліб.....	310	Ловити кінець нитки	317
Лєгим вітром підшитий	310	Ловити себе	317
Лєгше лєгого.....	310	Лоскотати нерви	317
Лєдвє тягнути ноги	310	Лукуллів бенкет.....	318
Лєдвє чáпати	310	Лупати очима	318
Лєдвє-но	311	Лупити добрі грошики	318
Лєдь-лєдь.....	311	Лупити шкуру.....	318
Лєжати на серці.....	311	Луснути, як мильна булька....	318
Лєжати у сирій землі	311	Людина двох облич.....	319
Лєжма лєжати.....	312	Люлька миру	319
Лєтіти каменем.....	312	Лягти на плечі	319
Лєтіти у безодню.....	312	Ляпати язиком	319
Ливцём лити.....	312	Ляси підпускати.....	320
Лизати п'яти.....	313	Ляси точити	320
Липнути, як мухи до меду	313	М'якнути серцем.....	320
Лисого дідька	313		
Литися рікою.....	313		
Лиха година	313		

М

Має ще той язичок	320
Макітритися у голові	321

Макоцвітна душа	321	Мертва буква закону.....	328
Мало зі стільця не падає.....	321	Мильна бульбашка.....	328
Мамин мазунчик	321	Миром та лагодою	329
Манна небесна	321	Між молотом і кова́длом	329
Марна справа	322	Міня́тися всіма барвами веселки	329
Марудити голову.....	322	Міряти своєю міркою	329
Масло тане в роті	322	Місто Лева	330
Масна кістка	322	Місця живого не лишилися	330
Мати Бога в животі	323	Місяць-молодік.....	330
Мати Бога в серці	323	Міцний горішок	330
Мати голову на плечах	323	Мліти серцем	331
Мати за душею	323	Мов бальзам на душу.....	331
Мати за ніщо	323	Мов більмо́ на оці	331
Мати за пусте місце	324	Мов гриби рости	331
Мати кебѣту.....	324	Мов грім з ясного неба	332
Мати на оці.....	324	Мов громом уражений	332
Мати на своєму рахунку.....	324	Мов кулею втяло	332
Мати олію в голові	325	Мов на крилах.....	332
Мати пам'ятку.....	325	Мов оглаше́нний.....	333
Мати під ногами ґрунт	325	Мов окріп на голову вилити...	333
Мати порожні кишені.....	325	Мов оселедці в бочці.....	333
Мати рацію.....	326	Мов по шнурочку.....	333
Мати своє «я»	326	Мов полўда з очей спала	334
Мати свою копійку	326	Мов синиця в жмені	334
Мати себе на ба́чності	326	Мов у воду піти	334
Мати серце	326	Мов хвиля зміла.....	334
Мати серце з перцем	327	Мова мовиться	334
Мати слухність.....	327	Мовити б.....	335
Мати смалець у голові	327	Могильна тиша	335
Мати хосѣн	327	Мокра курка	335
Махнути рукою	327	Мокра робота	335
Медовий місяць	328	Мокра справа	336
Медом по серцю.....	328		

Мокрим рядном накрити.....	336	На виплат.....	344
Молодий і зелений.....	336	На високій ноті.....	344
Молоти дурниці.....	336	На висоті лету орла.....	344
Молоти теревені.....	337	На віддалі гарматного пострілу.....	344
Молоти язиком.....	337	На віднозі.....	345
Молочний брат.....	337	На відстані подиху.....	345
Молочні ріки.....	337	На відстані простягнутої руки.....	345
Молочні ріки потечуть.....	338	На відстані руки.....	345
Море води стекло.....	338	На відчай душі.....	346
Мороз пробирає поза шкірою.....	338	На вітер кидати слова.....	346
Мороз пробігає по тілі.....	338	На вічні віки.....	346
Морський вовк.....	339	На власній шкурі.....	346
Мотати на вус.....	339	На волосинці від смерті.....	346
Мохом обрости.....	339	На волосок од смерті.....	347
Моя вам рада.....	340	На всі боки.....	347
Мугікати під ніс.....	340	На всі заставки.....	347
Мудрий по шкоді.....	340	На всі кутки.....	347
Муляти око.....	340	На всі лади.....	347
Мўлько на душі.....	340	На всі руки майстер.....	348
Мурахи біжать по спині.....	341	На всі руки умілець.....	348
Мурашки побігли по спині.....	341	На всі сто.....	348
Мурмотіти собі під ніс.....	341	На всіх чотирьох.....	348
		На всю губу.....	348
		На всякі лади.....	349
		На галай-балай.....	349
		На гамуз.....	349
		На гачок підчепити.....	349
		На глузи брати.....	350
		На голову вищий.....	350
		На гріш.....	350
		На дїбки ставати.....	350

Н

На бѣзбач.....	342	На всякі лади.....	349
На безрік.....	342	На галай-балай.....	349
На безхліб'ї й на безвідді.....	342	На гамуз.....	349
На вагу золота.....	343	На гачок підчепити.....	349
На велику силу.....	343	На глузи брати.....	350
На веселій ноті.....	343	На голову вищий.....	350
На взір.....	343	На гріш.....	350
На видноті.....	343	На дїбки ставати.....	350

На диво	350	На повну пару.....	357
На досяг руки	351	На позір	358
На дружній нозі.....	351	На порі стати.....	358
На друзки.....	351	На припоні держати	358
На дурничку	351	На приступ іти.....	358
На дурняк	351	На пробу ставити	358
На душі накіпіло	352	На пси сходити.....	359
На душу налягти	352	На роду написано.....	359
На жарт взяти	352	На руку.....	359
На живу нитку.....	352	На руку ковiнька	359
На заячий скiк.....	353	На свiй лад.....	359
На злобу дня	353	На свiй триб.....	360
На клоччя.....	353	На свiт важко дивитися	360
На кожному кроцi	353	На свiт заноситься	360
На конi бути.....	353	На своєму вiку.....	360
На коня сiсти	354	На свою руку	361
На коротко.....	354	На серцi важко	361
На кшталт	354	На серцi коти шкребуть.....	361
На ладан дихати.....	354	На слово скупий.....	361
На лихо	354	На схилi днiв.....	362
На лобi написано	355	На сьомому небi бути	362
На макове зерня.....	355	На хибив-трафив	362
На манiр.....	355	На часiнку.....	362
На мiлині	355	На чiм свiт стоiть	362
На мумiю зсохнутися.....	355	На швидку руку	363
На непевному ґрунті.....	356	На що б око не впало	363
На носi	356	На язиках	363
На обидва боки	356	На язикi брати.....	363
На одчай душі.....	356	На якийсь нiготь	364
На око	356	Набачитися свiту.....	364
На осоннi	357	Набивати кишенi	364
На палець.....	357	Набивати руку.....	364
На перше око.....	357	Набивати собi цiну.....	365

Набивати чéрево	365	Надто як.....	372
Набиватися на розмову	365	Нажитися на світі.....	372
Набити гаманця	365	Називати речі їх іменами.....	373
Набити собі оскóму.....	366	Найшла коса на камінь.....	373
Набити черес	366	Наїстися страху.....	373
Набігає тiнь на обличчя.....	366	Накивати п'ятами	374
Набрати тіла	366	Накидатися по саму зюзю.....	374
Набратися духу	366	Накинути оком.....	374
Набратися лиха	367	Накласти головою	374
Набратися терпцю	367	Накласти життям	374
Набратися, як жаба мулу	367	Накласти лапу	375
Нависла чорна хмара.....	367	Накласти на себе руки	375
Навісна голова.....	368	Накласти руку	375
Навіть миша не має права зашарудіти	368	Наламати дров	375
Навіть мітла стріляє.....	368	Наливатися кров'ю	376
Навішати на вуха лóкшини	368	Налити оливи в голову	376
Наводити мости	369	Налягати на ноги	376
Наводити на очі полóду.....	369	Нам'яти вуха.....	376
Наводити на розум	369	Наминати боки	377
Наводити тiнь.....	369	Намотати на вус.....	377
Нагнати доброго ляку.....	370	Напали дрижаки́	377
Нагнати страху.....	370	Напинати вітрила	377
Наговорити сім мішків.....	370	Напитати лиха.....	378
Наговорити сім мішків гречаної вовни.....	370	Наплести всякої вс'ячини	378
Нагріти місце	370	Наплести сім мішків вовни....	378
Надавати ваги	371	Направо й наліво	378
Надавати чортів	371	Напускати чари	378
Надбавити ходу.....	371	Напустити туману.....	379
Надати бігу.....	371	На́пхом напханий	379
Надати ходи	372	Наробити багато шуму	379
Надто навпросте́ць	372	Наробити дірок	379
		Наробити тарара́му.....	379
		Наробити шелесту	380

Наробити шуму.....	380	Не без задньої думки.....	386
Насиджене місце.....	380	Не береться сон.....	387
Насилу ноги тягнути.....	380	Не бліх ловити в кожусі.....	387
Наскільки бачило око.....	380	Не було відбою.....	387
Наставляти роги.....	381	Не в дивовіжжу бути.....	387
Настановляти на добрий розум.....	381	Не в тім'я битий.....	388
Наступати на горло к.....	381	Не варт печеної цибулі.....	388
Наступати на п'яти.....	381	Не варте гроша.....	388
Наступити на корок.....	382	Не варте доброго слова.....	388
Наступити на мозоль.....	382	Не вартий й мідного шєляга.....	388
Натоптати калитку.....	382	Не вартий і пшика.....	388
Натрапити на стіну.....	382	Не вартий шага.....	389
Натягнута струна.....	383	Не вистачає клепок.....	389
Наче в рот води набрав.....	383	Не від світу цього.....	389
Наче вдруге на світ народитися.....	383	Не віднині.....	390
Наче гора з плечей звалилася.....	383	Не вірити своїм очам.....	390
Наче громом ударити.....	383	Не вкладається в голову.....	390
Наче два коти в одному мішку.....	384	Не все чисто.....	390
Наче дивоглядь яка.....	384	Не всі клепки в голові.....	390
Наче з неба впало.....	384	Не встигнути й оком змигнути.....	391
Наче з хреста знятий.....	384	Не втяти ні в зуб.....	391
Наче камінь з серця спав.....	385	Не годен у слід ступити.....	391
Наче кийка проковтнув.....	385	Не гурт.....	391
Наче п'яте колесо у возі.....	385	Не густо.....	391
Наче під землю провалитися.....	385	Не гучно і не бучно.....	392
Начеб макового цвіту натикав.....	385	Не давати взнаки.....	392
Нашорощувати вуха.....	386	Не давати просвітку.....	392
Не бачив світ.....	386	Не давати проходу.....	392
Не бачити світу.....	386	Не дати дмухати собі в кашу.....	393
		Не дати собі на носі грати.....	393

Не до снаги.....	393	Не могли звести зуб на зуб.....	400
Не до шмиги.....	393	Не можна очей відвести.....	400
Не доводити до добра.....	393	Не моргнувши вусом.....	400
Не з боязких.....	394	Не на жарт.....	400
Не з доброго дива.....	394	Не на того наскочити.....	401
Не з медом.....	394	Не обберешся клопоту.....	401
Не з руки.....	394	Не обминати кпіном.....	401
Не за горами.....	394	Не парафія.....	401
Не завдавати собі клопоту.....	395	Не первина.....	402
Не звівши ліку.....	395	Не першина.....	402
Не згірш за.....	395	Не першої молодості.....	402
Не зімкнути очей.....	395	Не під силу.....	402
Не зламати віри.....	396	Не по кишені.....	403
Не змигнувши оком.....	396	Не подавати знаку.....	403
Не знати, на яку ступити.....	396	Не подоба.....	403
Не знаходити собі місця.....	396	Не покладаючи рук.....	403
Не залишилося й сліду.....	397	Не почути й Божого гromу.....	403
Не зронити ні слова.....	397	Не при достатках.....	404
Не з-так давно.....	397	Не при собі.....	404
Не йде за словом до сусіди.....	397	Не при тямі.....	404
Не йняти віри.....	397	Не раз і не два.....	404
Не іграшки.....	398	Не своїм голосом.....	404
Не лишиється й сліду.....	398	Не складати рук.....	405
Не лізти за словом у кишеню.....	398	Не склепіти очей.....	405
Не мати зеленого поняття.....	398	Не солодко.....	405
Не мати і шéляга за душею.....	399	Не спитавши броду.....	405
Не мати кінця-краю.....	399	Не спускати з ока.....	406
Не мати рiски у роті.....	399	Не стане духу.....	406
Не мати смальцю в голові.....	399	Не сходити з уст.....	406
Не мати собі рівних.....	399	Не сходити з язика.....	406
Не мати тягаря на душі.....	400	Не сьогодні на світ народився.....	406
Не минути без сліду.....	400	Не сьогодні-завтра.....	407

Не те слово.....	407	Немов муха спасівська	414
Не тим хутром підбитий	407	Немов сніг на голову.....	414
Не то що.....	407	Неначе грім серед ясного неба	414
Не торішнього літа чоловік	408	Неначе клубок у горлі застряг.....	414
Не туди гнеться	408	Неозброєним оком	415
Не чути ніг	408	Несусвітний дурень	415
Не чути під собою ніг	408	Нетерплячка бере	415
Неблизький світ	408	Нечистий на руку.....	415
Невідь-звідкіля	409	Нитка Аріадни.....	416
Недалеко втекти	409	Ні більше, ні менше	416
Недаремно хліб їсти	409	Ні біса	416
Неждано-негадано.....	409	Ні в сих ні в тих	416
Нема діла	409	Ні в тин ні в ворота	417
Нема й мідяка	409	Ні гроша за душею не мати	417
Нема коли вгору глянути.....	410	Ні до чого.....	417
Нема коли й голови підвести.....	410	Ні живий ні мертвий	417
Нема ради.....	410	Ні з того ні з сього.....	418
Нема рації	410	Ні за цапову душу	418
Нема рівні.....	411	Ні к бісу.....	418
Нема стриму.....	411	Ні капельки	418
Нема чого в рот покласти.....	411	Ні на гріш	419
Немає двох думок	411	Ні на дрібку	419
Немає кінця-краю.....	412	Ні на йоту	419
Немає клепки	412	Ні на крок	419
Немає краю.....	412	Ні нога	419
Не-минай-корчма.....	412	Ні початку, ні краю	420
Немов з одного мбдла вилито	412	Ні пройти, ні пролізти.....	420
Немов за помахом чарівної палички.....	413	Ні риба ні м'ясо	420
Немов зерно в засіці.....	413	Ні сіло ні впало	420
Немов мішком із-за рогу прибитий	413	Ні сліду, ні духу	421

Ні словечком	
не обмовитися	421
Ні слуху ні духу	421
Ні сном ні духом	421
Ні туди ні сюди.....	422
Ні чутки, ні вістки.....	422
Ніби вчора народився.....	422
Ніби камінь скотився	
з грудей	422
Ніби комар чхнув	422
Ніби медом намазане	423
Ніби чорний кіт перебіг.....	423
Нігтя не вартий	423
Ніде правди діти	423
Нізащо в світі	424
Ні-ні	424
Ніс у ніс.....	424
Нічого й казати	424
Ніяк не добре.....	424
Ніяким бубликом	
не заманиш	425
Ніяким по́битом.....	425
Ніяких «але»	425
Ноги волочити.....	425
Носа вгору	426
Носа не вистромлювати	426
Носа утерти	426
Носитися як курка з яйцем	426
Носитися, як дурень	
із ступою	427
Нудити білим світом	427
Нудьга зелена	427
Нуль без палички	427
Нюхати миску	428
	О
Оббивати пороги	428
Обернути на жарт	428
Обернутися лицем	428
Обертати собі на користь	429
Обібрати до нитки	429
Обідрати до цурки	429
Обірвалася нитка	429
Обіцянка-цяцянка	430
Обкрутити круг пальця	430
Обливатися сльозами	430
Обливатися холодним	
потом.....	430
Обминати стороною	430
Обоє рябоє.....	431
Обпекти язика.....	431
Обсипає то холодом,	
то жаром.....	431
Обу́хом ударити	431
Обчистити кишені	432
Ого як.....	432
Оголювати душу.....	432
Од вітру хитається	432
Од ма́ківки до п'ят	432
Од рання до смеркання	433
Один шанс проти ста	433
Один як палець	433
Один-одніський	433
Одна латка спереду, а друга	
ззаду	434
Одна нога там, а друга тут	434
Однакової закваски	434
Одне слово.....	434

Одним духом.....	435
Одним махом.....	435
Одним пальцем.....	435
Одного гнізда птиці.....	435
Одного пір'я птах.....	436
Озброїти до зубів.....	436
Ой леле.....	436
Окидати оком.....	436
Оминати десятою дорогою.....	437
Омити душу.....	437
Опановувати себе.....	437
Опинитися в шóрах.....	437
Опинитися на краю загибелі.....	438
Опинитися однією ногою в могилі.....	438
Опинитися під п'ятою.....	438
Опускати руки.....	438
Осáнну співати.....	439
Останній спочíнок.....	439
Остання крапля.....	439
Ось де собака заритий.....	439
Ось у чому штука.....	439
Ось-ось.....	440
Ото й тільки.....	440
Ото й усе.....	440
Отож-то й воно.....	440
От-от.....	441
Очима пожирати.....	441
Очі на лоб полізуть.....	441
Очі позапливали жиром.....	441
Очі рогом лізуть.....	442

П

П'ядь за п'яддю.....	442
П'яте колесо до воза.....	442
П'яти сверблять.....	443
Падати в очах.....	443
Падати ниць.....	443
Падь пала.....	443
Палець об палець не вдарити.....	443
Палити за собою мости.....	444
Палицею кинути.....	444
Палиця на два кінці.....	444
Пальцем кивнути.....	444
Пальцем у небо.....	445
Пальці знати.....	445
Пальця в рот не клади.....	445
Пан чи пропав.....	445
Пасти задніх.....	445
Пахне смаженим.....	446
Пахне смаленим.....	446
Пашіти рум'янцем.....	446
Певен-певнісінький.....	446
Певна річ.....	447
Пеком пекти.....	447
Пекти раків.....	447
Перебиватися з хліба на воду.....	447
Перебирати у пам'яті.....	448
Перебирати язиком.....	448
Перебрати міру.....	448
Переваги-ваги.....	448
Перевернутися у домовині.....	448
Перевертати на всі боки.....	449

Перевести дух.....	449	Під корінь.....	455
Перевестися ні на що.....	449	Під крильцем.....	455
Перед самісіньким носом.....	449	Під маскою.....	456
Перед світом.....	449	Під мухою.....	456
Перейти до кращого світу.....	450	Під носом.....	456
Перейти дорогу.....	450	Під одним дахом.....	456
Перекидатися словом.....	450	Під п'ятою бути.....	456
Перекинутися словом- другим.....	450	Під прикриттям ночі.....	457
Переливатися через вінця.....	451	Під сердиту руч.....	457
Перемивати кісточки.....	451	Під слово честі.....	457
Переминатися з ноги на ногу.....	451	Під стіл пішки ходити.....	458
Перепаде на горіхи кому.....	451	Під три вітри.....	458
Переповнити чашу терпіння.....	452	Під три чорти.....	458
Перепустити по чарці.....	452	Під усіма вітрилами.....	458
Переступати з однієї ноги на другу.....	452	Під чаркою бути.....	458
Перетворитися на соляний стовп.....	452	Підбивати клинці.....	459
Перетирати на зубах.....	453	Підбити під свою руку.....	459
Перехлопуватися через вінця.....	453	Підбити під свою руч.....	459
Перехопити чарчину.....	453	Підвернутися під руку.....	459
Перехоплювати подих.....	453	Підвести під монастир.....	460
Перша ластівка.....	453	Підвести риску.....	460
Перша проба пера.....	454	Підгинаються коліна.....	460
Перший-ліпший.....	454	Підібгати хвоста.....	460
Перші півні прокричали.....	454	Підкладати дров у багаття.....	461
Печеного льоду шукати.....	454	Підкладати свиню.....	461
Пиляти у дві пилки.....	454	Підлатати ніс.....	461
Пити нахильці.....	455	Підливати масла у вогонь.....	461
Під голим небом.....	455	Піднести гарбуза.....	461
		Піднести добру повну.....	462
		Підвестися духом.....	462
		Піднімати на глум.....	462
		Підносити на дусі.....	462
		Підняти білий прапор.....	463

Підняти на сміх.....	463	Пла́зом плазувати.....	470
Підписатися під кожним словом.....	463	Плазувати в ногах.....	471
Підпускати шпильки.....	463	План «Б».....	471
Підскакувати до неба.....	464	Плентатися позаду.....	471
Підсолодити пігулку.....	464	Плентатися як хвіст.....	471
Підставляти другу щоку.....	464	Плескати язиком.....	472
Підставляти карк.....	464	Плести інтриги.....	472
Підтинати крила.....	465	Плести небилиці.....	472
Підтяти під корінь.....	465	Плести нісенітницю.....	472
Підупасти на силі.....	465	Плести плітки.....	472
Пізнати почім фунт лиха.....	465	Плести таке, що й на вуха не налізе.....	473
Піймати на гарячому.....	466	Пливти за течією.....	473
Піл-напіл.....	466	Плисти плином.....	473
Піррова перемога.....	466	Пліч-о-пліч.....	473
Піти в ріст.....	466	Плутати карти.....	474
Піти вгору.....	467	Плутатися під ногами.....	474
Піти годувати раків.....	467	Плювати в криницю, з якої п'є.....	474
Піти з козиря.....	467	Плюнути в душу.....	474
Піти за вітром.....	467	По вінця.....	475
Піти за димом.....	467	По всіх усюдах.....	475
Піти коту під хвіст.....	468	По всьому світу пошукати.....	475
Піти на дно.....	468	По вуха.....	475
Піти на пожіток.....	468	По довгому часі.....	475
Піти навкулачки.....	468	По дорозі.....	476
Піти намárне.....	469	По дрібочках.....	476
Піти по нішпорках.....	469	По малій часіні.....	476
Піти про́падом.....	469	По п'ятах.....	476
Піти риба́м на їжу.....	469	По перше число всипати.....	476
Піти у вогонь і воду.....	470	По саме годі.....	477
Піти чортам кози пасти.....	470	По самі пучки пальців.....	477
Пішло з іншої бочки.....	470	По самісінькі вуха.....	477
Пла́вом плисти.....	470		

По сім слові	477	Поки віку	484
По той бік барикад бути	477	Поки ніч не облягла	484
По хвилі	478	Поки світу й сонця	485
По чім попад'я	478	Поки стане духу	485
По шию	478	Покинути на загін	485
По ширій правді	478	Покинути напризволяще	485
По щирості кажучи	479	Покласти голову	485
Побачити світ багряним	479	Покласти карб	486
Побачити світу	479	Покласти край	486
Побий мене хрест	479	Покласти собі	486
Побити горшки	480	Покласти собі рішенець	486
Побрехеньками морочити	480	Покотитися від реготу	487
Побувати у шкурі	480	Покрите порохом	487
Повернутися на старе	480	Покритися холодним потом	487
Повзти, як черепаха	481	Поледве-ледве	487
Повилізувати кожен куточок	481	Полічити ребра	488
Повиступали сироти	481	Полонити серце	488
Повік-віки	481	Полохлива душа	488
Повні сліз очі	481	Полохливий заєць	488
Подавати на ложечці	482	Полягти головою	488
Подалі від гріха	482	Помалу-малу	489
Податися в світі	482	Поманити пальцем	489
Подиву гідний	482	Поперек дороги стати	489
Позбавлене глузду	483	Поплескувати по плечі	489
Позіхи беруть	483	Попогріти чуба	490
Пойняло жахом	483	Попускати віжки	490
Поїдати очима	483	Попустити себе на глум	490
Показати на двері	483	Порахувати кістки	490
Показати спину	484	Порожнє місце	490
Показати, де раки зимують	484	Пороху нюхати	490
Показати, почім фунт свинцю	484	Посідати кружкама	491
		Посміхатися на всі тридцять два	491

Поспіти з козами на торг.....	491	Почуватися порожнім місцем	498
Поставати з попелу.....	491	Почухати боки.....	498
Поставити всі крапки над «і».....	492	Пошити у дурні	498
Поставити з ніг на голову.....	492	Пошитися в дурні.....	499
Поставити на коліна	492	Права рука	499
Поставити на місце.....	492	Правдами й неправдами	499
Поставити на ноги	493	Правити своєї.....	499
Поставити не на ту карту	493	Правити теревені.....	500
Поставити себе на одну дошку	493	Прахом піти.....	500
Поставити хрест.....	493	Працювати на свою кишеню	500
Постріл навмання	494	При тілі	500
Потерпати за свою шкуру	494	Прибитий горем.....	501
Потикати свого носа	494	Прибрати до рук.....	501
Потирати руки	494	Прибрати з дороги	501
Потрапити в неласку	495	Прибрати способу	501
Потрапити з вогню у полум'я	495	Привернути на свій бік.....	502
Потрапити за ґрати.....	495	Привести на світ	502
Потрапити на гачок	495	Придбати на дурняк	502
Потрібний, як собаці п'ята нога	495	Придержати язика	502
Потрошки-трошки.....	496	Придуреники корчити.....	502
Похнюпити носа	496	Призволятися досхочу.....	503
Походеньки справляти	496	Приймати на віру.....	503
Похололо під серцем	496	Прийти до тями.....	503
Почастувати березовою кашею.....	497	Прийти на світ.....	503
Почати з нової сторінки	497	Прийшов край.....	503
Початок кінця стати.....	497	Прикипіти до місця	504
Почесати язика	497	Прикипіти очима	504
Почувати себе на своєму місці.....	498	Прикладатися до чарки	504
		Прикласти свою руку.....	504
		Прикусити язика.....	505
		Припадати носом до землі.....	505

Припасти до вподоби	505	Просити руки	512
Припасти до душі.....	505	Прослизнути як пісок крізь пальці.....	512
Припасти до смаку.....	505	Простий смертний.....	512
Приперти до стінки	506	Простіше простого.....	512
Пристати до берега.....	506	Просто з-під вінця	512
Прихилитися серцем	506	Просто неба.....	513
Пришивати гаплік	506	Простягнути ноги	513
Про будень.....	506	Протерто до дір.....	513
Про вовка помівка	507	Проти вітру плювати	513
Про запас.....	507	Проти ночі.....	513
Про людське око.....	507	Протирати штани	514
Про мене.....	507	Протоптати стежку	514
Про се, про те	507	Протуркати вуха	514
Пробивати собі дорогу	508	Проходити червоною ниткою	514
Пробиватися назовні.....	508	Прохопитися словом	515
Пробитися нагору	508	Проїдити крізь зуби.....	515
Пробігти оком	508	Прясти на тонку	515
Провалитися з тріском	509	Псові під хвіст	515
Провідна нитка	509	Пудрити мізки.....	515
Продажна душа	509	Пуп землі	516
Прожити день до вечора	509	Пускати бісики	516
Пройти вогонь і воду	509	Пускати на вітер	516
Пройтися по́топтом.....	510	Пускати на чотири вітри	516
Проковтнути язика	510	Пустий звук	517
Пролити світло.....	510	Пустити в непам'ять	517
Промерзнути до кісток.....	510	Пустити з душею.....	517
Промокнути до останньої нитки.....	510	Пустити з тóрбами.....	517
Пронизати до самого серця ...	511	Пустити за димом.....	518
Пронизувати до кісток	511	Пустити коріння.....	518
Пропаша душа.....	511	Пустити лисицю під лавку	518
Прописна істина	511	Пустити на жебри	518
Просиджувати дні й ночі.....	511		

Пустити півня.....	518	Різати слух.....	525
Пустити повз вуха.....	519	Рік у рік.....	525
Пустити старцями попідвіконню.....	519	Рік-річно.....	525
Пустити шпильку.....	519	Робити аванси.....	526
Пуститися берега.....	519	Робити великі очі.....	526
Пуститися в мандри.....	520	Рожева мрія.....	526
Пуститися духу.....	520	Розбивати серце.....	526
Пуття не буде.....	520	Розв'язати язика.....	526
		Розв'язувати руки.....	527
		Розважити душу.....	527
		Розвісити вуха.....	527
		Розвіятися з димом.....	527
		Розвіятися як дим.....	527
		Розводити жалі.....	528
		Розводити руками.....	528
		Розводити теревені.....	528
		Розворушити зміїне кубло.....	528
		Розгорнути нову сторінку.....	528
		Роздзвонити на цілий світ.....	529
		Роздмухувати полум'я.....	529
		Роздувати вогонь.....	529
		Розжитися на гроші.....	529
		Розігнати хмари.....	530
		Розіграти по нотах.....	530
		Розійтися блискавкою.....	530
		Розійтися, як порожні жорна.....	530
		Розірвати зачароване коло.....	530
		Розкидатися грошима.....	531
		Розкладати до кісточок.....	531
		Розкладати по полицях.....	531
		Розкряяти серце надвоє.....	531
Р			
Рад не рад.....	520		
Радити раду.....	521		
Раз і назавжди.....	521		
Раз по раз.....	521		
Раз у раз.....	521		
Раз-два та й усе.....	521		
Раннім ранком.....	522		
Рання пташка.....	522		
Ранок біліє.....	522		
Рахубу давати.....	522		
Рвати боки від сміху.....	522		
Рвонуті з копита.....	523		
Ребра аж світяться.....	523		
Ребрами світити.....	523		
Ревма ревти.....	523		
Ридати гіркими потоками.....	523		
Ридма ридати.....	524		
Рівний серед рівних.....	524		
Рівно стілечки.....	524		
Ріг достатку.....	524		
Різати правду в очі.....	524		
Різати серце.....	525		

Розкрити серце	532		
Розлетітися на друзки	532		
Розлетітися на тріски	532		
Розм'якнути на віск	532		
Розмінна монета	533		
Розмінюватися на дрібниці	533		
Розплутати клубок	533		
Розплутувати павутиння	533		
Розповідати про химині кури	534		
Розпускати язика	534		
Розрубати гордіїв вузол	534		
Розсипатися на порох	534		
Розуміти, що до чого	535		
Розуму жменями не загібає	535		
Розуму не позичати	535		
Розуму, як у курки	535		
Рости мов на дріжджах	535		
Рубати з плеча	536		
Рук не стає	536		
Рук не чути	536		
Рука в руку	536		
Рука об руку	536		
Рука руку миє	537		
Руки відвалюються	537		
Руки сверблять	537		
Рукою кинути	537		
Рукою стягнути	538		
Руку тягнути	538		
Руч об руч	538		
Рятівна гавань	538		
		С	
		Сам дідько позаздрив би	539
		Сам не свій	539
		Сам собі пан	539
		Сам чорт запанібрата	539
		Сама доброта	540
		Сама шкіра та кості	540
		Самі кістки та шкура	540
		Світ закрутився	540
		Сваритися наче кішка з собакою	540
		Світ за очі	541
		Світами блудити	541
		Світити голим задом	541
		Світити дірками	541
		Світити зубами	542
		Світити латками	542
		Світу Божого не видно	542
		Свічки в очах засвітилися	542
		Свого не прогавити	542
		Свого носа сунути	543
		Своєю чергою	543
		Своїм звичаєм	543
		Своїм трибом	543
		Святая святих	544
		Серце впало	544
		Серце кров'ю обливається	544
		Серце ось-ось вискочить з грудей	544
		Серце рветься надвоє	545
		Серце розривається	545
		Серце співає	545
		Серцем і душею	545

Сидіти в печінках	546	Скидати оком	553
Сидіти згорнувши руки	546	Скинути з себе маску	553
Сидіти на карку	546	Скинути і віддати останню	
Сидіти на шиї	546	сорочку з себе	554
Сидіти пнем	547	Скинути камінь з душі	554
Сиднем сидіти	547	Скільки віку	554
Сила-силенна	547	Скільки влізе	554
Синя панчоха	547	Скільки води сплигло	
Сипати грізьби		з того часу	554
та прокляття	548	Скільки душа забажає	555
Сипати жартами	548	Скільки око сягає	555
Сипати сіль на рану	548	Скільки оком кинь	555
Сипатися дощем	548	Скільки сили	555
Сипонутися врзтїч	548	Скільки сягнеш оком	556
Сичем сидіти	549	Складати зброю	556
Сікти на капусту	549	Складати ціну	556
Сіль землі	549	Скласти зброю	556
Сім п'ятниць на тиждень	549	Скорчити кислу міну	556
Сім раз подумати	550	Скоса поглядати	557
Сіпати за ниточки	550	Скринька Пандори	557
Сіра миша	550	Скрізь і мови	557
Сіра мишка	550	Скрутити в баранячий ріг	557
Сісти в калашу	551	Скубти чуприну	557
Сісти кружка	551	Скуштувати пороху	558
Сісти маком	551	Слід загув	558
Сісти на обмілину	551	Слід простиг	558
Сісти на шию	552	Слідком послїдкувати	558
Січку робити	552	Сліпий кут	558
Сіяти грїшми напропáще	552	Слово у слово	559
Сказати напрямéць	552	Слушна година	559
Скарати на горло	552	Сльози душать	559
Скелет у шафі	553	Сльози набігають на очі	559
Скидати капелюх	553	Смажене й варене	559

Смалити халявки	560	Справити одѣжину.....	567
Смальцю мало в голові.....	560	Справляти хіхи.....	567
Смарагдовий острів	560	Сприймати за чисту монету... 567	
Смертний гріх	560	Спробувати щастя.....	568
Смерть під язиком тримати... 561		Спуску не дати	568
Смирне ягня	561	Ставати на дорозі.....	568
Смітити грошима.....	561	Ставати навшпіньки.....	568
Сміх, та й годі	561	Ставати у пригоді.....	568
Смішки справляти	561	Ставити на банк	569
Сміятися на кутні.....	562	Ставити на карб	569
Сноб снобом.....	562	Ставити на карту.....	569
Сновигати по кутках.....	562	Ставити на кін.....	569
Собаче життя.....	562	Ставити на шальку терезів..... 570	
Собачий холод.....	563	Ставити питання руба	570
Сон рябої кобили	563	Стара з косою	570
Сорока на хвості принесла 563		Старе й молоде.....	570
Спалити на попіл	563	Старе луб'я.....	571
Спасити з лица	563	Старий лис.....	571
Спати без прósипу.....	564	Старий пеньок.....	571
Спати сном праведника	564	Старий цап	571
Спитися дощѣнту	564	Старий, як світ.....	571
Співати тієї самої.....	564	Стати в великій пригоді	572
Спідня думка	564	Стати в чималу копієчку	572
Спізнати, почім ківш лиха 565		Стати грудьми.....	572
Спійманий на гарячому в гречці	565	Стати на герць.....	572
Спіймати в шлюбні сильця 565		Стати на ноги	573
Спійматися на гарячому	565	Стати на свої місця.....	573
Спопеляти очима	566	Стати на чолі	573
Спочити в Бозі	566	Стати на якір	573
Спочити вічним сном.....	566	Стати перед Божим судом..... 574	
Справа варта за́ходу	566	Стелитися до ніг.....	574
Справді-таки	567	Стерти з лица землі	574
		Стерти на порох	574

Стіною стати	574	Стріха поїхала	582
Сто років не бачитися.....	575	Стромляти палиці в колеса	582
Сто сот разів	575	Студити на холодну воду.....	582
Стонáдцять громів.....	575	Стукати в двері.....	582
Стонáдцять чортів	575	Стулити кінці з кінцями.....	582
Сторонне око.....	576	Ступити на слизьке.....	583
Сторч головою.....	576	Ступити на стежу війни.....	583
Стояти каменем	576	Ступити на тонку кригу.....	583
Стояти міцно на ногах.....	576	Стягнути чималий	
Стояти на власних ногах	576	капіталець.....	583
Стояти на краю безодні.....	577	Сума-суменна	584
Стояти на краю прірви	577	Сухий закон.....	584
Стояти на ногах.....	577	Сухого дуба везти.....	584
Стояти на порозі	577	Сухої нитки не лишилося.....	584
Стояти на своєму	578	Сушити мізки	584
Стояти на твердому ґрунті	578	Схиляти голову.....	585
Стояти на чатах.....	578	Сховати в кишеню	585
Стояти нáвстіж.....	579	Сховати гордість у кишеню....	585
Стояти однією ногою		Сходити на манівці.....	585
в могилі	579	Сходити нінащо	586
Стояти порожнім.....	579	Схрещувати шаблі.....	586
Стояти пустою.....	579	Сюди й туди.....	586
Страх як	579	Сяк чи так	586
Страх як кортить	580	Сякий-такий.....	586
Стрибати в гречку	580	Сяк-так.....	587
Стрибнути вище голови	580	Сяк-так перебиватися	587
Стрибнути вище себе.....	580	Сьорбнути ківш лиха	587
Стригти купони.....	581		
Стріляний горобець.....	581	Т	
Стріляний і меляний	581	Та вже ж не як	588
Стріляти з гармати		Та де там	588
в горобців.....	581	Та й годі	588
Стріляти очима	582	Та й по всьому.....	588

Та й тільки	589	Тицяти чайові	596
Та нехай там уже що	589	Тішком-нішком	596
Та хоч би як там було	589	Тільки глянь та й зомлій	597
Так діло не піде	589	Тільки й мови	597
Так то воно так	589	Тільки й розмов	597
Так чи інак	590	Тільки й того	597
Так чи ні	590	Тільки і їхнього	598
Так чи так	590	Тільки простягти руку	598
Таким робом	590	Тіні нема	598
Такого самого крою	591	Тіпає, як у трясці	598
Так-таки	591	Ткнути куку в руку	599
Так-то так	591	То й поготів	599
Там і сям	591	То й хай	599
Там і там	592	То ліворуч, то праворуч	599
Там, де козам роги правлять	592	То се, то те	600
Танути на очах	592	Товкти воду у ступі	600
Танцювати під дудку	592	Товпитися натовпом	600
Тверда рука	593	Товченіки та духопéлики	600
Твердий горішок	593	Топтати ряст	601
Те й діло	593	Торохтіти, наче кістяки в пеклі	601
Телепень царя небесного	593	Торувати собі стежку	601
Темні хмари зависають	594	Точна копія	601
Теревенити казна-що	594	Точно, як в аптеці	601
Терпець урвався	594	Тремтіти за свою шкуру	602
Тертий калач	594	Трете око	602
Ти ба	595	Три чісниці лишилося	602
Тим-то	595	Тримати в руках	602
Тим-то й ба	595	Тримати віжки в руках	603
Тинятися без діла	595	Тримати за порогом	603
Тиха гавань	595	Тримати кулаки	603
Тихо як у вусі	596	Тримати на відстані	603
Тихо-мирно	596	Тримати на хлібі та воді	604

Тримати носа за вітром.....	604	У живі очі брехати.....	611
Тримати хвоста бубликом	604	У кліп ока.....	611
Тримати щастя у жмені.....	604	У мент ока	611
Тримати язика за зубами	604	У мороз і в спеку	611
Тримати язика на припоні.....	605	У носі закрутить.....	612
Триматися за життя.....	605	У поті чола	612
Триматися купи	605	У пса очі позичити.....	612
Триматися на висоті	605	У рот не лізе.....	612
Триматися стороною	606	У самісіньке око відліти	613
Тріщати від грошей	606	У сльози вдаритися.....	613
Тріщати по швах	606	У три миги	613
Тріщина пробігла.....	606	У цьому і все лихо	613
Троянда всіх вітрів.....	606	У чому мати народила	613
Трусити капшúком.....	607	У чорта на болоті.....	614
Трясця трясє.....	607	Удаватися до панібратства.....	614
Туди-сюди	607	Узад і вперед	614
Туж-туж	607	Узяти на гачок.....	614
Тулитися у тісняві.....	608	Узятися за перо	615
Тут і там.....	608	Узятися за розум.....	615
Тут-таки.....	608	Умивати руки	615
Тягар ліг на душу.....	608	Умитися юшкою.....	615
Тягнути в різні боки	608	Упасти стóрчголов	615
Тягти kota за хвіст	609	Упіймати гаву.....	616
Тягти лямку	609	Упіймати облизня.....	616
Тяжко грошовитий.....	609	Упрівати сьомим потом	616
Тямити діло	609	Уривати на півслові	616
ТЬма-тьменна	610	Усе до останнього дріб'язку....	617
		Усі клепки на місці.....	617
		Ускочити в халепу.....	617
		Устромляти голову	
		в за́шморг.....	617
У великого дзвона		Усувати з дороги	618
дзвонити	610	Уся штука в тому	618
У вигідному світлі.....	610		
У всіх на устах	610		

У

Усякий охочий.....	618	Ховатися попід лавки	625
Усього-на-всього.....	618	Ховатися у свою шкаралупу...	625
Утерти носа	619	Ходити в мазунчиках.....	625
Утнути штуку	619	Ходити коло та навколо.....	626
Ухопити за хвоста	619	Ходити на вівідки	626
		Ходити на́зірці	626
		Ходити по лезу ножа.....	626
		Ходити у лахах	627
		Ходити ходором.....	627
		Ходити як по струнці.....	627
		Ходить слава.....	627
		Ходіння по колу	628
		Ходіння по муках.....	628
		Ходяча енциклопедія.....	628
		Ходяча руїна.....	628
		Холодити душу.....	629
		Холодно, як у відьми за пазухою.....	629
		Холодок пробіг поза спиною	629
		Хоч би бровою моргнув.....	629
		Хоч би там що	629
		Хоч би там як.....	630
		Хоч би тобі слово.....	630
		Хоч би тобі що.....	630
		Хоч би що	630
		Хоч би що там було	630
		Хоч в око стрель	631
		Хоч відбавляй.....	631
		Хоч вір, хоч не вір	631
		Хоч головою в стіну бийся.....	631
		Хоч греблю гати	632
		Хоч до рани клади.....	632
Ф			
Фиглі-миглі	620		
Фільчина грамота	620		
Фімі́ам курити.....	620		
Фортуна підморгнула	620		
Х			
Хай би що	621		
Хай йому всячина	621		
Хай їм грець	621		
Хай там що	621		
Хай там як	622		
Хай тобі абі́що.....	622		
Хапатися за голову	622		
Хапатися за соломину	622		
Хекати у спину	623		
Хилити на своє.....	623		
Хилить на сон.....	623		
Хильнути натще́серце	623		
Хімороди гнати.....	623		
Хитатися од вітру.....	624		
Хитрий лис	624		
Хіба горобцям лишити	624		
Хіть-не-хіть	624		
Хмара-хмарою	624		
Хмарою стати.....	625		
Ховати голову в пісок	625		

Хоч із гармати стріляй.....	632	Цеглина за цеглиною.....	639
Хоч кілок на голові теши.....	632	Цей номер не пройде.....	639
Хоч коники ліпи.....	632	Циганський піт проймає.....	639
Хоч косою коси.....	633	Цирк, та й годі.....	639
Хоч крайчиком ока.....	633	Ціни не скласти.....	640
Хоч кричи пробі.....	633	Ціни немає.....	640
Хоч крути, хоч верти.....	633	Цуцик на задніх лапках.....	640
Хоч куди.....	633		
Хоч купайся.....	634	Ч	
Хоч лікті собі гризи.....	634	Часто-густо.....	640
Хоч на дрібку.....	634	Чаша терпіння	
Хоч на крок.....	634	переповнилася.....	641
Хоч огрій по голові.....	635	Через край.....	641
Хоч підлогу мости.....	635	Через пень-колоду.....	641
Хоч смійся, хоч плач.....	635	Через силу.....	641
Хоч сокиру вішай.....	635	Черепашачою ходою.....	641
Хоч стій, хоч падай.....	635	Чи десь так.....	642
Хоч так, хоч сяк.....	636	Чи там куди.....	642
Хоч там як.....	636	Чи то пак.....	642
Хоч хрестися, хоч падай.....	636	Чиє буде зверху.....	642
Хоч як крути.....	636	Чий чорт старший.....	642
Хоч-не-хоч.....	636	Чіслити, як на чотири тузи....	643
Хто б міг подумати.....	637	Чистої води.....	643
Хтозна з яких часів.....	637	Читати між рядками.....	643
Хтозна-коли.....	637	Читати мов розгорнуту книгу	643
Хухати і дмухати.....	637	Чіпляти локшину на вуха.....	644
		Чіплятися до кожної	
Ц		пилиночки.....	644
Царство вічного сну.....	638	Чіплятися за життя.....	644
Цвїндрити без міри		Чіплятися за минуле.....	644
й без ліку.....	638	Чого доброго.....	645
Цвікати в очі.....	638	Чорна година.....	645
Це було б іще півлиха.....	639	Чорна коса.....	645

Щоб і ноги тут більш не було..... 660	Як дідько з пекла..... 665
Щоб і порошинки не лишилося..... 660	Як до стовпа прикутий..... 665
Щось велике здохло в лісі..... 660	Як звикле..... 666
Що-що, а..... 660	Як здебільше буває..... 666
	Як землі до неба..... 666
	Як земля носить..... 666
	Як із рукава..... 667
	Як із собачого хвоста сито..... 667
	Як кіт на сало..... 667
	Як кіт наплакав..... 667
	Як лялечка..... 668
	Як мальована..... 668
	Як мати спородила..... 668
	Як муха в сметані..... 668
	Як на голках..... 669
	Як на голові волосся..... 669
	Як на гріх..... 669
	Як на долоні..... 669
	Як на жару..... 670
	Як на пню стати..... 670
	Як на те..... 670
	Як на правду сказати..... 670
	Як не крути..... 670
	Як ніс на лиці..... 671
	Як нова копійка..... 671
	Як оком сягнути..... 671
	Як пак..... 671
	Як пальцем у небо..... 672
	Як по писаному..... 672
	Як полові..... 672
	Як раз плюнути..... 672
	Як риба у воді..... 672
	Як рукою зніме..... 673
Я	
Я йому про варене, він мені про печене..... 661	
Я йому про цибулю, а він мені про часник..... 661	
Яблуку ніде впасти..... 661	
Язык кілком став..... 661	
Язык не відсох би..... 662	
Язык не повертається сказати..... 662	
Язики полум'я..... 662	
Як барило..... 662	
Як викапаний..... 662	
Як вітром здуло..... 663	
Як вогню боятися..... 663	
Як води в рот набрати..... 663	
Як годиться..... 663	
Як голка в копиці сіна..... 663	
Як голка в сіно..... 664	
Як грибів після дощу..... 664	
Як грім з ясного неба..... 664	
Як громом прибитий..... 664	
Як два рази по два – чотири..... 665	
Як дві горошиночки..... 665	
Як дві краплі води..... 665	

Показчик

Як рукою зняло	673	Як у воду дивитися	675
Як світ світом	673	Як у попіл торохнути	676
Як свої п'ять пучок знати	673	Як у раю	676
Як сидів, так і вкляк	673	Як у сливах бути	676
Як слід	674	Як удар грому	676
Як сніг на голову	674	Як удар ножа	677
Як стій	674	Як укопаний	677
Як той казав	674	Як чортів у пеклі	677
Як тріска	674	Яка муха вкусила	677
Як у батька-матері в запічку	675	Якби знаття	677
Як у Бога за дверима	675	Як-не-як	678
Як у воду впасти	675	Якщо казати щиро	678
		Ясно як Божий день	678

УДК 811.161.1'373.7(038)
Б 484

Береза Т.

Б 484 Мовою бестселерів: сучасний словник живої мови /
Тарас Береза. – Львів : Апріорі, 2017. – 800 с.
ISBN 978-617-629-391-0

Сучасний словник живої мови «Мовою бестселерів» розкриває фразеологічне багатство рідної мови. Автор опрацював близько 3000 усталених та okazійних висловів української та світової літератури. Словник занурить Вас у безмежний океан фразеологізмів. 600 творів від найкращих майстрів художнього пера роблять це ювілейне авторське видання правдивим сучасним бестселером!

ISBN 978-617-629-391-0

Д о в і д к о в е   в и д а н н я

Тарас Береза

МОВОЮ БЕСТСЕЛЕРІВ

сучасний словник живої мови

Видавець *Юрій Николишин*
Заступник директора *Святослав Шот*
Дизайн обкладинки *Василь Максимович*
Коректор *Ірина Зубрицька*
Технічний редактор *Надія Стахур*

Свідоцтво держреєстру:
серія ДК № 3684 від 27.01.2010 р.
Підписано до друку 12.08.2017 р. Формат 70x100/32.
Папір офс. Друк офсетн. Гарнітура PT Serif.
Умовн. друк. арк. 32,25. Умовн. фарбовідб. 32,84.
Обл.-вид. арк. 30,67. Наклад 1000 прим.

ПП «Видавництво «Апріорі»
79000, м. Львів, вул. Сковороди, 4
тел./факс (032) 235-62-18, моб. 095-64-54-255, 067-314-05-10.
Для листування: 79000, м. Львів, а/с 242,
e-mail: apriori.knyga@gmail.com, www.apriori.lviv.ua